

THE
ŚĀNKHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

TOGETHER

WITH THE COMMENTARY

OF

VARADATTASUTA ĀNARTĪYA

EDITED BY

ALFRED HILLEBRANDT, PH. D.

PROFESSOR OF SANSKRIT IN THE UNIVERSITY OF BRISLAU.

VOL. I.

TEXT OF THE SŪTRA, CRITICAL NOTES, INDICES.

PUBLISHED FOR THE BIBLIOTHECA INDICA.

CALCUTTA :

PRINTED BY G. H. ROUSE, BAPTIST MISSION PRESS.

1888.

♠

A.68182

TO

DR. REINHOLD ROST

PRINCIPAL LIBRARIAN OF THE INDIA OFFICE

THIS VOLUME IS INSCRIBED

AS A TOKEN

OF SINCERE RESPECT AND GRATITUDE.

CONTENTS.

Preface	...	...	...	Page I ff.
Text of the Sūtra	...	...	...	?
Manuscripts of the text and critical notes	...	...	...	१२९
Indexes—				
I.	Index of words	...	...	१०८
II.	Index of deities mentioned in Index I	...	...	५१५
III.	Proper names mentioned in Index I	...	...	५१०
IV.	Some names of hymns and verses	...	...	५१९
V.	Verses quoted by Pratikas and contained in the Sākalaśākhā of the R̥gveda	...	...	५०१
VI.	Verses quoted only by Pratikas and not found in the Sākalaśākhā of the R̥gveda	...	...	११८
VII.	(A) Verses quoted in full	...	...	११९
	(B) Gāthās, S̥lokas, etc.	...	...	१२५
VIII.	(A) Yajus, Nigadas, etc.	...	...	१११
	(B) Nivids	...	...	१०१
IX.	Praīṣas, Atipraīṣas, etc.	...	...	१०१

P R E F A C E.

1.

THE Śāṅkhāyana Śrauta Sūtra is one of the two great Sūtra works thus far known which treat of the duties of the Hotar and his assistants at the celebration of the so-called Śrauta or Vaitānika sacrifices, beginning with the Darśa-pūrṇa-māsa Iṣṭi and ending with the complicated Sattras or 'sacrificial sessions.'

The text of this work I now lay before my colleagues. And, inasmuch as the progress of our common studies depends in great measure upon the facility with which the original sources of our knowledge of ancient India may be consulted, I have added to the text a series of indexes, hoping that they will answer all demands that can reasonably be made upon an editor and will prove of much value as tools and material for further investigation.

Years ago, Professor Weber* advanced the opinion that the home of the Śāṅkhāyanas was in the western regions of India. His view was confirmed and our knowledge of the matter made precise by Professor Bühler, to whose eminent scholarship Sanskrit philology is greatly indebted, in the preface to his translation of the Āpastamba Dharma Sūtra.† From a passage of the Mahārṇava concerning the geographical distribution of the Vedas and the Vedic schools, he quotes the following couplet:

उत्तरे गुर्जरे देशे बृहचः परिकीर्तिताः ।
कौषीतकिं ब्राह्मणं च श्राव्या शाङ्खायनी स्थिता ॥

* Indische Litteraturgeschichte, ed. 2, p. 59.

† Sacred Books of the East, vol. ii, p. xxxi.

The territory occupied by the S'āṅkhāyana Carāṇa is thus exactly designated as Northern Guzerat.

It is a well-known fact that the S'āṅkhāyanas and Kauṣītakins stood in very close relations. Upon this point, I can add nothing of value to what has already been said by Professor Weber, Professor Lindner,* and others. Nor will I attempt in this place to determine more precisely the relation of the Kauṣītaki Brāhmaṇa to the S'āṅkhāyana S'rauta Sūtra. I will merely remark that the name of S'āṅkhāyana is found neither in the text of the S'rauta Sūtra nor in that of the Brāhmaṇa; while that of Kauṣītaki, among others, occurs as a standard authority several times in both texts. The attribution implied in the printed title rests only upon the testimony of the colophons of the several Adhyāya's: but we are not called upon to disregard these statements: surely, their unanimity is no small warrant for the antiquity and trustworthiness of the tradition which they represent.

The study of the S'āṅkhāyana S'rauta Sūtra in later times seems to have been much neglected, or, at least, to have been limited to a very small number of adherents of the school. To this opinion I was led in the first instance by the apparently extreme rarity of complete manuscripts of Ānartīya's commentary† to the Sūtra. My opinion was afterwards

* Introduction to Das Kauṣītaki Brāhmaṇa, herausgegeben und übersetzt von B. Lindner, I Teil. Text. Jena, 1887. Professor Oldenberg (Sacred Books of the East. xxix, p. 1-2) thinks that "Suyajña" has been the proper name of our author. This is also the opinion of Ānartīya (I, 2, 18; pag. 15 of vol. ii).

† The few copies of this work of Ānartīya, the son of Varadatta, to which I have had access, were described by me several years ago in fascicle iii, p. 289, of the present volume. Since that time, by the generosity of His Highness the Mahārāja of Ulwar and by the liberality of the Government of India, I have been allowed to use a manuscript belonging to the Royal Library of Ulwar, a modern copy in comparatively good condition, and the

confirmed by the S'loka found at the end of Adhyāyas IX and X,

भाष्यकारगिरां यत्र विनष्टं लेखनादिना ।
अक्षरं तदासम्भो मुञ्चन्नुरकल्पयत् ॥

which gives us plain and direct evidence of the faulty preservation of the Bhāṣya. To the same conclusion points the further fact that Trikāṇḍamaṇḍana, who lived one or two hundred years before Hemādri,* mentions the Sūtras of Āpastamba, Ās'valāyana, Upavarṣa, Kātyāyana, and others, but ignores wholly that of S'āṅkhāyana or Kauṣītaki. And, once more, Vāñches'vara Sudhī, in the preface to his commentary on the Hiraṇyakeś in S'rauta Sūtra,† written S'āke 1738,‡ enumerates as his models the most celebrated Sūtrakāras along with their commentators, for example, Baudhāyana with Bhavasvāmin, Āpastamba with Dhūrta, Ās'valāyana with Devasvāmin, Kātyāyana with Karka, and others; but he nowhere mentions S'āṅkhāyana, and still less, of course, any commentator on the latter's works.

Whatever the reason for this presumably insignificant and inferior position of the S'āṅkhāyanins of later times, there can be little doubt that their school may fairly claim an antiquity as great as that of any other Carāṇa. As Professor Weber has already observed,§ some parts of their

most complete of all. But even this manuscript, like the others, omits to comment upon the passage XIV, 51, 3 (or 6) to 52, 3.

I regret that the manuscript, "India Office, No. 589," did not come to my notice until after I wrote my account of the manuscripts of the commentary. It had been registered under a title for which it did not occur to me to search at the time, and so was overlooked. It will be duly utilized in the following volumes. See the new Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the Library of the India Office, Part I, No. 261.

* See R. G. Bhandarkar, Report on the search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during the year 1883-84, Bombay, 1887, pp. 27-8.

† India Office, Burnell Collection, No. 386.

‡ ब्रह्मसूत्रविनिर्णयः

§ Indische Litteraturgeschichte, ed. 2, p. 59.

Sūtra are strikingly similar, in style and general character, to the Brāhmaṇas—a fact which speaks strongly in favour of S'āṅkhāyana's work being anterior to that of Ās'valāyana. Important also is the fact that it embodies detailed prescriptions for the performance of human sacrifices. These sacrifices probably belonged to a very remote age, and had already begun to pass into desuetude during the period of the composition of the Vedic hymns. One of these prescriptions gives us an interesting clue for the explanation of R̥gveda X, 18, 8, and incidentally also an argument in favour of our assuming an early date for S'āṅkhāyana—see below.

In this connection, it may be added that the history of the Māitrāyaṇīyā S'ākhā, which has been so well elucidated by Dr. von Schröder, shows that oblivion sometimes befalls the very works that have an especial claim upon our interest.

2.

The principles of sound criticism have been applied to the texts of Vedic hymns and have disproved the beliefs long current concerning the integrity of those texts. As applied to the products of the Sūtra period, the same principles appear to be leading to results similar, but even more far-reaching.

I have already* pointed out that most of the S'rāuta Sūtras bear a strong family likeness and differ from each other only in matters of comparatively small importance. From this one might be tempted to infer that they were handed down by a tradition the integrity of which was unaffected by the usual fate of all ancient literary compositions. I think it can be shown, however, that such was not the case, and that the original manuals of the ancient Sūtra-kāras became gradually enlarged by various additions and modifications due partly to the mutual influence of the

* In the introduction to my "New and Full Moon Sacrifice" Jena, 1880.

different schools and partly to the natural developement of the ritual. Indeed, Ānartīya himself, the commentator to Sāṅkhāyana, occasionally observes that this or that rule has been borrowed from the work of another S'ākhā.* Moreover, a passage from the supplement to the Gobhila-grihya-saṅgraha†

आत्मतन्त्रेषु यद्गोक्तं तत्कुर्यात् पारतन्त्रिकम् ।

विशेषाः खलु सामान्या ये चीक्षा वेदवादिभिः ॥

states expressly that deficiencies in one Sūtra work are to be filled up by drawing upon some other.

This method of procedure has been evidently adopted by the adherents of the S'āṅkhāyana S'ākhā, and the fact may be illustrated by a good many actual instances to be found in their work. Let us take for example ii, 7, 1 ff. The rules read :

प्रथमाह्निके जुहोति । १ । दृश्यमाने वा नक्षत्रे । २ । उपोदयं क्षुपिते । ३ ।
उदिते वा । ४ । पुरस्तात् काले मनः कुर्वीत । ५ । तस्यापराधे प्रायश्चित्तम् । ६ ।

Here it will be noticed that the Sūtras are palpably lacking in homogeneity. Rules 2 and 4 leave it to the sacrificer to decide upon one of two permissible times. The restriction of rule 5 has plainly the appearance of being an after-thought; and still more is this the case with rule 6, which imposes an expiation upon such as adopt the alternatives permitted by rules 2 and 4.

Had the intent of the passage been this, that the sacrificer should exercise all due care to observe the time as fixed by rule 1 or rule 3, and that he should be permitted to choose another time only in case he had neglected both the main alternatives or had been prevented from observing

* शाखाभिरात् .

† Gobhiliya Grihya Sūtra, ed. by Candrakānta Tarkālakāra, Bibl. Ind., p. 880. Bloomfield, ed. and transl. of the Gobhilagrihya-saṅgraha-pariśiṣṭa, Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, xxxv, 548, 585.

them, we should then have expected the wording of the passage to run about as follows :

प्रथमाह्नमिते जुहोति । १ । उपोदयं युषिते । २ । तस्मिन्काले मनः कुर्वीत । ३ ।
तस्मात्पराधे प्रायश्चित्तं कृत्वा दृश्यमाने नक्षत्रे । ४ । उदिते । ५ ।

The inconsistency and awkwardness of the traditional text can be accounted for, in my opinion, only by assuming that we have before us a conglomeration of various doctrines originating in the varying opinions and practices of several successive teachers and jumbled together here by the last redactor of the text without regard to their historical succession and to their intrinsic compatibility. The original prescriptions respecting the time of beginning the sacrifice were closely limited ; in the long run, strict conformity with them must often have been a great inconvenience. The limits were therefore extended in accordance with the laxer practices of other Gurus. Later and more severe Yājñīkas disapproved of such an innovation, and enforced its rejection by demanding an expiation for offences committed in obedience to the rules of less rigorous authorities.

My opinion is confirmed by the commentary, which explains the Sūtras in question in the following way :

1. प्रथमाह्नमिते ऋमितमाने इत्यर्थः । सायमह्नमिते पुरा तमसस्तस्मिन्काले जुहुयादिति श्रुतेः ।

2. वाशब्दो विकल्पार्थः । ग्रहवर्जमेकदिनक्षत्रोद्भेदकाले जुहुयात् । एवमपि शास्त्रान्तरात् ।

3. प्रातस्सुते चोमकारः । उपोदयमुदयसमीपे विगतायाशुषधि । प्रातः पुरो-
दयादपहृते तमसि तस्मिन्काले जुहुयादिति श्रुतेः ।*

* It is interesting to observe that the Aitareya Brāhmaṇa, at V, 29, 1 ff., rejects in strong terms the very practice here particularly recommended, and winds up by quoting the Yajñagāthā given below. Thus, स यो जुह्विते जुहोति यथा कुमाराय वा वत्साय वाजाताय स्नं प्रतिदध्यात्ताडकं तत् । अथ य उदिते जुहोति यथा कुमाराय वा वत्साय वा जाताय स्नं प्रतिदध्यात्ताडकं तत् etc.

4. वाशब्दो विकल्पार्थः । प्रथम इति वर्तते । प्रथमोदिते आदित्ये जुहुयादेव-
मपि शास्त्रान्तरे श्रुतत्वात् ।*

5. पुरस्ताद्यो ऽभिहितः कालः प्रथमास्तमिते प्रातरुपादयं श्रुतिते तत्रैव मनः
जुह्यात् । इतरौ तु कालौ पश्चादभिहितौ । दृश्यमाने वा नक्षत्रे उदिते वेति तौ
मनस्यपि नारोपयेत् । ननु प्रतिषिद्धयोः किमर्थमुपदेशः । ज्ञापनार्थः । यत्र स्वश्रुति-
रस्ति तत्र शास्त्रान्तरं विद्यमानमपि नादर्तव्यम् ।†

6. अत एव प्रथमास्तमितानुदितयोर्द्वौतथं येन तस्यापराधे प्रायश्चित्तं श्रुत्य-
न्तरे पश्यते

The above example may suffice to illustrate the composite character of our text ; but other and similar examples may easily be found. All together, they naturally suggest the historical problem of discriminating between the different elements that make up the text—between the rules which properly belong to the school of the text in question and those which have been borrowed from the dicta of other schools and teachers. At present, the problem cannot well be solved. All extant Sūtra-works must first be published in good editions and the comparative study of their contents thereby facilitated.‡ But to give even now an idea of the way in which I think that the results of these critical studies ought to be presented in print, I subjoin a typical example. Here the original Sāṅkhāyana rules are printed in letters of large size, and the Vārttikas thereto in letters of smaller size. Thus

प्रातःप्रातरुदतं ते वदन्ति पुरोदयाञ्जुहति ये ऽग्निर्होचम् ।

दिवा कौर्त्यमदिवा कौर्त्यन्तः सूर्यो ऽप्योतिर्न तदा ऽप्योतिरेषाम् ॥

* It would appear from the foregoing note that this Sūtra, number 4, is taken from the Aitareyins or from a school nearly related to them.

† The commentator is evidently at a loss to know how to deal with this incongruity. The difficulty has struck him ; but the true solution of it lay of course far beyond his horizon.

‡ This comparison will yield some interesting results. For an example I

प्रथमास्तमिते जुहोति । १ ।

दृश्यमाने वा नक्षत्रे । १ ।

उपोदयं व्युषिते । २ ।

उदिते वा । १ ।

पुरस्तात् काले मनः कुर्वीत । १ ।

तस्यापराधे प्रायश्चित्तम् । २ ।

The work of S'āṅkhāyana, and those of the other Sūtra-kāras, can claim, therefore, only a very low rank as literary compositions. Nevertheless, they deserve our serious attention, because they constitute, along with the Brāhmaṇas, the principal material for our researches into the religious antiquities of the Vedic age. The varied information which they contain will prove useful for elucidating many passages of the Saṃhitās that are still involved in obscurity. I have already shown* that two important passages in the Ṛigveda, namely, X, 18, 8 and X, 85, 21 and 22, can be satisfactorily explained only by referring them to an old usage connected with the human sacrifice and alluded to by S'āṅkhāyana at S'r. Sūtra XVI, 13, 7 and 13. The usual understanding of the first-mentioned stanza as a summons to the wife of the deceased to leave her husband's corpse and return to her place among the survivors is incompatible with a strict philological interpretation; though this application or rather misapplication probably dates back to very old times. In like manner, the difficulties of Ṛigveda V, 2, 1 to 6 can be solved only with the help of a knowledge of the ritual.† It must be borne in mind that the Ṛigveda and the Atharvaveda are for the most part prayer-books, and that these

may here refer to the almost literal agreement between S'āṅkh. S'r. S. XIII, 13, 1 and Pañcaviṃśa Brāhm. IX, 3, 1.

* In an article published in the Journal of the German Oriental Society, vol. XL, p. 708 ff.

† Compare my article in the Journal just mentioned, vol. XXXIII, p. 248 ff.

prayers were but links in a long chain of more or less developed ceremonies. Herein, therefore, I agree fully with Professor Bloomfield, who, in his excellent studies on the Atharvaveda,* advocates the same opinion.

Moreover, the horse-sacrifice or *Aśvamedha* is described in detail by *S'āṅkhāyana*, *Āśvalāyana*, and others; and their accounts give us a most interesting picture of a popular religious festival in ancient India. The later brahmanical system permitted only a very few of the laity to take part in solemn celebrations. Quite differently here in the *Sūtra*, the *Aśvamedha* is represented as a great national feast. The chosen victim was permitted to roam at large in full liberty for a whole year. Sons of noble families attended him and guarded him against all harm from neighbouring princes. All classes and ranks of subjects of the king who offered the sacrifice were present at the ceremonies. Old men and householders, young men and maidens were assembled and addressed by bards reciting old tales and accompanying them on the lute.†

In short, these dry *Sūtras* are not without their interesting features. And even from their most prosaic portions we may hope to win much material of value, not only for the solution of the exegetical difficulties of the *Veda*, but also for the enlargement of our knowledge of the Vedic religion and of Aryan antiquities.

3.

Respecting my method of arranging the *Sūtras*, and, in particular, of dividing them, a few words must be said. My divisions often disagree entirely with those of the commen-

* See his "seven hymns of the Atharvaveda," *American Journal of Philology*, vol. VII, p. 466 ff.; and also *Journal of the Am. Oriental Society*, vol. XIII.

† See my article "Nationale Opfer in AltIndien" in the *Festgruss an Bœhtlingk*, Stuttgart, 1888, p. 40 ff.

tator, Ānartīya. The latter, apparently, is not guided by any positive principle, but breaks off arbitrarily in just whatever place he feels called upon to give a bit of comment. A good many word-collocations, which, as they appear in Ānartīya's work, have the semblance of Sūtras, can be shown to be mere fragments of a Sūtra, the integrity of which can be restored by simply reading the fragments uninterruptedly. To a certain extent, accordingly, I agree with Dr. Knauer, who* first introduced the practice of setting aside the division into Sūtras and of giving a real prose text. But in order to justify my own method of procedure, I adduce a few examples.

Thus at S'āṅkhāyana S'rauta Sūtra, I, 14, 19, we read: **रुहं च वीतं चाभूदुभे चैनं न इति वा यावाऽश्विनी चंद्रसः पाताम्** etc. Ānartīya makes a stop after वा in order to insert the remark **रुमनित्यस्य ख्याने न इति वा प्रक्षिपेत्** and thus cuts in two the text of the mantra precisely in the middle of a sentence.†

At IV, 5, 13, S'āṅkhāyana's rule in its complete form should read, **एतेनैव धर्मेषानाहिताग्नेः पिण्डपिण्डयज्ञः क्रियेत**। Ānartīya's treatment of this rule furnishes a typical example by which we may estimate the breadth of scope and the critical acumen of the scholiast. As commingled in Ānartīya's work the text of the rule (here printed in large letters) and the text of the comment (here printed in small letters) run as follows: **एतेनैव धर्मेषानाहिताग्नेः पिण्डपिण्डयज्ञः । एतेनैव धर्मेषेत्येवकारकरणात्त गात्रेषु । ततश्च दक्षिणतः प्रथक्क्रियते । अनाहिताग्नेः क्षतावसथ्यस्येत्यर्थः । पिण्डपिण्डयज्ञो भवतीति वाक्यशेषः । तथा च द्रुत्यन्तरम् । अप्यनाहिताग्निना कार्यः ॥ क्रियेत । पिण्डपिण्डयज्ञ इति वर्तते । विनापि द्रुमाङ्ग- तथा पिण्डपिण्डयज्ञो ऽवश्यं कर्तव्यः । तथा चानग्रहदर्शनम् । तदाहुः** etc.

The scholiast was doubtless accustomed to the concise

* In his careful, though somewhat wordy, edition of the Gobhiliya Ḡrihya Sūtra, Dorpat and Leipzig, 1884.

† The words **न इति वा** I deem to be a mere gloss and have bracketed them in the text.

style of the later Sūtras, and perhaps also to the excessively abbreviated style of the grammarians. On this account he was probably puzzled to find in the rule before him so superfluous a thing as the finite verb-form क्लिचेन. "If the verb has its ordinary meaning," he may have reasoned, "then here is a lavish and unwarranted expenditure of three needless syllables." And accordingly he attributes to them a deeper meaning than they can possibly have, and extorts from them an interpretation void of all reason. In fact, the presence of the word in the rule is a sign that the rule goes back to a time when the most extreme brevity had not yet become the foremost law of the Sūtrakāras; and we thus have a new bit of evidence for the early date of S'āṅkhāyana.

As an example of the commentator's inconsistency may be mentioned the passage X, 2, 2. Here Ānartīya makes but one Sūtra of the words उपप्रयत्नो अक्षरमित्याञ्चं ब्रूहे प्र वो देवायेति समुद्धे । ; while he makes two of the corresponding passage at X, 5, 2. अग्निं न सृष्टिभिरित्याञ्चं ब्रूहे ॥ अग्निं न र इति समुद्धे । Similar instances may be found at X, 6, 18 and 19 as compared with X, 8, 14 and 15; and at XI, 4, 10 as compared with XI, 5, 4, etc.

I have endeavoured to avoid these inconsistencies and to divide the text into Sūtras in accordance with the demands of the sense and the indications of internal evidence. And in this attempt I have derived some aid from the commentary itself, which now and then states that it explains प्रतिपत्ति-ज्ञापवार्थं अष्टमः though the end of the Sūtra be farther on. Examples of this are at II, 8, 22; 9, 14; IV, 4, 2; etc. The reader may easily find all instances of this kind as they are mentioned in the foot-notes to my edition of the Sūtra-text.

Although I have done my best to carry out the plan adopted by me, I fear that I have not been everywhere equally successful. Nor was this perhaps to be expected in view of the interpolations and additions discussed in the foregoing section and in view of the difficulties inherent in

the text itself. In doubtful cases I have followed for the most part the divisions as given by the commentary. To meet any possible objections to this procedure which may be raised by some specially severe scholar, and to facilitate the study of the commentary published in the following volumes, I have indicated the Sūtracchedana of Anartīya by Arabic numerals placed over the lines.

In conclusion, I desire to express my sincere thanks to Mr. Chatfield, Director of Public Instruction in the Bombay Presidency, to the Chief Librarians of the Royal Libraries of Berlin and Munich, to Professors Max Müller and Thibaut, and to Dr. Rost, for the assistance which they have kindly given me in the work of procuring the manuscripts used for this edition; and especially to Dr. Rudolf Hoernle, whose ever ready help will be gratefully remembered by all who have had occasion to seek it.

ALFRED HILLEBRANDT.

BRESLAU, }
June, 1888. }

LIST OF ERRATA.

The distance of my home in Breslau from the place of printing, Calcutta, is so great that it has not been possible to give me the opportunity of reading more than a single proof. In consideration of this fact I beg that the reader will excuse the length of this list.

Page	3 line	21 read	अथय
”	7 ”	16 ”	तिलिम्पति । प्राञ्जाम्यजे
”	10 ”	18 ”	या सु-
”	18 ”	17 ”	जुक्तपूर्णा
”	19 ”	11 ”	उपप्रयन्तो
”	32 ”	1 combine	पञ्चवर्षेषु
”	37 ”	13 read	अथेव
”	40 ”	13 ”	इत्याप्याययति
”	41 ”	21 ”	इत्येवमन्तं
”	45 ”	13 ”	नः
”	49 ”	6 del.	ऽ before वा
”	50 ”	3 read	ब्रह्मे
”	56 ”	19 ”	आधीयमाने instead of आधीयमानं
”	59 ”	20 del.	: after श
”	63 ”	20 read	अथे instead of अथे
”	70 ”	6 ”	नासंस्थिते
”	73 ”	9 ”	प्रस्थिताश्चयन्ति
”	77 ”	19 ”	इन्द्रे instead of इन्द्र
”	83 ”	6 read	क्षौत्रियः
”	88 ”	13 combine	आपुरक्षा
”	90 ”	1 read	वेन
”	98 ”	18 separate	प्रो ज्ञे
”	99 ”	11 separate	प्र क्तानोति
”	107 ”	7 read	दिविस्पृशेति
”	”	22 separate	सू सुत
”	108 ”	14 read	विद्धि and इन्द्रश्च
”	”	15 separate	ऽ प त्यमि-
”	109 ”	17 ”	विज्ञातु यन्तो

Page	112	line	5 separate	चोदयेति
"	119	"	22 read	14 instead of 13.
"	123	"	7 "	पिब
"	125	"	6 combine	यतोवृद्धतौकः and ततोवृ०
"	126	"	9 separate	सु मेधं
"	"	"	20 read	०मुखीया instead of ०मुखीयाः
"	133	"	14 "	क्रियमाणेषु
"	134	"	12 separate	सु अतमा
"	136	"	8 "	सु प्रत०
"	137	"	1 read	विदृष्टिप्रत्यये
"	139	"	20 "	अन्निरस्यः
"	140	"	2 "	विदथ्यः
"	"	"	18 combine	कन्याकस्त्राणी
"	142	"	6 read	धियप्सुमाना
"	"	"	10 "	यद्देवासी
"	"	"	11 separate	अस्ति भुवो
"	143	"	5 read	न्यूङ्गेने०
"	144	"	15 "	यद्द्वितीय०
"	147	"	6 "	०याच्छून
"	148	"	5 "	प्रमीयेताद्०
"	149	"	21 "	उत्थाय
"	151	"	2 "	चतुर्विंश०
"	152	"	20 "	उद्भिद्दल०
"	158	"	9 "	ना instead of ताः
"	159	"	3 combine	यथापुष्टं
"	160	"	1 read	क्रौञ्चिनो (see Index of words.)
"	"	"	4 separate	मनोतादि प०
"	161	"	17 "	बलभिदा
"	"	"	18 "	०चिंशस्त्रोमेन
"	165	"	17 I propose to read	विवदे ऽयाताम्
"	167	"	14 read	आत्र०
"	171	"	17 "	अरुन मखान् ?
"	186	"	16 read	०पृषतीभ्यां
"	194	"	20 del.	:
"	205	"	13 combine	अन्यत्राप्रकृष्यार्थान्
"	206	"	15 "	ऽन्निरःसु सभिं
"	218	"	16 read	अन्या०

Page 220	line 13	read	•द्वनीया
„ 221	„ 14	write	instead of the doubtful and probably incorrect reading the usual form संसयेत् or संसयेत् ।
„ 223	„ 15	read	रग्नि०
„ „	„ 22	„	संसिद्धा०
„ 224	„ 13	„	•पक्षे०
„ 231	„ 13	write	इति च
„ 233	„ 3	separate	उप प्र०
„ 239	„ 16	add	Samvat 1524
„ 241	„ 4	write (J)	instead of (F)
„ 242	„ 16	„	बुद्धित०
„ 245	„ 15	„	•प्रच०
„ 254	„ 17	„	•कीर्ति
„ 255	„ 18	„	सर्षी
„ 257, 259,	and everywhere else	write	Ā, ā instead of A, á.
„ 262	line 3	read	•गिहू० instead of •गहू०
„ 263	„ 7	„	अवि० „ „ अधि०
„ 267	„ 19	read	आन०
„ 268	„ 24	„	सा
„ 269	„ 12	del.	(5)
„ 270	„ 11	read	पुष्टाः
„ 271	„ 5	add :	all MSS. उप०
„ 277	„ 16	read	पर०
„ 278	„ 5	„	अग्नि०
„ 280	„ 10	„	1 (2) च०
„ 281	„ 5	combine	•दोच०
„ 282	„ 17	del.	अग्नि
„ „	„ 18	add	अग्निर्षी XII, 19, 5.
„ 295	„ 22	read	अन्वच्
„ 308	„ 7	„	अष्टा०
„ 312	„ 20	add	XIII, 14, 6 after V, 11, 14.
„ 316	„ 3	read	26 instead of 36.
„ 329	„ 16	add	8, before 27.
„ 330	„ 18	del.	1, after 15.
„ 331	„ 2	read	V, 3, 1 ; 15, 1.
„ 347	„ 8	read	195, 20 instead of 193, 20.

Page 359	line 8	read	पर्ये०
" 360	" 2	"	कुसुम
" 364	" 11	read	त्रि०
" "	" 20	"	०पश्चित्
" 368	" 6	"	गुर्
" 379	" 14	del.	XV, 6, 1.
" "	" 19	add	XV, 6, 1.
" 383	" 20	read	subj.
" 388	" 20	"	विज्ञिधः
" 401	" 13	"	अनुपदिष्ट
" "	" 17	"	(5)
" 410	" 14	read	अनाहित
" 412	" 19	"	धाय०
" 414	" 2	"	०नभ्य
" 419	" 7	"	नीयमान V, 10, 6 ;
" 420	" 18	add	" or निगुञ्ज (P) "
" 425	" 8	read	4, 2 ; instead of 4, 2, 8.
" 430	" 20	add	21 ; after 10, 3, 14.
" 438	" 20	read	21, 2 instead of 2, 2.
" 451	" 14	"	V, 16, 4.
" 460	" 6	"	XVI, 1, 15.
" 469	" 19	"	14, 4, 7 ; instead of 14, 7, 7 ;
" 478	" 18	"	पद्य०
" 511	" 16	insert	अष्टि XVI, 1, 1
" 512	" 1	del.	XVI, 1, 1
" 525	" 1	del.	5, 1.
" 549	" 2	"	26, 1.
" 555	" 18	read	पथ्या
" 559	" 1	"	MS. instead of M. S.
" 569	" 3	"	०चिधाः
" 570	" 4	"	1 ; X, 14, 6 ; 15, 8 instead of 1—3
" 572	" 33	add	V, 11, 7
" 574	" 16	"	7, 16 ; XIV, 57, 11.
" 576	" 22	read	XVIII, instead of XVII.
" 582	" 30	"	यत्प० " " यत्प
" "	" 31	"	यालिन्द्रीवेष्टे
" 588	" 9	add	XVIII, 8, 11.

Page 593	line 12	read	12 instead of 13
" 599	" 32	„	प्रकृतिलात्
" 606	" 9	„	VIII, 62, 1—6.
" 611	" 18	„	VIII, 89, 1—4
" 618	" 16	del	VIII, 6, 12, 7, 16
" 622	" 27	read	XVI, 11, 21
" 630	" 28	insert	उप मा यन्त XVIII, 21, 11
" 637	" 35	read	हुं

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

श्रौतम् ।

यज्ञं व्याख्यास्यामः । १। स चयाणां वर्णानाम् । २। ब्राह्मणस्य-
 चिययोर्वैश्वस्य च । ३। असंयुज्य विधीयमानं साधारणम् । ४।
 संयोगाद्भवतिष्ठते । ५। यज्ञोपवीती देवकर्माणि करोति । ६। प्राची-
 नापवीती पित्र्याणि । ७। आचमनप्रभृति चेनाधिकरणेन संयुज्येत न
 तेन व्यावर्तेत । ८। न च व्यवधानम् । ९। इत्याहृतां स्वरूपा । १०।
 उद्देशः* । ११। उत्तरत उपाचारः । १२। प्राङ्न्यायानि देवकर्माणि
 । १३। दक्षिणान्यायानि पित्र्याणि । १४। आसीमन्यायं वाकृच्यम्
 । १५। वचनस्त्राणम् । १६। होता च सुर्यादनादिष्टम् । १७।
 निप्रभृतिवृग्मणेषु प्रथमोत्तमयोस्त्रिर्वचनेमन्यत्र अपेक्षः । १८। उत्त-
 मस्य च ऋन्दोमानस्योर्ध्वमादिव्यञ्जनात्स्वान श्रोकारः सुतस्त्रिमाचः
 शुद्धः । १९। मकारान्तो वा । २०। तं प्रणव इत्याचक्षते† । २१।
 अत्रसाने मकारान्तं सर्ववृग्मणेषु सपुरोनुवाक्येषु । २२। तेनार्धर्ष-
 कुत्तरस्याः संधायावस्थिति पादं वा तसंततमित्याचक्षते । २३। स

* or इत्याहृतान् । १०। स्वरूपोद्देशः । ११। Comm : केषां चिद्वचनोद्देश इति
 सूत्रोद्देशः । तेषामथवसेवार्थः ।

† Comm. : केषिन् उत्तमस्य ऋन्दोमानस्येत्यत आरभ्य तं प्रणव इत्याचक्षत
 इत्येवमन्तमेकं सूत्रं प्रणवसंज्ञार्थं वर्णयन्ति ।

सर्वेषामृग्गणानां धर्मो ये कर्मसंयोगेन चोद्यन्ते ।२४। विदूरेष्वपि कर्मस्वन्तरेण प्रथमां परिधानीयां च संतानार्था ऽर्धर्चनं काङ्क्षति ।२५। अर्धर्चन्यायाद्यर्धः ।२६। वचनादन्यत् ।२७। उच्चैर्यायस्य-
 र्मेदः ।२८। वचनादुपांशुता ।२९। संस्कारन्यायता च शब्दानाम् ।
 ३०। ऐकस्वयं च ।३१। उच्चैस्तरां प्रणवः पुरोनुवाक्यायाः ।३२।
 प्रणवाद्याज्योच्चैस्तराम् ।३३। उच्चैस्तरां वषट्कारः ।३४। समो वा ।
 ३५। प्रणवो येयजामहे वषट्कारः संप्रैषाः प्रैषास्योच्चैत्पांशुहविः-
 षु ।३६। देवतानामधेयं चोपांशु निगमस्थानेषु ।३७। भूर्भुव इति
 पुरस्ताज्जपः ।३८। ये यजामहे वैषलोजः सहः सह ओजः स्वरि-
 त्युपरिष्ठादिति चतुष्टयं सर्वासु याज्यासु ।३९। अनुयाजेषु तु येय-
 जामहे नास्ति ।४०। अनुवषट्कारे च ।४१। सुतेन याज्यान्तेन
 वषट्कारस्य संधानम् ।४२। असुतेन वा ।४३। तदुपांशुयाजे
 नास्ति ।४४। ॥१॥

ज्ञावयेदाकारमावाहनम् ।१। येयजामहः सुतादिः पुरस्ताद्या-
 ज्यानाम् ।२। चतुर्मात्रा याञ्चिकी सुतिः ।३। मन्ध्यन्तराणां तालु-
 स्थाने आ इकारौभवतः ।४। ओष्ठस्थाने आ इकारौभवतः ।५।
 अन्यानि प्रकृत्यान्तराणि ।६। एकारौकारौ च प्रगृह्यौ ।७। याज्यान्ते
 ।८। विसर्जनीयो रिफितो रेफमापद्यते ।९। लुप्यते ऽरिफितः ।१०।
 अनुस्वारं मकारः ।११। अन्यानि प्रकृत्या व्यञ्जनानि ।१२। औ-
 कारो वषट्कारे चतुर्मात्रः ।१३। षकारादोत्तरो ऽकारः ।१४।
 प्रकृत्या वोभे ।१५। पूर्वा वा प्रकृत्या ।१६। प्रकृत्याकार इति
 जातृकर्णः ।१७। बार्हतरायन्तरं वषट् कुर्यात्पुरस्ताद्दीर्घमुपरिष्ठा-

दुःखम् ।१८। उपरिष्ठाच्च येयजामहादेवतादेभ्यः सपुरोनुवाक्ये ।
 १९। संप्रैषे तु न विद्यते ।२०। जुहोतीत्युक्ते सर्पिः प्रतीयेत ।२१।
 स्वाहाकारोऽन्ते होममन्त्राणाम् ।२२। समिदाधानमन्त्राणां च ।
 २३। मन्त्रप्रथक्त्वात्कर्मप्रथक्त्वम् ।२४। इतिकरणस्य मन्त्रान्ते ।२५।
 मन्त्रान्तेन करणेषु कर्मणः संनिपातनम् ।२६। संप्रैषितोऽन्वाह ।२७।
 तथा यजति ।२८। इत्येतत्सार्वयज्ञिकम् ।२९। ॥३॥

उपोथ्य पौर्णमासेन हविषः यजते ।१। तथ्यमावाख्येन ।२। द्वे
 पौर्णमास्यौ ।३। अमावाख्ये च ।४। यां पर्यस्तमयं पूर्णं उदियाद्यां
 चास्तमिते ते पौर्णमास्यौ ।५। श्वो न द्रष्टेति यदहस्य न दृश्येते ते
 अमावाख्ये ।६। तत्रेज्यार्यां याथाकामी ।७। इति पौर्णमास्यामि-
 त्यमावास्यायामित्युपदेशाद्भवतिष्ठन्ते ।८। तत्संयुक्ताश्चः शब्दाः ।९।
 समानमन्यत् ।१०। उभयत्राग्नेयः पुरोस्ताशः ।११। अग्नीषोमीय
 उपांशुयाजः ।१२। वैष्णवो वा ।१३। अग्नीषोमीयस्य पुरोस्ताशः
 पौर्णमासे हविषि ।१४। ऐन्द्राग्नौ संनयतो द्वितीयोऽमावास्यायाम्
 ।१५। ऐन्द्रं सांनाथं संनयतः ।१६। माहेन्द्रं वा ।१७। वैष्णवं
 त्वसंनयन्नुपांशुयाजम् ।१८। ॥३॥

आमन्त्रितोऽहेतान्तरेणोत्करं प्रणीताश्च प्रतिपद्य दक्षिणेन प्रपदेन
 बर्हिराक्रमणम् ।१। वेद्यन्तसंमिता पश्चात्पार्ष्णिः ।२। विक्रम्य च
 स्थानम् ।३। अग्नये समिध्यमानायेति संप्रैषितः ।४। कं प्रपद्ये तं
 प्रपद्ये यन्ते प्रजापते शरणं हृन्दस्वत्प्रपद्ये यावन्ते विष्णो वेद तावन्ते
 करिष्यामि देवेन सवित्रा प्रसूत आर्त्विज्यं करिष्यामि नमोऽग्नये
 उपद्रष्टे नमो वायवे उपश्रोत्रे नम आदित्यायानुस्थान्ने जुष्टमद्य

देवेभ्यो वाचं ब्रह्मिषामि शुश्रूषेष्वा मनुष्येभ्यः स्रधावतीं पितृभ्यः
 प्रतिष्ठां विश्वसौ भूताय प्रजास्य आत्मना प्रजया पशुभिः प्रजापतिं
 प्रपद्ये ऽभयं नो अस्तु प्राजापत्यमनुवक्ष्यामि वागात्विज्यं करिष्यति
 वाचं प्रपद्ये भूर्भुवः स्वरिति जपित्वा ।५। चिह्नं हृत्य ।६। प्र वा
 वाजा इत्युपसंधाय मध्यमथा वाचा ।७। अग्न आ याहि वीतथ
 ईलेन्य इति त्वचौ ।८। अग्निं द्रुतं वृणीमह इत्येका ।९। समिध-
 मानो अध्वर इत्येका ।१०। तिस्रः साप्तदशे ।११। तदन्यत्र साय-
 नाभ्यां दर्शपूर्णमासाभ्याम् ।१२। समिद्धो अग्न आऊतेति द्वे ।१३।
 अग्ने महं अग्निं ब्राह्मण्य भारतेति प्रणवेन संधाय ।१४। असुतो
 ऽर्वाञ्चि यजमानस्य चौष्णार्षेयाण्यभिव्याहृत्य ।१५। षट् तु दिगोचस्य
 ।१६। पुरोहितप्रवरेणाब्राह्मण्यस्य ।१७। मानवेति वा सर्वेषाम् ।
 १८। देवेद्धो सन्विद्धु ऋषिष्टुतो विप्रानुमदितः कविमसो ब्रह्म-
 संश्रितो घृताह्वन इत्यवसाय ।१९। प्रशीर्यज्ञानां रक्षीरध्वराणा-
 मर्हतां होता त्वर्षिर्ष्ववाञ्जित्यवसाय ।२०। आस्याचं जुह्वर्देवानां
 समसो देवपानो ऽरां इत्राग्ने नेमिर्देवांस्तं परिभूरषीत्यवसाय ।२१।
 व्यवसृन्नावाहयति देवताः ।२२। ॥४॥

आवह देवान्यजमानाय ।१। अग्निमग्न आवह सोममावहेत्याज्य-
 भागौ ।२। अग्निमावहाग्नीषोमावावह विष्णु वाग्नीषोमावावहेन्द्राग्नी
 आवहेन्द्रमावह महेन्द्रं वा ।३। देवां आज्यपां आवह ।४। अग्निं
 होत्रायावह ।५। स्वं महिमानमावह ।६। आ अ वह जातवेदः सुयजा
 च यजेत्यावाह्य ।७। उपविश्योर्ध्वजानुर्दक्षिणेन प्रादेशेन भूमिमन्वा-
 रभ्य जपति ।८। अथै प्रतिष्ठायै मा ष्वित्तिं पृथिवि मातर्मा सा

द्वितीयं सोदोषीर्बन्धु मजिष्ये मधु षमिष्ये मधु जमिष्ये मधुमतीमद्य
 देवेभ्यो वाचं वद्विष्यामि चारुं मनुष्येभ्य इदमहं पञ्चदशेन वज्रिण
 पापानं भ्रातृव्यमवभाध इति । सप्तदशेन वा । १५ ॥

मानुष इत्युक्तः । ११ । देव सवितरेतं त्वा वृणते सह पित्रा वैश्वानरे-
 षेन्द्र पूषण्डहस्यते प्र च वद प्र च यज वसूनां राता स्याम इद्रा-
 षामोन्यायां स्वादित्या आदित्या अनेहषो

अदद्य होतृवूर्ये जिह्वां चक्षुः परापतात् ।

अग्निष्टपुनराभराज्जातवेदा विचर्षणिरिति ॥

प्रवतो अपिता । १२ । उपोत्यायाध्वर्योर्दक्षिणेन प्रादेशेन दक्षिणमंस-
 मन्वारभ्य जपति सव्येनाग्नीधो दक्षिणम् ।

इन्द्रमन्वारभामहे होतृवूर्ये पुरोहितम् ।

येनाग्रमुत्तमं स्वर्देवा अङ्गिरसो दिवम् ॥

षष्टिस्थाध्वर्युं तवतिष्य पाशा अन्तरा द्यावापृथिवी विचृत्ताः ।

सिनन्ति पाकमधि धीर एमि ख्योने मे द्यावापृथिवी उभेदसे ॥

इति । १३ । षण्णोवीरंइसः पान्तु द्यौश्च पृथिवी चाहश्च रात्रिषाप-
 सौषधयश्चेत्यवसृज्य । १४ । ऐन्द्रीमाद्यतमावतं आदित्यस्याद्यतमन्वा-
 वतं इति दक्षिणं बाह्यमन्वाद्यत्य । १५ । निरस्यः परावसुर्यो ऽस्मान्देष्टि
 थं च वयं द्विग्नस्तेन सहेति होतृषदनाच्छुक्लं दण्डमुभयतः प्रतिष्किथ
 दक्षिणापरमवान्तरदेशं निरस्य । १६ । अप उपस्पृश्य । १७ । अग्न्युष्कसुदगसं
 जिधाद्य । १८ । इदमहमर्वावसोः सदसि सीदामीत्युपरिग्न्य । १९ । दक्षि-
 षोन्नरिणसुपस्यं कृत्वा प्राञ्चौ पाणी प्रगृह्य जपति । २० । नमो
 द्यावापृथिवीभ्यां होतृभ्यां पूर्वसूभ्यां विश्वकर्माणौ तनूपौ मे स्वस्त्यं

मे पातं मा मा हिंसिष्टं मा मा संताप्तमित्याहवनीयं प्रेक्ष्य गार्ह-
पत्यं च । ११ । उदक्संस्पर्षन्नाहैष वामाकाश इति । १२ । विश्वे देवाः
शास्त्रेण तदद्य वाचो नमो महद्भ्य इति जपित्वा । १३ । अग्निर्होता
वेत्सिर्होतृचं वेतु प्राविचं साधु ते यजमान देवतेत्यवसाय । १४ ।
यो ऽग्निं होतारमवस्था इत्युपांशु । १५ । घृतवतीमध्वर्यो सुचमास्यस्य
देवयुवं विश्ववारामौलामहै देवां ईलेन्यान्नमस्याम नमस्यान्यजाम
यज्ञियानिति सुचावादाय पञ्च प्रयाजान्यजति । १६ । ॥६॥

समिधः समिधो अग्न आज्यस्य व्यन्त्विति प्रथमः । १ । तनूनपादग्न
आज्यस्य वेत्विति द्वितीयः । २ । नराग्नं सो अग्न आज्यस्य वेत्विति
द्वितीयो वसिष्ठशुनकानामत्रिवध्रश्चानां कण्वसंज्ञतौनां राजन्यानां
प्रजाकामानां च । ३ । इलो अग्न आज्यस्य व्यन्त्विति तृतीयः । ४ ।
वर्धिरग्न आज्यस्य वेत्विति चतुर्थः । ५ । स्वाहाग्निं स्वाहा सोमं स्वा-
हाग्निं स्वाहाग्नीषोमै विष्णुं वा स्वाहाग्नीषोमै स्वाहेन्द्राग्नी स्वाहेन्द्रं
महेन्द्रं वा स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणा अग्न आज्यस्य हविषो
व्यन्त्विति प्रयाजयाज्याः । ६ । ॥७॥

अग्निर्दृत्राणि त्वं सोमासि सत्यतिरित्याज्यभासौ वार्चनौ पौर्णमास्याम्
। १ । अग्निः प्रब्रजे सोम गीर्भिरित्यमावास्यायां दधन्वन्तौ । २ ।
जुषाणो अग्निराज्यस्य हविषो वेतु जुषाणः सोम आज्यस्य हविषो
वेत्विति याज्ये । ३ । अग्निर्मूर्धत्याग्नेयस्य पुरोनुवाक्या । ४ । भुवो यज्ञ-
स्तेति याज्या । ५ । अग्नीषोमाविममित्युपांशुयाजस्य पुरोनुवाक्या ।
६ । जुषाणावग्नीषोमावाज्यस्य हविषो वीतामिति याज्या । ७ । इदं
विष्णुर्वषट् ते विष्णविति वैष्णवस्य । ८ । जुषाणो वा । ९ । अग्नीषोमा

सवेदसा युवमेतानीत्यग्नीषोमीयस्य । १० । इन्द्राग्नी अवसा प्र चर्ष-
 णिभ्य इत्यैन्द्राग्रस्य । ११ । एन्द्र सानसिं प्र ससाद्दिष इति सांनाय्यस्य
 । १२ । महौ इन्द्रो य ओजसा महौ इन्द्रो नृवदिति माहेन्द्रस्य ।
 १३ । इन्द्रं वो विन्धते मादयस्य हरिभिरितीन्द्रस्याप्रतिनिधेः ।
 १४ । ॥८॥

पिप्रौहि देवानिति खिष्टकृतः पुरोनुवाक्या । १ । अयालग्निरग्नेः प्रिया
 धामान्ययाट् सोमस्य प्रिया धामान्ययालग्नेः प्रिया धामान्ययालग्नी-
 षोमयोः प्रिया धामानि विष्णोर्वायालग्नौषोमयोः प्रिया धामान्य-
 यालिन्द्रान्योः प्रिया धामान्ययालिन्द्रस्य प्रिया धामानि महेन्द्रस्य
 वायाड् देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यच्चदग्नेर्हैतुः प्रिया धामानि
 यक्तुं महिमानमायजतामेज्या इषः कृणोतु सो अध्वरा जातवेदा
 जुषतां हविरग्ने यदद्य विष्णे अध्वरस्येति याज्या । २ । वषट्कृत्योप-
 स्यर्जनम् । ३ । ॥९॥

इलामुपझास्यमानस्य दक्षिणस्य पाणेः प्रदेशिन्यामनक्ति ।^१ उत्तमे च
 पर्वणि मध्यमे च । १ । वाचस्यतिना ते ऊतस्य प्राश्नामौषे प्राणायेति
 पूर्वमञ्जनमधरौष्ठे निलिप्पति । मनसस्यतिना ते ऊतस्य प्राश्नाप्यूर्ज
 उदानायेत्युत्तरौष्ठ उत्तरम् ।^२ । उपस्युश्च । ३ । दक्षिणेनोत्तरेलां
 धारयन् । ४ । अप्रसारिताभिरङ्गुलिभिरसुष्टिकृताभिः । ५ । स्वयं पञ्च-
 ममादाय । ६ । सुखसंमितां धारयन् हृदयसंमितां वा । ७ । ॥१०॥

उपकृतं बृहत्सह दिवा सह सूर्येण सह चक्षुषोप मां बृहत्सह दिवा
 सह सूर्येण सह चक्षुषा ह्ययनाम् । उपकृतं वामदेव्यं सहान्तरिक्षेण
 सह वायुना सह प्राणोनेप मां वामदेव्यं सहान्तरिक्षेण सह वायुना

सह प्राणेन ऋयताम् । उपहृतं रथन्तरं सह पृथिव्या सहाग्निना
 सह वाचा सह पशुभिरुप मां रथन्तरं सह पृथिव्या सहाग्निना
 सह वाचा सह पशुभिर्ऋयताम् । उपहृतं स्थानु भुवनमुप मां
 स्थानु भुवनं ऋयताम् । उपहृतं चरिष्णु भुवनमुप मां चरिष्णु
 भुवनं ऋयताम् । उपहृतः सखा भक्ष उप मां सखा भक्षो ऋयताम् ।
 उपहृताः सप्त होत्रा उप मां सप्त होत्रा ऋयताम् । उपहृता
 गावः सहाग्निरुप मां गावः सहाग्निरा ऋयताम् । उपहृता धेनुः
 सहस्रवभोप मां धेनुः सहस्रवभा ऋयताम् । उपहृता वाक्सह
 प्राणेनोप मां वाक्सह प्राणेन ऋयताम् । उपहृता वाक्सह मनसोप
 मां वाक्सह मनसा ऋयताम् । उपहृतेला वृष्टिरुप मामिला वृष्टि-
 ऋयताम् । उपहृतेला ततुरिरुप मामिला ततुरिर्ऋयताम् । उप-
 हृता हे सासि जुषस्व मेल इति अपित्वेलासुपहृतये । १॥१२॥
 इलोपहृतोपहृतेलोपास्रां इला ऋयतामिलोपहृता मानवी घृतपदी
 मैत्रावरुणी । ब्रह्म देवकृतसुपहृतम् । दैव्या अर्ध्वर्यव उपहृता
 उपहृता मनुष्या य इमं यज्ञमवान्ये च यज्ञपतिं वर्धान् । उपहृते
 द्यावापृथिवी पूर्वजे ऋतावरी देवी देवपुत्रे । उपहृतो ऽयं यजमान
 उत्तरस्थां देव्यज्यायामुपहृतो मूषसि हविष्करण इदं मे देवा
 हविर्जुषन्तामिति तस्मिन्नुपहृत इत्युपहृत्य । १॥ अर्ध्वचाय । २॥ अन्त-
 रिलं चतुरवानिति । ३॥ अन्ने वा चतुर्यम् । ४॥ इलासि खोनासि
 खोनकत्सा नः सुप्रजास्त्रे रायस्योषे धाः । जुष्टे जुष्टिं ते गमेय उप-
 हृत उपहृवं तेऽग्नीव मुखस्य त्वा धुवाय सुरभ्यास्यत्वाय प्रात्रामीत्यु-
 न्तरेलां प्राश्न । ५॥ इतरां यजमानपञ्चमाः प्राश्न । ६॥ आ मार्जना-

दाग्यमनम् । ७। इदमाप इति ह्येमान्तर्वेदि पवित्रवति मार्जयन्ते ।
 ८। परिहृते ब्रह्मभागे ऽन्वाहार्यमाहरन्ति । ९। एष दक्षिणाकालः
 सर्वाषामिष्टीनाम् । १०। नान्वाहार्यो ऽत्यादिष्टदक्षिणासु । ११।

एषा ते अग्ने समिन्तया वर्धस्व चा च प्यायस्व ।

वर्धिषीमहि च वयमा च प्यामिषीमहि ॥

इति समिधमनुमन्त्र १२। चीननुयाजान्यजति । १३। ॥१२॥
 देवं सर्हिर्वसुवने वसुधेयस्य वेतु । १। देवो नराशंसो वसुवने वसुधे-
 यस्य वेतु । २। देवो अग्निः खिष्टकृत्सुद्रविणा मन्द्रः कविः सत्यम-
 न्नायजी होता हेतुर्हेतुरायजीयानग्ने यान्देवानयाद्यां अप्रिमेर्वे
 ते हेत्ने अमत्सतेत्यवसाय । ३। तां ससनुषीं हेत्नां देवंगमां
 दिवि देवेषु यज्ञमेरयेमं खिष्टकृत्सुग्ने होता भूर्वसुवने वसुधेयस्य
 नमोवाके वीहीत्यनुयाजयाज्याः । ४। ॥१३॥

सूक्ता ब्रूहीत्युक्तः । १। इदं द्यावापृथिवी भद्रमभृदार्षं सूक्तवाकमुत
 नमोवाकमृथास्य सूक्तोच्यमग्ने त्वं सूक्तवागषीत्यवसाय । २। उपश्रुती
 दिवसृथिव्योरोमन्वती ते अस्मिन्यज्ञे यजमान द्यावापृथिवी स्तामि-
 त्यवसाय । ३। शंगयी जीरदानू अचक्षू अपवेदे उरुगच्छती अभयं कृ-
 तावित्यवसाय । ४। दृष्टिद्यावा रीत्यापा शंभुवौ मयोभुवा ऊर्जस्वती
 पयस्वती स्रपचरणा च स्वधिचरणा च तयोराविदीत्यवसाय । ५।
 अग्निर्हविरजुषतावीदधत महो ज्याथो ऽकृत । ६। सोमो हविरजुष-
 तावीदधत महो ज्याथो ऽकृत । ७। अग्निर्हविरजुषतावीदधत महो
 ज्याथो ऽकृत । ८। अग्नीषोमौ हविरजुषेतामवीदधेतां महो ज्याथो
 ऽकृताम् । ९। विष्णुर्वा । १०। अग्नीषोमौ हविरजुषेतामवीदधेतां

महो व्याथो ऽक्राताम् । ११ । इन्द्राग्नी हविरजुषतामवीरुधेतां महो
 व्याथो ऽक्राताम् । १२ । इन्द्रो हविरजुषतावीरुधन्त महो व्याथो ऽकृत ।
 महेन्द्रो वा । १३ । देवा आज्यपा आज्यमजुषतावीरुधन्त महो व्याथो
 ऽकृत । १४ । अग्निर्होत्रेषु हविरजुषतावीरुधन्त महो व्याथो ऽकृत
 । १५ । अस्वामृधहोत्रायां देवंगमायामात्रास्ते ऽयं यजमानः । १६ ।

17

असावसाविति नामनी यजमानस्याभिव्याहृत्योत्तरां देवयज्यामात्रास्ते
 भूयो हविष्करणमात्रास्त आयुरात्रास्ते सुप्रजास्तमात्रास्ते दिव्यं धामा-
 त्रास्ते । १७ । यदनेन हविषात्रास्ते तदग्निान्तदुध्यान्तदसौ देवा रासन्तां
 तदग्निर्देवो देवेभ्यो वनतां वयमग्नेः परि मानुषाः । १८ । इष्टं च वीतं
 चाभूदुभे चैनं [न इति वा]^{२०} द्यावापृथिवी अंहसः पातामेह नतिर्वाम-
 स्येदं च नमो देवेभ्य इति । २१ । नम उपेति बर्हिष्यस्त्रिं निधाय
 जपति । २२ । अयोर्ब्रूहीत्युक्तस्तच्छंयोरिति अंयोर्वाकमुक्त्वोपस्पृश । २३ ।
 शुगादापनादि मन्त्रयाज्यभागान्तम् । २४ । परं मध्यमथा । २५ । अनु-
 थाजासुत्तमथा । २६ । ॥ १४ ॥

उषांशु गार्हपत्ये पत्नीसंथाजैश्चरन्ति । १ । सोमं त्वष्टारं देवानांप-
 त्नीरग्निं गृहपतिमिति यजति । २ । राकासिनीवाष्यौ प्रजाकामस्त
 पूर्वं गृहपतेः । ३ । आ ष्यायस्त सं ते षषांसौह त्वष्टारं तन्नस्तुरीयं
 देवानांपत्नीरुत ग्रा व्यन्तु राकामहं थास्ते राक्ने सिनीवाशि थासु
 बाङ्गरग्निर्होता गृहपतिर्वथसु त्वा गृहपत इति । ४ । यथा ह त्वदसव
 इति अपिल्लेलासुपङ्कयते । ५ । उपल्लतेयं यजमानोति वा विकारः । ६ ।
 इलान्ताः पत्नीसंथाजाः । ७ । अथ्वन्ता वा । ८ । प्र त्वा सुश्चामीति
 वेदं विमुच्य थोक्त्वा । ९ । अश्वत्थौ पत्न्याः क्त्वा वेदं च मुक्त्वा । १० ।

अङ्गिर्वेदयोक्त्रे परिषिञ्चन्नपति । ११ । कामाय त्वा वेदो ऽसि धेन त्वं
वेद देवेभ्यो वेदो ऽभवस्तेनास्मभ्यं वेद एधि । वेदो ऽसि वित्तिरसि
विदेयं कर्मासि करणमसि क्रियासं अनिरसि अनितासि बनेयम् । १२ ।

घृतवन्तं कुलायिनं रायस्योषं सहस्रिणम् ।

वेदो ददातु वाजिनम् ॥

इति वेदे पत्नीं वाचयति । १३ । सा दृषानि प्रष्टह्यन्तरेणोक्त
न्वस्यते । १४ । तन्तुं तन्वन्नित्युत्तरेण गार्हपत्यमा बर्हिषः स्तीर्त्वा । १५ ।
आपृषो ऽसि संपृषः प्रज्या मा पशुभिरा पृषेति वेदशेषमुप-
खाय । १६ । एतेनाग्ने ब्रह्मणा

अथाद्यज्ञं जातवेदा अन्तरः पूर्वा अस्मिन्निषद्य ।

सन्वन्मनिं सुविसुषा वि सुञ्च धेञ्चस्मभ्यं द्रविषं जातवेदः ॥

इत्याहवनीयमुपखाय । १७ । उपस्यृष्योऽसृज्यते । १८ । ॥ १५ ॥

याख्यातौ दर्शपूर्णमासौ प्रकृतिरिष्टिपशुबन्धानाम् । १ । अन्वयस्य प्रकृ-
तिरित्याख्या । २ । अन्तरेणाज्यभागौ स्त्रिष्टकतं च चदिज्यते तमावाप
इत्याचक्षते तन्नधानम् । ३ । तदङ्गानीतराणि । ४ । तेषामभिन्नकाले
ऽर्थे विभवः । ५ । तन्मन्त्रचरणं तत् । ६ । प्रदानमुच्चावचाभिर्देवताभिः
संयुज्य श्रूयते । ७ । तत्र देवताविकारे तद्देवते याज्यापुरोनुवाक्ये । ८ ।
निगमस्त्रानेषु च सा देवतोपलक्ष्यते । ९ । आवाहन उत्तमे प्रयाजे
स्त्रिष्टकन्निगदे सूक्तवाक्ये चेज्यमाना देवता निगच्छन्ति तस्मान्निगम-
स्थानानि । १० । अनुक्रामन्तश्च विकारान्याख्यास्यामः । ११ । पौर्ण-
मासीविकार इत्युक्ते वार्चमौ प्रतीयात् । १२ । अमावास्याविकार इति
रध्वन्तौ । १३ । अनादेशे विकल्पभृतौ । १४ । देवतातः । १५ । इविष्टो

वा । १६ । संनिपाते हविष्टः । १७ । सामान्यान्नियमः । १८ । साप्तदशं
च सामिधेनीनाम् । १९ । इष्टिपरुबन्धेषु वचनादन्यत् । २० । कान्धासू-
पांशुहविष्टा । २१ । अनुक्तामन्तश्च व्याख्यास्यामः । २२ । ॥१६॥

चोदनाप्रकरणे हविषां प्रतीकग्रहणं याज्यापुरोनुवाक्यानां न चेदन्यो
ऽर्थसंयोगः । १ । द्विप्रभृतिषु चोदनानुपूर्व्येण । २ । दैवतेन । ३ । लिङ्गेन
च । ४ । उपसृष्टासु देवतास्वनधिगङ्गस्तलिङ्गे दैवतेन तुष्येत् । ५ ।
उपसृष्टासु निगच्छन्ति । ६ । अभीष्टं चैकैकस्यै देवतायै हविष्योद्यते
तत्र ये प्रथमोपदिष्टे याज्यापुरोनुवाक्ये ते सर्वच प्रतीयात् । ७ । न
चेष्टयः पृथक्त्वतः शक्याः परिसङ्घातुम् । ८ । तजानादिष्टयाज्यापुरो-
नुवाक्यासु गायत्रीचिष्टुभौ तद्देवते परीक्षेत् । ९ । उष्णिगृहृत्यौ वा
परिहाय्य । १० । वर्षीयसी तु याज्या । ११ । समे वा । १२ ।
यत्रैतेषां लक्षणानां किञ्चित्स्यात् । १३ । ऊवे हवामहे अुध्यागच्छेदं
बर्हिर्निषीद देवतानामेति पुरोनुवाक्यालक्षणानि । १४ । अद्भि पिब
जुषस्व मत्स्वाष्टषायस्व वीहि प्र देवतानामेति याज्यालक्षणानि ।
१५ । पुरस्ताल्लक्षणा पुरोनुवाक्या । १६ । उपरिष्टाल्लक्षणा याज्या ।
१७ । अनधिगङ्गस्तद्देवते नमार्भ्यां यजेत् । १८ ।

इममा ष्टणुधी हवं यत्वा गीर्भिर्हवामहे ।

एदं बर्हिर्निषीद नः ॥

स्त्रीषां बर्हिरानुषगा सदेतोपेलागा इह नो अद्य गच्छ ।

अहेलता मनसेदं जुषस्व वीहि हव्यं प्रयतमाजतं नः ॥

इत्युद्देद्विदेवतबज्रदेवतेषु । १९ । प्राकृतीर्वाभिसंनमेत्प्राकृतीर्वाभिसंन-
मेत् । २० । ॥१७॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे प्रथमो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्राम् ॥

वसन्ते ब्राह्मणस्यान्याधेयम् ।१। ग्रीष्मे क्षत्रियस्य ।२। वर्षासु
वैश्वस्य ।३। शरदि वा ।४। शिशिरः सर्ववर्णानाम् ।५। याथाकाम्य-
स्यवृणां सोमेन यक्ष्यमाणस्य ।६। अमावास्यायां पौर्णमास्यां वा
दधीत ।७। शुद्धपक्षे वा पुण्ये नक्षत्रे ।८। कृत्तिकाप्रभृतीनि त्रीणि
फल्गुनीप्रभृतीनि च ।९। ॥१॥

अथेष्टिकालाः ।१। सद्यो द्वादशाहे मास ऋतौ संवत्सरे वा ।२।
अग्नये पवमानाथेष्टिः ।३। पौर्णमासीविकारः ।४। अग्न आयुष्यग्ने
पवस्व ।५। तं हि अग्नन्त ईक्षते ते स्याम ये अग्नय इति खिष्टकृतः ।६।
अग्नये च पावकायाग्नये च शुचये द्वितीया ।७। अमावास्यावि-
कारः ।८। अग्ने पावक स नः पावक ।९। अग्निः शुचिभ्रततम उदग्ने
शुष्यः ।१०। अग्निमग्निं हवीमभिरग्निनाग्निः समिधत इति खिष्ट-
कृतः ।११। अदितये तृतीया ।१२। त्वमग्ने सप्रथाः सोम यास्त
इति सद्गन्तावाज्यभागौ ।१३। उत त्वामदिते महि ।

महीमू षु मातरं सुप्रतानामृतस्य पत्नीमवसे ऊवेम ।

तुविश्वनामजरन्तीसुहृचीं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् ।१४।

मेद्धो अग्न इमो अग्न इति विराजौ खिष्टकृतः ।१५। चतस्रः
कुर्वन्तो ऽग्नये प्रथमाम् ।१६। अग्ने द्युक्षेनोप त्वा जुह्वः ।१७।
अर्धन्तस्वामिं सोमेनेति खिष्टकृतः ।१८। ॥२॥

प्रथमे वा समानतन्त्रे ।१। मध्यमे वा ।२। द्विहविषो वा ।३।
 आदित्यस्यैन्द्राग्नौ द्वितीयो ब्राह्मणस्य ।४। अग्नीषोमीयो वा ।५।
 ऐन्द्रो राजन्यस्य ।६। वैश्वदेवो वैश्वस्य ।७। विश्वे देवासः स्तीर्णे
 बर्हिषि ।८। आग्नेयी वा द्वयोः पूर्वा ।९। आञ्जेन तनूदेवताः
 पुरस्तात्पुरोस्ताश्रयाग्निं पवमानं पावकं च शुचिं चोपरिष्ठात् ।१०।
 विश्वेभिरग्ने अग्निभिरग्ने विश्वेभिरग्निभिरिति खिद्युक्तः ।११। अदि-
 तये द्वितीया ।१२। अमावास्याविकारः ।१३। ताच्छ्रुणां तनूदे-
 वताभिरेकहविषस्य हं वैष्णवद्वितीयाभिरपरमादित्यद्वितीयाभिरपरं
 दशम्यविक्रताग्नेयी ।१४। सर्वास्रुपांशुहविष्ठा ।१५। पाञ्चदशं च
 सामिधेनीनाम् ।१६। सप्तदशादित्यायाम् ।१७। चतुर्विंशतिर्दक्षिणा
 ।१८। द्वादश ।१९। षड्वा ।२०। अश्वः ।२१। व्रतमानरथवासो
 ऽजाश्च ।२२। द्वादशरात्रं स्वयंहोमी स्यात् ।२३। सत्यवदनं च ।२४।
 अतिथिभ्यश्च दानम् ।२५। आहिताग्निर्व्रते नानिष्टा पशुना मांस-
 मश्रीयान्नानिष्टाद्यत्वेन नवानामोषधीनां फलानि ।२६। ॥३॥
 पूर्वा दर्शपूर्णमासाभ्यामम्भारभणीयेष्टिः ।१। आग्नावैष्णवः सरस्वत्यै
 सरस्वते च ।२।

अग्नाविष्णु महि तदां महित्वं पातं घृतस्य गुह्यानि नाम ।

दमेदमे सुष्टुतिर्वामिथानोप वां जिज्ञा घृतमाचरष्यत्^३ ॥

अग्नाविष्णु महि धाम प्रियं वां वीथो घृतस्य गुह्या जुषाणा ।

दमेदमे सप्त रत्ना दधाना प्रति वां जिज्ञा घृतमुचरष्यत् ॥^४ ॥

पावका नः सरस्वतीमा जुह्वाणाः ।^५ । जनीयन्तः स वाद्ये ।^६ ।

पञ्चहविषमेके ऽग्नये भगिने व्रतपतये च ।^७ । तमग्ने वीरवद्यत्स्वं

भगो नः । ८ । त्वमग्ने अतपा यदो वयम् । ९ । पौर्णमासीविकारः । १० ।
धेनुस्य दक्षिणा । ११ ॥४॥

काम्यं पुनराधेयमजानानस्य । १ । आग्नेयो ऽग्नेये च वैश्वानरायो-
दासयिष्यमाणस्य । २ ।

वैश्वानरो न ऊतय आ प्रयातु परावतः ।

अग्निर्नः सुष्टुतीरुप ३

पृष्ठो दिवि । ४ । मध्यावर्षं पुनराधेयकालः । ५ । पुनर्वसू च नक्षत्रम्
। ६ । या वाषाढ्या उत्तरामावासा । ७ । मध्यन्दिनस्य कालः । ८ ।
पञ्चकपालस्याग्नेयः । ९ । सामिधेयस्य पञ्चदश । १० । त्रिषु च प्रया-
जेष्वग्निशब्दो विद्यतः । ११ । तनूनपादग्निमिलो अग्निना बर्हिरग्निः
। १२ । वार्चनः पूर्वं आष्यभागः । १३ । अग्निं स्तोमेन बोधयेति वाग्नेये
बुद्धिमते । १४ । अग्न आर्युषीत्युत्तरो ऽग्नेये पवमानाय । १५ ।
एषूषु षु ब्रवाणीति वेन्दुमते । १६ । अग्निर्मूर्धेति वा रेतस्वते । १७ ।
यथाचोदितं यजति । १८ । अग्ने तमयेति प्रथमादतीये हविषो द्विती-
याचतुर्थ्यौ स्विष्टकृतः । १९ । देवं बर्हिरग्नेर्वसुवने देवो नराशंसो ऽग्ना
वसुवने । २० । अग्निशब्दं चतुर्षु पूर्वेषु प्रयाजेष्वनुयाजयोश्च विभक्तय
इत्याचक्षते । २१ । तास्योपांशु । २२ । उत्तरस्याज्यभागः । २३ । हविष्य
। २४ । सर्वं वा सह पूर्वाभ्यामनुयाजाभ्याम् । २५ । हविरन्तं वा । २६ ।
हविरेव वा । २७ । पुनरुत्पूतो जरत्संवायः पुनःसंज्ञतः कद्रथो
ऽनङ्गान्दिरण्यं वा दक्षिणा । २८ । अदितये द्वितीया । २९ । अमा-
वासाविकारः । ३० । आग्निवारुणी वा । ३१ । स त्वं नो अग्ने ऽवमस्त्रं
नो अग्ने वरुणस्य विद्वानिति । ३२ ॥५॥

अग्निहोत्रं जुहोति सायं च प्रातश्च ।१। पुरा ह्यायानां संसर्गाद्गार्ह-
पत्यादाहवनीयमुद्धरति ।२। प्रभान्यां रात्र्याम् ।३। प्रादुष्करणं
नित्यधृतः ।४। गतश्रियः शुश्रुवान् ब्राह्मणो यामणी राजन्यः ।५।

उद्ध्रियमाण उद्धर पाप्मनो मा यदविद्वान्यच्च विद्वांस्यकार ।

अक्ला यदेनस्यहमेह किंचित्सर्वस्मान्मोद्धृतः पाहि तस्मात् ॥ ६।

अमृताङ्गतिममृतायां जुहोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्ये ।

तयानन्तं लोकमहं जयानि प्रजापतिर्यं प्रथमो जिगाय ॥ इति । ७।

रात्र्येति प्रातर्विकारः ।८। परिसमुद्य ह्येष्यन् ।९। ऋतं त्वा सत्येन
परिषिञ्चामीति चिस्त्रिरेकैकं पर्युक्ष्य ऊत्वा च ।१०। सत्यं त्वर्तेन
परिषिञ्चामीति प्रातः ।११। यज्ञस्य संततिरसि यज्ञस्य त्वा संतत्यै
नयानीति गार्हपत्यात्संततामुदधारामाहवनीयात् ।१२। तन्तुं तन्व-
न्नित्यन्तरा स्यापदे गते ।१३। ॥ ६ ॥

प्रथमास्तमिते जुहोति ।१। दृश्यमाने वा नक्षत्रे ।२। उपोदथं
व्युषिते ।३। उदिते वा ।४। पुरस्तात्तु काले मनः कुर्वीत ।५।
तस्यापराधे प्रायश्चित्तम् ।६। उन्नौयाभ्युदितमा तमनादासित्वा ऊत्वा
वरं दत्त्वा भूरित्यनुमन्त्रयेत् ।७। अक्त्वा वेदुद्वाहवनीयमन्यं
प्रणीय जुहुयात् ।८। पयो यवागूर्दध्याज्यमित्याग्निहोत्रहवींषि ।९।
न दध्यधिश्रयति ।१०। नापः प्रत्यानयत्यात्र्ये ।११। कुशतरुणे
प्रत्यस्याज्यस्योन्नयति ।१२। पश्चादन्वाहार्यपचनाद्यजमानः प्रत्यङ्ति-
ष्ठन्नादित्यमुपतिष्ठते सत्य ऋताय त्वा दक्षिणां नयानीति सायम् ।
१३। ऋत सत्याय त्वा दक्षिणां नयानीत्याहवनीयं प्रातः ।१४।
उत्तरेणान्वाहार्यपचनं यजमानस्य संचरः ।१५। दक्षिणतः पश्चादा-

इवनीयादासनम् । १६ । एवं गार्हपत्यात्पत्न्याः । १७ । दृष्टिरसि
पापानं मे वृश्च विद्यासि विस्र मे पापानमित्याचामति । १८ ।
वाचं च चच्छति । १९ । ॥७॥

दक्षिणतो ऽग्निहोत्रोत्पद्यन्ति । १ । न चान्तरेण संचरेरन् । २ ।
न च शूद्रेण दोहयेत् । ३ । अग्नये देवेभ्यो धुष्येति सायं जपति । ४ ।
सूर्याय देवेभ्यो धुष्येति प्रातः । ५ । अग्नाद्यापिपासे स्त्रिया वै
स्त्रियं बाधन्ते स्त्रिया वां बाधे ऽग्निहोत्रा वत्सेन वीरेणेति सायं-
प्रातः । ६ । अग्नाहार्यपक्षेण वीरेणेति स्त्रीकस्यायाम् । ७ । सुभृतकतः
सुभृतं नः कृणुतेत्युपवेशेणोदीचो ऽङ्गारान्गार्हपत्यान्निहृद्याधिअय-
त्यग्नाद्यापिपासीयेनाग्निहोत्रस्यात्या गार्हपत्येन वीरेणेति विकारः
। ८ । अग्नेष्टु चक्षुषावेन इति समिधमादीयावज्योत्य । ९ । समाप
ओषधीर्ना रसेनेति क्षुवेषापः प्रत्यानीय । १० । प्रतितथ तृष्णीं
पुनरवज्योत्य । ११ । चिरुषसादसुदगुदास्य । १२ । अनुच्छिन्दन्निव
। १३ । मनो देवेभ्य इति दक्षिणतो ऽङ्गारानुपसृष्य । १४ । सुभृताश्च
व इति सुप्रत्यूहान्प्रत्यूह्य । १५ । सुर्वं च क्षुचं च प्रतितथोन्नयत्य-
ग्नाद्यापिपासीयेन क्षुचा क्षुवेष वीरेणेति विकारः । १६ । चतुष्य-
क्षुक्षुतो वा । १७ । क्षुवेक्षुवे च मग्नः । १८ । उचीते क्षुचं संमृशति
। १९ । सजूर्देवेभ्यः सायंथावभ्य इति सायं जपति । २० । सजूर्देवेभ्यः
प्रातर्यावभ्य इति प्रातः । २१ । उत्तरेण गार्हपत्यां क्षुचमुपसाद्य *²²
प्रादेशमाचीं पाक्षाशीं समिधमादाय क्षुचं च ²³ समयातिहृत्य
गार्हपत्यमाह्वनीयस्य यसादुदगेषु कुशेषु क्षुचमुपसाद्य ²⁵ समिध-

* विकार इति वाक्यभेदः । तथापि क्षुचानि चक्षुषो आश्रायणे Comm.

मन्धादधात्यन्ननाथापिपासौथेन समिधाह्वनीथेन वीरेणेति विकारः ।²⁶ २२। द्वाङ्कुलं समिधो ऽतिहत्याभिजुहेति । २३। ॥८॥
 अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति सायम् ।²⁷ २४। सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः
 सूर्यः स्वाहेति प्रातः ।¹ २५। दक्षिणं जान्वाध्यावसङ्कारासु ।² २६। उपसा-
 द्योत्तरामसंज्ञंस्त्रणीं भृयसीं पूर्वस्थाः ।³ २७। सुचि भृयिष्ठं कुर्यात् ।⁴ २८।
 सुचो बुध्रेनाङ्गारानुपसृष्ट द्विददीचीं सुचमुद्यन्वोपसादयति ।⁵ २९।
 अग्नप्राणः स्वर्गं लोकं जिते जयान्मभयं मे ऽलोकताया अपुचताया
 अपप्रुताया इति यजमानः पूर्वामाहुतिमनुप्राणिति ।⁶ ३०। आगन्न-
 पान आत्मानं विजिते विजयान्मभयं मे ऽलोकताया अपुचताया
 अपप्रुताया इत्युत्तरामन्ववानिति ।⁷ ३१। या यज्ञस्य समृद्धस्याग्नीः सा
 मे समृध्यतामिति ।⁸ ३२। इतथोत्तरतः प्रतीचीं सायं द्विरुपमाष्टिं
 ।⁹ ३३। ऊर्ध्वं दक्षिणतः प्रातः ।¹⁰ ३४। पूर्वमुपमार्जनं कुशेषु निस्त्रिण्यतो-
 बधीः प्रीणामीति मनसा ।¹¹ ३५। उत्तरं दक्षिणतः पाणिसुत्तानं
 निदधाति पितृन्प्रीणामीति मनसा ।¹² ३६। द्विः प्रदेशिन्या प्राञ्चोप-
 न्दिमदुदङ्पर्यावृत्य¹³ प्राग्दण्डया भक्षयिष्या¹⁴ प्रत्यग्दण्डां पर्यस्य¹⁵
 निर्लिङ्ग¹⁷ प्रचास्याचन्य¹⁸ प्राग्दीचीरप उत्सिच्य²⁰ प्राग्दीचीमुद्दि-
 शति²¹ । १४।* एतदेकहोमे कर्म ।²² २५। सर्वेषु तु जुह्वत्यूर्णां सुच-
 मुत्तरेण गार्हपत्यं निधाय ।²³ २६। ॥९॥
 इह षुष्टिं पुष्टिपतिर्दधात्विह प्रजां जनयतु प्रजापतिः । अग्रये

* Comm. द्विः प्रदेशिन्या प्राञ्चोत्तरम् प्राग्दीचीमुद्दिशतीति रूपशब्दः ।
 तथापि तु स्ववन्तानि चक्षुर उच्यन्ते ।

रथिमते पशुमते पुष्टिपतये स्वाहा । अग्नये गृहपतये स्वाहा । अग्नये
स्वाहा । तूष्णीं चतुर्थीं गार्हपत्ये । १ ।

तत्सवितुर्वरेण्यं भूर्वाग्वङ्ग बङ्ग मे भूयात्स्वाहा ।

भर्गो देवस्य धीमहि भुवः प्राणो भूयान्भूयो मे भूयात्स्वाहा ।

धियो यो नः प्र चोदयात्स्वर्णाम सर्वं सर्वं मे भूयात्स्वाहा ।

अग्नये ऽज्ञादाद्यान्नपतये स्वाहेत्यन्वाहार्यपचने चतुर्थीं । १ । महा-
याहतिभिस्त्रिस्तो ब्रह्मवर्चसकामस्य । २ । अविज्ञता चतुर्थीं । ४ । याः
सुच्यापस्त्रैधं ताः करोत्यग्निहोत्रस्याख्यां गार्हपत्यस्य पश्चादञ्जलौ च
पत्याः । ५ । सं त्वा सृजामि प्रजया धनेनेत्यञ्जलौ । ६ । प्रतितप्य सुषं
निदधाति । ७ । ॥ १० ॥

दक्षिणतोऽन्यायं याजमानम् । १ । उप प्रयन्तो अध्वरमयमग्निः
सहस्रिष उभा वामयं ते योनिरयमिहास्य प्रक्षामिति षष्ठां त्रिः
प्रथमासुत्तर्मा च । २ । आयुर्दा अग्ने ऽस्यायुर्मे देहि वर्चोदा अग्ने
ऽसि वर्चो मे देहि तनूपा अग्ने ऽसि तन्वं मे पाह्यग्ने यन्म जगं
तन्व १ सन्म आ पृण

इन्वानास्त्वा शतं हिमा शुमन्तं समिधीमहि ।

वयस्वन्तो वयस्कृतं सहस्वन्तः सहस्रतम् ।

अग्ने सपत्नदम्भनमदम्भासो अदाभ्यम् ।

इति जपित्वा । ३ । चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीचेति त्रिः । ४ । सं
त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथाः सप्तषीर्णां स्तुतेन सं प्रियेण धान्ना समह-
मायुषा सं वर्चसा सं प्रजया सं प्रियेण धान्ना सं रायस्योषेण
मिषीयेत्युपविश्य । ५ । अन्नं स्वाम्भो वो भवीय मह स्व महो वो

भवीथोर्जं खोर्जं वो भवीथ रायस्योष स्य रायस्योषं वो
भवीथ ॥११॥

रेवती रमध्वमस्मिन्वोनावस्मिन्वोके ऽस्मिन्गोष्ठे ऽस्मिन्वये ऽस्या-
मास्मिन्व्यां प्रतिहायामिहैव खेतो मापगतेति गामभ्येति ।६।
संहितासि विश्वरूप्यूर्जा माविन्न गौपत्येनेत्यस्या सखाटसुपस्युम् ।१।
ष्य त्वाग् इति द्वेषेनाग्ने त्वं न इति च द्वैपदेन गार्हपत्यम् ।२।
इह एह्यदित एहि स्रुत एहीति गामभ्येति ।३। काम्या एत मयि
वः कामधरश्मिति वत्सस्य सखाटसुपस्युम् ।४। सोमानं स्वरश्मिति
द्वेषेनोत्तरतो ऽन्वाहार्यपचनम् ।५। अन्तरेष गार्हपत्याहवनीयौ
माहिचं जपित्वाहवनीयसुपतिष्ठते ।६। तत्सवितुर्वरेणं कदा चन
स्वरीरसि परि ते दूस्मभ इति चिरेताम् ।७। सर्वेषु तु जुहुन्महा-
व्याहृतिभिस्त्रिस्त्रिस्त्रिः समिधो ऽभ्यादधात्याहवनीये वैकहावी ।८।
द्वैवस्तन्तुरस्यनु त्वा रभे माहं लङ्गवस्त्रिस्त्रीत्याहवनीयस्य दक्षिणतो
ऽङ्गारानुपस्युम् ।९। ततो ऽसि तन्तुरस्यनु मा संतनुहि प्रजया
पशुभी रायस्योषेण सुप्रजास्त्रेण सुवीर्येण मानुषस्तन्तुरस्यनु मा
रभस्य मा त्वं मङ्गवस्त्रिस्त्रिस्त्रीत्या असाविति ज्येष्ठस्य पुत्रस्य नामाभिव्याहृत्य
यावन्तो वा भवन्ति ।१०। आत्मनो ऽजातपुत्रः ।११। सत्येनाव-
भ्यमभ्यवैम्यसु व्रतमित्याचम्य वाचं विसृजते ।१२। ॥१२॥

अथ प्रातः ।१। भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिर्भूयासं सुपोषः
पोषैः सुवीरो वीरैरभयं ते ऽभयं नो अस्तु मनसा लोपतिष्ठे लोक-
सुपैमि स्रष्टेत्याहवनीयम् ।२। अथैव तिष्ठन्नितरौ ।३। अभयं ते
ऽभयं नो अस्तु वाचा लोपतिष्ठे प्रजासुपैमि पशुंश्चेति गार्हपत्यम् ।४।

अभयं ते ऽभयं नो अस्तु प्राणेन त्वोपतिष्ठे ध्यानसुपैन्वाद्युखेत्यन्वाहार्य-
 पचनम् । ५। अभयं वो ऽभयं नो अस्तु कामेन व उपतिष्ठे वित्तिसुपैमि
 भूतिं चेति सर्वान् । ६। समानं समित्प्रभृत्या व्रतस्य विसर्जनात् । ७।
 अनेन वैव साद्यंप्रातः । ८। अनुपस्थानं वा प्रातः । ९। ॥१३॥
 प्रवस्यन्नग्नीन् समीचते ऽभयं वो ऽभयं नो अस्त्विति । १। नयं
 प्रजां मे पाहि मानुषान्मा भयात् पाहीति गार्हपत्यम् । २। अथर्ष
 पितुं मे पाहि पित्र्यान्मा भयात् पाहीत्यन्वाहार्यपचनम् । ३। तमुत्तरेष
 ३० गत्वा ब्रह्म पशून्मे पाहि दैवान्मा भयात्पाहीत्याहवनीयम् । ४।
 अन्नमन्नमिति जीषि पदान्यभ्युद्धृत्या^५ सकाशादाग्यमनम् । ६। अम्यु-
 पस्थानस्थानर्थंक्षुप्तं प्रवसन्नपेत् । ७। याजमानं च पर्वणि । ८। अन्नपेतं
 हि कारुणम् । ९। सन्निवेशयोर्वाचन्य वाचं यत्वा पुनराचन्य महा-
 व्याहृतिभिर्विसर्गः । १०। चतुर्विषये ऽग्नीनां वाचं यच्छेत् ॥१४॥
 प्रोव्यायन् । ११। तथा चैव समीचणम् । १।

आगन्म वृत्रहन्तममसभ्यं वसुवित्तमम् ।

अग्ने सस्रास्रमि शुक्नमभि सह आ यच्छस्त्र ॥

ब्रह्म पशून्मे ऽजुगुपस्थान्मे पाद्मेव दैवान्मा भयादजुगुपस्थान्मा
 पाद्मेवेत्याहवनीयम् । २। तृणापचयनं समिदाधानं च सर्वेषु । ३।

अयमग्निः पुरीथ्यो रथिमान् पुष्टिवर्धनः ।

अग्ने पुरीथ्याभि शुक्नमभि सह आ यच्छस्त्र ॥

* Comm. अथर्वत्येवमादिना मन्त्रेष्वान्वाहार्यपचनमुपतिष्ठते । उत्तरेषु स्थितः ।
 तमिति यत्सादागत्याप्येवमेव । अथोद्विषयेष्वमाद्यः ।

† ब्रह्मत्येवमादिना मन्त्रेष्वहवनीयमप्यु । दक्षिणाग्निमुत्तरेषु गत्वा—

अथर्चं पितुं मे ऽजुगुपस्तां मे पाद्भेव पित्र्यान्मा भयादजुगुपस्तस्मान्मा
पाद्भेवेत्यन्वाहार्यपचनम् ।४।

अथमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यात्प्रजाया वसुविभक्तमः ।

अग्ने गृहपते ऽभि युचमभि सह आ यच्छस्त्र ॥

नर्चं प्रजां मे ऽजुगुपस्तां मे पाद्भेव मानुषान्मा भयादजुगुपस्तस्मान्मा
पाद्भेवेति गार्हपत्यम् ।५। व्यवेतो ऽग्नीन्प्रवसति ।६। तेन चैवो-
त्सृज्यते ।७। ॥१५॥

वास्तोष्यतीथं भ्रौव्ये दक्षरात्रावरार्धे संप्रयातेषु ।१। अग्निष्ठस्य दक्षिणे
युक्त उपोद्भ्य चीवरं वास्तोष्यते प्रतिजानौहीत्यनूच्य वास्तोष्यते
श्रमयेति यजति ।२। ऊते चानाहितं त्यजेत् ।३। ॥१६॥

समारोह्यमाणो गार्हपत्ये पाणी प्रतितप्य प्राणान्मन्त्रत्येहि मे
प्राणानारोहेति ।१। सहासकन्मन्त्रेण दिर्दिसूष्णीम् ।२। अयं ते
द्योनिरिति वारणी प्रतितपति ।३। सहासकन्मन्त्रेण दिर्दिसू-
ष्णीम् ।४। एवमाहवनीयात् ।५। नित्यधृतादन्यस्मिन् ।६। अनस्त-
मिते च मन्यनम् ।७।

उपावरोह जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो हव्यं वह नः प्रजानन् ।

आयुः प्रजां रयिमस्मासु धेक्षरिष्टो दीदिहि नो दुरोषे ॥

इत्यात्मनो ऽरथोऽरुपावरोद्भ्य मन्यनम् ।८। लौकिके वा लौकिके वा
।९। ॥१७॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे द्वितीयो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्रीमत् ।

संस्त्रितायां पौर्णमास्याभिन्नायेष्टिर्विम्बे ११। अमावास्याविकारः
 १२। इन्द्र सचं मृगो न भीमः १३। जुष्टो दमूना अग्ने गर्धेति
 स्त्रिष्टुतः १४। अदितये ऽमावास्यायां संस्त्रितायाम् १५। पौर्णमा-
 सीविकारः १६। ये वैम्बधस्य ते स्त्रिष्टुतः १७। चावप्सीवं च १८। प्रयोग
 आप्तात् १९। ॥१॥

अनागते पर्वस्थामावास्ये प्रवृत्ते ऽभ्युदितेष्टिः ११। अग्नये दास
 इन्द्राय प्रदासे विष्णवे अग्निविष्टायेति १२। निरुप्ते जानंस्तानेव
 विभजेत् १३। अग्ने दा दा नो अग्ने वृहतः १४। सहसा ते गता तू
 भर १५। अमावास्याविकारः १६। धनुश्च चीषु दक्षिणा १७। काले
 चामावास्यम् १८। नाभ्यावृत्तिः पिण्डपितृयज्ञस्यास्ति १९। ॥२॥

अतीते पर्वस्थामावास्ये प्रवृत्ते ऽभ्युदितेष्टिः ११। अग्नये पथिक्त
 इन्द्राय वृषन्ने वैश्वानराय १२। वेत्या हि वेध आ देवानाम् १३।
 वार्षहत्याय सहदानुम् १४।

स्यतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्यतिम् ।

अजस्रं भानुमीमहे^६ ॥

नाभिं यज्ञानाम् १५^६। अमावास्याविकारः १६^७। दृष्टोपानहं दक्षिणा
 १७^८। संस्त्रितायां चामावास्यम् १८^९। नाभ्यावृत्तिः पिण्डपितृयज्ञ-
 स्यास्ति १९^{१०}। ॥२॥

अग्नये ऽग्निमते ऽमावग्नावभ्युदृते ११। पथिक्ते ऽन्तरेण विहारं

चक्रीवति वृत्ते निघतातिपत्तौ च ।१। वीतये मिथःसंसृष्टेषु ।२।
 विविचये यान्येष ।४। संवर्गाय प्रदाव्येन ।५। शुचये क्रथेष ।६।
 असुमते वैद्युतेन ।७। व्याधिग्राये रुद्राय ।८। अध्वानं गमिष्यन् पूष्ये
 पथिहते ।९। सार्वकामिक्यग्रये कामाय ।१०। व्रतपतये व्रत्यवेक्षां
 प्रोव्याव्रत्यं वा चरित्वा ।११। व्रतसृते ऽनु कृत्वा ।१२। वृहदाष्टे
 चामवते ।१३। महद्भ्यो यमौ प्रजातायाम् ।१४। ॥४॥
 अग्निमग्निं हवीमभिरग्निनाग्निः समिध्यते ।१। अग्न आ याहि वीतये
 यो अग्निं देववीतये ।२। कथा नो अग्ने वि वसस्त्वामग्ने मानुषीः ।३।
 कुवित्सु नो मा नो अस्मिन्महाधने ।४। अपृष्यन् उरौ महान् ।५।
 कद्रुद्रायाश्चाम ते ।६। वयसु त्वा पयस्यते पयस्यथः ।७।

अग्निः परेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य ।

सन्नास्त्रेको वि राजति ॥

अश्नाम तम् ।८।

त्वमग्ने व्रतसृष्टुचिरग्ने देवां इषा वर ।

उप यज्ञं हविष्य नः ॥

व्रतानि विभ्रद्रुतपा अदाभ्यो भवा नो दूतो अजरः सुवीरः ।

दधद्रुतानि सुमृत्सीको अग्ने गोपाय नो जीवसे जातवेदः ॥^{१०} ।

हृष्या रजांसि पत्सुतस्त्रे वसूनि पुर्वणीक होतः ।^{११} ।

महतस्त्रेषसंद्ग्न आ यात यमाविव ।

शुभ्रा हिरण्यखादथः^{१२} ॥

वातलिषो महतः अग्ने कमिति वा ।^{१३} ।

ज्ञातयो ऽसंविदाना ब्रह्मदेवतामिष्टिं निर्वपेरन् ।१।

श्रीम।

संस्थितायां पौर्णमास्यामिन्द्रायेष्टिर्विमृधे ।१। अमावास्याविकारः
 ।२। इन्द्र चक्रं मृगो न भीमः ।३। जुष्टो इमूना अग्ने शर्धति
 खिष्टकृतः ।४। अदितये अमावास्यायां संस्थितायाम् ।५। पौर्णमा-
 सीविकारः ।६। ये वैमृधस्य ते खिष्टकृतः ।७। यावज्जीवं ८। ८। प्रयोग
 आन्तात् ।९। ॥१॥

अनागते पर्वणामावास्ये प्रवृत्ते ऽभ्युदितेष्टिः ।१। अग्नये दात्र
 इन्द्राय प्रदात्रे विष्णवे त्रिपिविष्टावेति ।२। निरुप्ते जानस्तानेव
 विभजेत् ।३। अग्ने दादानो अग्ने वृहत् ।४। सहसा ते यता तू
 भर ।५। अमावास्याविकारः ।६। धनुश्च जीषु दक्षिणा ।७। काले
 चामावास्यम् ।८। नाभ्यावृत्तिः पिण्डपितृयज्ञस्यास्ति ।९। ॥२॥

अतीते पर्वणामावास्ये प्रवृत्ते ऽभ्युदितेष्टिः ।१। अग्नये पथिकृत
 इन्द्राय वृचन्ने वैश्वानराय ।२। वेत्या हि वेध आ देवानाम् ।३।
 वान् इत्याय सहदानम् ।४।

श्रुतावानं वैश्वानरमृतस्य व्योतिषस्यतिम् ।

अजस्रं भानुमीमहे^५ ॥

नाभिं यज्ञानाम् ।^६ अमावास्याविकारः ।^७ दण्डोपानहं दक्षिणा
 ।^८ संस्थितायां चामावास्यम् ।^९ नाभ्यावृत्तिः पिण्डपितृयज्ञ-
 स्यास्ति ।^{१०} । ॥३॥

अग्नये ऽग्निमते अमावास्यावभ्युदृते ।१। पथिकृते ऽन्तरेण विहारं

चक्षीवति वृत्ते नियतातिपत्तौ च ।२। वीतये मिथःसंसृष्टेषु ।३।
 विविचये गान्धेण ।४। संवर्गाय प्रदायेन ।५। शुचये क्रयेण ।६।
 असुमते वैद्युतेन ।७। व्याधिज्ञाये रुद्राय ।८। अध्वानं गमित्यन् पूष्णे
 पथिहते ।९। सार्वकामिक्यग्रये कामाय ।१०। व्रतपतये प्रत्यवेर्णां
 प्रोथ्याव्रत्यं वा चरित्वा ।११। व्रतभृते ऽश्रुकृत्वा ।१२। गृहदाहे
 चामवते ।१३। मरुद्गो यमौ प्रजातायाम् ।१४। ॥४॥

अग्निमग्निं हवीमभिरग्निनाग्निः समिध्यते ।१। अग्न आ चाहि वीतये
 यो अग्निं देववीतये ।२। कया नो अग्ने विवसस्तामग्ने मानुषीः ।३।
 कुवित्सु नो मा नो अस्मिन्महाधने ।४। अपस्वम उरौ महान् ।५।
 कद्रुद्रायाश्शाम ते ।६। वयसु त्वा पथस्यते पथस्यथः ।७।

अग्निः परेषु धामसु कामो भूतस्य भयस्य ।

समालोको वि राजति^८ ॥

अश्वाम तम् ।^९ ।

त्वमग्ने व्रतभृच्छुचिरग्ने देवा इहा वह ।

उप यज्ञं हविस्य नः^{१०} ॥

व्रतानि विभ्रद्रतपा अदाभ्यो भवा नो दूतो अजरः सुवीरः ।

दधद्रत्नानि सुमृलीनो अग्ने गोपाय नो जीवसे जातवेदः ॥^{११} ।

छण्णा रजांसि पत्सुतस्त्रे वसूनि पुर्वणीक होतः ।^{१२} ।

मरुतस्त्रेषसं दृश आ धात यमाविव ।

शुभ्रा हिरण्यखादथः^{१३} ॥

वातलिषो मरुतः श्रिये कमिति वा ।^{१४} । ॥५॥

ज्ञातयो ऽसंविदान् ब्रह्मदेवतामिष्टिं निर्वपेरन् ।१।

अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अथात्सोमो रुद्रैरभि रक्षत त्वना ।
इन्द्रो मरुद्भिश्चेतुया कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः शर्म यंसत् २
समग्निर्वसुभिर्नो अथात्सं सोमो रुद्रियाभिस्तनूभिः ।
समिन्द्रो रातहृद्यो मरुद्भिः समादित्यैर्वरुणो विश्ववेदाः । ३ ।

संज्ञानमिति च जपेरन् । ४ ॥ ६ ॥

मित्रविन्दायाः । १ । पञ्चदश सामिधेनीः । २ । अग्निना रथिं गयस्फान
इत्याज्यभागौ । ३ ।

अग्निः सोमो वरुणो मित्र इन्द्रो बृहस्पतिः सविता यः सहस्री ।
पूषा नो गोभिरवषा सरस्वती त्वष्टा रूपाणि समनक्तु यज्ञैः १
त्वष्टा रूपाणि दधती सरस्वती पूषा भगं सविता मे ददातु ।

बृहस्पतिर्दददिन्द्रो बलं मे मित्रः चक्रं वरुणः सोमो अग्निः ॥ ५ ॥

मू नो रास्व सहस्रवदत नो ब्रह्मन्विष इति स्विष्टकृतः । ६ । सहस्रं
दक्षिणा । ७ । देवतानुपूर्थं पुरोनुवाक्यावन्निगमेषु । ८ । याज्यावदा-
देशे । ९ । यथासंप्रेषितं वा । १० ॥ ७ ॥

फाण्डगुन्यां पौर्णमास्यां प्रयोगे ऽद्वीक्षितायनानाम् । १ । वसिष्ठयज्ञस्यामा-
वास्यायां साकंप्रस्थाथ्यस्य च । २ । पञ्चदश वर्षाणि दाक्षायणयज्ञस्य । ३ ।
संवत्सरं संवत्सरं वा सर्वेषाम् । ४ । न प्रयुञ्जानस्य नित्यौ दर्शपूर्णमासौ
वर्तेते । ५ । दाक्षायणयज्ञस्य । ६ । पौर्णमासानि पूर्वद्युः । ७ । अग्नी-
षोमीयो वा । ८ । आग्नेयः सांताथं चैन्द्रं पौर्णमास्याम् । ९ । अपरपक्षं
द्वीक्षितप्रतो ऽतिथिभ्यो ददाति । १० । सत्यप्रतो वा । ११ । अभ्यञ्जन-
हताविकपत्पूलितानि न वस्ते । १२ । हविरुच्छिष्टाशनः । १३ । न सौहित्यं
प्राप्नुयात् । १४ । सोमं राजानं चन्द्रमसं भवयामीति मनसा ध्यायन्नश्रति

।१५। आमावास्यानि पूर्वद्युः ।१६। ऐन्द्राग्नो वा ।१७। आग्नेयो मैत्रा-
वरुणी च पथस्यामावास्यायाम् ।१८। ऋतेन या उत वा विक्षु ।१९।
पुरा शंघोर्वाकादूर्ध्वं वानावाह्य वाजिनो यजति ।२०। उत्तमे
प्रयाजे निगच्छन्ति यथायं च सूक्तवाक्ने ।२१। वाजिनो देवा हवि-
र्जाषयिष्यन्ते वर्धयिष्यन्ते महेऽप्यायः करिष्यन्ते ।२२। शं नो भवन्तु
वाजिनो वाजेवाज इत्यूर्ध्वंशुनवानं यजति ।२३। वाजिनस्याग्ने
वौहीत्यनुवषट्कारः ।२४। यजमानो ब्रह्मा होताध्वर्युराग्नौभ्रस्य समुप-
ह्वय भक्षयन्ति ।२५। प्रथमो जघन्यश्च यजमानः ।२६।

यन्ने रेतः प्र धावति यदा सिक्तं प्र जायते ।

राज्ञा सोमेन तदक्षमस्मासु धारयामसि ॥

वाजे ऽसि वाजिनमसि वाजे मयि धेहीति भक्षमन्त्रः ।२७। ॥८॥
इत्वादधस्य ।१। आग्नेयः सरस्वत्यै च ।२। अग्नीषोमीयः सोपांशुयाजः
सांनायं चैन्द्रं पौर्णमास्याम् ।३। व्रतानि च दाक्षायण्याश्रिकानि ।४।
आग्नेयः सरस्वते च ।५। ऐन्द्राग्नो मैत्रावरुणी च पथस्यामावास्यायाम्
।६। समानं वाजिनम् ।७। ॥ ९ ॥

सर्वसेनियञ्चे ।१। उभयानि हवींश्वेकस्यामिष्टौ ।२। पौर्णमासानि
पूर्वाणि ।३। अर्षन्तस्वासाकमग्ने अध्वरमित्युत्तरस्याग्नेयस्य ।४। नामा-
वास्यां यजते ।५। पिण्डपितृयज्ञं तु करोति ।६। न श्रौनकयञ्चे
साकंप्रस्थाय्ये च विकारो हेतुरस्ति ।७। ॥ १० ॥

सर्वसेनियञ्चेन वसिष्ठयज्ञो व्याख्यातः ।१। पूर्वाणि त्वामावास्यानि ।२।
न पौर्णमासीं यजते ।३। इति दर्शपूर्णमासाद्यनानि ।४। काम्यानि ।५।
पाञ्चदशं च सामिधेनीनाम् ।६। आग्नेयाग्नौवैष्णवौ ।७। पौर्णमा-

शीत्रिकारः । ८। सदा यजते ऽन्यत्र पर्वणः । ९। मुन्ययत्नमित्याचक्षते
 । १०। आग्नेयैन्द्रो वैश्वदेवः । ११। अमावास्याविकारः । १२। सदा
 यजते ऽन्यत्र पर्वणः । १३। अदौवितः कृष्णाजिनं प्रतिमुञ्चते । १४।
 तुरायणमित्याचक्षते । १५। संवत्सरप्रयोगे च । १६। ॥ ११ ॥
 सौमी श्वामाकेष्टिः । १। वैणुयवी च । २। ऐन्द्राग्र आग्नेन्द्रो वा
 वैश्वदेवो द्यावापृथिवीयस्य व्रीहियवानाम् । ३। सद्ददाज्यभागे । ४।
 इमं यज्ञं या ते धामानि दिवीति । ५। सौम्यस्य मधुपर्को दक्षिणा
 । ६। इयं वामस्य शुषिं नु । ७। आ घा ये सुकर्माणः सुरसः । ८।
 मही द्यौरुर्वी पृथ्वी । ९। वैश्वदेवद्यावापृथिवीयौ चोपांशु । १०।
 विराजौ खिष्टकृतः । ११। वत्सः प्रथमजो दक्षिणा । १२। समानत-
 न्ना वा दर्शपूर्णमासाभ्याम् । १३। दर्शपूर्णमासौ वा नवानाम् । १४।
 अग्निहेत्रं वा यवाग्वा सायंप्रातः । १५। अग्निहेत्रीं वा नवानाद-
 यित्वा तस्यै दुग्धेन सायंप्रातरग्निहेत्रं जुहुयात् । १६। गार्हपत्ये वा
 खालीपाकं अपयित्वाग्रयणदेवताभ्यः खिष्टकृषतुर्थीभ्यः स्वाहाकारे-
 णाहवनीये जुहुयात् । १७। ॥ १२ ॥
 फाल्गुन्यां पौर्णमास्यां प्रयोगश्चातुर्मास्यानाम् । १। चैत्र्यां वा । २।
 वैश्वानरीयपार्जन्येष्टिः पूर्वास्यां पौर्णमास्याम् । ३। पर्जन्याय यस्य व्रते
 । ४। उत्तरस्यां वैश्वदेवम् । ५। आग्नेयः । ६। सौम्यसावित्रौ । ७।
 शारस्वतपौष्णौ । ८। मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्यः । ९। वैश्वदेवी । १०। द्यावा-
 पृथिवीयस्य । ११। हिरण्यपाणिमूतय उदीरय । १२। पूषन्तव शुक्रं
 ते । १३। इहेह वः प्र चित्रम् । १४। अग्निमन्यनीयाश्चासन्नपु हविःपु
 । १५। पश्चाद्देरेवस्थायाग्रये मथ्यमानायेति संप्रेषितः । १६। अभि त्वा

देव सवितः ¹⁷ मही द्यौः ¹⁸ त्वामग्ने पुष्करादिति च तिस्रः ¹⁹ उत
 ब्रुवन्तु जन्तव इति जाताय ²⁰ आ यं हस्ते न खादिनमिति हस्तेन
 धार्यमाणाय ²¹ उत्तरे प्रद्वियमाणाय ²² अग्निनाग्निः समिधते ²³
 त्वं ह्यग्ने अग्निना ²⁴ तं मर्जयन्ते ²⁵ अग्निमन्थनीयाः । ²⁶ नव च
 प्रयाजाः । ²⁷ चतुर्थोक्तमावन्तरेण चत्वारः । ²⁸ दुरो अग्न
 आज्यस्य व्यन्तु ²⁹ उषासानक्ता अग्न आज्यस्य वीताम् ³⁰ दैव्या
 होतारा अग्न आज्यस्य वीताम् ³¹ तिस्रो देवीरग्न आज्यस्य व्यन्तु
 । ³² सद्गन्तावाज्यभागौ । ³³ सावित्रद्यावापृथिवीयौ चोपांशुः । ³⁴
 विराजौ खिष्टकृतः । ³⁵ वत्सः प्रथमजो दक्षिणा । ³⁶ नवानुयाजाः
 । ³⁷ प्रथमद्वितीयौ तु षलन्तरेण । ³⁸ देवीर्दारो वसुवने
 वसुधेयस्य व्यन्तु ³⁹ देवी उषासानक्ता वसुवने वसुधेयस्य वीताम् ⁴⁰
 देवी जोष्ट्री वसुवने वसुधेयस्य वीताम् ⁴¹ देवी ऊर्जाङ्गती वसुवने
 वसुधेयस्य वीताम् ⁴² देवा दैव्या होतारा वसुवने वसुधेयस्य वीताम्
⁴³ देवीस्त्रिस्त्रिस्त्रो देवीर्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु । ⁴⁴ समानं
 वाजिनम् । ⁴⁵ संखितायां पौर्णमासम् । ⁴⁶ मांसानश्नं ब्रह्मचर्यं
 प्राङ्मुखः श्वेत ऋतुकाले वा जायामुपेयात्सत्यवदनं चान्तरालव्रतानि
 । ⁴⁷ ३० । ॥ १ २ ॥

आषाढ्यां वरुणप्रघासाः फाल्गुनीप्रयोगस्य । १ । ऐनीप्रयोगस्य अ-
 णायाम् । २ । पौष्णान्तानि वैश्वदेविकानि । ३ । ऐन्द्राग्नौ वारुणी
 पथस्या मारुती कायस्य । ४ । इमं मे वरुण तत्त्वा यामि । ५ । मरुतो
 यद्भू यूयमस्मान् । ६ । द्विरण्यगर्भो यः प्राणत इति । ७ । आहवनी-
 याश्चाग्नी प्रणयन्ति । ८ । प्र देवं देव्येति तिस्रणामाषीनः प्रथमाम् । ९ ।

उत्तरे अनुसंयन् । १० । इलायास्त्वेति साद्यमानयोरिधयोः । ११ । अग्ने
विश्वेभिः खनीक सीद होतर्नि होता त्वं दूतः । १२ । इत्याग्निप्रणयनीयाः
। १३ । यत्र चाक्षीनः प्रथमामन्ववोचत्तस्त्रिस्तोत्सृज्यते । १४ । उत्तर-
स्थां वेदौ होतृकर्म । १५ । उपांशु कायः । १६ । गोमिथुनौ दक्षिणा
। १७ । अध्वर्योर्वेदं स्तृणाति । १८ । वारुण्या निष्काषेणावभृथमवैति
यथा सोमे । १९ । उरुं हि राजा श्रतं ते । २० । समानमन्यद्वैश्वदेवेन
। २१ ॥ १४ ॥

कार्तिक्यां साकमेधाः फाल्गुनीप्रयोगस्य । १ । आग्रहायण्यां चैत्रीप्र-
योगस्य । २ । अग्रये ऽनीकवते पूर्वस्थां पौर्णमास्यामिष्टिः पूर्वाह्णे । ३ ।

अनीकैर्द्वेषो ऽर्दयाग्ने विश्वाभिरूतिभिः ।

रथिं नेा देहि जीवसे ॥

सैनानीकेन । ४ । मध्यन्दिने मरुद्भ्यः सांतपनेभ्यः । ५ । सांतपना यो नेा
मरुतः । ६ । सायं मरुद्भ्यो गृहमेधेभ्यः । ७ । अग्निना रथिं गयस्कान
इत्याज्यभागौ । ८ । गृहमेधास आ गत प्र बुध्ना वः । ९ । त्वां चित्रश्रव-
स्सम यदाहिष्ठमिति खिष्टकृतः । १० । न निगदमाह । ११ । न
सामिधेनीरन्वाह । १२ । आज्यभागप्रभृतीज्येलान्ता । १३ । तस्य
निष्काषं प्रातः पूर्णदर्थं ऊत्वेष्टिं मरुद्भ्यः क्रीलिभ्यः । १४ । क्रीलं वः
पर्वतश्चित् । १५ । महाहविषि । १६ । ऐन्द्राग्रान्तानि वारुणप्रघासि-
कानि । १७ । माहेन्द्रो वैश्वकर्मणश्च । १८ । वाचस्यति या ते धामानि
परमाणीति । १९ । उपांशु वैश्वकर्मणः । २० । एकस्याग्निः प्रणीयते
। २१ । षष्ठभो दक्षिणा । २२ । न वाजिनं नावभृथो भवति । २३ ।
समानमन्यद्वारुणप्रघासैः । २४ ॥ १५ ॥

अपराह्णे पित्र्या त्रिहविरिष्टिः ।१। सोमाय पितृमते पितृभ्यो वा
 सोमवद्भ्यः पित्र्यभ्यो बर्हिषद्भ्यः पितृभ्यो ऽग्निष्वान्तेभ्यः ।२। अग्निश्च
 कव्यवाहनः स्विष्टकृद्भवति ।३। त्वं सोम प्र चिकितः सोमो धेनु त्वं
 सोम पितृभिरिति सोमस्य पितृमतः ।४। उदीरतामङ्गिरसो ये नः
 पूर्वं इति सोमवताम् ।५। उपहृता आहं पितृन्बर्हिषद इति
 बर्हिषदाम् ।६। अत्र सृज ये चेहाग्निष्वान्ता इत्यग्निष्वान्तानाम् ।७।
 एकैका याज्या देहे पूर्वे पुरोनुवाक्ये ।८। असंतते नानाप्रणवे ।९। ये
 तादृषुस्त्वमग्न ईक्षित इत्यग्नेः कव्यवाहनस्य ।१०। प्राचीनापवीत्येता
 देवता यजति ।११। निगमस्थानेषु चानुवर्तयति ।१२। पितृमन्त्रं
 परिहाय ।१३। यज्ञोपवीतीति जातृकर्षः ।१४। संप्रैषेषु स्वधाम्ने
 क्रियमाणे ये स्वधाम्ने स्वधा नम इति येयजामहवषट्कारयोः स्थाने
 ।१५। दक्षिणांवाहार्यपचनात्परिञ्चिते चरन्ति ।१६। अग्नेण वेदिं दक्षिणा
 तिष्ठति ।१७। न च बर्हिराक्रामति ।१८। उत्सर्गो जपानाम् ।१९।
 कर्माणि त्वष्णीं जपमन्त्राणि ।२०। उपसदि चेत्याचार्याः ।२१।
 कर्म तु न्यायः ।२२। उन्नन्तस्त्वेत्येकां सामिधेनीं चिरनूच्य नार्षेय-
 माह ।२३। अपबर्हिषः प्रयाजानिष्ट्वा नो अग्ने रुचेतुना त्वं सोम
 महे भगमिति जीवनवन्तावाज्यभागौ ।२४। उपहृथेलां न प्राश्नन्ति
 ।२५। अवघ्राय भागान्प्रास्यन्ति ।२६। पितृभ्यो दत्ते ।२७। ॥१६॥

अथा विष्टा जनयन्कर्कराणि स हि घृणिरुर्वराय गातुः ।

स प्रत्युदैद्वूरुणं मध्वो अयं स्वां यत्तनुं तन्वामैरयत ॥

इति जपन्त उत्तरेणांवाहार्यपचनं गत्वा ।१। सुसंदृशं त्वा वय-
 मन्नमीमदन्तोपो षु ष्टुणुहीत्याहवनीयमुपस्थाय ।२। मनो न्वा

ङ्गामह इति द्दचेन दक्षिणाग्निम् ।३। आ म एतु मनः पुनरिति
 ब्रूयुः ।४। अग्निं तं मन्य इति द्दचेनाग्ने त्वं न इति च द्वैपदेन गार्ह-
 पत्यम् ।५। तच्चक्षुरित्यादित्यमुपस्थाय ।६। अपबर्हिषावनुयाजाविष्ट्वा
 ।७। न सूक्तवाके यजमानस्य नाम गृह्णाति ।८। श्वन्ता च ।९।
 अम्बकान्मंस्थाय मैत्रश्वरः ।१०। अदितये वा ।११। मित्रस्य चर्ष-
 णीष्टतो महं आदित्यः ।१२। संस्थितायां पौर्णमासम् ।१३। ॥१३॥
 शुनासीर्ये ।१। पौष्णान्तानि वैश्वदेविकानि ।२। शुनासीर्यो वायव्यं
 पथः सौर्यश्च ।३। शुनासीराविमां शुनं नः फालाः ।४। तव वाय-
 वृतस्यते ऽध्वर्यवस्रह्णवांसः ।५। तरणिर्विश्वदर्भतो दिवो रुक्म इति ।६।
 उपांशु सौर्यः ।७। अश्वः श्वेतो दक्षिणा ।८। गौर्वा ।९। सीरं वा
 द्वादशाथोगम् ।१०। न वाजिनम् ।११। समानमन्यद्वैश्वदेवेन ।१२।
 पौर्णमासं त्वमथ्यमाने ।१३।

इन्द्रश्च नः शुनासीराविमं यज्ञं मिमिक्षताम् ।

गर्भान्धत्तं स्वस्तये ॥¹⁴

यथोरिदं [विश्वं] भुवनमा विवेश यथोरानन्दो निहितो महश्च ।

शुनासीरावृत्तुभिः संविदाना इन्द्रवन्ता हविरिदं जुषेथाम् ॥¹⁵

इन्द्राय शुनासीराय सुचा जुज्जतना हविः ।

जुषतां प्रति मेधिरः ॥¹⁶

प्र हव्यानि घृतवन्धस्त्री हर्थन्धाय भरता सजोषाः ।

इन्द्र ष्ठभुभिर्ब्रह्मणा संविदानः शुनासीरी हविरिदं जुषस्व ॥¹⁷

शुनं ज्वेमाश्रायन्तः ।¹⁸ साकमेधेरिष्ट्वाम्बं शुनासीर्यम् ।¹⁹

माथ्यां वा पौर्णमास्याम् ।²⁰ सोमेनोत्सर्गः पशुनेष्वा वा ।²¹

पञ्च वर्षेषु पूर्वेषुः शुभाशीर्यमपरेद्युर्वैश्वदेवम् । १० ॥ १८ ॥
विध्यपराधे प्रायश्चित्तम् । १। अर्थलोपे प्रतिनिधिः । १। भूर्भुवः स्वः
स्वाहा ।

अथाश्याग्ने ऽस्यनभिश्चस्तिश्च सत्यमित्त्वमथा अग्नि ।

अयामा मनसा कृतो ऽयाः सन्ध्व्यमूहिषे ।

अथा नः कृणुहि भेषजं । स्वाहा ॥

इति प्रायश्चित्ताहुतौ सर्वेषु दोषेषु । ३। आहवनीयः सर्वाहुतीनाम् । ४।
जुहुश्च पात्रम् । ५। चतुर्गृहीतं प्रायश्चित्तेषु । ६। अनन्तरं दोषात्प्राय-
श्चित्तं न ह्यनिर्हते दोषे प्रवृत्तिरुत्तरस्यास्ति । ७। प्रत्यक्षविहितं चैकेषु
दोषेषु प्रायश्चित्तं तत्रोभे कुर्यात्सर्वप्रायश्चित्तं चाधिकारिकं च । ८।
अनुद्धृतं चेदाहवनीयमभ्यस्तमियाद्भुविदा ब्राह्मणेनोद्धरणं । जातरूपं
च कुशे प्रबध्नायतो हरन्ति । रजतमभ्युदिते । वरो दक्षिणा । ९।
आहवनीये ऽनुगते गार्हपत्यादुद्धरणमग्नये चेष्टिर्ध्यातिभते । १०।
उदग्ने शुचयो वि ज्योतिषा । ११। गार्हपत्ये ऽनुगते पूर्वमध्वसाया-
हवनीयमन्यं प्रणीय जुहुयात् । १२। समारोह्य वेदङ्कुदवस्येत् । १३।
उभयोरनुगतयोर्गार्हपत्योल्मुकादुत्तरारण्या मन्यनम् । १४। उल्मुके
ऽविद्यमाने ऽरणी भस्मना संस्पृश्याग्नये च तपस्वते जनदते पावकवत
दृष्टिः । १५।

आ याहि तपसा जनेश्याग्ने पावको अर्चिषा ।

उपेमां सुष्टुतिं मम १६ ॥

आ नो याहि तपसा जनेश्याग्ने पावक दीद्यत् ।

द्वया देवेषु नो दधत् ॥ १६ ॥

इत्यभ्युदितयोस्त्वभ्यस्तमितयोर्वान्येन वा नष्टयोः कारणेनाग्न्याधेये-
नोत्पादयेत् । १७ । ॥ १८ ॥

उपसृष्टा चेदग्निहेत्वाची वाश्वेत सूयवसादिति यवसमुष्टिं प्रयच्छेत् । १ ।
उपविशेत् ।

यस्माङ्गीषा निषीदसि ततो नो अभयं हृषि ।

प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृल नमो रुद्राय मीषज्जषे ॥

इत्यार्द्रदण्डेनोत्पाप्य

उदस्त्राद्देव्यदितिरायुर्यज्ञपतावधात् ।

इन्द्राय ह्यण्वती भागं मित्राय वरुणाय च ॥

इत्यनुमन्त्रयेत् । २ । द्वेष्याय वा दद्यात् । ३ । इविषि स्तन्ने ऽच्छायं वो
यथोरोजसा स्तमिता रजांसि वीर्यैर्भिवीरतमा शविष्ठा ।
या पत्येते अप्रतीता सहोभिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहृतौ ॥

इत्यङ्गिरुपनिनीयास्कानधित प्राजनि । दिवं देवांस्तृतीयं यज्ञो ऽगा-
त्ततो मा द्रविणमष्टुन्तरिचं पिद्वंस्तृतीयं यज्ञो ऽगात्ततो मा द्रवि-
णमष्टु पृथिवीं मनुष्यांस्तृतीयं यज्ञो ऽगात्ततो मा द्रविणमष्टुत्यनु-
मन्त्रयेत् । ४ । यद्वाह्वणो जुगुप्सुर्न भवयेदेतद्दुष्टस्य लक्षणम् । ५ ।
तस्यापः प्रतिपत् । ६ । शेषे विद्यमाने तेन समापनम् । ७ । शेषाभावे
ऽन्यदुत्पादयेत् । ८ । तस्मिन्द्रव्ये ऽविद्यमाने यत्सामान्यतमं मन्येत
तत्प्रतिनिदध्यात् । ९ । एष प्रतिनिधीनां धर्मः । १० । अविकारश्च
ऋदानाम् । ११ । अप्रतदेवते दुष्टे नावृत्तिरस्ति ह्यौचस्थान्यद्भुविः
संक्रुत्य प्रयच्छेद्देवतायै । १२ । नावृत्तिः प्रतदोषे ऽस्ति सुष्यते
स्त्रिष्टकदिसं भवाश्च । १३ । आज्येन परम् । १४ । अन्यासु देवता-

स्त्रिष्टासु दुष्टेन वा शेषवति तन्मे प्रदानमावर्तते । १५। सर्वेष्टिरशेषे ।
 १६। कृतस्थानावृत्तिर्गुणलोपे संनिपातप्रधानत्वात् । १७। मर्कं नानु-
 क्रेत् । १८। अनुजपेदिति जातृकर्णः । १९। अन्याभ्यो गृहीते
 ऽन्यासु वावाहितासु षोदिताभ्यः प्रथक्केदाज्येनावहिता यजेत्
 । २०। ॥२०॥

इष्टिपशुबन्धेषु सोमे च प्रायश्चित्तं ब्रह्मा जुहोति । १। ऋग्वेदे
 चेद्दोषः स्याद्भुवः स्वाहेति गार्हपत्ये । २। यजुर्वेदे चेद्भुवः स्वाहेत्यम्वा-
 ह्यार्थपचने । ३। सोमे त्वाग्नीध्रीये । ४। सामवेदे चेत्स्वः स्वाहेत्याह-
 वनीये । ५। भूर्भुवः स्वः स्वाहेत्यज्ञायमाने दोषे । ६। अनुपस्थाय
 प्रसर्गे प्रतिदिशमुपस्थानम् । ७। उपस्थायाप्रसर्गे यथा प्रोच्य । ८।
 सन्नारोह्याप्रसर्गे मन्यनम् । ९। नारण्योरस्युपस्थानम् । १०। नाहोमे-
 नानिज्यया वाग्नीनुत्सृजेत् । ११। प्रायश्चित्तं तु कृत्वातीतानि कर्माणि
 प्रतिनिदध्यात्प्रतिनिदध्यात् । १२। ॥२१॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे तृतीयो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्रीम् ॥

पत्नीयजमानौ ब्रह्मम् । १ । अश्रीयातां प्राग्ब्रह्मापाकरणात् । २ । यदन्य-
 म्नांसखवणमिद्युनमाद्येभ्यो येन च द्रव्येण यत्न्यमाणः स्यात् । ३ । ॥ १ ॥
 अग्नीन्वाद्दधातीष्टिपशुबन्धेषु पूर्वद्युः । १ । आहवनीये महाव्याह-
 त्योत्तमया । २ । प्रथमया गार्हपत्ये । ३ । दक्षिणाग्नौ मध्यमया । ४ ।
 द्वे च तृष्णीम् । ५ । आहवनीये दशमीं समस्ताभिः । ६ । महाव्याह-
 तीनां वा स्थाने चतस्रो विहव्यस्थानपूर्व्येण । ७ । उपस्थानं च श्रेष्ठेण ।
 ८ । अप नः श्रोशुचदधमिति सप्ताग्ने नय यस्त्वा हृदा त्वं नो अग्ने
 अधरादिति वा दशभिः । ९ । प्राग्गये वाचमिमं स्तोममिति चीपस्थानं
 सूक्ताभ्याम् । १० । तृष्णीं प्राग्हीयम् । ११ । महाव्याहृतिभिः पैङ्ग्यम्
 । १२ । कौषीतकं विहव्येन । १३ । आरुणमुत्तमम् । १४ । ॥ २ ॥
 पिण्डपितृयज्ञो ऽपराहे ऽमावास्यायाम् । १ । दक्षिणाग्नेः पुरस्ताच्छूर्पे
 स्थालीं स्फ्यं पात्रीमुखलमुसले च संसाद्य । २ । गार्हपत्यस्य पश्चा-
 दक्षिणाग्रेषु कुशेषु स्फ्यं निधाय । ३ । उपरिष्टाद्वीहीन्पात्र्याम् । ४ ।
 पुरस्ताच्छूर्पे स्थालीम् । ५ । आच्य सव्यं जानु नीचा मुष्टिना व्रीहीन्
 गृह्णाति पितृन्धायन् । ६ । यथाधोबिलाश्रुतः स स्यात्पत्न्या सहस्रफ-
 लीकृता^८न्दक्षिणाग्नौ अपयित्वा^९भिघार्य^{१०} प्रत्यञ्चमुदास्यावसवि परि-
 समुच्च परिलीर्य पर्युक्ष्य^{१२} दक्षिणं जान्वाच्य^{१३} यज्ञोपवीतौ प्राडा-
 सीनो मेक्षणेन जुहोति । ^{१४} । * ॥ ३ ॥

* Comm. पत्न्या सहस्रफलीकृतानित्यारभ्य जुहोतीत्यन्तं सूत्रं तथापि क्वाप्रत्य-
 वानानि चण्डयो व्याख्यायन्ते ।

अग्नये कथवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा यमायाङ्गिरस्वते
पितृमते स्वाहेति । १ । मेक्षणमनुप्रहृत्य^२ दक्षिणा दक्षिणाग्नेरपहता
असुरा रक्षांसि वेदिषद इति स्फेनोन्मृज्या^३भ्युक्ष्य^४

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ।

परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँल्लोकान् एदात्यस्मात् ॥

इत्युत्सुकमुन्मृष्टस्य दक्षिणार्धे निधाय^५ मूले कुशान्सकसूनानुन्मृष्टे
निधाय^६षाववनेनिष्क्ये ये च त्वामचान्विति पितुर्गामादिभ्य कुशेष्वपो
निषिञ्चत्यवाचीनपाणिना* । ७ । एवं दक्षिणतः पितामहस्य । ८ । प्रपि-
तामहस्य च । ९ । असावेतन्ने ये च त्वामचान्विति पिण्डान्यथावनेजितं
निधाय । १० । उभावेकस्मिन्पितृभेदे । ११ । न जीवपितुरस्ति । १२ । न
जीवान्तर्हिताय । १३ । येभ्यो वा पिता तेभ्यः पुत्रः । १४ । होमान्तं वा
। १५ । अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागं पितर आदृषायध्वमिति । १६ ।
उदङ्पर्यावृत्य । १७ । चिरा तमनादाषित्वा । १८ । अमीमदन्त पितरो
यथाभागमवीदृषतेति प्रतिपर्यावृत्य । १९ । तथैवावनेज्य । २० । ॥ ४ ॥
नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः शोषाय । नमो वः पितरो
घोराय नमो वः पितरो रसाय । नमो वः पितरो बलाय नमो वः
पितरो मृत्यवे । नमो वः पितरो मन्यवे नमो वः पितरः स्वधायै ।
नमो वः पितरः पितरो नमो वः । ये ऽत्र पितरः पितरः स्त्र्य यूयं
तेषां श्रेष्ठा भूयास्व । य इह पितरो मनुष्या वयं तेषां श्रेष्ठा
भूयास्व । या अत्र पितरः स्वधा युष्माकं सा । य इह पितर

* Comm. मेक्षणमनुप्रहृत्य । इत्यारभ्यावाचीनपाणिनेति सूत्रान्तः । अथशक्य
शाङ्खायने क्लान्ताणि प्रतिपत्तिहाषवार्थम् ।

एधतुरस्माकं स । गृह्णान्नः पितरो दत्तेति ।१। एतद्दः पितरो वासो
वध्वं पितर इति चीणि सूत्राण्युपन्यस्य ।२। ऊर्जं वहन्तीरमृतं घृतं
पयः कीलाखं परिस्नुतम् । स्वधा स्य तर्पयत नः पितृनित्युदकशेषं
जिनीय ।३। अवघ्राय पिण्डान् ।४। अवधाय प्राश्नीयात् ।५। ब्राह्म-
णाय वा दद्यात् ।६। अपो वाभ्यवहरेत् ।७। मध्यमपिण्डं पत्नी
पुत्रकामा प्राश्नीयात् ।

आ धत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजम् ।

यथेह पुरुषो ऽसत् ॥

इति ।८। उश्मुकमग्नौ कृत्वा ।९। सद्यदाच्छिन्नाननुप्रहृत्य ।१०।
अग्निहोत्रं यवाग्वैव सायंप्रातः ।११। स्वयंहोमस्य पर्वणि ।१२।
एतेनैव धर्मेणानाहिताग्नेः पिण्डपितृयज्ञः¹³ क्रियेत ।१३। ॥५॥

दक्षिणतोऽन्यायं ब्रह्मकर्म ।१। पश्चान्तु पित्र्यायाम् ।२। यजमान-
निमित्तो विपर्ययः ।३। अग्नेण यजमानमासनम् ।४। समानं होत्रा
दृणनिरसनम् ।५। तथोपवेशनम् ।६। कर्मादौ देशप्रथक्त्रो च ।७।
प्रागयता विकारः ।८। बृहस्पतिर्ब्रह्मा स यज्ञं पातु स यज्ञपतिं स मां
पातु बृहस्पतिर्देवो ब्रह्माहं मानुषो भूर्भुवः स्मरोश्मित्युपविश्य ।९।
साध्यं च सर्वकर्मणाम् ।१०। मन्त्रवत्सु वाग्यमनम् ।११। सर्वासु
गतिषु यथा ब्रजन्त्यन्यथा ततः प्रत्यायन्ति ।१२। अनुसमेत्यग्नौ
प्रणीयमाने ।१३। सहेभ्योनोपवेशनम् ।१४। अश्वो ब्रह्मणो ऽन्याधेये
।१५। सर्वेषां वा ।१६। कर्मप्रसवायामन्वित आमित्युक्त्वा यथाकर्म
प्रसौति ।१७। ॥६॥

प्रणीताकाले वाग्यमनम् ।१। हविष्कृता विसर्गः ।२। इष्टे च खिष्ट-

ह्यत्यानुयाजप्रसवेन विमर्गः ।३। मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीच इति प्राश्निचं प्रतीक्ष्य ।४। देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामीति प्रतिगृह्ण ।५। पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उपस्य इति प्राग्दण्डं स्तण्डिले निधाय ।६। उपकनिष्ठिकयाङ्गुष्ठेन च प्राश्निचं गृहीत्वा ।७। अग्नेष्टुस्येन प्राश्रामीति प्राश्रासंखादन् ।८। शान्तिरसीत्याचम्य ।९। प्राणान्संमृशति ।१०। प्राणपा असि प्राणं मे पाहीति नासिके मुखं च ।११। चक्षुष्या असि चक्षुर्मे पाहीति चक्षुषी ।१२। ओत्रपा असि ओत्रं मे पाहीति ओत्रे ।१३। इन्द्रस्य त्वा जठरे सादयामीति नाभिम् ।१४। को ऽदात्कस्मा अदात्कामो ऽदात्कामायादात् । कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतन्न इत्यन्वाहार्यं प्रतिगृह्ण ।१५। ब्रह्मन्प्रस्थास्यामीत्युक्तः ।१६। देव सवितरेतं ते यज्ञं प्राङ्मूर्धस्यतये ब्रह्मणे तेन यज्ञमव तेन यज्ञपतिं तेन मामत्र देवेन सवित्रा प्रसृत इति जपित्वो प्रतिष्ठेति प्रथेति ।१७। प्रणीतासु विमुक्तासुरसर्जनं ब्रह्मणः ।१८। प्राश्ननं ब्रह्मभागस्य ।१९। ॥७॥

अदभ्येन त्वा चक्षुषावपश्यामि रायस्योषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्या-
याम्नेर्जिह्वासि सुहृद्देवेभ्यो धाक्केधान्ने मे भव यजुषेयजुष इत्याज्य-
मवेचते पत्नी ।१। तेजो ऽसि शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवमसीत्यासन्नं
वेदौ यजमानः ।२। भ्रुवा असदन्नृतस्य योनौ सुहृतस्य लोके ता
विष्णो पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिमित्यासन्नानि हवींष्यभि-
मृश ३ । * पाहि मां यज्ञन्यमित्यात्मानम् ४ । वृष्टिरसि पाप्मानं मे

* See the following annotation.

इह विद्यामि विद्य मे पाप्मानमित्याचम्य ५ अग्रे प्रतपते प्रतं
परिष्यामि तच्छक्रेयं तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात्सत्यमुपैमौत्या-
ह्वनीये समिधमाधाय वाचं यच्छति * । ६ । अग्रे वायो विद्यु-
चन्द्रमः सलोकतां वो ऽशीयेति ध्यायात् । ७ । यत्कामो वा स्यात्
। ८ । अनुपदस्यमन्नाद्यमाप्रवानौत्याकाशं समुद्रं वा । ९ । ॥८॥

मयीदमिन्द्र इन्द्रियं दधात्वस्मान्वायो मधवानः सचन्ताम् ।

अस्माकं सन्त्वाग्निषः सत्या नः सन्त्वाग्निषः ॥

इतीक्षायामुपह्वयमानायाम् । १ । अथ पितृस्व प्राणं मे पाहि प्रजां
मे पाहि पशून्मे पाहि ब्रह्म मे धुक्ष जत्रं मे धुक्ष विशो मे धुक्ष
दिग्नां कृत्तिरसि दिग्भो मे कल्पन्तां कल्पन्तां मे दिग्गस्तासु कृत्तासु
राध्यासम् । अत्र पितरो मादथध्वं यथाभागं पितर आदृषायध्वमिति
वर्हिषदं पुरोस्तागमभिष्टस्य । २ । अमीमदन्त पितरो यथाभागम-
वीवृषतेति प्रत्यत्रधाय । ३ । प्रजापतेर्भागो ऽस्यूर्जस्वान्पयस्वानचिति-
रसि मा मे क्षेष्टा असुत्रा असुभिंस्लोक इह चेत्यन्वाहार्यमभिष्टस्य
। ४ । अनुद्याजेष्मिष्ठेषु व्यूहति सुचावग्नेरग्नीषोमयोरुज्जितिमनूष्मेधं
वाजस्य मा प्रश्नेन प्रोहामीत्युत्तानेन दक्षिणेन जुह्वं प्राचीमग्निरग्नी-
षोमौ तमपनुदन्तु यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं दिग्भो वाजस्यैनं
प्रश्नेनापोहामीति नीचा सव्येनोपभृतं प्रतीचीम् । ५ । यथादेवत-
बन्धव । ६ । अग्निष्टे स्यदपतौ गार्हपत्ये सुवेश जुष्टेति । ७ । ॥९॥

यं वां देवा अकल्पयस्यूर्जो भागं शतक्रतू ।

इदं वां तेन प्रीणामि तस्य त्वम्पतमहाहाङ्गह स्वाहा

* Comm. यच्छतीति सूक्तान्तः । यच्छशस्त्रुचने । असुवर्तितादासः ।

गन्धर्वाभ्यां नारीष्ठाभ्यामहाहाङ्गभ्यां स्वाहा । अग्ने पृथिव्या अधिपते
 वायो ऽन्तरिक्षस्याधिपते सवितः प्रसवानामधिपते सूर्यं नक्षत्राणा-
 मधिपते सोमौषधौनामधिपते त्वष्टः समिधां रूपाणामधिपते मित्र
 सत्यानामधिपते वरुणं धर्माणामधिपत इन्द्रं ज्येष्ठानामधिपते प्रजापते
 प्रजानामधिपते देवा देवेषु पराक्रमध्वम् । १ । प्रथमा द्वितीयेषु
 पराक्रमध्वमित्येवमेकोत्तरमैकादशभ्यः । २ । विश्वे देवास्तयस्त्विंशास्त्रि-
 रेकादशिन उत्तरोत्तरवर्त्मान उत्तरसत्वानो विश्वे वैश्वानरा विश्वे
 विश्वमहस इह मावतास्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्चत्वे ऽस्मिन्कर्मण्यस्यामाशिव्यस्यां
 प्रतिष्ठायामस्यां देवङ्गत्यामयं मे कामः समृद्धतां स्वाहेति यत्कामो
 भवति । ३ । प्रजापत इति चतुर्थी । ४ । ॥१०॥

आ प्यायतां ध्रुवा हविषा घृतेन यज्ञंयज्ञं प्रति देवयङ्भ्यो ।

सूर्याया ऊधो ऽदित्या उपस्य उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन् ॥
 इत्याप्यायति ध्रुवाम् । १ । समिष्टयजुर्ह्यमानमन्वारभते । २ । सदसि
 सन्ने भूयाः सर्वमसि सर्वं मे भूयाः पूर्णमसि पूर्णं मे भूया अचि-
 तिरसि मा मे चेष्टा असुत्रा असुत्रिंश्लोक इह चेति पूर्णपात्रमभिमृश्य
 दिशो व्युदुचति । ३ । प्राच्या दिशा सह देवा ऋत्विजो मार्जयन्ताम् ।^४
 दक्षिण्या दिशा सह मासाः पितरो मार्जयन्ताम् ।^५ प्रतीच्या दिशा
 सह गृहाः पशवो मार्जयन्ताम् ।^६ उदीच्या दिशा सहाप ओषधयो
 वनस्पतयो मार्जयन्ताम् ।^७ ऊर्ध्व्या दिशा सह यज्ञः संवत्सरो
 यज्ञपतिर्मार्जयन्तामिति ।^८ । सहासहाग्नेण द्विर्दिस्रुष्णीम् ।^९ ।
 आपोद्दिष्टीयाभिस्त्रिभिरभिमृश्य ।^{१०} अश्वायं वो ययोरोजसेति
 प्राचीर्निनीयोदीचीर्वा ।^{११}

समुद्रं वः प्र द्धिणोमि खां योनिमभि गच्छत ।

अरिष्टा अस्माकं वीरा मा परा सेचि नो धनम् ॥

इत्यभिमन्व्य¹² । अंनोदेवीयाभिश्चतस्रभिरुरो ऽभिमृश्य¹³ । समिन्द्र णः

सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्नाहि मनसा सं शिवेन ।

त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु राय

इति प्राणान्¹⁴ ।

अनु नो मार्ष्टुं तन्वो यद्विलिष्टम् ॥

इति मुखं विमृज्य¹⁵ ॥ ११ ॥

विष्णुक्रमान्क्रमते * । ६¹⁶ । दक्षिणाद्देदेः ओणिदेशादाहवनीयात् । १ ।

दिवि विष्णुर्व्यक्रंस्त जागतेन च्छन्दसा तमहमनु व्यक्रंषि ततो निर्भक्तः

स यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं दिश इत्यभ्युद्धृत्य दक्षिणं पादं हीनतरं

सव्यम् । २ । अन्तरिणे विष्णुर्व्यक्रंस्त त्रैष्टुभेन च्छन्दसेति द्वितीयम् । ३ ।

पृथिव्यां विष्णुर्व्यक्रंस्त गायत्रेण च्छन्दसेति तृतीयम् । ४ । दिवु विष्णु-

र्व्यक्रंस्तानुष्टुभेन च्छन्दसेति तिर्यग्विक्रामति । ५ । समान उदर्कः । ६ ।

अगन्म स्वरिति प्राडौचते । ७ । सं ज्योतिषाभूमेत्याहवनीयम् । ८ ।

समहं प्रजया सं मया प्रजा समहं रायस्थाषेण सं मया रायस्थोषो

वसुर्यञ्जो वसौयाग्भृयासमिति प्राडौच । ९ । स्वयंभूरसि श्रेष्ठो रश्मि-

रायुर्दा अस्त्रायुर्मे देहि वर्चोदा अशि वर्चो मे देहि तनूपा अशि

तन्वं मे पाहोदमहमाभ्यो दिग्भ्यो ऽस्यै दिवो ऽस्मादन्तरिक्षादस्मा-

दस्माद्यादस्यै प्रतिष्ठायै दिषन्तं भ्रातृव्यं निर्भजामि निर्भक्तो दिष-

* Comm. चापिदक्षिणीयाभिक्षिदभिरभिमृश्य । विष्णुक्रमान् क्रमत इत्येवमन्तं सूत्रं । अथानामि च्छन्दसो आख्यायन्ते ।

भ्राह्मण इत्यादित्यमुपस्थाच¹⁰ । * ऐन्द्रीमावृतमावर्त आदित्यस्यावृत-
मन्वावर्त इति दक्षिणं वाङ्मन्वावृत्य¹¹ सव्यावृदेत्य गार्हपत्यम्¹² अग्ने
गृहपते सुगृहपतिरहं त्वयाग्ने गृहपतिना भृथासं सुगृहपतिस्त्वं मयाग्ने
गृहपतिना भृथाः ।

असूरि नेो गार्हपत्यानि सन्तु ।

ब्रह्मं हिमा मत्स्यमुद्यादिति पुत्रनामान्यभिव्याहृत्य¹³ भृभुवः स्वः सं
मा कामेन गमयेत्यस्याङ्गारमुपस्पृश्य¹⁴ ।

यज्ञो बभूव स आ बभूव स प्र जज्ञे स उ वावृधे पुनः ।

स देवानामधिपतिर्बभूव सो ऽस्मानधिपतीन्कृणोतु ॥

इति अपित्वा¹⁵ तथैवाचम्य¹⁶ अग्ने ब्रह्मपते ब्रह्ममचारिषं तद्वक्त्रं
तेनारात्सं य एवास्मि सो ऽस्मीत्याहवनीये समिधमाधाय¹⁷ विसृज्य
वाचं¹⁸ । ॥१२॥

यो नेो दूरे द्वेष्टि यो नेो अन्ति समानो निष्पो अरणश्चिदग्ने ।

इध्रस्येव प्रस्थापयतो मा तस्योच्छेषि किंचन ॥

इत्याहवनीयस्य विज्ञामाण्युपसमस्य¹⁹ गोमो अग्न इति वृचं जपति²⁰ ।
उदयं तच्चतुः संदृशस्ते मा ष्छित्ति यन्ते तपस्तस्यै ते मा वृचौत्या-
दित्यमुपस्थाच¹ । † तथैवावृत्य² सव्यावृदुपविश्य³ ।

इदं हविः प्रजननं मे अस्तु दशवीरं सर्वगणं स्वस्तये ।

आत्मसनि प्रजासन्धभयसनि पशुसनि लोकसनि ।

अग्निः प्रजां बज्रलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त ॥

* Comm. आदित्यमुपस्थाच । जपतीति वृचशब्दः । स्वस्त्यानि चण्डशो
थाख्यायन्ते ।

† Comm. प्रजातिकाम इति सूचान्तः ।

दति पयोभक्तं प्रजातिकामः । १^४ । दधिक्रावणो अकारिषमिति वा
 संबुधूषन्दधिभक्तम् । १^५ । सं यज्ञपतिराशिषेति यजमानभागं प्रात्राति
 । १^६ । समिष्टयजुषा सह प्रवसति जुहोति । १^७ । ॥ १३ ॥

जीवतः कर्माणि । १ । विसमाप्ते चेदभिप्रेयान्मरणान्तमेकाहेषु नास्ति
 तस्य समापनम् । २ । आहवनीये सर्वाणि हवींथ्यनुप्रहृत्य । ३ । संहार्य
 रोमनखानि प्रेतस्य । ४ । आशुत्यालंछत्य । ५ । दक्षिणस्यां दिशि दक्षिणा-
 प्रवणे देशे दक्षिणप्राक्प्रवणे [न] वा । ६ । अपेत वीतेति पलाशशाखया
 विमृश्य । ७ । स्फेनोन्मृज्याभ्युक्ष्य । ८ । प्राग्दक्षिणाचीं चितिं कृत्वा । ९ ।
 पुरस्तादाहवनीयं पश्चान्निधाय गार्हपत्यं दक्षिणतो दक्षिणाग्निम् । १० ।
 अन्तरेण गार्हपत्यं दक्षिणाग्निं च कृत्वा । ११ । उत्तानं चितौ निपात्य
 । १२ । दक्षिणतः पश्चाद्वा गामनुस्तरणीमजां वा रोहिणीं दक्षिणा-
 सुखीं प्रोभ्य । १३ । जीवन्त्याः संज्ञप्राया वा वृक्षौ पृष्ठत उद्धृत्य ।
 १४ । अन्वाहार्यपक्ष्णे कवाण्यौ कृत्वाति द्रवेत्यृग्भ्यां पाण्योराधाय ।
 १५ । प्राणायतनेषु हिरण्यकलान्कृत्वा । १६ । अग्नेर्वर्मेति वपया
 सुखं प्रच्छाद्य । १७ । दक्षिणे पाणौ जुह्वम् । १८ । उपभृतं सव्ये । १९ ।
 भुवामुरसि । २० । अग्निहोत्रहवणीं कण्ठे । २१ । सुवौ नासिकयोः ।
 २२ । प्राग्नित्रहरणं दक्षिणे कर्णे । २३ । प्रणीताप्रणयनं सव्ये । २४ ।
 शिरसि कपालानि । २५ । अस्तु ग्रावाणः । २६ । उदरे समवत्त-
 धानीम् । २७ । पार्श्वयोः पात्रौ । २८ । स्फ्यं दक्षिणे पार्श्वे । २९ ।
 कृष्णाजिनं सव्ये । ३० । उपस्ये अरणी । ३१ । ऊर्त्रोरधौवतोस्योलू
 खलमुसले । ३२ । पादयोः प्रूर्पशकटे । ३३ । पत्तो ऽग्निहोत्रपा
 चाणि । ३४ । तानि घृतेन पृषदाज्येन च पूरयित्वा । ३५ । अयं वै

त्वत्त्वमस्मादयं ते योनिस्त्वमस्य योनिः । जातवेदो बहुखैत्रं सुकृतां
यश्च लोकः । अयं वै त्वामजनयदयं त्वदधिजायतामसौ स्वाहेत्युपो-
हन्यग्निभिः । ३६ । ॥ १४ ।

मैनमग्न इति संप्रदीप्ते दग्ने जपित्वा मव्याहृतो ऽनवेत्तमाणाः
प्रागुदञ्चः प्रक्रामन्ति । १ । मृत्योः पदमित्यनुमन्त्रयते द्वाभ्याम् । २ ।
आपो हि ष्टा सना च सोमेत्युदकं स्पृशन्ति सूक्ताभ्यामनमन्त्रिमञ्जन्तो
ऽसंधावमानाः । ३ । असावेतत्त इत्येकमुदकाञ्चलिं प्रदाय । * आपो
अस्मानित्युत्क्रम्य । ४ । अहतं वामः परिधाय । ५ । तच्चक्षुरित्यादित्यमुपस्थाय ।
कनिष्ठपूर्वाः प्रत्यायन्ति । ६ । उदपाचे दूर्वायवसर्षपाण्डोप्यार्द्रे गोमये
निधायाम्ब्वतीत्यभ्यक्तमग्निमुदपाचं च संस्पृशन्ति । ७ । अधः-
त्रय्या हविष्यभक्षता प्रत्यूहनं च कर्मणां वैतानवर्जमेकराचं चिराचं
गवराचं वाऽ वा संचयनाद्रतानि । ८ । नाघाहानि वर्धयेयुरिति ह
स्माह कौषीतकिः । ९ । अपरपक्षे संचित्यायुजासु राचिषु । १० । यंत्वमग्न
इति द्वाभ्यां सचौरेणोदकेनास्योनि निर्वाप्य । ११ । पुराणे कुम्भे शरीरा-
ण्योप्य । १२ । उक्ते सन्नामीति लोष्टेनापिधाय । १३ । उच्छृङ्खलेति खाते
निष्ठाय । १४ । उच्छृङ्खमानेति परिमिते ऽवधाय । १५ । अरण्ये निखनन्ति
। १६ । शरीरेष्वदृश्यमानेषु चीणि षष्टिशतानि पलाशवृक्षानि । १७ ।
तेषामावापस्थानम् । १८ । चत्वारिंशच्छिरसि । १९ । ग्रीवायां दग्ने
। २० । अंशान्वंसयोर्बाह्वोः शतम् । २१ । उरसि त्रिंशत् । २२ । जठरे
विंशतिः । २३ । षडृषण्योः । २४ । शिन्ने चत्वारि । २५ । ऊर्वाः

* Comm. प्रत्यायकीति सूत्रशब्देः । स्वयन्नामि तु चपदश्च उच्यते ।

† चरखे निखनकीति सूत्रशब्देः ।

अतम ।^{२७} चिंशञ्जानुजङ्गाष्टीवतोः ।^{२८} पादाङ्गुलीषु विंशतिः ।^{२९} एवं त्रीणि षष्टिशतानि भवन्ति ।^{३०} पुरुषाकृतिं कृत्वोर्णा-
सूत्रैः परिवेद्य यवचूर्णैः प्रस्त्रिय सर्पिषाभ्यज्याग्निभिः संस्कुर्वन्ति ।^{३१} इच्छन्पत्नीं पूर्वमारिणीमग्निभिः संस्त्रुत्य सांतपनेन वान्यामानीय ततः
पुनरादधीत ।^{३२} ॥ १५ ॥

व्रतापवर्गे परिधिकर्म ।१। आग्नुहं रोहितं चर्मोदग्नीवं प्राग्नीवं
वोत्तरलोम पश्चादग्नेरुपस्तीर्योपविशन्ति कुशाश्वैवमयान् ।२। अन्तरे-
णाग्निं चैतांश्चाभ्यनमश्मानं निधाय ।^३ * शम्याः परिधीन्कृत्वा ।^४ शमी-
मयमिधं पालाशं वा ।^५ वारणेन सुवेण कांस्थेन वा जुष्टेति ।^६ ।
उपस्यकृतः समन्वारभ्येषु ।^७ इमं जीवेभ्यः

परैतु मृत्युरमृतं म आ गादैवस्वतो नो अभयं ह्यपोतु ।

पर्यं वनस्यतेरिवाभि नः श्रीयतां रयिः ।

सचतां न शचीपतिः ॥

याश्चारुणे दशान्वाधान इति ।^८ द्वादश ऊत्वा ।^९ † यथाहानीति
दक्षिणमन्वंसं द्वाभ्यां समीक्ष्य ।^{१०} अञ्जनं सर्पिषा संनिनीय ।^{११} कुशैः
स्त्रीणामचीण्यनक्नीमा नारीरिति ।^{१२} सक्तसक्तमन्त्रेण दिर्दिस्त्रुष्णीम् ।^{१३} ।
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्यत इति द्वाभ्यां ब्राह्मणस्य दक्षिणं बाहुमन्वारभ्यानु-
त्तिष्ठतो ऽनुमन्त्रयते ।^{१४} अग्नुहो वा पुच्छम् ।^{१५} अग्नुहानहतं
वासः कांस्थस्य दक्षिणा ।^{१६} दक्षिणतो वित्तं नि वर्तध्वमिति सूक्तेन
प्रत्येनाः प्रदक्षिणं त्रिः पर्येति ।^{१७} प्रत्येनसि परिधिकर्म ।^{१८} ॥ १६ ॥

* Comm. जुष्टोतीति सूत्रात् ।

† Comm. तुष्णीमित्येवमन्त्रं सूत्रं । अग्नुहो वाश्चा क्रियते ।

रुद्रं गवा यजते स्वस्वयनाथ ।१। शूलगव इत्याचक्षते ।२।
 शुद्धपक्ष उपोष्य पुण्ये नक्षत्रे प्रागुदीच्यां दिशि ।३। अग्निं मथित्वा
 प्राञ्चं प्रणीय ।४। पुरस्तात्पलाशशाखां सपलाशां निखाय ।५। तस्या
 उत्तरतः पशुमुपस्थाप्य ।६। रुद्राय त्वा जुष्टमुपाकरोमि ।७। रुद्राय
 त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ।८। रुद्राय त्वा जुष्टं नियुज्जीति नियुज्जि
 पलाशशाखायाम् ।९। पर्यग्निकृतमुदञ्चं नयन्ति ।१०। तं संज्ञपयन्ति
 प्राक्शिरसमुदक्पादं प्रत्यक्शिरसं वोदक्पादमरवमाणम् ।११।

यत्पशुर्मायुमकृतोरो वा पङ्क्तिरा हते ।

अग्निर्मा तस्मादेनसो जातवेदाः प्र मुञ्चतु ॥

स्वाहेति रवमाणे जुष्टेति ।१२। वपामुद्धृत्य प्रक्षाल्य^{१३} पूर्वे ऽग्नौ
 अपथित्वा^{१४}भिघार्थोद्वास्य^{१५} शिवंशिवमिति चिः पर्युक्ष्या^{१६}ज्याकृतीर्जुष्टे-
 ति ।^{१७} ॥१३॥ ॥१०॥

या तिरश्ची नि पद्यते अहं विधरणी इति ।

तां घृतस्य धारया युजे समर्धमीमहम् ॥

स्वाहा ।१।

यस्येदं सर्वं त्वमिमं हवामहे ।

स मे कामान्कामपतिः प्र यच्छतु ॥

स्वाहेति द्वितीयाम् ।२। अग्ने पृथिव्या अधिपत इति तृतीयाम् ।३।
 प्रजापत इति चतुर्थीम् ।४। त्रीणि पलाशपलाशानि मथ्यमानि
 संदह्योपस्त्रीर्य^५ । * वपामवधायाभिघार्थ^६ ।

* Comm. अनुप्रहरति पलाशानीति सूत्रात्तः ।

धावतामहमीशे थावन्तो मे अमात्याः ।

तेभ्यस्त्वा देव वन्दे तेभ्यो नो देव मृल ॥

वेद ते पितरं वेद मातरं द्यौस्ते पिता पृथिवी माता । तस्मै ते
देव भवाय शर्वाय पशुपतय उग्राय देवाय महते देवाय रुद्राये-
ज्ञानायाश्नये स्वाहेति वर्षां जला^७ अनुप्रहरति पलाशानि ।^८
वपाश्रपण्यौ च ।^९ दर्शाय ते प्रतिदर्शाय स्वाहेत्युत्तरामाज्याङ्गतिं
जला तथैव पर्युञ्जति ।^{१०} पश्चिमे ऽग्नौ स्थालीपाकं अयति ।^{११}
उत्तरतो ऽवदानानि ।^{१२} स्थालीपाकं यूषं मांसमाज्यमिति संनि-
नीय ग्रंथोः ग्रंथोरिति त्रिः पर्युञ्ज्य जुहोति ।^{१३} ॥१८॥

भवाय स्वाहा शर्वाय स्वाहा रुद्राय स्वाहेज्ञानाय स्वाहाग्रये खिष्ट-
कृते स्वाहेति ।१। तथैव पर्युञ्ज्य ।२। तान्येव संनिनीय ।३। अग्नौ
पश्चिमे ।४। भवान्यै स्वाहा शर्वाण्यै स्वाहा रुद्राण्यै स्वाहेज्ञानान्यै
स्वाहाग्रान्यै स्वाहेति ।५। समानं पर्युञ्जणम् ।६। पला विकर्तनात्पला-
शानि प्रागुदञ्च निधाय* ।^७ तेषु लोहितमिश्रमूवधमवधाय ।^८
रुद्रसेनाभ्यो ऽनुदिशति ।^९ आघोषिणः प्रतिघोषिणः संघोषिण्यो
विचिन्वत्यः श्वसनाः क्रव्याद् एष वो भागसं जुषध्वं स्वाहेति ।^{१०}
यजमानस्योपतिष्ठते ।^{११} ॥१८॥

भूपते भुवपते भुवनपते भूतपते भूतानां पते महतो भूतस्य पते
मृल नो द्विपदे च चतुष्पदे च पशवे मृल नस्य द्विपदस्य चतुष्पदस्य
पशून्त्यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विभ्यो दुरापूरो ऽसि सञ्जायो ऽधि-

* Comm. अनुदिशतीति कृषान्तः ।

नामेन । तस्य ते धनुर्हृदयं मन इषवश्चतुर्विसर्गस्तं त्वा तथा
वेद नमस्ते अस्तु सोमस्त्वावतु मा मा ऋषीः ।

यावरण्ये पतयतो षकौ जञ्जभताविव ।

महादेवस्य पुत्राभ्यां भवशर्वाभ्यां नमः ॥१॥

कद्रुद्रायेमा रुद्राया ते पितरिमा रुद्राय स्थिरधन्वन इति च
सूक्तानि ।२। वरो दक्षिणा ।३। उपाकरणं प्रोक्षणं पर्यग्निकरण-
मित्यावृतः पाण्डुबन्धिक्यः ।४। पलाशशाखेति देवतायै वपां देवतायै
हविः खिष्टकृते चान्येषां पशूनाम् ।५। आग्नेयः सौम्यस्याज्यभागौ
देवतायै वपां देवतायै हविः खिष्टकृते षाज्याऽऽतिश्चानुमतये
स्याल्लोपाकानाम् ।६। ॥२०॥

षलर्या भवन्त्याचार्य षत्विक् श्वशुरो राजा स्नानकः प्रिय इति ।

१। उदङ्मुखः प्राङ्मुखो वा

अहं वर्म सादृशानां विद्युतामिव सूर्यः ।

इदं तमधि तिष्ठामि यो अस्मां अभि दासति ॥

इति कूर्चमध्यास्ते ऽधितिष्ठति वा ।२। विराजो दोहो ऽसि विराजो
दोहमग्नीय मयि पद्यायै विराजो दोह इति पाद्यं प्रतिगृह्ण ।३।
अर्घ्यमित्युक्तो ऽपः प्रतिगृह्ण ।४। आचमनीयमित्युक्त आपोऽहिष्ठीया-
भिस्त्रिभिरैकैकयाचम्य ।५। मधुपर्क इत्युक्तो यथा प्राग्निचं तथा
प्रतीच्य ।६। तथा प्रतिगृह्णाति । यज्ञसे ब्रह्मवर्चसायेति विकारः ।७।
प्रतिगृह्ण सव्ये पाणौ कृत्वाङ्गुष्ठेनोपकनिष्ठिकया च पूर्वार्धदुपहृत्य
पूर्वार्धं कांस्यस्य निलिम्पति वसवस्त्वाग्निराजानो भवयन्त्विति ।८।
पितरस्त्वा यमराजानो भवयन्त्विति दक्षिणार्धाद्दक्षिणार्धे ।९।

आदित्यास्त्रा वरुणराजानो भक्षयन्त्विति पश्चार्धात्पश्चार्धे । १० ।
 रुद्रास्त्रेन्द्रराजानो भक्षयन्त्वित्युत्तरार्धादुत्तरार्धे । ११ । विश्वे त्वा देवाः
 प्रजापतिराजानो भक्षयन्त्विति मध्यादूर्ध्वम् । १२ । सङ्कत्सङ्कन्मन्त्रेण द्वि-
 दिंस्त्रुष्णीम् । १३ । महाव्याहृतिभिस्त्रिभिरैकैकया प्राश्य । १४ । अनु-
 पाय चतुर्थम् । १५ । ब्राह्मणायोष्किष्टदानम् । १६ । सर्वपानं वा । १७ ।
 अपो ऽवाभ्यवहरणम् । १८ । शंनोदेवीयाभिस्तस्यभिरुरो ऽभिमृश्य
 । १९ । समानं प्राणसंमर्शनम् । २० । सुखविमार्जनं च । २१ । आ-
 गोः प्रवदनात्तूष्णीम् । २२ । गौरत्युक्तं^{२३} ओं कुरुत । २३ । माता^{२४}
 रुद्राणामिति जपित्वोमुत्सृजत तृणान्यत्त्विति वा । २४ । कूर्चः पाद्य-
 मर्धमावमनीयं मधुपर्कौ गौरिति वेदयेत वेदयेत । २५ । ॥२१॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे चतुर्थो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्रीम ।

आर्षेयान् यूनो ऽनूचानानृत्वजो वृणीते सोमेन यक्ष्यमाणः ।१।
 चतुरः सर्वान्वा ।२। चन्द्रमा मे दैवो ब्रह्मोत्पुपांशु त्वं मानुष
 इत्युचैः ।३। एवं सर्वान् ।४। आदित्यो मे दैव उद्गाता त्वं मानुषः
 ।५। अग्निर्मे दैवो होता त्वं मानुषः ।६। वायुर्मे दैवो ऽध्वर्युस्त्वं
 मानुषः ।७। प्रजापतिर्मे दैवः सदस्यस्त्वं मानुषः ।८। ष्टतवो मे
 दैव्या होत्राग्निर्मे दैवो ययं मानुषः ।९। भर्गं मे वोचो भद्रं मे
 वोचो भूतिं मे वोचः अथं मे वोचो यज्ञो मे वोचो मयि भर्गो
 मयि भद्रं मयि भूतिर्मयि श्रीर्मयि यज्ञ इति वृतो जपित्वा कश्चि-
 न्नाहीनानुदेश्यन्यस्तात्विज्यनीतदक्षिणानामन्यतम इति पृष्ट्वा प्रति-
 गृह्णोति प्रत्याचष्टे वा ।१०। ॥१॥

प्राचीनप्रवणं देवयजनम् ।१। प्रागुदक्प्रवणं यज्ञकामस्य ।२। अनु-
 ब्रुवन्त्यत्र होताहवनीयमादित्यमपश्य पश्येत्तद्ब्रह्मवर्चसकामस्य ।३। शुद्ध-
 पत्रे दीक्षा पुण्ये नक्षत्रे समापनं च ।४। ॥२॥

अपराह्णे दीक्षणीयाग्नात्रैष्णवीष्टिः ।१। पौर्णमासीविकारः ।२। पञ्च-
 दशमामिधेनौका ।३। उपांशुहविः ।४। विराजौ स्विष्टकृतः ।५।
 नित्ये वा ।६। उपहृतो ऽयं यजमानो ऽस्य यज्ञस्यागुर उदृचम-
 श्रीयेत्याशास्ते ऽयं यजमानो ऽस्य यज्ञस्यागुर उदृचमश्रीयेत्याशास्त
 इत्याशिषां स्थान इलायां सूक्तवाके च प्राक्तातीयस्वनिक्थाः पुरोला-

शेलायाः । ७। न सूक्तवाके यजमानस्य नाम गृह्णाति प्राक् सवनीयात् । ८। पत्नीसंयाजान्ता च । ९। ॥ ३॥

अध्वर्युमन्वारभ्यौद्ग्रभणानि जुहुतं याजमानं मनो मे मनसा दीक्षतां वाग्ने वाचा दीक्षतां प्राणो मे प्राणेन दीक्षतां चतुर्मे चक्षुषा दीक्षतां ओत्रं मे ओत्रेण दीक्षतामिति । १। आहुतीर्वा जुहुयात् । २। एकदीक्षे चोपस्थानम् । ३। मनो दीक्षामुपैमीत्याहवनीयम् । ४। वाचं दीक्षामुपैमीति गार्हपत्यम् । ५। प्राणं दीक्षामुपैमीति दक्षिणाग्निम् । ६। अपरिमिता दीक्षास्तासामपवर्गे ॥ ४॥

प्रायणीयेष्टिः । ७। पथ्यां स्वस्तिमग्निं सोमं सवितारं चाज्येनादिति चरुणा । १। स्वस्ति नः पथ्यासु स्वस्तिरिद्धि^२ । अग्ने नयाग्ने त्वं पारय^३ । त्वं सोम प्र चिकितो या ते धामानि हविषा^४ तत्सवितुर्वरेण्यं य इमा विश्वा जातानि^५ सुत्रामाणं महीमूषु । ६। पञ्चदशसामिधेनीका । ७। उपांशुहविः । ८। नाज्यभागौ भवतः । ९। त्वां चित्रवस्त्रम यदा-
हिष्ठमिति स्विष्टकृतः । १०। शंथ्वन्ता च । ११। ॥ ५॥

क्रीत्वा राजानमाधाय शकटे सोमाय पर्युह्यमाणायेत्युक्तः । १।

भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरएता ते अस्तु ।

अथेमवस्य वर आ पृथिव्या आरे शन्नून्कृणुहि सर्ववीरः ॥

इत्यन्तरेण वर्त्मनी तिष्ठन्नूच्य । २। इमां धियं शिचमाणस्य वनेषु व्यन्तरिचं सोम यास्त इति चतस्रो ऽनुसंयन्नन्तरेण वर्त्मनी । ३। ब्राह्मामयेण शकटमवस्थाप्य प्रपादयन्ति राजानम् । ४। येन ब्रजेयुस्ते-
नानुसमियात् । ५। या ते धामानि हविषेत्यनुप्रपद्य । ६। अयेणाहव-
नीयं दक्षिणा तिष्ठन्नागन्देव इति परिधाय । ७। उपसृष्टोत्सृज्यते

।८। मदन्तीभिरुदकार्यो ऽत ऊर्ध्वमाग्नीषोमप्रणयनात् ।९। ॥६॥
 आतिथ्या वैष्णवीष्टिः ।१। पौर्णमासीविकारः ।२। विष्णोर्नु कं प्र
 तद्विष्णुः ।३। होंतारं चिचरथं अस्वा स्वश्च इति स्विष्टकृतः ।४।
 अग्निमन्यनीयाश्वासन्ने हविषि ।५। उपांशुहविः ।६। इत्थान्ता ।७। ॥७॥
 उपसृश्य सर्वे ।१। अनाष्टमस्यनाष्ट्यं देवानामोजो ऽनभिश्चस्वभि-
 शस्तिपाः । अनभिश्चस्तेन्यमञ्जसा सत्यसुपगेष्ठं सुविते मा धा इति
 सहिरण्यं भ्रौवमाञ्चं पाञ्चीस्यं बर्हिष्यासन्नं तानूनन्नं समवमृश्य ।२।
 उपसृश्याप्रेषाहवनीयं परीत्यांशुनुपसृशन्तो राजानमाप्याययन्ते ।

अंशुरंशुष्टे देवं सोमा प्यायतामिन्द्रायैकधनविदे ।

आ तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व ।

आ प्यायसास्मान्सस्वीन्सत्या मेधया स्वस्ति ते ।

देव सोम सुत्यामुदृचमग्नीयेति ।३।

यमादित्या अंशुमा प्याययन्ति यमचितिमक्षितयः पिबन्ति ।

तेन नो राजा बरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु भुवनस्य गोपाः ॥
 इत्युरांस्यभिमृश्य ।४। उपसृश्य दक्षिणोत्तानान्पाणीन्प्रस्तरे निधाय
 निङ्गुवते सथोत्तानानपराङ्घे । एष्टा रायः प्रेषे भगाय च्चतमृत-
 वादिभ्यो नमो द्यावापृथिवीभ्यामिति ।५। आप्यायनप्रभृत्युपसृप-
 सदि संस्थितायाम् ।६। ॥८॥

अप्रवर्ग्यः प्रथमयज्ञः ।१। विकल्पः अत्रियस्य ।२। उत्तरेण गार्ह-
 पत्यम् ।३। महावीरपात्रेषु साद्यमानेषु पूर्वधा द्वारा शालां प्रपद्य * ४ ।

* अभिष्टौतीति सूत्रच्छेदः ज्ञानिर्देशः क्रमार्थः ।

उत्तरेणाहवनीयं खरौ पात्राणि च गत्वा ^५ पश्चादुपोपविश्य ^६ होत-
रभिष्टुहीत्युक्तः ^७ अनवानमेकैकां सप्रणवामभिष्टौति । ^८

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्तादि सोमतः सुरुचो वेन आवः ।

स बुध्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च वि वः । ^९

इयं पित्रे रात्रेत्यये प्रथमाय अनुषे भूम नेष्टाः ।

तस्मा एतं सुरुचं हारमह्यं घर्मं श्रीणन्ति प्रथमस्य धासेः । ^{१०}

अभि त्यं देवं सवितारमोण्योः कविक्रतुम् ।

अर्चामि सत्यसवं रत्नधामभि प्रियं मतिं कविम् ।

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अद्विद्युत्त सवीमनि ।

द्विरक्षपाणिरमिमीत सुक्रतुः क्षपा खसृपा खरिति वा । ^{११}

अञ्चन्ति यमिति विले ऽज्यमाने । ^{१२} सं सीदस्वेति साद्यमाने । ^{१३}

भवा नो अग्ने सुमनास्तपो व्वग्ने यो नः सगुत्य इत्यङ्गारेषूपोह्यमानेषु

। ^{१४} ऋणुष्व पाज इति पञ्च । ^{१५} परि त्वा गिर्वणो ऽधि द्वयोः । ^{१६}

शुक्रं ते अर्हन्विभर्षि । ^{१७} पतङ्गमक्तं सक्तो द्रप्सस्वेति सूक्ते । ^{१८}

पवित्रं त इति द्वे । ^{१९}

वि यत्पवित्रं धिषणा अतन्वत घर्मं शोचन्तं प्रणवेषु विभ्रतः ।

समुद्रे अन्तरायवो विचक्षणं चिरक्रो नाम सूर्यस्य मन्वत । ^{२०}

अथं वेन इति सूक्तं नाके सुपर्णमित्युद्धृत्य । ^{२१} गणानां त्वेति

सूक्तम् । ^{२२} वृष्टददेम विदथे सुवीरा इति वीरकामायै वीरं

ध्यायात् । ^{२३} का राधदिति नव । ^{२४} आ नो विश्वाभिरुतिभिरिति

तिस्रः । ^{२५} प्रातर्यावाणेति पूर्वाह्णे सूक्तम् । ^{२६} आ मातीत्यपराह्णे

। ^{२७} सर्वमीलेद्यावीथमुत्सृज्य वाचम् । ^{२८} उत्तमां परिश्रिय हृषितो

घर्म इत्युक्ते ऽरूचदित्यभिष्टुत्य । २५^{२९} । उत्तमया परिधाय । २६^{३१} । उप-
स्पृशोत्यायावकाशानामनुवाकेन महावीरमुपस्थायोपस्पृशोपविशति
। २७^{३१} । ॥८॥

उप ऋय इति गव्याह्वयमानायाम् । १ । हिंक्ष्णतीत्यायत्याम् । २ ।
अभि त्वा देव सवितरित्यभिधीयमानायाम् । ३ । समी वत्सं सं वत्स
इवेत्युपसृज्यमानायाम् । ४ । यस्ते स्तन इति स्तनं वत्से ऽभिपद्यमाने
। ५ । गौरमीमेदित्युञ्जीयमाने । ६ । नमसेदुप सीदत संजानाना इत्यु-
पसीदति । ७ । दोहेन गां दुहन्ति सप्ता दशभिरात्मन्वत्

समिद्धो अग्निरश्विना तप्तो वां घर्म आ गतम् ।

दुह्यन्ते गावो यषणेह धेनवो दस्त्रा मदन्ति कारवः ॥

समिद्धो अग्निर्दृषणा रयिर्दिवस्तप्तो घर्मो दुह्यते वामिषे मधु ।

वयं हि वां पुरुतमासो अश्विना ह्वामहे सधमादेषु कारवः ॥

तदु प्रयत्नतममिति दुह्यमानायाम् । ८ । अधुचदुत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत
इत्युत्तिष्ठति । ९ ।

उप द्रव पयसा गोधुगो षु मा घर्मे सिञ्च पय उस्त्रियायाः ।

त्रि नाकमख्यत्सविता दमूना अनु द्यावापृथिवौ सुप्रणीते ॥

इत्याह्वियमाणयोः पयसोः । १० । आ सुते सिञ्चत अयमा नूनमश्वि-
नोर्ध्वषिरित्यासिच्यमानयोः । ११ । उदु य देवः सविता हिरण्ये-
त्युद्यम्यमाने । १२ । कर्मविपर्यासे यथाकर्म । १३ । प्रैतु ब्रह्मणस्पति-
रिति प्रब्रजत्सु । १४ । नाके सुपर्णमित्यनुसंयन् । १५ । होतृषदन
उपविश । १६ । घर्मस्य यजेत्युक्तः । १७ । उभा पिवतं

तप्तो वां घर्मो नक्षति खहोता प्र वामध्वर्युश्चरति प्रयस्वान् ।

मधोर्दुग्धस्याश्विना तनाया वीतं पातं पयस उस्त्रियायाः ॥

इति समस्ताभ्यां वषट्कृत्य ।१८। घर्मस्याग्ने वीहीत्यनुवषट्करोतीति
पूर्वाह्ने ।१९। अथापराह्ने ।२०। अस्य पिबतं

यदुस्त्रियास्त्राङ्गतं घृतं पयो ऽयं सु वामश्विना भाग आ गतम् ।

माध्वी धर्तारा विदयस्य सत्पती तन्नं घर्मं पिबतं रोचने दिवः ॥

इति समस्ताभ्यां वषट्कृत्य ।२१। तथैवानुवषट्कृत्य ।२२।

स्वाहाकृतः शुचिर्देवेषु घर्मो यो अश्विनोश्चमसो देवपानः ।

तमीं विश्वे अमृतासो जुषाणा गन्धर्वस्य प्रत्याह्वा रिहन्ति ॥

इत्यभियुत्य ।२३। सखे सखायमित्यायति ।२४। गन्धर्व इत्येति

साद्यमाने ।२५। तं घेमित्येति प्रागाथिकामावर्त्यति ।२६। हवि-

र्हविष्म इति पुरा होमात् ।२७। प्राणभक्षो होतुः ।२८। प्रत्यक्षो

यजमानस्य ।२९। दधिघर्मं च ।३०। ऊतं हविर्मधु हविरिन्द्रतमे

ऽग्नावश्याम ते देव घर्मं मधुमतो वाजवतः पितुमत इति भक्षमन्त्रः

।३१। संसाद्यमानेषु महावीरपात्रेषु

आ यस्मिन्सप्त वासवा रोहन्ति पूर्या रुहः ।

ऋषिर्हि दीर्घश्रुत्तम इन्द्रस्य घर्मो अतिथिः ॥

इत्यभियुत्य ।३२। स्रवसादिति परिधाय ।३३। उपसृश्यात्सृज्यते

।३४। सुत्ये वाहन्याग्नीषीये प्रवर्ग्यः सुते बहिष्यवमाने माध्यन्दिने

च ।३५। प्रस्तरे निऋत्य ॥१०॥

उपसदा चरन्ति सप्रवर्ग्यं प्रवर्ग्यं संस्थाप्य ।३६। उपसदायेति पूर्वाह्ने

तिस्रः सामिधेनीरनवानमेकैकां सप्रणवां त्रिस्रिराह ।१। इमां मे

अग्ने समिधमिति तिस्रो ऽपराह्ने ।२। तृतीयेन पूर्वस्था वचनेनोत्तरां

संधायावस्यति ।३। अग्निमावह सोममावह विष्णुमावहेति प्रणवेन
 संधाय ।४। सुगादापनेन सुचावादाय ।५। उर्पाशु यजति ।६।
 अग्निर्दृत्राणि य उय इव ^७ त्वं सोम क्रतुभिरषाल्हं युत्सु ^८ । यः
 पूर्व्याय तसु स्तोतारः ।^९। यावदादिष्टं कुर्यात् ।^{१०}। विपर्यासो ऽपराहे
 याज्यापुरोनुवाक्यानाम् ।^{११}। इमां मे अग्ने समिधमिति द्वितीये
 ऽहनि पूर्वाहे तिस्रः समिधेनीः ।^{१२}। उपसद्यायेत्यपराहे ।^{१३}। यथा
 प्रथमे तथा तृतीये ।^{१४}। स्वकालास्तु विवर्धेरन् ।^{१५}। अहरर्द्धवा
 विपर्यासः ।^{१६}। उपवसथे प्रातरुभे चरणे संस्थाप्य ।^{१७}। ॥११॥
 अग्निप्रणयनमप्रवर्ग्ये ।१। महावीरपाचोद्वासनं सप्रवर्ग्ये ।२। तत्र प्रस्तोता
 साम गायति ।३। तत्र होतुर्निधनोपायः ।४। व्याख्यातमग्नि-
 प्रणयनम् ।५। ॥१२॥

हविर्धानप्रवर्तनायामग्नितः ।१। दक्षिणस्य हविर्धानस्योत्तरं वर्त्मान्त-
 रस्य च दक्षिणमन्तरेण तिष्ठन् हविर्धानाभ्यां प्रवर्त्यमानाभ्यामित्युक्तः ।२।

अपेतो जन्यं भयमन्यजन्यं च वृचहन् ।

अप चक्रा अवत्सत ॥

इति दक्षिणेन प्रपदेन प्रत्यञ्चं लोमपास्य ।३। प्रेतां यज्ञस्येति
 तिष्ठन्ननुच्य ।४। द्यावा नः पृथिवी इमं तयोरिद्धृतवद्यमे इवेति
 दक्षिणस्योत्तरं वर्त्मान्पनिश्रितो ऽनुसंयन् ।५। अधि इयोरिति च्छदि-
 य्या धीयमाने ।६। विश्वा रूपाणि प्रतीति परिश्रीयमाणयोः ।७।
 आ वासुपस्त्रमिति नभ्यस्थयोः ।८। कर्मविपर्यासे यथाकर्म ।९। परि
 त्वा गिर्वण इति परिधाय ।१०। यत्र तिष्ठन् प्रथमामन्ववोक्त-
 त्स्थित्वोत्सृज्यते ।११। ॥१३॥

मितेषु यज्ञागारेष्वग्नीषोमौ प्रणयन्ति ।१। तत्प्रभृत्यानुबन्ध्यायाः
संख्यामादन्तरेण चात्वालोत्करौ तीर्थम् ।२। तेन प्रपद्य ।३। उत्त-
रेणाग्नीषीचं धिष्णं सदस्य गत्वा ।४। उत्तरेणाध्वर्युं यज्ञपात्राणि च
पूर्वया द्वारा शालां प्रपद्य ।५। शालामुखीयस्य पश्चादुपविश्य ।६।
अग्नीषोमाभ्यां प्रणीयमानाभ्यामित्युक्तः ।७।

सतीर्हि देव प्रथमाय पित्रे वर्माणमस्मै वरिमाणमस्मै ।

अथास्रभं सवितः सर्वताता दिवेदिव आ सुवा भूरि पश्वः ॥

इत्यासीनो ऽनूच्य ।८। उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्यते ।९। प्रैतु ब्रह्मणस्यतिः
।१०। होता देव उप त्वाग्न इति दृशौ ।११। भूतानां गर्भमादध
इति गर्भकामायै गर्भं ध्यायादुत्तरेण सदो ऽनुसंयन् ।१२। आग्नी-
षीये ऽग्निं निदधति ।१३। अग्ने जुषस्वेत्याहुतौ ह्यमानायाम्
।१४। उत्तरेणाग्निं सोमो जिगातीति तिस्रो ऽनुसंयन् ।१५। उप
प्रियमित्याहवनीये ह्यमानायाम् ।१६। तमस्य राजेति प्रपाद्य-
माने ।१७। अन्तस्य प्रागा इत्यनुप्रपद्य ।१८। दक्षिणे हविर्धाने
राजनि सन्न उत्तरतो दक्षिणा तिष्ठञ्छेनो न योनिं गणानां
त्वास्तभाद् धाम् ।१९। एवा वन्दस्वेति परिधाय ।२०। सव्यावृद्ध-
विर्धानयोः पूर्वस्थां दार्युपविशति ।२१। अपरथा द्वारा प्रपाद्यमाने
ऽनुसमेति होता ।२२। समानमनुवचनम् ।२३। दक्षिणावृद्धपरथा द्वारा
निष्क्रम्य सव्यावृद्धदुत्तरेण हविर्धाने गत्वा तत्रैवोपविशति ।२४। ॥२४॥

अग्नीषोमीयेणोपवसथे पशुना यजते ।१। यूपायाज्यमानायेत्युक्तो
ऽञ्जन्ति त्वामित्यन्वाह ।२। उच्छ्रीयमाणायेत्युक्त उच्छ्रयस्व वनस्यते
समिद्धस्य अथमाणः पुरस्ताज्जातो जायत ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊर्ध्व

नः । ३। परिवीथमाणायेत्युक्तो युवा सुवासा इति परिधाय^४ तिष्ठन्-
 न्वाहाग्निमन्यनीयाः । ४। यज्ञेन यज्ञमिति परिधाय^६ सामिधेनीर-
 न्वाह । ५। पशुदेवतामावाह्यानन्तरं वनस्यतिम् । ६। अध्वर्युं संमृश्य
 तिष्ठति । ७। मित्रावरुणयोस्त्वा प्रभास्त्रोः प्रशिषा प्रयच्छामि यज्ञ-
 स्धारिष्या इति यजमानो मैत्रावरुणाय दण्डं प्रयच्छति । ८। तेनैव
 मन्त्रेण यथार्थं प्रतिगृह्य^{११} दक्षिणेन होतारं दक्षिणाद्यत्पूर्वः प्रति-
 पद्यते । ९। उत्तरेण हविर्धाने दक्षिणेनाग्नीध्रीयं धिष्यं गत्वा पूर्वथा
 द्वारा सदः प्रपद्य स्वस्य धिष्यस्य पश्चादुपविश्यैकादश प्रयाजान्य-
 जति । १०। ॥१५॥

प्रैषा मैत्रावरुणस्य । १। सप्रैषे च पुरोनुवाक्याः । २। तथानुवचनानि
 । ३। *प्राणस्तिष्ठन्दण्डे पराक्रम्य^४ समिधः प्रेष्येत्युक्तो होता यच्चर्दग्निं
 समिधेति प्रेष्यति । ४। आप्रियः प्रयाजयाज्या^६ यदार्षेयो यजमानः
 । ५। समिद्धो अद्य मनुष इति वा सर्वेषाम् । ६। स्वा तु नारा-
 शंसौ तत्प्रयाजस्य । ७। दग्निस्त्रित्वा पर्यग्नय इत्युक्तो ऽग्निर्होता नो
 अध्वर इति तिस्रो ऽन्वाह । ८। उपप्रेष्य होतरित्युक्तो ऽजैदग्निरित्यु-
 पप्रेषमाह । ९। उक्त उपप्रेषे ऽग्निं होता । १०। ॥१६॥

दैव्याः शमितार उत च मनुष्या आरभध्वसुपनयत मेधा दुर आ-
 शासाना मेधपतिभ्यां मेधम् । १। प्रास्त्रा अग्निं भरत स्तृणीत बर्हिरन्वेनं
 माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्या ऽनु सखा सयूथः । २। उदी-
 चीनां अस्य पदो निधन्नात्सूर्धं चक्षुर्गमयतादातं प्राणमन्ववसृजतादन्त-
 रिन्मसुं दिशः ओत्रं पृथिवीं शरीरम् । ३। एकधास्य त्वचमाच्छतात्पुरा

* Comm. कुवक्त इव तिष्ठन् ।

गन्धा अपिप्रसो वपासु खिदतादन्तरेवोभ्राणं वारयध्वात् । ४। श्नेगमस्य
 वचः कृणुतात्प्रशसा बाङ्ग शला दोषणौ कश्यपेर्वासाच्छिद्रे ओणौ
 कवषोरु स्वेकपर्णाष्टीवन्ता । ५। षड्विंशतिरस्य वङ्गयस्ता अनुष्ठयोच्या-
 वयताद्गात्रंगात्रमस्थानूनं कृणुतात् । ६। ऊवध्यगोहं पार्थिवं खनतात्
 । ७। अन्ना रचः संसृजतात् । ८। वनिष्टुमस्य मा राविष्टोरुकं मन्य-
 माना नेद्वस्तोके तनये रविता रवच्छमितार इत्यभ्रिगौ नवम उच्छ्रासः
 । ९। अभ्रिगो शमीध्वं सुश्रमि शमीध्वंशमीध्वमभ्रिगो इति चिः
 परिधायोपांशु अपत्युभावपापस्येति । १०। न पशुं संश्रयमानमीनेत्
 । ११। पृषदाज्यावेक्षणं प्रायश्चित्तम् । १२। ऋचं वा वैष्णवीं जपेत्
 । १३। ॥ १७ ॥

स्तोकेभ्य इत्युक्तो जुषस्व सप्रथस्तममिमं नो यश्मिति च सूक्तमन्वाह
 । १। स्वाहाह्यतिभ्य इत्युक्तो होता यत्तदग्निं स्वाहाज्यस्येति प्रेष्यति
 । २। आप्रीणामुत्तमा याज्या । ३। अन्तरेणोत्तमं प्रयाजं वपां च
 वाग्यमनम् । ४। नाज्यभागौ यजति । ५। वृधन्वन्तौ वा । ६। दार्श-
 पौर्षमासिका निगमास्तेषु निगच्छतः । ७। न प्रेषेषु । ८। अग्नीषोमा-
 विममिति वपायाः पुरोनुवाक्या । ९। होता यत्तदग्नीषोमाविति
 प्रेषः । १०। युवमेतानीति याज्या । ११। यथाप्रपन्नमुपनिष्क्रम्येद-
 माप इति त्वचेन चालाल उपसृश्योत्सृज्येते । १२। ॥ १८ ॥

पशुपुरोलाशायामन्वितावाग्नीध्रीयमुत्तरेण होतुश्च गत्वा यथा-
 धिष्ण्यमुपविशतः । १। पशुर्थानि विभवादर्थं साधयन्ति । २। पुरोलाशः
 खिष्टकृत्समवाये ऽपि । ३। अतुल्यानामनूहेन । ४। न निगमाः सन्ति
 पशुतन्त्रे सोद्यमानानाम् । ५। अग्नीषोमा यो अद्येति पुरोलाशस्य

पुरोनुवाक्या ।६। होता यन्नदग्नीषोमाविति प्रैषः ।७। अग्नीषोमा
 पिष्टतमिति याज्या ।८। इलामग्न इति खिष्टकृतः पुरोनुवाक्या ।९।
 होता यन्नदग्निं पुरोस्तामस्येति प्रैषः ।१०। अग्निं सुदीतिमिति
 याज्या ।११। इलामुपह्वय पशुना चरन्ति ।१२। मनोतायै हविष
 इत्युक्तस्त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोतेति मनोतासूक्तमन्वाह ।१३। अग्नी-
 षोमा य आहुतिमिति पश्नाः पुरोनुवाक्या ।१४। होता यन्नदग्नी-
 षोमाविति प्रैषः ।१५। अग्नीषोमा हविष इत्यर्धर्चं याज्याय
 विरमत्या वसाहोमात् ।१६। ऊते वषट्करोति ।१७। देवेभ्यो वन-
 स्यत इति वनस्यतेः पुरोनुवाक्या ।१८। होता यन्नद्वनस्यतिमिति
 प्रैषः ।१९। वनस्यते रश्नयेति याज्या ।२०। पिप्रीहि देवानिति
 खिष्टकृतः पुरोनुवाक्या ।२१। होता यन्नदग्निं खिष्टकृतमिति प्रैषः
 ।२२। अनिगदा याज्या ।२३। इलामुपह्वयैकादशानुयाजान्यजति
 ।२४। ॥१९८॥

देवं बर्हिः सुदेवं देवैरित्यनवानं प्रेष्यति ।१। यथा चातुर्मास्येषु तथा
 षजति ।२। अष्टमनवमावन्तरेणागन्तू ।३। देवो वनस्यतिर्वसुवने वसु-
 धेयस्य वेतु । देवं बर्हिर्वारितीनां वसुवने वसुधेयस्य वेतु ।४।
 सूक्ता प्रेष्येत्युक्तो ऽग्निमद्य होता रमिति सूक्तवाकप्रैषमाह ।५। सौमिकं
 सवनीये ।६। शंयोदक्ते यथाप्रपन्नसुपनिष्क्रम्योत्सृज्यते मैत्रावरुणः ।७।
 शालां होता गत्वा पत्नीसंयाजान्तं नक्तं संस्थापयति संस्थापयति
 ।८। ॥२०॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे पञ्चमो ऽध्यायः समाप्तः ॥

ओम् ।

व्याख्यातो ऽग्नीषोमीयः प्रकृतिः पशूनाम् । १ । आर्षमासानं मन्त्राणां
 प्रकृतौ । २ । यथार्थमुत्तरस्यां ततावर्धविकारस्योत्पत्तिरूपेणानभिधा-
 नाच्छब्दविकारमूहं ब्रुवते । ३ । ऋतु विकारो न विद्यते । ४ । यज-
 मानाभ्यां यजमानेभ्यः^५ मेधपतये मेधपतिभ्यः^६ मेधौ मेधान्^७
 आददाद्^८ । घस्तु घसन्तु^९ । अघसदघसन्^{१०} । अघदत्तन्निति वा^{११}
 रभीयांसाविव रभीयस इव^{१२} । अयभीदयभीषुः^{१३} । अवीर्यतावी-
 र्यन्त^{१४} । अश्वासुः^{१५} । अर्ध्यासुः^{१६} । अचीकमेतामचौकमन्त^{१७} । इत्यर्थ-
 भेदाच्छब्दविकारः । ५^{१८} । बर्हिश्चतुः । ओत्रं प्राणो ऽसुस्वङ्माभिरूमा
 ज्ञातिनामानि ष्णेनं जला कश्चपा कवषा सेकपर्णेवध्यगोहमस्त्रेति
 चथासमावातम् । १९^{१९} । सोदनासंदेहे च । २०^{२०} । शेषभृतान्यपूर्वाणि । २१^{२१}
 आयनिगदास्य । २२^{२२} । एकधैकधा^{२३} षड्विंशतिः षड्विंशतिरिति समा-
 खेन वा । २५^{२५} । एष सञ्ज्ञान्यायः । २६^{२६} । एकदेवतद्विदेवतयोश्च
 बड्वत् । २७^{२७} । पुंवन्निद्युनेषु समान्याम् । २८^{२८} । अप्यन्यतरस्याम् । २९^{२९}
 एषेत्यकारेण संधानं देवतानामधेयस्य स्तरादेर्द्विदेवत्यस्य । ३०^{३०}
 सक्तदध्नपशुभेदे । ३१^{३१} । सूपस्याश्च । ३२^{३२} । उदगयनस्याद्यन्तयोरै-
 ञ्जाग्नौ निरुद्धपशुबन्धः । ३३^{३३} । सांवत्सरो वा । ३४^{३४} । काम्या बहवः
 । ३५^{३५} । अग्निप्रणयनादयो हृदयशूलान्ताः पञ्चवो ऽग्नीषोमीयसवनीयो
 परिहाय्य । ३६^{३६} । आग्नावैष्णवी च यक्ष्यमाणस्य । ३७^{३७} । निर्वचनं चाग्नि-
 वाक् । ३८^{३८} । अन्यत्र चाग्नीषोमीयात्सूक्तवाके नामग्रहणम् । ३९^{३९} । प्रात-

रनुवाकप्रमृत्त्यादिप्रदिष्टानि शस्त्रानुवचनयोः सूक्तानि । ३५ । एकां
प्रतीयादन्यत्र । ३६ । ॥१॥

महारात्रे प्रातरनुवाकायामन्वितो ऽयेणाग्नीध्रीयं धिष्ण्यं तिष्ठन्प्र-
पदो जपति । १ । भूः प्रपद्ये भुवः प्रपद्ये स्वः प्रपद्ये भूर्भुवः स्वः प्रपद्य
ओम् प्रपद्ये वाचमृचं प्रपद्ये मनो यजुः प्रपद्ये साम प्राणं प्रपद्ये चतुः
ओचं प्रपद्ये नमो देवेभ्यो नमो देवताभ्यो नमो महते देवाय नमो
गन्धर्वाप्सरोभ्यो नमः सर्पदेवजनेभ्यो नमो भूताय नमो भविष्यते
नमः पितृभ्यः प्रतिनमस्कारेभ्यो वो ऽपि नमः । २ । दिशो यथा रूप-
सुपतिष्ठते । ३ । ॥२॥

अस्यां मे प्राच्यां दिशि सूर्यस्य चन्द्रस्याधिपती सूर्यस्य चन्द्रस्य
मैतस्यै दिशः पातां सूर्यं च चन्द्रं च स देवतानामृच्छतु यो नो ऽतो
ऽभिदासतीति प्राचीम् । १ । अस्यां मे दक्षिणस्यां दिशि यमस्य मृत्युस्या-
धिपती यमस्य मृत्युस्य मैतस्यै दिशः पातां यमं च मृत्युं च स देवताना-
मृच्छतु यो नो ऽतो ऽभिदासतीति दक्षिणाम् । २ । अस्यां मे प्रतीच्यां
दिशि मित्रस्य वरुणस्याधिपती मित्रस्य वरुणस्य मैतस्यै दिशः पातां मित्रं
च वरुणं च स देवतानामृच्छतु यो नो ऽतो ऽभिदासतीति प्रतीचीम्
। ३ । अस्यां मे उदीच्यां दिशि सोमस्य रुद्रस्याधिपती सोमस्य रुद्रस्य
मैतस्यै दिशः पातां सोमं च रुद्रं च स देवतानामृच्छतु यो नो
ऽतो ऽभिदासतीति सव्यावदुदीचीम् । ४ । अस्यां मे ऊर्ध्व्यां दिशि
वृहस्पतिस्येन्द्रस्याधिपती वृहस्पतिस्येन्द्रस्य मैतस्यै दिशः पातां वृहस्पतिं
चेन्द्रं च स देवतानामृच्छतु यो नो ऽतो ऽभिदासतीति प्राडूर्ध्वाम्
। ५ । अस्मिन्म अन्नरिचे वायुस्य वृष्टिस्याधिपती वायुस्य वृष्टिस्य मैतस्यै

दिग्भः पातां वायुं च दृष्टिं च स देवतानामृच्छतु यो नो ऽतो
 ऽभिदासतीत्यन्तरिचम् । ६ । अस्यां मे पृथिव्यामग्निश्चान्नं चाधिपती
 अग्निश्चान्नं च मैतस्यै दिग्भः पातामग्निं चान्नं च स देवतानामृच्छतु
 यो नो ऽतो ऽभिदासतीति पृथिवीम् । ७ । दृष्टद्रथन्तरे म ऊरू वाम-
 देव्यमात्मा यज्ञायज्ञीयं प्रतिष्ठा भूरहं भुवरहं खरहमग्नाहमग्नाखणः
 सुत्रामाणमिति जपित्वा^८ दक्षिणावृताग्नीषीये भर्भुवः स्वः स्वाहाग्नये
 स्वाहोषवे स्वाहाग्निभ्यां स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा जुषाणानि महांसि
 सवनान्याक्यस्य व्यन्तु स्वाहेति सुवेण ऊत्वा सव्यादङ्गविधानयोः पूर्वस्यां
 दार्युपविशति । ८ । देवेभ्यः प्रार्थ्यावभ्य इत्युक्तो हिंक्षत्य मध्यमया
 वाचा प्रातरनुवाकमन्वाह । ९ ।^{१०} । चीणि पदानि समस्य पङ्क्तीनामव-
 ख्येद्वाभ्यां प्रणुयात् । १० ।^{११} । आपोरेवतीमनूच्य ॥ ३ ॥
 आग्नेयं गायत्रं क्रतुम् । ११ । उपप्रथन्तो अध्वरम्^१ । अग्निमीले
 पुरोहितम्^२ । अग्निं दूतं दृणीमहे^३ । अश्वं न त्वेति दग्ध^४ । जुषस्व
 सप्रथस्तमम्^५ । अभि त्वा गोतमा गिरा^६ । अग्निर्होता पुरोहितः^७ ।
 दूतं वः^८ । अग्ने मृत्^९ । अर्चन्तस्त्वा^{१०} । अग्निं स्तोमेन^{११} । उपसद्याय^{१२} ।
 इमे विप्रस्य^{१३} । समिधाग्निम्^{१४} । अग्निं हिव्वन्तु^{१५} । प्राग्नेये वाचम्^{१६} ।
 त्वमग्ने यज्ञानामिति षड्विंशतिः । १७ । अथानुष्टुभम्^{१८} । तेते अग्ने
 इत्येका^{१९} । होताजनिष्ट^{२०} । त्वं हि चैतवदिति नव^{२१} । अग्ने कदा त
 आनुषगिति पञ्च । २२ ।^{२३} । अथ त्रैष्टुभम् । २३ । समस्य यदिति पञ्च^{२४} ।
 यो मर्त्येष्विति चीणि^{२५} । प्र वो देवमिति पञ्च सूक्तानि^{२६} । अग्ने
 दृष्टन्निति च सप्त^{२७} । अग्न्य महा । २८ । अथ बार्हतम् । २९ । एना
 वः^{३०} । प्र वो यङ्गम्^{३१} । अग्ने विवस्वदिति द्वादश^{३२} । सखायस्वेत्याष्टौ^{३३} ।

अदग्नीति चतस्रः^{३४} समिद्धस्त्रिदिति तिस्रः^{३५} अयमग्निः सुवीर्यस्य
 ।^{३६} अथौष्णिहम् ।^{३७} त्वामग्ने मनीषिणः^{३८} ईल्लिष्वा हि^{३९} । पुरु
 त्वा ।^{४०} अथ जागतम् ।^{४१} वेदिषद् इति सप्त^{४२} एति प्र
 होता^{४३} यज्ञेन वर्धत^{४४} जनस्य गोपाः ।^{४५} अथ पाङ्गम् ।^{४६}
 अग्निं तं मन्ये ।^{४७} ॥४॥

अथोषस्य^१ गायत्रम् ।^२ कस्त उष इति तिस्रः^३ प्रति यथा स्रनरी
 ।^४ अथानुष्टुभम् ।^५ उषो भद्रेभिः ।^६ अथ त्रैष्टुभम् ।^७ उषो
 इरुच इति चत्वारि ।^८ अथ वार्हतम् ।^९ प्रत्यु अदग्निं^{१०}
 षड् वामेन ।^{११} अथौष्णिहम् ।^{१२} उषस्तच्चित्रमिति तिस्रः ।^{१३}
 अथ जागतम् ।^{१४} एता उ त्या इति चतस्रः ।^{१५} अथ पाङ्गम्
 ।^{१६} महे नः ।^{१७} ॥५॥

अथाश्विनं^१ गायत्रम् ।^२ अश्विना यज्वरीरिष इति तिस्रः^३ प्रात
 र्युञ्जेति चतस्रः^४ आश्विनावश्रावत्येति तिस्रः^५ एषो उषाः^६ गोमदू
 स्विति द्वे^७ दूरादिहेवेति षट्त्रिंशत्^८ उदीरायाम्^९ आ ने इवम्
 ।^{१०} अथानुष्टुभम् ।^{११} आ नो विश्वाभिरुतिभिः^{१२} यदस्य स्यः
 परावतीति सूक्ते ।^{१३} अथ त्रैष्टुभम् ।^{१४} आ भातीति सूक्ते^{१५}
 नासत्याभ्यामिति चौष्णि^{१६} वस्र इद्रेति तिस्रः^{१७} युवो रजांसीति
 सूक्ते^{१८} तं युञ्जायामिति सूक्ते^{१९} यावाणेषु^{२०} धेनुः प्रत्नस्य^{२१}
 क उ अवदिति सूक्ते^{२२} सुषे नरेति सूक्ते परिहाय पञ्चपदाम्^{२३}
 आ वां रथो रोदसी बद्धधान इति पञ्च सूक्तानि ।^{२४} अथ वार्हत-
 तम् ।^{२५} इमा उ वां दिविष्टस्यः^{२६} अथं वां मधुमत्तम इति
 प्रथमा द्वितीया पञ्चमी च ।^{२७} अथौष्णिहम् ।^{२८} युवोह धू रथ-

मिति पञ्च ।^{२९} अथ जागतम् ।^{३०} चिञ्चिन्नो अथ ।^{३१} ईलेद्या-
वीयम् ।^{३२} घोषां च सपुत्राम् ।^{३३} अथ पाङ्गम् ।^{३४} प्रति
प्रियतममिति ।^{३५} उत्तमया परिधायोत्सृज्य वाचम् ।^{३६} अथा वाज-
मिति अपति ।^{३७} इति साहस्रः प्रातरनुवाकः ।^{३८} हन्द्दो
ऽनन्तरेण वा प्रतिपत्समारोहणीयानां चैतस्य समान्नायस्य नौषि
षष्टिन्नतानि ।^{३९} ऊर्ध्वं वा भ्रनाद्याथाकामौ ।^{४०} पाङ्गानि
जान्तरियात् ।^{४१} पुरोदद्यादुपांशुं होष्यन्तीति स कालः परि-
धायस्य ।^{४२} आन्तर्यामाद्वाग्यमनम् ।^{४३} ॥६॥

अप इत्य होतरित्युक्तः प्र देवचेति द्वादशीं परिहाय्य ।१। नवा-
मूथैकादशीमाहुतावस्यु इयमानायाम् ।२। आदत्तासु दशमीम् ।३।
प्रति यदाप इति दृश्यमानासु ।४। समन्या इति समायतीषु ।५।
आपो न देवीरिति होतृचमसे ऽवनीयमानासु ।६। आ धेनव
इत्यायतीषु सर्वामुक्ता प्रणवेनावस्यति ।७। अध्वर्यवैषीरपा इत्यध्वर्युं
पृच्छति ।८। उतेव नक्षमुरिति प्रत्याह ।९। प्रत्युक्तो निगदं तास्व-
ध्वर्यवाधावेन्द्राय सोममूर्जस्वन्नं पयस्वन्तं मधुमन्तं वृष्टिवनिं वसुमते
रुद्रवत आदित्यवत अशुमते विभुमते वाजवते वृहस्पतिमते विश्व-
देव्यावते ।

यस्य पीत्वा मद इन्द्रो वृत्राणि जहानत् ।

प्र स जन्यानि तारिषः^{१०} ॥

अन्वय इत्यध्वर्यामनूथ^{११} । * उपोत्यायाध्वर्युमन्त्रादत्योत्तरामध्वर्या-

* Comm. उपविशतीति सूत्रच्छेदः ।

मनूष्य¹² । उपोत्तमां च सूक्तस्य¹³ उत्तमया परिधाव¹⁴ पर्याट-
त्योपविशति । १¹⁵ ॥७॥

प्राणं मे पाहि प्राणं मे जिन्व स्वाहा त्वा सुभव सूर्यायेत्युपांशुं
ह्यमानमनुप्राणिति । १। अपानं मे, पाह्यपानं मे जिन्व स्वाहा त्वा
सुभव सूर्यायेत्यन्नरथाममन्ववानिति । २। उत्तरेणाह्वनीयं बहिष्यव-
मानेन स्तुवते । ३। दक्षिणतो ब्रह्मा मैत्रावरुणस्योपविश्य । ४। ब्रह्मन्स्तो-
ष्यामः प्रभास्तरित्युक्तौ । ५। आयुश्मत्य च्चो मा गात तनूपाः सान्नः स्तुत
देवस्य सवितुः प्रसव इति अपित्वा । ६। ओं स्तुतेति । ७। प्रसवः सर्वेषां
स्तोत्राणाम् । ८। असतो मा सद्गमय तमसो मा ज्योतिर्गमयान्ता-
न्यानन्तं गमय मृत्योर्मांमृतं गमयेति यजमानः पवमानानुपसरि-
ष्यन् । ९। श्वेनो ऽसि पत्वा गायत्रच्छन्दा अनु त्वारभे स्वस्ति मा
संपारयास्य यज्ञस्योद्दृष्टमिति स्तुते बहिष्यवमाने । १०। सुपर्णो ऽसि
पत्वा चिष्टृच्छन्दा इति माध्यन्दिने । ११। सखासि पत्वा जगच्छन्दा
इत्यार्भवे । १२। समान उदर्कः । १३। उपहता देवा अस्य सोमस्य
पवमानस्य विचक्षणस्य भक्ष उप मां देवा ह्यन्तामस्य सोमस्य पव-
मानस्य विचक्षणस्य भक्षे मनसा त्वा भक्षयामि वाचा त्वा भक्षयामि
प्राणेन त्वा भक्षयामि चक्षुषा त्वा भक्षयामि श्रोत्रेण त्वा भक्षयामीति
स्तुते बहिष्यवमाने श्छेता । १४। ॥८॥

आग्नेयः सवनीयः । १। ऐन्द्राग्ने वा । २। ऐकादग्निना वा । ३।
एकयूपेध्वैकादग्निनेध्वावर्तते परिव्ययणीया रश्नापृथक्ताक्षिस्तिः । ४।
नानायूपेषु । ५। अग्निष्ठे परिव्ययणीयामुक्ता नवसु सप्तसप्ताह । ६।
एकादग्ने ऽन्तरेण परिव्ययणीयां प्रगाथं च दान्वो नर इति च

सूक्तप्रथमत्वाद् । ७ । उत्तमयोपशयमनुमन्त्रयते । ८ । पूर्वेषुदक्षितेभ्य-
परिवीषमाषेषु पूर्वथा परिदध्यात् । ९ । संतानार्थी वार्धर्चनैव काञ्चेत्
। १० । समानजातीया अनुसमियात् । ११ । यथोत्तमे तथोद्देन
। १२ । पशुदेवतामावाह्य वनस्पतिं च ।¹³ इन्द्रं वसुमन्तमावहेन्द्रं
रुद्रवन्तमावहेन्द्रमादित्यवन्तमृधुमन्तं विशुमन्तं वाजवन्तं वृहस्पति-
मन्तं विश्वदेव्यावन्तमावहेति सवनदेवताः ।¹⁴ नान्येषु निगम-
स्थानेषु¹⁵ निगच्छन्ति । १४ । सूक्तवाके वा ।¹⁶ अध्वर्युं संवृष्य
प्रवरानुपूर्व्येण प्रवृताङ्गती जुहोति ।¹⁷ जुष्टो वाचो भूयासं जुष्टो
वाचस्यतेर्देवि वाग्यत्ते वाचो मधुमन्तमं तस्मिन्नो अद्य धात्स्वाहा
सरस्वत्या इति पूर्वाम् ।¹⁸ तृष्णीसुत्तराम् ।¹⁹ ॥९॥

अग्ने नयेति तिस्रो भुवो यज्ञस्य प्र वः शुक्राय प्र कारव
इत्याग्नेयस्य । १ । आ नो दिवो वृहतः पर्वतादा सरस्वतीं देवयन्तः
सरस्वत्यभि नः पावीरवी कन्या प्र चोदधेमा जुह्वाना इति
सारस्वतस्य । २ । त्वं सोम प्र चिकितस्त्वमिमा ओषधीः सोमो धेनुं
या ते धामानि दिव्यपालं यत्सु या ते धामानि इविवेति सौम्यस्य
। ३ । पूषेमा आग्नाः प्रपथे पथां पथस्यथः शुक्रं ते यास्ये पूषन्पूषा
सुवन्धुरिति पौष्णस्य । ४ । आ दैव्या वेधसं वृहस्पतिः समजयत्स हि
शुचिः स शुष्टुभा स ऋकता स आ नो योनिमिति वार्हस्पत्यस्य
। ५ । विश्वे अद्य महतो विश्व जती यं देवाषो ऽवथ विश्वे देवा
शुष्टुत थे के च ज्मा ते हि यज्ञेषु यज्ञियास जमाः स्त्रीर्षे वर्हि-
वीति वैश्वदेवस्य । ६ । इन्द्रं नर इन्द्रो राजेन्द्र चक्षुर्हं न आ नो
विश्वामिहृतिभिः सजोषा आ ते शुष्यो वृषभ इत्येन्द्रस्य । ७ । गोम-

दश्यावद्भ्ये नरः शुची वो ऽरा इवेद्या वः शर्म धूममसामिति मास-
तस्य ।८। उभा वामा वृषहृणा ता घोधिष्टं शुचिं नु गीर्भिर्विप्रः प्र
सर्षणिभ्य इत्यैन्द्राग्रस्य ।९। आ नो देवः सविता चायमाण आ देवो
घातु सविता यन्मैर्वाभमद्य ये ते पन्था असभ्यं तद्विव इति सावि-
चस्य ।१०। असभाद् घां तन्ना साम्यव ते हेस एवा वन्दस्त्रेमां
धिचं शिचमाणस्योदुत्तमं वरुणेति वारुणस्य ।११। इत्यैकादशिनाना-
नाम् ।१२। ये चैवंदेवताः पग्रवः ।१३। ॥१०॥

इन्द्रा नु पूषणेत्यैन्द्रापौष्णस्य ।१। सोमापूषणेति सोमापौष्णस्य
।२। सं वां कर्मणेत्यैन्द्रवैष्णवस्य ।३। नासत्याभ्यामित्याग्निनस्य ।४।
विष्णोर्नु कमिति वैष्णवस्य ।५। रचीति रात्र्याः ।६। भूरिं द्वे इति
द्यावापृथिवीयस्य ।७। जनीयन्त इति तिस्रः स वावृधे दिव्यं सुपर्णं
यस्य व्रतं पग्रवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।

यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्टसं सरस्वन्तमवसे ऊवेम ॥

इति सारस्वतः ।८। य इमा विन्धा भुवनानीति वैश्वकर्मणस्य चतुर्थीं
परिहाय ।९। आ ते पितरिति रौद्रस्य ।१०। अहं इद्रेभिरिति
वाग्देवत्यस्य ।११। तिस्रस्त्रिस्तः पूर्वाः पुरोनुवाक्या वपायाः पुरो-
क्षाग्रस्य पग्रोस्त्रिस्तस्त्रिस्त उत्तरा याव्याः ।१२। मैके पग्रुपुरोक्षाग्रं
सवनीयस्य ।१३। कर्म तु न्यायः ।१४। सावित्रवाग्देवत्यौ चोपांसु ।१५।
अवर्तते पग्रुगणे मनोता ।१६। परिच्छयणीयादि व्रतान्तं प्रातःसवने
पग्रुकर्म कृत्वा निष्क्रम्य तथैवोपस्यूञ्च चात्वाले ।१७। ॥११॥

धिष्यथानुपस्त्राय सदः प्रसर्पन्ति ।१। अग्नेस हविर्धाने तिष्ठन्त-
स्तन्तमीक्षमाणाः ।२। सस्त्रासि कृशानो रौद्रेणानीकेन पाहिं मा अग्ने

सूक्तशेषमन्वाह । ७ । उत्तमयोपश्रयमनुमन्वयते । ८ । पूर्वेषु हस्त्रितेष्व-
 परिवीथमाणेषु पूर्व्या परिदध्यात् । ९ । संतानार्थो वार्धर्चेनैव काञ्छेत्
 । १० । समानजातीया अनुसमियात् । ११ । यथोत्तमे तथोहेन
 । १२ । पशुदेवतामावाह्य वनस्पतिं च ¹³ इन्द्रं वसुमन्तमावहेन्द्रं
 रुद्रवन्तमावहेन्द्रमादित्यवन्तमृभुमन्तं विभुमन्तं वाजवन्तं बृहस्पति-
 मन्तं विश्वदेव्यावन्तमावहेति सवनदेवताः । ¹⁴ १३ । नान्येषु निगम-
 स्थानेषु ¹⁵ निगच्छन्ति । १४ । सूक्तवाके वा । ¹⁶ १५ । अध्वर्युं संमृश
 प्रवरानुर्व्येण प्रवताङ्गती जुहोति । ¹⁷ १६ । जुष्टो वाचो भृयासं जुष्टो
 वाचस्यतेदवि वाग्यन्ते वाचो मधुमत्तमं तस्मिन्त्रो अद्य धात्वाहा
 सरस्वत्या इति पूर्वाम् । ¹⁸ १७ । तूष्णीमुत्तराम् । ¹⁹ १८ । ॥ ८ ॥

अग्ने नयेति तिस्रो भुवो यज्ञस्य प्र वः शुक्राय प्र कारव
 इत्याग्नेयस्य । १ । आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा सरस्वतीं देवयन्तः
 सरस्वत्यभि नः पावी रवी कन्या प्र चोदसेमा जुङ्गाना इति
 सरस्वतस्य । २ । त्वं सोम प्र षिकितस्त्वमिमा ओषधीः सोमो धेनुं
 या ते धामानि दिव्यषारुहं युत्सु या ते धामानि हविरेषेति सौम्यस्य
 । ३ । पूषेमा आग्नाः प्रपथे पथां पथस्यथः शुक्रं ते यास्ते पूषन्पूषा
 सुवन्धुरिति पौष्णस्य । ४ । आ देव्या वेधसं बृहस्पतिः समजयत्स हि
 शुचिः स सुष्टुभा स षड्कता स आ नो योत्तिमिति बार्हस्पत्यस्य
 । ५ । विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती यं देवाषो ऽवथ विश्वे देवाः
 शुणुत ये के च ज्मा ते हि यज्ञेषु यज्ञियास जमाः स्त्रीर्णं बार्ह-
 षीति वैश्वदेवस्य । ६ । इन्द्रं नर इन्द्रो राजेन्द्र चत्रमुखं न आ नो
 विश्वाभिरूतिभिः सजोषा आ ते शुश्र्यो वृषभ इत्येन्द्रस्य । ७ । गोम-

दश्रावद्बुधे नरः शुची वो ऽरा इवेद्या वः श्रमं यूयमस्मानिति मारु-
तस्य । ८। उभा वासा वृत्रहणा ता योधिष्टं शुचिं नु गीर्भिविप्रः प्र
वर्षणिभ्य इत्यैन्द्राग्नस्य । ९। आ नो देवः सविता चायमाण आ देवो
द्यातु सविता यन्तैर्वाममद्य ये ते पन्था अस्मभ्यं तद्विव इति सावि-
त्रस्य । १०। अस्तभ्राद् द्यां तत्त्वा यान्यत्र ते हेस एवा वन्दस्वेमां
धियं शिञ्जमाणस्योदुत्तमं वरुणेति वारुणस्य । ११। इत्यैकादशिता-
नाम् । १२। ये चैवंदेवताः पशवः । १३। ॥ १० ॥

इन्द्रा नु पूषणेत्यैन्द्रापौष्णस्य । १। सोमापूषणेति सोमापौष्णस्य
। २। सं वां कर्मणेत्यैन्द्रावैष्णवस्य । ३। नामत्याभ्यामित्याश्विनस्य । ४।
विष्णोर्नु कमिति वैष्णवस्य । ५। रात्रीति रात्र्याः । ६। भूरिं द्वे इति
द्यावापृथिवीयस्य । ७। जनीयन्त इति तिस्रः स वावृधे दिव्यं सुपर्णं
यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।

यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्टस्तं सरस्वन्तमवसे ऊवेम ॥

इति सारस्वतः । ८। य इमा विश्वा भुवनानीति वैश्वकर्मणस्य चतुर्थीं
परिहाय । ९। आ ते पितरिति रौद्रस्य । १०। अहं रुद्रेभिरिति
वाग्देवत्यस्य । ११। तिस्रस्तिस्त्रः पूर्वाः पुरोनुवाक्या वपायाः पुरो-
लाशस्य पशोस्तिस्त्रस्तिस्त्र उत्तरा याज्याः । १२। नैके पशुपुरोलाशं
सवनीयस्य । १३। कर्म तु न्यायः । १४। सावित्रवाग्देवत्यौ सोपांशु । १५।
आवर्तते पशुगणे मनोता । १६। परिव्ययणीयादि वपान्ते प्रातःसवने
पशुकर्म कृत्वा निष्क्रम्य तथैवोपस्युश्च चालले । १७। ॥ ११ ॥

धिषण्णानुपस्थाय सदः प्रसर्पन्ति । १। अग्नेण हविर्धाने तिष्ठन्त-
स्तन्तमीचमाणाः । २। संराक्षसि कृन्नानो रौद्रेणानीकेन पाहि मा अग्ने

पिष्टहि मा नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीरित्याह्वनीयम् । ३ । रौद्रा-
 दिरुदर्कः । ४ । अनुदर्को वा । ५ । अपिजे ऽसि दुवस्त्रानिति मथि-
 त्वानुप्रहृतम् । ६ । परिषद्यो ऽसि पवमान इत्यास्तवम् । ७ । प्रतक्षासि
 नभस्त्रानिति सात्वास्तम् । ८ । कव्यो ऽसि हव्यसूदन इति भामिचम्
 । ९ । समुद्भो ऽसि विश्वभरा इत्युत्करम् । १० । दक्षिणावृतो विभूरसि
 प्रवाहण इत्याग्नीध्रम् । ११ । प्रपत्स्यमानाः सदस्योपर्यभिष्टग्नि दिव-
 स्पृष्टमसि मा मा संताप्सीरिति । १२ । ऋतस्य द्वारो मा मा संताप्त-
 मिति द्वार्यो संमृष्ट्य^{१३} उत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्ण्यं गच्छन्ति ये प्रत्यञ्चो
 धिष्णानतिक्रामन्ति । १३ । मलिस्तुषो ऽसि सगर इत्यासादमच्छा-
 वाकस्य । १४ । वङ्गिरसि हव्यवाहन इति हेतुर्धिष्ण्यम् । १५ । श्वाचो
 ऽसि प्रचेता इति मैत्रावरुणस्य । १६ । तुथो ऽसि विश्ववेदा इति
 ब्राह्मणाच्छंसिनः । १७ । उग्निगसि कविरसीति पोतुः । १८ । अवस्यु-
 रसि दुवस्त्रानिति नेष्टुः । १९ । अंहारिरसि बभारिरित्याच्छावाकस्य
 । २० । शुन्ध्युरसि मार्जालीय इत्यवेक्ष्य मार्जालीयम् । २१ । शुन्ध्यु-
 रस्युपसद्य इति ब्रह्मसदनम् । २२ । ऋतधामासि स्वर्जातिरित्यौ-
 दुम्बरीम् । २३ । समुद्रो ऽसि विश्वव्यचा इति सदो ऽनुवीक्ष्य । २४ ।
 अजो ऽस्येकपादिति शालामुखीयम् । २५ । अहिरसि बुधय इति
 प्राजहितम् । २६ । अन्नदास्यन्नपतिरिति व्रतश्रपणम् । २७ । ॥ १२ ॥

अग्नयः सगराः सगराः स्य सगरेण नाम्ना रौद्रेणानीकेन पात
 माग्नयः पिष्टत मा नमो वो अस्तु मा मा हिंसिष्टेति सर्वान् । १ ।
 अध्वनो अधिपतिरसि स्वस्ति नो ऽद्यास्मिन्देव्याने पथि स्तादि-
 त्यादित्यमुपस्थाय^२ मैत्रावरुणप्रभृतय उदस्यो ऽच्छावाकं परिहाष्य

पूर्वया दारा सदः प्रसर्पन्ति । १^३ । विश्वे देवा अनु मा प्रसर्पतेन्द्र
 त्रिधातु शरणं यत इन्द्र भयामहे सदसस्यतिमद्भुतमिति जपन्तो^४
 ऽयेणोत्तरेण सर्वाभ्यिष्णान्गच्छन्ति । ३ । दक्षिणधिष्णोदक्षिणधिष्णः
 पूर्वा^५ गत्वा स्वस्यस्वस्य धिष्णस्य पश्चादुपविशति । ४^६ । उत्तरेण
 सदो गत्वा ब्रह्मापरया दारा सदः प्रपद्य दक्षिणेन मैत्रावरुणं गत्वा
 यथासममास्ते । ७^७ । नासंस्थिने सवने ऽपरया दारा निःसर्पन्ति । ८^८ ।
 अन्तरेण हेतुमैत्रावरुणस्य च धिष्णावधिष्णानां विसंस्थितसंचरः
 । ९ । उत्तरेण स्वस्वं धिष्णं धिष्णावताम् । १०^{१०} । पश्चार्धेनाग्नीध्रीय-
 स्योदस्यः । ११^{११} । मार्जालीयस्य वा दक्षिणा । १२^{१२} । अव्यावर्तमानाश्च
 प्रत्यायन्ति । १३^{१३} । ऊर्ध्वं प्रातःसवनात्मसतोपस्थानप्रभृतिना प्रस-
 र्पन्ति । १४^{१४} । आदित्योपस्थानं रात्रिपर्यायेष्वाश्विने च न विद्यते
 न विद्यते । १५^{१५} । ॥ १ ३ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे षष्ठो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्रीम् ।

प्रसूय पुरोलाग्नेः सवनीयैश्चरन्ति । १ । धानावन्तमिति पुरोनुवाक्या
। २ । होता यत्तदिन्द्रं हरिवाँ इत्यनुसवनं प्रैषो यथासमाम्नातम् । ३ ।
यथासवनं वितारयति । ४ । तेनैव यजत्युद्धृत्य होतायत्वं होतर्द्यजं च
। ५ । अग्ने जुषस्व नो हविरिति खिष्टकृतः पुरोनुवाक्या । ६ । होता
यत्तदग्निं पुरोलाशानामित्यनुसवनं प्रैषः । ७ । हविरग्ने वीहीति च
याज्या । ८ । ॥ १ ॥

ऐन्द्रवायवमैत्रावरुणावाश्विनश्च द्विदेवत्याः । १ । वायवा याहि
दर्शतेन्द्रवायू इम इत्यैन्द्रवायवस्य पुरोनुवाक्ये । २ । होता यत्तदायुं
होता यत्तदिन्द्रवायू इति प्रैषौ । ३ । अयं पिब शतेना न इति याज्ये
। ४ । अयं वां मित्रावरुणेति मैत्रावरुणस्य पुरोनुवाक्या । ५ । होता
यत्तन्मित्रावरुणेति प्रैषः । ६ । गृणाना जमदग्निनेति याज्या । ७ ।
प्रातर्युजेत्याश्विनस्य पुरोनुवाक्या । ८ । होता यत्तदग्निनेति प्रैषः । ९ ।
वाटधानेति याज्या । १० । अनवानं द्विदेवत्यानां पुरोनुवाक्याः
प्रैषांश्चाह । ११ । तथा यजति । १२ । ऐन्द्रवायवस्य नानाप्रणवे
पुरोनुवाक्ये । १३ । याज्ये नानावषट्कारे । १४ । सहात्पुरस्ताज्जपो
येयजामहो ऽनुमन्त्रणश्च । १५ । ॥ २ ॥

एतु वसुः पुरूवसुरित्यैन्द्रवायवं प्रतिगृह्णोरौ दक्षिणे निधायान-
पिधानमनवेक्षणं च द्विदेवत्यानामा श्रेषस्यावगयनात् । १ । एतु

वसुर्विद्वसुरिति मैत्रावरुणं प्रतिगृह्य दक्षिणेनैन्द्रवायवं हत्वा दक्षिणतः
पश्चान्निदधाति ।२। ऐतु वसुः संयद्वसुरित्याश्विनं प्रतिगृह्य दक्षिणेन
पूर्वा हत्वोत्तरतःपश्चान्निदधाति ।३। सोमस्याग्ने वीहीत्यनुवषट्कारः
सर्वासु सोमयाज्यासु द्विदेवत्यर्तुयाजान्परिहाप्यादित्यग्रहसावित्र्यहौ
पानीवतं च ।४। उपांशु वा पानीवतस्य ।५। ॥३॥

उत्थीयमानेभ्य इत्युक्त आ त्वा वहन्तु हरय इत्युत्थीयमाणसूक्तम्
।१। होता यच्चद्विन्द्रं प्रातः प्रातःसावस्येति द्वैषः ।२। इदं ते सोम्यं
मध्विति यजति ।३। नृषत्सं त्वा नृषत्साः प्रतीष इति होतृचमसं
प्रतीक्ष्य^४ वयोधसं त्वा वयोधाः प्रतिगृह्णामीति प्रतिगृह्णैरः संत्यर्ष-
यति द्विदेवत्यांसु ।^५। पुनरुत्थीतानां होत्रका यजन्ति ।^६। मित्रं
वयमिति मैत्रावरुणः ।^७। इन्द्र त्वा वृषभमिति ब्राह्मणाच्छंसी
।^८। मरुतो यस्येति पोता ।^९। अग्ने पत्नीरिति नेष्टा ।^{१०}। उचा-
न्नायेत्याग्नीध्रः ।^{११}। अयालग्नीदित्युक्ते ऽयास्वित्याग्नीध्रः ।^{१२}। स
भद्रमकर्षा नः सोमं पाययिष्यतीति होता ।^{१३}। सोमं भचयिष्यन्तो
याज्ञिकैर्नामधेयैरसा उपह्वयस्वेति कर्तारो ऽन्योऽन्यस्मिन्नुपह्वमिच्छन्ते
।^{१४}। वषट्कर्ता प्रथमो भचयति ।^{१५}। प्रतिभक्षितं द्विदेवत्यशेषं
नाराशंसवतां च यहाणां होतृचमसे ऽवनयति ऊते त्वा भक्षितम-
वनयाम्यूर्जस्वन्तं देवेभ्य आटुन्नन्तं मध्वमिति ।^{१६}। द्विरैन्द्रवायव-
शेषस्यावनयनं तत्राभ्यावर्तते मन्त्रः ।^{१७}। अनवसर्जनं च द्विदेव-
त्यानामा शेषस्यावनयनात् ।^{१८}। ॥४॥

इह वसुः पुरुवसुरित्यैन्द्रवायवमध्वर्यवे प्रगृह्योपहृतौ वायुरिन्द्र-
वायु सह प्राणेन सह वर्चसा तयोरहसुपहृतः सह प्राणेन सह वर्च-

सेति भक्षयित्वा प्रयहणमन्त्रेण पुनः प्रगृह्य भक्षमन्त्रेण पुनर्भक्षयति ।१। इह वसुर्विद्वसुरिति मैत्रावरुणं प्रगृह्य ।२। उपहृतौ मित्रावरुणौ सह चक्षुषा सह वर्चसा तयोरहमुपहृतः सह चक्षुषा सह वर्चसेति भक्षयित्वा ।३। आश्विनं प्रदक्षिणं शिरः पर्याहृत्यावेक्ष्य प्रतिपर्याहृत्यावेक्ष्य ।४। इह वसुः संयद्वसुरित्याश्विनं प्रगृह्य ।५। उपहृतौ देवावश्विनौ सह श्रोत्रेण सह वर्चसा तयोरहमुपहृतः सह श्रोत्रेण सह वर्चसेति भक्षयित्वा ।६। उपसृष्ट्येलामुपहृतयते ।७। उपोद्यच्छन्ति चमसान् ।८। होतृचमसमन्वारभते ।९। असंस्पर्शनं सर्वत्राज्यलेपेन सोमस्य ।१०। उपहृत्य प्रस्थितान्भक्षयन्ति ।११। तेजसे त्वा ब्रह्मवर्चसाय भक्षयामीति भक्षमन्त्रः प्रातःसवने ।१२। ओजसे त्वेन्द्रियाय भक्षयामीति माध्यन्दिने ।१३। प्रजायै त्वा पुष्ट्यै भक्षयामीति तृतीयसवने ।१४। शं नो भव हृद इत्युरोऽभिमर्शनौ भक्षयित्वा ।१५। सव्ये पाणौ चमसान्कृत्वा दक्षिणेनाप्याययन्ति ।१६। आ प्यायस्व समेतु त इत्याप्यायनी प्रातःसवने ।१७। सं ते पर्यासीत्युत्तरयोः ।१८। प्रस्थितानाप्याययन्ति ।१९। आज्ये मरुत्वतीये च ।२०। आज्यप्रउगयोर्नाराशंसा निष्क्रेवत्यमरुत्वतीययोर्वैश्वदेवे च ।२१। देवो ऽसि नराशंसो यत्ते मेधः स्वर्ज्यैतिस्तस्य त ऊर्मैः पितृभिर्भक्षितस्योपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति भक्षमन्त्रः प्रातःसवने नाराशंसानाम् ।२२। ऊर्वैरिति माध्यन्दिने विकारः ।२३। काशैरिति तृतीयसवने ।२४। ॥५॥

अष्कावाकः सीदेत्युक्तो* ऽयेण मद उत्तरेण सुतिमुपविश्य^२।

* Comm अथवा अष्कावाकः । एतावत्सूत्रमधिकारार्थम् ।

पुरोस्तात्रं प्रतिगृह्णाच्छावाक वदस्वेत्युक्तो^४ ऽच्छा वो अग्निमवष इति
 तिस्रो ऽन्वाह ।^५ । प्रणवान्निगदम् ।^६ । यजमान होतरध्वर्यो ऽग्नी-
 द्रुह्मन्पोतर्नेष्टरुतोपवक्त्रिषेधयध्वमूर्जोर्जयध्वं नि वो जामयो जिहती
 न्यजामयो नि सपत्ना यामनि बाधितासो जेषथाभीलरीं जेषथा-
 भीलर्याः श्रवद् इन्द्रः शृणवद्दो अग्निः प्रस्थायेन्द्राग्निभ्यां सोमं
 धोचतोपो अस्मान्ब्राह्मणान्ब्राह्मणा ऋयध्वमिति ।^७ । उपह्वमयं
 ब्राह्मण इच्छते ऽच्छावाको धेत्यध्वर्युराह तं होतरुपह्वयस्वेति ।^८ ।
 तं होतोपह्वयते ।^९ । प्रत्येता वामा सूक्तायं सुन्वन्यजमानो अग्र-
 भीदुत प्रतिष्ठोतोपवक्त्र उत नो गाव उपह्वता उतोपह्वत इत्युप-
 ह्वास्यमानः ।^{१०} । उत नो गाव उपह्वता इत्यातो ऽनुपह्वास्यमानः
 ।^{११} । अनुपह्वतो ऽच्छावाको निवर्तध्वमिति सूक्तस्य यावच्छक्रुया-
 न्तावदनुद्वेत् ।^{१२} । होता वा प्रतिकामिनमच्छावाकं प्रत्युपह्वय
 ।^{१३} । ॥६॥

उत्नीयमानाधेत्युक्तः प्रत्यसौ पिपीषत इत्यच्छावाकः सूक्तमन्वाह
 ।१। प्रातर्यावभिरिति यजति ।२। भक्षिताप्रायितं चमसमध्वर्षवे
 प्रदाय दनिष्ठावृदपरया द्वारा सदः प्रपद्य स्वस्य धिष्ण्येस्य पश्या-
 दुपविश्य पुरोस्तात्रं प्रात्राति ।३। पूर्वः प्रसृज्येदच्छावाकीर्यां
 कुर्वात्स्नेन विसंस्थितसंचरेण निष्कन्याच्छावाकस्य बहिष्कर्म कृत्वा
 स्वकर्म कुरुते ।४। स्वे तु होता धिष्ण्ये ।५। विकल्पो होत्रकाणो
 याज्यासु ।६। प्रातःसवने^७ ऽनवामन्तो यजन्यध्वर्षवो वा ।७। अत्र^८
 प्रतयन्ति ।^९ । ऊर्ध्वं सौपासनेभ्यः ।^{१०} । ॥७॥

अथर्तुयाजैश्चरन्ति ।१। होता यच्चदिन्द्रं होत्रादित्यूतुप्रैषैरनवानं

प्रेषति ।२। तत्रा यजति ।३। येन प्रेषति सा चाज्योद्धृत्य
 होतास्यनमस्यैयजं च ।४। मैधातिथ्यो वेन्द्र सोमं पिब चतुनेति
 ।५। घोषः प्रेषान्ने अयते सस यजति ।६। होतरेतद्यजेयध्वर्युराह
 ।७। गृहपतिश्च ।८। तयोर्यजति ।९। यथावषट्कृतं भक्षयन्ति ।१०।
 दिरन्ततो होता ।११। सिन्धोदिवैब जिन्नेदत्र द्विदेवयेषु चेति
 ।१२। ॥८॥

आज्यं शंसिष्वन्पिता मातरिश्वाच्छिद्रा पदोऽग्निगसौयानुत्सि-
 षत्सोमो नीथविन्नीथानि नेषदृहस्ततिरुक्त्यामदानि शंसिषदिति
 जपित्वा शोभावेऽ इत्याहावः शस्त्रादौ प्रातःसवने तेनाह्योपांशु
 तृष्णींशंसम् ।१। अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरित्यवसायेन्द्रो ज्योतिर्ज्योति-
 रिन्द्र इत्यवसाय सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्य इत्यवसाय पच्छो ऽवस्य-
 ग्पुरोरुचम् ।२। अग्निर्देवेद्भुः । अग्निर्मन्विद्भुः । अग्निः सुसमित् ।
 होता देववृतः । होता मनुवृतः । प्रणौर्यज्ञानाम् । रथीरध्वरा-
 षाम् । अट्टर्तो हेता । तूर्णिर्ह्यत्राट् । आ देवो देवान्बन्त् ।
 यन्नदग्निर्देवो देवान् । सो अध्वरा करति जगतवेदोऽ प्र वो देवा-
 येत्याज्यम् ।३। तस्य प्रथममर्धचं पच्छो ऽवबानम् ।४। महत्वतौय-
 वैश्वदेवयोश्च ।५। सूक्तशेषं शस्त्राह्योत्तमया परिधायोक्थवीथं
 जपति भा विभा उषाः स्वर्ज्योतिः श्लोकाय त्वोक्थमवाचीति ।६।
 उक्थशा इत्यध्वर्युराह सवासु शस्त्रयाज्यासु ।७। अग्न इन्द्रश्चेति
 यजति ।८। ॥९॥

आज्ये संस्थिते सुवते ।१। स्तोत्रवतां शस्त्राणामेषेति प्राहो-
 त्तमात्प्रतीदाराद्भूर्ध्वमाह्वय शंसन्ति ।२। प्रउगे ऽन्तरेण माधुच्छन्द-

सांसृचानृषो व्यवयन्ति ताः पुरोरुच इत्याचवते ।३। तासां
पुरस्तादाहावः ।४। परिधानीयायै च ।५। षट्पदा वैश्वदेवी ।६।
तस्यां द्वाभ्यांद्वाभ्यामवसाय द्वाभ्यां प्रणौति ।७। सारस्वत्यां विकल्पः ।
अथेन्न वा । नित्यस्त्राहावः ।८।

वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः साकं गन्मनसा यज्ञम् ।

शिवो नियुङ्क्तिः शिवाभिः ॥

इति सद्यश्चस्त्रा वायवा याहि दर्शतेति तिसृणां त्रिः प्रथमाम् ।९।

हिरण्यवर्तनी नरा देवा पती अभिष्टये ।

वायुस्त्रेन्द्रस्य सुमखौ ॥

इन्द्रवायू इम इति तिस्रः । १० ।

काथ्यथोराजानेषु क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे ।

रिशादसा सधस्य आ ॥

मित्रं ऊ३ इति तिस्रः । ११ ।

दैव्यावध्वर्यु आ गतं रथेन सूर्यत्वचा ।

मध्वा यज्ञं समञ्जाथे ॥

अश्विना यज्वरीरिष इति तिस्रः । १२ ।

इन्द्र उक्थेभिर्भन्दिष्टो वाजानां च वाजपतिः ।

हरिवान् सुतानां सखा ॥

इन्द्रा याहि चित्रभानो इति तिस्रः । १३ ।

विश्वान्देवान्द्वामहे ऽस्मिन्यज्ञे सजोषसः ।

त इमं यज्ञमागमन्देवासो देव्या धिया ।

ये यज्ञस्य तनूकृतो विश्व आ सोमपीतये ।

ओमासस्वर्षणीधृत इति तिस्रः । १४ ।

वाचामहं देवीं वाचमस्मिन्यज्ञे सुपेशसम् ।

सरस्वतीं हवामहे ॥

पावका नः सरस्वतीति तिसृणामुत्तमया परिधायोक्थवीथं जपति
वाचं मे जिन्व । प्राणं मे तन्प । चक्षुर्मे पाहि । ओचं मे ऽव । वणं
मे यच्छ । त्वं मे पाहि । यशो मे धेहि । घोषाय त्वाक्थम-
वाचीति । १५ । विश्वेभिः सोम्यं मध्विति यजति । १६ । ॥ १० ॥

दृचाः स्तोत्रियानुरूपाः प्रगाथान्परिहाप्य । १ । आ नो मित्रा-
वरुणा नो गन्तमिति स्तोत्रियानुरूपौ मैत्रावरुणस्य । २ । प्र वो
मित्रायेत्युक्थमुखम् । ३ । प्र मित्रयोरिति नवानामुत्तमया परिधायोप
नः सुतमा गतमिति यजति । ४ । ॥ ११ ॥

आ याहि सुषुमेति ब्राह्मणाच्छंसिनः स्तोत्रियानुरूपौ । १ । शेषः
सूक्तस्योक्थमुखमुत्तमे परिहाप्य । २ । इन्द्र त्वा वषभम् । ३ । उद्वेदभौति
तिसृणामुत्तमया परिधायेन्द्रक्रतुविदमिति यजति । ४ । ॥ १२ ॥

इन्द्राग्नी आ गतं सुतमित्यच्छावाकस्य स्तोत्रियानुरूपौ । १ । शेषः
सूक्तस्योक्थमुखम् । २ । इहेन्द्राग्नी उप ऋय इति पञ्च । ३ । इयं वामस्य
मन्त्रन इति नवानामुत्तमया परिधायेन्द्राग्नी आ गतं सुतमिति
यजति । ४ । ॥ १३ ॥

मित्रं वयमिन्द्रमिन्द्राथिन इन्द्र अग्नेति स्तोत्रिया बृहत्पृष्ठस्य । १ ।
राधन्तरमच्छावाकः स्तोत्रियमनुरूपं कुरुते । २ । अनुरूपमुक्थमुखम्
। ३ । चतुराहावा होचकाः । ४ । हेता चातिरिक्तोक्थेषु । ५ । स्तोत्रि-
यानुरूपाभ्यां यषानन्तरमनुरूपात्परिधानीयायै च । ६ । अनुरूपा-

दनन्तरः प्रगायस्तस्माद्ूर्ध्वं पञ्चमं मध्यन्दिने ।७। उक्थमुखात्सर्वेषां
रात्रौ ।८। यदाध्वर्युराह प्रगास्तः प्रसुहीत्यौ सर्पतेति प्रगास्त आह ।९।
दक्षिणावृतो ऽपरया द्वारा निःसर्पन्त्युत्तरेणौदुम्बरीं दक्षिणेन ब्रह्मा
।१०। अग्रेण ब्राह्मामुदक्षः ।११। माध्यन्दिनाय सवनाय यथानिः-
सृप्तं प्रसृप्य यथासनमुपविशन्ति ।१२। ॥ १४ ॥

आदौ माध्यन्दिनस्य सवनस्य राजानमभिषुञ्चन्ति ।१। यावस्तु-
त्पूर्वया द्वारा हविर्धाने प्रपद्योत्तरस्य हविर्धानस्य दक्षिणं चक्रमग्रेषु
दक्षिणा तिष्ठन्सोमोपनहनेन मुखं परिवेष्य यावद्योषं श्रुत्वासंप्रेषितो
ऽभिष्टौत्यसंतन्वन्नर्धर्चश्चो ऽनवानं वा ।२। अभि त्वा देव सवितर्युञ्जते
मन उत युञ्जते धिय आ त्व न इन्द्र सुमन्तमा नो भर दक्षिणेनोप
क्रमस्वा भर ।३। आ यायस्व समेतु त इत्याष्याचितःतीर्ना तिष्ठर्णा
प्रथमामभिष्टुत्यार्बुदस्य हे ।४। द्वितीयामभिष्टुत्यार्बुदस्य हे ।५। तृती-
यामभिष्टुत्यार्बुदस्यैकाम् ।६। सृजन्ति त्वा दग््न क्षिप एतसु त्वं दग््न
क्षिप एतं सृजन्ति मर्ज्जमिति सृष्टवतीरभिष्टुत्या ।७। आ कलशा अन्नघता
कलशेषु धावति परि प्र सोम ते रष इति कलशवतीरभिष्टुत्या
।८। आप्यायितवतीप्रभृत्येवं विद्धतो द्वितीयो ऽपि सवः । षष्ठौप्रभृ-
तयः पञ्चार्बुदस्य ।९। एवं विद्धतःतृतीयो ऽपि सवः । तिस्रो ऽर्बुद-
स्यैकादशीप्रभृतयः ।१०। यस्मिन्सवे बृहच्छब्दं कुर्वुर्बृहदन्तौति
तत्र ।११। षष्ठीं प्रथमे ।१२। वितते पवित्रे पवित्रं त इति हे
18 वि यत्यवित्रमित्येका ।१३। प्राश्न धाराः प्र धारा अथ प्र ते
धारा इति प्रकरन्तीषु धारासु ।१४। गृहेषु गृह्यमाणेषु धाः काम-
येत पावमानीनाम् ।१५। इन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति तिस्रो निय-

कृति । १६^{१७} । उत्तमे गृहे गृहीते ऽर्बुदस्योक्तमया परिधायादा-
योष्णीषमुत्सृज्यते । १७^{१८} । सत्ताहीनानां त्वन्ये ऽहनि । १८ । अर्बुदं
वा शुद्धमभिष्टुयात् । १९^{१९} ॥ १५ ॥

माध्यन्दिनेन स्रुते पवमानेन दधिघर्मेण चरन्ति यदि प्रवर्ग्य-
वान् । १ । हेतवर्दस्येत्युक्त उत्तिष्ठताव पश्यतेति प्रथमामभिष्टौति
। २ । आतं हविरित्युक्ते द्वितीयां सूक्तस्य । ३ । दधिघर्मस्य यजेत्युक्त-
सृतीयया यजति । ४ । अनवानमेकैकां सप्रणवामभिष्टौति । ५ ।
तथा यजति । ६ । दधिघर्मस्त्राग्ने वीहीत्यनुवषट्कारः । ७ ।

मयि त्वदिन्द्रिद्यं बृहन्मयि दधो मयि क्रतुः ।

घर्मस्त्रिशुग्विरोचत आकूत्या मनसा सह ।

विराजा ज्योतिषा सह तस्य दोहमग्नीमहि ।

इति भवमन्त्रः । ८ । षशुपुरोलाग्नेन चरित्वातः पुरोलाग्नेः सवनी-
यैश्चरन्ति । ९ ॥ १६ ॥

माध्यन्दिनस्य सवनस्येति पुरोनुवाक्या । १ । माध्यन्दिने सवन
इति खिष्टकृतः । २ । असावि देवमित्युक्तीयमानसूक्तम् । ३ । हेता
थचदिन्द्रं माध्यन्दिनस्य सवनस्येति प्रैषः । ४ । पिबा सोममभि
थसुयेति यजति । ५ । द्वितीया मैत्रावरुणस्य । ६ । तृतीया ब्राह्मणा-
च्छ्विनः । ७ । अर्वाङ्गेहीति पोतुः । ८ । तवायं सोम इति नेष्टुः
। ९ । इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विदाना इत्वच्छावाकस्य । १० । आ-
पूर्णा अस्थेत्याग्नीध्रस्य । ११ । न द्विदेवत्यर्तुयाजा उत्तरयोः सत्रयोः
। १२ । न बहिष्कर्माच्छावाकस्य । १३ । समानमन्यत्प्रातःसवनेन
। १४ । इत्यामुपहृत्य प्रक्षितान्भक्षयित्वा । १५ । एष दक्षिणाकासः । १६ ।

द्वादशं शतं गवां दद्यात् । १७ । एकविंशतिप्रभृति वा यथोपपा-
दम् । १८ । ॥ १७ ॥

अग्नये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सो ऽमृतत्वमग्नीय । आयुर्दात्र
एधि मयो मह्यं प्रतिगृह्णत इति हिरण्यं प्रतिगृह्णाति । १ । रुद्राय
त्वा मह्यं वरुणो ददातु सो ऽमृतत्वमग्नीय । गौर्दात्र एधि मयो
मह्यं प्रतिगृह्णत इति गाः । २ । बृहस्पतये त्वा मह्यं वरुणो ददातु
सो ऽमृतत्वमग्नीय । त्वग्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिगृह्णत इति वासः
। ३ । यमाय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सो ऽमृतत्वमग्नीय । हयो दात्र
एधि मयो मह्यं प्रतिगृह्णत इत्येकशफम् । ४ । प्रजापतये त्वा मह्यं
वरुणो ददातु सो ऽमृतत्वमग्नीय । प्राणो दात्र एधि मयो मह्यं
प्रतिगृह्णत इत्यन्यत् । ५ । ओमिति वा सर्वम् । ६ । को ऽदात्कक्षा
अदादित्यनुमन्त्रयते प्राणि । ७ । उपस्पृशतीतरत् । ८ ।

अस्रद्राता मधुमतीर्देवचा गच्छत प्रदातारमा विभ्रत
इति दत्त्वा जपति । ९ । ॥ १८ ॥

इन्द्राय मरुत्वत इत्युक्तः । १ । इन्द्र मरुत्व इति पुरोनुवाक्या
। २ । हेता यच्चन्द्रं मरुत्वन्तमिति प्रैषः । ३ । सजाषा इन्द्र सगण
इति यजति । ४ । तं भक्षयित्वा मरुत्वतीयं शंसति । ५ । अध्वर्या
शोभावे ३ इत्याहावः शत्वादी माध्यन्दिने सवने । ६ । प्रातः-
षवनिको ऽन्तःशस्त्रम् । ७ । आ त्वा रथं यथोतय इति प्रातिपर्द
द्वचं शस्त्राह्वय । ८ । इदं वसे सुतमन्ध इत्यनुचरं द्वचं शस्त्राह्वय
। ९ । इन्द्र नेदीय एदिहीतीन्द्रनिह्वं प्रगाथं शस्त्राह्वय । १० । प्र
मूनं ब्रह्मणस्पतिरिति ब्राह्मणस्पत्यं प्रगाथं शस्त्राह्वय । ११ । अग्नि-

नेतेत्येकां शस्त्राङ्गय । १२ । त्वं सोम क्रतुभिरित्येकां शस्त्राङ्गय । १३ ।
 पिबन्त्यप इत्येकां शस्त्राङ्गय । १४ । अनिष्ठा उय इति षट्कस्त्राङ्गय
 निविदम् । १५ । मद्दानस्त्रिप्रथमः प्रतिगरः । १६ । एकया भूयसीः
 शस्त्रा विषमर्चानाम् । १७ । मध्ये समर्चानाम् । १८ । एकां शस्त्रा
 दृशानाम् । १९ । सूक्तविद्यधावन्ये । २० । प्रथमे त्वाहावः । २१ ।
 उत्तमाः परिग्निय्य दतौयसवने । २२ । वियतं पच्छो निविदः शंसति
 । २३ । उत्तमे प्रणवः पदे । २४ । सूक्तश्रेष्ठं शस्त्राङ्गयोत्तमया परि-
 धायोक्थवीर्यं जपित्वा ये त्वाद्दिहत्य इति यजति । २५ ॥ १६ ॥

रथन्तरं पृष्ठं निष्केवल्यस्य । १ । दृहदा । २ । अभि त्वा श्रूराभि
 त्वा पूर्वपीतय इति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ रथन्तरस्य । ३ । त्वामिद्ध
 हवामहे त्वं ह्येहि चेरव इति दृहतः । ४ । यद्वावानेति धाय्या । ५ ।
 पिबा सुतस्य रसिन इति प्रगाथो रथन्तरस्य । ६ । उभयं श्रूणवदिति
 दृहतः । ७ । इन्द्रस्य नु वीर्याणीति रथन्तरपृष्ठे । ८ । तसु युद्धीति
 दृहतपृष्ठे । ९ । नितरां परिधानीयां शंसेत् । १० । उक्थवीर्यं जपित्वा¹¹
 पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेति यजति । ११ ॥ २० ॥

उभयसाधि । १ । रथन्तरपृष्ठे¹ यः सूक्तात्पूर्वः प्रगाथस्तमुद्धृत्य
 दृहतो योनिं शंसति । २ । दृहतपृष्ठे रथन्तरस्य । ३ । ऊर्ध्वं साम-
 प्रगाथादुत्तरासु संख्यासु । ४ । एतद्योन्यनुशंसनमित्याचक्षते । ५ ।
 दृहद्रथन्तरयोरेवानुशंसेदिति ह स्माह कौषीतकिः । ६ । परिमित-
 शस्यः प्राकृतो ऽग्निष्टोमस्तस्मात्प्रगाथमुद्धरति । ७ । स्तोत्रियायाहावो
 ऽनुरूपाय धाय्यायै प्रगाथाय सूक्ताय निविदे परिधानीयायै च
 । ८ । अथो निविदरो वरो वा । ९ । ॥ २१ ॥

वामदेवं मैत्रावरुणस्य । १ । कया नष्टिचः कया त्वं न
जत्येति स्तोत्रियानुरूपौ । २ । कस्तमिन्द्रेति सामप्रगाथः । ३ । सद्यो
ह जातः । ४ । एवा त्वामिन्द्र वञ्चिन्नच । ५ । उग्रन्नु घु ण इति
यजति । ६ । ॥ २२ ॥

नौधसं ब्राह्मणाष्कंसिनो रथन्तरपृष्ठे । १ । श्यैतं वृहत्पृष्ठे । २ ।
तं वो दक्षं तन्वा यामि सुवीर्यमिति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ
नौधसस्य । ३ । अभि प्र वः प्र सु श्रुतमिति श्यैतस्य । ४ । उदु त्ये
मधुमत्तमा इति सामप्रगाथः । ५ । इन्द्रः पूर्भिदिति नौधसे । ६ ।
असावि सोमः पुरुङ्गतेति श्यैते । ७ । उदु ब्रह्माणीति समानम्
। ८ । अजीषी वञ्चीति यजति । ९ । ॥ २३ ॥

कालेयमष्कावाकस्य । १ । तरोभिर्वस्तरणिरिस्त्रिषासतीति स्तोत्रि-
यानुरूपौ प्रगाथौ । २ । उदिम्बस्य रिच्यत इति सामप्रगाथः । ३ ।
भृय इदावृधे । ४ । इमामू घु । ५ । पिबा वर्धस्वेति यजति
। ६ । ॥ २४ ॥

शस्त्रेषु । १ । प्रायेणायथासमाज्ञातम् । २ । वृहती पूर्वा ककुबा
सतोवृहत्युत्तरा तं प्रगाथ इत्याचक्षते । ३ । बार्हतो वृहत्यां पूर्व-
स्याम् । ४ । काकुभः ककुभि । ५ । वृहतीं शस्त्रोत्तमं पादं प्रत्या-
दायोत्तरस्याः प्रथमेनावसाय^७ द्वितीयेन प्रणुत्य^८ तं प्रत्यादाय
द्वितीयेनावसायोत्तमेन प्रणौति ।^{१०} तास्त्रिंशो भवन्ति वृहतौ
पूर्वोत्तरे ककुभौ ।^{११} वृहद्द्रथन्तरयोः ।^{१२} होत्रकाणां च यत्रैते
पृष्ठे प्रगाथस्ये ।^{१३} सर्वत्र यज्ञायज्ञीयस्य ।^{१४} इन्द्रनिष्टवम्राह्मण-
स्यत्यानां च ।^{१५} अतो ऽन्यत्र बार्हतानाम् ।^{१६} वृहतीं

ब्रह्मोत्तमं पादं द्विः प्रत्यादायावसाय¹⁷धर्चनोत्तरस्याः प्रणृत्य¹⁸ द्वितीयं
पादं द्विः प्रत्यादायावसायोत्तमेनार्धर्चनं प्रणौति ।¹⁹ तास्त्रिस्तो
बृहत्याः ।²⁰ उत्तमं ककुभः प्रत्यादत्ते ।²¹ सतोबृहत्या द्वि-
तीयम् ।²² तास्त्रिस्तः ककुभः ।²³ स्तोत्रियत्वादनुरूपत्वाद्वा
॥ २५ ॥

एतं धर्मं प्रगाथा लभन्ते ।²⁴ इन्द्रनिहवो स्तोत्रियः । १ ।
ब्राह्मणस्यत्याश्च । २ । द्वाभ्यामवसायद्वाभ्यामवसायैकेन प्रणौति पङ्क्ती-
नाम् । ३ । पञ्चस्त्रिष्टुब्जगतीनामचरपङ्क्तीनां द्विपदानां च । ४ ।
सप्रणवो द्वितीयश्च चतुर्थश्च । ५ । यास्तु पञ्चपदास्त्रिष्टुभे प्राये जागते
वा यत्र पुनःपदं स्यात्तौ तत्र समस्येन्न पदेन पुनःपदस्य विप्रयोगो
ऽस्ति । ६ । उत्तमावपुनःपदे । ७ । द्वाभ्यामवसायद्वाभ्यामवसाय द्वाभ्यां
प्रणौति षट्पदानां पुनःपदानाम् । ८ । द्वाभ्यामवसायापुनःपदानामे-
केन प्रणौति द्वाभ्यामवसायैकेन । ९ । अष्टाचरस्तु प्रणवनीयः । १० ।
एकेनावसाय सप्तपदानां द्वाभ्यां प्रणौति द्वाभ्यामवसाय द्वाभ्याम्
। ११ । प्रथमेषु रात्रिपर्यायेषु गायत्राणां स्तोत्रियानुरूपाणां प्रथमा-
न्यादानभ्यस्यन्ति । १२ । मध्यमान्मध्यमेषु । १३ । उत्तमानुत्तमेषु
। १४ । अर्धर्चशो वा प्रातःसवनम् । १५ । स्तोत्रियानुरूपांश्च प्रगा-
थान्परिहाय । १६ । ॥ २६ ॥

त्रिपदा गायत्री । १ । उष्णिक् । २ । पुरउष्णिक् । ३ । ककुप्
। ४ । विराट् च पूर्वा । ५ । चतुष्पदोत्तरा विराट् । ६ । बृहती । ७ ।
सतोबृहती । ८ । जगती । ९ । अनुष्टुप् । १० । त्रिष्टुप् च । ११ । पञ्च
पङ्क्तेः । १२ । षट्सप्तैत्यतिच्छन्दसाम् । १३ । स हि शर्धी न

भारुतमित्यष्टौ । १४ । द्वौ द्विपदायाः । १५ । ते ऽष्टाक्षराः प्राथेष्ट
 । १६ । द्वादशाक्षरा जगत्याः । १७ । तृतीयौ षोष्णिगृह्यतोः । १८ ।
 सतोष्ट्रहत्यास्य प्रथमतृतीयौ । १९ । मध्यमः ककुभः । २० । प्रथमः
 पुरउष्णिहः । २१ । एकादशाक्षरास्त्रिष्टुबिराजोः । २२ । उत्तरस्या
 दशाक्षराः । २३ । तामक्षरपङ्क्तिरित्यप्याचक्षते । २४ । पञ्चभिः पञ्चा-
 क्षरैः पदपङ्क्तिः । २५ । षष्ठ्यष्टाक्षरा जगत्याः । २६ । एकेन द्वाभ्या-
 मित्यूमके निचृत् । २७ । अतिरिक्ते सुरिक् । २८ । संपाद्यपादभागे-
 नाहार्यस्यर्चः संमितास्तस्य पादभागेन संपन्नाः । २९ । गायत्र्युष्णि-
 हावनुष्टुम्बृहत्यौ पङ्क्तिश्च त्रिष्टुजगत्यावित्यानुपूर्व्यं ह्रन्द्सां चतुर्विंशत्य-
 क्षरादीनां चतुस्तराणां चतुस्तराणाम् । ३० । ॥ २७ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे सप्तमो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्रीम

यथा मध्यन्दिनाद्यैवमूर्ध्वं मध्यन्दिनात्प्रसर्पन्ति । १ । आदौ तृतीय-
सवनस्यादित्यग्रहेण चरन्ति । २ । आदित्येभ्य इत्युक्तः । ३ । आदित्या-
नामवसेति पुरोनुवाक्या । ४ । हेता यच्चदादित्यानिति प्रैषः । ५ ।
आदित्याषो अदितिरिति यजति । ६ । नाङ्गतिमन्वीचते न भच-
यति । ७ । सावित्रग्रहे च । ८ । आर्भवेण स्तुते पवमानेन मनेता-
दीक्षान्तं पशुकर्म कृत्वातः पुरोलाशैः सवनीयैश्चरन्ति । ९ ॥ १ ॥

तृतीये धानाः सवन इति पुरोनुवाक्या । १ । अग्ने तृतीये
सवन इति खिष्टकृतः । २ । इहोप यातेत्युन्नीयमानसृक्तम् । ३ । होता
यच्चदिन्द्रं तृतीयस्य सवनस्येति प्रैषः । ४ । इन्द्रश्चभुभिर्वाजवङ्गिरिति
यजति । ५ । इन्द्रावरुणा सुतपाविति मैत्रावरुणः । ६ । इन्द्रस्य सोम-
मिति ब्राह्मणाच्छंषी । ७ । आ वो वहन्विति पोता । ८ । अमेव
न इति नेष्टा । ९ । इन्द्राविष्णु पिवतमित्यच्छावाकः । १० । इमं
सोममित्याग्नीध्रः । ११ । समानमन्यत्प्रातःसवनेन । १२ । इलामुपहृय
प्रस्थितान्भक्षयित्वा¹³ पुरोस्ताश्रस्य परिवापमिश्रस्य नाराशंसानां सजानां
यथाचमसं दक्षिणतस्त्रींस्त्रीन्पिण्डानुपास्यन्ध्र पितरो मादयध्वं
यथाभागं पितर आवृषायध्वमिति पिण्डेपिण्डे । १३¹⁴ ॥ २ ॥

देवाय सवित्र इत्युक्तः । १ । अभ्रद्देव इति पुरोनुवाक्या । २ ।

हेता यच्चद्देवं सवितारमिति प्रैषः । ३ ।

दमूना देवः सविता वरेण्यो दधद्रक्षं दक्षपिहभ्य आयुनि ।

पिषात्सोममदन्नेनमिष्टयः परिज्जा चिद्रमते अस्य धर्मणि ॥
इति यजति । ४ । अध्वर्यो शोशोसावो ३ इत्याहावः शस्तादौ
दतीयसवने सोक्थे । ५ । प्रातःसवनिको ऽन्तःशस्तम् । ६ । षोड-
शप्रमृतौ च । ७ । तत्सवितुर्दण्णीमहे ऽद्या नो देव सवितरिति
दृचौ प्रतिपदनुचरौ वैश्वदेवस्य । ८ । अभृद्देव इति सावित्रम् । ९ ।

एकया च दशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विंशती च ।

तिसृभिश्च वदसे त्रिंशता च नियुङ्गिर्वायविह ता वि मुञ्चः । १० ।
प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ष्टावृधेति द्यावापृथिवीयम् । ११ । मद्वा-
नस्मिन्प्रतिगरः । १२ । सुरूपछद्ममित्येका । १३ । तच्चयमित्या-
र्भवम् । १४ । अयं वेनो येभ्यो मातैवा पित्र इत्येकपातिन्यः । १५ ।
आ नो भद्रा इति वैश्वदेवस्योत्तमे शिष्टा निविदम् । १६ । परि-
धानीयोत्तमा । १७ । पच्छो द्विर्धर्चशस्तृतीयम् । १८ । उक्थवीर्यं
जपित्वा विश्वे देवाः शृणुतेममिति यजति । १९ । ॥ ३ ॥

घृतस्य यजेत्युक्तो घृतं मिमिच इत्युपांशु यजति । १ । सौम्यस्य
यजेत्युक्तं सोम पिबभिरिति यजति । २ । घृतस्य यजेत्युक्तं^३

उरु विष्णो वि क्रमस्त्रोरु चयाय नस्त्रधि ।

घृतं घृतयोने पिब प्र प्र यज्ञपति तिर ॥

इत्युपांशु यजति । ३ । विकल्पः परीज्यायाम् । ४ । सौम्यं हेता-
वेत्त्याङ्गुलिभ्यां सर्पिरुपसृशति । ५ । चक्षुष्या अग्निं चक्षुर्मे पाहीति
चक्षुषी विमार्ष्टि । ६ । ॥ ४ ॥

अग्नीत्याङ्गीवतस्य यजेत्युक्त ऐभिरग्ने सरथमित्युपांशु यजति । १ ।
अभक्षयित्वा यद्दमादाय पूर्वया द्वारा सदः प्रपद्य । २ । उत्तरतो

नेष्टारमुपोपविश्य । ३ । उपस्थे वा । ४ । नेष्टरूपङ्गयस्वेत्युक्त्वा । ५ ।
भक्षयित्वापस्युश्च । ६ । यथेतं प्रत्येत्य । ७ । ॥ ५ ॥

यज्ञायज्ञीयं स्तोत्रमाग्निमारुतस्य । १ । वैश्वानराय पृथुपाजस
इति वैश्वानरीयम् । २ । आ ते पितरित्येका । ३ । प्रत्वक्ष इति
मारुतम् । ४ । यज्ञा यज्ञा वो अग्नये देवे वो द्रविष्णोदा इति
स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ यज्ञायज्ञीयस्य । ५ । प्र तव्यसीमिति
जातवेदसीयम् । ६ । आपोद्दिष्टीयास्तिस्रः । ७ । उत नो ऽर्ध्वभ्रः
शृणोत्वित्येका । ८ । देवानां पत्नीरिति द्वे । ९ । राकामहमिति द्वे
। १० । अविदद्दक्षमित्यन्तरपङ्कयस्तिस्रः । ११ । उदीरतामिति पैत्र्य-
स्तिस्रः । १२ । इमं यम मातलौ कयैरङ्गिरोभिरिति याम्यः । १३ ।
खादुष्किलीयास्तिस्रः । १४ । मदानासु प्रतिगरः । १५ । ययोरो-
जसा विष्णोर्नुं कं तन्तुं तन्वन्नित्येकपातिन्यः । १६ । एवा न इन्द्रो
मघवेति परिधायो^{१७}वैथवौथं जपित्वाग्ने^{१८} मरुद्भिः शुभयद्भिरिति
यजति । १७ । ॥ ६ ॥

प्रथमा निविन्नरुत्वतीयस्य । १ । द्वितीया निष्केवल्यस्य । २ ।
तृतीयाप्रभृतयो वैश्वदेवाग्निमारुतयोः । ३ । उत्तमा षोडशिनः । ४ ।
यावन्ति सूक्तानि तावत्यो निविदः । ५ । सूक्तस्यसूक्तस्याहावः पुर-
स्तात् । ६ । निविदोनिविदस्य । ७ । एकैकस्यास्यैकपातिन्याः । ८ ।
परिधानीयाथै च । ९ । वैश्वदेवे प्रतिपदनुचरयोः । १० । आग्निमा-
रुते स्तोत्रियानुरूपयोः । ११ । आपोद्दिष्टीयानाम् । १२ । देवानां
पत्नीनाम् । १३ । राकायाश्च । १४ । अन्तरपङ्कीनाम् । १५ । पैत्री-
णाम् । १६ । यामीनाम् । १७ । खादुष्किलीयानां च । १८ । विथतं

ब्रह्मं वैश्वदेवस्य । १६ । अभ्यग्रमाग्निमाहृतस्यापोऽहिष्ठीयाः परिहाय
। २० । अप्सु सोमान्सादयित्वानुयाजादि शंध्यन्तं पशुःकर्म कृत्वा ॥ ७ ॥

हारियोजनेन चरन्ति । २१ । तिष्ठा सु कमिति पुरोनुवाक्या
। १ । धानाः सोमानामिन्द्रेति प्रैषः । २ । युनज्मि त इति याज्या
। ३ । धानाः सोमानामग्ने वीहीत्यनुवषट्कारः । ४ । सोमस्याग्न इति
वा । ५ । अप्सु धूतस्य देव सोम ते मतिविदो नृभि द्युतस्तोचस्य
ब्रह्मस्तोचस्येष्टयजुषो यो ऽश्वसनिर्गोसनिर्भक्षस्य त उपहृतस्योपहृतो
भक्षयामीति प्राणभक्षान्भक्षयित्वा धाना व्यादधते । ६ । भूयिष्ठा
हेता लिप्सेत । ७ । येन प्रातःसवने प्रसर्पन्ति तेन निःसर्पन्ति । ८ ।
यथा इ त्यदसव इति धिष्णान्समीक्ष्याग्नीध्रीयसुत्तरेणाहवनीय-
मायन्ति । ९ । भूर्भुवः स्वः स्वाहा स त्वं नो अग्ने ऽवमस्त्वं नो
अग्ने वरुणस्य तदस्तु मित्रावरुणेत्याग्नीध्रौये प्रायश्चित्ताऽऽतीर्जुङ्गति
। १० । आपुर स्ता मा प्रजया पशुभिः पूरयतेत्याहवनीयस्य भक्षान्ते
धाना न्युष्य ॥ ८ ॥

पञ्चपञ्च ब्रह्मलानादधते । ११ । आत्मकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि
मनुष्यकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि देव-
कृतस्यैनसो ऽवयजनमसि यच्चाहमेनो विदांश्चकार यच्चाविदांस्तस्य
सर्वस्यावयजनमसीति । १२ । सव्यावृत उत्तरेणाहवनीयमपु सोमा-
न्यथासमसं पश्चादुपोपविश्य पविचाण्यवधाय चेष्टयन्ते^२

समापो अङ्गिरस्मत समोषधयो रसेन ।

सं रेवतीर्जगतीभिः पृथ्यन्तां सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृथ्यन्ता-
मिति । १^३ । समुपहृताः स इति । ३^४ । अप्सु धूतस्य देव सोम ते

मतिविदो ध्यो ऽश्वसनिर्गोसनिर्भक्षस्तस्य त उपहृतस्त्रोपहृतो भक्षया-
मोति प्राणभक्षन्भक्षयित्वा । ४ । अष्ठायं वो ययोरोजसेति प्राची-
निनीयोदीचीर्वा । ५ । समुद्रं व इत्यभिमन्त्रय । ६ । श्रुनादेवीया-
भिश्चतस्रभिरुरो ऽभिमृश्य । ७ । समानं प्राणसंमर्शनं सुखविमार्जनं
च । ८ । दक्षिणायत आग्नीध्रीये दधि प्राश्य यथा दधिभक्षम् । ९ ।
पत्नीसंथाजान्संस्थाप्य ऊतेषु समिष्टयजुःषु ॥ ८ ॥

अवष्टयमवेति । १० ।

पुनर्मामैत्विन्द्रियं पुनरात्मा द्रविषं ब्राह्मणं च ।

पुनरग्नयी धिष्णराशो यथा स्थानं धारयन्तामिहैव ॥

इति यजमानो धिष्णराम्ममीच्या^१नानूवन्ध्यायां वा संस्थिताकामृ-
त्विजः समीचेत

उभा कवी युवाना सत्यादा धर्मणा

सत्यस्य धर्मणस्यती वि सख्यानि रुजामहे ॥

इति । १ । उरुं हि राजेत्यनुसंयन् । २ । सर्वे साक्षो निधनमुप-
यन्ति । ३ । नमो वरुणायाभिष्टितो वरुणस्य पात्र इत्यस्यु पादमव-
धाय । ४ । ॥ १० ॥

वारुणीष्टिः । १ । पौर्णमासीविकारः । २ । अश्वमे ऽसु मे सोम
इति वासुमन्तौ । ३ । तिष्ठन्यजति । ४ । उदुत्तमं वरुणाव ते हेळः
। ५ । स त्वं नो अग्ने ऽवमस्त्वं नो अग्ने वरुणस्य विदानित्यग्नीवरु-
णावादिशति । ६ । न निगदमाह । ७ । ब्रूयादा । ८ । अपवर्हिषः
प्रयाजानुयाजान्यजति । ९ । प्रयाजादिरनुयाजान्ता । १० । खिष्ट-
हृदन्ता वा । ११ । आन्यभागौ वा परिहाप्यानुयाजौ च । १२ ।

यन स्त्रियावकुरुतं येनापामृशतं सुराम्
 येना चामभ्यषिञ्चतं येनेमां पृथिवीं महीम्
 यदा तदश्विना यशस्तेन मामभिषिञ्चतम् ।

इति होताभ्युचते । १३ ।

उपेच्छिवेन चक्षुषा गृह्णान्परैमि मानुषः ।

इत्यागच्छन्त्यजमानः । १४ ।

इहे स हस्तदक्षिणो अपि पूषा नि षीदतु ।

इत्युपविश्याहवनीये समिधावाद्धाति देवानां समिदधीति पूर्वां
 तृष्णीमुत्तराम् । १५ । तृष्णीं पत्नीं गार्हपत्ये । १६ । ॥ ११ ॥

प्रायणैययोदयनीया व्याख्याता । १ । विपर्यासो याज्यापुरोनु-
 वाक्यानां खिष्टकृतः परिहाय । २ । पथ्यां खस्तिं चतुर्थीं यजति
 । ३ । तृतीयं सवितारम् । ४ । मित्रावरुणी च वशानूबन्ध्या । ५ ।
 पयस्या वा । ६ । आ वां मित्रावरुणा तत् सु वां मित्रावरुणा नो
 मित्रावरुणेति पुरोनुवाक्याः । ७ । युवं वत्साणि यद्दंष्ट्रिं प्र ब्राह्मेति
 याज्याः । ८ । दीक्षणीयाप्रभृत्यानूबन्ध्यायाः संस्थानान्न वेदे पत्नीं
 वाचयति न स्तृणाति । ९ । अनूबन्ध्यायां वाचयित्वायेणाम्नीधीयं
 धिष्णं स्तृणाति । १० । मापो मौषधीर्हिंषीः शुगसि यं दिशस्तं
 ने शुगच्छतु ।

धाक्षोधाक्षो राजंस्ततो वरुण नो मुञ्च ।

यदापो अग्नरा इति वरुणेति अपामहे ततो वरुण नो मुञ्च ॥

इति हृदयशूलसुपस्थाय^{११} सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्वि-
 त्युपस्पृश^{१२} दुर्मित्रियास्तस्यै सन्तु यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं दिशं

इति दक्षिणा निरुचन्ति । ११¹³ । आज्यभागप्रभृति वा पयस्या । ११¹⁴ ।
अमावास्याविकारः । १३¹⁵ । अनिगदेलान्ता । १४¹⁶ । ॥ १२ ॥

उदङ्कुदवसाय वैष्णव्यर्चा पूर्णाङ्गतिं ऊवोदवसानौयया यजति
। १ । आग्नेयीष्टिः । २ । पौर्णमासीविकारः । ३ । याः पुनराधेये ता
हविषः खिष्टकतस्य । ४ । पञ्चकपाले पौनराधेयिकीष्टिः । ५ । संखि-
तायां सायमग्निहेत्रं जुहोति । ६ । ॥ १३ ॥

मन्द्रया वाचा प्रातःसवनम् । १ । उच्चैस्तरामाज्यात्प्रउगम् । २ ।
मध्यमया माध्यन्दिनम् । ३ । उच्चैस्तरां मरुत्वतौयान्निष्कैवत्यम् । ४ ।
उत्तमया तृतीयसवनम् । ५ । उच्चैस्तरां वैश्वदेवादाग्निमारुतम् । ६ ।
उत्तमया वा माध्यन्दिनम् । ७ । मन्द्रया तृतीयसवनम् । ८ । मध्य-
मया वा । ९ । ॥ १४ ॥

यस्मै प्रेष्यत्या तस्यापवर्गाद्वाचं यच्छति । १ । आहावप्रभृति
चानुवषट्कारात् । २ । प्रातरनुवाके ब्रह्मा । ३ । भक्षयित्वा वा स्तोत्र-
प्रसवात् । ४ । प्रसवप्रभृति चानुवषट्कारात् । ५ । अतिप्रेषान्तं श्रुत्वा
वसतीवरौणं परिहरणात् । ६ । यस्ते द्रप्सः स्कन्दति द्रप्सश्स्कन्देति
विप्रुषां हेमः पुरस्तात्पवमानानाम् । ७ । सर्पतश्चानुसर्पति । ८ ।
मैत्रावरुणस्य । ९ । अग्निचित्यायां चाग्नी प्रणीयमाने ऽप्रतिरथं
जपति । १० ।

विश्वे आग्ना दक्षिणतः सर्वान्देवानयास्त्रिह ।

स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मध्वः पिबतमश्विना ॥

इति महावीरमनुसंयन् । ११ ।

अश्विना घर्मं पातं हार्दानमहर्दिवाभिरूतिभिः ।

तन्माधिषे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥

इति वषट्कृते । १२ ।

अपानामस्थिना घर्ममनु द्यावापृथिवी चर्मसाताम् ।

इहैव रातयः सन्तु ॥

इत्यनुवषट्कृते । १३ । समानमनिर्दिष्टम् । १४ । इति सोमे ब्रह्म-
कर्म । १५ । ॥ १५ ॥

इन्द्रो मरुत्वाम्धोमस्य पिबतु । मरुत्सोचो मरुद्गणः । मरुदृधो
मरुत्सुखा । य ईमेन देवा अन्वमदन् । अपूर्थ्यं वृचतूर्यं । अन्वरइत्ये
गविष्टौ । अर्चन्तं गुह्या पदा । परमस्थां परावति । वधीदृचं सृज-
द्भ्रः । मरुतामोजसा सह । आदीं ब्रह्माणि वर्धयन् । अनाष्टृष्टा-
न्योजसा । ह्यन्वेवेभ्यो दुवः । मरुद्भिः सखिभिः सह । इन्द्रो मरुत्वां
इह अवदिह सोमस्य पिबतु । प्रेमां देवो देवइतिमवतु देव्या
धिथा । प्रेदं ब्रह्म प्रेदं स्रजम् । प्रेमं सुन्वन्तं यजमानमवतु ।
षिचस्थिचाभिहृतिभिः । अवद्ब्रह्माण्यावसा गमत् । १ । अथोक्यवी-
र्थम् । २ । रूपमनुरूपं प्रतिरूपं सुरूपमिहोपोथो भद्रमाष्टृष्टते
त्वोक्यमवाचीन्द्रायेति । ३ । ॥ १६ ॥

इन्द्रो देवः सोमं पिबतु । एकजानां वीरतमः । भूरिजानां
तवस्तमः । हर्यो स्याता । पृम्नेः प्रेता । वज्रस्य भर्ता । पुरां भेत्ता ।
पुरां दर्मा । अपां नेता । सत्वनां नेता । निजघ्निर्दूरेअवाः । उप-
मातिह्रंसनावान् । इहोअन्वेवो बभूवान् । इन्द्रो देव इह अवदिह
सोमं पिबतु । प्रेमां देव इति समानम् । १ । अथोक्यवीर्थम् । २ ।
संरालसि खराससि विरालसि राजास्यभिभूरस्यभिभूयास्य वयं यं
द्विभ्यो ऽपष्टृष्टते त्वोक्यमवाचीन्द्रायेति । ३ । ॥ १७ ॥

सविता देवः सोमस्य मत्सत् । हिरण्यपाणिः सुजिह्वः । सुबाहुः
 सङ्गुरिः । चिरहन्सद्यस्ववमः । यः प्रासुवदसुधितो । उभे जोष्ट्री
 सवीमणि । श्रेष्ठं साविषमासुवम् । दोग्धीं धेनुम् । वोक्त्वारमन-
 दाहम् । आशुं सन्निम् । जिष्णुं रघेष्ठाम् । पुरंधिं सोषाम् ।
 सभेधं युवानम् । सविता देवः परामीवां साविषत्पराश्रंसम् ।
 इह अवदिह सोमस्य मत्सत् । प्रेमां देव इति समानम् । १ । ॥ १८ ॥

द्यावापृथिवी सोमस्य मत्सताम् । पिता च माता च । धेनुश्च
 ऋषभश्च । धन्या च धिषणा च । सुरेताश्च सुदुघा च । शंभुश्च
 मबोभूश्च । जर्जस्वती च पयस्वती च । द्यावापृथिवी इह श्रुतामिह
 सोमस्य मत्सताम् । प्रेमां देवी देवहृतिमवतां देव्या धिया । प्रेदं
 ब्रह्म प्रेदं चचम् । प्रेमं सुन्तं यजमानमवताम् । चित्राभि-
 हृतिभिः । श्रुतां ब्रह्माण्यावसा गताम् । १ । ॥ १९ ॥

ऋभवो देवाः सोमस्य मत्सन् । विष्टी स्वपसः । कर्मणा
 सुहस्ताः । धन्या धनिष्ठाः । शम्या शमिष्ठाः । शच्या शचिष्ठाः ।
 धे धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपामतवन् । अतश्चन्धेनुमभवद्विश्वरूपी ।
 श्वभ्रन्सं कनीना मदन्तः । अयुञ्जत हरीं श्वरुर्वेवं उप । संवत्सरै
 स्सपशो यज्ञियं भागमायन् । ऋभवो देवा इह अवन्दिह सोमस्य
 मत्सन् । प्रेमां देवा देवहृतिमवन्तु देव्या धिया । प्रेदं ब्रह्म प्रेदं
 चचम् । प्रेमं सुन्तं यजमानमवन्तु । चित्राश्चित्राभिहृतिभिः ।
 श्वभ्रन्ब्रह्माण्यावसा गमन् । १ । ॥ २० ॥

विश्वे देवाः सोमस्य मत्सन् । विश्वे वैश्वानराः । अहि महान्तः ।
 पक्षात्रा नेमतिथीवानः । आस्त्राः पचतवाइसः । धे द्यां च पृथिवीं

चातस्युः । अपस्य स्वस्य । ब्रह्म च चक्रं च । बर्हिष्य वेदिं च । यज्ञं
 चोह चान्तरिक्षम् । वातात्मानो अग्निदूताः । ये स्थ त्रय एका-
 दशासः । त्रयस्य त्रिंशच्च । त्रयस्य चै च शता । त्रयस्य चै च
 सहस्रा । तावन्त उदरणे । तावन्तो निवेशने । तावतीः पत्नीः ।
 तावतीर्ग्राः । तावन्तो ऽभिषाचः । तावन्तो रातिषाचः । अतो
 वा देवा भूयांस स्व । मा वो देवा अविशसा मा विशसायुरा
 यन्ति । विश्वे देवा इह अवन्निह सोमस्य मत्सन् । प्रेमां देवा इति
 समानम् । १ । अयोक्थवीर्यम् । २ । भृतमसि भविष्यदसि विभृ-
 तमसि प्रभृतमसि सदसि चक्षुरस्योजो ऽसि भद्रमसि श्रुतायै
 त्वावाचीन्द्रायोक्थं देवेभ्यः । ३ । ॥ २१ ॥

अग्निर्वैश्वानरः सोमस्य मत्सत् । विश्वेषां देवानाम् समित् ।
 अजस्रं दैव्यं ज्योतिः । यो विड्भ्यो मानुषीभ्यो दीदेत् । द्युषु
 पूर्वासु दिद्युतानः । अजर उषसामनीके । आ यो यां भात्या
 पृथिवीम् । ओर्वन्तरिक्षम् । ज्योतिषा यज्ञियाय शर्म यंसत् ।
 अग्निर्वैश्वानर इह अवदिह सोमस्य मत्सत् । प्रेमां देव इति समा-
 नम् । १ । ॥ २२ ॥

मरुतो देवाः सोमस्य मत्सन् । सुष्टुभः स्वर्काः । अर्कस्तुभो
 हृहृदयसः । नभस्या वर्षनिर्णिजः । त्वेषासः पृश्निमातरः । शुभ्रा
 हिरण्यखादयः । तवषो भन्ददिष्टयः । शूरा अनाष्टरथाः । मरुतो
 देवा इह अवन्निह सोमस्य मत्सन् । प्रेमां देवा इति समा-
 नम् । १ । ॥ २३ ॥

अग्निर्जातवेदाः सोमस्य मत्सत् । खनीकश्चिभानुः । अप्रो-

षिवान् गृहपतिः । तिरस्तमांसि दर्शतः । घृताहवन ईश्याः । बह्वल-
वर्मास्तृतयज्वा । प्रतीत्या शत्रूञ्जेतापराजितः । अग्ने जातवेदो ऽभि
द्युक्षमभि सह आयच्छस्त्र । सुशो ऽस्तुशः । समेद्वारमंहसः पाहि ।
अग्निर्जातवेदा इह अवदिह सोमस्य मत्सत् । प्रेमां देव इति
समानम् । १ । अथोक्थवीर्यम् । २ । तेजो ऽसि धृष्टिरसि विधृष्टि-
रसि प्रधृष्टिरसि विधृतिरसि धरुणमसि धर्चमसि धर्या ऽस्याश्रुत्यै
त्वावाचीन्द्रायोक्थं देवेभ्यः । ३ । ॥ २४ ॥

अस्य मदे जरितरिन्द्रः सोमस्य मत्सत् । अस्य मदे जरितरिन्द्रो
ऽहिमहन् । अस्य मदे जरितरिन्द्रो वृत्रमहन् । अस्य मदे जरितरिन्द्र
उद्धामस्तभ्नादप्रथयत्पृथिवीम् । अस्य मदे जरितरिन्द्रो व्यन्तरिच-
मतिरदा सृथं दिव्यैरयत् । अस्य मदे जरितरिन्द्र उदार्यं वर्णमति-
रदव दासं वर्णमहन् । अस्य मदे जरितरिन्द्रो ऽपिन्वदपितो ऽजिन्व-
दजुवः । अस्य मदे जरितरिन्द्र ऋष्यां इव पम्फणतः पर्वतान्प्र-
क्षुपितां अरम्णात् । अस्य मदे जरितरिन्द्रो ऽपां वेगमैरयत् । अस्य
मदे जरितरिन्द्र इह अवदुप गिरि छात् । अस्य मदे जरितरिन्द्र
इह अवदिह सोमस्य मत्सत् । प्रेमां देव इति समानम् । १ ।
अथोक्थवीर्यम् । २ । रोहोभ्यां रोहो ब्रध्नस्य विष्टपं स्वर्ग्या तनु-
र्नाक इति नाक इति । ३ । ॥ २५ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे ऽष्टमो ऽध्यायः समाप्तः ।

पूर्वार्धः समाप्तः ।

श्रीमत् ।

—•••—

व्याख्यातो ऽग्निष्टोमः प्रकृतिर्द्वादशाक्षरैकाहार्णा च ।१। तस्य
विकारं व्याख्यास्यामः ।२। श्रूयमाणं प्राकृतं नामधेयमन्यस्मिन्प्रत्ये
प्रकृतिं निवर्तयति ।३। प्रतिषेधः ।४। अर्थः ।५। परिसंख्या
।६। उपजनो वा ।७। आग्निमादतादूर्ध्वमागमात्प्रयाणां ब्रह्मा-
खामुक्तयो भवति ।८। एकागमादूर्ध्वमुक्तयेभ्यः षोडशौ ।९।
चयोद्भागमादूर्ध्वं षोडशिनो ऽतिरात्रः ।१०। अन्तरेणाग्निमादत-
मनुयाजांश्चैतेषां स्थानम् ।११। ॥१॥

साकमश्रं मैत्रावरुणस्य ।१। एहू षु ब्रवाणीति स्तोत्रियानु-
रूपौ ।२। चर्षणीधृतमस्तभाद्यामिति ढचौ ।३। इन्द्रावरुणा
युवमध्वराय नः ।४। आ वां राजानौ ।५। इन्द्रावरुणा मधु-
मत्तमस्येति यजति ।६। ॥२॥

सौभरं ब्राह्मणाच्छंसिनः ।१। वयसु त्वामपूर्यथो न इदमि-
दमिति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ ।२। प्र मंहिष्ठाय यो अद्रिभि-
दिति ढचौ ।३। अस्तेव सु प्रतरमित्युत्तमासुद्धृत्यो^४दप्रुत इति
शस्त्रा^५ या पूर्वस्थोद्धृता तथा परिधाय वृहस्पते युवमिन्द्रश्चेति
यजति ।४। ॥३॥

नार्मेधमष्वावाकस्य ।१। अधा हीन्द्रेति स्तोत्रियानुरूपौ ।२।
ऋतुर्जनित्री ।३। विष्णोर्नु कम् ।४। प्र वः पान्तमन्थसः ।५।

सं वां कर्मणा । ६ । इन्द्राविष्णु मदपती मदानामिति यजति । ७ । ॥ ४ ॥

षोडशने स्तोत्रमाणेषु^१ *

यस्माज्जातो न परो अन्यो अस्ति य आ बभूव भुवनानि विश्वा ।

प्रजापतिः प्रजया संरराणस्त्रीणि ज्योतींषि सचते स षोडशी ॥

इति यजमानः षोडशियहमुपतिष्ठेत । १ ।

इन्द्र जुषस्व प्र वहा याहि शूरा हरिह ।

पिषा सुतस्य मतिर्न मध्वस्वकानसाहर्मदाय ॥

इन्द्र जठरं नव्यं न वृणस्व मधोर्दिवो न ।

अस्य सुतस्य स्वर्णोप त्वा मदाः सुवाचो अस्युः ॥

इन्द्रसुराषाप्सिचो न जघान वृचं यतिर्न ।

विभेद वलं मृगुर्न ससाहे शत्रून्मदे सोमस्य ॥

इति स्तोत्रियं शस्त्वा । १ । लावतः पुरुवसो २ इत्येका । ३ । आ त्वा वहन्तु हरयः स्वादोरित्येति गायत्रं त्वचं पाङ्कं च विहरति । ४ । प्रथमेन गायत्रेण पादेन प्रथमं पाङ्कं पादं संधायावस्यति । ५ । द्वितीयेन गायत्रेण द्वितीयं संधाय प्रणौति । ६ । तृतीयेन गायत्रेण तृतीयं संधायावस्यति । ७ । द्वौ पाङ्केः परिशिष्टौ ताभ्यां प्रणौति । ८ । इन्द्राय साम गायता मन्त्रैरिन्द्र हरिभिरित्यौष्णिहं त्वचं वार्हतं च विहरति । ९ । प्रथमेनौष्णिहेन पादेन प्रथमं वार्हतं पादं संधायावस्यति । १० । द्वितीयेनौष्णिहेन द्वितीयं संधाय प्रणौति ।

* षोडशियहमुपतिष्ठेवेति सूत्रच्छेदः Comm.

- । ११^{१२} । अष्टाक्षरमौष्णिस्य पादस्याष्टाक्षरं बार्हन्तस्य ताभ्यामवस्यति
 । १२^{१३} । चतुरक्षरे शिष्टे ते समस्योत्तमं बार्हन्तं पादं संधाद्य प्रषीति
 । १३^{१४} । ॥ ५ ॥

आ धूर्षुं न इति द्विपदां च विंशत्यक्षरां चिष्टुभं च विहरति
 । १ । प्रथमेन द्वैपदेन पञ्चाक्षरेण प्रथमं त्रैष्टुभं पादं संधायावस्यति
 । २ । द्वितीयेन पञ्चाक्षरेण द्वितीयं संधाद्य प्रषीति । ३ । तृतीयेन
 पञ्चाक्षरेण तृतीयं संधायावस्यति । ४ । चतुर्थेन पञ्चाक्षरेण चतुर्थं
 संधाद्य प्रषीति । ५ ।

एष ब्रह्मा च ऋत्विष इन्द्रो नाम ऋतो ऋणे ।

विश्रुतयो यथा पथ इन्द्र त्वसन्ति रातयः ।

त्वामिच्छ्ववस्यते सन्ति मिरो नः संथतः ।

प्र ते मह इत द्वैपदं ऋचं जागतं च विहरति । ६ । प्रथमेन
 द्वैपदेन चतुरक्षरेण प्रथमं जागतं पादं संधायावस्यति । ७ । द्विती-
 येन चतुरक्षरेण द्वितीयं संधाद्य प्रषीति । ८ । तृतीयेन चतुरक्षरेण
 तृतीयं संधायावस्यति । ९ । चतुर्थेन चतुरक्षरेण चतुर्थं संधाद्य
 प्रषीति । १० । इन्द्रो इधीच इति तिस्रणां गाक्षीणां दाभ्याम-
 वसाद्य पादाभ्यां दाभ्यां प्रषीति दाभ्यामवसाद्य दाभ्याम् । ११ ।
 ऋत्तमेन गाक्षणेण पादेन प्रोक्ष्यन्ती पुरोरथमित्येनस्याः पादं संधा-
 यावस्यति । १२ । दाभ्यां प्रषीति^{१३} दाभ्यामवसाद्य^{१४} दाभ्याम्
 । १३^{१५} । प्र प्र वस्त्रिष्टुभमिति ऋचम् । १४^{१६} । आ यत्प्रनक्षीत्येका
 । १५^{१७} । यो व्यतीनात तस्यणामुत्तमां परिश्लिष्य निविदम् । १६^{१८} ।
 सोत्रिये चाहावो निविदे पारधानीयाचै च । १७^{१९} । उद्यद्ब्रह्मस्येति

परिधाये^{२०}क्यवीर्यं अपि^{२१}त्पाः पूर्वामिति यजति ।^{२२}८ । एतस्मि-
न्स्तोत्रिये चत्वारिंशत्संपदानुष्टुभः ।^{२३}९ । विक्रियमाके यथासमा-
जातम् ।^{२४}१० ।

इन्द्रश्च संराड्वरणश्च राजा तौ ते भवं चक्रतुरय एतम् ।

तयोरहं भक्षमनुभक्षयामि वाग्देवौ जुषाणा वोमस्य वृषतु ॥
इति यवं भक्षयति ।^{२५}११ ॥ ६ ॥

पान्त्वा वो अश्वस इति स्तोत्रियानुरूपौ हेतुः प्रथमेषु
रात्रिपर्यायेषु । १ । न प्रथमस्य प्रथममासेलयात् । २ । श्वेवः
सूक्तस्योक्त्यमुखम् । ३ । अमि त्वं मेषमिति जागतम् । ४ । अध्व-
र्यवो भरतेन्द्रायेति जजात् । ५ । ॥ ७ ॥

प्र व इन्द्राय मादनं प्रकृतानीति मैषावरणस्य । १ । सुहृप-
कृमिक्त्युक्त्यमुखम् । २ । त्वं सु मेषमिति जागतस्य नवमीं चोत्तमां
चोद्भृत्य चतुर्दशीं पूर्वां ब्रह्मा चतुर्दश्या परिधाव्य पाता सुतामश्रौ
षण्डु वोमं हन्ता वृचमिति यजति । ३ । ॥ ८ ॥

वयसु त्वा तदिदर्या वयसु त्वा दिवा सुत इति ब्राह्मणार्ण-
सिनः । १ । इन्द्र त्वा वृषभमित्युक्त्यमुखम् । २ । वार्चस्यत्वाच्च श्वस
इति वोत्तमासुद्भृत्य । ३ । न्यु षु वाचमिति जागतम् । ४ । वृषा
मद इन्द्र इति यजति । ५ । ॥ ९ ॥

इन्द्राय मद्ने सुतमिन्द्रमिन्द्राधिने वृहदित्यिच्छावाकस्य । १ ।
श्वेवः सूक्तस्योक्त्यमुखम् । २ । मा नो अस्मिन्निति जागतम् । ३ ।
इदं त्यत्याचमिति यजति । ४ । ॥ १० ॥

अथ त इन्द्र वोमो ऽयं ते मानुषे जन इति स्तोत्रियानुरूपौ

हेतुर्मध्यमेषु रात्रिपर्यायेषु ।१। उद्देदभीत्युक्थसुखसुत्तमासुद्भृत्य
।२। अहं भुवमिति जागतम् ।३। अपाय्यस्येति यजति ।४। ॥१९॥

आ त्व न इन्द्र लुमन्तमा त्व न इन्द्र वृचहन्ति मैत्रावरुणस्य
।१। एन्द्र वानसिमित्युक्थसुखम् ।२। प्र वः सतामिति जागतम्
।३। अस्य मदे पुरु वर्षीसीति यजति ।४। ॥१९॥

अभि त्वा वृषभाभि प्र गोपतिमिति ब्राह्मणाष्कंसिनः ।१।
आ त्व न इन्द्र मद्यगित्युक्थसुखम् ।२। तदस्यै गव्यमिति जागतम्
।३। यस्ये रथ इति यजति ।४। ॥१९॥

इदं व्रषो सुतमिन्द्रेहि मत्सीत्यच्छावाकस्य ।१। व्रषः सूक्तस्यो-
क्थसुखम् ।२। अजातशत्रुमिति जागतस्योत्तमासुद्भृत्योद्यत्सह इति
परिधायेदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्रेति यजति ।३। ॥१९॥

इदं ह्यन्वोजसा महौ इन्द्रो य ओजसेति स्तोत्रियानुरुपौ
हेतुस्तमेषु रात्रिपर्यायेषु ।१। व्रषः सूक्तस्योक्थसुखसुत्तमास्तिस्र
उद्भृत्य ।२। विश्वजित इति जागतम् ।३। तिष्ठा हरी इति
यजति ।४। ॥१९॥

आ त्वेता नि षीदता स्वश्रवा गहीति मैत्रावरुणस्य ।१।
यस्य संख्य इति सप्तोक्थसुखम् ।२। अहं दां गृणत इति जागतम्
।३। प्र वा न्वस्येति यजति ।४। ॥१९॥

योगेयोगे युञ्जन्ति ब्रधमिति ब्राह्मणाष्कंसिनः ।१। व्रषः
सूक्तस्योक्थसुखम् ।२। इमां ते धियमिति जागतस्योत्तमासु-
द्भृत्य^३ तदस्येदं पश्यतेति परिधाय^४ प्रो द्रोण इति यजति ।३। ॥१९॥

इन्द्रः सुतेषु सोमेभिर्द्धर्धन्वित्यच्छावाकस्य ।१। उत्तमानि

षतुरक्षराण्यभ्यस्यन्ति । २। उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्रेत्युक्थ-
मुखम् । ३। प्र ते मह इति जागतम् । ४। प्रोद्यां पीतिमिति
यजति । ५। ॥ १८ ॥

अथाष्ठावाकस्याहीनिक्याः । १। पन्यपन्यमित्सोतारः पन्य इदुप
गायतेति स्तोत्रियानुरूपौ प्रथमे । २। आ त्वा विशन्विन्दव आ
त्वा विशन्वाश्रव इत्युत्तमे । ३। संख्याय रात्रिपर्यायान्^४ ॥ १९ ॥

आश्विनाय स्तोत्र्यमाणेषु प्रवृताङ्गती जुहोति । १^१। समय
वाचा शंसेत् । २^२। उत्तरोत्तरिण्या वा । ३^३। यः प्रातरनुवाकस्तदा-
श्विनम् । ४^४। तस्य विकारं व्याख्यास्यामः । ५^५। यथाह्रन्दसं शस्तम्
। ६^६। बार्हतीनां प्रतिपदां प्रथमंप्रथमं प्रगाथं पुनरादायं ककुप्का-
रम् । ७^७। अग्निर्होता गृहपतिरिति प्रतिपदापोरेवतीमुद्भृत्य । ८^८।
षतुर्दश गायत्रादुद्भरति । ९^९। आनुष्टुभाद्दे । १०^{१०}। वैष्टुभात्तयोदशं
शतम् । ११^{११}। नित्यानि काचीवतान्यागस्त्यानि च । १२^{१२}। प्रथमं तु
काचीवतं शस्त्रा काराधद्भोत्रिया नव । १३^{१३}। ऊर्ध्वमागस्त्येभ्यस्त्रिशतं
सुपर्णम् । १४^{१४}। अन्याषां वाश्विनीनां तावत् । १५^{१५}। समिद्धश्चिदिति
तिस्र उद्भरति । १६^{१६}। अयं वां मधुमत्तम इत्यष्टौ यथास्थानम्
। १७^{१७}। एकादशौष्णिहात् । १८^{१८}। तथाग्नेयाज्जागतात् । १९^{१९}। उत्त-
मेन पाङ्क्तेन पादेनोदयं काङ्क्तेत् । २०^{२०}। उदिते सौर्याणि । २१^{२१}।
सदु त्वं जातवेदसमिति नव । २२^{२२}। चित्रं देवानाम् । २३^{२३}। नमो
मिचस्य । २४^{२४}। इन्द्र क्रतुमिति प्रगाथः । २५^{२५}। मही द्यौरिति
तिस्रः । २६^{२६}।

विश्वस्य देवी गृह्यस्य जन्मनो न या रोषाति न यभ

इति द्विपदा ।^{२७} । हृहस्यते अति यदर्थो अर्हादिति परिदधाति ।^{२८} । प्रातपदे चाहावः परिधानीयायै च ।^{२९} । तत्संपदा हृह-
तीसहस्रं संपद्यते ।^{३०} । इमे सोमासस्तिरोअज्ञास इति पुरोनु-
वाक्या ।^{३१} । हेता यस्यदश्विना सोमानां तिरोअज्ञानामिति प्रैषः
।^{३२} । उभा पिवतं प्र वामंधांसीत्यधर्धां संधायार्धैर्चन वषट्करोति
।^{३३} । विराजैवेति कौषीतकिः ।^{३४} । अश्विना वायुनेति वा
।^{३५} । ॥ २० ॥

चिदृदृद्विष्यवमानः । १ । सन्धिवाम च । २ । पञ्चादितः पञ्च-
दशानि । ३ । रात्रिश्च । ४ । पञ्च सप्तदशानि । ५ । पञ्चैकविंशानि
। ६ । इति ज्योतिषः सोमाः । ७ । एत एवाभिप्लवस्य । ८ ॥ २१ ॥

अग्निं तु सेव्यमाणस्यादौक्षितस्येष्टिः । १ । अग्नये ब्रह्मस्यते ऽग्नये
चचवते ऽग्नये चचभृते । २ । पौर्णमासीविकारः । ३ । ब्रह्म प्रजावदा
भर ब्रह्म च ते जातवेद इत्यग्नये ब्रह्मस्यते । ४ । अर्चन्तस्त्वाम्ना-
कमग्ने अध्वरमग्ने शुभेन स्वदस्व ह्वयेत्युत्तरयोः । ५ । बहूनां सेव्य-
माणानां संनिवपनीया । ६ । एकस्योखामंभरणीया । ७ ॥ २२ ॥

प्राजापत्यस्य पशुबन्धः । १ । वायव्यो वा । २ । अग्नये वा
कामाय । ३ । पुरुषो ऽजो ऽविको गौरश्च इति पञ्च पञ्चवः । ४ ।
अजो वा तूपरः । ५ । प्राजापत्ये चैके वायव्यं पशुपुरोलाशं कुर्वन्ति
। ६ । प्राजापत्यं वायव्ये । ७ । वैश्वानरीयमाग्नेये । ८ । हिरण्यगर्भं
इति पुरोनुवाक्यास्तिस्र उत्तरा यज्व्याः प्राजापत्यस्य । ९ । उपांशु
। १० । एकया च राये नु कुविदङ्गेति पुरोनुवाक्याः पीबोअन्नाग्र
याभिर्यासि प्र वायुमच्छेति वायव्यस्य । ११ । आ ते बहो मनो

यमनुभं ता अङ्गिरस्तमाग्निः परेषु धामस्त्रिति पुरोनुवाक्या वयं
ते अद्याभ्याम तमीले च लेत्याग्नेयस्य । १२ । बज्रवत्पशुनिगमाः
पञ्चसु क्रियमाणेषु पृथिवीं शरीराणीत्यातः । १३ । एकवदत
ऊर्ध्वम् । १४ । ॥ २३ ॥

त्रिहविष्य दीक्षणीया । १ । आग्नावैष्णवो वैश्वानरीच आदित्ये-
भश्च । २ । त्यान्नु हविष्यान्धारयन्तः । ३ । पञ्चहविर्वा । ४ । अदि-
तये चतुर्थः पञ्चमः सरस्वत्यै । ५ । पञ्चहविर्वातिथ्या । ६ । आग्नेयैन्द्रो
वैश्वदेवबार्हस्पत्यौ वैष्णवश्च । ७ । इन्द्रिमर्कैसं अग्नावः । ८ ।
चितिभ्यः प्रणीयमानाभ्य इत्युक्तः^९ पुरीव्यासः प्रो त्वे अग्नयो
ऽग्निषु विश्वेभिरग्ने अग्निभिरग्ने विश्वेभिरग्निभिरित्युपांशुनुश्रुवन्पश्चा-
दनुसमेति । १० । ॥ २४ ॥

संचिते परितृते^१ ऽन्युक्तमनुशंसित्युक्तस्त्रित्यस्य पश्चादुपविश्याच्छे-
त्सूक्ष्मींशंसस्तेनानाह्वय सजपेनानुशंसति । २ । वैश्वानरायेत्युक्तः पुरो-
नुवाक्यामनूच्य ब्राह्म्यत्र यजति^३ प्रजाजानुयाजान्वा परिहास्य
। ३ । ॥ २५ ॥

अग्नीषोमीयस्य पशुपुरोस्ताम्रमन्वधि देवस्तम्भो हवींषि । १ ।
अग्नये गृहपतये सोमाय वनस्पतये सवित्रे सत्यप्रसवाय रुद्राय
पशुपतये बृहस्पतये वाचस्पतये इन्द्राय ऋष्टाय मित्राय सत्याय
वरुणाय धर्मपतये । २ । अग्निर्हीता गृहपतिर्हव्यवासाग्निरा विश्वदेवं
न प्रमिय इन्द्रं वयं महाधन उरुं नः । ३ । सर्वपृष्टाहवींषि च
। ४ । ॥ २६ ॥

अग्नये वासन्तिकाय गायत्राय त्रिटृते राथन्तरायेन्द्राय यैश्राय

चैष्टुभाय पञ्चदशाय वार्षताय विश्वेभ्यो देवेभ्यो वार्षिकेभ्यो जाग-
तेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो मित्रावरुणाभ्यां शारदाभ्यामानुष्टु-
भाभ्यामेकविंश्याभ्यां वैराजाभ्यां बृहस्पतये हैमन्तिकाय पाङ्गाय त्रिण-
वाय शाक्राय सवित्रे शैशिरायातिष्कन्दसाय त्रयस्त्रिंशाय रैव-
तायानुमतये ऽग्नये वैश्वानराय काथादितये विष्णुपत्न्यै । १ । अर्च-
न्तस्वास्माकमग्ने अध्वरमृतेन यौ प्र बाह्वा बृहस्पते जुषस्वैवा पित्रे
ऽनागसो वाममद्य

अन्वद्य नो अनुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।

अग्निञ्च हव्यवाहनो भवतं दाशुषे मयः ॥

अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नक्त्वाधि ।

क्रत्वे दद्याथ नो हिनु प्र ष आयूंषि तारिषः ॥

इति । २ । न पशुतन्त्रे हवींषि चोद्यमानानि निगमान्त्रभन्ते । ३ ।
वपां संस्थाप्यानुबन्ध्याथास्त्राद्रेण पशुनोर्पाशु पत्नीशाले चरन्ति
। ४ । पर्यग्निरुतमुत्सृजन्ति न संस्थापयन्ति । ५ । आज्येन वा पशु-
धर्मणा संस्थापयन्ति । ६ । शिवस्त्रष्टः प्रथमभाजम् । ७ । ॥ २७ ॥
देविकाहवींषि चान्वच्चि पशुपुरोलाभम् । १ । अनुमत्यै कुक्के राका-
सिनीवालीभ्यां धात्रे । २ ।

कुङ्कमहं सुवृतं विद्वानापसमस्मिन्यज्ञे सुहवां जोहवीमि ।

सा नो ददातु श्रवणं पित्राणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम ॥

कुङ्कदेवानाममृतस्य पत्नीर्हव्या नो अस्य हविषः कृणोतु ।

सं दाशुषे किरतु भूरि वामं रायस्योषं चिकितुषे ददातु ॥

धाता ददातु दाशुषे प्राचीं जीवातुमचित्तिम् ।

वयं देवस्य धीमहि सुमतिं सत्यधर्मणः ॥

धाता प्रजाया उत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।

धाता पुत्रं यजमानाय दाता तस्मा उ ह्वयं दृतवञ्जुहेत ॥

इति । ३ । देवीभ्यश्च हवींषि । ४ । अद्भ्य ओषधीभ्यो गोभ्य उषसे
रात्रये सूर्यायै दिवे पृथिव्यै वाचे गवे । ५ । आपो हि इ यो वो
दृताभ्यः । ६ । या ओषधीः पूर्वा अति विश्वाः । ७ । द्यूयं गावो न ता
अर्वा । ८ । प्रति या सूनरी सत्या सत्येभिः । ९ । रात्रौ व्यस्यत् ।

ये ते रात्रि नृचक्षुषो युक्तासो नवतिर्नव ।

अग्नीतिः सन्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततिः ॥ । १० ।

द्वे ते सुकिंशुकं । ११ । एन्द्र याहि हरिभिः सखे विष्णो । १२ । स्योना
पृथिवि बलित्या पर्वतानां । १३ । देवीं वाचं यदाग्वदन्ती । १४ । माता
रुद्राणां वचोविदम् । १५ । दिशां चावेष्टीः । १६ । अग्नय इन्द्राय
मित्रावरुणाभ्यां बृहस्पतये विश्वेभ्यो देवेभ्यो विष्णावे । १७ । संखि-
तायां चोदवसानौयायां मैत्रावरुणा पयस्यया नानिष्ट्वाग्निचिन्मैथुनं
चरेचरेत् । १८ । ॥ २८ ॥

इति शाङ्खायनसूत्रे नवमोऽध्यायः समाप्तः ।

श्रीमः ।

शुद्धपञ्चाष्टम्यां द्वादशाहाय दीक्षन्ते । १ । द्वादश दीक्षाः । २ ।
 द्वादशोपसदः । ३ । सुत्याम्यहाणि द्वादश । ४ । अतिरात्रः सुत्यार्गा
 प्रथमं चोत्तमं च । ५ । मध्ये दशरात्रः । ६ । पृष्ठः षडहः । ७ ।
 चयच्छन्दोमाः । ८ । दशमसदः । ९ । अयं यज्ञ इति याज्या शरि-
 योजनस्य । १० । अगनुवसद्भृत एवासंप्रेषितो मैत्रावरुणः परा याहि
 मन्नवन्नित्यनूच्य जायेदक्षमिति वेह मद एव मघवन्नित्यतिप्रैषमाह
 द्वितीयप्रभृतिषु । ११ । प्रायणीये वा यथासमाज्ञातम् । १२ । श्वः
 सुत्या वामिंद्राग्नी तां वां प्रब्रवीमि विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः
 सोम्येभ्यः सोमपेभ्यो ब्रह्मन्वाचं यच्छेत्याग्नीभ्रः स्वस्य धिष्णस्य पसा-
 दुपविश्व । १३ । नित्यमेतन्प्रायुत्तमादक्रः । १४ । पत्नीसंघाजान्ता
 । १५ । आग्निषामनिर्वचनम् । १६ । नामधेयायहणं च । १७ । प्राय-
 णीयोदयनीययोः सारस्वतः । १८ । माधुष्कन्दसे वा । १९ । द्विरात्र-
 प्रभृतिष्वहःसंघातेषु यत्र होताश्विनं शंसेत्तत्र मैत्रावरुणः प्रातरनु-
 वाकमनुब्रूयात् । २० । ॥ १ ॥

चिरत्सोमं रथन्तरपृष्ठमग्निष्टोमः प्रथमं दशरात्रिकम् । १ । उप
 प्रयन्तो अध्वरमित्याज्यं ब्रूहे प्र वो देवायेति समूहे । २ । माधुष्कन्दसः
 प्रउगः । ३ । आ यात्विन्द्रो ऽवस इति मरुत्वतीयम् । ४ । आ न
 इन्द्रो दूरादिति निष्केवस्यम् । ५ । अग्ने वर्चस्त्रिम्बर्चस्त्री त्वं देवेष्वसि
 वर्चस्व्यहं मनुष्येषु भूयासमित्यतिघाहं भक्षयति । ६ । युञ्जते मन

इहेह वो ह्यो न विदामित्युत्तमे वा परिहाष्येति वैश्वदेवे विकारः । ७ ।
पञ्चजनीया परिधानीया सर्वत्र वैश्वदेवस्य । ८ । प्र ऋधायेत्याग्नि-
माहते । ९ । सप्तात ऊर्ध्वमुक्त्वानि । १० । षोडशशर्म चतुर्थम् । ११ ॥ २ ॥

पञ्चदशस्तोमं वृहस्पृष्टं द्वितीयं । १ । अग्निं द्रुतं वृषीमह इत्याज्यं
व्यूह्ये । २ । त्वं हि वीतवदिति समूह्ये सर्वचोत्तमां परिहाष्य । ३ ।
गार्समदः प्रउगः । ४ । वायो ये ते सहस्त्रिण इति दे तौत्राः सोमाश्च
आ गहीत्येका^५ ऋक्स्याद्येत्येकोभा देवा दिवित्यृशेति दे^६ अयं क्षी
मिवावहणेति चत्वारि दृचान्युत स्या नः सरस्वती घोरेति प्रउग-
दृचानि । ५ । विश्वामरस्य व इन्द्र इत्सोमपा इति मरुत्वतीयस्य
प्रतिपदनुचरौ । ६ । उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इति ब्राह्मणस्पत्यः प्रगाथः
। ७ । इन्द्र सोमं सोमपत इति मरुत्वतीयम् । ८ । या त ऊतिरिति
निष्केवल्यम् । ९ । इन्द्रौजस्त्रिजस्त्रौ त्वं देवेष्वस्योजस्यश्च मनुष्येषु
भूयासमित्यतिपाद्यं भक्षयति । १० । विश्वो देवस्येति वैश्वदेवस्य प्रति-
पत् । ११ । अस्य हि स्वयश्चस्तरमित्युत्तरे । १२ । आ विश्वदेवमित्य-
नुचरः । १३ । तद्देवस्य ते हि द्यावापृथिवी यज्ञस्य व इति वैश्वदेवे
विकारः । १४ । वृक्षस्य वृष्णो वृष्णे ऋधाय नू चित्सहोजा इत्याग्नि-
माहते । १५ ॥ ३ ॥

सप्तदशस्तोमं वैरूपस्पृष्टं द्वितीयम् । १ । युष्ठा हि देवज्ञतमानि-
त्याज्यं व्यूह्ये । २ । त्वमग्ने वसूनिति समूह्ये सर्वचोत्तमां परिहाष्य । ३ ।
श्रीष्णिह आत्रेयः प्रउगः । ४ । वाचवा याहि वीतव इत्येका^५ वाय्ये
याहि त्रिवेति दे इन्द्रस्य वाचवेषां सुतानामिति दे^६ अयं सोमस्य-
सूसुत इत्येका मित्रे वरुणे^८ ऽश्विनावेह गच्छतमां याज्ञद्रिभिः^{१०}

सजुर्विश्वेभिर्देवेभिर्हत नः प्रियेति प्रउगद्वचानि ।¹² तं तमिच्छथ
इन्द्रस्य सोमा इति मरुत्वतीयस्य प्रतिपदनुचरौ ।¹³ प्रैतु ब्रह्मण-
स्यतिरिति ब्राह्मणस्यत्यः प्रगाथः ।¹⁴ अर्थमेति मरुत्वतीयम्
।¹⁵ यद्वाव इन्द्र यद्विन्द्र यावत इति वैरूपस्य स्तोत्रियानुरूपौ
प्रमाथौ ।¹⁶ इन्द्र विधात्विति सामप्रगाथः ।¹⁷ अहं भुवं यो
जात इति निष्क्रेवत्यम् ।¹⁸ सूर्यं भ्राजस्विन्भ्राजस्वी त्वं देवेष्वसि
भ्राजस्यहं मनुष्येषु भूयासमित्यतिपाह्यं भक्षयति ।¹⁹ अभि त्वा
देवेत्यनुचरः ।²⁰ उदु य देवः सविता हिरण्यया घृतवती भुवना-
नामिति दृचावनश्वो जातः परावत इति वैश्वदेवे विकारः ।²¹
वैश्वानराय धिषणां धारावरास्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिरित्या-
ग्निमादते ²² १५ । ॥ ४ ॥

एकविंशकोमं वैराजपृष्ठं चतुर्थम् ।^१ आग्निं न खट्वन्तिभिरित्याज्यं
ब्यूह्ये^२ ऽग्निं नर इति समूह्ये ।^३ आनुद्युभः प्रउगः ।^४ वाथो
शुक्रो अयामि त इत्येका^५ वि हि होत्रा इति दे^६ इन्द्रस्य वाथवेषां
सोमानां^७ यस्त्रिकेतां नो विश्वाभिरुतिभरां^९ त्वा गिरो^{१०} ऽपत्यमि-
त्येका^{११} यूथं हि छेति दे^{१२} इयमददादिति प्रउगद्वचानि ।^{१३} प्र णो
देवीति समूह्ये ।^{१४} तं त्वा यज्ञेभिरिति प्रतिपन्नमरुत्वतीयस्य ।^{१५}
ये अहस्य प्रथमस्य त उत्तरस्थानुचराः सत्राह्मणस्यत्याः ।^{१६} शुधी
इवमिन्द्रेन्द्र मरुत्व इमं नु मायिनमिति दृचावि^{१८}ति मरुत्वतीयम्
।^{१९} पिषा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेति वैराजस्य स्तोत्रियानुरूपौ
न्यूह्यन्म् ।^{२०} मध्यमस्य पादस्य द्वितीयसप्रमथोरचरयोर्द्विष्युवं द्विद-
त्तरमित्यानुद्युभः ।^{२१} यं तोर ओइ सुषाव ह्यौइ ओइ आद्रि-

रिति ।^{२२} द्वितीये ऽचरे द्वादशकृत्व एकैकं दीर्घं ब्रह्मास्त्रीस्त्री-
 मन्तरेणेति वैराजः ।^{२३} यं तो सुषावेति ।^{२४} द्वितीयचतुर्थयो-
 रचरयोः प्रतिगरस्यानुष्टुभः प्रतिन्यूङ्गः ।^{२५} द्वितीये वैराजः ।^{२६} ।
 ओथो३ ओ३ मोदो३ ओ३ एवेति ।^{२७} ओथो मोदैवेति ।^{२८} ।
 इन्द्रमिद्देवतातय इति सामप्रगाथः ।^{२९} तुभ्येदिमेति तिस्रणां
 पूर्वयोन्युङ्गः ।^{३०} कुह श्रुतो युधस्य ते त्यसु वः सचासाहमिति
 तिस्र इति निष्कोवत्यम् ।^{३१} द्वितीयादङ्गः प्रतिपत् ।^{३२} हिरण्य-
 पाणिमित्यनुषरः ।^{३३} आ देवो यातु सविता सुरद्वः प्र द्यावा
 यज्ञैः पृथिवी नमोभिः प्र ऋभुभ्यः प्र शुक्रैतु देवीति वैश्वदेवे
 विकारः ।^{३४} प्र सधाजः क ईं व्यक्ता ऊवे वः सुद्योत्मानमित्याग्नि-
 मारुते ।^{३५} १४ ॥ ५ ॥

त्रिषवस्तोमं शाकारपृष्ठं पञ्चमम् । १ । इममू खिति नवर्चमाख्यं
 ब्रूहे^२ ऽग्निं तं मन्य इति समूल्हे ।^३ तस्य प्रथमाथै पदमवगृह्य
 पदमवगृह्य द्वे अवगृह्येकेन प्रणौति ।^४ पङ्क्तिगंसं पराः ।^५ वार्हतः
 प्रउगः ।^६ आ नो यज्ञं दिविसृश्रमिति द्वे आ नो वायवित्येका^७
 वां सहस्रमिति तिस्र^८ ऋधगित्येति द्वे प्र मिचायेत्येके^९मा उ वां
 दिविष्टथ^{१०} आ नो विश्वा सुहव्यो^{११} देवं देवं वो ऽवसे देवं देवमि-
 थमददादिति प्रउगत्त्वानि ।^{१३} उत स्या नः सरस्वती घोरेति
 समूल्हे ।^{१४} यत्पाञ्चजन्येति मरुत्वतीयस्य प्रतिपत् ।^{१५} इत्या हि
 सोमे ऽवितासि मरुत्वां इन्द्र वृषभो ऽयं ह येनेति तिस्र इति मरु-
 त्वतीयम् ।^{१६} महानाम्न्यः स्तोत्रियः ।^{१७} यथा तिस्रो ऽनुष्टुभस्त-
 थैकैका ।^{१८} उत्तमायाः पङ्क्तिरत्तमा ।^{१९} उत्तमार्धे च पञ्च

पदामि पश्वः पुरीषमित्याचक्षते तन्नविच्छंसम् ।²⁰ प्रत्यसौ पिपी-
 क्षते यो रथिवो रथिंतमस्यसु वो अप्रहणमिति चयक्ष्णा अस्मा
 अस्मा इति दग्ध्वेवा ह्यसि वीरयुरिति वा वो ऽगुरुपः ।²¹
 यदिन्द्र नाहुषीष्वेति सामप्रगाथः ।²² इन्द्रो मदाथ प्रेदं ब्रह्मा-
 भुरेकस्तमिन्द्रं वाजयामसीति तिस्र इति निष्कोवस्वम् ।²³ तत्सवितुर्व-
 रेणमित्यगुचरः ।²⁴ उदु अ देवः सविता दमूना इति तिस्रो
 मही यावापृथिवी इति चतस्र षडभुर्विभ्वा को नु वां मिचावरुणौ
 प्र संतमेति वा वैश्वदेवे विकारः ।²⁵ हविष्यामं वपुर्धर्मिर्होता
 गृहपतिरिति तिस्र इत्याग्निमाहते ।²⁶ मूर्धानमा इद्रास इममू
 ष्विति नवेति समूह्हे ।²⁷ ॥ ६ ॥

चयस्त्रिंशसोमं रैवतपृष्ठं षष्ठम् । १ । नित्याभिर्याज्याभिः पारु-
 ष्केपीः संधाय यजन्ति । २ । आ त्वा जुव आ वां धिय इत्येन्द्रवा-
 यवस्य पुरोनुवाक्ये । ३ । स्त्रीषं बर्हिरा वां रथ इति याज्ये । ४ ।
 सुषुमेति मैचावरुणस्य पुरोनुवाक्योत्तरा याज्या । ५ । युवां स्तोमे-
 भिरित्याश्विनस्य पुरोनुवाक्योत्तरा याज्या । ६ । वृषन्निन्द्र तां वां
 धेनुं विष्टेषु हि त्वा मो षु वो अस्मदा यन्नः पत्नीस्ता नो रासन्निति
 नेष्टुर्द्विपदा चिष्टुपचाग्निं होतारं दध्वद् देति प्रातःसवने प्रस्थितार्गा
 यजन्ति । ७ । तुभ्यं हिन्वान इति सूक्तयोरेकैकोर्ध्वस्तुप्रैषेभ्यः । ८ ।
 ह्ययं यजतो ऽभ्यर्गुर्गृहपतिस्य । ९ । चित्यस्य पश्चादुपविश्याध्वर्युः
 शाखासुखीयस्य गृहपतिः । १० । पिषा सोममिन्द्र सुवानमिन्द्राय
 हि धौस्त्वया वयं अश्ववन्पाहि न इन्द्र नू इत्या ते ऽवर्मह इन्द्र
 वनेति हि सुम्नन्निति माध्यन्दिने¹¹ विकारः । ११ । उत माता

दृष्टद्विवेति नेष्टुस्तृतीयसवने । १२ । अमवानन्तो यजन्ति । १३ । ऐका-
द्विकीभिर्वा । १४ । ॥ ७ ॥

अयं जायतेत्याज्यम् । १ । आतिष्कन्दसः प्रञ्जः । २ । स्त्रीणं
बर्हिर्वा^३ वां रथो^४ ऽयं मिचाय^५ युवां सोमेभिर्दृष्ट^६स्त्रिन्त्रेत्येका^७ ऽव-
मंह इन्द्रेति दे^८ ओ षू णो अग्र^९ इयमददादिति प्रञ्जगदचानि । १० ।
उत नः प्रियेति समूहो । ११ । स पूर्वं इति प्रतिपन्नरत्नतीयस्य । १२ ।
चं त्वं रथं स यो वृषा मरुत्वा इन्द्र मीढ इति तिस्र इति मरुत्-
तीयम् । १३ । रेवतीर्नो रेवा इद्रेवत इति रेवतस्य सोत्रियानुरूपौ
। १४ । मा चिदन्वदिति सामप्रगाथः । १५ । एन्द्र याङ्गुप प्र घा न्वस्योप
नो हरिभिरिति तिस्र इति निष्कवेत्यम् । १६ । अभि त्वं देवमिति
प्रतिपद्वैश्वदेवस्य । १७ । तस्याः षोडशशाक्षरेण विष्टष्ठाष्टादशाक्षरेण
प्रणुत्य पञ्चदशाक्षरेणावसाय पञ्चदशाक्षरेण । १८ । अस्य हि स्वय-
वसरमित्युत्तरे । १९ । तृतीयादङ्को ऽनुचरः । २० । उदु व्य देवः
कविता सवाय^{२१} कतरा पूर्वा^{२२} किमु श्रेष्ठ^{२३} इदमित्येत्तमे परि-
त्रिय्य ये यज्ञेनेति शस्त्रा परित्रिये ग्रंसतीति वैश्वदेवे विकारः
। २४ । अहस्य कृष्णा^{२५} प्रयज्यव^{२६} इमं सोममित्याग्निमाहते । २७ ।
मध्यमाह्यहास्त्रिष्कवेत्यमरुत्ततीययोत्तमांस्तृषान्मूह उत्सृजति ।
२८ । स्वस्ति नो मिमीतामिति च तिस्रो ऽन्ते वैश्वदेवानां
करोति । २९ । ततं म इत्यार्भवं चतुर्थस्य । ३० । प्र यन्तु वाजा
इति च तिस्रो ऽन्ते माहृतस्य । ३१ । वसुं न चिपमस्यमिति
जातवेदसीयम् । ३२ । परोक्षपृष्ठस्य दृष्टयन्तरपृष्ठस्योपाङ्गुपृष्ठस्या-
पर्कपृष्ठस्य तनूपृष्ठस्य ऋन्दोदृष्टसोमस्य च ऋन्दोगवशेन सोत्रिया-

नुरूपांश्चामप्रगाथांश्च । ३३ । समानमन्वत्समूह्येन । ३४ । तथा विश्व-
जिति । ३५ ॥ ८ ॥

चतुर्विंशस्रोमं दृष्टपृष्ठसुभयसाम सप्तमम् । १ । प्र वः इन्द्राये-
त्याज्यम् । २ । चैष्टुभः प्रउगः । ३ । प्र वीरया^४ ते सत्येर्नो^५ द्वां चक्षुरा^६
गोमता^७ नो देव^८ प्र वो यज्ञेषु^९ प्र सोदयेति प्रउगदृशानि । १० ।
ये अहस्य प्रथमस्य प्रतिपदनुचराः सत्राङ्गणस्यत्यास्ते इन्दोमेषु खर-
सामस्यभिज्ञवे च । ११ । प्रथमादेव प्रथमस्याङ्गणान्दोमिकस्य । १२ ।
द्वितीयाद्वितीयस्य । १३ । तृतीयात्तृतीयस्य । १४ । एवं अहस्य पूर्व-
स्याभिज्ञविकस्य । १५ । एवमुत्तरस्य । १६ । एवं खरसाम् । १७ ।
कथा इन्द्रा त्वं सुमेषमिति मरुत्वतीयम् । १८ । तसु पृच्छामि त्वं
मेषमिति निष्केवल्यम् । १९ । न कण्वरथन्तरस्य योगिमनुमंसेत् । २० ।
ये प्रथमयोरङ्गोः प्रतिपदनुचरा वैश्वदेवस्य ते इन्दोमेष्वभिज्ञवे च
। २१ । तस्यवितुर्वरेण्यं प्रेतां यज्ञस्याथं देवायेति दृशानुनीतीति
पञ्चा याहि वनसा सहोमासस्यर्षणौष्ठत इति तिस्र इति वैश्वदेवे
विकारः । २२ । वैश्वानरो न ऊतये ।

वैश्वानरो न आ गमादिमं यज्ञं सजूरुप ।

अग्निरुक्थेन वाहसा ॥

वैश्वानरो अङ्गिरसां स्रोमं यज्ञं च जीजनत् ।

एषु शुचं स्वर्यमत् ॥

प्र यदस्त्रिष्टुभमिति पञ्चदश नव वार्षन्तस्वेत्याग्निमाहुते । २३ ॥ ८ ॥

चतुस्रवारिंशस्रोमं रथन्तरपृष्ठमष्टमम् । १ । अग्निं वो देवमि-
त्याज्यम् । २ । चैष्टुभः प्रउगः । ३ । कुविदङ्गेति प्रथमादृतीये^४ आ

वायो भूषेति चैका^५ थावत्तरः^६ प्रति वां सूर उदिते^७ ऽप स्वसुरं^८
 सोमः^९ प्र ब्रह्माण^{१०} उत स्या नः सरस्वती जुषाणेति प्रउगदचानि
 ।^{११} मह्यं इन्द्रो नृवदिमा उ त्वा पुरतमस्य क स्य वीर इति सर्वं
 चतस्र उक्तमाः परिहाय महश्चित्तमस्य स्यावापृथिवी इति महत्त्व-
 तीयम् ।^{१२} त्वं मह्यं इन्द्र तुभ्यं इत्वं मह्यं इन्द्र वो हापूर्व्या
 तां सु ते कीर्तिमिमां ते धियमिति निष्क्रेवस्यम् ।^{१३} छिरण्य-
 पाणिमूतय इति चतस्रो^{१४} महौ द्यौर्युवाना पितरेति द्यौ^{१५}
 देवानामिदिमा नु कं^{१७} विश्वे देवा ऋतावृध इति तिस्र इति
 वैश्वदेवे विकारः ।^{१८}

वैश्वानरो अजौजनदग्निर्ना नव्यसीं मतिम् ।

अथा रथान अोजसा ॥

रथा पावक दौदिह्यग्ने वैश्वानर युमत् ।

जमदग्निभिराहुतः ॥

ऋतावानं वैश्वानरं^{१९} कद्रु नूनं कथप्रियो^{२०} द्रुतं वो विश्ववेद-
 समित्याग्निमाहते ।^{२१} ॥ १० ॥

अष्टाचत्वारिंशत्सोमं दृष्टपृष्ठं गवमम् । १ । अग्नम् महा सोमस्य
 मा तवसमित्याव्यम् । २ । पूर्वं वा । ३ । चैष्टुभः प्रउगः । ४ । आ
 वायो भूषेति प्रथमाहतीये सोत्तमा च^५ द्वितीयाचतुर्थी चार्वन्तो
 न अवस इति च^६ दिवि अयन्ता^७ विश्ववारे^८ नर^९ ऊर्ध्वा
 अग्निः^{१०} प्र सोदसेति प्रउगदचानि ।^{११} अर्यमेन्द्रो रथाय तिष्ठा
 इरी गायत्साम प्र मन्दिन इति महत्त्वतीयम् ।^{१२} आ सव्यो
 घालसा इदु द्यौर्न य इन्द्र तत्त इन्द्रियमहं भुवं विश्वजित इति

निष्केवल्यम् ।¹³ अभि त्वा देव प्र वां महि सवी इति तृषा-
विन्¹⁴ इष इत्येका ते नो रत्नागीति दे¹⁵ अग्निदव्यदतिप्रथति
पच मनोः सूक्तानि¹⁶ ये चिंशतीत्युपोत्तमासुद्धृत्य¹⁷ न हि वो
अत्यर्भक इत्येका¹⁸ ऽग्नेर्मेति चतस्रो¹⁹ बभुरेक इति वा मनुप्र-
वल्हो²⁰ विश्वे देवास आ गतेति तृचं भारद्वाजमिति वैश्वदेवे
विकारः ।²¹

दिवि पृष्टो अरोचताग्निर्वैश्वानरो बृहन् ।

ज्योतिषा बाधते तमः ॥

स विश्वं प्रति चाकूपदृष्टनुत्सृजते वग्नी ।

यज्ञस्य वय उन्तिरन् ॥

अग्निः परेषु धामसु²² मरुतो यस्याग्निर्हिता पुरोहित²⁴
इत्याग्निमारुते ।²⁵ यानि अहस्य प्रथमस्य प्रातःसवनदतीय-
सवनानि तानि समूल्हे हन्दीमानाम् ।²⁶ निष्केवल्यमरुत्व-
तीययोश्च जागतान्युत्सृजति ।²⁷ स यो रथेति पञ्चदशोर्ध्वं कथा-
शुभ्रीयात् ।²⁸ यो जात इति तसुष्टुहीयात् ।²⁹ बृहद्रथ-
न्तरदृष्टे द्विषूक्ताः सर्वे ।³⁰ ॥११॥

अविवाक्यं चतुर्विंशत्सोमं दशममहः । १ । चयस्त्रिंशमग्निष्टोमसाम
। २ । चिकं मानसम् । ३ । वामदेव्यस्य योनौ रथन्तरं पृष्ठम् । ४ ।
अप्रतिभायामन्यः स्वाध्यायम् । ५ । उद्धृत्यानुष्टुभमितरेषां हन्द्वा
संपदानुष्टुभां पञ्चदशं सहस्रमेकस्त्रिंशवनीये । ६ । द्वाचिंशतं गायत्र्यः
। ७ । अग्निं नरः प्रति व्या सूजया शुभेति तृचानुष्टुभां स्वाने
। ८ । चतुर्विंशतिं चिष्टुभः । ९ । तथा जगत्यः । १० । पञ्चदश

प्रगाथान् । ११ । श्रौष्णिहंसं दृशान्पञ्चदश । १२ । पाङ्कानि च । १३ । अनुद्युर्भां प्रातरनुवाकः पञ्चदशे व्रते । १४ । दतीयाचतुर्थ्यां स्त्रोत्रानामुद्गृत्याभि प्रवन्तेति द्वे । १५ । अष्ठा नः श्रौरश्रोत्रि-
षमिति तिस्रो ऽष्ठा वो अग्निमवस इत्येतासां स्थाने । १६ । प्रति
भुताद्येति तिस्रः प्रत्यस्यै पिपौषत इत्येतासां स्थाने । १७ ॥ १२ ॥

अग्ने तमद्येत्याज्यम् । १ । तस्य प्रथमायां पञ्चाक्षरेण विष्टम्
द्वाभ्यां पञ्चाक्षराभ्यामवसाय द्वाभ्यां प्रणोति । २ । माधुच्छन्दसः
प्रउगः । ३ । द्वाविंशतिं गायत्र्यः । ४ । मृजानो वारे पवमानो
अव्यय इति यावत्सुतो याथाकाम्यम् । ५ । उत्तिष्ठन्नोजसेत्येको-
त्तिष्ठतावपश्यतेत्येतस्याः स्थाने । ६ । त्रिकङ्कुकीया प्रतिपन्नादल-
तीयस्य । ७ । तस्याः षोडशाक्षरेण विष्टम् षोडशाक्षरेण प्रणुत्य
षोडशाक्षरेणावसाय षोडशाक्षरेण । ८ । तुविशुभेत्युत्तरे । ९ ।
दृष्टदित्रायेति सूक्तात्पूर्वां प्रगाथौ पितृस्वस्वपीयथा संशंसतीति मरु-
त्ततीयम् । १० । वामदेव्यस्य स्त्रोत्रियानुरूपौ शस्त्रोर्ध्वं धाव्याय
राक्षन्तरं प्रगाथं स्त्रोत्रियानुरूपौ च । ११ । सखाय आ शिवाम-
हीति नव । १२ । आ धूर्ध्वस्यै वज्रमेक इति च द्विपदे । १३ ।
द्वैरश्वस्वपीयं च । १४ । प्राग्धैरश्वस्वपीयात्प्रगाथेन संशंसति । १५ ।
इति निष्केवच्यम् । १६ । षष्ठात्प्रतिपदनुचरौ वैश्वदेवस्य । १७ ।
पुरस्तात्तानोभङ्गीयात्प्रशुक्रौयमिति वैश्वदेवे विकारः । १८ । उह
विष्णवित्युद्गत्य भवा मित्र इति यजति । १९ । अग्निं नर इत्यग्नि-
ष्टोमसाक्षः स्त्रोत्रियानुरूपौ । २० । आयं गौर्मही क्षौरिति स्त्रोत्रि-
यानुरूपौ । २१ । तं प्रह्वयेति त्रयोदश । २२ । यज्ञो यज्ञवेति

परिधाय । २२ । प्रजापत इति यजति । २३ । उक्थैराहावो
 व्याख्यातः । २४ । इति समूहे ऽतिरिक्तोक्तम् । २५ । पुरा पत्नी-
 संघाजेभ्यः संस्थाप्य वा गार्हपत्ये ऊत्वा पूर्वया द्वारा सदः प्रपद्य
 स्वस्य धिष्यत्यस्य पश्चादुपविश्य मानसेन स्तुत आद्यं गौरिति सार्प-
 राज्ञीः पराङ्मुपांशुप्रणुवन् । २६ । अध्वर्योश् इत्यामन्वितो होयि
 होतरिति सर्वत्र प्रतिशृणोति । २७ । ओं होतस्तथा होतरित्याच-
 चाणे ऽनुशृणोति । २८ ॥ १३ ॥

अध्वर्योश् इति दम्होतरि वदिस्यन् । १ । प्रजापतिरकाम-
 यत वज्रः स्यां प्रजायेय सर्वं वेदमनुव्याद्यदिदं किंचेति ^२ स एतं
 दम्होतारं यज्ञक्रतुमपश्यदग्निहोत्रम् । ^३ इत्युक्ताथोपांशु । ^४ ।
 चिन्तिः सुक् ^५ चित्तमाज्यम् ^६ वाम्बेदिः ^७ आधीतं बर्हिः ^८ केतो
 अग्निः ^९ विज्ञातमग्नीत् ^{१०} वाचस्यतिहोता ^{११} मन उपवक्त्रा ^{१२} प्राणो
 हविः ^{१३} सामाध्वर्युः ^{१४} इति होतारः ^{१५} । अथ यश्चः ^{१६} वाचस्यते
 हृदिधेनामन् ^{१७} वाचस्यतिः सोममपादा अस्मासु नृम्यं ^{१८} धाः
 । ^{१९} इत्युपांशु । ^{२०} । तेन देवान्मनुव्यान्सुरानित्येतांस्त्रयानजन-
 यत्प्रजापतिः ^{२१} स येषां वा एवंविदान्होता भवति ^{२२} । प्र वै स
 होता प्रजया पशुभिर्जायते ^{२३} । प्र ते यजमानाः प्रजया पशुभि-
 र्जायन्ते येषामेवंविदान्होता भवती ^{२४} ति । ^{२५} ॥ १४ ॥

अध्वर्योश् इति षतुर्होतरि वदिस्यन् । १ । ते इया एवान्वावृत्ता
 आसन्धेवाश्च मनुव्याश्च ^२ पराङ्मो हास्मादसुरा आसन्धेो ऽकाम-
 यत वीरो म आजायेत येनेमानसुरानभिभवेयमिति ^३ । स एतं
 षतुर्होतारं यज्ञक्रतुमपश्यद्दर्शपूर्णमासौ । ^४ । इत्युक्ताथोपांशु । ^५ ।

पृथिवी होता ^६ द्यौरध्वर्युः ^७ त्वष्टाग्नीत् ^८ मित्र उपवक्ता ^९ इति होतारः । ^{१०} अथ यद्दः । ^{११} वाचस्यते वाचो त्रीर्येष संभृततमेनाय-
 ष्वरे ^{१२} यज्ञपतये वसु वार्यमासंस्कारये ^{१३} वाचस्यतिः सोमं
 पिवत् ^{१४} जजनदिन्द्रमिन्द्रियाय स्वाहा । ^{१५} इत्युपांशु । ^{१६} ।
 तेनेन्द्रं वीरमजनयन्त एगानसुरानभ्यभवत्प्रजापतिः ^{१७} स येषां
 वा एवंविदान्होता भवति ^{१८} आ वै तस्य होतुर्वीरो जायते ^{१९} आ
 तेषां यजमानानां वीरा जायन्ते ^{२०} अभि वे स होता द्विषन्तं
 भ्रातृव्यं भवति ^{२१} अभि ते यजमाना द्विषतो भ्रातृव्यान् भवन्ति
 येषामेवंविदान्होता भवती ^{२२} ति । ^{२३} ॥१५॥

अध्वर्यो ३ इति पञ्चहोतरि वदिष्यन् । १। तस्मा इन्द्राय
 देवता ऐश्याय ऐश्याय नातिष्ठन्त ^२ स एतं पञ्चहोतारं यज्ञक्रतु-
 मपश्यन्नातुर्मास्यानि । ^३ इत्युक्त्वाथोपांशु । ^४ अग्निर्होता ^५ अग्नि-
 नावध्वर्युः ^६ रुद्रो ऽग्नीत् ^७ वृहस्पतिरुपवक्ता ^८ इति होतारः । ^९ अथ
 यद्दः । ^{१०} वाचस्यते ऽक्विद्रया वाचाक्विद्रया जुहा ^{११} दिवि देवा
 वृधन्तोचामैरयस्य । ^{१२} इत्युपांशु । ^{१३} ततो वा इन्द्राय देवता
 ऐश्याय ऐश्यायातिष्ठन्त ^{१४} स येषां वा एवंविदान्होता भवति ^{१५}
 तिष्ठन्ते वै तस्मै होत्रे स्वाः ऐश्याय ^{१६} तिष्ठन्ते तेभ्यो यजमानेभ्यः
 स्वाः ऐश्याय येषामेवंविदान्होता भवती ^{१७} ति । ^{१८} ॥१६॥

अध्वर्यो ३ इति षड्होतरि वदिष्यन् । १। सो ऽकामयता-
 ञ्नादः स्वामन्नपतिरिति ^२ स एतं षड्होतारं यज्ञक्रतुमपश्यत्पशु-
 बन्धम् । ^३ इत्युक्त्वाथोपांशु । ^४ सूर्यस्ते षत्तुः ^५ वायुः प्राणः ^६
 अन्नरिचमात्मा ^७ यज्ञो गाचाणि ^८ द्यौः पृष्ठम् ^९ पृथिवी शरी-

रम्^{१०} इति होतारः ।^{११} अथ ग्रहः ।^{१२} सोमः सोमस्य पिबतु
शुक्रः शुक्रस्य पिबतु ।^{१३} आतास्त इन्द्र सोमा वातापे हवनश्रुतः ।
।^{१४} इत्युपांशु ।^{१५} ततो वै सो ऽन्नादो ऽन्नपतिरासीत् ।^{१६} स
येषां वा एवंविदान्होता भवति ।^{१७} अन्नादो वै स होताऽन्न-
तिर्भवति ।^{१८} अन्नादास्ये यजमाना अन्नपतयी भवन्ति येषामेवंवि-
दान्होता भवती^{१९}ति ।^{२०} ॥१७॥

अध्वर्यो इ इति सप्तहोतरि वदित्यन् ।१। ते देवा अकाम-
घ्नन् कृत्वाः कृत्तेषु लोकेषु स्थानेति ।^२ त एतं सप्तहोतारं यज्ञकृतु-
मपश्यन्सौम्यमध्वरम् ।^३ इत्युक्त्वायोपांशु ।^४ महाहविर्हिता ।^५ सत्व-
हविरध्वर्युः ।^६ अचित्तपाजा अग्नीत् ।^७ अचित्तमगा उक्त्वन्ना ।^८ अना-
ध्वस्यप्रतिध्वस्यन्नाभिगरौ ।^९ अथास्य उद्गाता ।^{१०} इति होतारः ।^{११} अथ
ग्रहः ।^{१२} वाचस्यते विधेनामन्विधेम ते नाम ।^{१३} विधेस्त्वमन्नाकं
नाम ।^{१४} मा देवानां तन्मुञ्चेदि मा मनुष्याणाम् ।^{१५} सजूर्दिषा
इधिव्योपहृतः सोमस्य पिब आसा ।^{१६} इत्युपांशु ।^{१७} ततो
वै तेभ्यो ऽकल्पत ।^{१८} ते देवाः कृत्वाः कृत्तेषु लोकेष्वसन् ।^{१९} अथस्य
कृत्वाः कृत्तेषु ।^{२०} स येषां वा एवंविदान्होता भवति ।^{२१} कल्पते वै
तस्यै होत्रे योगधेमः ।^{२२} कल्पते तेभ्यो यजमानेभ्यो योग-
धेमः ।^{२३} अग्नि वै स होता स्वर्गं लोकमश्रुते प्रत्यस्त्रिंशोके प्रति-
तिष्ठति ।^{२४} अग्नि ते यजमानाः स्वर्गं लोकमश्रुते प्रत्यस्त्रिंशोके
प्रतितिष्ठन्ति येषामेवंविदान्होता भवती^{२५}ति ।^{२६} ॥१८॥

तनूरतो वहति ।१। अध्वर्यो येषां वा अन्नादीं प्रजापते
स्वर्गं विदान्होता भवत्यन्नादो वै स होता भवत्यन्नादास्ये यज-

पृथिवी होता ^६ घौरध्वर्युः ^७ तृष्टाग्नीत् ^८ मित्र उपवक्ता ^९ इति
 होतारः ^{१०} । अथ गृहः ^{११} । वाचस्यते वाचो वीर्येण संभृततमेनाय-
 ष्वसे ^{१२} यज्ञपतये वसु वार्यमासंस्करसे ^{१३} वाचस्यतिः सोमं
 पिबतु ^{१४} जजनदिन्द्रमिन्द्रियाय स्वाहा ^{१५} । इत्युपांशु ^{१६} ।
 तेनेन्द्रं वीरमज्जयत्त एनानसुरानभ्यभवत्प्रजापतिः ^{१७} । स येषां
 वा एवंविदान्होता भवति ^{१८} । आ वै तस्य होतुर्वीरो जायते ^{१९} । आ
 तेषां यजमानानां वीरा जायन्ते ^{२०} । अभि वै स होता द्विषन्तं
 भ्रातृभ्यं भवति ^{२१} । अभि ते यजमाना द्विषतो भ्रातृव्यान् भवन्ति
 येषामेवंविदान्होता भवती ^{२२} ति । ^{२३} ॥ १५ ॥

अध्वर्यो २ इति पञ्चहोतरि वदिष्यन् । १ । तस्मा इन्द्राय
 देवता ष्यैष्ठ्याय ष्यैष्ठ्याय नातिष्ठन् ^२ । स एतं पञ्चहोतारं यज्ञक्रतु-
 मपश्यत्वातुर्मास्थानि । ^३ । इत्युक्ताग्नीषोःशु । ^४ । अग्निहोता ^५ । अग्नि-
 नावध्वर्युः ^६ । इन्द्रो ऽग्नीत् ^७ । इष्टस्यतिरुपवक्ता ^८ इति होतारः ^९ । अथ
 गृहः ^{१०} । वाचस्यते ऽबिन्द्रया वाचाबिन्द्रया जुह्वा ^{११} । दिवि देवा
 रुधन्होचामैरथस्य ^{१२} । इत्युपांशु ^{१३} । ततो वा इन्द्राय देवता
 ष्यैष्ठ्याय ष्यैष्ठ्यायातिष्ठन् ^{१४} । स येषां वा एवंविदान्होता भवति ।
 तिष्ठते वै तस्मै होत्रे स्वाः ष्यैष्ठ्याय ^{१५} तिष्ठन्ते विभ्यो यजमानेभ्यः
 स्वाः ष्यैष्ठ्याय येषामेवंविदान्होता भवती ^{१६} ति । ^{१७} ॥ १६ ॥

अध्वर्यो ३ इति षड्होतरि वदिष्यन् । १ । सो ऽकामयता-
 स्नादः स्वामन्नपतिरिति ^२ । स एतं षड्होतारं यज्ञक्रतुमपश्यत्पशु-
 बन्धम् । ^३ । इत्युक्ताथोपांशु । ^४ । सूर्यस्को वजुः ^५ । वायुः प्राणः ।
 अन्नरिक्तमात्मा ^६ । यज्ञो गात्राणि ^७ । सौः पृष्ठम् ^८ । पृथिवी ब्रवी-

रम्^१ इति होतारः^{१०} । अथ ग्रहः ।^{११} सोमः सोमस्य पिबतु
शुकः शुकस्य पिबतु^{१२} । आतास इन्द्र सोमा वातापे हवनश्रुतः ।
।^{१३} इत्युपांशु ।^{१४} ततो वै सो ऽन्नादो ऽन्नपतिरासीत् ।^{१५} स
येषां वा एवंविदान्होता भवति^{१६} । अन्नादो वै स होतान्नप-
तिर्भवति^{१७} । अन्नादास्ते यजमाना अन्नपतयो भवन्ति येषामेवंवि-
दान्होता भवती^{१८}ति ।^{१९} ॥१७॥

अध्वर्योऽ इति सप्तहोतरि वदिस्यन् । १ । ते देवा अकाम-
यन्त कृष्णाः कृष्णेषु लोकेषु स्यामेति^२ । त एतं सप्तहोतारं यज्ञकलु-
मपश्यन्मौम्यमध्वरम् ।^३ इत्युक्त्वायोपांशु ।^४ महाहविर्होता^५ सत्य-
हविरध्वर्युः^६ । अचिन्तपाजा अग्नीत्^७ । अचिन्तमना उपवक्ता^८ । अना-
ध्वस्यप्रतिध्वस्यश्चाभिगरौ^९ । अथास्य उद्गाता^{१०} इति होतारः^{११} । अथ
ग्रहः ।^{१२} वाचस्यते विधेनामन्विधेम ते नाम^{१३} । विधेस्त्वमस्माकं
नाम^{१४} । मा देवानां तन्तुश्चेदि मा मनुष्याणाम्^{१५} । सजूर्दिषा
पृथिव्योपहृतः सोमस्य पिब स्वाहा ।^{१६} इत्युपांशु ।^{१७} ततो
वै तेभ्यो ऽकल्पत^{१८} । ते देवाः कृष्णाः कृष्णेषु लोकेष्वामन्^{१९} । अथद्य
कृष्णाः कृष्णेषु^{२०} । स येषां वा एवंविदान्होता भवति^{२१} । कल्पते वै
तस्मै होत्रे योगक्षेमः^{२१} । कल्पते तेभ्यो यजमानेभ्यो योग-
क्षेमः^{२२} । अभि वै स होता स्वर्गं लोकमश्रुते प्रत्यस्मिंल्लोके प्रति-
तिष्ठति^{२३} । अभि ते यजमानाः स्वर्गं लोकमश्रुते प्रत्यस्मिंल्लोके
प्रतितिष्ठन्ति येषामेवंविदान्होता भवती^{२४}ति ।^{२५} ॥१८॥

तनूरतो वदति । १ । अध्वर्यो येषां वा अन्नादीं प्रजापते-
स्त्वं विदान्होता भवत्यन्नादो वै स होता भवत्यन्नादास्ते यज-

माना भवन्ति ^२ अर्धर्यो येषां वा अक्षपत्नीं प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्-
 होता भवत्यक्षपतिर्वै स होता भवत्यक्षपतयस्ते यजमाना भवन्ति ^३ ।
 अर्धर्यो येषां वै भद्रां प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवति भद्रं
 वै तस्मै होत्रे भवति भद्रं तेभ्यो यजमानेभ्यो भवति ^४ । अर्धर्यो
 येषां वै कक्ष्याणीं प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवति कक्ष्याणं वै
 तस्मै होत्रे भवति कक्ष्याणं तेभ्यो यजमानेभ्यो भवति ^५ । अर्धर्यो
 येषां वा अग्निस्रयां प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवत्यग्निस्रयो वै स
 होता भवत्यग्निस्रयास्ते यजमाना भवन्ति ^६ । अर्धर्यो येषां वा
 अपभयां प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवत्यभयं वै तस्मै होत्रे भवत्य-
 भयं तेभ्यो यजमानेभ्यो भवति ^७ । अर्धर्यो येषां वा अनाप्तं
 प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवत्यनाप्तो वै स होता भवत्यनाप्तास्ते
 यजमाना भवन्ति ^८ । अर्धर्यो येषां वा अनाप्यां प्रजापतेस्तन्वं
 विद्वान्होता भवत्यनाप्यो वै स होता भवत्यनाप्यास्ते यजमाना
 भवन्ति ^९ । अर्धर्यो येषां वा अनाष्ट्यां प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता
 भवत्यनाष्ट्यो वै स होता भवत्यनाष्ट्यास्ते यजमाना भवन्ति ^{१०} । अर्धर्यो
 येषां वा अनाष्ट्यां प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवत्यनाष्ट्यो वै स
 होता भवत्यनाष्ट्यास्ते यजमाना भवन्ति ^{११} । अर्धर्यो येषां वा
 अपूर्वां प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवति न वै तस्माद्भोतुरन्यः
 पूर्वा भवति न तेभ्यो यजमानेभ्यो ऽन्ये पूर्वे भवन्ति ^{१२} । अर्धर्यो
 येषां वा अभ्राह्व्यां प्रजापतेस्तन्वं विद्वान्होता भवत्यभ्राह्व्यो
 वै स होता भवत्यभ्राह्व्यास्ते यजमाना भवन्ति येषामेवंविद्वान्होता
 भवतीति ^{१३} । १३ ॥ १६ ॥

गृहपतिरतो गृहपतिवदगम् । १ । अध्वर्यो येषां वै गृहपति-
 गृहपतिं विद्वान्गृहपतिर्भवति^२ राभ्रोति वै स गृहपती राभ्रुवन्नि
 ते यजमानाः ।^३ अध्वर्यो^४ येषां वा अपहतपाशानमेवंविद्वान्गृह-
 पतिर्भवत्यप वै स गृहपतिः पाशानं हते^६ ऽप ते यजमानाः
 पाशानं ज्ञते^७ येषामेवंविद्वान्गृहपतिर्भवती^८ति । १ । ॥ २० ॥

प्रजापत इति मनसा यजति । १ । मनसा वषट्करोति । २ ।
 मनसानुवषट्करोति । ३ । मनसा भक्तः । ४ । मनसोरोऽभिर्मर्-
 नम् । ५ । सौदुम्बरीमन्वारभन्ते ऽपेण धिष्ण्यप्रानाषीनाः । ६ । पलाश-
 ब्राह्मभिर्धे नातिक्रानेयुः । ७ । उत्तमौ पाणी होता कुर्वीत । ८ ।
 उत्तमो ऽवानीति । ९ । अपिधाय सदशो द्वारौ ब्राह्मयाद्या-
 ध्वर्युर्वाचमुपाकरोति । वज्रयताः संमीख्यासत आ नक्षत्राणां दर्श-
 नात् । १० । नक्षत्रेषु दृश्यमानेषु मार्गालीयदेशे तच्चकुरिति नक्ष-
 तेषु चकुर्विसृजन्ते । ११ । सर्वे साधो निधनमुपेत्योत्तरस्य हविर्धान-
 स्याधो ऽचं सर्पन्ति । १२ । उत्तरस्योत्तरेण वा । १३ । युवं
 तमिन्द्रापर्वतेत्यक्षवेलायां जपित्वापेण हविर्धाने समुपविश्य कामा-
 न्ध्यायन्ते यत्कामा भवन्ति । १४ । ये वज्रकामा भूर्भुवः स्वरित्ये-
 तास्ते व्याहृतीर्जपेयुः । १५ । ते प्राञ्च उदस उल्लग्न्य वाचं विह्वयन्ते
 वागैतु वागुपैतु वागुप मैतु वागिति । १६ । सुब्रह्मण्याप्रतीकं चिहर्पा-
 न्धभिव्याहृत्य वाचं विह्वयन्ते । १७ । अत्र द्वादश्राहः संतिष्ठते । १८ ।
 कालवादो वा कालवादो वा । १९ । ॥ २१ ॥

इति शाङ्खायनसूत्रे दशमो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्राम् ।

व्याख्यातो द्वादशाहः प्रकृतिः सत्ताहीनानाम् । १ । वचन-
लक्षणो विकारः । २ । द्विराचप्रभृतयो ऽहीना द्वादशाहपर्यन्ताः । ३ ।
द्वादशाहप्रभृतौनि सत्ताणि । ४ । अहीनेषु प्रायणीयो न विद्यते
। ५ । सत्तधर्मास्य । ६ । ॥ १ ॥

चतुर्विंशसोमं वृहत्पृष्ठसुभयसामाग्निष्टोम उक्थं वाहस्यतुर्विंश-
मित्याचक्षते । १ । हेताजनिष्टेत्याज्यम् । २ । माधुच्छन्दसः प्रथमः
। ३ । कयाशुभौयं मरुत्वतीयम् । ४ । अनुत्तमा त इति परिधा-
नीयोत्तराः पूर्वाः शस्त्रा यचास्मिन्वीयते निवित् । ५ । तदिदासीयं
निष्क्रेवत्यम् । ६ । द्वितीयात्सावित्र्यावापृथिवीये । ७ । वैश्वदेवमाहते
च । ८ । आर्भवं षष्ठात् । ९ । वैश्वानरीयं तृतीयात् । १० । यज्ञेन
वर्धतेति जातवेदसीयम् । ११ । सामान्तरुक्थयः । १२ । यज्ञाय-
त्रीयस्य स्तोत्रियेणोक्थयस्तोत्रियान्संश्रस्य ¹³ अनुहूपेणानुहूपान् ¹⁴
अग्ने मरुद्भिर्ऋक्भिः पा इन्द्रावरुणाभ्यां मत्सेन्द्रावृहस्यतिभ्यामि-
न्द्राविष्णुभ्यां सजूरिति शस्त्रा परिदधाति । ¹⁵ १३ । यहाम्तरुक्थय
एतया शस्त्रया यजेत् । ¹⁶ १४ । ॥ २ ॥

एकचिके त्वच्छृणं शस्त्रम् । १ । यथास्तुतं स्तोत्रियाऽऽशस्त्रा
द्वेषाम्वा ² यथास्तोत्रियमनुहूपान्शामप्रगाथांश्च शस्त्रा ⁴ पर्यासा-
गामुत्तमांस्तृषाशोचकाः शंसन्ति । ⁵ १ । निविद्धानानां हेता । ⁶ ३ ।
सर्वमन्यत्प्रकृत्या । ⁷ ४ । ॥ ३ ॥

अभिप्रवः षष्ठः पृष्ठ्यविकारः । १ । यानि अहस्य प्रथमस्या-
 ज्यानि समूहे तानि पूर्वेषामभिप्रविकानाम् । २ । रथन्तरं वृहदिति
 पृष्ठे विपर्यासम् । ३ । ज्योतिरग्निष्टोमः प्रथममुत्तमं च । ४ । चला-
 र्युक्थानि मध्ये । ५ । गां द्वितीयं चतुर्थं च । ६ । आयुःकृतीयं
 पञ्चमं च । ७ । इन्द्रो रथायेति महत्वतीयम् । ८ । आ याज्ञर्वा-
 ङ्गिति निष्क्रेवस्यम् । ९ । कथा देवानामिति वैश्वदेवम् । १० ।
 पञ्चमे च । ११ । मारुतमेकाहात् । १२ । एति प्र होतेति जात-
 वेदशीघम् । १३ । समानमन्यत्प्रथमेनाङ्गा । १४ ॥ ४ ॥

इमा उ त्वेति महत्वतीयं द्वितीयस्य । १ । सुत इत्तं निमित्त
 इति निष्क्रेवस्यम् । २ । एकाहात्साविचम् । ३ । ततं म इत्यार्भवम्
 । ४ । पञ्चमे च । ५ । देवान् इति वैश्वदेवम् । ६ । चतुर्विंश-
 ज्ञातवेदशीघम् । ७ । समानमन्यद्वितीयेनाङ्गा । ८ ॥ ५ ॥

श्रौष्णिषो वैश्वमनसः प्रउगकृतीयस्य । १ । वायो याहि शिवा^२ वां
 सहस्रं^३ ता वां विश्वा^४ वां वाश्चिष्टः^५ सखाय आ शिषाम^६ सुत
 नो देव्यदिति^७ नः प्रिये^८ति प्रउगद्वयानि । ९ । तिष्ठा हरी इति
 महत्वतीयम् । १० । एकाहान्निष्क्रेवस्यम् । ११ । षृतेन चावापृथिवी
 इति षष्ठम् । १२ । षष्ठे च । १३ । एकाहादाभवं वैश्वदेवं च । १४ ।
 आ इन्द्रा^{१५}सखामग्न सखाय^{१६} इत्याग्निमाहृतम् । १७ ॥ ६ ॥

होताजनिष्टेत्याज्यं चतुर्थस्य । १ । मैधातिथः प्रउगः । २ । ये
 गार्त्समदे ते वायव्येन्द्रवाचसे । मैधानिष्क्रेव पूर्वाः । ३ । मिचं
 वथं^४ प्रातर्युजा^५ त्वा वहन्वैभिरग्न इति षष्ठानि । ७ । याहि
 अहस्योत्तरस्य सारखतानि समूहे तान्युत्तरेषामभिप्रविकानाम्

। ११ । एकाहान्मरुत्वतीयम् । १२ । उग्रो जज्ञ इति निष्कवेव्यम् । १३ ।
द्वितीयात्सावित्र्यावापृथिवीये । १४ । आर्भवं तृतीयात् । १५ । अग्नि-
रिन्द्र इति वैश्वदेवम् । १६ । यानि अहस्य पूर्वस्य वैश्वानरीयाणि
तान्युत्तरस्य । १७ । प्र ये शुभ्रन्ते जनस्य गोपा इत्याग्निमा-
रुतम् । १८ । ॥ ७ ॥

अग्न ओजिष्ठमित्याज्यं पञ्चमस्य^१ सर्वत्रोत्तमां परिहाय । १ । संशार्थः
प्रउगः । २ । अयं विष तव वाचो स त्वं नो देवेति त्वः^४ ब्रतेना
न^५ आ नो मित्रावरुणा^६ ऽ नो गोमन्त^७ मतस्यिद्विन्द्र णो^८ विश्वे देवा
अतावृध इति त्वचानि । ३ । क स्य वीर इति मरुत्वतीयम् । ४ ।
एतायामेति निष्कवेव्यम् । ५ । तृतीयात्सावित्र्यावापृथिवीये । ६ ।
प्र वः सफलकंसिच इच्छिगोरित्याग्निमारुतम् । ७ । ॥ ८ ॥

सखायः सं वः सम्यक्षमित्याज्यं षष्ठस्य^१ सर्वत्रोत्तमां परिहाय
। १ । संशार्थः प्रउगः । २ । वाचवा याहि दर्शत^४ रथेन पृथुपा-
जमा^५ अदद्य सूर उदिते प्रति वां सूर उदित इति वा^६ पुरुप्रिया
ण^७ उप नो हरिभिर्विश्वे^८ देवाष आ गतेति भारद्वाजमिति
त्वचानि । ३ । महं इन्द्रो नृवदिति मरुत्वतीयम् । ४ । यो जात
इति निष्कवेव्यम् । ५ । द्वितीयात्सावित्रम् । ६ । अब्रभसु त्य इति
वैश्वदेवम् । ७ । धारावरास्त्रमग्ने शुभिरित्याग्निमारुतम् । ८ । इन्द्र
वृद्धोत वैश्वदेवं षष्ठस्याङ्गो द्वितीये ऽभिज्ञवे । ९ । उषासानकेति
तृतीये । १० । अग्निरिन्द्र इति चतुर्थे । ११ । शं न इन्द्राग्नी इति
वा । १२ । प्रथमं वा पूर्वस्निग्धटले द्वितीयमुत्तरे । १३ । परावत
इति पञ्चमे । १४ । ॥ ९ ॥

अभिजित्सर्वसोम उभयसामा रथन्तरपृष्ठो वृहस्पृष्ठो वाग्निष्टोमः
 ११। प्र वो देवाय यदाहिष्ठमित्याज्यम् । १२। उभौ माधुच्छन्दसगार्त्समदौ
 प्रउगौ । १३। माधुच्छन्दसानि पूर्वाणि दृशानि गार्त्समदान्युत्तराणि
 १४। वैश्वदेवं वा गार्त्समदानाम् । १५। एकाहिकं वा प्रातःसवनम्
 १६। इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मदायेत्यैकाहिकादूर्ध्वं मरुत्वतीयात्
 १७। या त ऊतिरिति निष्केवेत्यात् । १८। पूर्वे तु वृहस्पृष्ठे । १९।
 एकसूक्ते वा । पिबा सोममभि तसु वृहीति । पूर्वसोत्तमासुत्सृजति
 ११०। एकाहान्तृतीयसवनम् । १११। ॥ ११० ॥

सप्तदशसोमाः स्वरसामानः । १। रथन्तरं पृष्ठं प्रथमस्य वृह-
 द्वितीयसोभयसामा तृतीयो रथन्तरपृष्ठः । २। स्वरपृष्ठाः कौषी-
 तकेः । ३। वृहद्रथन्तरे पवमानेषु । ४। अग्निष्टोमाः पैङ्गस्य । ५।
 उक्थयाः कौषीतकेः । ६। आ यज्ञैर्वृहदयो ऽग्न ओजिष्ठमित्या-
 ज्यानि^७ सर्वनोत्तमाः परिहाय । ८। ये अहस्य प्रथमस्य ते
 प्रउगाः । ९। क स्य वीर इति प्रथमस्य स्वरसाधो मरुत्वतीयं
 कथाशुभीयं द्वितीयस्य गायत्सामेति तृतीयस्य । १०। सामप्रगा-
 थांस्य ग्रस्त्रा कइतः प्रगाथान् । ११। कं गथ इति प्रथमे कदू-
 न्वस्येति द्वितीय इमा उ त्वा पुरूवसो इति तृतीये वृहत्स-
 योनिः । १२। यस्ये साधिष्ठ इत्युत्तमां परिहायावांयथमिति च
 प्रथमे^{१३} गायन्ति त्वापादित उदु नश्चिचतम इति द्वितीय^{१४} इन्द्रं
 विन्धाः सं च त्वे जम्भुरिति तृतीये । १५। इति वृहद्रथन्तरपृष्ठा-
 नाम् । १६। यज्यायथा अपूर्व्येति स्तोत्रियः स्वरपृष्ठानाम् । १७।
 यद्विन्द्र चिच मेहेनेति दे या इन्द्र भुज इति तृतीयानुरूपस्य

११¹⁸ । मस्यपायि ते मह इति वा द्वितीयस्य । प्रथमां द्वितीयां
 करोति । ११¹⁹ । मसि नो वस्यदृष्टय इति द्वे वयं ष त्वेति द्विती-
 यानुरूपस्य । ११²⁰ । प्रत्यस्मै पिपीषत इति वा द्वितीयस्य । चतुर्थीं
 द्वितीयां करोति । ११²¹ । इममिन्द्र सुतं पिबेति द्वे क ईं वेदेति
 द्वितीयानुरूपस्य । ११²² । ॥ ११ ॥

यतो दृष्टीकः स्तोत्रियः स्यात्ततो दृष्टीको ऽनुरूपः कार्यः
 । १ । धार्यां शस्त्रा कदतस्य रथन्तरस्य योनिं प्रथमे दृष्टतो द्वितीय
 उभयोस्तृतीये । २ । पूर्वां सर्वत्र रथन्तरस्य । ३ । यमिन्द्र दाधष
 इति द्वे प्रथमे स्वरन्ति त्वेति द्वितीये दाना मृगो न वारण
 इति द्वितीये । ४ । इन्द्र तुभ्यमिन्द्रघवन्निति नवानां तिस्रस्त्रिंशो
 ऽम्बुं पूर्वाणि च सूक्तानि । ५ । त्वचानि वोद्भृत्योभयानि सूक्तानि
 । ६ । स्वरयोनिषु चोल्हयोः । ७ । प्रागानुष्टुभान्तृचाद्वा प्रगाथेन
 संशंसति । ८ । प्रथमात्प्रहात्तृतीयसवनानीति दृष्टद्रथन्तरपृष्ठानाम्
 । ९ । प्रतिपदस्य स्वरपृष्ठानाम् । १० । स्वरयोनीनां च । ११ । अनु-
 चरप्रभृति समूहान्मध्यमात्प्रहात् । १२ । उद्भृत्य तु वैश्वदेवानामु-
 त्तमानि सूक्तानि त्वचं च प्र वः पान्तं रघुमन्यवस्तं प्रत्नया कदि-
 त्वेति करोति । १३ । अग्निरिन्द्र इति वा प्रथमे । १४ । प्र ये शुम्भन्त
 इति च मारुतम् । १५ । देवान्धुव इति द्वितीये । १६ । उषासान्क्तेति
 द्वितीये । १७ । ॥ ११ ॥

एकविंशस्तोमं दृष्टस्युष्टं महादिवाकीर्त्यं वाग्निष्टोमेो विषुवान्
 । १ । पुरादित्यस्यास्तमयात्संस्थायः । २ । उदिते प्रातरनुवाकः । ३ ।
 यथाप्रकृति वा । ४ । अग्निं मन्ये पितरमित्युदिते प्रतिपत्प्रातरनुवा-

कथ्य । ५ । अतं दृशन्नतं विन्नतिन्नतं वानुब्रूयात् । ६ । वासिष्ठमाप्री-
सृक्तम् । ७ । सौर्यः पशुहृत्पासकभ्यः सवनीयस्य । ८ । चिचं देवा-
नामिति पुरोनुवाक्वास्तिष्ठ उत्तरा याज्याः सौर्यस्य । ९ । उपांशु
। १० । समुद्रादूर्भिरित्याज्यम् । ११ । वैष्टुभः प्रदगः । १२ । मध्य-
माच्छन्दोमाप्रीणि दक्षानि प्रथमे चोक्तमं च । १३ । प्रथमाप्रीणि
। १४ । आश्विने तु भानुमती तृतीया । १५ । प्र ब्रह्मैतु सद्नादिति
वैश्वदेवम् । १६ । ऐकादिकं वा प्रातःसवनम् । १७ । प्र वो देवाथ
त्वं हि क्षैतवदिति वा तदाज्यम् । १८ । माधुच्छन्दसस्य । १९ ।
कथा शुभा त्वं सुमेधं जनिष्ठा उग्र इति महत्त्वतौचम् । २० ।
आयन्त इव सूर्यमिति स्रोत्रियो ऽस्त्रयोगौ वृहति । २१ । यद्वाव
इन्द्रेत्यनुरूपः । २२ । महादिवाकीर्त्यं वा । २३ । चिचं देवानामिति
स्रोत्रियो महादिवाकीर्त्यस्य । २४ । उत्तरे च । २५ । उस्तूर्यो
वृहदर्षीधीति तृतीयानुरूपस्य । २६ । बण्महानुदु त्यद्दर्शतमिति
वा स्रोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ । २७ । विभ्राड् वृहदिति वा स्रोत्रियो
वि सूर्यो मध्य इत्यनुरूपः । २८ । विश्वाहा त्वा सुमनस इति
वा । २९ । बण्महानिति सामप्रगाथः । ३० । यः सचाहा विचर्ष-
णिरिति वा । ३१ । रथन्तरस्य धोनिं स्वयोगौ वृहति । ३२ ।
उभयोरस्त्रयोगौ । ३३ । महादिवाकीर्त्यं च । ३४ । ॥ १३ ॥

यद्येने पवमाने सामगाः कुर्युः । १ । नाक्रियमाणयोः शंसेत्
। २ । इन्द्रः किलेत्युक्थसुखीयाः । ३ । शं नो भव सक्षसेति महा-
दिवाकीर्त्यं । ४ । सौर्य इन्द्रेति सूक्तं स्वयोगौ वृहति । ५ । य
एक इन्द्रस्य इत्यस्त्रयोगौ । ६ । महादिवाकीर्त्यं च । ७ । तसु वृष्टी-

त्पुङ्गुतृष्टयन्तरे । ८ । अभि त्वं मेघम् । ९ । ऋतुर्जनिचीयस्य
 नव ब्रह्मा सर्वहरेर्वा निबिदम् । १० । आ सत्यो यातु । ११ ।
 विश्वजित इत्युत्तमां परिग्रियम् । १२ । आह्वय दूरोदणं रोहति
 । १३ । हंसः शुचिषदिति पच्छो ऽर्धर्षन्नस्त्रिपच्छो ऽनवानं त्रिपच्छो
 ऽर्धर्षन्नः पच्छः । १४ । उत्तमासुपसंशस्य । १५ । एष प्र पूर्वीः । १६ ।
 पतङ्गमक्रम् । १७ । उहं नः । १८ । इति पैङ्गम् । १९ । अथ
 कौषीतकम् । २० । समानमेक्यमुखीयायाः । २१ । ऋतुर्जनिचीय-
 सुङ्गुतृष्टयन्तरे । २२ । तस्यैवैकादश स्वयोनौ । २३ । नवान्यत्र
 । २४ । एन्द्र चाहि हरिभिरिति पञ्चदशोद्भृत्य साव्यम् । २५ ।
 बरोरेकादश ब्रह्मा निविदम् । २६ । अष्टरेक इति साव्यस्य स्थाने
 । २७ । तार्क्ष्यः पूर्वः पतङ्गात् । २८ । एकग्रतं निष्केवल्यम् । २९ ।
 प्रथमात्सावित्रम् । ३० । द्वितीयाद्वावापृथिवीयम् । ३१ । षष्ठादाभ-
 वमारुते । ३२ । देवान्शुव इति वैश्वदेवम् । ३३ । तृतीयाद्वैश्व-
 नरीयम् । ३४ । मूर्धानं मूर्धा दिव इत्यग्निष्टोमसाहः स्तोत्रियानु-
 रूपौ । ३५ । वेदिषद इति जातवेदसीयम् । ३६ । आवृत्ताः स्वर-
 सामानः । ३७ । ॥ १४ ॥

विश्वजित्सर्वस्तोमः सर्वपृष्ठो वृहत्पृष्ठो वाग्निष्टोमः । १ । अग्निं
 नर इत्याज्यम् । २ । त्वं हि चैतवदिति वृहत्पृष्ठस्य । ३ । माधुष्क-
 न्दसः प्रडगः । ४ । ऋतुर्विश्वान्मध्यन्दिनः । ५ । वैराजस्य स्तोत्रियानु-
 रूपौ ब्रह्मा सर्वपृष्ठे प्रगाथं च रथन्तरस्य योनिं वृहत्स्य । ६ ।
 अनुचरप्रसृति षष्ठात्तृतीयसवनम् । ७ । कथा देवानामिति वैश्वदेवं
 सात्त्विकस्य वृहत्पृष्ठस्य । ८ । आनेभद्रीयमेकाहस्य । ९ । सर्वपृष्ठे

विश्वजिति पुरस्तात्प्राहृतस्य सूक्तस्य हेतैवयामरुतं प्रंसति । १० ।
 जगतीशंसमन्यूङ्गम् । ११ । पङ्क्तिशंसं वा न्यूङ्गम् । १२ । अन्यूङ्गं वा
 । १३ । त्वमग्ने यज्ञानामित्यग्निष्टोमशास्त्रः स्तोत्रियानुरूपौ स्तोत्रि-
 यानुरूपौ । १४ । ॥ १५ ॥

इति ब्राह्मणायनसूत्र एकादशो ऽध्यायः समाप्तः ।

शेचकाणाम् । १ । प्रातःसवने कर्म । १ । आ नो मिचा-
वरुणा मित्रं वयं मित्रं ऊवे ऽयं वां मिचावरुणा पुरुवरुणा
चित्प्रति वां सूर उदिते प्र वो मिचाय यदय सूर उदिते प्र
मित्रयोस्ता नः शक्तमिति स्तोत्रिया मैचावरुणस्य । ३ । आ याहि
सुषुमेन्द्रमिद्राथिन इन्द्रेण सं हीन्द्रो दधीच उन्तिष्ठन्नोजसा सह
भिन्धि विश्वाः प्र सप्ताजं चर्षणीनां तमिन्द्रं वाजयामसि महँ
इन्द्रो य ओजसा युञ्जन्ति ब्रह्ममिति ब्राह्मणाच्छंसिनः । ४ । इन्द्राग्नी
आ गतं सुतमिन्द्रे अग्ना नमो वृहदियं वामस्य मन्मनस्ता ऊवे
ययोरिदमिन्द्राग्नी युवामिमे यज्ञस्य हि स्थ चत्विजेयं वामस्य
मन्मनस्ता ऊवे ययोरिदमिन्द्रे अग्ना नमो वृहत्तमीस्त्रिष्व ता हि
शश्वन्त इति वाच्छावाकस्य । ५ । ॥ १ ॥

द्विराचप्रभृतिष्वहःसंघातेष्वनुरूपाः श्वःस्तोत्रियाः समानस्तोत्रि-
येष्वपि । १ । परे वा । २ । नित्यांस्तृचानन्याच्छस्ताणां पर्यासा
इत्याचक्षते । ३ । प्रति वां सूर उदित इति मैचावरुणस्य । ४ ।
काव्येभिरदाभ्येति स्तोत्रिये वा । ५ । सति श्वःस्तोत्रिये वा । ६ ।
उद्देदभौति ब्राह्मणाच्छंसिनः । ७ । इन्द्राग्नी अवसेत्यच्छावाकस्य
। ८ । अन्तरेणानुरूपं पर्यासं चावापस्थानम् । ९ । एकया द्वाभ्यां
वा स्तोममतिशंसन्ति । १० । भूयसा चिच्छति । ११ । सर्वपृष्ठे च
विश्वजिति । १२ । एकया दशमे ऽहनि । १३ । युवं दक्षमा नो
बर्ही रिशादशो यं रक्षन्ति कथा राधाम ऋजुनीती नो मा
कस्याहुतक्रत्र मित्रो नो अत्यंहतिं महि वो महतां सोमस्य
मिचावरुणा ते नः सन्तु युजः प्र यो वां मिचावरुणा महि

त्रीणामित्येकपानिन्यः । १४ । काव्येभिरदाभ्या नो गन्तमिति तृषी
 । १५ । सप्तचत्वारिंशद्वैन्द्राणि गायत्र्यो दाशतथीषु तासां मैत्रा-
 वरुणः । १६ । चतुस्रत्वारिंशद्वैन्द्राणि मायत्राणि तेषां ब्राह्मणाच्छंसी
 । १७ । इहेन्द्राग्नी उप ऋये तोत्रा वृत्रहणेति वसुचे । १८ । यस्मिन्
 आ सुत इति द्वे । १९ । उप स्रकोध्वित्येका । २० । जुषेथां यज्ञ-
 मिति सप्त । २१ । षट्चत्वारिंशद्वैन्द्रान्यो गायत्र्यो दाशतथीषु
 तासामच्छावाकः । २२ । दशमादङ्गः स्तोत्रिया विश्वजिति सर्वपृष्ठे
 । २३ । षष्ठस्याङ्गः स्तोत्रियाननुरूपान्कृत्वितरेषां पञ्चानां स्तोत्रिया-
 ङ्गंषन्ति । २४ । आद्यत्तानाद्यत्तस्तोत्रेषु । २५ । ऊर्ध्वानेकाद्यभूतस्य
 । २६ । पर्यासीः परिदधति । २७ ॥ १ ॥

माध्यन्दिनेषु विकारः । १ । अथानि सूक्तान्युत्तरयोः सवनयोः
 प्रसासा इत्याचचते । २ । द्विषुक्ता मध्यन्दिनाः । ३ । चतुःसूक्ता-
 न्युक्तानि । ४ । अप प्राच इति सदा मैत्रावरुणस्योक्थसुखीया
 । ५ । शंसा महां यज्ञ इन्द्र इति द्वितीये । ६ । युभस्य ते कथा
 सङ्गमिति तृतीये । ७ । प्र त्रो महे मद्दिवधे भरध्वं यजामह
 इन्द्रमिति तृतीये । ८ । सद्यो हा न इन्द्रो दूरादा न आसादिति
 चतुर्थे । ९ । प्रो अस्मा उमे यदिन्नेति तृतीये । १० । गर्भे नु सन्का
 स्रष्टुतिरिति प्रथमे । ११ । इन्द्राय हि द्यौरिति तृतीये । १२ । आ
 कः स्रुत उप वाजेभिरुत्या सत्यो धालिति षष्ठे । १३ । तद्हीन-
 स्रुतम् । १४ । मध्यमे अहे तेषाञ्चिक्त्वापनीत्याचचते । १५ ।
 यदन्यत्स्तोत्रियानुरूपार्थां त्वचेभ्यस्य तत्प्रदेशे प्रतीयेत । १६ । अत्प्र-
 थमयोरङ्गोः अस्त्रं सर्वेषां तत्प्रथमे कन्दोमे । १७ । यन्मृतीय-

पञ्चमयोस्तन्मध्यमे ।^{१७} यत्तुर्थषष्ठयोस्तदुत्तमे ।^{१८} त्वं मर्षी
इत्तु तुभ्यं हेति यत्र होताहीनसूक्तं शंसेत् ।^{१९} त्वे च यत्पित-
रश्विष्व इन्द्रेत्येकविंशतिच्छन्दोमेषु पुरस्तात्पर्यासस्य ।^{२०} मा शिद-
न्वदि शंसत मा भेम मा अमिषेत्यस्य स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ
दशमे ऽहनि ।^{२१} आ धूर्षस्मा इति च द्विपदा ।^{२२} ॥ ३ ॥

कं नय इति ब्राह्मणाच्छंसिनो ऽनुरूपादनन्तरः प्रगाथिः कदा-
मैकार्षिकस्य स्थाने । १ । ब्राह्मणा त इति चोक्त्यनुष्ठीया । २ ।
उदु ब्राह्मणोति सदा पर्यासः । ३ । वयं च त्वा क ईं वेदेति
स्तोत्रियानुरूपौ तृतीये ऽहनि । ४ । प्रथमयोश्च च्छन्दोमयोः । ५ ।
विपर्यस्तौ तु मध्यमे । ६ । यदिन्द्र प्राङ्पागुदगिति वा स्तोत्रियानु-
रूपौ प्रगाथौ । ७ । अध्वर्यवो भरतेन्द्रायेत्येकादश तृतीये । ८ ।
विश्वः ष्टनगा इति स्तोत्रियः^९ तमिन्द्रं जौहवीमि मत्स्यपाशि
ते महो ऽस्मा अस्मा इत्यनुरूपे ।^{१०} कदा वषो स्तोत्रं धी
वाचां विवाच इति तृचौ ।^{११} यं एकं इद्व्य इति चतुर्थे
।^{१२} इन्द्रो मदाय मदेमदे हीति स्तोत्रियानुरूपौ ।^{१३} आ
धर्मिष्ठे छण्वाम यो न इन्द्राभित इति तृचौ ।^{१४} यस्मिन्मष्टं
इति पञ्चमे ।^{१५} सुरूपछन्नमिति स्तोत्रियानुरूपौ ।^{१६} त्वयं
वयं मध्वन्निति तृचम् ।^{१७} अस्मा इदु प्र त्ववस इति षष्ठे
।^{१८} तदहीनसूक्तम् ।^{१९} आयन्त इव सूर्यं शग्धू षु शचीपत
इति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथा उत्तमे छन्दोमे ।^{२०} त्वं मर्षी
इत्तु यो हेत्यहीनसूक्तस्य स्थाने ।^{२१} इन्द्रं स्तवेति च्छन्दीमेषु
पुरस्तात्पर्यासस्य ।^{२२} उदु त्वे मधुमत्तमा उदिक्वसं विश्वत

इति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ दशमे ऽहनि । २३ । त्रिकद्रुकेषु
महिष इति वा स्तोत्रियः ^{२४} । उत्तमा च तमिन्द्रं जोहवीमि विश्वाः
श्रुतना इत्यनुरूपः । २५ । रायस्क्राम इति च द्विपदा । २६ ॥ ४ ॥

कद्रु स्वस्येत्यश्वावाकस्थानुरूपादनन्तरः प्रगाथः कदानैकाहिकस्य
स्थाने । १ । उहं न इति चोक्थमुखीया । २ । अभि तष्टेवेति सदा
पर्यासः । ३ । त्वामिदा वयमेनमिदा ह्य इति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ
। ४ । अपूर्वा पुरतमानीति द्वितीये । ५ । तरणिरित्तरोभिरिति
स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ । ६ । य ओजिष्ठ इति तृतीये । ७ । यो
राजा नकिष्टमिति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ । ८ । सचायोरिन्द्र इन्द्र
शोममिमं पिबेति तृथौ । ९ । सं च ले जग्मुरिति चतुर्थे । १० ।
स्वादोरित्येत्या हि शोम इति स्तोत्रियानुरूपौ । ११ । यच्चिद्धि
सत्याव यत्नं शतक्रतविति तृथौ । १२ । कदा भुवन् रथनयाणीति
पञ्चमे । १३ । उभे यदिन्द्रेति स्तोत्रियानुरूपा । १४ । विदुष्टे
अस्य वीर्थस्येति तिस्रः । १५ । शासदङ्गिरिति षष्ठे । १६ ।
तदहीनसूक्तम् । १७ । नकिष्टं न त्वा वृहन्त इति स्तोत्रियानु-
रूपौ प्रथमे ऋन्दोमे । १८ । उभयं शृण्वदिति मध्यमे । १९ ।
यत इन्द्र भयामह इत्युत्तमे । २० । सर्वे प्रगाथाः । २१ ।
इच्छन्ति त्वेति ऋन्दोमेषु पुरस्तात्पर्यासस्य । २२ । अथा वाज-
मिति च द्विपदा दशमे ऽहनि । २३ । ऐकाहिकं च पूर्वम् ।
१४ । ॥ ५ ॥

अन्तरेण प्रायणीयोदयनीयौ कदन्तौ चोक्थमुखीयाश्चाभि-
तष्टीयं च वृहतीकारं च बार्हतानाम् । १ । अन्तरेणोक्थमुखीयां

सूक्ते चावापस्थानम् । २ । पृष्ठ्यात्सूक्तान्यभिज्ञवे । ३ । अहीनसूक्तानां
 स्थाने द्वितीयादङ्गः सूक्तानि । ४ । उत्तरं मैत्रावरुणस्य । ५ ।
 प्रथमात् अथात्स्वरसामसु । ६ । चतुर्विंशे ऽभिजिति विषुवति बृहत्पृष्ठे
 विश्वजिति महाव्रते च षष्ठात् । ७ । विश्वजिति सर्वपृष्ठे । ८ । महा-
 नास्त्रीनां मैत्रावरुणः स्तोत्रिद्यानुरूपा सप्रगाथौ । ९ । कदन्नं प्रगाथं
 वैरूपस्य ब्राह्मणाच्छंसी । १० । रेवतीनामच्छावाकः । ११ । वाल-
 खिल्या अविहता मैत्रावरुणः षट् सूक्तानीन्द्रनिहवं परिहाप्या नो
 विश्वे सजोषस इति च प्रगाथम् । १२ । वृषाकपिमृते कुन्तापमन्यूङ्गं
 ब्राह्मणाच्छंसी । १३ । द्यौर्न य इन्द्रेत्येवयामरुतः स्थाने विष्णुन्य-
 ङ्गमच्छावाकः । १४ । अभूरेक इति सामसूक्तं मैत्रावरुणस्य । १५ ।
 यो जात इति ब्राह्मणाच्छंसिनः । १६ । प्र घा न्वस्येत्यच्छावाकस्य
 । १७ । सामसूक्तानि शस्त्वाहीनसूक्तानि शस्त्वैकाहिकीभिः परिदधति
 । १८ । एकाहभृतस्यैकाहिकाग्र्यासानूर्ध्वमहीनसूक्तेभ्यः । १९ । ॥ ६ ॥

उक्त्येषु क्रियमाणेषु वालखिल्या वृषाकपिं विष्णुन्यङ्गमित्युद्धृत्य
 परिशेषान्मध्यन्दिनेषु शंसन्ति । १ । षष्ठादङ्ग उक्त्यानि । २ । अथ
 यदि षष्ठाङ्गिकं तृतीयसवनमसर्वपृष्ठे ऽहनि प्रदिष्टं स्याद्वितीयादङ्ग
 उक्त्यानि । ३ । परोक्षपृष्ठे प्रतिशिल्पानि क्रियन्ते । ४ । उद्धृत्य वाल-
 खिल्या मैत्रावरुणः पिबा सुतस्य रसिन इत्यैन्द्राग्रगाथाञ्छस्त्वा
 । ५ । वृषाकपिसुद्धृत्य ब्राह्मणाच्छंसीन्द्रो मदायेति पङ्कीरैश्रीः शंसति
 । ६ । विष्णुन्यङ्गमेवाच्छावाकः । ७ । इति परोक्षपृष्ठे । ८ । ॥ ७ ॥

अथ विश्वजिच्छिल्ये । १ । ऐकाहिकाग्रगाथाञ्छस्त्वा वालखिल्या
 वृषाकपिं विष्णुन्यङ्गं नाभानेदिष्टं च सर्वशस्तृचात्वा । २ । चतुर्ध्वं

वाखखिख्यागाम् । ३ । सामसूक्तानामहीनसूक्तानां पर्यासानी चीत्स्वी-
स्तृचान्दोचकाः शंसन्ति । ४ । इति विश्वजिच्छिल्ये विकारः । ५ ।
निविद्धानीर्यास्य दधान् । ६ । युवोर्यदौति दधम् । ७ । ये यज्ञेनेति
च सूक्तम् । ८ । खस्त्रि नो मिमीतामिति दधं निविद्धानीर्यम् । ९ ।
एवयामस्तस्य दधम् । १० । यथास्तोमं प्रातःसवनम् । ११ । ॥ ८ ॥

चिष्टद्वाराचस्य दध्कृतं ब्रह्मम् । १ । आख्यानामाद्यांस्तृचान्
। २ । निविद्धानानामुत्तमान् । ३ । एकैकामितरेषां सूक्तानां शिष्यानां
च । ४ । षष्ठस्य तु समानं विश्वजिच्छिल्येन शिष्यागाम् । ५ । नाभा-
नेदिष्ठस्य । ६ । एवयामस्तस्य । ७ । यदि गवामयमे ब्राह्मणाच्छंसिने
ब्राह्मिषुवत ऐन्द्रेषु प्रगाथेष्वभीवर्तमन्वायातयेथुर्यस्मिन्सुवते स स्तोत्रियः
शःस्तोत्रियो ऽनुरूपः । ८ । यदि वा षट्प्रगाथेन । ९ । हतीये
ऽहनि दृहत्यः । १० । तं वो दस्यं तत्त्वा याम्यभि प्र वः प्र सुमुतेमा
त्वा सहस्रमा मन्द्रैरिन्द्र यो राजा नकिष्टं न त्वा दृहन्तस्वमिन्द्र
अशास्वमिन्द्र प्रवृत्तिषु पिबा सुतस्य रसिनो ऽध्वर्षो द्रावथेति वा
। ११ । विषुवत्यादित्यव्रतम् । १२ । चित्रं देवानामिति स्तोत्रियानु-
रूपौ । १३ । विकर्षणं वा । १४ । बल्लहानुदु त्यदर्शतमिति स्तोत्रि-
यानुरूपौ प्रगाथौ विकर्षस्य । १५ । इन्द्र क्रतुमिति वा स्तोत्रिय
इन्द्र ज्येष्ठमित्यनुरूपः । १६ । पौरुमील्लं मानवं अजिचं भारदाजं
श्रौतनौधसे एतान्यभीवर्तस्थान इन्द्रकृतावेवोर्ध्वं विषुवतः । १७ । ॥ ९ ॥

उक्थेषु विकारः । १ । अनुरूपादनन्तराष्टैन्द्राणि जागतान्व-
न्यानि नित्यानि वान्यत्र षष्ठादित्यानि । २ । प्र वो वाजाः प्र वः
सखाय इति स्तोत्रियानुरूपौ । ३ । प्र सदाजे दृहदिन्द्रा को वां

वक्ष्येति मैत्रावरुणस्याहनि द्वितीये । ४ । आ वां राजानाविति
पर्यासस्तृतीयापञ्चमयोर्मध्यमे च हृन्दोमे । ५ । पुनीष्टे वामितौ-
तरेषु । ६ । प्र मंदिषाय गायत प्र सो अग्न इति स्तोत्रियानुरूपौ
प्रगाथौ । ७ । धौरा त्वस्त्रेन्द्रावरुणा युवमध्वरायेति तृतीये । ८ ।
अग्निं वो वधन्तमग्निं स्तोमेनेति स्तोत्रियानुरूपौ । ९ । रदत्पथः
श्रुष्टी वां यज्ञ इति चतुर्थे । १० । आ ते अग्न इधीमहि सो
अग्निर्यो वसुरग्निं तं मन्य इति स्तोत्रियः ^{११} आ ते अग्न ऋचेत्यनुरूपः
। ११^{१२} । प्र शुन्ध्युवमिन्द्रावरुणा युवमध्वरायेति पञ्चमे । १२^{१३} ॥ १० ॥

द्विपदाः षष्ठे सर्वेषाम् । १ । अग्ने त्वं न इति स्तोत्रियः । २ ।
चतुर्थीं तृतीयां करोति । ३ । अग्ने भव सुषमिधेत्यनुरूपः । ४ ।
विहृताश्च वालखिल्याः । ५ । पञ्चः प्रथमे सूक्ते विहरति । ६ ।
अर्धर्चशो द्वितीये । ७ । अर्धकृत्तृतीये । ८ । उत्तमे विपर्यस्येत्
। ९ । ओथा मोदैव मदे मोदा मोदैवो थो इति विहृतासु
प्रतिष्ठन्ताति । १० । अवसाने पूर्वं प्रणव उत्तरम् । ११ । तार्क्ष्य-
स्योत्तमां परिशिव्याह्वय दूरोहणं यथा विधुवति । १२ । उत्तमा-
सुपसंश्रस्यैकाहिकौ तृचौ । १३ । अस्माकमच पितरस्त आसन्निति
तिस्रः । १४ । इन्द्रावरुणा युवमध्वरायेति षष्ठे । १५ । आ ते
वत्सो मनो यमदाग्निरगामीति स्तोत्रियानुरूपौ प्रथमे हृन्दोमे
। १६ । पर्यासमन्तरेण ऋषिं च पूर्वाष्टैकाहिकानीमानि वां भाग-
धेयानीति पञ्च युवां नरा पश्यमानाश्च इति वा । १७ । प्रेष्टं वः
प्रियो नो अस्तु विस्पतिरिति मध्यमे । १८ । भद्रो नो यदी
पुतेभिराहुत इत्युत्तमे प्रगाथौ । १९ । आ आ ये अग्निमिन्धत

इमा अभि प्र षोनुम इति वा । २० । न हि ते क्षत्रमित्युभयोः
सूक्तशेषः । २१ । इन्द्रा को वां वरुणेति मध्यमे । २२ । श्रुष्टी
वां यज्ञ इत्युत्तमे । २३ । इमा उ वां भूमय इत्युभयो-
स्त्रिभ्यः । २४ । ॥ ११ ॥

एवा ह्यसि वीरयुरेवा ह्यस्य सृमृतेति स्तोत्रियानुरूपौ । १ ।
यस्यस्तम्भेति षड् ब्राह्मणाच्छंसिनो ऽहनि द्वितीये । २ । उत्तरयो-
श्चन्दोमयोर्मध्ये सूक्तानाम् । ३ । यो अद्रिभिदिति त्वं पूर्वं सर्वत्र
पर्यासात् । ४ । अस्तेव सुप्रतरमिति पर्याससृतीथपञ्चमयोर्मध्यमे च
श्चन्दोमे । ५ । अश्वा म इन्द्रमितीतरेषु । ६ । तं ते मदं तम्बभि
प्र गायतेति स्तोत्रियानुरूपौ । ७ । अर्वाणं वृषभमिति त्वतीये
। ८ । उदप्रुत इति चतुर्थे । ९ । प्रथमोत्तमयोश्च च्चन्दोमयोः
। १० । षष्ठे चोर्ध्वं त्वेषेभ्यः । ११ । इन्द्राय साम गायत तम्बभि
प्र गायतेति स्तोत्रियानुरूपौ । १२ । यज्ञे दिव इति पञ्चमे मध्यमे
च च्चन्दोमे । १३ । इमा नु कमिति स्तोत्रियः¹⁴ उत्तरे चाया
वाजमिति त्वतीयानुरूपस्य । १४¹⁵ । ॥ १२ ॥

अप प्राच इति सुकीर्तिं शस्त्रा पङ्क्तिशंसं वषाकपिं मध्यमस्य
पादस्य द्वितीयोत्तमयोरन्तरयोर्न्यूङ्गयति । १ । वैराजः पूर्वस्मिन्म-
ददृषाकपोर ओर अर्थः पुष्टेषु मत्सखेत्युत्तरस्मिन् । २ । उपरते
प्रतिन्यूङ्गयति । ३ । वैराजन्यूङ्गमुक्त्वा मदेथ मदैवोर ओर ओथा
मोदैवेति प्रतिगृणाति । ४ । तद्यचोपद्रुतमभिनिहितं प्रसिद्धं क्षिप्र-
सन्धिरिति न्यूङ्गनीयस्य पादस्यादौ स्यादुपातीत्य तद्वितीये ऽचरे
न्यूङ्गयेच्छा श्वोर इति यथा क स्योर इति च । ५ । अथ यच

पञ्चासपदवृत्तिः स्याद्विद्वृत्तिः प्रत्यये न्यूङ्गयेन्नो इ ओ इ इति । ६ ।
तं ब्रह्मा कुन्तापम् । ७ । ॥ १३ ॥

इदं जना उप श्रुत नराशंस स्तविष्यते ।
षष्टिं सहस्रा नवतिं च कौरम आ ह्यमेषु दद्याहे ॥ १ ॥
उद्गा यस्य प्रवाहिणो वधूमन्तो द्विर्दश ।
वर्षा रथस्य नि जिहीस्यते दिव ईषमाणा उपस्यूतः ॥ २ ॥
एष इषाय मामहे अतं निष्कान्दश स्रजः ।
चीणि अतान्यर्वतां सहस्रा दश गोनाम् ॥ ३ ॥
प्र रेभाषो मनीषा वृथा गाव इवेरते ।
अमोत पुत्रका एषाममोत गा इवासते ॥ ४ ॥
प्र रेभ धियं भरस्व गोविदं वसुविदम् ।
देवचेमां वाचं श्रीणीहीषुर्नवीरस्तारम् ॥ ५ ॥ १ ॥ १३ ॥
वच्यस्व रेभ वच्यस्व वचे न पक्वे शकुनः ।
गृहे जिह्वा चर्चरीति क्षुरो न भुरिजोरिव ॥ १ ॥
इन्द्रः कार्मबुधदुत्तिष्ठ वि चरा जरन् ।
ममेदुपस्य चर्छधि सर्वं इत्ने पृणादरिः ॥ २ ॥
इह गावः प्र जायध्वमिहाश्वा इह पूरुषाः ।
इहे सहस्रदक्षिणो ऽपि पूषा नि षीदति ॥ ३ ॥
मेमा इन्द्र गावो रिषन्मो आसां गोपती रिषत् ।
मासाममिच्युर्जन इन्द्र मा स्तेन ईशत ॥ ४ ॥
यदिन्द्रादो दाशराज्ञे ऽमानुषं वि गाहथाः ।
विरूपः सर्वस्मा आसीत्स ह यस्माय पत्यते ॥ ५ ॥ १ ॥ १५ ॥

त्वं वृषाक्षुं मघवन्नस्रं मर्याकरोरपि ।
 त्वं रौहिणं व्यास्यो वि वृचस्याभिनच्छिरः ॥ १ ॥
 प्रष्टिं धावन्नं हर्षोरौषैःश्रवसमनुवन् ।
 स्वस्यश्च जैवायेन्द्रमा वह सुस्रजम् ॥ २ ॥
 अरंगरो वावदीति चेधा बद्धो वरचया ।
 हरासु ह प्र शंसत्यनिरामप वेधति ॥ ३ ॥
 त्वमिन्द्र ब्रह्मं रिषा ह्यं पारावतेभ्यः ।
 विप्राश्च क्षुवते वसु नि दूरश्रवसे वसुः ॥ ४ ॥
 त्वमिन्द्र कपोताय ष्छिन्नपक्षाय वसुते ।
 श्यामाकं पक्षं पीडु च वारुणा अक्षुणोर्बज्ज ॥ ५ ॥ । १ ।
 चतस्रो ऽतः पारिच्छित्यस्त्रासां हतीये पादे प्रथमचतुर्थयोरक्ष-
 रसोर्वैस्त्रयम् । २ । ॥ १६ ॥
 राज्ञो विश्वजनीनस्य यो देवो मर्त्याँ अति ।
 वैश्वानरस्य सुष्टुतिमा शृणोता परिचितः ॥ १ ॥
 परिचिन्नः क्षेममकरत्तम आसन्नमा वरन् ।
 कुलाशं हृष्यन्कौरव्यः पतिर्वदति जायया ॥ २ ॥
 कतरत्त आ हराणि दधि मन्द्यां परिक्षुत्तम् ।
 जाया पतिं वि पृच्छति रात्रे राज्ञः परिचितः ॥ ३ ॥
 अभीव स्वः प्र जिहीते यवः पक्षः पथो विश्वम् ।
 जगः स भद्रमेधति रात्रे राज्ञः परिचितः ॥ ४ ॥ । १ ।
 ओथा मोदैवेति वैस्त्रये प्रतिशृणोति । २ । एतश्रप्रस्त्रापो ऽतो
 विंशतिपदस्त्रान्निविच्छंसम् । ३ । ॥ १७ ॥

एता अथा आ स्रवन्ते ॥ १ ॥ प्रतीपं प्रातिसुखनम् ॥ १ ॥
 तासामेका हरिक्लिका ॥ २ ॥ हरिक्लिके किमिच्छसि ॥ ४ ॥
 साधुं पुत्रं हिरण्यम् ॥ ५ ॥ काह तं परास्यः ॥ ६ ॥
 यचामुस्त्रिस्तः त्रिंशपाः ॥ ७ ॥ परि त्रयः पृहाकवः ॥ ८ ॥
 गृह्णं धमन्त आसते ॥ ९ ॥ अस्त्राबुकं निखातकम् ॥ १० ॥
 कर्करिको निखातकः ॥ ११ ॥ कदात उन्मथायति ॥ १२ ॥
 कुलायं कृणवादिति ॥ १३ ॥ उयं वनिषदाततम् ॥ १४ ॥
 न वनिषदनाततम् ॥ १५ ॥ क एषां दुन्दुभिं हनत् ॥ १६ ॥
 खेचिं हनत्कथं हनत् ॥ १७ ॥ पर्यागारं पुनः पुनः ॥ १८ ॥
 शफेन पीव ओहते ॥ १९ ॥ आयवनेन तेदनी ॥ २० ॥ १ ॥ १८ ॥
 आदित्या ह जरितरङ्गिरोभ्यो ऽश्वं इक्षिणामनयन् ।
 तां ह जरितर्न प्रत्यायंस्तासु ह जरितः प्रत्यायन् ।
 तां ह जरितर्न प्रत्यगृभ्णंस्तासु ह जरितः प्रत्यगृभ्णन् । १ ।
 असादेत (?) सन्नविचेतनानि यसादेत सन्नपुरोगवासः ।
 आदित्या रुद्रा वसवस्त्रेष्ठत इदं राधः प्रति गृभ्णीसङ्गिरः । २ ।
 इदं राधो वृहस्पृथु देवा इदत्त यदरम् ।
 तदो अस्तु सजोषणं युगे अस्तु दिवेदिवे । प्र त्वेव गृभायत । ३ ।
 उत येत आशुपत्नोत पद्याभिर्धविष्टः ।
 उतो आशु मानं विभर्ति । ४ ।

इत्यादित्या अङ्गिरस्य । ५ । एवाह जरितरोथा मोदैव । तथाह
 जरितरोथा मोदैवेत्यासां प्रतिगृणाति । ६ । अवसाने पूर्वं प्रणव
 उत्तरम् । ७ । ॥ १६ ॥

पञ्चातो दिक्षां कुप्यथः । १ ।

यः सभेद्यो विदर्थः सुत्वा यज्वाय पूरुषः ।

सूर्यं चामू रिशादसस्तद्देवाः प्रागकल्पयन् ॥ १ ॥

थङ्गद्रस्य पूरुषस्य पुत्रो भवति दाष्टुषिः ।

तद्विप्रो अम्रवीदु तद्गन्धर्वः काम्यं वचः ॥ २ ॥

यो जाम्या अप्रथयत्तद्यत्सखायं दुधूर्षति ।

ज्येष्ठो यदप्रचेतास्तदाङ्गधरागिति ॥ ३ ॥

यस्य पश्चिरभुजिष्यो यस्य रेवां अदाश्रुरिः ।

धीराणां ब्रह्मतामह तदपागिति शुश्रुम ॥ ४ ॥

ये च देवा अयजन्ताथो ये च पराददुः ।

सूर्यो दिक्मिव गत्वाय मघवानो वि रण्यते ॥ ५ ॥ १ ॥ २० ॥

षष्ठतो जगकल्पाः । १ ।

यो ऽनाक्ताचो अनभक्तो अमणिवो अहिरण्यवः ।

अब्रह्माब्रह्मणः पुत्रस्तो ता कल्पेषु संमिता ॥ १ ॥

य आक्ताचः स्वभक्तः सुमणिः सुहिरण्यवः ।

सुब्रह्मा ब्रह्मणः पुत्रस्तो ता कल्पेषु संमिता ॥ २ ॥

अप्रपाणा च वेग्नन्तारेवां अप्रददिस्य यः ।

अयभ्या कन्या कल्याणी तो ता कल्पेषु संमिता । ३ ।

सुप्रपाणा च वेग्नन्ता रेवान्सुप्रददिस्य यः ।

सुयभ्या कन्या कल्याणी तो ता कल्पेषु संमिता । ४ ।

परिवृक्ता च मर्द्विष्यन्त्या चायुधिङ्गमः ।

अनाश्रुरन्धायामी तो ता कल्पेषु संमिता ॥ ५ ॥

वावाता च महिषी खख्या च युधिगमः ।

स्वाग्रुरथा यामी तो ता कल्पेषु संमिता ॥ ६ ॥ १ ।

चतस्रो ऽतः प्रवल्हिकास्त्रयश्च प्रतीराधास्तन्निविच्छंसम् । ३ । ॥ २१ ॥

विततौ किरणौ द्वौ तावा पिनष्टि पूरुषः ।

न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ १ ॥

मातुष्टे किरणौ द्वौ निवृत्तः पुरुषादृतिः ।

न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ २ ॥

निगृह्य कर्णकौ द्वौ निरा यच्छसि मध्यमे ।

न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ३ ॥

उत्तानायै शयानायै तिष्ठन्नेवाव गूहसि ।

न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ४ ॥

स्रष्टण्यार्या स्रष्ट्रिण्यकार्या स्रष्टण्मेवाव गूहसि ।

न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ५ ॥

अव स्रष्टणमिव भ्रंशदन्तर्लामवति ह्रदे ।

न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ६ ॥

[यन्न्यूनं यच्च अधिकं तत्सर्वमेवाव गूहसि ।

न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ७ ॥] १ । ॥ २२ ॥

इहेत्य प्रागपागुदगधरागरालागुदभर्त्सत ।

इहेत्य प्रागपागुदगधराग्वत्साः प्रुषन्त आसते ।

इहेत्य प्रागपागुदगधराक् स्थालीपाको वि स्त्रीयते ।

इहेत्य प्रागपागुदगधराक् क्लिषीपु क्लिषीषते । १ ।

भुगित्यभिगतः । शलित्यपक्रान्तः । फलित्यभिष्ठितः । २ । अलावूनि

जरितः । वृषातकानि जरितः । पिपीलिकावटो जरितः । अश्व-
त्यपलाशं जरितः । श्या जरितः । पर्णसदो जरितः । गोशफो
जरितरित्येकैकमुक्त्वा नित्यं प्रतिगरम् । ३ ।

वीमे देवा अक्रंसताध्वर्यां क्षिप्रं प्र चर ।

सुसत्यमिन्द्रवामस्यसि प्र खुदसि । ४ ।

पत्नी वीथप्यमाना जरितरोथा मोदैव होता विष्टी मे जरितरोथा
मोदैवेत्यस्यां प्रतिगृणाति । ५ । अवनाने पूर्वं प्रणव उत्तरम्
। ६ । ॥ २३ ॥

अत ऊर्ध्वं दग्नाहनस्याः । १ ।

यद्दवाशो खलामगुं प्र विष्टीमिनमाविषुः ।

सकप्या देदिश्यते नारी सत्यस्याक्षिभुवो यथा ॥ १ ॥

यदस्या अंजभेद्याः कृधु खूलसुपातसत् ।

मुक्त्वाविदस्या एजतो गोशफे शकुलाविव ॥ २ ॥

यदा खूलेन पससाणौ मुक्त्वा उपावधीत् ।

विष्वच्चावस्या वर्धतः सिकताखिव गर्दभौ ॥ ३ ॥

महानग्नी महानग्नां धावन्तमनु धावति ।

इमास्तु तस्य गा रश्च यभ मामहोदनम् ॥ ४ ॥

महानग्नी कृकवाकुं शस्यथा परि धावति ।

वयं न विद्म यो मृगः ग्रीष्णां हरति धाणिकाम् ॥ ५ ॥

महानग्न्युप ब्रूते खख्वावेन्नितं पसः ।

इत्यं फलस्य वृक्षस्य शृष्टुपंशृष्टुपं भवेमहि ॥ ६ ॥

महानग्न्युखखलमतिक्रामन्त्यब्रवीत् ।

यथा तव वनस्थते नि गन्ति तथा मम ॥ ७ ॥

महान्यै भद्रो बिल्वो महाम्भद्र उदुम्बरः ।

महं अभिङ्गु बाधते महतः साधु खोदनम् ॥ ८ ॥

कष्टन्नरो चद्रु प्राचीरिति द्वे । १ । तामां तृतीये पादे न्यूल्लो यथा
दृषाकपौ । ३ । कष्टन्नर इति द्वितीयदशमयोरक्षरयोः । ४ । न्यूल्लोने-
तरासामवसाय संतानाद्योत्तमं पदम् । ५ । वि इ इ ई इ किमथ-
मिदमाद्ये इ ओ इ ओद्या मोदैवेति प्रतिष्ठणाति । ६ ॥ २४ ॥

दधिक्राव्यो अकारिषमित्येका । १ । सुताषो मधुमत्तमाः प्र
मंदिष्टाय यो अद्रिभिदव द्रुष इति दृषानि षष्ठे । २ । तं न
इन्द्रा भर तदिन्द्राव आ भरेति स्तोत्रियानुरूपौ । ३ । सर्वं प्रमं-
दिष्टीयं प्रथमे छन्दोमे । ४ । यो अद्रिभिदिति पैका । ५ । एन्द्र
नो मध्येदु मध्वो मदिन्नरमिति मध्यमे । ६ । एतो चिन्द्रं स्वाम
सखाय इत्युत्तमे । ७ ॥ २५ ॥

इन्द्रं विश्वा इन्द्रमीजानमोजसेति स्तोत्रियानुरूपपावनुरूपस्य
ये पूर्वे ते उत्तरे । १ । नू मर्त इत्यष्वावाकस्यैन्द्रादनन्तरं द्वितीय-
चतुर्थयोः प्रथमोत्तमयोश्च छन्दोमयोः । २ । विश्वोर्नुं कमितीतरेषु
। ३ । उदं यज्ञायेति दृषं पूर्वं सर्वत्र पर्यासात् । ४ । सं वां कर्म-
षेति सदा पर्यासः । ५ । शुधी इव तिरश्च्या आश्रुत्कर्षेति
स्तोत्रियानुरूपौ तृतीये । ६ । इममिन्द्र सुतं पिब पिबा सोमं
मदाय कमिति चतुर्थे । ७ । असावि सोम इन्द्र त इममिन्द्र
सुतं पिबेति पञ्चमे । ८ । प्र व इन्द्राय वचहन्तमाय विश्वतो
दावन्निति षष्ठे । ९ । एवयामहत्तं श्रुत्वा यथा दृषाकपिम् । १० ।

इह मदी३ इति वैराजन्सूक्त्या मदे मधोर्मदस्य मदिरस्य
 मदेवो३ ओ३ ओथा मोदैवेति प्रतिगृणाति । ११ । ऋतुर्जनिचौ
 । १२ । तमस्य द्यावापृथिवी । १३ । विष्णोर्नु कम् । १४ । प्र वः
 पान्तमन्धसः । १५ । हन्दीमेषु च । १६ । तिस्रस्तु प्रथमे । १७ ।
 भवा मिच इति त्रयाच पूर्वमुत्तरयोश्चहन्दीमयोः । १८ । नू मर्तः
 परो माचयेत्युत्तमासुद्धृत्य षष्ठे । १९ । यदिद् चिच यदिद् ते
 चतस्र इति स्तोत्रियानुरूपौ प्रथमे हन्दीमे । २० । पुरां भिन्दु-
 रिति मध्यमे । पूर्वसृष्टौ ऽनुरूपसृष्टीया तु प्रथमा । २१ । गायन्ति
 खेत्युत्तमे । २२ । ॥ २६ ॥

चतुर्विंशे ब्रह्मं प्रथमाह्णन्दीमात्सर्वेषाम् । १ । यच्चतुर्णां द्वितीय-
 प्रभृतीनां तच्चतुर्णामाभिन्नविकानाम् । २ । तृतीयप्रभृतिभ्यः स्वरसा-
 मसु । ३ । अथ यद्यभिजितं विषुवन्तं दृष्टपृष्ठं विश्वजितं महाप्रती-
 यमहरित्युक्थानि कुर्युश्चातुर्विंशिकान्युक्थानि । ४ । अथ यदि पृष्ठ्या-
 भिन्नत्रयोः प्रथमे अहनी दग्धमहरित्युक्थानि कुर्युरैकाहिकान्यु-
 कथानि । ५ । उत्तममाभिन्नविकमुक्थं कुर्युर्यद्द्वितीयस्याह्णसृष्टीयसवनं
 तत्तृतीयसवनं तत्तृतीयसवनम् । ६ । ॥ २७ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे द्वादशो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्राम् ।

पूर्वकारिणश्चन्दोगा अध्वर्यवः । १ । ते चेदनुपदिष्टं कुर्युः । २ । एतावत्त्व इष्टीनामानुपूर्व्ये हविषां दैवत उच्चैरूपांशुतायां चाध्वर्यु-
मनुविदधीत । ३ । स्तोत्रिये चन्दोगमहर्षीगे स्तोमविकारे षष्ठे
संख्यायां च । ४ । ते चेत्पादं वार्धचं वा विपर्यस्येरूहं वातिरिक्तं
वा कुर्युर्न तदाद्रियेत । ५ । अचामेव विपर्यसमनुविदधीत । ६ ।
न्यूल्लनीयसेत्पादो विकर्षेण पूर्येत तस्य संख्याय द्वितीयं न्यूल्ल-
नीयम् । ७ । ऊर्ध्वं तु खरात्समानश्चन्दोमानानि व्यञ्जनानि लुप्ये-
रन् । ८ । ॥ १ ॥

आनौते पशौ मृते ऽनुपाकृते ऽन्यमालभेतर्विगभ्यस्तं कारयेत्
। १ । उपाकृते वेपमाने

यस्माङ्गीषावेपिष्ठास्ततो नो अभयं कुरु ।

पशून्ः सर्वाङ्गोपाय नमो रुद्राय मीरुषे ॥

स्नाहेति जुहोति । २ । यस्माङ्गीषावाग्निष्ठा इति वाग्शमाने । ३ ।
यस्माङ्गीषापलायिष्ठा इति पलायमाने । ४ । यस्माङ्गीषा न्यसद
इत्युपविष्टे । ५ । यस्माङ्गीषा संज्ञप्ता इति मृते । ६ । नष्टे मृते
पलायिते वान्यं तद्रूपं तद्देवत्यं पशुमालभेत । ७ । मृतस्य वपां
पुरोलाभमवदानानीतीतरस्य वषट्कारेषूपशुञ्जयात् । ८ । ॥ २ ॥

प्रवृत्तेषु मृते प्रयाजेषु तेनैव संख्यायम् । १ । अवदाने नष्टे

दुष्टे विमथिते वाक्यं प्रतिनिदध्यात् । २ । हृदयनाशे ऽन्यमालभेत । ३ । यदि च कामयेतातिं विमथितार ऋच्छेयुरिति कुविदङ्ग यवमन्त इत्याग्नीध्रीये जुहुयात् । ४ । अष्टापद्यां वश्यामनूबन्ध्यायां गर्भस्य त्वचो वपारूपं फलीकरणानां फालीकरणान्गर्भमिति शामित्रे अपयित्वेतरस्य वषट्कारेषु शामित्र एव जुहुयात् । ५ । ॥ ३ ॥

यूपे विरुक्ते ऽनपवत्ते त्वाष्टं बहुरूपमालभेत । १ । पित्रङ्गरूपः सुभरो वयोधास्तनस्तुरीपमध पोषयित्नु देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूप इति पुरोनुवाक्याः । २ । प्र स्र महे सुशरणाय प्रथमभाजं देव त्वष्टर्यद्वा चारुत्वमगलिति याज्याः । ३ । ॥ ४ ॥

ज्ञानविषये विद्विषाणयोः सुत्ययोरक्लोः संनिपातनं संसव इत्याचक्षते । १ । पूर्वे प्रातरनुवाकमुपाहृत्य पूर्वे संस्थापयेयुः । २ । सुसमिद्धे जुहुयुः । ३ । संवेद्यायोपवेशाय गायत्र्यै कन्दसे ऽभिभृत्यै स्वाहेति प्रातःसवने । ४ । त्रिष्टुभे कन्दस इति माध्यन्दिने । ५ । जगत्यै कन्दस इति तृतीयसवने । ६ । अध्वर्युं मृतमिच्छन्प्राजापत्याभिस्त्रिभिरध्वर्युः प्रातःसवने जुहुयात् । ७ । होतारं होता माध्यन्दिने । ८ । उद्गातारमुद्गाता तृतीयसवने । ९ । ब्रह्माणं ब्रह्मानुसवनम् । १० । यजमानं यजमानो ऽनुसवनम् । ११ । सर्वाङ्गृता-निष्कन्तः सर्वे ऽनुसवनम् । १२ । बृहद्रथन्तरे कुर्युः । १३ । आभीकमाभीश्वमभिनिधनमभीवर्तं च । १४ । कथाशुभीयं मरुत्वतीयम् । १५ । सजनीयं निष्केवल्यम् । १६ । विहव्यो वैश्वदेवम् । १७ । पूर्वेषु संस्थापयत्सूत्रां संस्थां कुर्वीत । १८ । अतिराचं कुर्वाणेषु द्विराचम् । १९ । द्विराचं कुर्वाणेषु त्रिराचम् । २० । तस्यां वा संस्थायां

भृयसीर्दक्षिणा दद्यात् । २१ । स्रवनयो वा विहरन्ति वायुरा-
काशश्च । २२ । ॥ ५ ॥

क्रीते सोमे ऽपद्यते ऽनतिनयन्कालमन्यमाहृत्याभिषुष्यात् । १ ।
सोमाहाराद्य सोमविक्रयिणे वा किञ्चिद्दद्यात् । २ । अनधिगम्यमाने
पूतीकाञ्ज्केतपुष्याण्यर्जुनानि कुशान्वाभिषुष्य^३ प्रतिदुहा प्रातःसवने
शीणीयाञ्ज्कृतेन माध्यन्दिने दध्ना तृतीयसवने । ३ । एकां नां
दक्षिणां दत्त्वावभृथादुदेत्य पुनर्दीचेत् । ४ । तत्र क्रतुदक्षिणा दद्यात्
। ५ । एतदेव । ६ । अभिदग्धे पञ्च गा दक्षिणा दद्यात् । ७ । ॥ ६ ॥

प्रातःसवनात्सोमे ऽतिरिक्ते । १ । अस्ति सोमो अथं सुत इति
स्त्रोत्रियानुरूपौ हेतुः । २ । ऐन्द्रावैष्णवीभिः स्तोममतिशंसेत् । ३ ।
ऐन्द्रावैष्णवी याज्या । ४ । इन्द्रमिन्द्राथिनो वृहदतो देवा अवन्तु न
इति षट् । ५ । उप्तमया परिधाय विष्णोः कर्माणि पश्यतेति
यजति । ६ । ॥ ७ ॥

माध्यन्दिनादतिरिक्ते । १ । बण्महानुदु त्यद्भ्रतमिति स्त्रोत्रि-
यानुरूपौ प्रमाथौ । २ । ऐन्द्रावैष्णवीभिः स्तोममतिशंसेत् । ३ ।
ऐन्द्रावैष्णवी याज्या । ४ । ॥ ८ ॥

तृतीयसवनादतिरिक्ते । १ । प्र तत्ते अद्य श्रिपिविष्ट प्र तद्विष्णु-
रिति स्त्रोत्रियानुरूपौ । २ । ऐन्द्रावैष्णवीभिः स्तोममतिशंसेत् । ३ ।
ऐन्द्रावैष्णवी याज्या । ४ । ॥ ९ ॥

आश्विनादतिरिक्ते । १ । आश्विनीभिः स्तोममतिशंसेत् । २ ।
आश्विनी याज्या । ३ । अस्तुतं चेत्पर्यायैरभिव्युञ्जते पञ्चभिः स्त्रोमै-
र्होत्रकेभ्यः स्तुवते । ४ । ते स्त्रोत्रियानुरूपाः स्त्रोत्रोक्तमुखाणां जम-

तीर्णां च द्वे द्वे शंसेयुः । ५ । नित्याः परिधानीयाः । ६ । कृत्स्नैर्वा
प्रथमैः पर्यायैः । ७ । होत्रे वा प्रथमानां पर्यायाणाम् । ८ । मैत्रा-
वरुणाय ब्राह्मणाच्छंसिने च मध्यमानाम् । ९ । अश्ववाकायोक्त-
मानाम् । १० । चीष्ट्याग्निं षष्टिशतानि । ११ । ॥ १० ॥

यदि दीक्षितः प्रमीयेत दग्ध्वास्वीन्युपनञ्च पुचं भ्रातरं वा
दीक्षयित्वा सह यजेरन् । १ । अभिषुत्य वा राजानमगृहीत्वा
यहान्दक्षिणापरस्यां वेदिश्रोण्यामस्थिकुम्भं निधाय तस्मिन्देष्टे सर्प-
राक्षीभिः पराक्षीभिः स्तुवते । २ । मार्जालीयदेशे वा । ३ । चिः
प्रसव्यं मार्जालीयं परियन्ति सव्यानूरूनपापानाः । ४ । सर्पराक्षी-
र्हता निगदेत् । ५ । असंमितं स्तोत्रम् । ६ । ऐन्द्रवाचवाद्या यहाः
। ७ । संवत्सरे ऽस्त्रीनि याजयेयुः । ८ । स्तोत्रेस्तोत्रे ऽस्थिकुम्भमुप-
निदधति । ९ । मार्जालीये भक्षाग्निनयन्ति । १० । ॥ ११ ॥

कलशे दीर्णे^१ विधुं दद्राणमिति वषट्कारनिधनेन ब्राह्मणाच्छंसिने
स्तुवते । १ । पूर्वस्तृचो ऽनुरूपः । २ । यावृण दीर्णे^४ वृचस्य त्वा
असथादीषमाणा इति द्युतानेन माहतेन ब्राह्मणाच्छंसिने स्तुवते
। ३ । उत्तरो ऽनुरूपः । ४ । ऐन्द्रवैष्णवीभिः स्तोममतिशंसेत् । ५ ।
ऐन्द्रवैष्णवी याज्या । ६ । अभ्युन्नीतं नाराशंसं

ऊताऊतस्य दम्पतं ऊतस्य चाऊतस्य च ।

अऊतस्य ऊतस्य ऐन्द्राग्नी अस्य सोमस्य ॥

खाहेत्यन्तःपरिधिं भस्मनि जुहोति । ७ । उपवाते नाराशंसे^{१०} च
जघन्यं ग्रहं गृहीत्यात्तस्य ऊतस्याल्पकमवनयेत्प्रजापतये खाहेति
। ८ । दुष्टं सोमं प्राजापत्याभिषतस्यभिरध्वर्युर्हत्तरार्धपूर्वार्धं उपरवे

ऽवनयेत् । १^{१२} । कृत्स्नं वेदममृतमन्नाद्यभागमिति ध्यायन्नववृष्टस्य
 भक्षयेदिन्द्रुरिन्द्रमवागन्तस्य त इन्द्रविन्द्रूपीतस्योपहृतस्योपहृतो भक्ष-
 यामीति । १^{१३} । हिरण्यगर्भ इत्यभ्युपाकृते षमसे जुहुयात् । १^{१४} ।
 अवच्छाद्य च निर्हरेत् । १^{१५} । य ष्यते चिदिति दृषेन महावीरं
 भिन्नमनुमन्त्र्य^{१६}

चयस्तिंशन्नन्तवो ये वितन्निरे य इमं यज्ञं स्वधया भजन्ते ।

तेषां छिन्नं समिमं दधामि स्वाहा घर्मा अथेतु देवान् ॥

यज्ञस्य दोष्टो विततः पुरुचा सो अष्टधा दिवमन्वाततान् ।

स यज्ञ धुक्त्व महि मे प्रजायै रायस्योषं विश्वमायुरग्नीय ॥

स्वाहेति चाहुती जुष्टेति । १^{१७} । ॥ १२ ॥

यदि सन्नाय दीक्षितो ऽथ साम्युत्तिष्ठेत्सोममपभञ्ज्य राजानं
 विश्वजितातिरात्रेण यजेत सर्वसोमेन सर्वपृष्ठेन सर्ववेदसदक्षिणेन
 । १ । आगूर्य वा । २ । ॥ १३ ॥

आहिताग्नेय इष्टप्रथमयज्ञा दीक्षिता गृहपतिसप्तदशाः सन्न-
 माधीरन्दोता मैत्रावरुणो ऽच्छावाको यावस्तद्गृह्णा ब्राह्मणाच्छंभी
 पोताग्नीध्र उद्गाता प्रस्रोता प्रतिहर्ता सुब्रह्मण्यो ऽध्वर्युः प्रतिप्रस्थाता
 नेष्टोन्नेता । १ । आर्त्विज्यस्याविप्रतिषेधेनाशक्ये यौगपद्ये । २ । दीक्ष-
 णानुपूर्व्येण सर्वेषां याजमानम् । ३ । मुख्यः कुर्यात्परार्थानि । ४ ।
 कल्पविप्रतिषेधे भृयसां साधर्म्यम् । ५ । ऊतेषु दाक्षिणेषु दक्षिणा-
 पथेन कृष्णाजिनानि धून्वन्तो ऽहरहरित्यात्रजेयुरिदमहं मां कल्याण्यै
 कीर्त्यै स्वर्गाय लोकायामृतत्वाय दक्षिणां नयानीति । ६ । उक्त्याय
 चाग्निष्टोमः सहस्रदक्षिणः पृष्ठशमनीयः । ७ । साधारणं हैके पृष्ठशम-

नीयम् । ८ । द्वादशाहप्रष्टतीन्या चत्वारिंशद्वाधादेकोत्तराणि राशि-
सन्नाणि तेषु नित्यः । ९ । द्वादशाहो यैरहोभिर्विवर्धते तान्युदाह-
रिष्यामः । १० । ॥ १४ ।

एकाहार्थं महाव्रतमाहरन्ति । १ । सर्वस्त्रोमं वातिरावम् । २ ।
अन्तरेण पृष्ठ्यं कन्दोमांस । ३ । द्वाहार्थं गोआद्युषी । ४ । द्वितीयं
द्वितीयं चाभिज्ञविके प्रतीयेतैतस्यां चोदनायाम् । ५ । अहार्थं त्रीणि
पूर्वाण्यभिज्ञविकानि । ६ । चतुरहार्थं महाव्रतचतुर्थाणि । ७ । पञ्चा-
हार्थं पञ्च । ८ । षडहार्थं षट् । ९ । सप्ताहार्थं महाव्रतसप्तमानि
। १० । एतेन न्यायेन तांतां सङ्ख्यां पूरयन्ति । ११ । अन्तरेण
प्रायणीयं पृष्ठ्यं चैतेषां खानम् । १२ । ऊर्ध्वं तु दशमादङ्गो
महाव्रतस्य खानम् । १३ । ॥ १५ ।

अथैतान्यपवदन्ति । १ । अभिज्ञवो ऽभिजिद्विष्वजितौ चागन्तूनि
विंशतिरात्रे । २ । अभिज्ञवो ऽतिरात्रो द्वावभिज्ञवावित्येकविंशतिरात्रः
पूर्वः । ३ । पृष्ठ्यः स्वरसामानो विषुवानावृत्ताः स्वरसामानस्त्वयस्तिं-
शारम्भणः पृष्ठ्य इत्युत्तरः । ४ । पृष्ठ्यस्तोमः षडहः ^५) चयस्तिं-
शमहरनिरुक्तम् ^६ तस्य कष्वरयन्तरं माभ्यन्दिने ^७ चयस्तिंशं निरु-
क्तम् ^८ चिषवम् ^९ द्वे एकविंशे ^{१०} चिषवम् ^{११} चयस्तिंशं निरु-
क्तम् ^{१२} चयस्तिंशमहरनिरुक्तम् ^{१३} चयस्तिंशारम्भणः पृष्ठ्यस्तोमः ष-
डहः ^{१४} चिदहहरनिरुक्तम् ^{१५} ज्योतिष्टोमो ऽग्निष्टोमः ^{१६} इति
चतुर्विंशतिरात्रः संसदामयनमित्याचक्षते । ^{१७} ॥ १६ ॥

* Comm. इति चतुर्विंशतिरात्रः संसदामयनमित्याचक्षते । इति सूत्रच्छेदः ।
अप्यस्यचक्षते ।

पञ्चाभिः प्रविकानि त्रिरुपेत्य विश्वजिदतिराच एष एव पञ्चाहे
दशराच इति चयस्त्रिंशद्राचः । १ । चतुर्विंशमभिः प्रवः पृथ्वी नवाहे
गोत्रायुषी दशराचो महाव्रतमिति सप्तत्रिंशद्राचः । २ । चतुर्विंशं
चयो ऽभिः प्रवः १*) अभिजित्स्वरसामानो विषुवानावृत्ताः स्वरसा-
मानो विश्वजिच्च ४ अभिजित्प्रभृति नवराच इत्याचचते ५ अभि-
स्रवो गोत्रायुषी दशराचो महाव्रतम् ६ इत्येकान्पञ्चाशद्राचः ७ संव-
त्सरसंमितः । ३ । ॥ १७ ॥

अथैकषष्टिराच १ । अभितो नवराचं पृथ्वी । २ । तयोरावृत्त
उत्तरः । ३ । न्यायकृत्तः शतराचः । ४ । अर्धपञ्चदशाभिः प्रवः
प्रथमस्य हे दशराचो महाव्रतमिति । ५ । ॥ १८ ॥

सप्तदश गवामथनस्य दीचाः । १ । द्वादश वा । २ । तैषस्या-
मावास्या एकाह उपरिष्ठाद्दीचेरन्माघस्य वा । ३ । तेषां माघस्या-
मावास्यायामुपवस्यः फास्युनस्य वा । ४ । द्वादश दीचाः कुर्वा
षाञ्चतुरहे पुरस्तात्पौर्णमास्या दीचेरन् । ५ । तेषां ज्यौत्स्नस्य पञ्चन्या
प्रसवः । ६ । प्रायणीयमतिराचमुपेत्य ७ चतुर्विंशं च ८ पृथ्वपञ्चमां-
सतुरो ऽभिः प्रवानुपयन्ति । ९ । स मासः । १० । तथायुक्तान्पञ्च
मासानुपेत्य ११ पृथ्वचतुर्थानभिः प्रवानुपयन्ति । १२ । नवराचं च । १३ ।
ऊर्ध्वं विश्वजितः पृथ्वारम्भणान्मासानुपयन्ति । १४ । पृथ्व्याभिः प्रवौ
षान्महमावर्तेते । १५ । वैश्वदेवसूक्तानि चोत्तमानामाभिः प्रविकानाम्
। १६ । पृथ्वमुपेत्य चीनभिः प्रवान् । १७ । स मासः । १८ । पृथ्व-

* Comm. संवत्सरसंमित इति सूत्रान्तः । अष्टमस्य चः स्यात् क्रियते ।

सुपेत्य चतुरो ऽभिज्ञवान् । तथायुक्तांसुतुरो मासानुपेत्य ¹⁸ चीन-
भिज्ञवानुपयन्त्यायुगं दशरात्रं महाप्रतमतिरात्रं च । ¹⁹ इति
गवामयनस्याहुर्योगः । ²⁰ तत्प्रहतीनि संवत्सरसप्ताणि । ²¹ ।
तेषु विकारो ऽन्यत्र दशरात्रात् । ²² । पृष्ठ्यस्याभिज्ञवः स्थाने
तदभिज्ञवायनम् । ²³ ॥ १८ ॥

उत्सर्गिणामयने । १ । यानि पौर्णमासीभिः सत्यान्वहानि संनि-
पतेयुस्तान्युत्सृजेरन् । २ । उभाभ्यां वा दर्शपूर्णमासाभ्याम् । ३ । एक-
त्रिकं वा स्तोमं कुर्वीरन् । ४ । एकैकां वा स्तोत्रियाणामुत्सृजेरन्
। ५ । शस्त्राणाम् । ६ । यजुषां च । ७ । अहरत्सृजमानाः प्राजा-
पत्येन तदहः पशुना यजेरन् । ८ । यद्देवतो वा सवनीयः स्यात्
। ९ । तत्र पशुतन्त्रे हवींश्चन्वायातयन्ति । १० । तेषां स धर्मो
यः पशुतन्त्रे चोद्यमानानाम् । ११ । परस्याऋः स्तोत्रियाननुरूपा-
न्कुर्वीरन् । १२ । यथार्थमतिप्रैवः । १३ । उत्थाय च द्वादशाह-
मासीरन् । १४ । उभयीरत्सृजमानाः संसदामयनम् । १५ ॥ २० ॥

आदित्यानामयने । १ । चिदत्यष्टदशावभिज्ञवस्तोमौ पूर्वस्मिन्प-
टले । २ । पञ्चदशचिदता उत्तरस्मिन् । ३ । मध्येषुष्ट्याश्च मासाः
। ४ । षष्ठे मासि चीनभिज्ञवानुपेत्य पृष्ठ्यमुपयन्ति नवरात्रं च । ५ ।
अभिजितः स्थाने दृष्टस्यतिसवम् । ६ । इन्द्रस्तोमं विश्वजितः । ७ ।
पृष्ठ्यमुपेत्याभिज्ञवं च ⁸ व्यूहच्छन्दसं दशरात्रं । ⁹ । चिदस्तो-
ममग्निष्टोमसंख्यम् । ¹⁰ । उद्भिद्भस्त्रभिदौ च । ¹¹ । मध्येषुष्ट्यांसुतुरो
मासानुपेत्य ¹² मध्येषुष्ट्यावभिज्ञवा उपयन्ति । ¹³ । गोश्रायुषी
। ¹⁴ । ऊन्दोमदशाहं च । ¹⁵ ॥ २१ ॥

अङ्गिरसामथने ।१। चित्रदभिप्रवसोमः ।२। पृष्ठारभणान्मा-
सानुपथन्ति पूर्वस्मिन्पटले ।३। पृष्ठयोदयानुत्तरस्मिन् ।४। आयु-
र्गाम् ।५। समानमन्यदादित्यानामथनेन ।६। ॥ २२ ॥

दृतिवातवतोरथने ।१। पृष्ठ्यस्तोमानामेकैकेन मासम् ।२।
महाव्रतं विषुवान् ।३। आवत्तानां पृष्ठ्यस्तोमानामेकैकेन मासम्
।४। अतिरात्रावभितः ।५। अग्निष्टोमा मध्ये ।६। दशदशौ संव-
त्सरः ।७। द्वादशौ विषुवान्सर्पसत्तस्य ।८। ॥ २३ ॥

मासं दीक्षाः कौण्डपायिनामथनस्य ।१। क्रौत्वा राजानमुप-
नद्धोपसद उपेत्याग्निहोत्रेण मासम् ।२। दर्शपूर्णमासाभ्यां मासम्
।३। चातुर्मास्यपर्वणामेकैकेन मासम् ।४। चित्रप्रभृतीनां पञ्चानां
पृष्ठ्यस्तोमानामेकैकेन मासम् ।५। अष्टादशाहं त्रयस्त्रिंशेन^६ दशरात्रं
महाव्रतमतिरात्रं चेति ।^७ यो होता सो ऽध्वर्युः स पोता ।^८
यो मैत्रावरुणः स ब्रह्मा स प्रतिहर्ता ।^९ य उद्गाता सो ऽच्छा-
वाकः स नेष्टा ।^{१०} यः प्रस्तोता स ब्राह्मणाच्छंसी स यावस्तत्
।^{११} यः प्रतिप्रस्थाता सो ऽग्नौत्स उन्नेता ।^{१२} सुब्रह्मण्यः सुब्र-
ह्मण्यः ।^{१३} गृहपतिर्गृहपतिः ।^{१४} देशकालसंनिकर्षे ऽवैदेश्या-
प्रधानस्य वशं नयेत् ।^{१५} यथादेशमितराणि ।^{१६} एकाहः
संघातमापद्यमानो लभेत तायमानरूपाणि ।^{१७} सांघातिका-
देकाहीभवतो निर्वर्तेरन् ।^{१८} अयंयज्ञीयातिप्रैषः सपुरोनुवाक्यः
स्यःस्तोत्रिया होत्रकाणां कदन्त उक्थमुखीयाश्चाभितष्टीयमिति
तायमानरूपाणि ।^{१९} गवामेवायनस्याहर्योगः ।^{२०} ॥ २४ ॥

चतुरो मासान्दीक्षाः ।१। चतुर उपसदः ।२। चतुरः सुव-

कीति । ३ । गवामयनस्य प्रथमोक्तमौ मासौ । ४ । अष्टाविंशिनौ
च^५ विषुवांस्य । ५ । तत् क्षुल्लकतापश्चितमित्याचचते । ६ । ॥ २५ ॥

संवत्सरं दीक्षाः । १ । संवत्सरमुपसदः । २ । संवत्सरं सुन्वन्तीति
। ३ । तत्तापश्चितमित्याचचते । ४ । ॥ २६ ॥

चीन्संवत्सरान्दीक्षाः । १ । चीनुपसदः । २ । चीन्सुन्वन्ति । ३ ।
इति महातापश्चितम् । ४ । अभ्यासो बह्वसंवत्सरे गवामयनस्य । ५ ।
संहार्यान्वा परिहास्य । ६ । अतिरात्रः सहस्रमहान्यतिरात्रो ऽग्नेः
सहस्रसायम् । ७ । ॥ २७ ॥

गवामयनं प्रथमः संवत्सरः । १ । अथादित्यानाम् । २ । अथा-
ङ्गिरसाम् । ३ । त्रिषां वत्सरं प्रजातिकामानाम् । ४ । त्रिट्प्रमृत्तौनां
चतुर्णां पृष्ठयसोमानामेकैकेन चींस्त्रीन्संवत्सरान्प्रजापतेर्द्वादशसंवत्सरम्
। ५ । एतेषामेवैकैकेन नवनव ज्ञातयानां षट्त्रिंशत्संवत्सरम् । ६ ।
एतेषामेवैकैकेन पञ्चविंशतिःपञ्चविंशतिः साध्यानां शतसंवत्सरम् । ७ ।
एतेषामेवैकैकेन पञ्चपञ्च पञ्चाशतो विश्वसृजां सहस्रसंवत्सरम् । ८ ।
॥ २८ ॥

सरस्वत्या विनम्रने दीक्षा सारस्वतानाम् । १ । क्रीत्वा राजान-
मुपनह्नोपसद उपेत्य^२ प्रायणीयमतिरात्रमुपेत्य^३ इष्ट्वा सांनाथ्ये-
नाध्वर्युः अग्न्यां परास्य^४ तच्च गार्हपत्यं निधाय^५ षट्त्रिंशत्प्रक्रमे-
न्वाहवनीयमभ्यादधाति । ६ । चक्रीवत्सदः । ७ । तथाग्नीध्रम् । ८ ।
उसूखसुबुधो घूपः । ९ । नोपरवाग्म्यन्ति । १० । तमेतमापूर्यमाण-
पक्षमामावासेन यन्ति । ११ । तेषां पौर्णमास्यां गौरुक्थयो वृहत्सामा
। १२ । तमेतमपक्षीयमाणपक्षं पौर्णमासेन यन्ति । १३ । तेषाममा-

वास्यायामायुरुक्थ्यो रथन्तरसामा ।^{१४} । प्रतीपं पूर्वेण पक्षसा यन्ति
 ।^{१५} । अपोनप्त्रियं चरुं निरुप्य ।^{१६} । तदस्थानीकमस्त्रिन्यद इत्य-
 पोनप्त्रियस्य ।^{१७} । अय्यये दृषदत्याः ।^{१८} । सरस्वतीमपि यन्ति
 ।^{१९} । इते गोस्रुषभमप्युत्सृजन्ति ।^{२०} । यदा सहस्रं संपद्यते ऽथो-
 त्यानम् ।^{२१} । सर्वेषु वेपहतेषु ।^{२२} । गृह्यतौ वा मृते ।^{२३} ।
 स्राचं वा प्रस्रवणं प्राप्याग्नेये कामायेष्टिं निर्वपन्ति ।^{२४} । तस्यामर्शा
 च पौरुषीं च धेनुके इत्वा कारपचवं प्रति यमुनामवभृथमभव-
 यन्ति ।^{२५} । इति मित्रावरुणयोरयनम् ।^{२६} । अतिरात्रो ऽभि-
 जिद्विभ्रजितौ गोआयुषी इन्द्रकुक्षी अतिरात्रः ।^{२७} । इतीन्द्रान्धोः
 ।^{२८} । अतिरात्रो व्योतिर्गौरायुर्विभ्रजिदभिजिताविन्द्रकुक्षी अति-
 रात्रः ।^{२९} । इत्यर्यभः ।^{३०} । संवत्सरं ब्राह्मणस्य गा रक्षेत् ।^{३१} ।
 संवत्सरं व्यर्षे नैतंधवे ऽग्निमिन्धीत ।^{३२} । संवत्सरे परीणद्वाग्नी-
 नाधाय दृषदत्या दक्षिणेन तीरेणाग्नेयेनाष्टाकपालेन शन्यापरारसे-
 श्न्यापरारसे यजमान एति ।^{३३} । त्रिः स्राचां प्रति यमुनामवभृथ-
 मभवयन्ति ।^{३४} । इति दार्षद्रुतम् ।^{३५} । अतिरात्रः सहस्रं निवृतः
 संवत्सरा अतिरात्रः प्रजापतेः सहस्रसंवत्सरं सहस्रसंवत्सरम् ।^{३६} ।

॥ २६ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे चयोद्गो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्राम् ।

एकाश्वेयहीनेषु च प्रकृतेर्विकारः । १ । यस्मिन्नहनि यदहः प्रदि-
श्येत सवनं वा सहौचं तत् । २ । ऐकाहिकमनादेवे । ३ । ॥ १ ॥

अग्न्याधेयेन ब्रह्मवर्षसकामो यजेत । १ । तस्याष्टास्वष्टासु स्तोत्राणि
। २ । अष्टाक्षरा गायत्री । ३ । तेजो ब्रह्मवर्षसं गायत्री । ४ । रथ-
न्तरं षष्ठम् । ५ । ब्रह्म रथन्तरम् । ६ । अग्निष्टोमो यज्ञः । ७ । ब्रह्म
वा अग्निष्टोमः । ८ । एतेन चिःसमृद्धेन ब्रह्मणा तेजो ब्रह्मवर्षसमा-
प्नोति । ९ । दृक्कृतं ब्रह्मम् । १० । चिद्वदा अन्नमन्नं पानं खाद-
धन्ति तस्य सर्वस्याष्टौ । ११ । चतुर्विंशतिर्दक्षिणा । १२ । चतुर्विंशतिर्वै
संवत्सरस्यार्धमासाः संवत्सरस्यैवाष्टौ । १३ । तस्याग्नये पवमानाय पाव-
काय शुचय इति पञ्चव उपालम्भ्याः सवनीयस्य । १४ । आदित्या
वशानूबन्ध्याया उपालम्भैर्विधा । १५ । तद्यदेवं पञ्चवो नियुक्ता
भवन्ति नेदग्न्याधेयादयानीति । १६ । तस्य प्रातः सवनीयाननु पुरो-
स्त्राज्ञानग्नये पवमानायाष्टाकपालं पुरोस्त्राज्ञं निर्वपति । १७ । माध्य-
न्दिनीयाननु पुरोस्त्राज्ञानग्नये पावकाय । १८ । तृतीयसवनीयाननु
पुरोस्त्राज्ञानग्नये शुचये । १९ । आवपनं वै सवनीयाः पुरो-
स्त्राज्ञाः । २० । आवपन एव तदावपति । २१ । अथ यदादित्या वशानू-
बन्ध्याया उपालम्भ्या भवत्यदितिं वा अग्न्याधेयं संतिष्ठते । २२ ।
या अग्न्याधेयस्य संस्था तामेव तद्यज्ञस्य संस्थां करोति । २३ । ॥ २ ॥
एवं पञ्चवः पुरोस्त्राज्ञास्त्राज्ञायात्यन्ते हविर्धर्मेषु सोमेषु । १ ।

तस्य शस्त्रम् । २ । यदाहिष्ठमिति त्वचमाज्यम् । ३ । माधुच्छन्दसः
 प्रउगः । ४ । त्रयस्त्रयस्तृचा होत्रकाणां प्रातःसवने स्तोत्रियानुरूपौ
 पर्यासश्च । ५ । इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोममिति त्वचं मरुत्वतीयम्
 । ६ । नृणासु त्वा नृतमं गीर्भिरुक्थैरिति त्वचं निष्केवल्यम् । ७ ।
 अध्वर्यो वीर प्र महे सुतानामिति त्वचं मैत्रावरुणस्योक्थमुखीयम्
 । ८ । पूर्वं ब्राह्मणाच्छंसिनः । ९ । उत्तरमच्छावाकस्य । १० । पर्या-
 सानामुत्तमान् । ११ । उदु य देवः सविता हिरण्यया ¹² घृतवती
 भुवनानाम् ¹³ इन्द्र ऋभुभिर्वाजवद्भिः ¹⁴ स्वस्ति नो मिमीताम् ¹⁵ वैश्वान-
 नरं मनसा ¹⁶ प्र यन्तु वाजाः ¹⁷ समिद्धमग्निं समिधा गिरा
 गृण ¹⁸ इति त्वचानि वैश्वदेवाग्निमारुतयोः सूक्तानां स्थाने । ¹⁹
 त्वचकृतमित्येतस्यां चोदनायामेतच्छस्त्रं प्रतीयेत । ²⁰
 वा त्वचकृतम् । ²¹ एतेनाग्निहोत्रौ व्याख्यातौ । ²² आग्नेयं पयः
 पूर्वस्मिन् । ²³ सौर्यमुत्तरस्मिन् । ²⁴ पशू च । ²⁵ प्राजापत्या
 वश्वानूबन्ध्याया उपालम्भ्यैवविधा । ²⁶ १९८ । ॥ ३ ॥

पुनराधेयेन तेजस्क्रामो यजेत । १ । तस्य पञ्चसुपञ्चसु स्तोत्राणि
 । २ । पञ्चपदा पङ्क्तिः । ३ । पाङ्क्तो वै यज्ञः । ४ । यज्ञस्यैवायै । ५ ।
 सर्वाग्नेयादग्निष्टुतः शस्त्रम् । ६ । ॥ ४ ॥

दर्शपूर्णमासावन्नाद्यकामस्य । १ । इलादधावाग्रयणः सोमेष्टि-
 स्वाप्रवर्ग्यः । २ । दाक्षायणयज्ञाश्चत्वारः सर्वकामस्य । ३ । महायज्ञश्च
 । ४ । तस्मिंश्चातुर्मास्यहवींश्चन्वायात्यन्ते । ५ । पञ्चवस्य पर्वदेवताभ्यः
 । ६ । एककपालदेवताभ्यश्चानूबन्ध्याया उपालम्भ्या एवंविधाः । ७ ।
 अतिरात्रो यज्ञः । ८ । ॥ ५ ॥

प्रजावर्तिर्ह प्रजातिकामस्तपस्तस्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्वैश्वदेवम्^१ । तमा-
हरत् । तेनायजत^२ । तेनेष्टा प्राजायत^३ । तेन प्रजातिकामो यजेत
।^४ । वैश्वदेवः पशुरुपालम्भ्यः सवनीयस्य ।^५ । द्यावापृथिवीया
वज्रानूबन्ध्याया उपालम्भैर्विधा ।^६ । चिद्यतः शस्त्रम् ।^७ । दृष-
कृतं वा ।^८ । अश्वभ्यादुदेत्योदवसानौययेष्टा मुनिसत्तेष्या यजमान
आस्ते ऽहरहस्यतुरो मासानाग्नेय्याग्नावैष्णव्या वान्तरालेषु ।^९ । सैव
तत्र दौक्षा ।^{१०} । ॥ ६ ॥

वैश्वदेवेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत ।^१ ताः सृष्टा अप्रसृता
वरुणस्य यवाञ्जुः^२ । ताः वरुणो वरुणपाशैः प्रत्यमुञ्चत्^३ । ताः
प्रजाः प्रजापतिं पितरनेत्योपाधावन्^४ । उप तं यज्ञक्रतुं जानीहि
येनेष्टा वरुणपाशेभ्यः सर्वस्माच्च पाप्मनः संप्रमुच्येमहीति^५ । तत एतं
प्रजापतिस्त्वर्तुर्थे मासि द्विराचं यज्ञक्रतुमपश्यद्वरुणप्रघासम्^६ । तमा-
हरत् । तेनायजत^७ । तेनेष्टा वरुणमप्रीणात्^८ । स प्रीतो वरुणो
वरुणपाशेभ्यः सर्वस्माच्च पाप्मनः प्रजाः प्रामुञ्चत्^९ । प्र ह वा अस्य
प्रजा वरुणपाशेभ्यः सर्वस्माच्च पाप्मनः संप्रमुच्यते य एवंविद्वावरुण-
प्रघासैर्यजते ।^{१०} । उक्थ्यौ भवनः ।^{११} । वारुणः पशुरुपालम्भ्यः
सवनीयस्य पूर्वस्मिन् ।^{१२} । मारुत उत्तरस्मिन् ।^{१३} । काथी वज्रानू-
बन्ध्याया उपालम्भैर्विधा ।^{१४} । ॥ ७ ॥

ताः प्रजाः प्रजापतिमश्रुवन्कस्मै नु नो ऽन्नाद्यायासृष्टा इति^१ । तत
एतं प्रजापतिस्त्वर्तुर्थे मासि त्रिराचं यज्ञक्रतुमपश्यत्साकमेधम्^२ । तमा-
हरत्^३ । तेनायजत^४ । तेनेष्टान्नाद्यमाप्नोत्^५ । तेनान्नाद्यकामो यजेत
।^६ । अग्निष्टोम उक्थ्यो ऽतिराचः ।^७ । अग्नये ऽजीकवते प्रथमे

पशुरुपालम्भः सवनीयस्य । ३ । मरुद्भ्यः सांतपनेभ्यो द्वितीये । ४ ।
 माहेन्द्रसृतीये । ५ । वैश्वकर्मणी वशानूबन्ध्याया उपालम्भैवविधा
 । ६ । एकाहिकं यथा पृष्ठ्यं शस्तम् । ७ । पृष्ठ्यो वा विहृतः
 । ८ । विश्वजितो वा हृद्यत्पृष्ठान्तृतीये ऽहनि शस्तम् । ९ । सौचा-
 मणे च । १० । आयुष्कामग्रज्ञे महायज्ञे । ११ । विनुत्यभिभृत्योः
 । १२ । स्वर्जिति । १३ । इन्द्रवज्रे च । १४ । ॥ ८ ॥

ताः प्रजाः प्रजापतिमश्रुवन्कस्यै नु नः प्रतिष्ठाया अष्टष्टा
 इति । तत एतं प्रजापतिर्धनक्रतुमपश्यच्छुनासीरीयम् । तमाहरत् ।
 तेनायजत । तेनेष्टा प्रत्यतिष्ठत । तेन प्रतिष्ठाकामो यजेत । १ ।
 शुनासीरीयः पशुरुपालम्भः सवनीयस्य । २ । सौरी वशानूबन्ध्याया
 उपालम्भैवविधा । ३ । विश्वतिं वैश्वदेवे ददाति । ४ । त्रिंशतं वरुण-
 प्रघासेषु । ५ । पञ्चाशतं साकमेधेषु । ६ । विश्वतिं शुनासीरीये
 । ७ । तद्विंशतिशतम् । ८ । विश्वतिशतं वा ऋतोरहनि । ९ । तद्वृ-
 माप्नोति । १० । ऋतुना संवत्सरम् । ११ । ये च संवत्सरे कामाः
 । १२ । ॥ ८ ॥

पशुमसु चातुर्मास्येषु । १ । पूर्वेषुः पाशुकं कर्म । २ । अप-
 रेद्युर्वैश्वदेवः पशुः । ३ । पशुपुरोलाशमनु चातुर्मास्यदेवता यथा-
 पर्व । ४ । पाशुकः स्निष्टकृत् । ५ । निगमस्थानवर्जम् । ६ । यथास्थानं
 वाजिनम् । ७ । हृदयशूलान्तं संतिष्ठते । ८ । वारुणमारुतो वरुण-
 प्रघासेषु । ९ । उत्तरे यूपमुच्छ्रयन्ति । १० । माहेन्द्रशुनासीरीया
 उत्तरयोः । ११ । यथास्थाना इष्टयः । १२ । पित्र्या च । १३ ।
 यथादेवतं वा पशवः । १४ । तद्वास्यातमेकादशिन्या । १५ । आनी-

कवतः सांतपनो गृहमेधीयः क्रौलिनो मैत्रस्य महाहविषि । १६ ।
 पर्वणिपर्वणि वा संस्थित ऐन्द्राग्नः । १७ । समानमनन्यत् । १८ । अथ-
 वाप्येकपर्वण्येकपन्नौ चैन्द्राग्ने पराधि हवींषि । १९ । उपह्वयेषां पित्र्या
 । २० । अम्बकादूर्ध्वमनुयाजप्रभृति । मनोतादिपशुना वा । २१ ।
 सौमिकैः समानदक्षिणानि सर्वपशूनि । २२ । चातुर्मास्यपशुदक्षिणैः
 पाशुकानि । २३ । ॥ १० ॥

प्रत्यवरोरुहणीयः प्रतिष्ठाकामस्य । १ । संकल्पविद्यतो ज्योतिष्टोमः
 । २ । पशुबन्धः पशुकामस्य । ३ । एकादशस्तोमः । ४ । एकादशा-
 चरा त्रिष्टुप् । ५ । त्रैष्टुभाः पञ्चवः । ६ । पशूनामेवास्थै । ७ । पिबा
 सोममभि यमुय तर्द एताथामोप गव्यन्त इन्द्रमिति निविद्धाने
 । ८ । ऊर्वं गव्यं महि गृणान इन्द्रैताथामोप गव्यन्त इन्द्रमिति
 गोसंस्तवे तदेतस्याहो रूपम् । ९ । उद्भिद्वलभिदोर्गासवे च । १० । ॥ ११ ॥

अथातः सौचामणः । १ । इन्द्रो हायुष्कामस्तपस्तेपे ^२ स तपस्त-
 स्तैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्सौचामणम् ^३ तमाहरत् ^४ तेनायजत ^५ तेनेष्टु
 दीर्घायुत्वमगच्छत् ^६ तसु ह भरदाजाय जोर्णाय प्रोवाच ^७ अनेन
 वा अहमिष्टु दीर्घायुत्वमगच्छमनेनापि त्वं यजेति ^८ तेन ह भर-
 दाज इष्टु सर्वायुत्वमगच्छत् ^९ सर्वमायुरेति य एवं वेद य उ
 चैनेन यजते । ^{१०} तस्य रथन्तरं पृष्ठम् । ^{११} अग्निष्टोमो यज्ञः
 । ^{१२} यथाश्रद्धं दक्षिणा । ^{१३} तस्य त्रीणि त्रिष्टुन्ति स्तोत्राणि
 । ^{१४} त्रीणि पञ्चदशानि । ^{१५} त्रीणि सप्तदशानि । ^{१६} त्रीण्येक-
 विंशानीति । ^{१७} उत्तरोत्तरितायै । ^{१८} उत्तरोत्तरावद्दीर्घायुत्वम-
 अब्रवामहा इति । ^{१९} ॥ १२ ॥

तस्याग्निने लोहे ऽजः सारस्वती मेधीति पशून् उपालम्भ्यौ
 सवनीयस्य । १ । इन्द्राय सुचाम्णे वशानूबन्ध्याया उपालम्भ्यैवविधा
 । २ । तद्यदेवं पशवो नियुक्ता भवन्ति नेत्सौचामण्या अयागीति
 । ३ । तस्य प्रातःसवनीयाननु पुरोस्ताशाग्वाह्यतो ऽग्निमुपसमाधाय
 सुरासोमेन चरन्ति । ४ । द्वतीयसवनीयाननु पुरोस्ताशाग्वाविचं
 द्वादशकपालं पुरोस्ताग्ं निर्वपति । ५ । ऐन्द्रमेकादशकपालम् । ६ ।
 वारुणं दशकपालम् । ७ । आवपनं वै सवनीयाः पुरोस्ताशा आव-
 पन एव तदावपति । ८ । अथ यदिन्द्राय सुचाम्णे वशानूबन्ध्याया
 उपालम्भ्या भवतीन्द्रं वा अनु सुचामाणं सौचामणी संतिष्ठते ।^{१०}
 यैव सौचामण्याः संस्था तामेव तद्यज्ञस्य संस्थां करोति ।^{११}
 तं द्वेके ऽतिरात्रं कुर्वन्ति ।^{१२} एकविंशस्तोमं वृहत्पृष्ठमुभय-
 सामानम् ।^{१३} तस्य यद्विश्वजितो वृहत्पृष्ठस्य शस्त्रं तच्छस्तम्
 ।^{१४} अत्र हविर्यज्ञाः सोमाः संतिष्ठन्ते ।^{१५} ॥ १३ ॥

देवा व पशुकामाश्चतुरो मासान्त्रतं चरित्वैतमुद्भिदं यज्ञकतु-
 मपश्यन् ।^१ तेनेष्टा पशूनापुः^२ तेन पशुकामो यजेत ।^३ उद्भिदेष्टा
 यदि मन्येत चिरान्मा पशव आगुरिति चतुरो मासान्त्रतं चरित्वा
 बलभिदा यजेत ।^४ क्षिप्रं हैनं पशव आचन्ति ।^५ ॥ १४ ॥

गोसवेन पशुकामो यजेत । १ । षट्त्रिंशत्सोमेन । २ । षट्त्रिं-
 शदचरा वृहती । ३ । वारुताः पशवः । ४ । पशूनामेवास्यै । ५ ।
 षट्त्रिंशत्सहस्रा दक्षिणा गोसवस्य । ६ । अयुतं वा । ७ । उक्थ्यो
 यज्ञः । ८ । ॥ १५ ॥

स्रतपेथेन तेजस्कामो यजेत । १ । द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदः

। १ । मध्यमेनाङ्गुष्ठपर्वशौदुम्बरं चमसं मितं घृतस्य त्रतयेत् । ३ ।
 अयुजासु चीरीदनं दीक्षासु । ४ । सोमचमसो दक्षिणाभिवुतस्य
 । ५ । अतं सत्यं वदन्तो भक्षयेयुः । ६ । भूर्भुवः स्वरिति वा । ७ ।
 ज्ञानोपाय वा ब्रह्मणे दद्यात् । ८ । अनिष्टा सयः सद्यसे तुराय
 कथा मक्षामवधकस्य हेतुरिति निविद्धाने । ९ । मन्दमाम अता-
 दधि प्रजाया अतस्य हि शुद्धः सग्नि पूर्वोरित्यृतवती तदेतस्याज्रो
 रूपम् । १० । ॥ १६ ॥

प्रजापतिरिमं लोकमीषंस्तपसाश्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्भुवः । तेनेष्टुमं
 लोकमाप्नोत् । तेनेमं लोकमीषान्यजेत् । १ । ॥ १७ ॥

प्रजापतिरग्निरिच्छलोकमीषंस्तपसाश्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्भुवः । तेने-
 ष्टुग्निरिच्छलोकमाप्नोत् । तेनाग्निरिच्छलोकमीषान्यजेत् । १ । ॥ १८ ॥

प्रजापतिरसुं लोकमीषंस्तपसाश्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्सः । तेनेष्टुसुं
 लोकमाप्नोत् । तेनासुं लोकमीषान्यजेत् । १ । स्वरसामभ्यः ब्रह्माणि
 यथाहोमम् । २ । आनुष्टुभाणि च । ३ । ॥ १९ ॥

सूर्यो ह तेजस्कामस्तपसाश्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्सुक्रसोमम् । तेनेष्टुा
 तेज आप्नोत् । तेन तेजस्कामो यजेत् । १ । एकविंशतिः श्वेताश्वा
 दक्षिणा । २ । वैषुवतमहः । ३ । ॥ २० ॥

तीव्रश्वः ब्रजया पशुभिस्तीव्रस्य बुभ्रुपतः । १ ।

अयं तीव्रस्तीव्रसुदिन्द्र सोमो वषट्काराय हरिवो अक्ष पाहि ।

ब्रह्मं त्रिशानो जठरं पृषस्त्रानाष्टस्यं वृषभं तुषमिन्द्रम् ॥

इति पुरस्तात्प्रवृत्ततीयस्य निविद्धानस्य । १ । तीव्रस्थाभिवधस्य इति
 निष्केवस्ये । ३ । ॥ २१ ॥

ज्योतिः सूतसवः । १ । गौः स्वपतिसवः । २ । आयुर्गामशीसवः ।
 ३ । संदंशानुस्तोमाविषुवञ्चौ श्येनाजिरौ मृत्यन्तकौ चुरवपित्री-
 र्षस्त्रिदौ महः श्येन्याभिषरणीयाः । ४ । मन्युसूक्ते निविद्धाने
 खिङ्गकृते । ५ । यत्पृष्ठेनाभिषरेयुस्तत्पृष्ठः प्राकृतो ऽभिषर्यमाष्यस्य
 । ६ । इषौ वृहद्भ्रमाम । ७ । अभीवर्त इतरेषु । ८ । त्रिखरैः
 सदस्यन्नं भवति । ९ । कार्मुकाण्युपशेरते । १० । बाणवङ्गिराग्नीभ्रम्
 । ११ । धान्वनान्युपशेरते । १२ । श्रमयं बर्हिः । १३ । बाधक इभ्यः
 परिधयस्य । १४ । वैभीदको यूपः । १५ । उपतापिनीर्नां गवा-
 माव्यम् । १६ । अनुस्तरणा गोस्यर्माधिषवणम् । १७ । श्रवणभ्ये अधि-
 षवणफलके । १८ । श्रवणामापः संस्तुतास्ताभिर्वसतीवरीः पृश्चन्ति
 । १९ । उपोतपद्वा अधिव्यधन्वानो लोहितोष्णीषा असिबद्धाः
 प्रशरेयुः । २० । न हैतं कस्यनेत्रीतेयसो ऽदादशाहं जीवेत् । २१ ।
 न ह वै तं कस्यन स्तृणुते य एतैः प्रत्यभिषरति । २२ । सदः
 पाप्मानं द्विषतस्यापजिघांसमानस्य । २३ । उपोत्तमास्य श्रस्त्राणा-
 मुत्सृज्यन्ते । २४ । उपसदः प्रजाकामस्य पशुकामस्य च । २५ । उपो-
 त्तमास्य श्रस्त्राणामुपजायन्ते । २६ । ॥ २२ ॥

देवासुराः समयतन्त । ते देवा वृहस्यतिं पुरोहितमुपाधावन्नुष
 तं यज्ञकृतं जानीहि येनेष्टासुरानभिभवेमहीति । स एतम्व्यभं
 यज्ञकृतमपश्यत् । तेनेष्टासुरानभ्यभवन् । तेन द्विषतो भ्रातृव्या-
 नभिषुभूषन्थजेत । १ । पश्चदशस्तोमस्य सप्तदशो माष्यन्दिनः पव-
 मानस्तदस्य षष्ठमरूपम् । २ । पिवा सोममभि यमुय तर्दस्तसु
 वृष्टि यो अभिभूत्योजा इति निविद्धाने । ३ । यः शिप्रवान्पृषभो

यो मनीनां गीर्भिवर्धं वृषभं वर्षणीनामित्यृषभवती तदेतस्याहो
रूपम् । ४ । ॥ २३ ॥

सूर्यो ह तेजस्कामस्तपस्तप्तैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्भोमानम् । तेनेष्ट्वा
तेज आप्नोत् । तेन तेजस्कामो यजेत । १ । सप्तदशस्तोमस्यैकविंश
आर्भवः पवमानः । २ । एकविंशो वा एष य एष तपति तदेनं
स्त्रेण रूपेण समर्धवति । ३ । इमा उ त्वा पुरतमस्त्रेणं स्तवेति
निविद्धाने । ४ । सूर्येण वयुनवचकार स सूर्यः पर्युह वरासीति
सूर्याभिव्याहारे तदेतस्याहो रूपम् । ५ । ॥ २४ ॥

वसिष्ठो हान्नाद्यकामस्तपस्तप्तैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्विराजम् । तेने-
ष्ट्वान्नाद्यमाप्नोत् । १ । तेनान्नाद्यकामो यजेत । २ । पञ्चदशौ पूर्वो पव-
मानौ त्रिवृत्तीतराणि । ३ । स विराजमभिसंपद्यते । ४ । श्रीर्वि-
रालन्नाद्यं त्रियो विराजो ऽन्नाद्यस्योपाश्रयै । ५ । महस्त्रिलमिन्द्र यत
एतांस्त्रं राजेन्द्र ये स देवा इत्यचरवैराजे निविद्धाने तदेतस्याहो
रूपम् ॥ ६ । ॥ २५ ॥

इन्द्रो ह खाराज्यकामस्तपस्तप्तैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्खाराजम् । तेनेष्ट्वा
खाराज्यमाप्नोत् । १ । तेन खाराज्यकामो यजेत । २ । सप्तदशौ पूर्वो
पवमानौ त्रिवृत्तीतराणि । ३ । तास्यतस्रः स्तोत्रिया विराजमति यन्ति
। ४ । ताभिः खाराज्यमाप्नोति । ५ । अचरवैराजे स । ६ । ॥ २६ ॥

उग्रना ह काथो ऽसुराणां पुरोहित आस । स ह देवाना-
मन्नमश्रित्वा परिदद्रे । स हैचत । कथं नु तेन यज्ञक्रतुना यजेयं
येनेष्ट्वा पाभानमपहन्यामिति । १ । स एतमुग्रनस्तोमं यज्ञक्रतुमप-
श्यत् । २ । तेनेष्ट्वा पाभानमपाहत् । ३ । तेन पाभानमपजिघांसमानो यजेत

।१। उदरव्याधिनश्च ।१। चिद्विप्रातःसवनम् ।२। ब्रह्म वै चिद्वत् ।३।
 ।४। चिद्वत्तैव तद्ब्रह्मणा पुरस्तात्पाभानमपाहत् ।५। सदशो माध्य-
 न्दिनः ।६। सा विराट् ।७। विराजैव तन्मध्यतः पाभानमपाहत् ।८।
 ।९। चिद्वत्तृतीयसवनम् ।१०। ब्रह्म वै चिद्वत् ।१०। चिद्वत्तैव
 तद्ब्रह्मणोपरिष्ठात्पाभानमपाहत् ।११। अर्यमा द्यौर्यं य इन्द्रेति
 निविद्वाने ।१२। उग्रना यत्सहस्रैरयातं वरिवस्यन्नुग्रने काव्यायेत्यु-
 ग्रनवती तदेतस्याहो रूपम् ।१३। ॥ २७ ॥

स हेतुत । पाभानमपहृत्य कथं नु तेन यज्ञक्रतुना यजेयं
 येनेष्टान्नाद्यमाप्नुयामिति । स एतमुत्तरमुग्रनसोमं यज्ञक्रतुमप-
 श्यत् ।१। तेनेष्टान्नाद्यमाप्नोत् ।२। तेनान्नाद्यकामो यजेत ।३। चिद्व-
 त्प्रातःसवनम् ।४। ब्रह्म वै चिद्वत् ।५। सदशो माध्यन्दिनः ।६।
 सा विराट्प्रातःसवनम् ।७। चिद्वत्तृतीयसवनम् ।८। ब्रह्म वै चिद्वत् ।९।
 चिद्वत्तैव तद्ब्रह्मणोभयतो ऽन्नाद्यं परिगृह्णात्प्रदधत् ।१०।
 तथो एवैतद्यजमानस्त्रिद्वैव तद्ब्रह्मणोभयतो ऽन्नाद्यं परिगृह्णात्प्र-
 दधत् ।११। उग्रनवती च ।१२। विविधस्यैवंशोमो ऽन्नाद्यकामस्य
 ।१३। अक्षरवैराजे च ।१४। सहस्रं शतास्यं दक्षिणा ।१५। ॥ २८ ॥

इन्द्राग्नी वै देवेष्वहश्चेयसे विवदेयाताम् ।१। ते देवा ऊचुः ।
 यदि वा इमावेवं विवदिष्येते अभि नो ऽसुरा भविष्यन्ति ।२। उप
 तं यज्ञक्रतुं जानीम येनैनौ संशमयेमहीति ।३। त एतं यज्ञक्रतुमप-
 श्यन्निन्द्रान्द्योः कुलाद्यम् ।४। तेनैनौ समशमयन् ।५। तेन ब्राह्मणस्य
 क्षत्रियस्य संयजेयार्तां यं पुरोधस्यमानः स्यात् ।६। ब्रह्मक्षत्रे एव
 तत्तन्मौ संयजेते ।७। चिद्वत्पक्षदशौ स्तोमौ ।८। अग्निर्वै चिद्व-

दिग्ः षड्दशः । १० । इन्द्राग्नी एव तन्मन्वो समसृजताम् । ११ । तिष्ठा
 शरी तसु द्युष्टीति निविद्धाने । १२ । अग्नेः पिव जिह्वया सोममि-
 ऋग्निर्न शुष्कं वनमिन्द्र हेतिरित्यैन्द्रे अग्निमती तदेतस्याङ्गो
 रूपम् । १३ । ॥ ३६ ॥

मिन्वावहणयोर्वै वैराज्यमन्यतर ऐश्वर्यस्वाराज्यमन्यतरः । १ तावेतं
 यज्ञक्रतुमपश्यतां विराट्स्वराजम् । २ तेनेष्ट्वा वैराज्यमन्यतर आग्ने-
 त्स्वाराज्यमन्यतरः । ३ अक्षरवैराजे च । ४ । ॥ ३७ ॥

ज्येष्ठस्तोमः कनिष्ठकुलीनस्य ज्येष्ठ्यं कामयमानस्य । १ । सप्त-
 दशो वहिष्यवमानः । २ । एष वै स्तोमानां ज्येष्ठः । ३ । तमेव
 तद्यज्ञमुखे युनक्ति । ४ । जनिष्ठा उग्रः सहस्रे तुराय प्र वः सतां
 ज्येष्ठतमाय सुष्टुतिमिति ज्येष्ठाभिध्याहारे निविद्धाने तदेतस्याङ्गो
 रूपम् । ५ । ॥ ३९ ॥

देवासुराः समयतन्त । ते देवा दृष्टस्यतिं पुरोहितशुपा-
 धावन् । १ उप तं यज्ञक्रतुं जानीहि येनेष्ट्वासुरा नाम्बवेयुरिति । २ स
 एतं दुराजं यज्ञक्रतुमपश्यत् । ३ तेनेष्ट्वासुरा नाम्बवायन् । ४ ततो वै
 देवा अभवन्परासुराः । ५ भवत्यात्मना परास्य देवो य एवं वेद
 । ६ । अपरपत्ने भौरीष्टिः पूर्वाह्ने । ७ । चान्द्रमसी सायम् । ८ । विधुं
 दद्राणं नवोमवः । ९ । सौवर्णः भ्रतवलो दक्षिणा पूर्वस्थाम् । १० ।
 राजत उत्तरस्थाम् । ११ । भारद्वाजं पृष्ठम् । १२ । तथा सूक्ते । १३ ।
 स्तोत्रेस्तोत्रे स्तुते चिञ्चतंचिञ्चतं भ्रतवलान्ददाति । १४ । यावद्वा
 यजमानो हिरण्यस्येच्छेत् । १५ । ॥ ३९ ॥

इन्द्रो ह्यपचितिकामस्वपस्तप्येत् यज्ञक्रतुमपश्यदपचितिम् । तेने-

द्यापचितिमाप्नोत् । तेनापचितिकामो यजेत । १ । चतुर्विंशौ पूर्वो
 पवमानौ । २ । चिद्यत्पञ्चदशान्याज्यानि । ३ । सप्तदशैकविंशानि षष्ठानि
 । ४ । त्रिणव आर्भवः पवमानः । ५ । एकविंशमग्निष्टोमसाम । ६ ।
 तस्य गायत्रीमभि प्रातःसवनं संतिष्ठते । ७ । गायत्र्यन्धसो
 षसवः । ८ । तेनेन्द्रो वसुध्वपचितिमाश्रुत । ९ । गायत्र्यन्धसो ब्राह्मणाः ।
 तेनाद्यं ब्राह्मणेष्वपचितिमश्रुते । १० । त्रिष्टुभं माध्यन्दिनं सवनम्
 । ११ । त्रिष्टुप्यन्धसो रुद्राः । १२ । तेनेन्द्रो रुद्रेष्वपचितिमाश्रुत
 । १३ । त्रिष्टुप्यन्धसः ऋषिधाः । १४ । तेनाद्यं ऋषिष्वपचितिमश्रुते
 । १५ । जगतीं तृतीयसवनम् । १६ । जग्यन्धस आदित्याः । १७ । तेनेन्द्र
 आदित्येष्वपचितिमाश्रुत । १८ । जग्यन्धसो विप्रः । १९ । तेनाद्यं
 विश्वेष्वपचितिमश्रुते । २० । वाचान्वाह वाचा संसति वाचा यजति
 । २१ । वागनुष्टुप् । २२ । अनुष्टुप्यन्धसो विश्वे देवाः । २३ । तेनेन्द्रो
 विश्वेषु देवेष्वपचितिमाश्रुत । २४ । अनुष्टुप्यन्धसः ऋद्राः । २५ । तेनाद्यं
 ऋद्रेष्वपचितिमश्रुते । २६ । अश्वरथः साङ्गकवचो वैचात्रपरिच्छद
 आर्चोपासङ्गो दैपधन्वधिः श्यावाश्वो दक्षिणा । २७ । अपचितिमता
 रूपेणापचितिमाप्रवानीति । २८ । इन्द्र सोमं सोमपत इन्द्रं खवेति
 निविह्वाने इन्द्राभिव्याहारे । तदेतस्याङ्गो रूपम् । २९ ॥ ३३ ॥

सूर्यो ह त्रिषिकामक्षपस्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्त्रिषिम् । तेनेष्टु
 त्रिषिमाप्नोत् । तेन त्रिषिकामो यजेत । १ । अश्वरथः कांस्यकवचः
 श्वेताश्वो दक्षिणा । २ । त्रिषिमता रूपेण त्रिषिमाप्रवानीति । ३ ।
 सूर्याभिव्याहारे निविह्वाने । तदेतस्याङ्गो रूपम् । ४ ॥ ३४ ॥

वरुणो ह दृष्टिकामक्षपस्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्दृष्टिम् । तेनेष्टु

दृष्टिमाप्नोत् । तेन दृष्टिकामो यजेत । १ । उदां चतुर्वहण सुप्रती-
कमिन्द्रावरुणा युवमध्वराय न इतीन्द्रावरुणाभिव्याहारे निविद्धाने ।
तदेतस्याहो रूपम् । २ । ॥ ३५ ॥

भानुमती ह तेजस्कामस्तपस्तप्तिं यज्ञक्रतुमपश्यदादित्यम् ।
तेनेष्टा तेज आप्नोत् । तेन तेजस्कामो यजेत । १ । यं वै सूर्यं
स्वर्भानुः स्वर्भानोरध यदित्यादित्याभिव्याहारे निविद्धाने । तदे-
तस्याहो रूपम् । २ । ॥ ३६ ॥

इन्द्राविष्णुर्ह स्वर्गकामस्तपस्तप्तिं यज्ञक्रतुमपश्यत्स्वर्गम् । तेनेष्टा
स्वर्गमाप्नोत् । तेन स्वर्गकामो यजेत । १ । इन्द्राभिव्याहारे निवि-
द्धाने । तदेतस्याहो रूपम् । २ । ॥ ३७ ॥

देवासुराः समयतन्त^१ । ते देवा दृष्ट्यतिं पुरोहितमुपाधा-
वन्^२ । उप तौ यज्ञक्रतु जानीहि याभ्यामिष्टासुरान्विनुत्त्याभिभवे-
महीति^३ । स एतौ यज्ञक्रतु अपश्यद्विनुत्त्यभिभूती^४ । तान्विनुत्तिना
विनुत्त्याभिभूतिनाभ्यभवन् ।^५ । तस्य विनुत्तेः षसूर्ध्वाः षष्ठ्यसोमाः
षलावृत्ता विष्वञ्चः सोमाः । २ । विष्वञ्चो वै भूत्वा विनुदन्तीति
। ३ । तद्विनुत्ते रूपम् ।^६ । अथाभिभूतेः षसूर्ध्वाः षष्ठ्यसोमाः
षलावृत्ताः सम्यञ्चः सोमाः । ५ । सम्यञ्चो वै भूत्वाभिभवन्तीति
। ६ । तदभिभूते रूपम् ।^७ । यद्विश्वजितो दृष्टदृष्टस्य तदेनयोः
ब्रह्मम् ।^८ । ॥ ३८ ॥

राशिमरायावन्नाद्यकामस्य । १ । उक्तमौ हृन्दोमौ समूह्यात्
। २ । स्त्रीणां गवां सहस्रं दक्षिणे ददाति । ३ । पुंशामुत्तरे । ४ ।
तस्य दीक्षोपसदः । ५ । तथोदयनीया । ६ । यमावनूचीनगर्भो वा

संयजेयाताम् । ७ । विघ्नः पाप्मानं द्विषतश्चापजिघांसमानस्य । ८ ।
कयाशुभीयतदिदाषीये वा निविद्धाने । ९ । भाद्वयं द्विषतश्चाप-
जिघांसमानस्य । १० । ॥ ३६ ॥

आदित्याश्च ह वा अङ्गिरसश्चात्सर्धन्त १ वयं पूर्वं स्वर्गं लोक-
मेथ्याम इत्यादित्या वयमित्यङ्गिरसः २ ते ऽङ्गिरस आदित्येभ्यः
प्रोचुः । अः सुत्या नो याजयत न इति । तेषां हाग्निर्दूत
आस ३ त आदित्या ऊचुः । यदि वा एते पूर्वं यक्ष्यन्थेते पूर्वं
स्वर्गं लोकं गमिष्यन्ति ४ [अभि नो ऽसुरा भविष्यन्ति ।] (5)* उप
तं यज्ञक्रतुं जानीम येन वयं पूर्वं यजेमहीति ५ (6) त एतं साद्यःक्रं
यज्ञक्रतुमपश्यन् ६ (7) तेनेष्टा पूर्वं स्वर्गं लोकमायन् ७ (8) तेन स्वर्गकामो
यजेत । १ (9) । चिदत्स्वोमः । २ (10) । रथन्तरं पृष्ठम् । ३ (11) । दृचक्रुं
ब्रह्मम् । ४ (12) । अग्निष्टोमो यज्ञः । ५ (13) । यवोर्वरा वेदिः । ६ (14) । यव-
श्च उत्तरवेदिः । ७ (15) । लाङ्गलेषा यूपः । ८ (16) । यवकलापिस्यषालम्
। ९ (17) । ईजानस्य कुलादसतीवर्थः । १० (18) । दृतिषु दधि वनीवाह्यन्ते
। ११ (19) । ततो यत्सर्पिर्ददौति तेन प्रचरन्ति । १२ (20) । अश्वरथः सोम-
प्रवाकः । १३ (21) । योजने ऽन्ततः । १४ (22) । अश्वो दक्षिणा । १५ (23) । पूर्वाह्ने
दीक्षणीया । १६ (24) । अभयं कर्माणि वर्तन्ते । १७ (25) । अर्थलुप्तः प्रवर्ग्यः
। १८ (26) । तिस्रः पराचीरुपसदः । १९ (27) । पुरोसाग्नो ऽग्नीषीमीयः
। २० (28) । सवनीयकाले समानतन्वाः पशवः । २१ (29) । आश्विनी वशा-
नूवन्ध्यायाः स्थाने । २२ (30) । मैत्रावरुणा वा पयस्यया यजेत । २३ (31) ।
अथो पूर्वप्रक्रान्तमन्वैच्छन् । २४ (32) । ॥ ४० ॥

* The words in brackets are given only in some MSS. of the text. They are explained in one MSS. of the Commentary and omitted in the other.

एवैवोत्तरस्य विधा । १ । सोमा एकन्यथा । २ । अष्टादशाः
 पवमानास्त्रिंशत्तृतीतराणि । ३ । स एष उक्थ्यः प्रत्याहृतः । ४ । यो
 ऽग्निष्टोमे कामो य उक्थ्ये तयोद्भवयोराष्टौ । ५ । गोधूमैर्वरा । ६ ।
 गोधूमस्यसः । ७ । गोधूमकक्षापिखवासम् । ८ । कुम्भा आपो
 वसतीर्वयः । ९ । अश्वः सोमप्रवाकः । १० । चैपदे ज्वतः । ११ ।
 वड्या इक्षिणा । १२ । ॥ ४१ ॥

एवैवोत्तरस्य विधा । १ । सोमा हवान्यथा । २ । चतुर्विंशतिः
 पवमानास्त्रिंशत्तृतीतराणि । ३ । स एष वाजपेयः प्रत्याहृतः । ४ ।
 यः षोडशभिः कर्मो यो वाजपेये तयोद्भवयोराष्टौ । ५ । यस्यस्य
 द्विषम्भ्राह्मण्यो ऽनुष्णिषा यजेत परिक्षिया यजेत । यदि परिक्षियो-
 ऽस्त्रियः । ६ । एकचिकचिकैकाभ्यां ब्रह्मवर्षसकामो यजेत । ७ ।
 एकस्यां तिसृष्विति प्रथमस्य सोषाणि भवन्ति । ८ । तिसृष्वेक-
 स्यामित्युत्तरस्य । ९ । तस्यचतुर्विंशतिः सोषियाः । १० । चतुर्विंशत्य-
 चरा गयन्ती । ११ । तेजो ब्रह्मवर्षसं गयन्ती । १२ । तदाभ्यां तेजो
 ब्रह्मवर्षमाप्नोति । १३ । तस्यकृत्प्रवृत्तौ । १४ । अभिजिद्भिजिगी-
 षतः । १५ । विषजिद्विषं जिगीषतः । १६ । विषंस्तौ च तौ । १७ ।
 अग्निष्टोमौ भूत्वान्वोन्वस्मिन्प्रत्यतिष्ठताम् । १८ । उक्थ्यौ भूत्वान्वोन्व-
 स्मिन् । १९ । अतिराची भूत्वान्वोन्वस्मिन् । २० । ॥ ४२ ॥

इन्द्रो वै नृश्चिगीषंस्तपस्तप्येते यज्ञक्रतुमपश्यन्क्रतुजितम् । तेनेष्टु
 नृनजयत् । तेन नृश्चिगीष्यजेत । १ । ॥ ४३ ॥

इन्द्रो वै घृतनाजं जिगीषंस्तपस्तप्येते यज्ञक्रतुमपश्यन्घृतनाजितम् ।
 तेनेष्टु घृतनाजमजयत् । तेन घृतनाजं जिगीष्यजेत । १ । ॥ ४४ ॥

इन्द्रो वै सबाजं जिगीषंस्तपस्तप्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्सबाजितम् ।
तेनेष्ट्वा सबाजमजयत् । तेन सबाजं जिगीषन्यजेत् । १ । प्रथमा-
श्वहाग्राधन्दिनेषु निविह्वानाम्नि । १ । ॥ ४५ ॥

इन्द्रो वै धनं जिगीषंस्तपस्तप्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्भनजितम् । तेनेष्ट्वा
धनमजयत् । तेन धनं जिगीषन्यजेत् । १ । चतुर्विंशमहः । १ । ॥ ४६ ॥

इन्द्रो वै स्वर्जिगीषंस्तपस्तप्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्स्वर्जितम् । तेनेष्ट्वा
स्वरजयत् । तेन स्वर्जिगीषन्यजेत् । १ । अस्रयज्ञ इव वा एष
यत्स्वर्जित् । १ । ॥ ४७ ॥

इन्द्रो वै सर्वं जिगीषंस्तपस्तप्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यत्सर्वजितम् ।
तेनेष्ट्वा सर्वमजयत् । तेन सर्वं जिगीषन्यजेत् । १ । महाश्रतीक-
महः । १ । ॥ ४८ ॥

इन्द्रो वै सर्वमुज्जिगीषंस्तपस्तप्नैतं यज्ञक्रतुमपश्यदुज्जितम् ।
तेनेष्ट्वा सर्वमुदजयत् । तेन सर्वमुज्जिगीषन्यजेत् । १ । अग्निष्टा उग्रः
सहस्रे तुराय तमु दृष्टि षो अभिभूत्योज इति निविह्वाने । १ ।
ध्वान्तात्प्रपित्वाऽदुरन्त गर्भः उत्तूर्याणं धृषताः निनेद्येत्युदतौ तदे-
तस्याङ्गो रूपम् । १ । ॥ ४९ ॥

इन्द्रो वै त्रिशीर्षाणं त्वाद्भ्रमद्वनत्^१ । अद्भ्रान्मुखाण्यतीन्सासावदेभ्यः
प्रायच्छत्^२ । तं सर्वाणि भूतान्यभ्याक्रोशन्^३ । स देवेभ्यः पार्श्वत इव
चचार^४ । ते देवा ऊचुः । यदि वा अयमेवं परिश्रित्यभि नोऽसुरा
भविष्यन्ति^५ । उप तं यज्ञक्रतुं जानौम येनैतमुपाह्वयेमहीति^६ । त
एतमुपह्वयं यज्ञक्रतुमपश्यन् । तेनैतमुपाह्वयन्त^७ । तेनावह्वो राजा
यजेत राष्ट्रमवजिगोषन्^८ । अह वैव गच्छति ।^९ । इमा उ व्ष

पुस्तमस्य कारोर्द्वयं वीर ह्वया हवन्ते य एक इद्भ्यस्वर्षणीनामिति
हृतवती निविद्धाने ¹⁰ तदेतस्याङ्गो रूपम् । ¹¹ ॥ ५० ॥

तमभेवाक्रोशन्नहर्जाततथा वैतत्याप्या वालक्ष्या ² सो ऽग्नये
सर्वाणि सवनानि प्रायच्छत् ³ तस्याग्निः सर्वाभनहर्जाततां सर्वा
पापीमलक्ष्मीं निरदहत् ⁴ स यो ऽनहर्जातः स्याद्यं वा पापी
वागभिवदेसो ऽग्निष्टुता यजेत । तस्याग्निः सर्वाभनहर्जाततां सर्वा
पापीमलक्ष्मीं निर्दहति य एवं वेद ⁵ य उ चैनेन यजते । ⁶ *
चित्रतोमेन चिष्टोमेन वा ब्रह्मवर्चसकामः । ⁷ चतुष्टोमेन प्रति-
ष्ठाकामः । ⁸ प्रातरनुवाकप्रश्नति हारियोजनान्तं सर्वमाग्नेयम् । ⁹
अथार्थमूहः । ¹⁰ वचनात्प्रत्याम्नायः । ¹¹ अग्निं मन्ये पितरमिति
प्रतिपत्नातरनुवाकस्य । ¹² लिङ्गेषु रत्तरयोः क्रान्तेरग्निशब्दं कुर्वीत
। ¹³ प्र देवचेत्युद्भृत्य सोमस्य मेति चतुर्दश । ¹⁴ तमोषधी-
रित्यवनीयमानासु । ¹⁵ श्रौर्वभृगुवदिति तिस्रो ऽम्बय इत्युद्भृत्य
। ¹⁶ उपप्रयन्तस्त्रीणि शनेति प्रथमे उत्तमा चाग्निमन्थनीयानाम्
। ¹⁷ अग्ने जुषस्व नो हविरिति प्रथमा चतुर्थी पञ्चमी च सव-
नीयानाम् । ¹⁸ दूतं वो विश्ववेदसमिति द्विदेवत्यानाम् । ¹⁹ ॥ ५१ ॥

अग्निमीले पुरोहितमित्युच्चीयमानेभ्यः । १ । अग्निं दूतमिति
सप्त प्रस्थितानाम् । २ । उत्तराश्वतसो ऽष्ठावाकसूक्तस्य स्थाने । ३ ।
अग्ने दिव इति याज्याज्यस्य । ४ । उप त्वा जामथ ऐभिरग्ने कस्ते
जामिर्न योरुपश्चिरग्निर्वचाण्यग्ने सुतस्याग्ने धृतप्रतायेति प्रउगद्वचानि

* The commentary from this Sūtra up to 14, 52, 3 is wanting
in both MSS.

। ५। अग्ने विश्वेभिरग्निभिरिति यजति । ६। कसो जाभिः कथा ते
अग्ने अङ्गिर इति स्तोत्रियानुरूपौ मैत्रावरुणस्य । ७। विपर्यस्तौ तु
माध्यन्दिने । ८। अग्निर्दृचाणीति ब्राह्मणाच्छंसिनः । ९। अग्नि-
मूर्धेत्यच्छावाकस्य । १०। अर्धन्तस्वेति मैत्रावरुणस्य । ११। उत्तरं
ब्राह्मणाच्छंसिनः । १२। अग्ने धृतप्रतायेति षष्ठच्छावाकस्य । १३।
उत्तमाभिर्यजन्ति । १४। ॥ ५२ ॥

अग्निं वो देवमित्युक्तीयमानेभ्यः । १। प्र वः शुक्रायेति सप्त
प्रस्थितानाम् । २। उत्तरे महत्वतीयस्य । ३। विश्वोविश्वो वस्त्व-
मग्ने यज्ञानामिति प्रतिपदनुचरौ महत्वतीयस्य । ४। अग्न आ
याश्चाग्निभिः प्र वो यज्ञमिति प्रगाथौ । ५। अग्निं न मा मथितं
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा षडपिरित्येकपातिनीनाम् । ६। अग्ने स
षेवदिति निविद्धानम् । ७। उत्तमा याज्या । ८। ॥ ५३ ॥

पाहि नो अग्न एकया पाहि नो अग्ने रक्षस इति स्तोत्रि-
यानुरूपौ प्रगाथौ निष्केवस्यस्य । १। प्र ते अग्ने हविश्रतीमिति
धाय्या । २। एना वो अग्निमिति प्रगाथः । ३। यथा हेतरिति
निविद्धानम् । ४। अग्निं नर इति याज्या । ५। ॥ ५४ ॥

अग्निमग्निं वो अग्निगुमग्ने जरितरिति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ
ब्राह्मणाच्छंसिनः । १। अक्का नः शीरशोषिमित्यच्छावाकस्य । २।
अग्ने विवस्त्वत्वमग्ने गृहपतिस्त्वमित्सप्रथा इत्यनुपूर्वं प्रगाथाः । ३।
यजस्व हेतरिति च सूक्तानि । ४। उत्तमाभिर्यजन्ति । ५। ॥ ५५ ॥

अग्नम महेत्यादित्यस्य पुरोनुवाक्योत्तरा याज्या । १। ऊर्ध्वं
ऊ षु णो अध्वरस्य हेतरिति नवोक्तीयमानेभ्यः । २। उत्तरे

धारियोजनस्य । ३ । त्वामग्नं चतस्रस्य इति सप्त प्रस्वितागाम् । ४ ।
 एति प्र हेतेति सावित्रस्य पुरोनुवाक्योत्तरा याज्या । ५ । इयं
 ते गव्यस्यं न त्वेति प्रतिपदगुचरौ वैश्वदेवस्य । ६ । त्वमग्ने इविष्णोदा
 इति तिस्रः सावित्रस्य । ७ । आर्भवंस्योत्तरास्तिस्रः । ८ । चतस्रो
 द्यावापृथिवीयस्य । ९ । वसादितो वैश्वदेवस्य । १० । अशोधि जाह
 इति वायव्यायाः । ११ । जुषस्य सप्रथसाममिति सुरूपकृत्तोः । १२ ।
 समिद्धो अग्निर्दिवीति तिस्र एकपातिनीनाम् । १३ । तदस्य वाक्
 इति पञ्चजनीयायाः । १४ । यज्ञेन वर्धतेति याज्या । १५ ॥ ५६ ॥
 अभि प्रवन्तेति घृतस्य । १ । उत्तरा सौम्यस्य । २ । आ वेह
 राजानमिति रौद्र्याः । ३ । वसुं न चिचमद्वयमिति माहृतस्य । ४ ।
 आ नो चक्षं दिविस्पृशमा नो वायकियग्निष्टोमसाम्नः स्रोत्रियानु-
 रूपौ प्रनाथौ । ५ । नित्यौ वा । ६ । अप्स्यस्य इत्यापोद्विष्टीयानाम्
 । ७ । तं देवा बुध इति वैश्वदेव्याः । ८ । इममू षु वे अतिधि-
 सुषर्बुधमिति चतस्रो देवानांपत्नीनां राकाथास्य । ९ । ऊवे क.
 सुद्योत्मानमिति तिस्रो ऽचरपङ्कीनाम् । १० । चिमूर्धानमिति तिस्रः
 पैत्रीणाम् । ११ । कथा ते अग्ने शुचयन्त आधोरिति तिस्रो
 यामीनाम् । १२ । मथीक्षदीमिति तिस्रः स्वाङ्कुक्खीयानाम् । १३ ।
 उत्तरयोद्वत्तरे । १४ । एवाग्निर्गैतसेभिरिति परिधानीया । १५ ।
 यहेष्वविहतेषु तिष्ठा हरौ तसु दृष्टीति निविद्धाने । १६ । अनद्धा-
 न्दिरण्यं वा दक्षिणा । १७ । एतस्माग्नेयं रूपम् । १८ । सत्याय
 चाग्निष्टोमः । १९ । आ ह वा एष सर्वाभ्यो देवताभ्यो दक्ष्यते यो
 ऽग्निष्टुता यजते । २० । ॥ ५७ ॥

इन्द्रो ह बलकामस्तपस्तप्नितं यज्ञक्रतुमपश्यद्विन्द्रस्तुतम् । तेनेष्ट्वा
बलमाप्नोत् । तेन बलकामो यजेत । १ । इन्द्राभिव्याहारे निवि-
द्धाने तदेतस्याङ्गो रूपम् । २ । ॥ ५८ ॥

सूर्यो ह तेजस्कामस्तपस्तप्नितं यज्ञक्रतुमपश्यत्सूर्यस्तुतम् । तेनेष्ट्वा
तेज आप्नोत् । तेन तेजस्कामो यजेत । १ । सूर्याभिव्याहारे
निविद्धाने तदेतस्याङ्गो रूपम् । २ । ॥ ५९ ॥

विश्वे ह देवाः प्रजातिकामास्तपस्तप्नितं यज्ञक्रतुमपश्यन्वैश्वदेव-
स्तुतम् । तेनेष्ट्वा प्राजायन्त । तेन प्रजातिकामो यजेत । १ । इमा
उ त्वा पुरुतमस्य वृषा मद इन्द्र इति निविद्धाने । २ । प्रोतये
वरुणं मित्रमिन्द्रं मित्रो नो अन्न वरुणस्य पूषेति वैश्वदेवाभिव्याहारे
तदेतस्याङ्गो रूपम् । ३ । ॥ ६० ॥

गोतमो ह ब्रह्मवर्षसकामस्तपस्तप्नितं यज्ञक्रतुमपश्यद्गोतमस्य चतु-
रक्षरस्रोमम् । तेनेष्ट्वा ब्रह्मवर्षसमाप्नोत् । तेन ब्रह्मवर्षसकामो यजेत
। १ । चतसृषु बहिष्पवमानः । २ । अष्टास्त्रष्टास्त्राज्यानि । ३ । द्वाद-
शसु माथ्यन्दिनः पवमानः । ४ । षोडशसुषोडशसु वृष्टानि । ५ ।
विंशत्यामार्भवः पवमानः । ६ । चतुर्विंशमग्निष्टोमसाम । ७ । सामा-
न्तरक्षयः । ८ । ॥ ६१ ॥

पञ्चशरदीयः । १ । मरुतो हाये ऽनपिषोमपीथा आसुः । ते
यत्रेन्द्रं मरुतः पुपुवुस्तदेनानिन्द्रः सोमपीथे ऽष्वाभेजे ^२ स धो
ऽनपिषोमपीथः स्वाद्यो वा मरुतां सलोकर्ता सायुज्यमीषेत सो
ऽनेन यजेत । ३ । पञ्चोक्षाणः पञ्च शरदो मरुद्भ्यः प्रोचिताश्चरन्ति ।
ते सवनीयस्योपालम्भ्याः । ४ । ॥ ६२ ॥

वसिस्तोमाः । १ । गीतमो ह ब्रह्मवर्चसकामस्तपस्तप्यैतं यज्ञ-
क्रतुमपश्यत् ^१ तेनेष्टुा ब्रह्मवर्चसमाप्नोत् ^३ तेन ब्रह्मवर्चसकामो
यजेत । ^४ ॥ ६३ ॥

भरद्वाजो ह बलकामस्तपस्तप्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यत् ^१ तेनेष्टुा बल-
माप्नोत् ^२ तेन बलकामो यजेत । ^३ ॥ ६४ ॥

अचिर्ह प्रजातिकामस्तपस्तप्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यत् ^१ तेनेष्टुा प्राजा-
यत ^२ तेन प्रजातिकामो यजेत । ^३ ॥ ६५ ॥

वसिष्ठो हान्नाद्यकामस्तपस्तप्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यत् ^१ तेनेष्टुान्ना-
द्यमाप्नोत् ^२ तेनान्नाद्यकामो यजेत । १ ॥ ६६ ॥

जमदग्निर्ह पशुकामस्तपस्तप्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यत् ^१ तेनेष्टुा पशू-
नाप्नोत् ^२ तेन पशुकामो यजेत । ^३ ॥ ६७ ॥

प्रजापतिर्ह प्रजातिकामस्तपस्तप्यैतं यज्ञक्रतुमपश्यत् ^१ तेनेष्टुा
प्राजायत ^२ तेन प्रजातिकामो यजेत । ^३ । पृथ्याहान्यनुपूर्वम्
। ^४ ॥ ६८ ॥

ब्राह्मस्तोमाः । १ । वसवो ह स्वर्गकामास्तपस्तप्यैतान्यज्ञक्रतुन-
पश्यन्ब्राह्मस्तोमान् ^२ तैरिष्टुा स्वर्गमापुः ^३ तैः स्वर्गकामो यजेत
। ^४ ॥ ६९ ॥

मित्रावरुणयोरश्विनोर्वसुनां महतां विशेषां देवानाम् । १ ।
समूल्हात्पृथ्याच्छस्त्रम् । २ । ॥ ७० ॥

उत्क्रान्तिरतिराजः । १ । इन्द्राविष्णु वै स्वर्गकामौ तपस्तप्यैतं
यज्ञक्रतुमपश्यतामुत्क्रान्तिम् ^२ तेनेष्टुा स्वर्गं लोकमुदाक्रामताम् ^३ तेन
स्वर्गकामो यजेत । ^४ । इमा उ त्वा पुरुतमस्य द्यौर्गं च इन्द्रेति निवि-

द्वाने । ३ । प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरग्धिं हस्रुजीषिन्विष्णुना सचान
इति विष्णुन्यङ्गे तदेतस्याङ्गो रूपम् । ४ । ॥ ७१ ॥

मिचावरुणयोरश्विनोर्वसूनां मरुतां साध्यानामाप्यानां विश्वसृजां
भूतकृतां ज्येष्ठानां मध्यमानां कनिष्ठानां च । १ । चतुर्दशः स्तोमः
। २ । विष्टुः सप्रतोदः सेषुधन्वा दक्षिणा । ३ । एतेषां देवगणानां
समूह्याद्भ्रराचाच्छस्त्रम् । ४ । ॥ ७२ ॥

ब्राह्म्यस्तोमानाम् । १ । नवानां नाकसदां च । २ । चषालमुख-
तरसपुरोक्षाशोरनिष्टुसवप्रह्णसवक्षसवभूमिसवौषधिसवौदनसववनस्य-
तिसवानां च । ३ । ॥ ७३ ॥

प्रजापतिर्ह परमेष्ठी प्रतिष्ठाकामस्तपस्तप्त्रैतं यज्ञक्रतुमपश्यद्भ-
ममहः । १ तेनेष्टु प्रत्यतिष्ठत । २ तेन प्रतिष्ठाकामो यजेत । ३ । ॥ ७४ ॥

चतुस्तोमाः । १ । चतवो ह स्वर्गकामास्तपस्तप्त्रैतान्यज्ञक्रतुनप-
श्यन्वट् । २ तैरिष्टु स्वर्गमापुः । ३ तैः स्वर्गकामो यजेत । ४ । ॥ ७५ ।

मासस्तोमाः । १ । मासा हान्नाद्यकामास्तपस्तप्त्रैतान्यज्ञक्रतुन-
पश्यन्वाद्भ्र । २ तैरिष्टुान्नाद्यमापुः । ३ तैरन्नाद्यकामो यजेत । ४ । ॥ ७६ ॥

अर्धमासस्तोमाः । १ । अर्धमासा हान्नाद्यकामास्तपस्तप्त्रैतान्यज्ञ-
क्रतुनपश्यन्सतुर्विंशतिम् । ३ तैरिष्टुान्नाद्यमापुः । ४ तैरन्नाद्यकामो यजेत
। ५ । ॥ ७७ ॥

नक्षत्रस्तोमाः । १ । नक्षत्राणि ह तेजस्कामानि तपस्तप्त्रैतान्यज्ञ-
क्रतुनपश्यन्सत्रविंशतिम् । तैरिष्टु तेज आपुः । तैस्तेजस्कामो यजेत
। २ । ॥ ७८ ॥

अहोरात्रस्तोमाः । १ । अहोरात्रा हान्नाद्यकानास्तपस्तप्त्रैतान्यज्ञ-

कठ्वनपश्वन्मन्त्रविंशतिव्रतानि । तैरिष्ट्यान्नाद्यमापुः ^२ तैरन्नाद्यकामो
यजेत । ^३ ॥ ७६ ॥

सुहृत्सोमाः । १ । सुहृता हावाद्यकामास्तपस्त्वैतान्यन्नकठ-
नपश्वन्द्वय सहस्राष्ट्रौ च व्रतानि ^२ तैरिष्ट्यान्नाद्यमापुः ^३ तैरन्ना-
द्यकामो यजेत । ^४ ॥ ८० ॥

निमेषसोमाः । १ । निमेषा शक्तििकामास्तपस्त्वैतान्यन्नकठ-
नपश्वन्द्वयस्युतान्यष्टौ च सहस्राणि । तैरिष्ट्यान्निमापुः । तैरिति-
कामो यजेत । २ ॥ ८१ ॥

ध्वंसिसोमाः । १ । ध्वंसयो हानन्तकामास्तपस्त्वैतान्यन्नकठ-
नपश्वन्द्वय प्रयुतान्यष्टौ चायुताणि ^२ तैरिष्ट्यानन्तमापुः ^३ तैरनन्तकामो
यजेत । ^४ ॥ ८२ ॥

दिग्वां सोमाः । १ । दिग्वां हानन्तकामास्तपस्त्वैतान्यन्नकठ-
नपश्वंसत्तरः । तैरिष्ट्यानन्तमापुः । तैरनन्तकामो यजेत । २ ॥ ८३ ॥

अवान्तरदिग्वां सोमाः । १ । अवान्तरदिग्वां हानन्तकामास्तप-
स्त्वैतान्यन्नकठनपश्वंसत्तरः । तैरिष्ट्यानन्तमापुः । तैरनन्तकामो यजेत
। ^१ । त एते दृष्टद्वयन्तरपृष्ठाः स्युः । ^२ । ऐकाधिकपृष्ठाः । ^३ ।
कथाशुभीयतदिदासीथे वा निविद्धाने । ^४ । दिक्षु दिग्वां सोमा
अवान्तरदिग्वान्तरदिग्वामवान्तरदिग्वाम् । ^५ ॥ ८४ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे चतुर्दशोऽध्यायः समाप्तः ।

शोम् ।

ऋदि वाजपेयः । १ । अन्नाद्यकामस्य । २ । वाजेन यद्व्यमाणः
 पुरस्तात्संवत्सरं पेयैर्यज्ञक्रतुभिर्यजते । ३ । पानं वै पेयाः । अन्नं
 वाजः । ४ । पानं वै पूर्वमथान्नम् । ५ । तयोर्हभयोराष्ट्र्यै । ६ ।
 द्वादशभिष्टोमाः । ७ । गोतमस्य वा चतुरन्तरसोमो घृत्यासं प्राह-
 तेन । ८ । अपरियज्ञमेकै । ९ । इन्द्रो ह्येतेन यज्ञक्रतुनेष्टुं दृष्ट-
 स्यतिस्त्र्यन्नाद्यमापतुः । १० । तेनान्नाद्यकामो यजेत । ११ । अथो
 ह्येतेन वाजेन सौम्य इष्टुं सर्वान्कामानाप । तस्माद्वाजपेयः । १२ ।
 अथोदस्य दीक्षास्त्रिंश उपसदः सुत्यं सप्तदशमहः । १३ । सप्तदशो वै
 प्रजापतिर्वाजपेयः । १४ । तदेनं स्वेन रूपेण समर्धयति । १५ ।
 चतुरश्रो गोधूमचषालो बैल्यो घूपः सप्तदशारत्निः । १६ । सप्तदशो
 वै प्रजापतिर्वाजपेयः । १७ । तदेनं स्वेन रूपेण समर्धयति । १७-
 सप्तदशाग्नीषोमीयाः । १८ । तेषां समानं चरणम् । १९ । अथ
 ऐन्द्राग्न ऐन्द्रो वृषिः । सारस्वती मेषी । मरुद्ग्य उज्ज्वेभ्यो बशा
 इन्द्रिः पञ्चमी क्रतुपशूनाम् । २० । सप्तदश प्रजापत्याः श्यामास्त्र-
 पंरा लघुदिन उपालम्भ्याः । २१ । सवनीयानां तन्त्रं पर्यग्निकर-
 णान्तम् । २२ । ब्रह्मसाधालभ्यन्ते । २३ । आभगुरावर्तत सोक्याश्च
 । २४ । प्रासाः अग्निं भरतोवध्यगोहमिति तन्त्रसुत्तमः प्रधाजः
 परिवाप्यौ च । २५ । ऊर्ध्वं प्रदानं हारियोजनात् । २६ । वनस्पति-
 प्रभृतीन्यङ्गान्यत्कथ्येरन् । २७ । इष्टेषु वानुथाजेषु । २८ । स्वकाला

वा । ३१^{२९} । सप्तदशः सोमः । ३१^{३०} । वैराजमाच्यम् । ३१^{३१} । घृतसोमीयं
 वा । ३२^{३२} । माधुच्छन्दसः प्रउगः । ३३^{३३} । अन्नं वै विराट् । घृतमन्नम्
 । ३४^{३४} । रसो माधुच्छन्दसः प्रउगः । ३५^{३५} । अन्नेन तद्रसं दधाति
 । ३६^{३६} । ऐकाहिकं वा । ३७^{३७} । प्रतिष्ठा वा एकाहः । ३८ । प्रति-
 ष्ठित्या एव । ३९^{३९} । ॥ १ ॥

चिकद्रुकेषु महिषो यवाग्निरं तुविशुभ इत्यतिच्छन्दसा मरु-
 त्त्वतीयं प्रतिपद्यते । १ । प्राजापत्यं वै छन्दो ऽतिच्छन्दाः । २ । प्रजा-
 पतिर्वाजपेयः । ३ । तदेनं स्नेन रूपेण समर्धयति । ४ । आ ला
 रथं यथोतय इत्येव प्रतिपद्यते । ५ । प्राजापत्यं वै छन्दो ऽनुष्टुप्
 । ६ । प्रजापतिर्वाजपेयः । ७ । तदेनं स्नेन रूपेण समर्धयति । ८ ।
 कथा शुभा सवयसः सनीसा इति मरुत्वतीयं । कदत्कयाशुभी-
 यम् । ९ । को वै प्रजापतिर्वाजपेयः । १० । तदेनं स्नेन रूपेण
 समर्धयति । ११ । बार्हस्पत्यो नैवारः सप्तदशत्रावः । १२ । सप्तदशो
 वै प्रजापतिर्वाजपेयः । १३ । तदेनं स्नेन रूपेण समर्धयति । १४ ।
 सो ऽन्नरेण निष्क्रेवस्यमरुत्वतीये । दृहस्पतिषवे च । १५ । तत्रा-
 भिषिच्यते प्राक् खिष्टकतः । १६ । तस्य प्रदानं खिष्टकदिशं च
 । १७ । तदिदास भुवनेषु व्येष्टमिति निष्क्रेवस्यम् । १८ । यज्ञो वै
 भुवनेषु व्येष्टः । १९ । यज्ञ उ वै प्रजापतिर्वाजपेयः । २० । तदेनं
 स्नेन रूपेण समर्धयति । २१ । अनुचरप्रथति षष्ठात्तृतीयसक्वम्
 । २२ । प्राजापत्यं वै षष्ठमहः । २३ । प्रजापतिर्वाजपेयः । २४ ।
 तदेनं स्नेन रूपेण समर्धयति । २५ । विषुवतो वा । २६ । रोहो
 वै विषुवान् । २७ । रोहो वाजपेयः । २८ । तदेनं स्नेन रूपेण

समर्धयति । १६ । एकाहिकं वा । ३० । प्रतिष्ठा वा एकाहः । ३१ ।
प्रतिष्ठित्या एव । ३२ । ॥ २ ॥

तत्र पुरस्तादानोभद्रीयस्य मधुनाद्यौ विहरेदिति पैङ्गुम् । १ ।
इमं महे विद्व्याद्योषसः पूर्वा इत्यृक्छः । २ । ते यदि चित्रवती-
श्वग्निष्टोमसाम कुर्युस्त्वं नश्चिष ऊत्याग्ने विवस्वदिति स्तोत्रियानुरूपौ
प्रगाद्यौ । ३ । ऊर्ध्वं घोसग्निनो ऽतिरिक्तोक्त्यम् । ४ । प्र तन्ने अद्य
त्रिपिविष्ट प्र तद्विष्णुरिति स्तोत्रियानुरूपौ । ५ । ब्रह्म ज्ञानं प्रथमं
पुरस्तादिति द्वे । ६ ।

धीती वा ये अनयन्वासो अयं मनसा वा ये ऽवदन्तानि ।

द्वतीयेन ब्रह्मणा संविदानास्तुरीयेण मन्वत नाम धेनोः ॥ ७ ।
वेनस्तत्पश्यादिति पञ्च । ८ । अयं वेन इति वा । ९ । तं प्रलयति
त्रयोदशानामुत्तमां परिश्रित्याह्वय दूरोहणं यथा विषुवति । १० ।
उत्तमामुपसंश्रय^{११} यज्ञो बभूवेति परिधाय प्रजापत इति यजति
। ११^{१२} । सप्तदश गवां शतानि ददाति । १२ । सप्तदश वाससाम् । १३ ।
सप्तदश यानानि युक्तानि रथान्दस्तिनो निष्कान्दुन्दुभीन् । १४^{१३} । तानि
सप्त सप्तदशानि भवन्ति । १५ । स आप्तोवाजपेयः । १६^{१४} । वयसोव-
यसः सप्तदशसप्तदशेति कुरुवाजपेयः । १७^{१५} । ॥ ३ ॥

वाजपेयेनेष्टा वृहस्पतिसवः । १ । तेजस्कामस्य ब्रह्मवर्षसकामस्य
॥ २ । रोहो वै वाजपेयस्येजो ब्रह्मवर्षसं वृहस्पतिसवः । ३ । तत्ते-
जसि ब्रह्मवर्षसे प्रतिष्ठति । ४ । चिद्यत्स्तोमः । ५ । रथन्तरं पृष्ठम्
। ६ । दक्षकृत्तं शस्त्रम् । ७ । अग्निष्टोमो यज्ञः । ८ । यस्तस्तन्नेति
सतस्यो ऽनुपूर्वं पुरस्तात्सूक्तानामेकैकां निष्कवेद्यप्रभृतिषु । ९ । त्रय-

स्त्रिंशद्दक्षिणा । १० । अनुसवनमेकादशैकादश । ११ । अनुबन्ध्यस्व
वपायां संस्त्रितायां वडवां ब्रह्मणे ऽनुशिष्टुम् । १२ । ॥ ४ ॥

प्रजापतिर्देवाभ्यष्टुतेभ्य एतदन्वपानं समृज एतान्वजान् ।
अग्निष्टोमं प्रथमम्^२ । स एनाम्नाम्भवत्^३ । अथात्यग्निष्टोमम्^४ । स
एनाम्नाम्भवत्^५ । अथोक्थम्^६ । स एनाम्नाम्भवत्^७ । अथ षोडशिनम्^८
। स एनाम्नाम्भवत्^९ । अथ वाजपेथम्^{१०} । स एनाम्नाम्भवत्^{११} ।
अथातिराचम्^{१२} । स एनाम्नाम्भवत्^{१३} । अथाप्नोर्धामाणम्^{१४} । स एना-
म्भवत्^{१५} । तस्य अयस्त्रिंशत्सोचाणि ।^{१६} । अयस्त्रिंशत्सोचाणि
।^{१७} । अयस्त्रिंशदुक्थयाऽतयः ।^{१८} । अयस्त्रिंशदैः सर्वे देवाः ।^{१९} ।
तदेनाम्नामैः इत्यैरुक्थयाऽतिभिरिति प्रत्येकं सर्वाग्नीणाति ।^{२०} ।
तस्य नव सोमाः ।^{२१} । नव पृष्ठानि ।^{२२} । षट् संखाः ।^{२३} । परि-
शेषे तानि चतुर्विंशतिः ।^{२४} । चतुर्विंशतिर्वै संवत्सरस्यार्धमासाः । ११ ।
संवत्सरस्यैवाष्टौ ।^{२५} । अप्नो वै वतायं यामो यो देवांस्य संवत्सरं
चानुभवतीति । तस्मादाप्नोर्धामः ।^{२६} । ॥ ५ ॥

छान्दोमाः पवमानाः । १ । त्रिदत्पञ्चदशे सप्तदशैकविंशे चाध्यानि
। २ । त्रिणवानि पृष्ठानि । ३ । अयस्त्रिंशत्सोमसाम । ४ । स
आध्यानां सोमास्ते ऽतिरिक्तोक्थानाम् । ५ । एतैर्वै प्रजापतिरुभक्षते
ऽग्निष्टोमसोमैः सर्वाङ्कामानुभवतः परिगृह्यात्मन्नादधत । ६ । तथो
यवैतद्यजमान एतैरेवोभयतो ऽग्निष्टोमसोमैः सर्वाङ्कामानुभवतः
परिगृह्यात्मन्धत्ते । ७ । विश्वजितः सर्वपृष्ठात्सहौत्रं प्रातःसवनम् । ८ ।
॥ ६ ॥

कथाश्रुभीयं चतुर्थार्हिके चैकादशिकात्पूर्वाणीति मरुत्वतीयम्

। १ । वृहदेरात्मगर्भं हेतुः पृष्ठं भवति रथन्तरं वा । २ । वामदेवं
 ब्राह्मणगर्भं मैत्रावरुणस्य । ३ । श्यैतं वैरूपगर्भं ब्राह्मणाष्कंसिनो नौधवं
 वा । ४ । कालेयं रैवतगर्भमच्छावाकस्य । ५ । गर्भं पूर्वं ब्रंसेदिति हैक
 आह्वरथात्मानमिति । ६ । आत्मानं त्वेव पूर्वं ब्रंसेत् । ७ । आत्मानं वा
 अनू गर्भः । ८ । ऐकाहिकास्तोत्रियाञ्कस्ता विश्रजितः सर्वपृष्ठास्तोत्रि-
 याञ्कंसन्ति । ९ । तथानुरूपान् । १० । सामप्रगाथांश्च । ११ । ॥ ७ ॥

तदिदानीं चतुर्थाङ्गिके सैकाहिकान्तूर्वाणीति निष्क्रेवस्यम्

। १ । यानि पञ्चमाङ्गिकानि मध्यनस्त्रीषि मैत्रावरुणस्यैकाहिकाभ्यां
 पूर्वाणि । २ । तार्तीयङ्गिके ब्राह्मणाष्कंसिनः । ३ । अश्वक्रस्य
 षष्ठाङ्गिके । ४ । अनुचरप्रथमि षष्ठासृतीससवनम् । ५ । आग्निना-
 दूर्ध्वमतिरिक्तोक्तानि । ६ । जराबोध जरमाण इति स्तोत्रियानुरूपौ
 हेतुः । ७ । त्वसु वः सचासाहमिति मैत्रावरुणस्य । ८ । कं ते
 इना असचत यदद्य कश्च वृचइन्निति ब्राह्मणाष्कंसिनः । ९ । तदो
 गाय स्तोत्रमिन्द्राय गायतेति वा । १० । इदं विष्णुरित्यच्छावाकस्य
 । ११ । उत्तरे च पूर्वा वानुरूपः । १२ । एषो उषा दूरादिदेवो-
 दीराथामा मे इवमित्यनुपूर्वं नवर्चानि । १३ । आ भातीति हेतुः
 । १४ । उत्तरं मैत्रावरुणस्य । १५ । आ गोमतेति ब्राह्मणाष्कंसिनः
 । १६ । उत्तरमच्छावाकस्य । १७ । जेचस्य पतिनेति चयणां तिस्रः
 परिधानीयाः । १८ । शं नो देवः सविता त्रायमाण इत्यच्छावाकस्य
 । १९ । इमे सोमास इमे मन्त्रासो ऽत्या यातं निवत आ नो
 गच्छतं इवनेति याज्याः । २० । पुराणमोकः सख्यं शिवं वामिति
 वानुपूर्वं चतस्रः । २१ । ॥ ८ ॥

यमसोमः । १ । यमो ह स्वर्गकामस्तपस्वस्रितं यज्ञक्रतुमपश्य-
मसोमम्^२ तमाहरत् । तेनायजत^३ तेनेष्टा स्वर्गमाप्नोत्^४ तेन
स्वर्गकामो यजेत ।^५ सोचियानुरूपाऽऽस्ताणामुद्धृत्य सामाता-
नांश्च ।^६ यावत्यस्ता भवन्ति तावत्यस्तद्देवतास्तच्छन्दस उपजायन्ते
।^७ परेचिवांसमिति पञ्चानां पुरस्तात्सूक्तानामेकैका मथ्यन्दिने
।^८ ॥ ८ ॥

गायत्रः सर्वस्वारो मरणकामस्य स्वर्गकामस्य च । १ । वैष्टुभः
सर्वनिधनः प्रतिष्ठाकामस्य । २ । जागतः सर्वैलः पशुकामस्य च
। ३ । आनुष्टुभः सर्ववाङ्निधनः श्रुतकामस्य । ४ । प्रत्यक्षं संपदा
वा । ५ । नृजितप्रसृतिभ्यो निविद्धानानि । ६ । ॥ १० ॥

वागकामयत । सर्वेषां भूतानां श्रेष्ठं स्वाराज्यमाधिपत्यं परी-
यामिति^१ सैतं यज्ञक्रतुमपश्यदाचःसोमम्^२ तमाहरत् । तेनायजत^३
तेनेष्टा सर्वेषां भूतानां श्रेष्ठं स्वाराज्यमाधिपत्यं पर्येत^४ तयो
एवैतद्यजमानो यदाचःसोमेन यजते सर्वेषां भूतानां श्रेष्ठं स्वारा-
ज्यमाधिपत्यं पर्येति ।^५ ब्रूते बहिष्पवमानः ।^६ सहस्रं आच्यम्
।^७ अयुते प्रयुते नियुते ऽर्बुदे न्यर्बुदे निखर्वादे समुद्रे सलिले ऽन्ते
ऽनन्य इति सोचाणि ।^८ सर्वा ऋषः प्रयुज्यन्ते ऽभ्यवर्तं सोमा-
तिर्गमनाय ।^९ सामानि यजूषि च ।^{१०} उत्थाय चाग्निष्टोमः
।^{११} सहस्रं दक्षिणा वाचःसोमस्य ।^{१२} महायज्ञे ।^{१३} विमुष्य-
भिभृत्योः ।^{१४} सर्वजिद्धनजितोः ।^{१५} विश्वजिदभिजितोः ।^{१६} ।
स्वर्जिदिन्द्रवज्रयोः ।^{१७} आप्तोर्यामे च ।^{१८} अनादेशे प्रकृति-
र्दक्षिणानाम् ।^{१९} ॥ ११ ॥

वरूपो ऽकामयत । सर्वेषां राज्यानां श्रेष्ठं खाराज्यमाधिपत्यं
 परीचामिति । स एतं यज्ञकृतमपस्यद्राजसूयम्^२ । तमाहरत् । तेना-
 घजत ।^३ तेनेष्ट्वा सर्वेषां राज्यानां श्रेष्ठं खाराज्यमाधिपत्यं पर्येत^४ । तथो
 एवैतद्यजमानो यद्राजसूयेन यजते सर्वेषां राज्यानां श्रेष्ठं खारा-
 ज्यमाधिपत्यं पर्येति ।^५ । भार्गवो ज्ञेता ।^६ । ऐन्द्रापोष्णेन वस्ते-
 नेष्ट्वा माघ्या अमावास्याया एकाह उपरिष्टाहीचेत्^७ पवित्राय
 ।^८ । स एवायं चतुष्टोमो^९ रथन्तरष्टो^{१०} ऽग्निष्टोमः ।^{११} । एष
 एव पवित्रः । एतेन ह पूतः सवमन्नुते ।^{१२} । अष्टम्यां सुत्यमहः
 ।^{१३} । इष्टिभिः पत्रशेषम् ।^{१४} । फाण्ड्यां प्रद्युज्य चातुर्मास्यानि
 ।^{१५} । षण्मासं च पशुम् ।^{१६} । माघ्यां शुनासीरीयम् ।^{१७} ।
 उत्तरं मासमिष्टिभिः ।^{१८} । फाण्ड्यां दौचते ऽभिवेषनीयदश-
 प्रेयाभ्याम् ।^{१९} । दादश दौचास्तिस्र उपसदः ।^{२०} । सुत्यं षोड-
 शमहः^(२०) ^{२१} । षोडशकसं वा इदं सर्वम् ।^{२२} । अथैव सर्व-
 म्यास्यै^(२१) ^{२२} । १३ ॥ १२ ॥

सह सोमौ क्रीषन्ति । १ । दशपेयस्य च तन्वमातिथ्यापर्यन्त-
 मूर्ध्वं चावष्टयात् । २ । त्वमग्ने वरुण इत्याज्यं वरुणन्यङ्गम् । ३ ।
 वरुणं ह्यभिषिञ्चन्ति । ४ ।* चतुर्विंशान्मध्यन्दिनः । ५ । मैत्रावरुण-

* The division of Sūtra's is given for XV, 13 according to the manuscript belonging to the Berlin Royal Library, although this Msc. apparently does not contain the commentary of Varadattasuta Anartiya, but of a different author. But the only manuscript, containing Varadattasuta's commentary, which has become accessible to me, is too corrupted to be relied upon.

मारेण निष्कौवस्यमरुत्वतीये । ६ । तत्राभिविच्यते प्राक् खिष्टकृतः
 । ७ । तस्याः प्रदानं खिष्टकदिसं च । ८ । द्वितीयादङ्गसृतीय-
 सवनम् । ९ । तदुक्थं संतिष्ठते । १० । पञ्चवो वा उक्थयानि । ११ ।
 पशूनामेवाप्तौ । १२ । यन्त्यवभृथम् । १३ । क्रियते ऽवभृथकर्म । न
 स्नाति । १४ । कृष्णाजिनस्य दक्षिणं पूर्वपादमुदके ऽवधाय प्रत्या-
 हरन्ति वसनस्य वा दशाम् । १५ ॥ १३ ॥

अथोत्तरं देवयजनमथवस्वति । १ । तत्संसृपामिष्टिभिर्यजते । २ ।
 दशभिर्दशराचम् । ३ । अथ सवित्रे प्रसवित्रे ४ । सवित्र आस-
 वित्रे ५ । सवित्रे सत्यप्रसवायेति ६ । सरस्वत्यै वाचे ७ । त्वष्ट्रे रूपेभ्यः ८ । पूष्ये
 पथिभ्यः ९ । इन्द्रायास्तै १० । वृहस्पतये तेजसे ११ । सोमाय रात्रौ १२ । विष्णवे
 श्विपिविष्टायेति । १३ । दशम्यां दशपेयः । १४ । अपि वैताभिर्दशभि-
 र्देवताभिः प्रसर्पेयुर्वा भक्षयेयुर्वा । १५ । सवित्रे प्रसवित्रे प्रसर्पाणौति
 वा १६ । सवित्र आसवित्रे भक्षयामीति वा । १७ । येषामुभयतः ओचित्या
 दशपुरुषं ते याजयेयुः । १८ । शतं ब्राह्मणाः सोमं भक्षयन्ति । १९ ।
 दशदशैकैकं अमसम् । २० । तस्माद्दशपेयः । २१ । उत्थाय पञ्च-
 बिलश्चरुः । २२ । समाप्ते श्येनीपृषनीभ्यां पठौहीभ्यां गर्भिणीभ्या-
 मादित्या पूर्वा वैश्वदेवी वा मारुत्युत्तरा । २३ ॥ १४ ॥

अथ सौचामणी । १ । आश्विनो लोहे ऽजः । २ । मारुत्वती
 मेवी । ३ । इन्द्राय सुचारुण ऋषभः । ४ । पर्यग्निकृतेषु सुरासोमेन
 चरन्ति । ५ ।

पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् ।

अग्ने क्रत्वा क्रतुरभि ॥

इति सुरां खवन्तीमुपतिष्ठन्ते । ६ । पितृदेवत्याभिर्वा । ७ । युवं
सुराममिति पुरेऽनुवाक्या । ८ । होता यच्चदश्विना सरस्वतीमिन्द्रं
सुचामाणमिति प्रैषः । ९ । सर्वानेके विहृतानामनन्ति । १० । तद्
तथा न कुर्यादासुरं तत् । ११ । पुत्रमिवेति याज्या । १२ ।

यमश्विना नमुचावासुरे दधि सरस्वत्यसुनोदिन्द्रियाय ।

इमं तं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुं सोमं राजानमिह भक्षयामि ॥

इति भक्षमन्तः सुरायाः । १३ । ब्राह्मणं सुरापं परिक्रीणीयादिति
भव उपनीयते । १४ । ॥ १५ ॥

अत ऊर्ध्वं केन्रवपनीयः । १ । चैधातव्युदवसानीया । २ । आग्ना-
वैष्णव ऐन्द्रावैष्णवो वा । ३ । व्युष्टिरतो दिराचः । ४ । अग्निष्टोमे
ऽतिराचस्य । ५ । वि वा एतस्मै ब्राह्मणायोच्छ्रति यो वेदमनुब्रूते
। ६ । व्यु तस्मै चक्षियायोच्छ्रति यो ऽभिषेकं प्राप्नोति । ७ । अथै-
तेन चक्षस्य धृतिना यजते । ८ । चतुष्टोमेन रथन्तरपृष्ठेनाग्निष्टोमेन
। ९ । तेनो ह चिष्टोमेन दृडुयुक्त्वा आभिप्रतारिण ईजे । १० । तसु
ह ब्राह्मणो ऽनुव्याजहार^{११} न चक्षस्य धृतिनाषष्ट इममेव प्रति
समरं कुरवः कुरुत्तेचाच्छोयन्त इति ।^{१२} तद् किल तथैवास
यथैवैनं प्रोवाच ।^{१३} तस्मान्नु चतुष्टोमेनैव यजेत ।^{१४} प्रतिष्ठा
वै यज्ञानां चतुष्टोमः । १४ । प्रतिष्ठित्या एव ।^{१५} अयुतं दक्षिणा
।^{१६} न ह वा एतस्माद्राज्ञान्न तस्यै विप्रो युवते यो ऽयुतं
ददाति । १७ । तदयुतस्यायुतत्वम् । १८ । अतं वा सहस्राणि
। १९ । ॥ १६ ॥

हरिसन्द्रो ह वैधस ऐच्छाको राजापुत्र आस । तस्य ह अतं

आया बभूवुः । तासु ह पुत्रं न लेभे । तस्य ह पर्वतनारदौ गृह
ऊषतुः । स ह नारदं पप्रच्छ ।

यस्मिन् पुत्रमिच्छन्ति ये स जानन्ति ये च न ।

किं खित्पुत्रेण विन्दते तन्नः प्रब्रूहि नारद ॥ इति ।

स एकया पृष्टो दशभिः प्रत्युवाच ।

अणमस्मिन्संगयत्यमृतत्वं च विन्दते ।

पिता पुत्रस्य जातस्य पश्येच्छेच्छीवतो सुखम् ॥

यावन्तः पृथिव्यां भोगा यावन्तो जातवेदसि ।

यावन्तो असु प्राणिनां भूयान्पुत्रे पितृस्ततः ॥

ब्रह्मपुत्रेण पितरो अत्यायग्बहुसं तमः ।

आत्मा हि जज्ञ आत्मनः स इरावत्यतितारिणी ॥

किं नु मर्षं किमजिनं किमु यममूषि किं तपः ।

पुत्रं ब्रह्माण्ड इच्छन् स वै श्लोको ऽवदावदः ॥

अन्नं ह प्राणः अरणं ह वासो रूपं हिरण्यं पद्मयो विवाहाः ।

सखा ह आया रूपणं ह दुहिता ज्योतिर्ह पुत्रः परमे स्थोमन् ॥

पतिर्जायां प्रविणति गर्भो भूत्वाच मातरम् ।

तस्यां पुनर्नवो भूत्वा दशमे मासि जायते ॥

तज्जाया आया भवति यदस्यां जायते पुनः ।

आभूतिरेषाभूतिर्बीजमेतन्निधीयते ॥

देवास्वैतामृषस्य तेजः समभरन्नाहत् ।

देवा मनुष्यान्ब्रुवन्नेषा वो जननी पुनः ॥

एष धन्या क्वित्तो देवयानो येनाक्रमन्ते पुत्रिणो [ये] विप्रोक्ताः ।

तं पश्यन्ति पशवो वयांसि तस्मात्ते मात्रापि मिथुनं चरन्ति ॥
नापुचस्य लोको ऽस्तीति तत्सर्वे पशवो विदुः ।

तस्मात्तु पुत्रो मातरं स्वसारं चाधिरोहति ॥इति॥ ॥ १७ ॥

स होवाच । स वै मे ब्रूहि यथा मे पुत्रो जायेतेति । तं होवाच ।
वरुणं राजानमुपधाव पुत्रो मे जायतां तेन त्वा यजा इति ।
तथेति । स वरुणं राजानमुपससार । पुत्रो मे जायतां तेन त्वा
यजा इति । तथेति । तस्य ह पुत्रो जज्ञे रोहितो नाम । तं
वरुण उवाच । अजनि वै ते पुत्रो यजस्व मानेनेति । स होवाच ।
यदा वै पशुर्निर्दशो भवत्यथ स मेधो भवति निर्दशो न्वस्त्वथ
त्वा यजा इति । तथेति । स ह निर्दश आस । तं होवाच ।
निर्दशो वा अभूद्यजस्व मानेनेति । स होवाच । यदा वै पशोर्दन्ता
जायन्ते ऽथ स मेधो भवति दन्ता न्वस्य जायन्तामथ त्वा यजा
इति । तथेति । तस्य ह दन्ता जज्ञिरे । तं होवाच । अज्ञत वा
अस्य दन्ता यजस्व मानेनेति । स होवाच । यदा वै पशोर्दन्ताः
पद्यन्ते ऽथ स मेधो भवति दन्ता न्वस्य पद्यन्तामथ त्वा यजा
इति । तथेति । तस्य ह दन्ताः पेदिरे । तं होवाच । अपत्यत
वा अस्य दन्ता यजस्व मानेनेति । स होवाच । यदा वै पशोर्दन्ताः
पुनर्जायन्ते ऽथ स मेधो भवति दन्ता न्वस्य पुनर्जायन्तामथ त्वा
यजा इति । तथेति । तस्य ह दन्ताः पुनर्जज्ञिरे । तं होवाच ।
अज्ञत वा अस्य पुनर्दन्ता यजस्व मानेनेति । स होवाच । यदा
वै चक्षियः संनाहं प्राप्नोत्यथ स मेधो भवति संनाहं नु प्राप्नोत्वथ
त्वा यजा इति । तथेति । स ह संनाहं प्राप । तं होवाच ।

प्रापद्वै संगाहं यजस्व मानेनेति । स तथेत्युक्त्वा पुत्रमामन्वय्यां षके ।
ततायं वै मद्वां त्वामददाद्धन्त त्वयाहमिमं यजा इति । स नेत्युक्त्वा
धनुरादायारण्यमुपातस्यौ । स संवत्सरमरण्ये चचार । अथ द्वेष्याकं
राजानं वद्वणो जगाह । तस्य होदरं जज्ञे । तद्दु ह रोहितः
शुश्राव । सो ऽरण्याद्गाममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण पर्ये-
त्योवाच । ॥ १८ ॥

गाना आन्ताय श्रीरस्तीति रोहित शुश्रुम ।

पापो निषदरो जग इन्द्र इचरतः सखा ॥

चरैव रोहितेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणो ऽवोचदिति । स द्वितीयं
संवत्सरमरण्ये चचार । सो ऽरण्याद्गाममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण
पर्येत्योवाच ।

आसो भग आसीनसोर्ध्वस्तिष्ठति तिष्ठतः ।

ज्ञेते निपद्यमानस्य चराति चरतो भगः ॥

चरैव रोहितेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणो ऽवोचदिति । स तृतीयं
संवत्सरमरण्ये चचार । सो ऽरण्याद्गाममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण
पर्येत्योवाच

कलिः ब्रयानः पुरुषः संजिहानस्तु दापरः ।

उत्थितस्त्रेता भवति कृतं संपद्यते चरम् ॥

चरैव रोहितेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणो ऽवोचदिति । स चतुर्थं
संवत्सरमरण्ये चचार । सो ऽरण्याद्गाममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण
पर्येत्योवाच ।

पुष्पिण्यौ चरतो जज्ञे भृष्णुरात्मा फलेयहिः ।

अरेते [ऽस्य] सर्वे पाभानः अमेण प्रपथे हताः ॥
 चरैव रोहितेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणो ऽवोचदिति । स पञ्चमं
 संवत्सरमरणे चचार । सो ऽरण्याद्गाममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण
 पर्येत्योवाच ।

चरन्वै मधु विन्दति चरन्पक्वमुदुम्बरम् ।

सूर्यस्य पश्य अमणं यो न तन्द्रयते चरन् ॥

चरैव रोहितेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणो ऽवोचदिति । स षष्ठं
 संवत्सरमरणे चचार । सो ऽरण्याद्गाममेयाय । तमिन्द्रः पुरुषरूपेण
 पर्येत्योवाच ।

चरन्वै मधु विन्दत्यपचिन्वन्परुषकम् ।

उत्तिष्ठन्विन्दते श्रियं न निषत्किंचनावति ॥

चरैव रोहितेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणो ऽवोचदिति । स सप्तमं
 संवत्सरमरणे चचार । सो ऽजीगर्तं सौयवसिमृषिमग्नायापरीतं
 पुत्रं भक्षमाणमरणमुपेयाय ॥ १६ ॥

तस्य ह चयः पुत्रा आसुः शुनःपुष्कः शुनःश्रेपः शुनो-
 खाङ्गूल इति । तं होवाच । ऋषे इन्ताहमेषामेकेनात्मानं निष्क्रीणा
 अहं ते गर्वा श्रतं ददानीति । स ज्येष्ठं निगृह्णान् उवाच । न
 न्विममिति । नो एवेममिति कनिष्ठं माता । तौ मध्यमे संपादयं
 चक्रतुः शुनःश्रेपे । तस्य ह श्रतं दत्त्वा तमादाय सो ऽरण्याद्गाम-
 मेयाय । पितरमेत्योवाच । तत इन्ताहमनेनात्मानं निष्क्रीणा
 इति । स तथेत्युक्त्वा वरुणं राजानमामन्त्रयं चक्रे । अनेन त्वां
 यजा इति । तथेति । श्रेयान्वै ब्राह्मणः चत्रियादिति । तस्मा

एतं राजसूयं यज्ञकृतं प्रोवाच । स एतं राजसूये पुरुषं पशु-
मालेभे ॥ २० ॥

तस्य ह विश्वामित्रो हेतासायास्य उद्गाता जमदग्निरध्वर्यु-
र्वसिष्ठो ब्रह्मा । तस्मा उपाहताय नियोक्तारं न विविदुः । स
हेवाचाजीगर्तः सौयवसिः । मद्भमपरं शतं दत्ताहमेनं नियोच्या-
मीति । तस्मा अपरं शतं ददुः । तं स नियुयोज । तस्मा उपा-
हताय नियुक्ताय पर्यग्निहताय विश्वास्त्वारं न विविदुः । स हेवा-
चाजीगर्तः सौयवसिः । मद्भमपरं शतं दत्ताहमेनं विश्वसिष्यामीति ।
तस्मा अपरं शतं ददुः । सो ऽसिं निश्चान एयाय । अथ ह ऋणः-
शेष ईचामास । अमानुषमिव वै मा विश्वसिष्यन्ति हन्त देवता
उपधावानीति ॥ २१ ॥

स प्रजापतिमेव प्रथमं देवतानामुपससार कस्य नूनं कतमस्या-
मृतानामित्येतयर्चा । तं प्रजापतिस्वाच । अग्निर्वै नेदिष्ठो ऽसि
तमेवोपधावेति । सो ऽग्निसुपससाराग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानामित्येत-
यर्चा । तमग्निस्वाच । सविता वै प्रसवानामीशे तमेवोपधावेति ।
स सवितारमुपससाराभि त्वा देव सवितरित्येतेन त्वचेन । तं सवितो-
वाच । वरुणाय वै राज्ञे नियुक्तो ऽसि तमेवोपधावेति । स वरुणं
राजानमुपससारात् उत्तराभिरेकत्रिंशता । तं वरुण उवाच । अग्निर्वै
देवानां मुखं सुहृदयं तं नु स्तुह्यथ त्वोत्सृक्ष्यामीति । सो ऽग्निं
तुष्टावात् उत्तराभिरेव द्वाविंशत्या । तमग्निस्वाच । विश्वान्नु देवा-
न्स्तुह्यथ त्वोत्सृक्ष्यामीति । स विश्वान्देवांस्तुष्टाव नमो मद्भ्यो नमो
अर्भकेभ्य इत्येतयर्चा । तं विश्वे देवा ऊचुः । इन्द्रं नु स्तुह्यथ त्वोत्सृ-

क्ष्याम इति । स इन्द्रं तुष्टाव यच्चिद्धि सत्य सोमपा इत्येतेन
 सूक्तेनोत्तरस्य च पञ्चदशभिः । तस्मा इन्द्रः स्तूयमानो मनसा हिर-
 ष्यरथं ददौ । तमेतयर्चा प्रतीयाय शश्वदिन्द्र इति । तमिन्द्र
 उवाच । अश्विनौ नु सुह्यथ लोत्सक्ष्यामीति । सो ऽश्विनौ
 तुष्टावात उत्तरेण त्वचेन । तमश्विना जचतुः । उषसं नु सुह्यथ
 लोत्सक्ष्याव इति । स उषसं तुष्टावात उत्तरेणैव त्वचेन । तस्य
 ह सूर्य्युक्तायां नितरां पाशो मुमुचे कनीय ऐस्वाकसोदरं
 बभूव । उत्तमायां ह सूर्य्युक्तायां वि पाशो मुमुचे ऽगद ऐस्वाको
 बभूव । अथ हैनमृत्विज ऊचुः । त्वमेवैतस्याऋः संस्थामधिगच्छेः ॥२२॥

अथ हैनमङ्गःसवं शुनःश्रेपो ददर्श । यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह
 इति तमेताभिश्चतस्रभिरभिषुत्योष्किष्टं चम्बोर्भरेति द्रोणकलशे
 समवनिनाय । अथास्मिन्नन्वारब्ध एतस्त्रैव सूक्तस्य पूर्वाभिश्चतस्र-
 भिर्जुह्वां चकार । अथ हैनमवमृथमभ्यवनिनाय स त्वं नो अग्ने
 ऽवमस्त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वानित्येताभ्यामृग्भ्याम् । अथ हैन-
 मग्निमुपस्थापयामास शुनस्त्रिच्छेपं निदितं सहस्रादित्येतयर्चा ॥२३॥

अथ ह शुनःश्रेपो विश्वामित्रस्योपस्थमाससार । तं होवा-
 चाजीगर्तः सौयवसिः । पुनर्मे पुत्रं देहीति । नेति होवाच विश्वा-
 मित्रः । देवा वा इमं मङ्गमरासतेति । स ह देवरातो नाम वैश्वा-
 मित्र आस । तं होवाचाजीगर्तः सौयवसिः । तं वै विद्ध्यावहा
 इति । तथेति ।

आङ्गिरसो जन्मनास्याजीगर्तः श्रुतः कविः ।

च्छेषे पैतामहात्तन्तोर्मापगाः पुनरेहि माम् ॥ इति ।

स हेवाच शुनःश्रेपः ।

अद्राक्षुस्त्वा ग्रासहस्तं न यच्छूद्रेष्वलिप्यत ।

गवां त्रीणि शतानि त्वमवृणीथा मदङ्गिरः ॥ इति ।

तं हेवाचाजीगर्तः सौयवसिः ।

तद्वै मा तात तपति पापं कर्म मया कृतम् ।

तदहं निऋवे तुभ्यं प्रतियन्तु श्रुता गवाम् ॥ इति ।

स हेवाच शुनःश्रेपः ।

यः सकृत्पापकं कुर्यात्कुर्यादेनस्ततो ऽपरम् ।

मापगाः शौद्राग्याद्यादसंधेयं त्वया कृतम् ॥ इति ।

असंधेयमिति वा अवोचदिति ह विश्वामित्र उपपपाद ॥ २४ ॥

भौम एव सौयवसिः ग्रासेन विश्विशासिषत् ।

अस्थान्मैतस्य पुत्रो भूर्ममैवोपेहि पुत्रताम् ॥ इति ।

स हेवाच शुनःश्रेपः ।

स वै यथा नो ज्ञपया राजपुत्र तथा वद ।

यथैवाङ्गिरसः सन्नुपेयां तव पुत्रताम् ॥ इति ।

तं हेवाच विश्वामित्रः ।

ज्येष्ठो मे त्वं पुत्राणां स्यास्तव श्रेष्ठा प्रजा स्यात् ।

उपेया दैवं मे दायं तेन वै त्वोपमन्त्रये ॥ इति ।

स हेवाच शुनःश्रेपः ।

संजानानेषु वै ब्रूयाः मे सौहार्दाय मे अथै ।

यथाहं भरतर्षभोपेयां तव पुत्रताम् ॥ इति ।

अथ ह विश्वामित्रः पुत्रानामन्त्रयां चक्रे ॥ २५ ॥

मधुच्छन्दाः शृणोतन ऋषभो रेणुरष्टकः ।

ये के च भ्रान्तः स्या अस्मै ज्यैष्ठ्याय तिष्ठध्वम् ॥ इति ।

तस्य हैकशतं पुत्रा आसुः । पञ्चाशदेव व्याचांसो मधुच्छन्दसः
पञ्चाशत्कनीयांसः । तद्ये व्याचांसो न ते कुशलं मेनिरे । तामनु-
व्याजहार । अन्नं वः प्रजा भचीष्टेति । त एते । अन्धाः पुण्ड्राः
शबरा मूचीपा इति । उदक्षो बह्मदस्यवो वैश्वामित्रा दसूनां
भृयिष्ठा इत्युदाहरन्ति । अथ ये मधुच्छन्दःप्रभृतयः कनीयांसस्ते
कुशलं मेनिरे । स ह जगौ मधुच्छन्दाः ।

यं नः पिता संजानीते तस्मिंस्तिष्ठामहे वयम् ।

पुरस्तात्सर्वे कुर्महे त्वामन्वञ्चो वयं स्मसि ॥ इति ।

अथ ह विश्वामित्रः प्रतीतः पुत्रांस्तुष्टाव ॥ २६ ॥

ते वै पुत्राः पशुमन्तः प्रजावन्तो भविष्यथ ।

ये मानं मे ऽनुगृह्णन्तो वीरवन्तमकर्त मा ॥

पुरएत्रा वीरवन्तो देवरातेन गाथिनाः ।

सर्वे राध्यास्तु पुत्रा एष वस्तद्विवाचनः ॥

एष वः कुञ्जिका वीरो देवरातस्तमन्वित ।

युष्मांश्च दायं चोपेतां विद्यां यामुत विद्मसि ॥

ते सम्यञ्चो वैश्वामित्राः सर्वे साकं सरातयः ।

देवराताय तस्त्रिरे ज्यैष्ठ्ये श्रैष्ठ्ये च गाथिनाः ॥

अधीयते देवरातो रिवथयोद्भयोर्धृषिः ।

जङ्गूनां चाधितस्त्रिरे देवे वेदे च गाथिनाः ॥

तदेतच्छैनःश्रेपमाख्यानं परःशतर्गाथमपरिमितम् । तद्भोताभि-

षिक्तायाचष्टे । हिरण्यकशिपावासीन आचष्टे । हिरण्यकशिपावासीनः
 प्रतिगृण्णाति । ओमित्यृचः प्रतिगरः । एवं तथेति गाथायाः ।
 ओमिति वै देवं तथेति मानुषम् । देवेन चैवैमं तस्मानुषेण च
 सर्वस्माद्देवसः संप्रमुञ्चति । तस्माद्यो राजाविजिती स्यादप्यथजमान
 आख्यापयेतैवैतस्त्रौणःशेषमाख्यानम् । न ह्यस्मिन्नल्पं चनैनः परि-
 ग्रियते । सहस्रमाख्याचे व्रतं प्रतिगरिच एते चैवासने । पुत्रकामा
 हाप्याख्यापयन्ते । सभन्ते ह पुत्रान्भन्ते ह पुत्रान् ॥ २७ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे पञ्चदशो ऽध्यायः समाप्तः ।

श्राम् ।

प्रजापतिरकामयत । सर्वान्कामानाम्नुयां सर्वा व्यष्टीर्यन्नुवी-
 येति ।^१ स एतं त्रिरात्रं यज्ञक्रतुमपश्यदश्वमेधम्^२ । तमाहरत् ।^३ तेना-
 यजत^४ तेनेष्ट्वा सर्वान्कामानाम्नोत्सर्वा व्यष्टीर्यान्नुत ।^५ तथो एवै-
 तद्यजमानो यदश्वमेधेन यजते सर्वान्कामानाम्नोति सर्वा व्यष्टी-
 र्यन्नुते ।^६ महर्त्विग्भ्यो निर्वपति चतुरः पात्रानञ्जलीन्प्रसृतांश्च
 ।^७ द्वादशविधम् ।^८ द्वादश वै मासाः संवत्सरः ।^९ संवत्सर-
 स्त्रैवाप्यै ।^{१०} अथास्मा अर्ध्वर्युर्निष्कं प्रतिमुञ्चति ।^{११} सायमाहुतौ
 ऊतायां जघनेन गार्हपत्यमुदङ्गावातया सह संविशति ।^{१२} अन्त-
 रोहू असंवर्तमानः शयीत ।^{१३} अनेन तपसेमं स्वस्तिस्वत्सरं सम-
 अवामहा इति ।^{१४} तं प्रातराहुतौ ऊतायां ददाति ।^{१५} अथाग्नेयमष्टाकपालं पुरोलाशं निर्वपति ।^{१६} अग्निर्वै देवानां
 सुखं सुखत एव तद्देवान्प्रीणाति ।^{१७} अथ पूष्णे पथिकृते चहं
 निर्वपति ।^{१८} पूषा वै पथीनामधिपः । स्वस्त्वयनमेव तदश्वाय
 करोति ।^{१९} सर्वरूपमश्वं जवेन संपन्नं संवत्सरायोत्सृजन्ति सर्व-
 कामिनमन्यचाब्रह्मचर्यात् ।^{२०} शतं राजपुत्राः क्वचिनो राजन्या
 निषङ्गिणः सुतग्रामणीनां पुत्रा उपवीतिनः क्षत्रसंग्रहीदृणां पुत्रा
 दण्डिनो ऽनावर्तयन्तो ऽश्वं रक्षन्ति ।^{२१} अथ सवित्रे प्रसवित्रे
 सवित्र आसवित्रे सवित्रे सत्यप्रसवायेति संवत्सरं हवींषि ।^{२२}

सविता वै प्रसविता स म इमं यज्ञं प्रसुवा इति ।^{२२} सविता
 वा आसविता स म इमं यज्ञमासुवा इति ।^{२३} सविता वै सत्य-
 प्रसवः स म इमं यज्ञं सत्येन प्रसवेन प्रसुवा इति ।^{२४} य इमा
 विश्वा जातान्या देवो यातु सविता सुरत्नो विश्वानि देव सवितः
 स घा नो देवः सविता विश्वदेवं न प्रमिये ।^{२५} होता च पारि-
 श्रवमाचष्टे ।^{२६} अध्वर्यो इत्यामन्त्रितो होयि होतरिति सर्व्व
 प्रतिशृणोति ।^{२७} ओं होतस्तथा होतरित्याचवाणे ऽनुगृणाति
 ।^{२८} अथाध्वर्युर्वीणागणगिनः संप्रेष्यति पुराणैरेनं पुण्यकङ्गी
 राजभिः संगायतेति ।^{२९} ॥ १ ॥

मनुर्वैवस्वत इति प्रथमे । १ । तस्य मनुष्या विश्वस्त इम आसत
 इति^२ गृहमेधिन उपदिशति ।^३ ऋचोवेदो वेदः सो ऽयमिति
 सूक्तं निगदेत् ।^४ यमो वैवस्वत इति द्वितीये ।^५ तस्य पितरो
 विश्वस्त इम आसत इति स्वविरानुपदिशति ।^६ यजुर्वेदो वेदः
 सो ऽयमिति याजुषमनुवाकं निगदेत् ।^७ वरुण आदित्य इति
 तृतीये ।^८ तस्य गन्धर्वा विश्वस्त इम आसत इति यूनः शोभनानु-
 पदिशति ।^९ अथर्ववेदो वेदः सो ऽयमिति भेषजं निगदेत् ।^{१०}
 सोमो वैष्णव इति चतुर्थे ।^{११} तस्याप्सरसो विश्वस्ता इमा आसत
 इति युवतीः शोभना उपदिशति ।^{१२} आङ्गिरसो वेदो वेदः
 सो ऽयमिति घोरं निगदेत् ।^{१३} अर्बुदः काद्रवेय इति पञ्चमे
 ।^{१४} तस्य सर्पा विश्वस्त इम आसत इति सर्पान्सर्पविदो वोप-
 दिशति ।^{१५} सर्पविद्या वेदः सो ऽयमिति सर्पविद्यां निगदेत्
 ।^{१६} कुबेरो वैश्रवण इति षष्ठे ।^{१७} तस्य रक्षांसि विश्वस्तानी-

मान्यासत इति खेसगाग्पापकृतो वोपदिशति ।^{१८} रचोविद्या
 वेदः सो ऽयमिति रचोविद्यां निगदेत् ।^{१९} असितो धान्वन
 इति सप्तमे ।^{२०} तस्यासुरा विश्वस्त इम आसत इति कुषीदिन
 उपदिशति ।^{२१} असुरविद्या वेदः सो ऽयमिति मायां कांसि-
 त्कुर्यात् ।^{२२} मत्स्यः सांमद इत्यष्टमे ।^{२३} तस्योदकचरा विश्वस्त
 इम आसत इति मत्स्यान्मत्स्यविदो वोपदिशति ।^{२४} इतिहास-
 वेदो वेदः सो ऽयमितीतिहासमाचचीत ।^{२५} ताच्छ्वो वैपश्यत
 इति नवमे ।^{२६} तस्य वयांसि विश्वस्तानीमान्यासत इति वयांसि
 ब्रह्मचारिणो वोपदिशति ।^{२७} पुराणवेदो वेदः सो ऽयमिति
 पुराणमाचचीत ।^{२८} धर्म इन्द्र इति दशमे ।^{२९} तस्य देवा
 विश्वस्त इम आसत इति यूनो ऽप्रतिग्राहकाञ्छ्रोत्रियानुपदिशति
 ।^{३०} सामवेदो वेदः सो ऽयमिति साम गायात् ।^{३१} सर्वा-
 न्वेदानाचष्टे ।^{३२} सर्वाणि राज्यानि ।^{३३} सर्वा विश्वः ।^{३४}
 सर्वं वा अश्वमेधः ।^{३५} सर्वेण सर्वमाप्नवानीति ।^{३६} तद्यत्पुनः-
 पुनः परिश्रवते तस्मात्पारिश्रवम् ।^{३६} ॥ २ ॥

एकविंशतिर्यूपा एकविंशत्यरत्नयः । १ । अष्टौ वैष्वा दश खादिराः
 । २ । पैतुद्रवा उपस्थावानौ । ३ । राज्जुदाखो ऽग्निष्ठः । ४ । एक-
 विंशतिरग्नीषोमीयाः । ५ । तेषां समानं चरणम् । ६ । गोतमस्य
 चतुरन्तरस्तोमः सुत्यानां प्रथममहः । ७ । तेनेमं लोकमाप्नोति । ८ ।
 एकविंशस्तोमं द्वितीयम् । ९ । एकविंशो वा एष य एष तपति ।
 तदेनं खेन रूपेण समर्धयति । १० । एतस्माद्दशो निस्सष्टः । ११ ।
 तदेतद्दशभ्युदितम् ।

सुरादन्धं वसवो निरतष्टेति । १२ ।

अथो गोमृगो ऽजस्रपरस्ते प्राजापत्याः । १३ । गौरो गवयः शरभ
उङ्गो मायुः किंपुरुष इत्यनुस्तरणाः । १४ । पञ्चवसैकविंशतिरेक-
विंशतिरेकविंशतये चातुर्मास्यदेवताभ्यः । १५ । एता वै सर्वा देवता
यच्चातुर्मास्यदेवताः । १६ । सर्वामामेव देवतानां प्रीत्यै । १७ । अलं-
कृतमश्वमास्तवमवघ्रापयन्ति । १८ । सुगव्यं न इत्येनवजिघ्रति यज-
मानं वाचयेत् । १९ । अघेण धूपं तिष्ठन्तं यदक्रन्द इत्येकादशभि-
रप्रणवाभिः । २० । समिद्धो अञ्जनित्याप्रियः । २१ । अभिगो इ
इति परिश्रिय्य मा नो मित्र इति सूक्तम् । २२ । उत्तमे चोत्तर-
स्याप्रणुवन् । २३ । चतुस्त्रिंशदिति पुरस्ताद्दक्षीणाम् । २४ । अथा-
श्रायोपस्तृणन्ति वाषो ऽधीवासं हिरण्यमिति । २५ । तदेत-
दृचाभ्युदितम् ।

यदश्राय वाष उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मा इति । २६ ।
अथाश्वं मेधमालभन्ते । २७ । पर्यङ्गान्वह्नानारणान् । २८ । पूष्णो
ज्जलाटे । २९ । तदेतदृचाभ्युदितम् ।

अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एतीति । ३० ।

ऐन्द्रापौष्णः श्यामो नाभ्याम् । ३१ । तदेतदृचाभ्युदितम् ।

इन्द्रापूष्णोः प्रियमध्येति पाथ इति । ३२ ।

संश्रप्ताय मद्दिषीमुपनिपातयन्ति । ३३ । तावधीवासेन संप्रोर्णुवते
। ३४ । तौ यजमानो ऽभिमेयति । ३५ ।

उत्सवयोरव गुदं धेक्ष्वाञ्चमञ्जिमा भर ।

यः स्त्रीणां जीवभोजनः ॥ इति । ३६ ।

तं न कश्चन प्रत्यभिमेथति । ३७ । ॥ ३ ॥

माता च ते पिता च ते ऽप्ये वृक्षस्य क्रीलतः ।

प्र तिलान्नीति ते पिता गभे मुष्टिमतंसयत् ॥

इत्येनां होताभिमेथति । १ ।

ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रयताद्गिरौ भारं हरन्निव ।

अथाद्यै मध्यमेजति श्रौते वाते पुनन्निव ॥

इति ब्रह्मा वावाताम् । २ । यदस्या अंजभेद्या इत्युद्गाता परिवृक्ताम् । ३ ।

यद्दूरिणो यवमन्ति न पुष्टं बद्ध मन्यते ।

शूद्रा यदर्धजारा न पोषाय धनायति ॥

इत्यध्वर्युः पालागलीम् । ४ । अश्वपालानां समानजातीयाः अतंत्रत-
मनुचर्यस्ताः प्रत्यभिमेथन्ति । ५ ।

चिथस्यत इव ते मनो होतार्मा त्वं वदो बद्ध ।

ऊर्ध्वमेनं । यद्देवासे ललामगुं । शूद्रो यदर्धजायाः पतिरिति
प्रत्यभिमेथने विकारः । ६ । सदसि ब्रह्मवक्षम् । ७ । होताध्वर्युं
पृच्छति । द्वितीयया प्रत्याह । तृतीयया पृच्छति । चतुर्थ्या
प्रत्याह । ७ । ॥ ४ ॥

किं स्त्रित्पूर्यसमं ज्योतिः किं समुद्रसमं सरः ।

कः स्त्रित्पृथिव्यै वर्षीयान्कस्त्र माचा न विद्यते ॥ १ ।

ब्रह्म सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमं सरः ।

इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान्गोस्तु माचा न विद्यते ॥ २ ।

कः स्त्रिदेकाकी सरति क उ स्त्रिज्जायते पुनः ।

किं स्त्रिद्धिमस्य भेषजं किं स्त्रिदावपनं मरुत् ॥ ३ ॥

सूर्यं एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।

अग्निर्हिमस्य भेषजं भृमिरावपगं महत् ॥ ४ ॥ इति । १^४ ।

ब्रह्मोद्गातारं पृच्छति । द्वितीयया प्रत्याह । द्वितीयया पृच्छति ।

चतुर्थ्या प्रत्याह । १^५ । ॥ ५ ॥

पृच्छामि त्वा चितये देवसस्य यदि त्वमच मनसा जगन्ध ।

केषु विष्णुस्त्रिषु पदेस्विष्टः केषु विश्वं भुवनमा विवेक्ष ॥ १^१ ॥

अपि तेषु त्रिषु पदेस्वस्त्रि येषु विश्वं भुवनमा विवेक्ष ।

सद्यः पर्यमि पृथिवीमुत द्यामेकेनाङ्गेन दिवो अस्य पृष्ठम् ॥ २^१ ॥

कोधन्तः पुरुष आ विवेक्ष कान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।

एतद्ब्रह्मन्नुप वष्टामसि त्वा किं स्विन्नः प्रतिवोचास्यत्र ॥ ३^१ ॥

पञ्चस्वन्तः पुरुष आ विवेक्ष तान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।

एतत्त्वाच प्रति मन्वानो अस्मि न मायया भवस्युत्तरो मत् ॥ ४ ॥ इति । १^४ ।

पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्या इति यजमानं पृच्छति । १^५ । उत्त-

रया प्रत्याह । ३^६ । ॥ ६ ॥

सुभूः स्वयंभूः प्रथममन्तर्महत्यर्णवे ।

दधे ह गर्भमृत्विचं यतो जातः प्रजापतिः ॥

इति महिषः पुरोनुवाक्या । १ । हेता यत्प्रजापतिमिति प्रैषः । २ ।

प्रजापते न त्वदिति धाज्या । ३ । प्राजापत्यस्य वपया चरित्वा तद-

न्वन्या वपा जुङ्गयुरिति हैक आङ्गः । प्रजापतिं वा अन्वन्या देव-

तास्तदेना यथायथं प्रीणातीति । ४ । ऐन्द्राग्रस्य वा । ५ । वैश्व-

देवस्य वा । ६ । किमुत त्वरेरञ्जिति ह स्माहेन्द्रोतः श्रौतकः । ७ ।

नामा मानादेवताभिः प्रचरेयुः । ८ । सहस्रह समानदेवताभि-

रव्यवस्थाभिः । १५ । नाना व्यवस्थाभिः । १० । तदेना यथायथं
प्रीणातीति । ११ । उत्तरस्य महिषो थाज्यापुरोनुवाक्ये विपर्य-
स्येत् । १२ । उभे ऐकाहिकं च पाङ्कं चाज्ये संग्रंसेत् । १३ । य
ऐकाहिके च पाङ्के चाज्ये कामस्तयोर्हभयोरार्ष्यै । १४ । उभावे-
काहिकं च बार्हतं च प्रउगौ संप्रवयेत् । १५ । य ऐकाहिके च
बार्हते च प्रउगे कामस्तयोर्हभयोरार्ष्यै । १६ । ॥ ७ ॥

महानाम्यः षष्ठं भवन्ति । १ । सर्वं वै तद्यन्महानाम्यः । २ ।
सर्वमश्वमेधः । ३ । सर्वेण सर्वमाप्रवानीति । ४ । यानि पाञ्चमाङ्गि-
कानि निष्केवल्यमरुत्वतीययोः सूक्तानि तानि पूर्वाणि श्रुत्वैकाह-
िकयोर्निविदौ दधाति । ५ । प्रतिष्ठा वा एकाहः । ६ । प्रतिष्ठित्या
एव । ७ । सहस्रं वा मध्यन्दिने । ८ । हृन्दसम्हृन्दसस्यत्वारिंशतं
चत्वारिंशतं मरुत्वतीये । ९ । ते द्वे अश्रीतिश्रते । १० । सप्तविंश-
तिश्रतानि निष्केवल्ये । ११ । तत्सहस्रम् । १२ । सर्वं वै तद्यत्सहस्रम्
। १३ । सर्वमश्वमेधः । १४ । सर्वेण सर्वमाप्रवानीति । १५ । यानि
पाञ्चमाङ्गिकानि वैश्वदेवाग्निमारुतयोः सूक्तानि तानि पूर्वाणि श्रुत्वै-
काहिकेषु निविदो दधाति । १६ । प्रतिष्ठा वा एकाहः । १७ ।
प्रतिष्ठित्या एव । १८ । उक्थयं संतिष्ठते । १९ । तेनान्तरिचलोक-
माप्नोति । २० । सर्वसोमो ऽतिरात्र उत्तममहः । २१ । सर्वं वै
सर्वसोमो ऽतिरात्रः । २२ । सर्वमश्वमेधः । २३ । सर्वेण सर्वमाप्र-
वानीति । २४ । तेनामुं लोकमाप्नोति । २५ । द्वितीयादाभिष्वविका-
च्छस्त्रम् । २६ । एतेन हेम्नेतः श्रौतको जनमेजयं पारिचितं
याजयां चकार । २७ । तदुतैषापि यज्ञगाथा गीयते । २८ । ॥ ८ ॥

आमन्दीवति धान्यादं रुक्मिणं हरितस्रजम् ।

अबध्नादशं सारङ्गं देवेभ्यो जनमेजयः ॥ इति । १ ।

एते एव पूर्वं अहनी । ज्योतिरतिरात्रस्तेनोपसेनम् । २ । गौस्तेन
भीमसेनम् । ३ । आयुस्तेन अतसेनम् । ४ । सर्वे पारिच्छितीयाः
। ५ । तदुतैषापि यज्ञगाथा गीयते । ६ ।

पारिच्छिता यजमाना अश्वमेधैः परोवरम् ।

अजङ्गः पापकं कर्म पुण्याः पुण्येण कर्मणा ॥ इति । ७ ।

अभिजित्तेन ह ऋषभो याज्ञतुर ईजे । ८ । तदुतैषापि यज्ञगाथा
गीयते । ९ ।

ऋषभे ऽश्वेन यजति पुरा याज्ञतुरे नृपे ।

अमाद्यदिन्द्रः सोमेन ब्राह्मणाश्वेप्सितैर्धनेः ॥ इति । १० ।

विश्वजित्तेन ह पर आह्वार ईजे वैदेहः । ११ । तदुतैषापि यज्ञ-
गाथा गीयते । १२ ।

आह्वारस्य परस्यादो ऽश्वं मेध्यमवध्नत ।

हिरण्यनाभः कौमल्यो दिग्मः पूर्णा अमंहत ॥ इति । १३ ।

मह्यप्रतमतिरात्रस्तेन ह मरुत्त आविच्छित ईजे । १४ । तदुतैषापि
यज्ञगाथा गीयते । १५ ।

मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसम्पृष्टे ।

आविच्छितस्याग्निः क्षन्ता विश्वे देवाः सभासद् ॥ इति । १६ ।

ततो हास्य तद्देवताः सभासदो बभूवुः । १७ । प्राची दिग्घोतुः
। १८ । दक्षिणा ब्रह्मणः । १९ । प्रतीच्यध्वर्योः । २० । उदीचुद्गतुः
। २१ । यदन्यद्भूमैः पुरुषेभ्यश्चाब्राह्मणानां स्वम् । २२ । अत्रैव होत-

काषाम् । १३ । मध्ये तु यजेत । १४ । पञ्चपशुर्विभ्राह्वयूषः । १५ ।
 संवत्सरमृतुपञ्चवः । १६ । षष्ठाग्नेया वसन्ते । १७ । ऐन्द्रा ग्रीष्मे । १८ ।
 मारुताः पार्जन्या वा वर्षासु । १९ । मैत्रावरुणाः शरदि । २० ।
 बार्हस्पत्या हेमन्ते । २१ । ऐन्द्रावैष्णवाः शिशिरे । २२ । ॥ ८ ॥

प्रजापतिरश्वमेधेनेष्टा पुरुषमेधमपश्यत् ।^१ तस्य यदनाप्तमश्व-
 मेधेनासीत्तत्सर्वं पुरुषमेधेनाप्तोत् ।^२ तथा एवैतद्यजमानो अन्यपुरुष-
 मेधेन यजते यदस्यानाप्तमश्वमेधेन भवति तत्सर्वं पुरुषमेधेनाप्नोति
 ।^३ । सर्वमाश्वमेधिकम् ।^४ । उपजन्श्च ।^५ । अथाग्रये कामाय
 दात्रे पथिकृत इति हवींषि ।^६ । अग्निर्वै कामो देवानामीश्वरः
 ।^७ । सर्वेषामेव देवानां प्रीत्यै ।^८ । अग्निर्वै दाता स एवास्मै यज्ञं
 ददाति ।^९ । अग्निर्वै पथिकृत एवैनं पुनर्यज्ञपथमपिपाथयति
 ।^{१०} । ब्राह्मणं क्षत्रिणं वा सहस्रेण शताश्वेनाक्कीय संवत्सरायो-
 त्कृञ्चिन्ति^{११} सर्वकामिनमन्यत्रा ब्रह्मचर्यात् ।^{१२} । तथा चैवानुरचन्ति
 ।^{१३} । अश्वानुभतये पथ्यायै स्वस्तये ऽदितय इति संवत्सरं हवींषि
 ।^{१४} । सावित्रैर्विपर्यासम् ।^{१५} । पारिप्लवीर्यैर्नाराशंसानि ।^{१६} । अनु-
 मत्यानुभतो ऽनेन यज्ञेन यजा इति ।^{१७} । वाम्यै पथ्या स्वस्तिः
 स्वस्त्ययनमेव तद्यज्ञे यजमानाय करोति ।^{१८} । इयं वा अदितिः
 प्रतिष्ठा वा अदितिरश्वमेवैनं तददीनाप्यामन्ततः प्रतिष्ठाप-
 थन्ति ।^{१९} । ॥ १० ॥

श्रौतःशेषं प्रथमम् । १ । यथा श्रुतःशेष आजीगर्तियूपे नि-
 युक्तो मुमुचे । २ । प्रथमे च सृजे निगदेत् । ३ । काचीवतं द्विती-
 यम् । ४ । यथा कचीवानौश्रिजः स्वनये भावथये सनिं ससान । ५ ।

उत्तमे च सूक्ते निगदेत् । ६ । श्यावाश्वं द्वितीयम् । ७ । यथा
 श्यावाश्व आर्चनानसो वैददश्वौ सनिं ससान । ८ । के छा नर इति
 च सूक्तम् । ९ । भारद्वाजं चतुर्थम् । १० । यथा भरद्वाजो हृषी
 तक्षिण प्रस्तोके च सार्द्धये सनिं ससान । ११ । अधि हृषुः प्रस्तोक
 इति चतस्रः । १२ । वासिष्ठं पञ्चमम् । १३ । यथा वसिष्ठः सुदासः
 पैजवनस्य पुरोहितो बभूव । १४ । दे नप्तुरिति च सूक्तम् । १५ ।
 मैधातिथं षष्ठम् । १६ । यथासङ्गः श्लायोगिः स्त्री सती पुमान्ब-
 भूव । १७ । सुहिस्तुहीति च सूक्तम् । १८ । वात्स्यं सप्तमम् । १९ ।
 यथा वत्सः काण्वस्तिरिन्द्रे पारश्वयथे सनिं ससान । २० । शत-
 महं तिरिन्दिर इति च सूक्तम् । २१ । वाग्ममष्टमम् । २२ । यथा
 वग्मो ऽश्व्यः पृथुश्रवसि कानीते सनिं ससान । २३ । आ स एतु
 च ईवदेति च सूक्तम् । २४ । प्रास्काणं नवमम् । २५ । यथा
 प्रस्काणः पृषभे मेथे मातरिश्वनि सनिं ससान । २६ । भूरीदिन्द्र-
 खेति च सूक्ते । २७ । नाभानेदिष्ठं दशमम् । २८ । यथा नाभा-
 नेदिष्ठो मानवो ऽङ्गिरः सुसनिं ससान । २९ । ये यज्ञेनेति च
 सूक्तम् । ३० । नाराशंसानि भवन्ति । ३१ । पुरुषो वै नाराशंसः
 । ३२ । तदेनं स्वेन रूपेण समर्धयति । ३३ । ॥ ११ ॥

पञ्चविंशतिरूपः । १ । पञ्चविंशत्यरत्नयः । २ । दश बैल्वा द्वादश
 खादिराः । ३ । पैतृद्रवा उपस्थावानौ । ४ । राज्जुदालो वा सारलो
 ऽग्निष्ठः । ५ । पञ्चविंशतिरग्नीषोमीयाः । ६ । तेषां समानं चरणम्
 । ७ । आश्वमेधिकानां सुत्यानां प्रथमे चोत्तमं च । ८ । पञ्चविं-
 शस्तोमं द्वितीयम् । ९ । पञ्चविंशो वै पुरुषः । १० । तदेनं स्वेन

रूपेण समर्धयति । ११ । पुरुषो गोमृगो ऽजस्त्रपरस्त्रे प्राजापत्याः
 । १२ । गौरो गवयः शरभ उद्धो मायुः किंपुरुष इत्यनुस्तरणाः
 । १३ । पञ्चवस्य पञ्चविंशतिःपञ्चविंशतिः पञ्चविंशतये चातुर्मास्य-
 देवताभ्यः । १४ । एता वै सर्वा देवता यथातुर्मास्यदेवताः । १५ ।
 सर्वाषामेव देवताणां प्रीत्यै । १६ । अलंछतं पुरुषमास्तवमवघ्राण्यो-
 दीरतामवर इत्येकादशभिरप्रणवाभिः । १७ । अग्निर्मृत्युरित्याप्रियः
 । १८ । नैनमग्न इत्यग्निगौ तथैव । १९ । अथ पुरुषायोपस्तृणन्ति
 कौशं तार्यमारुणमांशवमिति । २० । संज्ञप्तं यामेन साञ्चोद्गातो-
 पतिष्ठते । २१ ॥ १२ ॥

पुरुषेण नारायणेन होता । १ । अथ हैनमृत्विज उपतिष्ठन्ते
 परेयिवांसमिति द्वाभ्यांद्वाभ्यां होता ब्रह्मोद्गाताध्वर्युः । २ । अथ
 यजमानं भिषज्यन्ति । ३ । उत देवा अवहितं मुञ्चामि त्वा हविषा
 जीवनाय कमचीभ्यां ते नासिकाभ्यां वात आ वातु भेषजमित्यनु-
 पूर्वं सूक्तैः । ४ । प्र तार्यायुरिति नैर्द्धतीनामेकैकया । ५ । तिसृभि-
 स्तिसृभिः शंतातीयानाम् । ६ । संज्ञप्ताय महिषीमुपनिपातयन्ति
 । ७ । तावधीवासेन संप्रोणुवते । ८ । तौ तथैव यजमानो ऽभिमे-
 यति । ९ । परिच्यक्ता अप्रपाणा यो ऽनाक्ताचो न सेञ्जे यस्य
 रोमश्चित्यभिमेयिन्यः । १० । उत्तराभिरुत्तराभिः प्रत्यभिमेयन्ति
 । ११ । पूर्वथाध्वर्युः । १२ । उदीर्घ्वं नार्युदीर्घ्वान्तः पतिवत्युदीर्घ्वान्तो
 विश्वावसेो ऽग्न्यन्वतीत्युत्यापिन्यः । १३ । मनो न्वसुनीते यत्ने यमं
 यथा युगमिति ह्यचैरनुमन्त्रयते । १४ । ब्रह्मानुवाचयति । १५ ।
 षडसि ब्रह्मवस्यम् । १६ । गावो यत्रमिति होताध्वर्युः पृच्छति । १७ । द्विती-

यथा प्रत्याह¹⁸ । द्वितीयया पृच्छति¹⁹ । चतुर्थ्या प्रत्याह ।²⁰ । हे
 खुती अष्टण्वं पितृणामिति ब्रह्मोद्गातारं पृच्छति । द्वितीयया
 प्रत्याह²¹ । एकान्तरया पृच्छति²² । उत्तरया प्रत्याह ।²³ १८ ॥ १३ ॥

आश्वमेधिकमाज्यात् । १ । उभे ऐकाहिकं च माहाव्रतिकं
 चाज्ये संश्वेत् । २ । य ऐकाहिके च माहाव्रतिके चाज्ये
 कामस्तयोद्भयोरार्ष्यै । ३ । उभावैकाहिकं च माहाव्रतिकं च प्रउगौ
 संप्रवयेत् । ४ । य ऐकाहिके च माहाव्रतिके च प्रउगे कामस्तयो-
 र्भयोरार्ष्यै । ५ । महाव्रतान्मथ्यन्दिनः । ६ । राजनं पृष्ठं भवति
 । ७ । एतद्वै पुरुषविधं साम यद्भ्राजनम् । तदेनं स्त्रेण साक्षा सम-
 र्धयति । ८ । अनुचरप्रभृति षष्ठाप्तृतीयसवणम् । ९ । नाराशंसं वै
 षष्ठमहः । १० । पुरुषो वै नाराशंसः । ११ । तदेनं स्त्रेण रूपेण
 समर्धयति । १२ । महादिवाकीर्त्यमग्निष्टोमसाम भवति । १३ । एतद्वै
 पुरुषविधं साम यन्महादिवाकीर्त्यम् । तदेनं स्त्रेण साक्षा समर्धयति
 । १४ । षोडशन्नं संतिष्ठते । १५ । षोडशकलो वै पुरुषः । तदेनं
 स्त्रेण रूपेण समर्धयति । १६ । पृथ्व्यस्य पञ्चमं चतुर्थमहः । १७ ।
 षष्ठपुरुषं च दीयते । १८ । दशपशुर्विश्राख्यूपः । १९ । द्वादश-
 द्वादशर्तुपशवः । २० । ॥ १४ ॥

ब्रह्म स्वयंभु तपो ऽतप्यत¹ । तत्तपस्तप्यैषत । न वै तपस्या-
 नन्त्यमस्ति हस्त सर्वेषु भूतेष्व्वात्मानं जुह्वानीति² । तत्सर्वेषु भूते-
 श्वात्मानं ऊत्वा सर्वाणि भूतानि सर्वमेधे जुह्वां चकार³ । ततो
 वै तत्सर्वेषां भूतानां श्रेष्ठं स्वाराज्यमाधिपत्यं पर्यैत्⁴ । तयो एवै-
 तद्यजमानो यत्सर्वमेधेन यजते सर्वेषु भूतेष्व्वात्मानं ऊत्वा सर्वाणि

भृतानि सर्वमेधे जुह्वां करोति^५ । ततो वै स सर्वेषां भृतानां
 श्रेष्ठं स्वाराज्यमाधिपत्यं पर्येति ।^६ पौरुषमेधिकं पुरस्तात्कर्म
 ।^७ अग्निष्टुदिन्द्रस्तुद्वैश्वदेवस्तुसूर्यस्तुत्यश्चमालभन्ते ।^८ पौरुषमेधिकं
 पञ्चममहः ।^९ तत्र पुरुषमालभन्ते ।^{१०} वाजपेयः षष्ठम् ।^{११} ।
 आप्नोर्यामः सप्तमम् ।^{१२} तत्र सर्वान्मेधानालभन्ते ये के च प्राणिनः
 ।^{१३} वपा वपावतां जुह्वति ।^{१४} त्वषो ज्वपाकामाम् ।^{१५} ।
 संम्रस्रमोषधिवनस्पतीनां प्रकिरन्ति ।^{१६} चिणवत्रयस्त्रिंशे अष्टम-
 नवमे अह्नौ ।^{१७} विश्वजित्सर्वस्वोमः सर्वष्टो ऽतिरात्र उत्तम-
 महः ।^{१८} सर्वं वै विश्वजित्सर्वस्वोमः सर्वष्टो ऽतिरात्रः ।^{१९} ।
 सर्वं सर्वमेधः ।^{२०} सर्वेण सर्वमाप्रवानीति ।^{२१} विंशतिपशुर्वि-
 श्वस्यूपः ।^{२२} चतुर्विंशतिसप्तविंशतिर्षतुपशवः ।^{२३} अत्र सर्व-
 मेधः संतिष्ठते ।^{२४} सहभूमि च दीयते ।^{२५} ॥ १५ ॥

गार्हपत्ये ऽधरारणिमनुप्रहृत्य^१ आहवनीय उत्तरारणिम्^२ आत्म-
 न्वग्नीन्समारोप्य^३ अरण्यं प्रव्रजेत्^४ *) ।^५ विश्वकर्मा ह भौवने
 ज्ञात ईजे ।^६ तं ह भूमिहवाच^७

न मा मर्त्यः कस्यन दातुमर्हति विश्वकर्मन्भौवन मां दिदासिथ ।
 उप मङ्क्ष्ये ऽहं सलिलस्य मध्ये मृषैव ते संगरः कश्यपाय ॥
 इति ।^७ तां कश्यप उज्जहार ।^८ ॥ १६ ॥

वाजपेये ब्रह्मौदुम्बरं रथचक्रमारोहति^१ वाजस्याहं सवितुः सवे
 सत्यसवस्य वृहस्पतेरुत्तमं नाकं रोहियमिति ।^२ इन्द्रस्येति ऋचिये

* Comm. अरण्यं प्रव्रजेदिति सूचकः

यजमाने ।^३ । मरुतामिति वैश्वे ।^४ । तस्मिन्नुपविश्याविद्धे रथचक्रे
ऽसंप्रेषितस्त्रिः साम गायति ।^५ । अपि वा जपेत्त्रिः ।^६ ।

आविर्मर्या आ वाजं वाजिनो अग्रम् ।

देवस्य संवितुः सवे स्वर्गो अर्वक्तो जयत ॥

इति च ।^७ । तेनैव मन्त्रेण प्रत्यवरोहति ।^८ । अरुहमिति प्रत्यवरोहले
विकारः ।^९ । हिरण्मयेन पात्रेण मधुपहस्य प्राक्षभसं भक्षयित्वाप-
यच्छते पाषम् ।^{१०} । दिवमयं यजमानो रोहति स्वर्गमयं यजमानो
रोहतीति वा ।^{११} । धूपं रोहन्तमूषपुटैरर्पयन्ति ।^{१२} ॥ १७ ॥

राजसूये ऽभिषिक्तो यजमानो ब्रह्मन्निति पञ्चदशो ब्रह्माण-
मामन्त्रयते । १ । त्वं ब्रह्मासीत्येवं सर्वत्र प्रतिशृणोति । २ । सर्व-
तासि सत्यप्रसव इति प्रथमे । ३ । इन्द्रो ऽसि विश्वौजा इति
द्वितीये । ४ । वरुणो ऽसि धर्मपतिरिति तृतीये । ५ । रुद्रो ऽसि
सुश्रेव इति चतुर्थे । ६ । त्वं ब्रह्मासीत्येव पञ्चमे । ७ । मनसास्मै
हिरण्मयो प्रवृत्तौ ददाति । ८ । तौ मनसा प्रतिशृण्वति । ९ ।
अश्वमेधं त्विजो रग्ना धारयन्तो ऽस्यं हृदयोः संसृग्दिनोः स्नाप-
यन्ति । १० । अनेनायमश्वेन मेधेन राजेष्टा विजयतामब्रह्माण्डुञ्जि-
ताया इति । ११ । यदि क्षेपं यजमानेन पृष्ठे ऽभिमर्शयेद्युरहं च
त्वं चेति जपेत् । १२ । संस्थिते मध्यमे ऽहन्याहवनीयमभितो दिक्षु
प्रासादान्विमिन्वन्ति । १३ । तानुपरिष्ठात्सनिष्ठाधेः प्राकारैः परि-
प्लवन्ति । १४ । सर्वौषधिम्ब्रह्मिजो राक्षीं जुह्वति । १५ । प्रातरनु-
वाकवेलायां प्रत्यवरोहन्ति । १६ । परिकर्मिण आरोहन्ति । ते
जुह्वत्योदयात् । १७ । अघ्रात्रेयं सहस्रेणावकीय चः शुक्लः पिङ्गावो

बखिनस्तिस्त्रकावलो विक्रिधः खण्डो बण्डः खलतिस्त्रमादाय मदीं
 यन्ति । १८। अथैनमुदके ऽभिप्रगाह्य यदास्त्रोदकं मुखमाह्य-
 न्देताथास्त्रा अध्वर्युर्मूर्धन्यश्चतेदनिं जुष्टेति भूष्णहत्याये स्वाहेति
 । १९। अथ तं निःषेधन्ति । २०। निःषिद्धपाप्मानो ऽपपामा
 भवन्तीति । २१। ॥ १८॥

अथात एकोत्तरा अहीनाः । १। यदेकविधं तदेकरात्रेणा-
 प्रीति । २। ॥ १९॥

अथ यद्विधं तद्विराचेण । १। दे वा अहेरराचे द्वे द्याम-
 इष्टिनी दे इमे प्रतिष्ठे । तद्यत्किं च द्विविधमधिदैवतमभ्यात्मं
 तत्सर्वमेनेनाप्रीति । २। अव्यक्तो ऽष्टःसंघातो दशराचमधिकुर्वीत
 । ३। आदितो ऽज्ज्येदः । ४। अन्यस्यातिराचभावः । ५। अश्वहं
 इच्छिष्या । ६। अदीक्षिता दीक्षितं याजयन्ति । ७। मासापवर्गा
 अहीनाः । ८। सुत्यप्रतिघ्रासे दीक्षा विवर्धयेयुः । ९। नासंवत्सर-
 दीक्षिताय महाव्रतं शंसेत् । १०। नासंवत्सरभृतेऽखाय । ११। नित्य-
 मग्निष्टोमिकं प्रथममहः स्यादिति द्वैक आहुः । १२। सुख्यो वा
 एष यज्ञक्रतुर्चदग्निष्टोमः । १३। यज्ञसुखस्यानवरार्थे । १४। संपातौ
 तु निविद्धाने । १५। ततं मे यज्ञेन वर्धतेत्यार्भवात्तवेदधीये द्विती-
 यस्तु । १६। चिराचे च । १७। अभिजिद्विभजितौ ^{१८} चतुर्विंश-
 महाव्रते ^{१९} गोआयुषी वा । २०। यद्विधं तद्विराचेणाप्रीति
 । २१। ^{२१} ॥ २०॥

अथ यद्विधं तद्विराचेण । १। जयो वा इमे लोकास्तीष्णि
 श्योतींषि चिषवणो यज्ञः । तद्यत्किं च द्विविधमधिदैवतमभ्यात्मं

तत्सर्वमेनेनाप्नोति । २। चितृप्रभृतयस्तयः सोमाः प्रथमस्याङ्गः
 । ३। पञ्चदशप्रभृतयो द्वितीयस्य । ४। षोडशं ब्रह्मण आख्यम्
 । ५। एकविंशप्रभृतयस्तृतीयस्य । ६। अग्निष्टोमः प्रथममहः । ७।
 उक्थं द्वितीयम् । ८। अतिरात्रस्तृतीयम् । ९। रथन्तरं षष्ठं प्रथ-
 मस्य । १०। वामदेव्यं द्वितीयस्य । ११। वृहत्तृतीयस्य । १२।
 अयं वै लोको रथन्तरम् । १३। अन्तरिक्षलोको वामदेव्यम् । १४।
 अथौ लोको वृहत् । १५। एतेषामेव लोकानामासौ । १६। समू-
 ष्हादाज्यानि । १७। मध्यमाच्छन्दोमासैष्टुभः प्रउगो द्वितीयस्याङ्गः
 । १८। अयमेति मरुत्वतीयम् । १९। यद्वितीयस्याङ्गो मरुत्वतीयं
 तत्तृतीये ऽहनि करोति । २०। तदिमाँल्लोकाम्भोगिनः करोति
 तस्माद्धीमे लोका अन्योऽन्यमभिभुञ्जन्तीति । २१। अहनी वा
 विपर्यस्येत् । २२। कस्तमिन्द्रेति सामप्रगाथो निष्केवस्यस्य । २३।
 मो षु त्वा वाघतस्यनेति स्तोत्रियानुरूपौ प्रगाथौ मैत्रावरुणस्यो-
 ऽवृत्य द्विपदाम् । २४। कं नव्य इति कदान् । २५। द्वितीयादङ्गः
 सूक्ते । २६। अस्तावि मग्मोभयं शृणवदिति ब्राह्मणाच्छंसिनः । २७।
 कद्रू श्वस्येति कदान् । २८। आयन्त इव सूर्यं शग्धू षु शचीपत
 इत्यच्छावाकस्य । २९। यदिन्द्र प्रागपागुदगिति कदान् । ३०।
 कयाशुभीयतदिदासीये वा निविद्धाने द्वितीयस्य । ३१। अनुचर-
 प्रभृति षष्ठान्तृतीयसवनम् । ३२। ॥ २१ ॥

एषो वै सहस्रस्तोत्रियो येन प्रजापतिरयजत । १। एतमेव
 गर्गचिराच इत्याचक्षते । २। द्वितीयो ऽश्वचिराचः । ३। मध्यमे
 ऽहन्यश्वमालभन्ते । ४। अभिगावश्चस्तोमीयम् । ५। तृतीयश्चा-

न्दोमः पवमानः । ६ । पराकश्चतुर्थः । ७ । पृथ्व्यस्तोमैस्त्रिष्टोमानि
 चीणि । ८ । एष उ पराकः । ९ । एतेनास्मात्सोकात्प्रजिगांसन्वजेत
 । १० । प्रतिष्ठाकामस्य द्वैपराक इत्याहुः । ११ । या ह्येका जगती
 ते द्वे गायत्र्यौ । १२ । अयं लोको गायत्रस्तदस्मिंलोके प्रतितिष्ठति
 प्रतिष्ठायामप्रच्युत्याम् । १३ । ज्योतिर्गौरायुरिति कुसुम्बिन्दुचिरात्रः
 । १४ । चीणि अतानि प्रथमे ऽहन्ददाति । १५ । त्रयस्त्रिंशतं पञ्च
 कलाः । १६ । एवं द्वितीय एवं तृतीये । १७ । तत्कला सश्स-
 त्तन्या गोः परिश्रियते । १८ । तामन्यया गवा निष्क्रीयामाकुर्वीत
 । १९ । अमाकार्यत्याहुर्धजमानस्यैव संभृत्या इति । २० । यायन्तीनां
 प्रथमोपरमेत्सा स्यादित्याहुः । २१ । तदप्रच्युत्यै रूपम् । २२ । या
 संतिष्ठन्तीनां प्रथमोपविशेत्सा स्यादित्याहुः । २३ । तत्प्रतिष्ठायै
 रूपम् । २४ । याद्यश्चीना सा स्यादित्याहुः । २५ । तत्प्रजात्यै
 रूपम् । २६ । या सत्तमा सा स्यादित्याहुः । २७ । सत्तमाम-
 माकरवा इति । २८ । सर्ववेदचिरात्रे त्रिंशुक्रियो ब्रह्मा यस्यो-
 भयतःओचियास्त्रिपुरषम् । २९ । यत्त्रिविधं तत्त्रिरात्रेणाप्नोति । ३० ।
 ॥ २२ ॥

अथ अष्टतुर्विधं तत्सत्तरात्रेण । १ । चतुष्टया वै पश्यतः । २ ।
 अथो चतुष्पादाः । ३ । तद्यत्किं च चतुर्विधमधिदैवतमध्यात्मं तत्सर्व-
 मेनेनाप्नोति । ४ । त्रिदशप्रथममहः पञ्चदशं द्वितीयं सप्तदशं तृतीय-
 मेकविंशं चतुर्थम् । ५ । ते वा एते सत्तारः स्तोमा नानावीर्या
 यज्ञकतवस्तेन हास्य सत्तारो वीरा नानावीर्याः प्रजायामाजायन्ते
 य एवं वेद । ६ । एषो नै जमदग्नेसत्तरात्रः । ७ । अथैवात्रे-

चतुर्वीरः । ८ । चित्प्रथमस्याहः प्रातःसवनं पञ्चदशो माथ्यन्दिनः
 सप्तदशं द्वितीयसवनम् । ९ । पञ्चदशं द्वितीयस्याहः प्रातःसवनं
 सप्तदशो माथ्यन्दिन एकविंशं द्वितीयसवनम् । १० । सप्तदशं द्वितीय-
 स्याहः प्रातःसवनमेकविंशो माथ्यन्दिनस्त्रिंशत्वं द्वितीयसवनम् । ११ ।
 एकविंशं चतुर्थस्याहः प्रातःसवनं तिस्रसो माथ्यन्दिनस्तचत्विंशं
 द्वितीयसवनम् । १२ । ते वा एकैकं स्तोममुत्सृजन्तो यन्त्येकैकं
 प्रजयन्तः । १३ । तेन हास्य चत्वारो वीरा नानावीर्याः प्रजाया-
 म्नाजायन्ते । वीरौ हि स्तोमः । १४ । तस्य अस्तम् । १५ । रथ-
 न्तरं पृष्ठं प्रथमस्य । १६ । सजनीयं निष्केवल्यम् । १७ । कथा-
 म्भूयन्तद्दिदाधीषे वा निविद्धाने द्वितीयस्य । १८ । द्वितीये वैरूप-
 पृष्ठे वैराजान्तृतीयसवनम् । १९ । चतुर्थे वैराजपृष्ठे वैरूपान्तृतीय-
 सवनम् । २० । प्राकृतो वागिराजः । २१ । तं वैश्वानर इत्याचक्षते
 । २२ । अभिषिदाभिन्नविकानां चतुर्थे । २३ । विश्वजिदितरेषाम्
 । २४ । वैश्वानरो महाप्रतं वा । २५ । यच्चतुर्विधं तच्चत्वाराने-
 षाम्प्रोति । २६ । ॥ २३ ॥

अथ यत्पञ्चविधं तत्पञ्चरात्रेण । १ । पञ्चपदा पङ्क्तिः पाङ्क्तो
 त्वै चञ्चस्तस्यत्किं च चञ्चविधमधिदैवतमथात्मं तत्सर्वमेनेनाप्नोति । २ ।
 चित्प्रथममहः पञ्चदशं द्वितीयमेकविंशं द्वितीयं सप्तदशं चतुर्थं
 चतुष्टोमो इतिरात्र अन्तमहः । ३ । तदा इन्द्रासासोव रूपेण
 । ४ । इत्यमेव चित्तो रूपेण । ५ । इयं पञ्चदशस्य । ६ । इयमेक-
 विंशस्य । ७ । इयं सप्तदशस्य । ८ । अथ चतुष्टोमस्ततिरात्रस्य । ९ ।
 तच्चदेकविंशस्तोसानां वर्षिष्ठस्तथादिशमासां वर्षिष्ठा । १० । अथ

यच्चतुष्टोमो ऽतिराच उत्तममहस्रसमादयमङ्गुष्ठः सर्वा अङ्गुलीः
 प्रथ्येति । १२ । तस्य ब्रह्मम् । १२ । अथश्चतुर्थमाभिज्ञविक्रम् । १३ ।
 पञ्चमस्य च द्वे सवने षष्ठात्पृष्ठस्य पञ्चमे तृतीयसवनम् । १४ ।
 पञ्च वाभिज्ञविकानि । १५ । उत्तमात्पञ्चमे तृतीयसवनम् । १६ ।
 अभिजिदाभिज्ञविकानां चतुर्थः । १७ । विश्वजिदितरेषाम् । १८ ।
 वैश्वानरस्य महाव्रतं वा । १९ । उभयोर्वाभिज्ञचतुर्थो विश्वजि-
 त्पञ्चमः । २० । यत्पञ्चविधं तत्पञ्चरात्रेणाप्नोति । २१ ॥ २४ ॥

अथ यत्पञ्चविधं तत्पञ्चरात्रेण । १ । षड्वा षट्त्वः षट्सोमा-
 त्पञ्चत्किं च षड्विधमधिदैवतमध्यात्मं तत्सर्वमेनेनाप्नोति । २ । अथो
 ऽभिजिद्विश्वजितौ वैश्वानरस्य महाव्रतं वा । ३ । अनन्तरं वाभि-
 जितो महाव्रतम् । ४ । विश्वजित्पृष्ठः । ५ । पृष्ठ्यो ऽभिज्ञवो वा
 । ६ । यत्पञ्चविधं तत्पञ्चरात्रेणाप्नोति । ७ ॥ २५ ॥

अथ यत्सप्तविधं तत्सप्तरात्रेण । १ । सप्त प्राणाः सप्त च्छन्दांसि
 तत्सत्किं च सप्तविधमधिदैवतमध्यात्मं तत्सर्वमेनेनाप्नोति । २ । अथो
 ऽभिजिद्विश्वजितौ महाव्रतं वैश्वानरस्य । ३ । अथ अन्तरस्य प्रवल्हः
 । ४ । प्राकृतो ऽग्निष्टोमश्चतुर्विंशन्मभिजिद्विषुवात्विश्वजिन्महाव्रतं वैश्व-
 नरस्य । ५ । एषो यै सप्तश्चषीर्षा सप्तरात्रः । ६ । एतमेव जनक-
 सप्तरात्र इत्याचक्षते । ७ । अभिजिदाभिज्ञविकानां सप्तमः । ८ ।
 विश्वजिदितरेषाम् । ९ । वैश्वानरो महाव्रतं वा । १० । यत्सप्तविधं
 तत्सप्तरात्रेणाप्नोति । ११ ॥ २६ ॥

अथ यदष्टविधं तदष्टरात्रेण । १ । अष्टौ वसवो ऽष्टाश्वरा गायत्री
 तत्सत्किं चाष्टविधमधिदैवतमध्यात्मं तत्सर्वमेनेनाप्नोति । २ । अभि-

जिदाभिज्ञविकानां सप्तमः । ३ । विश्वजिदितरेषाम् । ४ । वैश्वानरस्य महाप्रतं वा । ५ । उभयोर्वाभिजित्सप्तमो विश्वजिदष्टमः । ६ । यदष्टविधं तदष्टरात्रेणाप्नोति । ७ । ॥ २७ ॥

अथ यन्नवविधं तन्नवरात्रेण । १ । चतस्रो दिग्भ्यस्तस्यो ऽवान्तर-
दिग्भ्य ऊर्ध्वं नवमी दिग् नवरात्रा दृश्यते तद्यत्किं च नवविध-
मधिदैवतमध्यात्मं तत्सर्वमेनेनाप्नोति । २ । षल्लहो ऽभिजिद्विश्वजितौ
वैश्वानरस्य महाप्रतं वानन्तरं वाभिजितो महाप्रतं विश्वजिन्नवमः
। ३ । ज्योतिरग्निष्टोमो गौरुक्थ्य आयुरतिराचस्त्रिरेतमुपयन्ति
ब्रह्मलीपिब्रह्म इत्याचक्षते । ४ । यन्नवविधं तन्नवरात्रेणाप्नोति । ५ ।
॥ २८ ॥

अथ यदश्रविधं तदश्ररात्रेण । १ । दशरात्रा विरासन्नं विराट्
तद्यत्किं च दशविधमधिदैवतमध्यात्मं तत्सर्वमेनेनाप्नोति । १ । अर्धर्धा
ऽभिज्ञवो नव वाग्निष्टोमाः । २ । दशराचः संख्याविकृतः । ३ ।
वैश्वानरस्य । ४ । एतेन ह जलो जातृकर्णं दृष्ट्वा चयाणां निगु-
खाणां पुरोधां प्राप काश्ववैदेहयोः कौसल्यस्य च । ५ । तस्य ह
तच्छेतकेतुः अथमभिधाय पितरमधूहे पक्षित यज्ञकामान्यात्वा
ञ्च अथिा यशसा समर्धयितुं वेत्य ने आत्मानमिति । ६ । तं
होवाच । मा मैवं पुत्र वोचो यज्ञकतुरेव ने विज्ञातो ऽभूत्तमे-
वैतत्कत्त्रके ब्रह्मबन्धौ व्यजिज्ञासिषि । ७ । तदु किल तथैवास ९ यथे-
वैनं प्रोवाच । १० । स एष पुरोधाकामस्य यज्ञः । ११ । प्र पुरोधा-
माप्नोति य एवं वेद । १२ । चतुष्टोमात्ममूल्हात्त्रिककुदः शस्त्रम्
। १३ । अथ महात्त्रिककुदस्य । १४ । छन्दोमत्त्रिककुदस्य । १५ ।

अग्निष्टुदिन्द्रस्तुद्वैश्वदेवस्तुत्पृष्ठो वैश्वानरस्य । १६ । षल्लहो ऽभिजिद्वि-
 श्रजितौ महाव्रतं वैश्वानरस्य । १६ । प्राकृतो ऽग्निष्टोमो नवमो
 ऽष्टमो वा विश्वजिद्भ्रमः । १७ । यद्भ्रविधं तद्भ्ररात्रेणाप्नोति
 । १८ । ॥ २६ ॥

अथ अदेकादशविधं तदेकादशरात्रेण । १ । एकादशरात्ररा त्रिष्टुप्
 त्रैष्टुभाः पञ्चवस्तस्यत्किं त्रैकादशविधमधिदैवतमध्यात्मं तत्सर्वमेने-
 नाप्नोति । २ । व्यूहच्छन्दा दशरात्रः । ३ । सामूहिको वा । ४ ।
 वैश्वानरस्य । ५ । छद्द्रथन्तरष्टो वा । ६ । विश्वजिदेकादशः । ७ ।
 तं पौण्डरीक इत्याचक्षते । ८ । अयुतं दक्षिणा । ९ । अश्वसहस्र-
 मेकादशमित्येके । १० । उक्तो द्वादशाहः । ११ । त एते पुरस्ता-
 दग्निष्टोमा उपरिष्ठादतिरात्रा उत्तरोत्तरिण एकोत्तरा अहीनाः
 । १२ । उत्तरोत्तरिणीमेव तच्छिथं विराजमन्वाद्यमाप्नोति य एवं
 वेद य एवं वेद । १३ । ॥ ३० ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे षोडशो ऽध्यायः समाप्तः ।

धाम् ।

अथातो महाप्रतस्य ।१। पुरस्तादेव कतिपयाहेन हेता
 प्रेङ्ख-फलकमुत्पाटयति ।२। तिष्ठत एषोदुम्बरस्य ।३। पुरस्तादादि-
 त्यस्योदयनतः ।४। यदि पुरस्तात् विद्येताथाप्युत्तरतः ।५। यदि
 दक्षिणतः ।६। पश्चादा स्नात् ।७। मूले ह्येदयित्वा प्राङ्गोदङ्गा
 तिष्ठन्नुत्पाप्य वयणुदुम्बरः स्नात् ।८। अपि हे वा चीणि वा
 फलकगनि संदृष्टुः ।९। तद्वाङ्गमात्रं प्राप्स्यति ।१०। अरिमात्रं
 तिर्यक् ।११। संतष्टुम् ।१२। प्रज्ञाताथम् ।१३। तच्चतुर्धान्तेषु
 वितर्दयति ।१४। अथैतस्य वै चोदुम्बरस्यान्वस्य वा विनाश्याौ ह्येद-
 यन्ति ।१५। परःपुरुषे ।१६। वंशं च ।१७। यद्युदुम्बरो न विद्येत
 यो ऽन्यो रुचः क्लृप्तसहिष्णुः क्लृप्ताश्रयभिव्याहारो वा स्नात्तस्यैतदुप-
 कल्पयेत् ।१८। ॥१॥

अथ मौञ्ज्यौ रज्जु कारयन्ति ।१। दृढे ।२। चिगुणे ।३।
 परोदिव्यायामे ।४। एतावद्भूतारमभितः ।५। औदुम्बरीमासन्दी-
 मुद्गान्ते संग्रन्ति ।६। तस्यै प्रादेशमात्राः पादा भवन्ति ।७। अर-
 त्रिमात्राणि शीर्षस्थान्यनूच्यानि ।८। तां संदृष्टु^९ मौञ्जीभिः स्यान्त्या-
 भिर्विवर्यन्ति दिगुणाभिः प्रसलविस्मृष्टाभिः ।^{१०} ॥२॥

अथैतां वीणां भ्रततन्त्रीमुपकल्पयन्ति ।१। तस्याः पाञ्चाशी
 स्रना भवति ।२। औदुम्बरो दण्डः ।३। अपि वौदुम्बरी स्रना

पालाशो दण्डः । ४ । तामानडुष्टेन सर्वरोहितेन चर्मणा वाह्यतो-
 लोष्णाभिषीव्यन्ति । ५ । तस्यै मूले दण्डं दशधातिविधन्ति । ६ ।
 तद्दशदश रज्जुः प्रवयन्ति । ७ । ता अग्रे नाना मधन्ति । ८ । दण्ड-
 समासा वीणा शततन्वी भवति । ९ । वेतसशाखा सपलाशा वादि-
 न्युपकृता भवति । १० । खयंनता वा श्रेणीका । ११ । घादकर्करौ-
 रवघट्रिकाः काण्डवीणाः पिच्छोरा इति पथ्य उपकल्पयन्ति । १२ ।
 उपसुखेन पिच्छोरां वादयेत् । १३ । वादनेन काण्डवीणाम् । १४ ।
 तां घाटरीरित्याचक्षते । १५ । या घाटरी मृदुं वादयेत्सारातिः
 स्यात् । १६ । द्विषन्तं जनयेत् । १७ । ॥ ३ ॥

चतुरो दुन्दुभौनध्वर्युः सहननात्पकल्पयति । १ । पूर्वस्यै द्वार्यं
 अभितो दारवाङ्गं वहिःसहः सन्धौ सहननावासञ्चयति । २ । अपरस्यै
 द्वार्यं अभितो दारवाङ्गं अन्तःसदः सन्धौ सहननावासञ्चयति
 । ३ । यदि षट् स्युर्दक्षिणार्धं सदस एकमुत्तरार्धं^४ एकम् । ४ ।
 सुञ्जानां च कुञ्जानां च कूर्चमध्वर्यवे संक्षुर्वन्ति । ५ । तस्मिंस्तिस्र-
 ण्यत्यागृणाति । ६ । अथेतरे दीजिताः प्रतिपुरुषं द्विषीः कुर्वते^७
 यथा प्रादेशमात्रेणोपरि भूमेः स्युः । ७ । अथ या मार्जालीयं
 पर्थेय्यन्धो भवन्ति ताभ्यः प्रत्येकं नवाङ्गलान्पकल्पयन्ति । ८ ।
 ॥ ४ ॥

अथैतमश्वरथमुपकल्पयन्ति विततवह्यम् । १ । धनुश्च त्रींसे-
 धून् । २ । राजानं वा राजमात्रं वाजेरस्वारम् । ३ । यदि राजा
 वा राजमात्रो वा न विद्येत य एतां धियं विद्यात् एतत्कुर्वन्
 । ४ । उत्तरेणाग्नौ प्रोच्यते प्रोच्यते सूपे विमिश्रन्वाखण्डाय । ५ ।

तदिलसंवर्तं वोत्करं वा चर्मणाभिवितम्बन्ति । ६ । तत्र सपन्नेणाति-
विधेत् । ७ । जघनेनाग्नीध्रं बहिर्वैद्यवटं खनन्ति । ८ । तमेतस्यो-
पालम्ब्यस्य ऋषभस्य चर्मणा प्राचीनयीवेशोदीचीनयीवेश वोत्तर-
नालोवाभिषीयन्ति । ९ । तं तस्यैव साङ्गुलेन काले भूमिदुन्दुभि-
माग्नन्ति । १० । ॥ ५ ॥

अथ शूद्रार्थो स्त्रीपुमांसौ बण्ड खलती इत्युपकल्पयन्ति । १ ।
तदेतत्पुराणमुत्सर्षं न कार्यमेतस्मिन्समुपकृते । २ । संस्थिते दग्धने
ऽहनि सदोहविधानानि समूहन्ति । ३ । आग्नीध्रं पत्नीवासं च
। ४ । अथ नवैः कुशैर्बण्डसमुपस्तृणन्ति । ५ । कतिपयाङ्कुशभारासि-
दधति प्रातर्हंसीभ्यः । ६ । ॥ ६ ॥

अथ महाराधे महाप्रताथ प्रातरनुवाकमुपाकुर्वन्ति । १ । यथा
परिसहस्रमनुब्रूयात् । २ । तस्य पञ्चविंशः सोमः । ३ । राजर्न
पृष्ठम् । ४ । अग्निष्टोमो यज्ञः । ५ । अथैते परिष्टवणीषा भवन्ति
निष्टपञ्चदशः सप्तदश एकविंश इति । ६ । ऐन्द्राग्नौ वैकादग्निनाम्
वैकः सवनीयः । ७ । ऐन्द्रस्य ऋषभः प्राजापत्यस्याज उपालम्ब्यौ । ८ ।
निरुक्त ऐन्द्रः । ९ । उपाङ्गु प्राजापत्यः । १० । ते यत्र वपासु
ऋतासु संप्रसर्पन्ति तदेतत्प्रेङ्गुमिश्रं बहिर्वेदि प्रजास्यान्तरेण सात्वालो-
त्करौ तीर्थं तेन प्रपद्योत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्ण्यं पर्याहृत्य पूर्व्या
द्वारा सदः प्रहृत्याघेणोत्तरेण होतुर्धिष्ण्यं प्राङ्मुपनिदधति । ११ ।
श्वमेव अस्ययस्य बहिर्वेदि भवति यथा संचरः संप्रसर्पणे भवति
तथाहृत्योत्तरत उपनिदधति । १२ । तस्य वैद्युभं प्रातःसवनं स्या-
दिति पैङ्गुं शूद्रकभङ्गारौचम् । १३ । ॥ ७ ॥

विशोविशो वो अतिथिमित्याज्यम् ।१। तस्य द्वादशार्धर्चशः
 शस्त्राग्निं नरो दीधितिभिररण्योरित्येतत्पञ्चविंशत्यृचमुपसंशंसति । २।
 तद्विष्टशस्त्रम् । ३। चैष्टुभः प्रउगः । ४। कुविदङ्ग नमसा ये वृधास
 इति वायव्यं चैन्द्रवायवं च । ५। मैत्रावरुणं च यथा विषुवति
 । ६। क उ अवत्कतमो यज्ञियानामित्याश्विनम् । ७। कथा
 महामवृधत्कस्य हेतुरित्यैन्द्रम् । ८। को वस्ताता वसवः को
 वरुतेति वैश्वदेवम् । ९। उत स्या नः सरस्वती जुषाणेति सार-
 स्वतम् । १०। स वृचक्लृप्तः । ११। तस्य पष्कः शस्त्रम् । १२। ऐका-
 दिकं वा प्रातःसवनम् । १३। क्लृप्तं प्रातःसवनम् । १४। ॥ ८ ॥

अथातो माध्यन्दिनं सवनम् । १। आ ता रथं यथोत्थ
 इति मरुत्वतीयस्य प्रतिपत् । २। इदं वसो सुतमन्व इत्यनुचरः
 । ३। एष एव नित्य एकाहातानः । ४। असत्सु मे जरितः साभि-
 वेग इति वासुक्तं पूर्वं शस्त्रा मह्यं इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा इत्ये-
 तस्मिंस्तैष्टुभे निविदं दधाति । ५। उभे यज्ञे पष्कः संशस्येत् । ६।
 इति स्या उ मरुत्वतीयम् । ७। ॥ ९ ॥

अथातो निष्कवेत्यम् । १। संस्थिते प्रातःसवने प्रेङ्गावटौ
 खानयेदिति सा स्थितिः । २। शस्त्रे मरुत्वतीय इति पैङ्ग्यम् । ३।
 अघनेन स्वं क्षिप्यं पदं च चतुरङ्गुलं च प्रमाय ^४ तत्पश्चादुदी-
 चीनायं फलकं निधायो^५भयतश्चतुरङ्गुले उपधाय ^६ बह्विचतुरङ्गुलाभ्यां
 लेखे लेखयित्वा प्रेङ्गावटौ खानयेदक्षिणं पूर्वमथोत्तरम् । ७। प्राची
 वेदश्चौ वेत्किरा उत्किरन्ति । ८। तद्विश्राख्यावधायोदीचीनायं
 वंशमभ्यादधाति । ९। शीर्ष्णां हेता मिमीते । १०। यदि ब्रह्मः

ख्यादूर्ध्ववाङ्मिमीते ।¹¹ । दृढपर्यृष्टे पर्यृषति यथा न व्यथेयाताम् ।¹² । अथैतत्प्रेङ्खन्फलकं रज्जुभिस्त्वतुर्धान्नेषु परिव्यथति यथा न संभ्रम्येत ।¹³ । उत्तरेण दक्षिणां प्रेङ्खन्म्यूणां दक्षिणां रज्जुं बध्नन्ति ।¹⁴ । दक्षिणेनोत्तरां प्रेङ्खन्म्यूणामुत्तरां रज्जुं बध्नन्ति ।¹⁵ । तत्संवाथ्य प्रास्यति यथा प्रादेश्नमात्रेणोपरि भूमेः स्यात् ।¹⁶ । तदधस्तात्कुत्रैः प्राचीनायैश्चोदीचीनायैश्चाभ्युपोहति ।¹⁷ । तदभिनिवीरुहं पर्यृषति यथा न व्यथेत ।¹⁸ । तत्संवाथ्योत्तरस्यां प्रेङ्खन्म्यूणायामपात्रयति ।¹⁹ । तच्छस्ते मरुत्वतीये यथास्थानं स्थापयेत् ।²⁰ । ॥ १० ॥

अथाध्वर्युर्माहेन्द्रं षडं गृहीत्विति । १ । अघेण हेतुधिष्यं प्राङ्मुपविशति । २ । तं हेताहाध्वर्यं उप नु रमेति । ३ । स उत्तरेणोत्तरां प्रेङ्खन्म्यूणामुत्तरेणाध्वर्यं प्राङ्मुपनिष्क्रम्य पूर्वघा हाराग्नीध्रं प्रपद्योत्तरेणाग्नीध्रीयं धिष्यं पर्येत्य पश्चात्प्राङ्मुपविश दक्षिणं जान्वाथ्य सुषेणाव्यस्थाल्या उपहत्य जुहोति । ४ । ॥ ११ ॥

आयुषद्गायत्रं विश्वायू रथन्तरं सर्वायुर्दृष्टत्सामायुर्वामदेथ्यमत्यायु-
 र्यज्ञायज्ञीयं तेषामहमायुषायुषान्भूयासमस्यै प्राणः संचरति प्रजायै
 हृदयाय कं सर्वा विनुद्य संदृशो मथ्यस्तु ऋरदः ज्ञतं स्वाहेति
 प्रथमाम् । १ । दिवे स्वाहान्तरिचाथ स्वाहा पृथिव्यै स्वाहेति
 तिस्रः । २ । गवे स्वाहा वाचे स्वाहा वाचस्यतये स्वाहेत्यपरा-
 त्सिस्रः । ३ ।

यदिदमिति हेतिहं दैव्यं सह उच्यते ।

तदयं यजामहे यदस्रभ्यमिति द्रवत् ॥

वाचो राजन्वजामहे वाचस्यते सहस्र मे ।

यो अक्षां अभिदासति ॥

खाद्येत्यष्टमीं ऊत्वा ^४ यथायतनं सुवं निधाय ^५ यथाप्रपन्नमुप-
निक्रम्यायेष सद् उत्तरेण सुतिं प्राङ् तिष्ठन्परिमादाञ्जपाञ्जपति
। ४ । वागाद्युर्विश्राद्युर्विश्रमायुरेक्षेवा द्वौद्रोपेहि विश्वथ विदा मघ-
वन्विदा इति । ५ । अथाचैव तिष्ठन्नग्निं यथाङ्गमुपतिष्ठते । ६ । ॥ १२ ॥

नमस्ते गायत्राय यत्ते द्विरो यत्ते पुर इति पूर्वार्धम् । १ ।
नमस्ते रथन्तराय यस्ते दक्षिणो बाह्वर्यस्ते दक्षिणः पञ्च इति
दक्षिणं पञ्चम् । २ । नमस्ते वृहते यस्ते उत्तरो बाह्वर्यस्त उत्तरः
पञ्च इत्युत्तरं पञ्चम् । ३ । नमस्ते वामदेव्याय यत्ते मर्धं यस्त
आत्मेति मर्धम् । ४ । नमस्ते अज्ञायज्ञीयाय यत्ते पुच्छं वा प्रति-
ष्ठेति पुच्छम् । ५ । यन्निद्वस्त्रैर्वैतान्मागानुपतिष्ठेत यद्युत्तरवेदो भवति
। ६ । अथाचैव तिष्ठन्नग्निदित्यमुपतिष्ठते । ७ । आकाशं ब्राह्मणै
स्सुर्युरिति द्वैक आहुः । ८ । देशेन वेवेपतिष्ठते । ९ । सुधूर्वामामि
कोष्ठो राग्निर्देवानां संसद्यथा तन्वा ब्रह्म जिवसि तवा मा जिव
तया मा जनय तवा मा परहि ब्रह्मवर्षमन्नाद्यं मयि त्विधिं धा
नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीरिति । १० । अथ दक्षिणावृत्तविभक्ति
। ११ । यन्नात्पेङ्गं प्राङ्मुपविश्य तदन्वारभ्याननुसृजन्वाग्यत आस्त
आधिसर्षणम् । १२ । ॥ १३ ॥

४ पुरस्तादेव ष्वन्द्रेणेभ्यः शीर्षण्यस्तृचान्निगादयेत । १ । स
पुरस्तादेवाध्वर्युणा संवादयेत । २ । द्वादशहस्तस्त्रण्योऽंशे प्रत्या-
नृषीतादिहत्तमत्मानं च पदानुषङ्गौश्च संश्रियाम्यविहृतं त्वं प्रत्या-

मृषीतादिति । ३ । अथ प्रस्रोतारमाह सप्तसु स्तोत्रियासु परि-
 श्रिष्टासु नः प्रभ्रूतान्नात्रङ्गीदं जप्यमिति । ४ । अथाध्वर्युः स्तोत्र-
 मुपाकरोति । ५ । यच्चैवोद्गातासन्दौमधिरोहत्यथ प्रस्रोताप्रतिहर्तारौ
 हृत्स्यावधिसर्पतः । ६ । उपगतारस्य । ७ । उद्गातैव प्रथमो वीणां
 प्रवादयति । ८ । तं पत्न्यो ऽनु प्रवादयन्ति । ९ । आप्नन्ति दुन्दुभीन्
 । १० । आहन्ति भूमिदुन्दुभिम् । ११ । कुर्वन्ति घोषं घोषकृतः
 । १२ । अथ पूर्णकुम्भा अपो विभ्रत्यो मार्जालीयं परियन्ति । १३ ।
 हे महार इदं मध्विदं मध्वित्येतां वासं वदन्ति । १४ । अप्रदक्षिणं
 चिः । १५ । प्रसलवि तृष्णीं तत ऊर्ध्वम् । १६ । ॥१४॥

अथैतमश्वरथं युञ्जन्ति । १ । अथेण दक्षिणं वेद्यंसम् । २ । तं
 मंगद्व आतिष्ठति राजा वा राजमाचो वा धनुस्य चींसेषुनादाय
 । ३ । सो ऽभितो वेदिं चिः प्रसलवि परिवर्तमान एतमाखणं
 विध्यति । ४ । तं न सपत्रेणातिविध्येत् । ५ । एवं द्वितीयमेवं द्विती-
 यम् । ६ । तं प्राञ्चमुदक्षं अयन्ति । ७ । तं तत्रैव विमुञ्जन्ति । ८ ।
 अथ प्रस्रोता सप्तसु स्तोत्रियासु परिश्रिष्टास्त्राहा वेलेति । ९ । अथ
 होता दक्षिणेन प्रादेशेन प्रेङ्गफलकं च भूमिं च संमृशञ्चपति सं
 महान्महत्या दधादिति । १० । अथोपरि प्रेङ्गफलके प्रादेशं निधाय
 जपति सं देवो दैव्या दधादिति । ११ । अथोपरि प्रेङ्गफलकात्प्रा-
 देशमात्रे प्रादेशं धारयञ्चपति सं ब्रह्म ब्राह्मणा दधादिति । १२ ।
 अथोपनिधाय प्रेङ्गफलकं चिरभ्यन्य चिरभ्यवानिति । १३ । ॥१५॥

अथैतदुरसा संस्पृश्या दक्षिणं भागमात्मनो ऽतिहरञ्चप्रत्यर्को ऽसि
 वसवस्त्वा गायत्रेण ष्छन्दसारोहन्तु तानहमश्वारोहामि राध्यायेति

११। अथोत्तरं भागमात्मनो ऽतिहरञ्जपति रुद्रास्त्वा चैष्टुभेन
 च्छन्दसरोहन्तु तानहमन्वारोहामि स्वाराज्यायेति । २। अथ दक्षिणं
 भागमात्मनो ऽतिहरञ्जपत्यादित्यास्त्वा जागतेन च्छन्दसरोहन्तु
 तानहमन्वारोहामि साम्राज्यायेति । ३। अथोत्तरं भागमात्मनो
 ऽतिहरञ्जपति विश्वे त्वा देवा आनुष्टुभेन च्छन्दसरोहन्तु तानह-
 मन्वारोहामि कामप्रायेति । ४। अथ समधिसृष्टय प्राञ्चौ पादा
 उपावहृत्य भूमौ प्रतिष्ठापयति । ५। अथ चिरभ्यन्य चिरभ्यवानिति
 । ६। अथोपरि प्रेङ्खफलके दक्षिणोत्तरिणमुपस्यं कृत्वा दक्षिणेन
 प्रादेशेन पश्चात्प्रेङ्खफलकमुपस्युशति प्रजापतिष्टारोहतु वायुः प्रेङ्ख-
 यत्विति । ७। अथ चिरभ्यन्य चिरभ्यवानिति । ८। अथ प्राञ्चौ पाणी
 परिगृह्य जपति । ९। ॥ १६ ॥

सं वाक् प्राणेन समहं प्राणेन सं चक्षुर्मनसा समहं मनसा सं
 प्रजापतिः पशुभिः समहं पशुभिः सुपर्णे ऽसि गृह्णामन्प्रेमां वाचं
 वदियामि बज्र करिष्यन्तीं बज्र करिष्यन्वहोर्भूयः स्वर्गमिष्यन्तीं
 स्वर्गमिष्यन्ति । १। अथ चिरभ्यन्य चिरभ्यवानिति । २। स विसृष्ट-
 वाङ् मत्सरं विनिनीषमाण आस्त आ स्तोत्रस्य प्रवदनात् । ३।
 यत्रैव हेता प्रेङ्खमधिरोहति तत्सर्वे सगृहपतिका वृषीरधिसर्पन्ति
 । ४। उत्तमायां स्तोत्रियायां परिशिष्टायामवदण्ति दुन्दुभीन्
 । ५। अवदण्ति भूमिदुन्दुभिम् । ६। उपरमन्ति घोषं घोषकृतः
 । ७। अथ पूर्णकुम्भा अपो विभ्रत्यो मार्जालीयं परियन्ति । ८।
 मार्जालीये ताः कलशानवनिनीयोपनिधाय यथैतमुत्सृज्यन्ते । ९।
 एषेति प्राह । १०। प्रोक्ते हेता वाचं यच्छत्यानुवषट्कारात्

।११। उप प्रतिहारमाहावे ऽनुरमति ।१२। प्रतिहृत आङ्गयते
 ।१३। अध्वर्यो शोभावे ३ इत्युच्चैराङ्गय यथास्य वाक् सर्वा अन्या
 वाचो ऽतिवदेत् ।१४। उच्चैराङ्गय त्रिरूपांशु द्विद्वयोपांशु तृष्णी-
 शंसं । तस्यातस्तस्यातः ।१५। ॥ १७॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे सप्तदशो ऽध्यायः समाप्तः ।

त्रैमा ।

उच्चैराह्वय चिरुपांगु द्विकृत्य । १ । ब्रह्म ज्ञानं प्रथमं पुर
 स्तादियं पित्रे राष्ट्रत्यये विश्वे देवा मम प्रणवन्तु यज्ञिया इत्ये-
 तास्तिस्त्र ऋचस्त्रुष्णींशंसस्ता उपांश्वप्रणवन्पक्कः । २ । अथात्मने
 वाचमुत्सृजति । ३ । तदिदाम भुवनेषु ज्येष्ठमिति स्तोत्रियस्तृचः । ४ ।
 तदेतन्नवर्षम् । ५ । वने न वा यो न्यधायि चाकन्नित्यष्टौ । ६ । शाकना
 शाको अरुणः सुपर्ण इति त्वचम् । ७ । यो अदधाज्जरोतिषि ज्योति-
 रन्तर्महत्तन्नाम गुह्यं पुरुस्तृगिदं त एकं पर ऊ त एकमिति तिस्र
 एकपातिन्यः । ८ । तास्तयोविंशतिः । ९ । त्रिःशस्तया प्रथमया सह
 पञ्चविंशतिः । १० । स एष आत्मा पञ्चविंशः । ११ । तं नदेने-
 पसृष्टं शंसति । १२ । नदं व ओदतीनामिति । १३ । त्रैष्टुभानि
 पूर्वाणि पदानि नदस्योत्तराणि । १४ । प्रथमेन त्रैष्टुभेन पदेन
 प्रथमं नदस्य पदमुपसंधायावस्यति । १५ । द्वितीयेन त्रैष्टुभेन द्वितीयं
 संधाय प्रणौति । १६ । तृतीयेन त्रैष्टुभेन तृतीयं संधायावस्यति
 । १७ । चतुर्थेन त्रैष्टुभेन चतुर्थं संधाय प्रणौति । १८ । एवं विहृतां
 प्रथमां त्रिः शंसति । १९ । पराचौरुत्तराः । २० । एवं विहृता
 एव या तृतीया सूक्तस्य तस्या उत्तरमर्धर्षमुत्सृजति नदस्य चोत्त-
 रम् । २१ । तौ पुरस्ताद्विपदानां शंसति । २२ । आत्मानं शस्त्वाथ
 स्रददोहसं शंसति । ता अस्य स्रददोहस इति तामर्धर्षः । २३ । ॥ १ ॥

अथैतानि शीर्षणानि त्वचानि शंसति । १ । इन्द्रमिन्द्रायिन
इन्द्रेण सं हीन्द्रो दधीच उत्तिष्ठन्नोजसा सहेह्वेदभि श्रुतामघमुदु
त्यं जातवेदसमित्येतेषां त्वचानां येषु सामगाः स्तुवीरंस्तानि शंसेत्
। २ । उदु त्यं जातवेदसमित्येतस्मिन्नु हैके नवर्चे स्तुवते । ३ । ते
यदि तथा कुर्युरे^४देव शंसेत् । ४ । उदु त्यं जातवेदसमित्येतस्यो
हैके प्रथमे त्वचे स्तुवते । ५ । ते यदि तथा कुर्युरि^७तरेषां ये
क्रामयेत ते उपाहरेत् । ६ । तान्यर्धर्चशः शस्त्राय सूददोहसम्
। ७ । ॥ २ ॥

अथैतं पौवं त्वचं शंसति । १ ।

यस्येदमोज आरुजस्तुजो युजो वल्लं सहः ।

इन्द्रस्य रन्धं वृष्टत् ॥

अनाष्टुष्टं विपन्वथा नाधुष आदधर्षथा ।

धृषाणं धृषितं श्रवः ॥

स नो ददातु तं रथिं पुरु पिशङ्गसंदृशम् ।

इन्द्रस्यतिस्त्वस्तमो जनेषु ॥

इति । १ । तमर्धर्चशः शस्त्राय सूददोहसम् । ३ । ॥ ३ ॥

उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वानित्यत्वा । १ । तां पक्कः शस्त्राय
सूददोहसम् । २ । अथ रथन्तरस्य स्तोत्रियं पुनरादायं ककुप्कारमथ
सूददोहसम् । ३ । अथ रथन्तरस्थानुरूपं पुनरादायं ककुप्कारमथ
सूददोहसम् । ४ । अथ धार्यां पक्कः शस्त्राय सूददोहसम् । ५ ।
अथ राथन्तरं प्रगाथमर्धर्चशः शस्त्राय सूददोहसम् । ६ । य एक
इन्द्रस्यर्धर्षणीनामिति सूक्तं तत्पक्कस्तस्य द्वितीयामुद्धृत्य विशो

ह्यन्यो अरिरा जगामेति धैतस्य द्वितीया तामिह द्वितीयां करोति
सूक्तं शस्त्राय सूददोहसम् । ७ । तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुय-
मिति प्रहस्तकस्तृषः । ८ । तं पच्छः शस्त्राय सूददोहसम् । ९ । ॥ ४ ॥

स सूर्ये जनयञ्ज्योतिरिन्द्रो ऽथा धिया तरणिरङ्गिरस्वाम् ।

चक्षतेन शुष्मी हवमानो अर्कैरभि स्यूध उखो वेदिं ततर्द ॥

इत्यथा । १ । तां पच्छः शस्त्राय सूददोहसम् । २ । अथ बृहतः
सोचिथं पुनरादायं ककुप्कारमथ सूददोहसम् । ३ । अथ बृहतो
ऽनुरूपं पुनरादायं ककुप्कारमथ सूददोहसम् । ४ । नाच धाय्या
भवति । ५ । अथ बार्हतं प्रगाथमर्धर्षशः शस्त्राय सूददोहसम्
। ६ । विश्वो ह्यन्यो अरिरा जगामेति सूक्तं तत्पच्छस्तस्य द्वितीया-
मुद्धृत्य च एक इद्भ्यस्पर्षणीनामिति धैतस्य द्वितीया तामिह
द्वितीयां करोति । ७ । सूक्तं शस्त्राय सूददोहसम् । ८ । विश्वाः
पृतना अभिभूतरं नरमिति प्रहस्तकस्तृषः । ९ । तस्य पच्छः प्रथमां
शंसत्यर्धर्षश उन्तरे । १० । प्रहस्तकं शस्त्राय सूददोहसम् । ११ । ॥ ५ ॥

अथैतानि चतुर्वत्तराणि वृत्तानि शंसति । १ । इन्द्राय मदने
सुतमिन्द्रं वृत्ताय हन्तवे गायन्ति त्वा गायचिणो न त्वा बृहन्तो
अद्रय इति चत्वारि वृत्तानि । २ । तान्यर्धर्षशः । ३ । इत्या हि
शोम इन्द्र इति पाङ्क्तं वृत्तं तत्पङ्क्तिशंसम् । ४ । सं च त्वे जग्मु-
र्गिर इन्द्र पूर्वैरादङ्गिराः प्रथमं दधिरे वय इति चैष्टुभजागते
वृत्ते । ५ । ते पच्छः शस्त्राय सूददोहसम् । ६ । ॥ ६ ॥

अथैता अशौतौः शंसति । १ । मह्यं इन्द्रो य ओजसेत्येतथा
गायत्रीमशौतिं प्रतिपद्यते । २ । तानि पञ्चदश वृत्तानि । ३ । इन्द्र

इत्सोमपा एक इत्यष्टौ । ४ । एवेदेष तुविकूर्मिरिति चीणि । ५ ।
 आ घा ये अग्निमिन्धत इति चतुर्दश । ६ । तानि चत्वारिंशत्तृचानि
 । ७ । तत्पूर्वं कपलम् । ८ । अथोत्तरम् । ९ । प्र कृतान्यृजीषिण इति
 दश दृचानि । १० । अपादु शिप्रन्धस इति पञ्च । ११ । आ ला
 विशन्विन्दव इति चत्वारि । १२ । यदद्य कश्च दृचहन्निति पञ्च । १३ ।
 पत्नीवन्तः सुता इम इति चत्वारि । १४ । इदं ह्यन्वोजसोत्तिष्ठन्नो-
 जसा सहाभि प्र गोपतिमिति चीणि दृचानि । १५ । तेषां यत्पुर-
 स्तात्कृतं स्यात्तदुद्धरेत् । १६ । यद्यु वै न कुर्युर्देव हरेत् । १७ ।
 य आनयत्परावत इति दश दृचानि । १८ । तानि चत्वारिंश-
 त्तृचानि । १९ । तदुत्तरं कपलम् । २० । अथ सृददोहाः । २१ ॥ ७ ॥

या इन्द्र भुज आभर इत्येतया बार्हतीमश्रीतिं प्रतिपद्यते । १ ।
 ता नव प्रत्यक्षदृहत्यः । २ । विश्वे त इन्द्र वीर्यमिति तिस्रः । ३ ।
 तं घेमित्या नमस्विन इति द्वे । ४ । न सीमदेव आपदिति षट्
 । ५ । ता विंशतिः प्रत्यक्षदृहत्यः । ६ । अथ प्रगाथाः । ७ । यः
 सचाहा विचर्षणिरिति चत्वारः । ८ । सो षु ला वाघतश्चनेति
 चत्वार उद्धृत्य द्विपदाम् । ९ । उदिन्वस्य रिच्यत इति पञ्च । १० ।
 अभी षतस्तदा भर मा चिदन्यदि शंसते मा उ ला पुरूवसो
 तच्चा यामि सुवीर्यं युष्वा हि दृचहन्तमेति दौदौ । ११ । यदिन्द्र
 प्रागपागुदगिति सप्त । १२ । आ दृषस्व पुरूवसो इति द्वौ । १३ ।
 अविप्रो वा यदविधदिति पञ्च । १४ । यः शक्रो मृचो अश्व्य इति
 षट् । १५ । तेषां चीनादत्ते । १६ । ते चत्वारिंशत्प्रगाथाः । १७ ॥ ८ ॥
 अथ प्रत्यक्षदृहतीः शंसति । १ । मष्टे चन लामद्रिव इति

पञ्चविंशतिः । २ । तासां विंशतिं श्रस्त्राथ सूददोहसम् । ३ । नि
गव्यतेति निविद्धानीद्या । ४ । तां पच्छः श्रस्त्राङ्गय निविदं दधाति
। ५ । तां पच्छो व्यवधाचं श्रस्त्रा समसृक्ताम् । ६ । उत्तमेन पदेन
प्रणुत्य स जातेभिरिति निविदा शंसति । ७ । तां पच्छः श्रस्त्राथ
सूददोहसम् । ८ ॥ ८ ॥

अथ प्रत्यक्षदृष्टीः शंसति । १ । याः पञ्चविंशतेः परिशिष्टा-
स्ताभिः प्रतिपद्यते । २ । वयं च त्वा सुतावन्त इति पञ्चदश । ३ ।
ता विंशतिः प्रत्यक्षदृष्ट्यः । ४ । अथ प्रगाथाः । ५ । ये षष्ठां चयः
परिशिष्टास्तैः प्रतिपद्यते । ६ । यो राजा चर्षणीनामिति चयः
। ७ । तं वो दसमृतीषहमित्येकः । ८ । आ नो विश्वासु हव्य
इति चयः । ९ । त्वामिदा ह्यो नर इति चत्वारः । १० । अथ
वालखिल्यानां सूक्तानि षट् । ११ । तेषां द्वौ प्रगाथा उत्सृजती-
न्द्रनिहवं च वैश्वदेवं वा नो विश्वे सजोषस इति । १२ । ते चत्वारि-
रिंशत्प्रगाथाः । १३ । ॥ १० ॥

अथ प्रत्यक्षदृष्टीः शंसति । १ । मत्स्यपाथि ते महो ऽस्माश्मसा
इदन्धसो बलं धेहि तनूषु नो युजानो हरिता रथे तवेदिन्द्राह-
माग्गसामासु पक्कमैरथ इयं या नीच्यकिंणी प्र ते रथं मिथूकत-
मन्तर्यच्छ जिघांसतस्त्वं विश्वस्य जगत इति दशैकपातिन्यः । २ ।
अयं ते अस्तु ह्येत आ मद्भैरिन्द्र हरिभिरिति सूक्ते । ३ । ते
अर्धर्चगः श्रस्त्राथ सूददोहसम् । ४ । ॥ ११ ॥

इन्द्रः सुतेषु सोमेध्वित्येतथौष्णिहीमशीतिं प्रतिपद्यते । १ । तान्ये-
कादत्र दृष्टानि । २ । च इन्द्र सोमपातम इत्येकादत्र तेषामेक-

सुत्सृजतीन्द्रं वचाय इन्तव इति । ३ । तम्बभि प्र गायतेति चत्वारि
 १४ । सखाय आ त्रिषामहीति नव । ५ । य एक इद्विदयत आ
 घाङ्गाद्रिभिः सुतमिति द्वे दृषे । ६ । तानि षट्त्रिंशत्तृचानि
 १७ । ॥ १२ ॥

अथ चतुःशतं गायत्रीः शंसति । १ । नक्रिरिन्द्र त्वदुत्तर इति
 षट् । २ । दिवश्चिद्वा दुहितरमिति चतुर्दश । ३ । आ त्व न इन्द्र
 वृषहन्त्रित्येकविंशतिः । ४ । आ व इन्द्रं क्रिविं यथा यद्विन्द्राहं यथा
 त्वमिति पञ्चदशर्षे । ५ । प्र सद्भाजं चर्षणीनामुत्ता मन्दन्तु स्तोमा
 इति द्वादशर्षे । ६ । आ प्र द्रव परावत इति नव । ७ । इति चतुः-
 शतं गायत्रीः । ८ । वयसु त्वामपूर्व्येत्यष्टौ काकुभाः प्रगाथाः । ९ ।
 इन्द्रास्य साम गायतेति सर्वम् । १० । तदर्धर्षणः श्रस्त्राय सुददो-
 हसम् । ११ । ॥ १३ ॥

अथैतं त्र्यम्बर्धर्षणः शंसति । १ । लावतः पुरुवषो इति । २ ।
 तस्य सप्तदशी जगती तां पञ्चः । ३ । अथैकविंशी द्वाविंशी चतु-
 विंशी च पङ्क्तयस्ताः पङ्क्तिशंसम् । ४ । शतं दासे बल्लूघ इति पञ्च-
 पदा तस्यै चीणि पदानि समस्यस्वस्तेद्वाभ्यां प्रणुयात् । ५ । त्रयो-
 दशी च त्रिंशत्तमी च द्विपदे ते पञ्चः श्रस्त्राय सुददोहसम् । ६ ।
 अथैतौ विद्वतावर्धर्षावच सुददोहसम् । ७ । सा तत एवोत्सृज्यते
 । ८ । अत्र चतुर्विंशतिक्रत्वः श्रस्त्रा भवति । ९ । ॥ १४ ॥

अथैता द्विपदाः शंसति । १ । इमा तु कं सुवना भीषधामेति
 पञ्च । २ । आ याहि वनसा सहेति चतस्रः । ३ । एष ब्रह्मा य
 ऋत्विय इति तिस्रः । ४ ।

प्र व इन्द्राय वचहन्तमाय विप्रा गायं गायत वज्रजोषति ।
 अर्चन्त्यकं मरुतः स्वर्का आ स्रोभति श्रुतो युवा स इन्द्रः ।
 उपप्रक्षे मधुमति चिद्यन्तः पुष्येभ रथिं धीमहे त इन्द्र ।
 विश्वतोदावन्विश्वतो न आ भर थं त्वा भ्रविष्ठमीमहे ।
 स सुप्रषीती नृतमः खराखसि मंहिष्ठो वाजसातये ।
 नं हि राधस्यत एक ईश्रिषे सनादमृक्त ओजसा ।

इति षट् । ५ । आ धूर्वस्सै वज्रमेको ऽया वाजं देवहितं सनेमेति
 । ६ । ता एकविंशतिर्दिपदास्ताः पञ्चः । ७ । ॥ १५ ॥

अथैतद्देन्द्राग्रं सूक्तं गायत्रीशंसं शंसतीन्द्राग्री युवं सु न इति
 । १ । तस्य द्वितीया सप्तपदा तस्या अनुष्टुभं पूर्वां करोति शंसं
 गायत्रीसुत्तराम् । २ । चिष्टुबुत्तमा तां पञ्चः । ३ । ॥ १६ ॥

अथैतदावपनं शंसति । १ । तुभ्येदमिन्द्र परि पिष्यते मधिक्येका
 । २ । विश्वजिते धनजिते खर्जित इति षट् । ३ । ताः पञ्चः । ४ ।
 खादोरित्या विषुवत इति पाङ्क्तं त्वचं तत्पङ्क्तिशंसम् । ५ । प्र वेष्ट
 महे महिष्ठये भरध्वमिति वैराजं त्वचं तदर्धर्चशः । ६ । प्रत्यस्मै
 पिपीषत इत्यानुष्टुभं त्वचं तदर्धर्चशः । ७ । ॥ १७ ॥

अथैतमानुष्टुभं समान्नायं शंसति । १ । एहि सोमां अभि
 खरेति नव । २ । इन्द्रं विश्वा अवीष्टधन्वित्यष्टौ । ३ । असावि सोम
 इन्द्र त इति षट् । आ नस्ते गन्तु मत्सर इति चतस्रः । ४ । मस्ति
 नो वस्यइष्टय इति पञ्च । ५ । यस्ते साधिष्ठो ऽवस इति सप्त । ६ ।
 उरोष्ट इन्द्र राधस इति द्वे । ७ । यद्विन्द्र चित्र मेहनेति चतस्रः
 । ८ । सो रथिवो रथितम इति षट् । ९ । एन्द्र याहि हरिभिरिति

पञ्चदश । १० । स प्रज्ञया कविवृध इति दृषम् ११ । यज्जायथा
अपूर्व्येति दे । १२ । आ ला गिरो रथीरिवेति सर्वम् । १३ । ज्ञास
इत्या महां असीति सर्वम् । १४ । तदर्धर्षणः । १५ । ॥ १८ ॥

अथेतं त्रिष्टुप्कृतं शंसति । १ । हैरण्यस्त्रुपीयं च । २ । चात-
जतीयं च । ३ । सजनीयं च । ४ । अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम-
मिति च । ५ । आ याज्ञर्वाङ्मुप वन्धुरेष्ठा युधस्य ते वृषभस्य
स्वराज इति सूक्ते । ६ । नृणासु ला नृतमं गीर्भिरुक्थैरिति दृषम्
। ७ । आ सत्यो यातु मघवां ऋजीवीति सर्वम् । ८ । योनिष्ट
इन्द्र सदेने अकार्युदु ब्रह्माणीति सूक्ते । ९ । तत्र पुरस्तादुदुब्रह्मी-
यस्य पदानुषङ्गाञ्छंसति यो व्यतीरफाणयदित्येतस्मिंस्तृप्ते प्रथमाया
अर्धर्षमुक्त्वापरमति । १० । ॥ १९ ॥

अथ प्रथमायै तृतीयेन पदेन द्वितीयायै प्रथमं पदमुपसंधाय
प्रणौति । १ । अथ प्रथमाया उत्तमेन पदेन द्वितीयायै द्वितीयं
पदमुपसंधायावस्यति । २ । अथ द्वितीयायै तृतीयेन पदेनेत्त-
मायै प्रथमं पदमुपसंधाय प्रणौति । ३ । अथ द्वितीयाया उत्तमेन
पदेनेत्तमायै द्वितीयं पदमुपसंधायावस्यति । ४ । अथार्धर्षणः
परिशिष्टस्तेन प्रणौति । ५ । अथो उदुब्रह्मीयस्योत्तमां परिश्रियाङ्ग-
चते । ६ । त्रिःशस्तया परिदधाति । ७ । परिधायोक्थवीर्यं जपत्यैका-
हिकं पूर्वं माहाव्रतिकमुत्तरं महदसि यज्ञो ऽसि भर्गो ऽसि भोगो
ऽसि भुञ्जदसि मम भोगाय भवेति । ८ । ॥ २० ॥

तदेतत्स्रक्स्त्यायां सूददोहसि यावच्छस्त्रमुपसर्जन्यां संख्याय-
मानायामृते तृष्णींशं वृहतीसहस्रं संपद्यते । १ । त्रिरेवाङ्गयते

१२। स्तोत्रिये निविदे परिधानीयायै । ३। समानौ याज्या । ४।
 अननुवषट्कृत एव प्रेङ्गं अग्र्यन्ति । ५। सयहमेवायन्नं प्राङ्मुपावरो-
 हति । ६। प्रत्यक् प्रेङ्गफलकमपोहति । ७। परामृग्न्याहं अपति
 यमिमं प्रजयं प्राजेषं तमम्बसानीति । ८। अध्वर्य उपहवमिष्ट्वा
 भक्षयत्योजसे त्वेति । ९। वैश्वकर्मणो ऽतियाह्वः । १०। तस्य भक्ष
 उप मा यन्तु मञ्जयः सनीला उप मा जत्तुरूप मा मनीषा प्रि-
 यामहं त्वं पश्यमानो मयि रमो देवानामोजसे त्वेति । ११। अथ
 समसान्भक्षयन्ति देवो ऽसि नराशंस इति । १२। कुप्रं माध्यन्दिनं
 सवनम् । १३। ॥ २१ ॥

अथातस्तृतीयसवनम् । १। तत्सवितुर्दृष्णीमहे ऽद्या नो देव सवित-
 रिति त्वचौ प्रतिपदनुचरौ वैश्वदेवस्य । २। एष एव नित्य एका-
 हातानः । ३। तद्देवस्य सवितुर्वार्यं महदिति सावित्रम् । ४। ते हि
 द्यावापृथिवी विश्वशंभुवेति द्यावापृथिवीयम् । ५। किमु श्रेष्ठः किं
 यविष्ठो न आजंगन्नित्यार्भवम् । ६। अस्य वामस्य पलितस्य हेतु-
 रिति सलिलं वैश्वदेवं तस्याः समुद्रा अधि वि चरन्ति समानमेत-
 दुदकमित्येते अर्धर्चशः शंसति पच्छ इतराः । ७। तच्छस्त्रानो-
 भद्रीये निविदं दधाति । ८। पञ्चजनीया परिधानीया । ९। इति
 ष्वा उ वैश्वदेवम् । १०। ॥ २२ ॥

अथात आग्निमारुतम् । १। वैश्वानराय पृथुपाजसे विप इति
 वैश्वानरीयम् । २। प्रयज्यवो मरुतो भाजदृष्टय इति मारुतम्
 । ३। ते यदि यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम कुर्युस्तस्योक्तौ स्तोत्रिया-
 नुरूपौ । ४। तयोर्दिष्टं ब्रह्मम् । ५। यद्यु वा इत्सां^१दमग्ने तव अवे

सत्र इति श्लोचियकृषो ऽत एवोत्तरः सूक्तानुरूपः । १६ । यद्यु सर्व-
 स्मिन् पक्षे स्तुवीरन्नाग्निं न स्रष्टृक्तिभिरित्येतस्य पक्षानुरूपं कुर्वीत
 । १७ । अर्धर्चनः शस्तम् । १८ । यद्यु वा अतिच्छन्दःसु क्रुयुरग्निं
 शेतातारं मन्ये दास्यन्तमिति श्लोचियकृषो ऽत एवोत्तरः सूक्तानुरूपः
 । १९ । १२ । या सप्तमी सूक्तस्य तां द्वितीयां करोति सो ऽनुरूपः । १३ ।
 अथ जायत मनुषो धरीमणीति वा श्लोचियकृषो ऽत एवोत्तरः
 सूक्तानुरूपः । १४ । विषतुरं शस्तम् । १५ । नाच यज्ञायज्ञीयस्य
 क्षोणिमनुशंसेत् । १६ । बह्वित्या तद्वपुषे धायि दग्गतमिति जातवेद-
 सीयम् । १७ । इत्याग्निमारुतसूक्तानि । १८ । इत्येतस्याङ्गः सूक्तानि
 । १९ । तदग्निष्टोमः संतिष्ठते । २० । वसन्त्येतां रात्रीम् । २१ ॥ २२ ॥

अथ प्रातस्त्रयनीयमतिरात्रमुपयन्ति । १ । य एवासौ प्रायश्चीयः
 स षडयनीयः । २ । तत्र सर्वाङ्करघ्नाङ्गं बाध्य प्रेथति मैत्रावरुणः
 । ३ । ते प्रथममासं दीक्षितवसनानि वा वसते । ४ । तानि नव-
 रात्राय निदधति । ५ । उत्तमाय च मासाय । ६ । अथेतराङ्गा-
 यानजिनानि वार्द्रवसनानि वा वसते । ७ । तस्मिन्दि संस्थित कर्माणि
 क्रियन्ते । ८ । न परस्मा अङ्गो वसतीवरीर्मुञ्चन्ति । ९ । नातिप्रै-
 षमाद्य । १० । जुहति समिष्टयजूषि । ११ । यन्धवश्चक्षम् । १२ ।
 क्रियते ऽवष्टयकर्म । १३ । ते यदि यज्ञागारैर्भोक्ष्यमाणा भवन्त्या-
 दधत एव प्रङ्गमिभ्रम् । १४ । यद्यु धक्ष्यन्तो ऽत्रैव स्यात् । १५ ।
 प्रङ्गातो ऽवष्टयः । १६ । प्रङ्गातोदयनीया । १७ । प्रङ्गातानूबन्ध्या
 । १८ । तस्मै वपार्यां संस्थितायां दक्षिणार्धापरार्धाद्देदेः किञ्चित्परि-
 मित्य तस्मिन्नुपविश्य केभ्यश्शश्रूषि वापयन्ति । १९ । सर्वाणि च

रोमाणि नखानि निहन्तयन्ते । २० । द्वाग्नि । २१ । अलंकुर्वन्ति । २२ । उष्णीषाग्न्यर्थस्यन्या केशानां संजननात् । २३ । परिशेष-
मनूबन्ध्याथै संस्थापयन्ति । २४ । हृदयशूलान्ता संतिष्ठते । २५ ।
तस्यां संस्थितायां यथासंप्रकीर्णमग्नीन्समारोप्यान्तरेण चालालोत्करा
उपनिष्क्रामन्ति । २६ । उत्तरत उद्धृतावोचिते ऽग्न्यायतनानि
हत्वा ^{२८} गोमयेनोपलिप्य ^{२९} मथित्वाग्नीन्विहृत्य ^{३०} प्रणीताः प्रणीय
पूर्णाञ्जतीञ्जत्वा ^{३१} पृथगुद्वसानीयाभिर्यजन्ते य आहिताग्नयो भवन्ति
। ३२ । अथ ये ऽनाहिताग्नयो ष्टष्टपतिमेव त उपासते । ३३ । स
काममेव पृष्ठशमनौयेन यजेत । ३४ । कामं न यजेत । ३५ । यदि
तु यजेतैत एवास्य सन्निष ष्ट्विजः स्युः । ३६ । तेभ्यस्तद्दद्याद्यद्देयं
स्यात् । ३७ । अथ संवत्सरः संतिष्ठते । ३८ । अघातो हेचाणामेव
मौमांसा । तस्यातस्तस्यातः । ३९ । ॥ २४ ॥

इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रे ष्टादशो ऽध्यायः समाप्तः ॥

॥ इति शाङ्खायनश्रौतसूत्रं समाप्तम् ॥

I. MANUSCRIPTS OF THE TEXT.

I and II. Two MSS. belonging to the Bodleyan Library. Hall 3 (see Aufrecht, Catalogus 495A). Adhyāya I—VIII on 73 leaves. Adhy. IX—XVI on 85 leaves. 10 lines on each page. Saṃvat 1724. They are very correctly written in large and beautiful Devanāgarī characters, but not quite free from mistakes. (Marked with A.)

III and IV. Two MSS. belonging to the India Office Library. No. 1734. Adhyāya I—VIII. 108 leaves. Saṃvat 1730. No. 1712. Adhyāya IX—XVIII. 136 leaves. Saṃvat 1732. The second MS. is not very correct, especially in its last part (Adhyāya XVII—XVIII) full of errors of the copyist. (B.)

V and VI. Two MSS. of the Royal Library at Berlin. Orient. Quart 551 and 552. Adhyāya I—VIII. IX—XVI. 90 and 95 leaves. 7 resp. 9 lines on each page. Very good and on the whole trustworthy. They have both been corrected by different hands. In No. 551 leaf 67 is followed by leaf 78, but the text is complete. (C.)

VII and VIII. Two MSS. of the Royal Library at Berlin. Bound in one volume. Orient. fol. 632. Adh. I—VIII. 108 leaves. 7 lines on each page. Saṃvat 1735. Adh. IX—XVI. 136 leaves. 7 lines. Saṃvat 1736. Leaf 70. 71 of the first part are missing (69 ending with VI, 1, 26 अक्षर, 72 beginning with VI, 4, 1 अक्षर). Very correct and beautifully written. (D.)

IX. A MS. of the Royal Library at Berlin. Chambers 2 (see Weber, Verzeichniss der Sanskrithandschriften, page 23). 55 leaves. Contains Adh. IX. X. XI, and breaks off in the middle of XII, 26. (E.)

X. A MS. of the Deccan College Library. No. 91 of 1869-70, (see Gough, papers relating to the collection and preservation of the Records of Ancient Sanskrit Litt. page 67). Contains Adh. I—XVI. Samvat 1565. 1566. A very good MS., which has evidently been corrected by three different hands, one of which has sometimes been unsuccessful in its emendations. For the use of this MS. I am indebted to K. M. Chatfield, Esq., Director of Public Instruction, who at my request kindly sent it to me through Dr. Rost. (G.)

XI and XII. Two MSS. belonging to Queen's College, Benares. Adh. I—VIII. Samvat 1682. Adh. IX—XVI. Samvat 1642. In the second part the leaves 11—18 are missing, but the text is complete; leaf 10 ends with द्यम्
इति प्रातः च० (X, 7, 7), leaf 18 begins with रच इति शब्दे (X, 7, 4). Therefore we may suppose, that parts of different MSS. have been put together in order to make up for a deficiency. Notwithstanding it is a very good MS. (Bs.)

XIII. A MS. belonging to Professor Thibaut, Benares. Adh. I—VIII. Samvat 1567. Leaf 44 (IV, 16, 5—IV, 18, 5) is missing; leaves 48-52 are wrongly numbered, but contain the right text. (Th.)

For the use of the two last mentioned MSS. my thanks are due to Professor Thibaut, who made them over to me most liberally through the hands of Dr. Rost.

XIV. A copy of a Sanscrit MS. belonging to the Government collection in deposit with the Asiatic Society of Bengal. Number of Original 1247. Samvat 1762. Adh. XVII—XVIII. I owe the copy of this MS. to the kindness of Dr. Hoernle. (K.)

The above are the MSS., upon which the text of my edition has principally been based. Three more MSS. have been in my hands, but I have not considered it worth while to collate them. One belongs to the Royal Bavarian Court

and State Library. (See Haug, Verzeichniss No. 36). It contains the eighteen Adhyāyas, but is quite modern and so carelessly written, that its collation would have been a mere waste of time. (F.) Another MS. of the same library (Haug, Verzeichniss No. 33) contains Adh. I—VIII and breaks off abruptly with the word •भाजः (VIII, 24). Undated, but apparently not older than two hundred years. I have collated Adh. I and III, but did not find anything which might have made further examination advisable. (H) The third MS. belongs to the Royal Library of Berlin. Chambers 4. After having looked through the first Adh. I did not think it necessary to continue its collation. (F.)

Besides these MSS. of the text I have sometimes made use of the readings, which are shown by Varadattasuta Ānartīya, the commentator on the Śāṅkhāyana Śrauta Sūtra. Of this work the following MSS. have been at my disposal :

I. A MS. belonging to Queen's College, Benares and kindly lent to me by Professor Thibaut. It consists of two parts; the first contains Adh. I—IV on 110, the second Adh. V—VIII on 79 leaves. Śamvat 1652. It is very carelessly written and its various readings admit of doubt in most cases. (Comm. Bs.)

II. A MS. kindly lent to me by Professor Max Müller. Contains Adh. IX to XVI, 29 and breaks off in the beginning of XVI, 30. 160 leaves. In spite of its correct outward appearance it is so full of mistakes, that its various readings deserve but little notice. (Comm. MM.) Many of its leaves in the first Third have become so dark, that they can be read only with difficulty.

III. A MS. of the Royal Library at Berlin. Chambers 448. (See Weber, Verzeichniss, page 27.) Adh. I—VIII. Very well written and, although not without errors, much more trustworthy than I. (Comm. Ch.)

IV. A MS. of the Royal Library at Berlin. Chambers 646 + 449a in one volume. This MS. consists, according to my opinion, of about four or *more* different scanty manuscripts, which have been put together as supplementary parts of one and the same work. Differing from what Professor Weber remarks I believe the following to be written by the same hand :

first hand : leaf 1—148. 193—198.

second hand : leaf 149. 150 (four lines only)—151. 207 ff. (P)

third hand : leaf 152—163.

fourth hand : leaf 164—171. 172—192.

These are the four different handwritings, which I think must at least be recognised. To the fragmentary state of the single parts of this MS. points also the remark, which is written on the margin of leaf 172a शाङ्खायनसूत्राणां बुद्धिस-
याचादि कतिचनानि ! (Comm. Ch.)

As to the mutual relationship of this MS. and Comm. MM. I may remark, that the original, from which the different parts of the last mentioned volume have been copied, seems to have been the source also of Comm. MM. This may be inferred from some mistakes to be found in Comm. Ch. and in Comm. MM. and from the fact, that the commentary on XIV, 51, 3 resp. 6 to 52, 3 and on XV, 1-2-3 is missing in both. Only in one point I have noticed a greater discrepancy between them. The commentary on XV, 12-13 as given in Comm. MM. is different from that, which is exhibited in Comm. Ch. viz :

Comm. MM.

XV, 13, 1 *Sūtra* : सच सोमैः क्रौण्णि दशपेयस्य [च] ।

Comm. द्वौ सोमौ क्रौण्णि । नैकस्य क्रौतस्य विभाजो यथान्यत्र । दशपेयस्य विभाजो यथान्यत्र । दशपेयस्य चाभिषेचनीयस्य चेतिशब्दात् ।

Sūtra : तन्त्रमातिथ्यापर्यन्तम् ।

. Comm. सोमक्रयणी याञ्चा सङ्गन्धता । उभयोरपि कुर्वन्ति
तन्त्रम्

Sūtra : ऊर्ध्वं चावभ्यात्

Comm. यजेत.

Comm. Ch.

Sūtra : सप्त सोमो ज्ञीषन्ति ।

Comm. एककालं सोमो ज्ञीषन्ति ।

Sūtra : द्वापेयस्य च तन्त्रमातिथ्यापर्यन्तमूर्ध्वं चावभ्यात् ।

. Comm. उभयोरेकमेव ।

Supposing, that these discrepancies are not caused by the bad state of one of the MSS., I am inclined to think, that Comm. MM. contains the genuine Comm. of Varadatta-(suta), as it is written by one and the same hand and betrays in spite of its numerous mistakes, a more homogeneous character than Comm. Ch., which is, as we have seen above, a mere collection of MSS.

V. A MS. belonging to the Royal Library at Berlin. Chambers 449b. See Weber, Verzeichniss 28; 6 leaves; written by two different hands. It contains the Comm. from XIV, 84, 4 to XV, 3, 15, which is missing in II and IV. (Comm. Ch.)

VI. A MS. belonging to the Royal Library at Berlin. Chambers 450. Contains the comm. of an unnamed author on Adh. XVII and XVIII. It is a good manuscript and has often proved useful in settling the Sūtra text (Comm. Ch.)

Such have been the materials, which have been placed at my disposal for an edition of the commentary. Considering the faultiness of some and deficiencies of others I thought it better, instead of giving the commentary immediately after the Sūtra, to which it belongs, to postpone its edition, until further materials should be brought to light. All efforts made in this respect, have, however, as yet been unsuccessful

and it was not before Professor Peterson's important discoveries made in the Royal Library at Alwar, that I heard of other copies of this book. Whether they will become accessible to me, I cannot say, but hope for the sake of those, who wish to study this Śrauta Sūtra and stand in need of a guide through the great difficulties, with which its study is beset, that they will at least become procurable for copying and provide me with better readings for the edition of extracts which I propose to give of this if not excellent yet almost indispensable commentary.

ADHYAYA I.

- 1, 7 A B D F G (orig.) Th H, and Comm. प्राचीनापवीती; C (orig.) प्राचीनावीती; Bs (somewhat defective in the beginning, the missing passage being replaced by sec. h.) प्राचीवीती; corr. in प्राचीनावीती; corr. again in प्राचीनापवीती.
- 1, 12 H F उपचारः
- 1, 13 C प्राङ्गानि.
- 1, 15 all MSS. आसीनन्वाचं, which is probably a mistake arising from a mere phonetic spelling. Comm. आसीन उपविष्टः। न्यायशब्द उक्तः*। बाहुचं बहुचान्नायीक्तम्। तदुपविष्टेन कर्तव्यम्। Nārāyaṇa's Paddhati: आसीन उपविष्ट ऋग्वेदविहितं कुर्यात्. cf. Comm. on 1, 3, 3: आसीनन्यायता।
- 1, 30 all MSS. with exception of C D संस्कारन्यायता. Comm. धनित्येकीभवमाचष्टे। स्वारः खानम्। एकं खानं मन्द्रादि कार्यम् etc. Nārāyaṇa's Paddhati संस्कार उदात्तानुदात्तस्वरितप्राचयानां सम्यगेकीकृत्य शब्दानामुच्चारणं कर्तव्यम्।
- 2, 4 A B C H आरुकारी०; F आरुकारी०, D G (orig.) आरुकारी०.
- 2, 5 A B C F H आरुकारी०; D G (orig.) आरुकारी०.
- 2, 29 A सार्वयज्ञिकं; all other MSS. including Paddh. and Comm. सार्वयज्ञिकं. See Pāṇiṇi 4, 3, 68.
- 3, 1 A वनेत.
- 3, 6 all MSS. वृद्धेति; as to the form, one passage of the Meghadūta (24b of Stenzler's edition) may be compared, where वृद्ध is explained by Mallinātha as third sg. fut. pass. (Whitney Sanscrit grammar, §947).
- 3, 6 G (orig.) वृद्धेति instead of वृद्धेति.
- 3, 11 C Bs and 14 Bs पुरोवाच; all other MSS., as usually in this Sūtra, पुरोवाचः.

* 1, 1, 13: न्यायशब्दो धर्मपचायः। आचारपथावो वा।

- 4, 5 A D H (orig.) Bs नमो अपये—all MSS. प्रशास्त्र आत्मना; this is a remarkable shortening of ā before another vowel than ऋ; that this reading must not be given up, may be seen from Sāṅkhāyana Śrauta Sūtra 7, 14, 9 प्रशास्त्र आत् and 7, 6, 6 उपवक्त उत (see critical notes). The shortening of a long ā of the Nom. Sing. of nouns in -ri before other vowels than ऋ has perhaps been a peculiarity of some Śākḥās.
- 5, 11 F om. the whole passage from न मूर्ति until 6, 3 प्रादेशेन.
- 6, 2 A Th: वद्राषामोम्यायां; all other MSS. orig. म्यायं.
- 6, 3 A B (orig.) C सद्येनाग्नीध्रो—all MSS. अध्वर्यु— all MSS. वेनि instead of रनि.
- 6, 14 all MSS. होचं वेनु.
- 6, 16 all MSS. with exception of B C अध्वर्याः
- 7, 6 all MSS. देवा आच्यपा; see Āśv. Śr. S. 1, 5, 24.
- 10, 5 all MSS. अनुष्टिहताभिः
- 12, 1 B F H (sec. h.) हविरजुषणां.
- 12, 5 C H (sec. h.) Comm. Bs गनेयमुपहृत.
- 14, 3 B C H (orig.) दिवस्युधियोरोमञ्जतो.
- 16, 7 A (orig.) Bs H (orig.) प्रघामं.
- 16, 9 उपसस्यते A C.
- 17, 2 Bs अनुपूर्वेण.
- 17, 9 Bs परीक्षेत्.
- 17, 19 D G (sec. h.) Bs निवीदतः

ADHYĀYA II.

- 1, 9 C H (orig.) फासुनी०
- 2, 13 all mss. आच्यभागा उत
- 3, 26 D G (orig.) Bs Th Comm. Bs आदिताग्निप्रवे.
- 4, 4 C D G (orig.) Bs Th मयि धाम.
- 5, 19 all MSS. अग्ना वसुवने.
- 6, 7 B G (third h.) Th अयाभि

- 7, 7 all MSS. दत्ता.
 8, 8 A C Bs अग्निहोत्रस्थान्यां.
 -8, 9 A G (orig.) अनुपावेक्ष्य.
 -8, 13 only Bs Th correctly अनुष्णिद्भिः.
 10, 2 all MSS. excepting B स्रष्टाम् ; see Benfey, Vollständige Grammatik, § 30 ; Whitney, § 194.
 11, 6 (beginning of 12) A B C G (sec. h. ?) Bs H मापमानेति.
 12, 9 B D G Bs Th तद् instead of तद्.
 — B G Comm. Ch. Paddh. अक्षरमुपसृज्य A Th (orig.) H •रामुप-
 पसृज्य ; see S'āṅkh. S'r. S. 2, 8, 14 ; 2, 9, 6 ; 4, 12, 10.
 17, 8 B (orig.) वचनः H वदं नः, altered, as it seems, in वद नः ;
 Bs G (by alter., but struck out again.) वचतु.
 — Bs देहि instead of धेहि.

ADHYĀYA III.

- 3, 1 all MSS. अभ्युद्वेष्टिः (see S'āṅkh. Brāhm. 4, 2 : अघातो
 ऽभ्युदितायाः । 4, 3 अघातो ऽभ्युद्वेष्टायाः । and 4, 4 अघातो दाघायययययय)
 4, 8 H व्याधिप्राये.
 7, 4 all MSS. excepting C Bs रूपाणि ददती.
 8, 12 Bs अभ्यसन्नचिता०.
 11, 4 A दार्शपूर्णमासायनानि B C H दशपूर्णमासायनानि G (sec. h.)
 दार्शपूर्णमासायनानि. The correct reading is exhibited by
 D G (orig.) Bs Th.
 12, 2 A B D G (by alteration) Bs वेपुयवी ; C G (orig.) Th
 H वेपुयवी.
 12, 14 G (orig.) Bs H (sec. h.) दशपूर्णमासा.
 14, 2 C H (orig.) omit वैचीप्रयोगस्य.
 14, 8 B G (orig.) Bs (orig.) H (sec. h.) अग्नीन् प्रणयन्ति.
 15, 4 all MSS. द्वेषे ऽद्वेष, which sometimes may be read as ऽद्वेष.
 15, 14 C निष्कासं.
 B (by alter.) Bs Th (orig.) पूर्णदर्वं, which in Bs Th is
 altered into पूर्णदर्वि D दर्वि.

- 16, 24 all MSS. आण्यभागा उपक्रमः.
17, 1 C G H अथा विद्या.
D G (orig.) तन्वामैरथक्नेति । Other and partly better readings will be found Atharva-Veda 7, 8 ; Taitt. Samh. 1, 7, 12, 2 ; Maitr. Samh. 1, 10, 3.
18, 14 all MSS. न ह्यजाचीराविमं; corrected according to Taitt. Brāhm. 2, 4, 5, 7.
all MSS. गर्भो अणं.
विचं, although exhibited by all MSS. is, as the metre shows, a mere gloss.
18, 15 B कतुभिः
18, 17 A B अण्यस्यं.
19, 3 B C D G (orig.) Bs Th अत्यमित्तमथा.
all MSS. चाचं (or चा चं) अचमूचिणे । which I have altered in एषा अणः. (See Maitr. Samh. 1, 4, 3; page 51 of Dr. von Schröder's edition).
20, 2 C H (orig.) भीता instead of भीषा.
A (by correct.) Bs (by correct.) Th (orig.) H अण्यथावथात्
20, 4 all MSS. अस्त्रान्.
20, 20 C D अनेत.

ADHYĀYA IV.

- 2, 7 A G (orig.) Bs H (orig.) Comm. Bs and Ch. आनुपूर्वे च cf. 1, 17, 2 ; 3, 7, 7.
4, 5 D अथावनेजनं B (orig.) C Bs (on the marg.) अथावनेजिनं.
5, 1 all MSS. श्रुयाञ्च.
5, 11 C inserts वा before अथाग्नेव.
6, 9 A B D omit the sign of Pluti.
6, 10 B D (orig.) G (orig.) चाचं.
7, 3 D G (orig.) Bs (by alter.) H (orig.) अिहकृत्यनुयाजप्रसवेन.
7, 17 A D G (by alter.) Bs Th अचितरेतजे.

- 10 this sūtra is omitted in both MSS. of the commentary.
- 21, 22. Instead of भवन्ति पुबपाकृतिं कलाषोक्तैः is written in G भवन्तुषोक्तैः, the words पुबपाकृतिं कला being added on the margin. This is no omission of the copyist. We read still in D (a manuscript nearly related to G, although not copied from it) कला त्पूर्वा and may conclude from this neglect of altering the Sandhirules, that the omission of पुबपाकृतिं कला is old and previous to the existence of both manuscripts.
- 16, 2 B कौत्सिनं.
 B (orig.) C G (orig.) om. प्राप्तीषं.
 all MSS. excepting C उत्तरकोशं.
 3 A B D G Bs (by alt.) Th पञ्चमं.
 all MSS. excepting A B वारधेन instead of वारधेन.
 5 only D reads श्रौतता; cf. Taitt. Brāhm. 3, 7, 14, 5.
 6 C G (by alter.) Bs (orig.) संनीय.
 8 D G पुत्रं.
- 17, 12 C D G Bs पञ्चमिः
- 18, 1 all MSS. with exception of D G Bs यजे, which I ought to have written ;
 all MSS. समर्पनीमर्चं; for a better and more intelligible reading (संराचर्त्त) see Mantra-Brāhm. 1, 5, 6. Āśv. S'r. S. 8, 14, 4.
 5 A C G H संद्वय B (orig.) संद्विय D संद्वय्य Bs संद्वय
 A (orig.) Bs (orig.) Th तस्यै ते देवि भवाय.
 10 C G (orig.) Bs H संनीय.
- 19, 3 A C G (orig.) Bs H संनीय.
- 20, 1 A B D G (third h.) Bs Th दुरापोरे ऽसि H दुरापोरे ऽसि.
 all MSS. excepting C H (sec. h.) सत्यायो.
- 21, 8 A Bs H कांस्य.
 18 Bs. (orig.) omits वा before अभ्यवहरथं.

ADHYĀYA V.

1, 10 all MSS. कश्चिन्.

9, 6 A B C D H पिने G Bs (orig.) Th पित्ने—A B C Comm.
राष्ट्रेत्य०.

all MSS. धूम नेष्टाः see Atharvaveda 4, 1, 2.; नेष्टाः = नयिष्टाः.

9, 7 कश्चिं, although left out in C and not to be found Atharvaveda 7, 14, 1; Taitt. Samh. 1, 2, 6B; Maitr. Samh. 1, 2, 5 seems nevertheless to be an old addition, as may be seen from what Professor Roth says in the preface to his edition of the Nirukta, page XLV.

10, 8 for other and partly better readings see Atharvaveda, 7, 73, 1-2.

10 see Atharvaveda, 7, 73, 6.

18 C Th H च ज्ञाना; see Atharvaveda, 7, 73, 5.

21 see Atharvaveda, 7, 73, 4.

23 B G (third h.) Bs (sec. h.) आवाहृतयः C • हृतः च
see Atharvaveda, 7, 73, 3.

32 see Taitt. Samh. 1, 6, 12, 2.

13, 3 B (by alter.) Th (by alter.) Bs आहृतयः; see Maitr. Samh., 1, 2, 9.

16, 7 C D G Th Bs (sec. h.) तन्मयाजय.

ADHYĀYA VI.

1, 2 A B G (sec. h.) Th (sec. h.) आमानं.

23 B (orig.) D G H (orig.) अनिर्वचनं.

3, 8 B D G Th अज्ञायन्नियं.

C अज्ञानयः; all other MSS. अज्ञाययः instead of अज्ञाययः

11 A B (sec. h.) C G (sec. h.) Th (sec. h.) आपोरेवतीर; see S'ānkh. S'r. S. 9, 20, 7 [S'ānkh. Brāhm. 11, 8 : आपोरेवतीरिति प्रतिपद्यन्ते। आपोरेवती पुरस्तात्किंचन परिहरेदिति तद्विद्विद्वत्तमनाप्रज्ञाय etc.]

- 6, 16 B G (orig.) Bs Th H साहसप्रतिरनुवाकः
 17 B C समानात्स्य.
 20 Bs उपांशु.
 7, 8 B Bs omit the sign of Pluti.
 8, 1 A B C D उपांशु.
 6 all MSS. तनूपाः ; see Taitt. Samh. 3, 2, 7c.
 7 D Th H ओइम्.
 9, 4 B (orig.) C D एकयुपेच्छेकादग्निनेषु.
 13 C समानदेवताः
 15 A G (sec. h) च instead of वा.
 16 B D •पूर्वेत्.
 A B (sec. h.) C G (sec. h.) Th (orig.) जुडति.
 17 G वा [ः] खाहा ; see Āśv. S'r. S. 3, 1, 14.
 10, 12 all MSS. with exception of Bs (orig.) रकादग्निनाम्.
 12, 7 from पवमान to 8 समुद्धी सि left out in C.
 12 B (orig.) D G (orig.) प्रपञ्चमानाः
 20 all MSS. चंकारिर् ; Taitt. Samh. 1, 3, 3F चकारिर्.
 13, 4 D G (orig.) उपविशन्ति.
 7 A B (orig.) Bs (orig.) H (orig.) उत्तरेत्.

 ADHYĀYA VII.

- 3, 1 C अनभिधानं.
 5, 1 C वायु D Bs (orig.) वायूर्.
 3 C मज्जयति.
 22 C Bs नाराशंसे.
 6, 6 A B (sec. h.) D G Th प्रतिष्ठोदोपवक्त्रवत् B (orig.) C Bs (orig.)
 H (orig.) प्रतिष्ठोपवक्त्र उत. As व is sometimes written for
 उ and उ for व* and as a nom. sing. is required by

* E. g., 5, 6, 9 मदन्तीभि उदकार्यौ (Bs) instead of मदन्तीभिः । 6, 6, 6-7
 उपवक्त्रमात्र उत (D Th) instead of उपवक्त्रमात्र उत । 14, 61, 8 सामान् उपवक्त्रः
 (G) instead of सामान् उपवक्त्रः ।

- the corresponding प्रतिष्ठा I prefer the reading of B C Bs H, which is in accordance with the solitary form प्रमाख S'ānkh. S'r. S. 1, 4, 5 and 7, 14, 9.
- 6, 7 C inserts उपरुत before रति.
- 9, 1 all MSS. पदेसिगचीया A •सिया ; see Taitt. Samh. 5, 6, 8, 6.
3 some MSS. omit the sign of Pluti behind जानवेदे.
- 4 Th अर्धं instead of अर्धर्धं.
- 10, 11 In two Prayoga manuscripts in Professor Haug's collection (Munich, Royal Bavarian Court and State Library, Sanskrit, Nos. 85 and 145) is written बाया राजाना instead of बाययो राजानेषु; see Vājasaneyī-Samhitā 32, 72.
- 13 C D G (orig.) मन्दिष्टो.
- 14 G (orig.) Bs (sec. h.) Th तनूळये D तनूळये ते. I mention this reading, because it is one of the few proofs for the relationship between G, Th and D.
- 15 Prayoga 85 and 145 (see to 10, 11) बाचमई देवीं बाचाकिन्.
- 14, 9 D Th श्री र म्.
A G Th H (orig.) प्रमाख बाच D प्रमाखा बाच B C Bs प्रमाखाच.
- 12 G Comm. Bs यथासवर्ग.
- 15, 4 A (orig.) G (by alter.) Bs H (by alter.) इत्याप्यायतवतीर्ना.
9 all MSS. बाप्यायितवतिप्रभति.
- 16 D G (orig.) Th तिबो ऽनुयच्छति.
- 17 B उत्सुजते.
- 18, 2 from मोर्दाच to अशीय । लग्दाचे omitted in C.
- 19, 6 Th घोश्चावेर्.
- 21, 7 A B Bs Th (orig.) परिमितशस्त्रप्राकृतो.
- 24, 2-3 all MSS. प्रमाया उदिस्यस्य.
- 25, 5 C G (orig.) Bs H (orig.) ककुभिः.
10 G Th H (orig.) यज्ञायस्त्रियस्य.
- 26, 8 C om. पनःपदानां.
- 27, 24 Th om. अवि.

ADHYĀYA VIII.

- 2, 5 C ऋतुभिः.
- 3, 4 none of the MSS. shows ममद्न्, see Atharvaveda 7, 14,
4. Āśv. Ś'r. S. 5, 18, 2.
- 7 Bs बोद्धिः.
- 6 अन्तःमखं is an adverb like अन्तर्वेदि । अन्तर्जानु । अन्तःसान (Lāt.
S'r. S. 7, 8, 5) and others.
- 5, 5 A (orig.) B D G (on the marg.) Bs Th उक्त्वा instead of उक्त्वा.
- 7 A B D Bs यथैतं.
- 6, 1 B G (orig.) Th H (orig.) यन्नायन्त्रियं.
- 5 B G Th H (orig.) यन्नायन्त्रियस्य.
- 17 G Th omit (orig.) यन्नायन्त्रियं.
- 8, 6 all MSS. मखोक्त्वा; Comm. Ch. मखोक्त्वा.
C आदत्ते instead of आदत्ते.
A (marg. addition) उपरुतखोपरुतखोपरुतो.
- 11 all MSS. आपुरखा.
- 9, 1 G (third h.) Bs तस्य सर्वस्यैवो ऽवयवममतीति । १ ।
4 A (marg. addition) उपरुतखोपरुतखोपरुतो.
- 10, 1 Atharvaveda, 7, 67; Taitt. Ār. 1, 30. The verse seems
to be incomplete.
Th. (orig.) Comm. Ch. धर्मादा.
- C (orig.) ज्योतिषस्यती instead of धर्मेवस्यती, but this is cor-
rected on the marg. in धर्मेवस्यती. The reading सखानि is
shown only by a marginal correction in C; Vaitāna
Sūtra 23, 15; Āpastamba S'r. S. 14, 18; Ācṣv. S'r. S.
6, 12, 12.
- 11, 13 all MSS. ऋतं; better is the reading of the Mantra
Brāhmaṇa 1, 7, 5 ऋतं.
- all MSS. and Mantra brāhm. ऋ; I should expect ऋ.
- 13, 5 A B C G (third h.) पचकपासी.
- 15, 12 A D Bs H दादं C दादं cf. Taitt. Ār. 4, 9, 2; 5, 8, 2.
A (orig.) B C D G (orig.) Bs H तन्नायवे. S'at. Brāhm.
14, 2, 2, 22.

16, 1 G गृहा पदा.

3 C इहोयोपोयो G orig. and, (as it seems, originally) Th.
इहोपोजो.

17, 1 Prayoga Haug 85 and 145 भूरिदानां instead of भूरिजानां.

3 G (orig.) Bs (on the marg.) अभिभूयसि instead of अभिभूरसि.

20, 1 Prayoga Haug 85 and 145 अरचन् instead of अतचन् both times.

22, 1 C inserts च behind ज्योतिषा.

Prayoga Haug 45 and 145 यज्ञाय instead of यज्ञियाय.

24, 1 D आ गच्छ instead of आ यच्छ.

A D G क्षुधोक्षुमः G (sec. h.) क्षुधो ऽक्षुमः C क्षुधोऽक्षुमः B Bs Th
क्षुधोऽक्षुमः Prayoga Haug 85 and 145 क्षुधो अक्षुमः.

3 B (orig.) विष्टति instead of विष्टति Th ह्यो instead of ध्यो.

25, 1 C G Th वेगमैरयत्.

C G (orig.) Th (P) द्वाः instead of द्वात्.

ADHYĀYA IX.

5, 2 see Atharvaveda 2, 5.

A B (sec. h.) क्षीर्योप.

3 D E (orig.) omit the sign of Pluti.

6, 6 all MSS. यद्दे Taitt. Brāhm. 3, 7, 9, 5 गदे.

G (orig.) क्षतयो.

all MSS. न संयतः.

14 A (marg. add.) C E G Bs (orig. and third h.) विदुभमिपमिति

D shows a blank instead of •वमि•.

7, 2 all MSS., excepting B, प्रथममांशेक्षयति । B प्रथममांशेक्षयति.

9, 5 इन्द्र is added afterwards in E Bs.

20, 1 E प्रष्टाऊती.

7 A (orig.) B (sec. h.) E (sec. h.) G (sec. h.) Bs (sec. h.)

आपोरेयतीरदृत्य see Śāṅkh. Śr. S. 6, 3, 11.

23, 4 D पुरुषो क्षुधो ऽक्षुपरस्ते प्राजापत्याजो ऽविको गौरश्च इति पञ्च•.

24, 7 B (orig.) C D E आग्नेयेन्द्रो.

- 26, 2 all MSS. ऋष्टाय । Taitt. Samh. 1, 8, 10, 1 इन्द्राय ऋष्टाय—
मिषाय सत्याय—ववषाय धमेपतये ।
27, 1 B D G (orig.) इषवाय.
3 E चोद्यमानां.
28, 3 all MSS., with exception of G (first h.) and Bs (first h.),
सुसतं.
A C E (sec. h.) G Bs पितृषां B D E (orig.) G (sec. h.)
पितृषां; see Taitt. Samh. 3, 3, 11 T.

ADHYAYA X.

- 2, 1 C Bs (orig.) रयन्तरं इष्टं.
3, 6 all MSS. अनुचरा उन्निड.
5, 10 C G (sec. h.) Bs (orig.) द्विः पूर्वं.
6, 1 C (sec. h.) D G (sec. h., but corrected back again) Bs
इषवः
12. 13 A and MSS. of the Comm. उन्नोत्तमोत्तमार्थे । B (orig.)
C D E (orig.) G Bs (orig.) उन्नोत्तमार्थे । नमो in B E Bs
added on the margin (E नमो पाठः).
15 B (orig.) C G (sec. h.) नाऽप्येषिति.
17. 19 B तिस्रो ज्ये.
9, 7 all MSS. द्वितीया द्वितीयस्य.
9 एवं त्यस्य पूर्वस्य in E orig. omitted.
15 A ह्येमेभु instead of ह्येमेभु.
17 A E (orig.) Bs (orig.) चिदुभमिति B (orig.) C D G Bs
(marg. addition) चिदुभमिमिति. See Ait. Bráhm. 5, 17,
14.
11, 8 A G (sec. h.) प्रवहो, B C D Bs प्रवहो. E has been altered
several times, but seems to have originally agreed with A;
the orig. reading of G is not legible.
9 all MSS., with exception of G, इष्टे.
B (sec. h.) E (on the marg.) Bs अनुच्यते.
12, 5 all MSS. with exception of Comm. M M अन्वसाध्यां.

- 7 D Bs (orig.) द्वाचिंशतिं.
- 13, 5 B (orig.) यथाकामं (sec. h.) याथाकामं.
- 7 E G (orig.) विक्रुकीयाः A विक्रुकीयाः.
- 8 E वेदमाचरेवावसाय.
- 18 A B E (sec. h.) G (sec. h.) Bs प्रशुक्तिचं C D E (orig.) G (orig.) प्रशुक्तीचं.
- 23 E यजन्ति.
- 26 E प्राहुर्पायुः.
- 14, 4 all MSS. विधि युक्.
- B (orig.) C D G (sec. h.) Bs केतो ऽग्निर्.
- 14, 6 all MSS. वाचस्यते हृदिधेनामन् see Taitt. Samh, vol. IV, p. 471; Taitt. Bráhm. II, p. 446, l. 12. Áśv. Śr. S. 3, 6, 8.
- 8 A B (orig.) C E (orig.) G Bs स रषां वा रवंविद्वाग्.
- 15, 2 A D E G तद्दयाः B (orig.) ते न्ययो (P), altered in ते दयाः C तं दयाः G (on the marg.) Bs तन्मयाः (Bs by the same hand originally ते, but struck out). The correct reading is probably तद् दयाः or ते दयाः MS. Comm. Ch. ते दयाः.
- A B (by alter.) C (not perfectly legible) D E G Bs (by alt.) पराञ्चो B (orig.) पराञ्चो C G (on the marg.) Bs (orig.) पराञ्चो.
- 6 B (sec. h.) G (orig.) Comm. Ch. वाचस्ये G (sec. h.) D वाचस्ये.
- 8 B C E G स रषां वा रवंविद्वाग्.
- 16, 8 all MSS. सा वैद्व्याय Only Bs has once साः.
- 17, 4 all MSS. प्रविर्वां मरौरं.
- 6 all MSS. वातावे चवन्युतः See Taitt. Bráhm. II, 419, 15. Śáṅkh. Bráhm. 27, 4.
- 8 C E (orig.) G स रषां वा.
- B C D E G (orig.) Bs (sec. h.) वेता च्छपतिर्.
- 18, 6 all MSS. with exception of D विधेनामन्विधेन D has the corrupt reading विधेनामन्विधेन. All MSS. विधे लमसार्कं नाम; corrected according Áśv. Śr. S. 8, 13, 10.
- 18, 8 C ततो वै देभ्यः कल्पत G देभ्यः कल्पते, which is corrected in देभ्यो कल्पते; the last word is not quite legible. B कल्पत.

C D E (orig.) G स र्वाः.

All MSS. कल्पने तेभ्यो यज०.

20, 2 all MSS. वेवां वा अपहतपात्रानमेवं I ought to have written
अपहतपात्रानं देवं according to Kśv. S'r. S. 8, 13, 14.

अपि वै स गृहपतिः instead of अप वै स गृहपतिः all MSS., except-
ing G (third h.) and B (orig.) where the whole passage
is left out and added afterwards on the margin.

21, 10 A (orig.) and, as it seems, originally E अभिधाय.

ADHYĀYA XI.

2, 13 E (sec. h.) G यज्ञायज्ञियस्य.

All MSS., excepting B, संसस्य instead of संसस्य.

11, 10 E G (sec. h.) Bs (orig) omit च.

11 C E G (sec. h.) Bs पुरुवसो इ इति.

12, 1 B (by alter.) C D E वृक्षतीक्ष्णोपियः.

13, 21 B D G (orig.) Bs (sec. h., but struck out again) वृक्षती.

14, 5 D G (orig.) Bs (sec. h., but struck out again) वृक्षती.

8 A E उद्धृत्ये.

15 all MSS., excepting B, उपसंसस्य.

15, 11 B अन्युषं.

12 Bs न्युषं.

13 B C अन्युषं .

ADHYĀYA XII.

2, 23 A B C (by alter.) Bs (on the marg.) स्तोत्रियाद्विद्यजिति.

26 C (orig.) ऊर्ध्वामेकार०.

3, 4 A B C (sec. h.) G Bs (sec. h.) उक्थयानि.

21 A G (sec. h.) एकविंशतिबन्धोमेषु.

- 6, 6 all MSS., with except. of D G and, as it seems, of sec. h. in Bs. प्रथमा त्प्रहात्. In G प्रथमात् त्प्रहात् is altered in प्रथमा त्प्रहात्.
- 13 B C अन्वुचं.
- 7, 2. 3 Bs (orig.) उक्तयानि.
5 D शंसति instead of शस्ता.
- 8, 5 इति was originally omitted in D and is blotted out in C.
8 च orig. om. in Bs.
- 9, 2 A C (orig.) D E G (orig.) आदांश्च. In Bs च is added on the margin, but blotted out again.
8 A C (orig.) D G Bs उक्तमात् B C (on the marg.) E G (third h., but struck out again) उक्तमान्.
- 17 A जरिचं instead of जनिचं. This is also the reading of a second hand on the marg. of Bs.
- 11, 13 all MSS., with exception of Bs, उपशंसस्य.
- 13, 4 A B C Bs वैराजं न्युक्तं.
6 B C Bs (orig.) विद्वन्निप्रत्यये. A D G विद्वन्नि प्र०.
- 14, v. 1 C like all other MSS. कौरम, but व (instead of क) on the marg. E कौरम.
- v. 3 all MSS. एव द्वाय.
- v. 4 D द्वा.
- A E Bs (sec. h.) अमोतका G अमोतका.
- v. 5 A B D E G (sec. h.) Bs श्रीं.
All MSS. श्रीश्रीश्रीपुर्णावीरखारं. As in this and many other cases the readings of the Śāṅkhāyana MSS. agree with those used by Roth and Whitney in their edition of the Atharva Veda Samhita I have often adopted the corrections proposed by the editors of this work.
- 15, v. 1 all MSS. नष्टे. It ought to be निष्टे (निः ते).
v. 2 C D चरा जगन् G (orig.) चराजन्, on the marg. न Sec h चरन् Bs चरा चरन् — C चर्कतिः.
- v. 3 Atharvaveda 20, 127, 12. A प्रजा बभ्रुमिच.
All MSS. प्राता नि चोदति.

- v. 4 Ath. V. 20, 127, 13 all MSS. वेना.
 v. 5 all MSS. विरूपः Ath. V. 20, 128, 12 वरुजं.
- 16, v. 1 A V 20, 128, 13 all MSS. चक्रोरवि (D रविः). Only B has the correct reading.
 v. 2 A V 20, 128, 15 all MSS. इहं.
 A D सुवर्जं; all other MSS. सुवर्जं.
 v. 3 A V 20, 135 13 B C (sec. h.) D इरामच.
 G उप वेवति.
 v. 4 A V 20, 135, 11 all MSS. रवं.
 All MSS. नचः instead of वचः.
 v. 5 A V 20, 135, 12. C E (orig.) G (orig.) पीसु जवारखा.
 All MSS. वडः.
- 17, v. 1 A V 20, 127, 7.
 All MSS. सुनोता.
 v. 2 A V 20, 127, 8 B (orig.) C D E G Bs परिच्छिन्नः.
 All MSS. चक्रोरवि.
 All MSS. चासुजन्.
 All MSS. कृषायगकलन.
 v. 3 A V 20, 127, 9 all MSS. मन्वा B मन्वा.
 D परिभ्रतं.
 v. 4 A V 20, 127, 10 all MSS. पयो विलं.
 B C (third h.) G (sec. h.) रवति D चयेति C (orig.) E G रजति. Only A has रवति.
 Sūtra 3 B G एतजः प्रहायो.
- 18, 1-9 A V 20, 129.
 2-3 all MSS. हरिक्विका resp. हरिक्विके; only G हरिक्विका resp. •के.
 8 C प्रदाकवः; on the marg. न (instead of क) D इरामच.
 10-18 A V 20, 132, 2-12.
 11 B कर्करीकी.
 12 all MSS. कदात; G (sec. h.) तदात.
 19-20 A V 20, 131, 10-11.
 19 all MSS. पीच.
- 19, 1-2 a b A V 20, 135, 6-7.

2 c d 3 A V 20, 135, 9-10.

All MSS., with exception of B, रावः प्रत्ययभूषीदि.

D ददति वदरं.

4 A V 20, 135, 8.

All MSS. with exception of B G चेता.

All MSS. वविष्ठः; the correct reading would be अविष्ठः.

B विपतिं instead of विमतिं.

20, 2, v. 1-5 A V 20, 128, 1. 3. 2. 4. 5.

v. 3 D अप्रययसं०, all other MSS. अप्रययस०.

v. 4 all MSS. परिवरुजिष्ठो or •जिष्ठो.

All MSS. अरं.

D ययुतः G (first h.) ययुतः; all other MSS. ययुतः.

All MSS. पराददिः.

21, 2 A V 20, 128, 6ff.

v. 1-2 all MSS संमितः.

v. 5 A E Bs महिषी खनस्या B C महिष्यनस्या D महिषनस्या G seems to have read महिषी खन्या, above which is written खन but ख is struck out. Since खनस्या is opposite to खन्या in v. 6 (just like खनाशः to खारः and खयानी to सुयानी) this reading is preferable to that of the Atharvaveda edition.

All MSS. च युधिर्मनः instead of चायुधिर्मनः.

2 G Bs प्रवहिकाः.

22, v. 1-6 A V 20, 133.

v. 4 D तिष्ठन्ने वाव all other MSS. तिष्ठन्नेवाव This is another of the few cases, in which the readings of the S'āṅkhāyana S'ranta Sūtra MSS. are preferable to those of the A V. The correctness of एव is proved by the following verse.

v. 5 B स्रक्षणायां.

v. 6 D संमद्, all other MSS. अमम्.

v. 7 is missing in B D Bs. In A C G written on the margin.

23, A V 20, 134.

- 1 A अधराक् द्विलीपुद्विलीपते B अधराद्विलीपुद्विलीपते C अधराद्विलीपुद्विलीपते D अधराद्विलीपते E अधराक् द्वि (द्वि) द्विलीपुद्विलीपते G अधराक् द्विलीपुद्विलीपते Bs अधराक् द्विलीपु द्विलीपते.
- 2 A V 20, 135, 1-4. 134.
- 4 B C D अस्यति.
- 5 B C E G Bs विहो.
- 24, 2 A V 20, 136.
- v. 1 C भगो altered in भगो B भगो. See Váj. Samh. 23, 29.
- v. 2 B Bs ह्यधुः.
- v. 3 all MSS. व्युत्पेन.
All MSS. पश्य instead of पच०.
All MSS., with exception of B (orig.) and G (sec. h.)
सिकतास्त्रेव.
- v. 4 D G (orig.) यव instead of यम.
All MSS. अधोदानं (D अधो० B (orig.) अधो).
- v. 5 all MSS. with exception of D and Bs हकवाकं (G orig. ०पाकं) Bs हकवाकु D ०कपाकं.
- v. 8 all MSS. with exception of B (prima m.) षोदनं.
- 6, the manuscripts are at variance as to the number and character of the i-vowels, which are to be repeated here several times, e. g., A वी इ इ इ इ इ B (orig.) वि इ इ इ इ, altered in वी इ इ इ इ इ. I have followed a notice to be found in Varadattasuta's commentary: अच प्रतिगरे विप्रष्टतयकथ इकारा श्रुत्वाचतुर्थे मुनः। एवमपरो द्वौ चतुष्कौ। ततः किमयमिदमाहो षो षोथा नोद्वेति प्रतिग्ययति। See Āśv. S'r. S. 8, 3, 31.
- 26, 11 A B C G वैराजं न्युक्तं.
- 27, 4 B D G (orig.) Bs उक्त्यानि कुयुः.
A C G Bs (sec. h.) चातुर्विंशिकान्युक्त्यानि.
5 B Bs उक्त्यानि कुयुः.
A C G Bs (sec. h.) रेकाधिकान्युक्त्यानि.

ADHYĀYA XIII.

- 1, 8 B G (orig.) and Comm. MSS. ऊर्ध्वं चः
5, 16 A सवनीयं.
17 all MSS. विद्ध्यो. We should expect विद्ध्यम्.
21 D संखितायां.
6, 4 all MSS. दत्ता.
7 C G (and orig. B?) अचिदग्धे.
12, 10 D छत्स्वमवेदमन्तम्.
B (orig.) अवशुद्धस्य G (on the margin, but corrected back again) °मृ०.
All MSS. अनामात् cf. Taitt. Bráhm. 3, 7, 10, 6.
12 C G (third h.) Bs अवत्साय.
13 Bs inserts between द्विर्द्वा and सनिमं यज्ञं by marginal addition.
C (on the marg.) G (on the marg.) Bs दधातु instead of दधाति.
14, 7. 8 C G (sec. h.) शुद्धाश्मनीयः.
15, 9 Bs (orig.) बलसार्थे च, but च is struck out.
16, 5 (14) B (orig.) चउदः.
18, 4-5 A B C D शतरात्रोर्ध्वं पञ्च० G (orig.) शतरात्रो ऊर्ध्वं or ऊर्ध्वं,
this has been altered by two different hands. Bs शतरात्रोर्ध्वं.
19, 20 A C D G अभिज्ञवस्थाने.
20, 13 C यथार्थमिति प्रैचः.
21, 6 D G (orig.) बृहस्पतिसवः.
24, 14 B D देशकालः संनिकर्षे.
17 A Bs (orig.) संघातिकाद्.
25, 6 D चुक्कपानाशितम् G (sec. h.) चुक्कम०.
26, 2 A B G Bs संवत्सर उपसद्ः.
27, 7 C (by alter.) D G सखमहानति०.
29, 8 all MSS., excepting A, बृहस्पान.
9 C (orig.) D G (sec. h.) Bs पौर्षमासेन.
10 B C D रथन्तरं सामा.
12 B G अपोनप्रीयं, which is in G altered in °नप्रां and by

- third h. in •नप्रियं.
 13 B G (orig.) Bs (orig.) अपोनप्रुीयस्य.
 15 D G (sec. h.) सरसनीमतिथिनि.
 21 C पुबनी.
 All MSS. दना.
 29, 31 A चार्धदत्तम्.

ADHYĀYA XIV.

- 2, 21 A C D G (sec. h.) अदिनिं वाङ्गनाधेयं.
 3, 18 C (on the marg.) D G पशो च A पशु च.
 7, 1 C (orig.) वरचपघासांस्तमाहरत् altered in •प्रघासंस्तमाहरत्.
 8, 1 C (orig.) साकनेषांस्तमाहरत् altered in •नेषंस्तमाहरत्.
 7 D वृष्टं.
 10, 16 A B Bs त्रैलिनो, which I ought to have written.
 17 C (orig.) पर्वणि.
 11, 10 all MSS., excepting C, •बलमिदीरु.
 12, 10 D उगरिताये.
 11 C अन्नवामचा २ इति.
 13, 3 C (sec. h.) D Bs (sec. h.) सौचामण्डाद्यानि C (orig.) सौचाम-
 ण्डाधेयाद्यानि.
 14, 1 all MSS. बलमिदा.
 16, 7 B ऊपिला instead of वा. Comm. Ch. मचचित्ता instead of वा.
 17 B (?) G (sec. h.) Bs Comm. Ch. अपमङ्गू तेन C अपमङ्गूलेन.
 The same sacrifice is mentioned Āśv. Ś'r. S. 9, 5, 11.
 18 all MSS., excepting D, भुवं ते.
 22, 3 C D G ग्रामश्चिषवः.
 4 C (orig.) G (third h.) श्मेनाजुरो C (sec. h.) •जुरो.
 A C G (sec. h.) चुरमपिमौषिदो C •न्दो. No. MS has
 चुरपवि
 6 A B G (sec. h.) वृष्टप्राक्तनो.
 7 G इषु.
 22, 15 A B G Bs वैभौदको C (orig.) D वैभौतको.
 18 A B G (sec. h.) मवनभ्ये G (orig.) शिवनभ्ये.

- 19 A B श्वश्र्वात् G (orig.) श्वश्र्वात् C श्वश्र्वात्पापः.
20 A C अपीतपुत्रा (the original reading of C seems to have been •पत्रा) G (orig.) Bs अपीतपुत्रा.
21 C (sec. h.) D G ईमेवेयत्.
All MSS. सी द्वादशं.
25 च omitted in C D.
27, 1 B C Comm. Ch. परिद्वे.
All MSS. अमनखोमं (cf. 27, 13 अमनवती).
28, 8. 9 the words from •मन्वदधत to परियच्छ are om. in B and Bs, but added on the margin.
29, 1 B Bs (on the marg.) येनैमी instead of येनैमी.
A C D Bs कुलायंकेन G कुलायकेन.
3 all MSS., excepting G (third h.), संख्येवे.
31, 1 A B D Bs ज्येष्ठः सोमः.
B D कनिष्ठः कुलीनस्य.
5 B G Bs Comm. Ch. ज्येष्ठाभिवाहारे.
32, 9 B Bs क्षुने चिंमलं मतवसान्. The omitted word is added in both MSS. on the margin.
33, 4 Bs (orig.) G (sec. h.) दृष्टानि.
34 in C originally placed behind 36.
35, 2 A B D G (third h.) Bs (orig. and third h.) इत्येन्द्राववा-
भिवाहारे.
36, 2 C G (orig.) om. इति.
37, 1 D इन्द्राविव्यू इ.
38, 1 C D G अभिभूतिनाभ्यनवत्.
40, 1 A B G (orig.) Bs Comm. Ch. नमिष्यन्मि षी सुरा नमिष्यन्नुप.
C D G (sec. h.) Comm. M M omit the words between नमि-
ष्यन्ति and उप.
C (orig.) G (sec. and third h.) वासवक्रं.
16 Comm. Ch. and M.M दीचबीया.
42, 18 A B C Bs अग्निद्योमी.
19 A B (sec. h.) C Bs अकथी.
20 A B (not quite legible) C G (sec. h.) Bs अनिरापी.
43. 44. The words from अजितं to अपय्य० are omitted in Bs,
34

- from अजितं to अपभ्रंशतया in B, but added in both MSS., on the margin.
- 48, 1 A (P) B (orig.) G (orig.) सर्वजितं.
- 50, 1 A D G अरुमुहान् B (orig.) अरुमुहान् C अरुमुहान् Bs अरुमुहान् Bs साहायकेभः. See Kaush. Brāhm. Up. 3, 1.
A C G (orig.) Bs Comm. Ch. एवं अरिहन्तमि.
- 50, 1 all MSS. अह वैव गच्छति.
- 51, 1 G पाप्या (altered by several hands) C (P) Comm. Ch. (orig.) पाया.
- 56, 13 G निव स इत्येकं.
- 57, 20 B C D G इत्ये.
- 60, 1 D G प्रजापतिहामा.
- 61, 1 Comm. Ch. मौतमो.
5 B C G (sec. h.) Bs (orig.) इहानि A D G (orig.) Bs (third h.) इहानि.
- 62, 2 Comm. Ch. सोमेन instead of सो जेन.
- 72, 1 C D G (orig.) आष्यानां G (third h.) आष्यानां (sec. h. आष्यानां ?) Comm. Ch. (once) आष्यानां.
C D Comm. Ch. औहानां B (orig.) G (orig.) Bs (orig.) C (sec. h.) औहानां.
3 B C G Bs (orig.) सेषुध्या.
- 73, 3 all MSS. •मुत्तरः सपुरोहामोवनिष्टुं । Paddhati अवाहमुत्तरसपुरोहास रको वनिष्टुं । Comm. अवाहमुत्तरः रकः प्रथमः । अनन्तरं सपुरोहामो द्वितीयः । वनिष्टुसवस्तृतीयः । See Pañcaviñca-Brāhm. 25, 7.
A वनिष्टुसव• B C D G (sec. h.) Bs (sec. h., the original reading is illegible) वनिष्टुसव• G (orig.) वनिष्टुसव. I think the correct reading is अवाहमुत्तरसपुरोहामोवनिष्टुसव• (•पुरोहामोः वनिष्टुं).
D G (orig.) Comm. Ch. औदनिष्टव.
- 75, 2 D G (orig.) आयुः instead of आपुः.
- 77, 2 B C G (by alter.) Comm. Ch. अतुर्विश्रतिः G (orig.) अतुर्विश्रतिः.
- 78, 2 C G अतुर्विश्रतिः.

- 80, 1 D मुरुर्लक्ष्मीया विभिवा हाचितिकानाः.
84, 3 A •पद्मः।

ADHYĀYA XV.

- 1, 16 A B C (by alter.) G Bs चतुरखी.
24 D G (sec. h.) ब्रह्मसाम्यालम्बने.
26 B Bs (orig.) परिहाथी Comm. Ch. परिहाथी. Paddhati :
(Manuscript of the Deccan College Library) परिहापो.
च om. in B.
28 D Bs (orig.) उल्कुरेन्.
30 A B G Bs Paddhati लकाखी वा.
31 all MSS. सप्तदशखीमो.
3, 1 A B D (?) G Bs मधुनाथी.
3 all MSS. प्रगाथा कर्धे.
11 all MSS. उपर्शस्य.
4, 9 G (orig.) अनुपूर्व्यं.
5, 13 A G (orig.) Bs वतां यामी.
7, 8 all MSS. चनु (B and Bs. orig. चनु.
8, 13 G (by alter.) •नुपूर्व्यं.
21 G (sec. h.) अनुपूर्व्यं.
10, 6 C निन्दप्रश्रुतिभ्यो.
11, 1 C D परियामीति B (orig.) परियामि G पर्यामीति (!).
4 A B Bs (?) सल्लिजे ज्येज्जो.
12, 1 C D परियामीति G पर्यामीति (!)
13, 6 B (orig.) •मदलतीये बृहस्पतिषवे च; the last two words are
struck out. G (orig.) •मदलतीये तत्राभिषिच्यते बृहस्पतिषवे च; the
words from तत्र to च are struck out.
14, 4 C D G (different h.) om. इति after सत्यप्रवचय.
G (orig.) Bs (on the marg.) पूर्वो पश्यन्.
8 A G (orig.) त्रिचियाद्मपुत्रं.
13 A B Bs Comm. Ch. (twice) पट्टोहीर्भा G प्रट्टोहीर्भा; instead
of प्र there was originally प written by the same hand

and on the same line. This is again written on the margin.—C D इडोहीयां; इडवाद् is, according to the Śabdakalpadruma (see Petersburger Wörterbuch), shown by the Amarakośa. Loiseleur and Colebrooke write प्रडवाद्.

16, 8. 11 G इतिना.

10 D Comm. M M (by alter.) विष्टोमेन.

A B Bs इडयुन्न अभिप्रतारण (on the marg. of Bs. रि) D इडयुन्न
अभिप्रतारिण C इडयुन्न अभिप्रतारिण altered in इडयुन्नो अभिप्रतारिण
G इडयुन्नो अभिप्रतारण altered in इडयुन्ना अभि०.

17, v. 2 C (sec. h.) पिता पुत्रेण जातस्य.

v. 4 B C Bs (orig.) आत्मा हि यज्ञः. See Max Müller's History
of Ancient Sanscrit Lit.¹ pag. 574 note.

A Bs अतिता ऋषी.

All MSS. स द्रावती.

v. 5 all MSS. सोको वदावदो.

v. 6 all MSS., excepting Bs, पशवो विवाहाः Bs, Comm. (पशवो
विवाहरहिताः!), Streiter, Böhlingk पशवो विवाहाः.

v. 8 all MSS. आभूतिरेवाभूतिर्वीजं this is to be resolved in
आभूतिरेवा आभूतिर्वीजं (she is ábhúti-procreation. ; the germ
is ábhúti; it is hidden in her.)

v. 10 all MSS. येनाक्रमन्ते पुत्रियो ये विशोकाः.

All MSS. तस्मान्ने मातर्यपि मिथुनं चरन्ति. I think that either
एन or ते is superfluous.

18, line 2 A (orig.) Bs (first and third h.) उवाच । स वदथं राजानं.

line 18 all MSS. except G (sec. h.), प्राप्नोत्यथ ला.

line 19 all MSS. स ह संनाहं प्रापनं. This is to be altered to
प्राप नं, as Professor Böhlingk has already observed.

19, verse 1 G ऋषद्वरो B निषद्वरो.

A G अज instead of जन.

verse 2 all MSS. चरति; it is a regular subjunctive.

verse 4 all MSS. शेरते ऽस्य (D शेरन्ति).

verse 5 B (sec. h.) C D G अथमाथं B अमाथं altered to अथमार्यं.

verse 6 A B अपजिन्वन्.

- C G पक्षमाणं. This is in G corrected to पक्ष्यमाणं and again to मक्ष्यमाणं; B Bs and Dr. Streiter मक्ष्यमाणं. I think that Dr. Streiter is right in maintaining that these words पुत्रं मक्ष्यमाणं have originally been a mere gloss. They are not found in the version of the Aitareya Bráhmaṇa.
- C अरण्य उपेयाय Cf. Böhtlingk, Sanskritchrestomathie.
- 20, line 1 B C D Bs (orig.) omit च behind तस्य.
line 5 all MSS. दत्ता.
line 7 D G (sec. h.) वेन instead of अनेन.
- 21, line 3 and 6 B C G (orig.) Bs (orig; on the marg. ना) मत्तं दत्तारं.
- 22, line 8 Streiter सुहृदयस् (5); Aufrecht (Ait. Bráhm.) सुहृदयतमस्.
A B सुहृदयस्त्रु C D Bs सुहृदयस्त्रं नु G सुहृदयस्त्रम्.
All MSS., with the exception of D, here and further on उत्सृज्यामि.
line 10 A B G Bs insert नु behind विद्यान्.
line 18 B D C (by alter.) सार्धंक्तायां A C (orig ?) G (orig.) Bs. and Streiter सार्धंक्तायां.
- 24, line 4 लं वै विक्रया० all MSS. I propose to write instead तं वै विक्रया०; त and ल are sometimes confounded (instead of लमेवैतस्याः संस्थामधिगच्छेः A Bs C तमेवै० at the end of 22. Instead of शासदक्षं (24, line 9) D G शासदक्षं.
line 9 A Bs and Streiter अक्षयत B C D G अक्षयत.
line 15 A B Bs यः सद्यत्यातकं.
line 15 A (orig.) and Streiter कुर्यादेनत्ततो ऽपरं. This is also likely to have been the original, but now illegible reading of Bs. On the margin is written instead •त्ततो which is corrected back again to •त्ततो. Comm. कुर्यादेनत्यातकं ततो ऽपरं.
line 16 A Bs मापगाः शौद्रान्यायाद् B मापगाश्चौद्राण्यायाद् CG मापगाः शूद्राण्यायाद् (G sec. h. शौद्रा०) D मापगाश्चौद्रान्यायाद्. See Böhtlingk's note on this passage, Sanskritchrestomathie, page 352.
- 25, line 2 A (orig.) B राजपुत्रं.

All MSS. य वै वया नी प्रपय We should expect प्रपयाः
Cf. Ait. Bráhm.

line 7 D G (orig.) आत्तव.

B (sec. h.) C D G वेदाः B (orig.) वेदाः.

C D प्रजाः स्यात्.

line 10 instead of सोषादीय मे त्रिवै, for which Böttingk
writes सोषादीय मम त्रिवै, I propose मे सोषादीय मे त्रिवै.

A B C G प्रयासौषादीय.

26, line 2 B (orig.) Ā G (third h.) स्या चक्षे A D G Bs स्याक्षे.

The best reading is given in the Aitareya Bráhmaṇa : स्याच.

line 4 C D G पुच्छाः A B Bs पुच्छाः.

line 10 all MSS., excepting D, वषां सप्तौत्थव.

27, verse 1 A B Bs G (sec. h.) चक्षुर्व माः.

verse 2 A B C G पुरणा.

C D गायिना.

A C D G चर्षे राध्यास्तु B राध्यास्त. The orig. read. of
Bs is not quite legible.

A C D Bs एव सद्दिवाचनः B तदि वाचनः G तद्दिवाचिनः G
(third h.) तद्दिवाचनः I prefer to read with Streiter
एव वः सद्दिवाचनः.

verse 3 B C D G Bs (orig.) समन्विनः.

verse 4 A B (only indicated by sec. h.) C (only indicated)

D G (sec. h., but struck out again) Bs (sec. h.) युष्ठांश्चिदाय

All MSS. चोपेतां. I propose चोपेता.

C D G B₂ (sec. h.) यामु च.

verse 5 B D औष्टे औष्टे C औष्टौ औष्टौ.

C D G गायिना (three times).

line 11 all MSS. परप्रतर्मायं.

line 15 A B संप्रमुच्यते C G Bs (?) संप्रमुच्यते D and Streiter

संप्रमुच्यते I prefer the active form which is shown by the
Aitareya Bráhmaṇa.

line 15 राजाविजितो Comm. विजयासमर्थः Náráyana on Áśv.

S'r. S. 9, 3, 13 यः परवचं युद्धेन (युद्धे न ?) विजितवान्. Sáyaṇa

(Aufrecht, Aitareya Bráhm. p. 387) यदि विजयोपेतः स्यात्.

line 15 B D G (third h.) अथ यजमानः instead of अथयजमानः.

ADHYAYA XVI.

- 1, 2 Comm. Ch. प्रवृत्तौ च.
 6 C G (by alter.) प्रतिमुच्यते.
 14 B (by alter.) C पदिना.
 16 C D G चतसंघचीतृषां.
 23 C D G (sec. h.) Bs अध्वर्यो र्.
- 2, 16 all MSS. except B (prima manus) कुवेरो.
 25 Áśv. S'r. S. पश्चिनः instead of पश्चिनः.
 3, 3 C G (orig.) उपस्थावानो.
 7 B (orig.) गौतमस्य.
 14 A (orig.) B C (orig.) Bs (orig.) किंपुत्र A (on the marg.)
 C (on the marg.) D G Bs (on the margin, but corrected
 back again) किंपुत्रव.
- 3, 18 all MSS. आसन्नं.
 23 A उत्तमे चोत्तरस्थाः प्रवृत्तौ (से and र by alter.) B C उत्तमे
 चोत्तरस्थाः प्रवृत्तौ D उत्तमे चोत्तरस्थाप्रवृत्तौ G उत्तमे (sec. h. •रे)
 चोत्तरस्थाः (sec. h. •मस्थाः) प्रवृत्तौ Bs उत्तमे चोत्तरस्था प्रवृत्तौ
 (sec. h. •रस्था । but struck out again.)
 C निच इति च सूक्तम्.
- 3, 28 G (orig.) Bs (orig. as it seems) पर्यन्तान् B G (sec. h.) Bs
 (sec. h.) पर्यन्तान् A पर्यन्तान् C D पर्यन्तान्.
 33 उपनिषातयन्ति all MSS.
 36 all MSS. गुहं Taitt. Samh. 7, 4, 19 g. Váj. Samh. 23, 21.
 C D G Bs (on the marg.) अर्वाङ्गमस्त्रिम्.
- 4, 2 B मध्य रजति C D मध्य रजतु G (orig.) Bs (orig.) मध्यमेजतु.
 A G Bs C पुनर्नि (त्रि) वेति B (orig.) पुनर्नेव B (sec. h.) D पुनर्निव
 4 B C D यदरिषो.
 A (orig.) B (sec. h.) जाया instead of जारा.
 C D G पासागर्ही Bs illegible. Comm. Ch. (orig.) once
 पारागर्ही and once पावागर्ही.
- 5 Comm. Ch. अनुचर्युः.
 6 A G (sec. h.) वियस्यत B (orig.) ययसत (alt. to वीयसत) C
 वीयसत D G (orig.) ययस्यत Comm. Ch. ययसत. The orig.
 read. of Bs is illegible.

- A G Bs Comm. Ch. चोतुर्.
A G (orig.) D Bs (by alter.) माचं.
B C D G Comm. Ch. वड.
- 6, 1 v. 1 all MSS. पदेऽष्टिः Comm. Ch. पदे खिडं See Vaitána
Sútra 37, 1. Kátyáyana S'r. S. 20, 7, 11. Áśv.
10, 9, 2. Lát. S'r. S. 9, 10, 9.
v. 3 B वल्लहानसि D (= Lát. S'r. S. 9, 10, 11) •वलिहानसि.
v. 4 B (sec. h. p) D G (third h.) भवत्युत्तरो.
2 D घञ्जि.
7, 4 C D G वान्वन्या.
9-10 C G अव्यवस्थाभिर्, resp. व्यवस्थाभिर् the other MSS. •वस्थाभिर्
Comm. अव्यवस्थाभिः व्यवस्थिताभिः.
8, 5 C निविदो.
5. 16 Comm. Ch. पञ्चमाङ्कानि.
16 B निविदो.
9, 1 C G चरितः खर्जं.
10 C D G (third h.) यजते.
13 A B G (by alter.) कौशख्यो C D G (orig.) कौशख्यो.
14 C G (sec. h.) मरुत.
A आविञ्चैत.
22 B (orig.) Comm. Ch. and M M पुरुषेभ्यश्च ब्रह्मणानां ; all
other MSS. पुरुषेभ्यश्च ब्रह्मणानां Cf. Lát. S'r. S. 9, 10, 16. 11,
1 Áśv. S'r. S. 10, 10, 10.
10, 3 C G (fourth h.) उपजनस्याथा०.
9 A D Bs (third h. on the marg.) Comm. M M अपिपातयति
B C G Bs अपिपाययति ; Comm. Ch. om. न or य and adds
य on the marg.
14 D G पारिषद्वियैर्.
11, 5 B (orig.) C (orig.) भाव्ये D भाव्ये G (sec. h.) भाव्ये.
8 C G (orig.) Bs (orig.) वैददख्ये D G (th. h.) वैददख्ये A B Bs
(sec. h.) Comm. Ch. वैददख्यो.
11 C G (sec. h.) वृषू G (orig.) वृषुसा०.
A B C G (th. h.) तद्विषः प्रसोके A तद्विषप्रसोके.
17 Bs प्रायोगिः.

- 20 A B (by alter.) Bs (by alter.) बभूवः।
A Bs पारस्ये।
26 A B (on the margin) G (fourth h.) Bs प्रखलः काळः प्रभवे।
A B (by alter.) G Bs (by alter.) मातरिचि B (orig.) मातरिचि
C मातरिच्ये D G (sec. h.) Bs (orig.) Comm. Ch. मातरिचि।
12, 8 A प्रथमं (alt. to ने) B G Bs प्रथमं C प्रथमे (which seems to be
alt. to मं) D Comm. M M प्रथमे Comm. Ch. once मं, once ने।
9 A (on the marg.) G (on the marg., but corrected back
in द्वि०) हतीयं।
14 C (third h. on the marg.) G (orig.) पुषपथ instead of
पुषपथ।
17 all MSS. आक्षरं।
19 B (by alter.) C D G अत्रिगे। 20. Comm. Ch. अक्षरम्।
14, 3 G Comm. Ch. माहात्रतिके A B C D Bs महात्रतिके।
4 A B G Bs (by alter.) माहात्रतिके C D Bs (orig.) महात्रतिके।
5 A G Bs (by alter.) माहात्रतिके B C D Bs (orig.) महात्रतिके।
15, 11 C सृष्टम् G संप्रथम्, alt. to संष्टम् Kāt. Śr. S. 21, 2, 6.
Śat. Brāhm. 13, 7, 1, 9.
12 B G Bs (orig.) पिषयकयसिंघे।
20 A C G Bs स्रभुनि Cf. Śāṅkh. Śr. S. 16. 9, 22.
16, 3 B Bs (orig.) Comm. Ch. द्विदास्य।
D उपमंघो G (third h.) Bs (orig.) Comm. Ch. (orig.)
उपमंघे B (sec. h.) Bs Comm. Ch. स्रवेव।
17, 4 A G (sec. h.) अविदि।
8 C D अवरोचम् B असाचम्, altered to अचर्च G असचम्, altered
to अवरोचम्।
18, 2 C D G Bs रव सर्वच A B रवं सर्वच।
8 all MSS. (except those of the comm.) प्रहतो।
10 A B C G (third h.) हृद्योः A (sec. h.) G (orig.) D Bs
हृद्योः C D G (third h.) स्यांदिगे।
11 all MSS. विजयताम्रप्रखलिताया (Comm. Ch. विजयताम्)।
12 B (orig.) C D G Bs (?) यदि च।
13 B (orig.) Bs Comm. Ch. विनिम्नि A B (by alter.) C D G
विनिम्नि।

- 14 A B (by alter.) दुनियाधिः B (orig.) दुनिर्बोधैः C D G Bs
दुनिर्बोधैः (C धेः) Bs (th. h.) Comm. Ch. सनिव्याधिः.
- 15 D G (orig.) Bs (by alter.) सर्वोपधं. 21 All MSS. निषिद्धं.
21, 9 C D G अतिराधं.
20 C G (th. h.) द्वितीये ऽहंकराति.
31 A (orig.) B Bs (by alter.) द्वितीयस्य C D G Bs (orig.)
द्वितीयस्य.
- 22, 9 A B (by alter.) उपपराध.
10 A C D G प्रजिघांसन्.
12 A B G (orig.) Bs (orig.) Comm. Ch. याधिका (याधिका).
25 C G (sec. h.) Bs (orig.) याधच्छिना.
- 23, 8 C D G (orig.) अधेवाधेयस्यत्तु० A अधेवा राधेयत्तु०.
11 D G ह्यधं.
12 D G (orig.) ह्यधो.
- 24, 2 A (orig.) B Bs (orig.) पाङ्गी वै यज्ञः । वै is omitted in C D G.
10 A (orig.) D G (orig.) वर्षिष्ठा.
11 B (orig.) D G (orig.) सर्वोद्भोः.
14 C D G Bs इष्टस्य.
15 D पञ्चमि० C G पञ्चममि०.
- 26, 4 A Bs (orig.) Comm. Ch. प्रवल्हः C G Bs (sec. h., but
altered again) प्रप्रवल्हः D प्रप्रवल्हः B प्रप्रवल्हः alt. to प्रवल्हः.
- 29, 3 B C G नव वा अधि०.
6 A D Comm. Ch. निगुह्यानां C निहत्तानां G निहत्तानां B
निगुहत्तानां । ह is cancelled in B with yellow colour
and त्ना is altered to द्या. The orig. read. of Bs is not
quite legible.
B C Comm. Ch. प्राप A D G Bs प्रापत्.
A B Bs कौरवस्य C D G कौरवस्य Cf. 16, 9, 13.
- 29, 7 C D G यज्ञकामा अन्यान्.
8 B विज्ञातो भूश्च G (sec. h.) भूः (th. h.) भूश्च. All MSS. विजिज्ञा०.
All MSS. except D and Comm. Ch. लभेवैत्त्.
- 30, 6 A B C G ०इहो वा.

ADHYĀYA XVII.

- 1, 2 Ch. कतिपय आदेन.
 5 B विन्देत.
 9 B Ch K संक्षुः.
 16 B Ch. परःपुरुषे K परंपरुषे.
 18 K तस्य तदुपकल्पयेत्.
- 2, 4 all MSS. द्विस्त्रायाम एतावद्.
 3, 12 B अवघाटिकाः K उपघाटरीकाः.
 4, 1 Ch. K (orig.) दुन्दुभीन्.
 B Ch (orig.) संहननान्.
 B K उपकल्पयन्ति.
 2 B Ch. (orig.) संहननान्.
- 5, 5 B K आचषाय Ch. आचषाय.
 6, 1 all MSS. (with the except. of Ch. sec. h.) वषट्कलतीत्यपकल्प-
 यन्ति. The commentary considers this the correct form.
 It says वषट्क वलतिश्च वषट्कलतिश्च वषट्कलति [ः] सर्वो दग्धो विभाषा
 एकवद्भवतीत्येकवद्भावः । स नपुंसकमिति (Pāṇ. 2, 4, 17) नपुंसकलाद्भवता ।
 वषट्कलतीति. Ch. (sec. h.) वषट्कलती इति.
 4 Pāṇini 2, 4, 25.
- 7, 11 B K बहिर्वेदिं.
 Ch. सद्ःसद्ः प्रहृत्य B K सद्ः प्रहृत्य.
 K प्राकृपरि दधति.
 13 Ch. शृङ्गभृङ्गारीयं. B K •भृगा•
- 9, 6: Ch. शंससेत् B संशसये K शंससे. I propose संशंसेत्.
 10, 5 B Ch. (orig.) K (orig.) उत्करा । क् has been alt. to क्ति in
 Ch. and K । Comm. उत्किरो भुक्तिरौ—उत्किरन्ति निक्षिपन्ति क्षिनितारः.
 6 B तद्विश्रायान् (or श्).
 10 B संश्रयेत.
 15. B Ch. (sec. h.) अभिनिवीर्द्धं K अभिनिविर्द्धं which seems to
 have been altered by sec. h. to •वीर्द्धं Ch. अभिनिवीर्द्धं.
 16 B K उपान्नयति.
- 11, 3 आह om. in Ch.

- 12, 1 B सर्वोन्निमुष संज्ञयो Ch. सर्वो विमुष संज्ञयो K सर्वो विमुष संज्ञयो.
4 B उचरत् Ch. उ चरत् K उचरता.
5 Ch. om. रश्चि before रच.
All MSS. विचय.
13, 5 B •यज्ञियाच.
9 B K उपतिष्ठेत.
14, 8 B तूर्ष्णीं शंसत् K तूर्ष्णीं शंसत्. B Ch K संश्रियाणि
B अविहृतलं K अविहृतलं.
4 Ch. (orig.) प्रभूयात्.
11 भूमि orig. om. in Ch.
14 Ch. रनां वाचं.
15, 1 Ch. युञ्जति.
4 B परीयतेमान.
B (orig.) Ch आचवं K आचवं.
10 Ch. दध्यादिति.
11 B K देवा दधादिति.
16, 9 this Sūtra is orig. om. in Ch.
17, 1 B Ch. करिष्यन्ती.
9 B K यथेनं.
12 ऽनरमति in Ch. alt. to नु रमति.

ADHYĀYA XVIII.

- 1, 2 B पित्रे राष्ट्रेत्यग्रे.
B उपांश पञ्चो [s] प्रथुवन् K उपांश पञ्चः प्रथुवन्.
14 K पदानि करोति नदस्य.
2, 1 Ch. शंसति. B K शंसन्ति.
3, 2 A V 6, 33.— v. 1 all MSS. वनं. v. 2 K क्षपितः B (orig.) K
अवः. v. 3 K पुवं B Ch. पुरं — B यधिं — B Ch. चदशं.
8, 11 B (orig.) K द्वौदौ प्रगाथौ (K •थौ).
9, 1 K •दृहतीं शंसति.
6 B समस्तानं Ch. समस्तानां K सामस्तानां.
10, 8-9 B रक्षा या नो K रक्षा नो.

- 10, 12 च after सजोषच om. in Ch.
15, 5 B K सुप्रचीदे.
16, 2 B K तस्यानुदुभं.
18, 4 त om. in Ch. before इति
20, 5 Ch. K प्रणुत्य.
8 B Ch K सहात्रनिकं.
21, 7 B प्रत्यङ्.
9 B K आध्वर्या Ch. आध्वर्ये.
11 cf. Kāt. Śr. S. 13, 2, 19, which Sūtra contains nearly
all the same mistakes.
23, 10 K ना अर्धर्चेशः.
24, 3 B K मैत्रावरुणः सर्वेभ्यःसु.
4 Ch. वसवेति.
6 K अन्नराय च. This reading is said by the comm. to be
अयुक्तं.
9 B Ch. K परस्मा आङो.
14 B K आदधत एतत्.
19 Ch. (orig.) वपाये. Ch. उपवेद्य.
25 B K •श्रुत्वाः संतिष्ठन्ते.
26 B सनोरोद्य.
28 K उदृतावेच्छिदे Ch. उदृतावेच्छिदे B उदृतावेच्छदे.
29 B Ch K इष्टाग्रमनीयेन.
35 This Sūtra seems to be a later addition.
-

I.

INDEX OF WORDS.*

अ

अंशु V, 8, 3.

अंस I, 6, 3, (cf. वेद्यंस).

अंसाम्बंसयोः IV, 15, 13.

अकार I, 2, 14; VI, 1, 15.

अहायमाण XI, 14, 2.

अक्ष X, 21, 12.

अक्षर I, 2, 6; X, 5, 10, 14; XII, 13, 1, 5; 16, 2; 24, 5.

(cf. अष्टाक्षर । अष्टादशाक्षर । एकादशाक्षर । चतुरक्षर । चतुर्विंशत्यक्षरादि । दशाक्षर । द्वादशाक्षर । नवाक्षर । पञ्चदशाक्षर । पञ्चाक्षर । विंशत्यक्षर । षट्त्रिंशदक्षर । षोडशाक्षर । सन्ध्यक्षर).

अक्षरपङ्क्ति VII, 26, 4; 27, 24; VIII, 6, 11; 7, 15; XIV, 57, 10.

अक्षरवेराज XIV, 25, 5; 26, 5; 28, 12; 30, 2.

अक्षवेला X, 21, 14.

अक्षा XVIII, 4, 1; 5, 1;

अक्षि (अक्षीणि) IV, 16, 6.

* This index contains all words of the text exclusive of those occurring in Mantra's, Praisha's, Yajus, Gāthā's, Nivid's, etc.

अचित्ति XIV, 81, 2.

अचित्तिकाम XIV, 81, 2.

अगद XV, 22 (page 193, 8).

अगृहीत्वा XIII, 11, 2.

अग्नायी IV, 19, 5.

अग्नि (fire) II, 14, 1. 10; 15, 6; III, 4, 1; 14, 8; 15, 21; 21, 11; IV, 2, 1; 5, 9; 6, 13; 14, 36; 15, 5. 22. 23; 16, 2. 3. 13; 17, 4. 13 (पूर्व); 18, 8 (पश्चिम); 19, 4 (पश्चिम); V, 14, 13. 15. VIII, 15, 10; XIII, 29, 28. 29; XIV, 13, 4; XVI, 16, 1; XVII, 12, 6; XVIII, 24, 26. 27.
(God of fire) II, 2, 16; V, 1, 6; IX, 28, 17; XIII, 27, 7; XIV, 29, 5; 40, 1; 51, 1; XV, 22 (page 192, 13 ff.); 23 (p. 193, 15); XVI, 1, 12. अग्निमन्त् III, 4, 1; अनीकवन्त् III, 15, 3; XIV, 8, 3; अप्सुमन्त् III, 4, 7; इन्दुमन्त् II, 5, 15; कव्यवाहन III, 16, 3. 10; IV, 4, 1; काम III, 4, 10; IX, 23, 3; XIII, 29, 20; XVI, 10, 4-8; चचभृत् IX, 22, 2. 5; चचवन्त् IX, 22, 2. 5; गृहपति I, 15, 3; IX, 26, 2; जनदन्त् III, 19, 15; ज्योतिषन्त् III, 19, 10; तपस्वन्त् III, 19, 15; दाढ III, 2, 2; XVI, 10, 4-8; पथिक्तु III, 3, 2; 4, 2; XVI, 10, 4-8; पवमान II, 2, 3; 3, 10; 5, 14; XIV, 2, 14. 17; पावक II, 2, 7; 3, 10; XIV, 2, 14. 18; पावकवन्त् III, 19, 15; बुद्धिमन्त् II, 5, 13; ब्रह्मणन्त् IX, 22, 2. 4; भगिन् II, 4, 6; रेतस्वन्त् II, 5, 16; वासन्तिक गायत्र चिष्टत् राथन्तर IX, 27, 1;

विविचि III, 4, 4; वीति III, 4, 3; वैश्वानर (see वैश्वानर);
व्रतपति II, 4, 6; व्रतभृत् III, 4, 12; षडुचि II, 2, 7; 3, 10;
III, 4, 6; XIV, 2, 14. 19; संवर्ग III, 4, 5; खिष्टकृत् (see
खिष्टकृत्)

अग्निचित् IX, 28, 18.

अग्निचित्या VIII, 15, 10.

अग्निप्रणयन V, 12, 1. 5.

अग्निप्रणयनादि VI, 1, 21.

अग्निप्रणयनीय III, 14, 13.

अग्निमन्त् (1.) III, 4, 1. 2. अग्निमती (अन्नौ) XIV, 29, 8.

अग्निमन्वनीय III, 13, 15. 17; V, 7, 5; 15, 4; XIV, 51, 12.

अग्निशब्द II, 5, 10. 20; XIV, 51, 8.

अग्निष्टुत् XIV, 4, 6; 57, 20; XVI, 15, 3; 29, 15.

अग्निष्टोम VII, 21, 7; IX, 1, 1; X, 2, 1; XI, 2, 1; 10, 1, 11, 5;
13, 1; 15, 1; XIII, 14, 7; 16, 5; 23, 6; XIV, 2, 7. 8;
8, 2; 12, 4; 40, 5; 41, 5. 42, 18; 57, 19; XV, 1, 7; 4, 8;
5, 1; 11, 7; 12, 4; 16, 5. 9; XVI, 20, 13; 21, 7; 26, 5;
29, 3. 17; 30, 12; XVII, 7, 5; XVIII, 23, 17. Cf. ज्योतिष्

अग्निष्टोमसंख्य XIII, 21, 9.

अग्निष्टोमसामन् X, 12, 2; 13, 20; XI, 14, 35; 15, 14; XIV,
33, 6; 57, 5; 61, 7; XV, 3, 3; 6, 4; XVI, 14, 13; XVIII,
23, 4.

अग्निष्टोमस्तोम XV, 6, 6. 7.

अग्निष्ठ II, 16, 2; VI, 9, 6; XVI, 3, 4; 12, 5.

अग्निध्वान्त III, 16, 2.

अग्निहोत्र (1.) II, 6, 1; III, 12, 15. 16; IV, 5, 11; VIII, 13, 6;

XIII, 24, 2. (2.) अग्निहोत्रौ (Comm. अग्निहोत्र संज्ञको द्वौ
हविर्यज्ञसोमौ) XIV, 3, 15.

अग्निहोत्रपात्र IV, 14, 34.

अग्निहोत्रस्थाली II, 10, 5.

अग्निहोत्रहवनी IV, 14, 21.

अग्निहोत्रहविस् II, 7, 9.

अग्निहोत्री II, 8, 1; 12, 16; III, 20, 1.

अग्नीध् I, 6, 3; XIII, 24, 11.

अग्नीवर्णौ VIII, 1, 6.

अग्नीषोमौ V, 14, 1. 7.

अग्नीषोमप्रणयन V, 6, 9.

अग्नीषोमीय I, 3, 12. 14; 8, 10; II, 3, 5; III, 8, 8; 9, 3;

V, 15, 1; VI, 1, 1. 24; IX, 26, 1; XIV, 40, 20; XV, 1, 19;
XVI, 3, 5; 12, 6.

अग्नीषोमीयसवनीयौ VI, 1, 21.

अग्न्याधेय II, 1, 1; III, 19, 17; IV, 6, 15; XIV, 2, 1; 2, 16.

21. 22.

अन्यायतन XVIII, 24, 27.

अन्युक्थ IX, 25, 1.

अन्युपस्थान II, 14, 6.

अय

अयेण (Praep. c. acc.) III, 16, 17; IV, 6, 4; V, 6, 4. 7;
8, 3; VI, 2, 1; 12, 2; VII, 6, 1; 14, 11; 15, 2; VIII, 12,
10; X, 21, 6. 14; XVI, 3, 19; XVII, 11, 2; 12, 4; 15, 2.

अयेणोत्तरेण VI, 13, 3. XVII, 7, 11.

अये XIV, 62, 2; XVII, 3, 8.

(Cf. उदीचीनाय । एवमय । दक्षिणाय । प्रज्ञाताय । प्राचीनाय ।)

अयतः III, 19, 9.

अयता in प्रागयता IV, 6, 8.

अयहण in नामधेयायहण X, 1, 17.

अघाहन् IV, 15, 7.

अङ्ग I, 16, 4; XV, 1, 28. (Cf. यथाङ्गम्)

अङ्गार II, 8, 8. 14; 9, 6; 12, 9; IV, 12, 10; V, 9, 10.

अङ्गिर XII, 19, 5.

अङ्गिरः XIV, 40, 1; XV, 24 (page 194, 3); XVI, 11, 29.

अङ्गिरसामयन XIII, 22, 1.

अङ्गिरस्वन्त् IV, 4 1, (यम).

अङ्गुलि I, 10, 5; VIII, 4, 5; XVI, 24, 11.

अङ्गुली in पादाङ्गुली IV, 15, 20.

अङ्गुष्ठ IV, 7, 7; 21, 8; XVI, 24, 11.

अङ्गुष्ठपर्वन् XIV, 16, 3.

अच्

+आ अच्य II, 9, 3; IV, 3, 6. 7; XVII, 11, 4.

अच्छावाक VI, 12, 14. 20; 13, 2; VII, 6, 1. 8. 9; 7, 1. 4;
13, 1; 14, 1; 17, 10. 13; 24, 1; VIII, 2, 10; IX, 4, 1;
10, 1; 14, 1; 18, 1; 19, 1; XII, 1, 5; 2, 8. 22; 5, 1; 6,
11. 14. 17; 7, 7; 26, 2; XIII, 10, 10; 14, 1; 24, 9; XIV,
3, 10; 52, 10. 13; 55, 2; XV, 8, 4. 11. 17. 19; 7, 5; XVI,
21, 29.

अच्छावाकसूक्त XIV, 52, 3.

अच्छावाकीया VII, 7, 4.

अज II, 3, 22; IX, 23, 4. 5; XIV, 13, 1; XV, 15, 2; XVI,
3, 13; 12, 12; XVII, 7, 8; अजा IV, 14, 13.

अजातपुत्र II, 12, 11.

अजानान II, 5, 1.

अजिन XV, 17, (page 188, 12); XVIII, 24, 7.

अजिर in श्वेनाजिरौ XIV, 22, 4.

अजीगर्त XV, 19, (p. 191 13.)

अज्ञायमान III, 21, 6.

अच् अनक्ति I, 10, 1; IV, 16, 6; अज्यमान V, 9, 8; 15, 1.

+ अभि अन्त IV, 15, 5; 16, 3; अज्य IV, 15, 22.

अञ्जन I, 10, 2; IV, 16, 6.

अञ्जलि I, 14, 20; 15, 10; II, 10, 5. 6; XVI, 1, 2.

(Cf. उदकाञ्जलि IV, 15, 4.)

अञ्जःषव XV, 23 (p. 193, 10).

अणु XVII, 1, 8.

अतस् VII, 6, 7; 16, 9; 25, 12; VIII, 1, 9; IX, 23, 13. 14;
X, 19, 1; 20, 1; XII, 16, 2; 17, 3; 20, 1; 21, 1. 3; 24, 1;
XIV, 12, 1; XV, 16, 4; 22 (p. 192, 18. 20; 193, 5. 6);
XVI, 19, 1; XVII, 1, 1; 9, 1; 10, 1; 17, 15; XVIII, 22,
1; 23, 1. 6. 9. 11; 24, 34.

अत ऊर्ध्वम् V, 6, 9; X, 2, 10; XV, 16, 1.

अतिघाह्य X, 2, 6; 3, 10; 4, 12; XVIII, 21, 10.

अतिच्छन्दः VII, 27, 13; XV, 2, 1. 2; XVIII, 23, 9.

अतितारिन् fem. •रिणी XV, 17 (p. 188, 11).

अतिथि II, 3, 25; III, 8, 10.

अतिपत्ति in नियतातिपत्ति III, 4, 2.

अतिप्रैष X, 1, 11; XIII, 20, 13; XVIII, 24, 10.

(Cf. अयंयज्ञीयातिप्रैष XIII, 24, 18).

अतिप्रैषान्त VIII, 15, 6.

अतिरात्र IX, 1, 10; X, 1, 5; XIII, 5, 19; 13, 1; 15, 2;
16, 3; 17, 1; 19, 7. 16; 23, 5; 24, 6; 27, 7; 29, 2. 23. 25.
32; XIV, 5, 8; 8, 2; 13, 11; 42, 20; 71, 1; XV, 5, 1;

(२८५)

16, 5; XVI, 8, 21. 22; 9, 2. 14; 15, 13. 14; 21, 9; 23, 21;
24, 3. 9. 11; 30, 12; XVIII, 24, 1.

(Cf. गो)

अतिराचभाव XVI, 20, 5.

अतिरिक्तोक्त्य VII, 14, 5; X, 13, 25; XV, 3, 4; 6, 5; 8, 6.

अतिशंसन in स्तोमातिशंसन

अतुल्य V, 19, 4.

अच II, 13, 3; VII, 7, 8. 12; VIII, 10, 1; X, 21, 18; XIV,
13, 14; XVI, 9, 23; 15, 19; XVII, 12, 6; 13, 7; XVIII,
14, 9; 23, 13; 24, 15. 33.

अचि I, 7, 3; XIV, 65, 1; XVI, 23, 8.

अथ II, 2, 1; 13, 1; V, 10, 20; VI, 4, 2. 4. 6. 8. 10. 12;
5, 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13; 6, 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13; VII, 8, 1;
VIII, 16, 2; 17, 2; 21, 2; 24, 2; 25, 2; X, 14, 3. 5; 15, 3.
5; 16, 3. 5; 17, 3. 5; 18, 3. 5; XI, 14, 20; XII, 7, 3; 8, 1;
13, 6; 27, 4. 5; XIII, 13, 1; 16, 1; 18, 1; 28, 2. 3; 29, 17;
XIV, 2, 21; 12, 1; 13, 9; 38, 5; XV, 1, 5; 5, 1; 7, 6. 8;
14, 1. 4; 15, 1; 16, 8; 17 (p. 188, 16); 18 (p. 189, 9 ff.);
21 (p. 192, 9); 22 (p. 192, 19 ff.); 23 (p. 193, 10 ff.); 24
(p. 193, 16); 26 (p. 195, 7. 11); XVI, 1, 6. 11. 13. 17. 25;
3, 25. 27; 10, 4. 11; 12, 20; 13, 2. 3; 18, 18 ff.; 19, 1; 20,
1; 21, 1; 23, 1. 8; 24, 11; 26, 1. 4; 27, 1; 28, 1; 29, 1. 13;
30, 1; XVII, 1, 1. 15; 2, 1; 3, 1; 4, 7. 8; 5, 1; 6, 1. 5;
7, 1. 6; 9, 1; 10, 1. 4. 10; 11, 1; 12, 6; 13, 7. 11; 14, 4.
5. 6. 13; 15, 1. 9 ff; 16, 1 ff.; 17, 2. 8; XVIII, 1, 3. 23;
2, 1. 7; 3, 3; 4, 2 ff.; 5, 2 ff.; 6, 1. 5; 7, 1. 9. 21; 8, 7;
9, 1. 3; 10, 1. 4. 10; 11, 1. 4; 13, 1. 11; 14, 1. 3. 6. 7;
15, 1; 16, 1; 17, 1; 18, 1; 19, 1; 20, 1 ff. 21, 12; 22, 1;
23, 1; 24, 1. 7. 28. 34. अथापि XVII, 1, 5. अथो XIV, 40,
24; XV, 1, 12; XVI, 23, 3; XVIII, 20, 6.

अथर्ववेद XVI, 2, 9.

अथवापि XIV, 10, 19.

अद् आदत्, आदन् VI, 1, 5.

आदयिला III, 12, 16.

अदिति II, 2, 12; 3, 12; 5, 28; III, 1, 5; 17, 11; V, 1, 1;
IX, 24, 5; 27, 1; XIV, 2, 21; XVI, 10, 11. 16.

अदीक्षित III, 11, 14; IX, 22, 1; XVI, 20, 7.

अदीक्षितायन III, 8, 1.

अदीन XVI, 10, 16.

अदृश्यमान IV, 15, 9.

अद्यश्चीन (fem. आ) XVI, 22, 25.

अदादग्राहम् XIV, 22, 21.

अधरारणि XVI, 16, 1.

अधरौष्ठ I, 10, 2.

अधस् III, 13, 30; X, 21, 12 (c. acc.)

अधस्तात् XVII, 10, 14.

अधःशय्या IV, 15, 6.

अधिकरण I, 1, 8.

अधिज्यधन्वन् XIV, 22, 20.

अधिदैवतम् XVI, 20, 2; 21, 2; 23, 4; 24, 2; 25, 2; 26, 2;
27, 2; 28, 2; 29, 2; 30, 2.

अधिप XVI, 1, 14.

अधिवरण XIV, 22, 17.

अधिवरणफलके XIV, 22, 18.

अधिष्ण VI, 13, 7.

अधिसर्पण XVII, 13, 12.

अधीवास XVI, 3, 25. 34; 13, 8.

अधोबिलागृत IV, 3, 7 (comm. स्थालीबिलादध आगृतस्य ।

आडीषदर्थे । ईषच्छृत इत्यर्थः । अधोबिल आगृतस्येत्यधोबिला-
गृतः । अपूर्णस्थालीको मन्दस्त्रिन्नस्येत्यर्थः)

अध्वर्ध VI, 7, 10; IX, 20, 32; XVI, 29, 3.

अथात्मम् XVI, 20, 2; 21, 2; 23, 4; 24, 2; 25, 2; 26, 2; 27,
2; 28, 2; 29, 2; 30, 2.

अभिगु (1.) V, 16, 10; 17, 9; XV, 1, 25; XVI, 12, 19; 22, 5.

(2.) XVI, 3, 22.

अध्वन् III, 4, 9.

अध्वर्यु I, 6, 3; III, 8, 25; 14, 18; V, 4, 1; 14, 5; 15, 7; VI,
7, 8. 10; 9, 16; VII, 5, 1; 6, 4; 7, 3; 8, 7; 9, 7; 14, 9;
X, 7, 9. 10; 21, 10; XIII, 1, 1. 3; 5, 7; 12, 9; 14, 1; 24,
7; 29, 2; XV, 21 (p. 192, 3); XVI, 1, 6. 23. 25; 4, 4. 8;
9, 20; 13, 2. 12. 17; 18, 19; XVII, 4, 1. 5; 11, 1. 3 (voc.

अध्वर्यु उप तु रम). 4; XVIII, 21, 9 (voc. अध्वर्यु उपहव-
मिष्ट्या)

अन्

+ अभि अन्य XVII, 15, 13; 16, 6. 8; 17, 2.

+ अव अनिति I, 12, 3.

(Cf. अनवानन्त् । अनवानम्)

+ अन्वव अनिति II, 9, 8; VI, 8, 2.

+ अभ्यव अनिति XVII, 15, 13; 16, 6. 8; 17, 2.

+ अनुप्र अनिति II, 9, 7; VI, 8, 1.

अनञ्चह्

अनञ्चान् II, 5, 27; IV, 16, 9; XIV, 57, 17.

अनञ्चुहः IV, 16, 8.

अनतिनयन्त् XIII, 6. 1.

अनधिगच्छन्त् I, 17, 5 ·18.

अनधिगम्यमान XIII, 6, 3.

अननुवषट्कृते X, 1, 11; XVIII, 21, 5.

अननुसृज्य XVII, 13, 12.

अनन्त XIV, 82, 2; 83, 2; 84, 2.

अनन्तकाम XIV, 82, 2; 83, 2; 84, 2;

अनन्तर III, 19, 7; IV, 15, 6; VI, 6, 17 (कन्दोऽनन्तरेण); VII,
14, 6. 7; XII, 4, 1; 5, 1; 10, 2; 26, 2; XVI, 25, 4; 28, 3.

अनन्थ XV, 11, 4.

अनपठत्त XIII, 4, 1.

अनपिधान VII, 3, 1.

अनपिसोमपीथ XIV, 62, 2.

- अनपेत II, 14, 8.
अनभिधान VI, 1, 8.
अनमत् IV, 15, 8. (Comm. नमनेनाप्रवेक्ष्यन्तः)
अनर्थलुप्त II, 14, 6.
अनवजिघत् XVI, 3, 19.
अनवरार्थी (१) XVI, 20, 14. (अनवरार्थै)
अनवसर्जन VII, 4, 17.
अनवानन्त् VII, 7, 7; X, 7, 13.
अनवानम् III, 8, 23; V, 9, 4; 11, 1; 20, 1; VII, 2, 11; 8, 2;
9, 4; 15, 2; 16, 5, XI, 14, 14.
अनवेक्षण VII, 3, 1.
अनवेक्षमाण IV, 15, 1.
अनश्नन in मांसानश्नन III, 13, 30.
अनस्मित II, 17, 7.
अनहर्जात XIV, 51, 1.
अनहर्जातता XIV, 51, 1.
अनागत III, 2, 1.
अनादिष्ट I, 1, 17.
अनादिष्टयाज्यापुरोवृत्तम् I, 17, 9.
अनादेश I, 16, 14; XIV, 1, 3; XV, 11, 15.
अनाप्त XVI, 10, 1.

अनावर्तयन् XVI, 1, 16.

अनावाम् III, 8, 20.

अनादृत्ति III, 20, 17.

अनादित II, 16, 3.

अनादितान्नि IV, 5, 13; XVIII, 24, 28.

अनाह्वय IX, 25, 1.

अनिगद V, 19, 23; VIII, 12, 14.

अनिज्या III, 21, 11.

अनिहन्त XIII, 16, 5.

अनिर्दिष्ट VIII, 15, 14.

अनिर्वचन X, 1, 16.

अनिर्घत III, 19, 7.

अनिष्ट IV, 9, 7.

अनिष्टुषव XIV, 73, 3. (see critical notes !)

अनिष्ट्या II, 3, 26; IX, 28, 9.

अनीकवन्त III, 15, 3; XIV, 8, 3.

अनु (postpos. c. acc.) XIV, 2, 17. 18. 19. 21; 10, 4; 13, 4.

5. 9; XVI, 7, 4; XVII, 14, 9.—अनु XV, 7, 8.

अनुक्ती XIV, 42, 6.

अनुचर X, 3, 13; 4, 13; 5, 7. 22; 6, 17; 8, 13; XVII, 9,

8.—VII, 19, 9. अनुचरी XVI, 4, 5. (Cf. प्रतिपदचरौ)

अनुषरप्रवृत्ति XI, 12, 12; 15, 7; XV, 2, 22; 8, 5; XVI, 14, 9;
21, 32.

अनुदर्क VI, 12, 5.

‘अनुदेश’ V, 1, 10.

अनुद्धृत III, 19, 9.

अनुपदिष्ट XIII, 1, 2.

अनुपख्यान II, 13, 9.

अनुपस्थाय III, 21, 7.

अनुपहृत VII, 6, 8.

अनुपह्लास्यमान VII, 6, 7.

अनुपाकृत XIII, 2, 1.

अनुपूर्वम् XIV, 55, 3; 68, 2; XV, 4, 9; 8, 13, 21; XVI, 13, 4.

अनुप्रवृत्त see ह + अनुप्र.

अनुमति अनुमतये IV, 20, 6; IX, 27, 1; XVI, 10, 11;

अनुमत्यै IX, 28, 2; अनुमत्या XVI, 10, 14.

अनुमन्त्रण VII, 2, 15.

अनुयाज I, 1, 40; 12, 13; II, 5, 20, 24; III, 13, 25; 17, 7;

IV, 9, 5; V, 19, 24; VIII, 11, 12; IX, 1, 11; XV, 1, 29.

(Cf. प्रयाजानुयाजाः)

अनुयाजप्रवृत्ति XIV, 10, 21.

अनुयाजयाज्या I, 13, 4.

अनुयाजादि I, 14, 24 ; VIII, 7, 21.

अनुयाजान्त VIII, 11, 10.

अनुरूप VII, 14, 2. 3. 6. 7 ; 21, 8 ; X, 6, 14 ; 8, 21 ; XI, 2, 13 ; 3, 2 ; 11, 15. 17. 19 ; 12, 1 ; 13, 22. 28 ; XII, 2, 1. 9. 24 ; 4, 1. 9. 23 ; 5, 1 ; 9, 8. 16 ; 10, 2. 11 ; 11, 4 ; 12, 14 ; 26, 21 ; XIII, 12, 2. 4 ; 20, 12 ; XV, 7, 10 ; 8, 12 ; XVIII, 4, 4 ; 5, 4 ; 23, 7. 10. (Cf. सूक्तानुरूप । लोचिद्यानुरूपौ)

अनुरूपत्व VII, 25, 17.

अनुवचन V, 14, 23 ; 16, 3. (Cf. अस्तानुवचनयोः VI, 1, 25.)

अनुवषट्कार I, 1, 41 ; III, 8, 24 ; VII, 3, 4 ; 16, 7 ; VIII, 8, 4 ; 15, 3. 5 ; XVII, 17, 11.

अनुवषट्क करोति V, 10, 19 ; X, 21, 3 ; इत् VIII, 15, 13 ; इत्य V, 10, 22. (Cf. अननुवषट्कते)

अनुवक्त V, 9, 27 ; XVI, 2, 6.

अनुग्रसन in धोन्यनुग्रस्य VII, 21, 5.

अनुग्रिश XV, 4, 12.

अनुष्टुप्कन्दस् XIV, 33, 18. 19.

अनुष्टुप्कृत्यौ VII, 27, 80.

अनुष्टुम् VII, 27, 10 ; IX, 6, 19 ; X, 6, 11 ; 12, 6. 8. 14 ; XIV, 33, 17 ; XV, 2, 6 ; XVIII, 16, 2.

अनुषवनम् VII, 1, 3. 7 ; XIII, 5, 10. 11. 12 ; XV, 4, 11.

अनुस्वारण XVI, 3, 14; 12, 18; अनुस्वारणी IV, 14, 18; XIV, 22,
17.

अनुस्त्रोम in संदंशानुस्त्रोमौ XIV, 22, 4.

अनुस्वार I, 2, 11.

अनुस्त्रीनगर्भ XIV, 39, 7.

अनुस्य XVII, 2, 8.

अनुसन्ध्य XV, 4, 12; अनुसन्ध्या V, 14, 2; VIII, 10, 1; 12,
5, 9, 10; IX, 27, 4; XIII, 3, 5; XIV, 2, 15, 21; 3, 19; 5,
7; 6, 8; 7, 5; 8, 6; 13, 2, 9; 40, 22; XVIII, 24, 18, 24
'न्ध्यायै० = न्ध्यायाः)

अनुह V, 19, 4.

अन्त I, 2, 22; 12, 4; III, 1, 9; X, 8, 17, 18; XV, 26 (p.
195, 5); XVII, 1, 14; 10, 10.

(Cf. अतिप्रैषान्त। अनुयाजान्त। आज्यभाजान्त। आद्यन्तयोः।
इत्तान्त। ऐन्द्राग्रान्त। पद्मीसंयाजान्त। पर्यग्निकरणान्त।
पौष्णान्त। प्रैषान्त। मकारान्त। मन्त्रान्त। मरणान्त।
धाव्यन्त। वपान्त। वेद्यन्तसंमित। ग्रन्थन्त। षोडशन्त। खिट्ट-
छदन्त। हविरन्त। हारियोजनान्त। हृदयशूषान्त। होमान्त)

अन्तक in मृत्थ्वन्तकौ XIV, 22, 4.

अन्ततश् VII, 8, 11; XIV, 40, 14; 41, 11; XVI, 10, 16; 16, 2

अन्तता in पद्मीसंयाजान्तता X, 1, 15.

अन्तर अन्तरा II, 6, 13; c. acc. XVI, 1, 8. अन्तरेण (c. acc.) I, 1, 25; 4, 1; 15, 14; 16, 3; II, 12, 6; III, 4, 2; 13, 26; IV, 14, 11; 16, 3; V, 6, 2. 3; 13, 2; 14, 2; 18, 4; 20, 3; VI, 9, 7; 13, 7; VII, 10, 3; IX, 1, 11; X, 5, 12; XII, 2, 9; 6, 1. 2; 11, 17; XIII, 15, 3. 12; XV, 2, 15; 13, 6; XVII, 7, 11; XVIII, 24, 26. (Cf. अन्तर । एकान्तर)

अन्तराल XIV, 6, 6.

अन्तरालव्रत III, 13, 30.

अन्तरिक्ष VI, 3, 6.

अन्तरिक्षलोक XIV, 18, 1; XVI, 8, 20; 21, 14.

अन्तरिक्ष I, 12, 3.

अन्तर्याम VI, 6, 21; 8, 2.

अन्तर्वेदि (adv.) I, 12, 8.

अन्तःपरिधि (adv.) XIII, 12, 7.

अन्तःशक्तम् (adv.) VII, 19, 7; VIII, 3, 6.

अन्तःसदः XVII, 4, 3.

अन्तः VII, 15, 18; 19, 20; XII, 2, 3; 3, 2; XVI, 20, 5.—XV, 11, 4.

अन्त्राः XV, 26 (p. 195, 5).

अञ्ज XIV, 2, 11; 27, 1; XV, 1, 4. 5. 35. 37; 17 (p. 188, 14)

अञ्जपान XV, 5, 1.

अनाद्य XIV, 8, 1; 25, 1. 4; 28, 1. 5. 8. 9; 66, 1; 76, 2; 77, 2; 79, 2; 80, 2; XV, 1, 10; XVI, 29, 30.

अनाद्यकाम XIV, 5, 1; 8, 1; 25, 1; 27, 11; 28, 1; 39, 1; 66, 1; 76, 2; 77, 2; 79, 2; 80, 2; XV, 1, 2. 11.

अन्य I, 1, 27; 2, 6. 12; 3, 10; 16, 20; 17, 1; II, 7, 8; 17, 6; III, 14, 21; 15, 24; 18, 12; 19, 12. 17; 20, 8. 12. 15. 20; IV, 1, 3; 15, 23; 20, 5; V, 1, 10; VI, 1, 14; 9, 14; VII, 17, 14; 18, 5; VIII, 2, 12; IX, 20, 14; X, 8, 22; 12, 5; XI, 3, 3; 4, 14; 5, 8; XII, 3, 16; 10, 2; XIII, 2, 1. 7; 3, 3; 6, 1; 22, 6; XIV, 10, 18; XVI, 7, 4; 9, 22; 22, 19; 29, 7; XVII, 1, 15. 18. अन्योन्यम् XVI, 21, 21; अन्योन्यस्मिन् VII, 4, 13; XIV, 42, 18. 19. 20.

अन्यतम V, 1, 10.

अन्यतर VI, 1, 14; XIV, 30, 1.

अन्यत्र I, 1, 18; 4, 12; III, 11, 9. 13; IV, 9, 6; VI, 1, 24. 26. VII, 25, 12; XI, 14, 24; XII, 10, 2; XIII, 19, 19; XVI, 1, 15; 10, 9.

अन्यथा IV, 6, 12; XIV, 41, 2; 42, 2.

अन्यत्रम् XI, 15, 11. 13; XII, 6, 13.

अन्वय IV, 16, 6. (Cf. अन्वयस्योः IV, 15, 13.)

अन्वयम् III, 18, 17.

अन्वय (c. acc.) IX, 26, 1; 28, 1; XV, 26 (p. 195, 10).

अन्वय I, 16, 2.

अश्वहम् XI, 12, 5; XIII, 19, 12; XVI, 20, 6.

अश्वधातु IV, 16, 5.

अश्वारम्भणीया (दृष्टिः) II, 4, 1.

अश्वार्य I, 12, 9, 11; IV, 7, 15; 9, 4.

अश्वार्यपचन II, 7, 13, 15; 10, 2; 12, 5; 13, 5; 14, 3; 15, 4;
III, 16, 16; 17, 1; 21, 3; IV, 14, 15.

अप् I, 6, 7; 15, 11; II, 7, 11; 8, 10; 9, 14; 10, 5; III, 20,
4, 6; IV, 4, 2; 5, 7; 14, 26; 21, 4, 18; V, 2, 3; VI, 7, 2;
VIII, 7, 21; 9, 2; 10, 4; IX, 28, 5 (personif.); XIV,
22, 19; XV, 17 (188, 9); XVII, 14, 13; 17, 8.

अपकरण in वत्सापकरण IV, 1, 2.

अपचीयमाणपच XIII, 2 9, 9.

अपयाम XVI, 18, 21.

अपचयन in दृणापचयन II, 15, 3.

अपचिति XIV, 33, 1. 8 ff.

अपचितिकाम XIV, 33, 1.

अपचितिमन् XIV, 33, 21.

अपवर्हिस् III, 16, 24; 17, 7; VIII, 11, 9.

अपर II, 3, 14; V, 14, 22. 24; VI, 13, 5. 6; VII, 7, 3;
14, 10; XV, 21 (p. 192, 5 ff.); XVII, 4, 3 (अपरस्यै=अप-
रस्याः).

अपरपक्ष III, ८, १०; IV, १५, ८; XIV, ३२, २.

अपराध II, ७, ६. (Cf. विध्यपराध)

अपराह III, १६, १; IV, ३, १; V, ३, १; ८, ५; १०, २०; ११, २. ९.

११.

अपरिमित V, ४, ७.

अपरियन्त XV, १, ९.

अपरिवीचमाण VI, ९, ९.

अपरेद्युस् III, १८, २०; XIV, १०, ३.

अपर्कषष्ट X, ८, २१.

अपवर्ग V, ४, ७; VIII, १५, १. (Cf. मासापवर्ग । व्रतापवर्ग)

अपि I, १, २५; V, १९, ३; VI, १, १४; VII, १५, ९. १०; २७, २४.

२६; XII, २, १; XIII, २९, १६ (२); XIV, १०, १९; १२, २; XV, १७ (p. १८९, १); २७ (१९६, ४. ८); XVI, ८, २८; ९, ६. ९. १२. १५;

XVII, १, ९; अपिवा XV, १४, ६; XVI, १७, ५; XVII, ३, ४.

अपिधान in अनपिधान VII, ३, १.

अपुत्र XV, १७ (p. १८७, २२; १८९, २).

अपुनःपद VII, २६, ७. ९.

अपूर्व VI, १, ८.

अपोनन्निय XIII, २९, १२. १३.

अथय XIII, २९, १४.

अप्रच्युति XVI, २२, १३. २२ (अप्रच्युत्ये २२ = अप्रच्युत्याः)

- अप्रणव XVI, 8, 20.
अप्रणवन् X, 13, 26; XVI, 3, 23; XVIII, 1, 2.
अप्रतिघाटक XVI, 2, 29.
अप्रतिनिधि I, 8, 14.
अप्रतिभा X, 12, 5.
अप्रतिरथ VIII, 15, 10.
अप्रत्तदैवत III, 20, 12.
अप्रदक्षिणम् XVII, 14, 15.
अप्रधान XIII, 24, 14.
अप्रवर्ग V, 9, 1; 12, 1; XIV, 5, 2.
अप्रसर्ग III, 21, 8. 9.
अप्रसारित I, 10, 5.
अप्रसृत XIV, 7, 1.
असुत I, 1, 43.
असरस् XVI, 2, 11.
असुमन्त् (1.) III, 4, 7. (2.) VIII, 11, 3.
अनक्षत्रार्थ XVI, 1, 15; 10, 9.
अनाह्वण I, 4, 17; XVI, 9, 22.
अभक्षयिता VIII, 5, 2.
अभाव in शेषाभाव III, 20, 8.
अभि (postp.) XIV, 33, 7.

अभिरणीय XIV, 22, 4.

अभिजित् XI, 10, 1; XII, 6, 7; 27, 4; XIII, 17, 3; 21, 6;
XIV, 42, 5; XVI, 9, 8; 23, 23; 24, 17. 20; 25, 4; 26, 5.
8; 27, 3. 6; 28, 3. (Cf. विश्वजिदभिजितौ)

अभिजित्प्रवृत्ति XIII, 17, 3.

अभिजिद्विश्वजितौ XIII, 16, 2; 29, 23; XVI, 20, 18; 25, 3,
26, 3; 28, 3; 29, 16.

अभितष्टीय XII, 6, 1; XIII, 24, 18.

अभितस् (c. acc.) XIII, 18, 2; 23, 5; XVI, 18, 13; XVII,
2, 5; 4, 2. 3; 15, 4.

अभिधान in अनभिधान VI, 1, 3.

अभिनिधन XIII, 5, 14.

अभिनिवीलह (Comm. अभिनिबद्ध) XVII, 10, 15.

अभिनिहित XII, 13, 5.

अभिन्नकाल I, 16, 5.

अभिन्नव IX, 21, 8; X, 9, 5. 15; XI, 4, 1; 9, 9; XII, 6, 3;
XIII, 16, 2. 3; 17, 2. 3; 18, 5; 19, 7. 9. 14. 16. 20; 21,
5. 8. 11; XVI, 25, 6; 29, 3. (Cf. पृथ्याभिन्नवौ)

अभिन्नवस्तोम XIII, 21, 22; 22, 2.

अभिन्नवायन XIII, 19, 20.

अभिभृति XIV, 38, 1. 5. 7. (Cf. विद्युत्प्रभिभृती)

अभिमर्शन in उरोऽभिमर्शन X, 21, 5.

अभिमर्शनी in उरोऽभिमर्शनी VII, 5, 15.

अभिमेथिनी XVI, 13, 10.

अभिव्याहार (Cf. आदित्याभिव्याहारे । इन्द्राभिव्याहारे ।
इन्द्रावरूपाभिव्याहारे । कल्याणाभिव्याहारे । वैश्वदेवाभिव्याहारे ।
सूर्याभिव्याहारे)

अभिषेक XV, 16, 7.

अभिषेचनीयदग्नेयाभ्याम् XV, 12, 12.

अभीक्ष्णम् I, 17, 7.

अभीवर्त XII, 9, 8. 17; XIII, 5, 14; XIV, 22, 8.

अभ्ययम् VIII, 7, 20; XIV, 40, 17.

अभ्यञ्जन° III, 8, 12.

अभ्यवहरण IV, 21, 18.

अभ्यावृत्ति III, 2, 9; 3, 9.

अभ्यास XIII, 27, 5.

अभ्युदितेष्टि III, 2, 1.

अभ्युद्गृष्टेष्टि III, 3, 1.

अमथ्यमान III, 18, 13.

अमा कुर्वीत XVI, 22, 19; कार्य XVI, 22, 20; करुते XVI,
22, 28.

अमानुष XV, 21 (p. 192, 10).

अमावास्या I, 3, 4, 6, 8, 15; 8, 2; II, 1, 7; 5, 6; III, 1, 5;
8, 2, 18; 9, 6; 10, 5; IV, 3, 1; XIII, 19, 3, 4; 29, 10;
XV, 12, 3.

अमावास्यावकार I, 16, 13; II, 2, 8; 3, 13; 5, 29; III, 1, 2;
2, 6; 3, 6; 11, 12; VIII, 12, 13.

असुतस् I, 4, 15.

असुष्टिकृत I, 10, 5.

अमृतल XV, 17 (188, 6.)

अयजमान XV, 27 (196, 4.)

अयथासमाप्नातम् VII, 25, 2.

अयन

अङ्गिरसामयन XIII, 22, 1.

अदीक्षितायन III, 8, 1.

अभिज्ञवायन XIII, 19, 20.

आदित्यानामयन XIII, 21, 1.

उत्सर्गिणामयन XIII, 20, 1.

उदगयन VI, 1, 18.

कौण्डपायिनामयन XIII, 24, 1.

गवामयन XIII, 19, 1, 17; 24, 19.

तुरायण III, 11, 15.

हर्षपूर्णमासायन III, 11, 4.

दृतिवातवतोरथन XIII, 23, 1.

मिचावरुणयोरथन XIII, 29, 22.

मुन्यथन III, 11, 10.

संसदामथन XIII, 16, 5 ; 20, 15.

खल्यथन IV, 17, 1 ; XVI, 1, 14 ; 10, 15.

अथम् I, 3, 5 etc.

अयंयज्ञीयातिप्रैष XIII, 24, 18.

अथास्य XV, 21 (p. 192, 3.)

अयुज IV, 15, 8 ; XIV, 16, 4.

अयुत XIV, 15, 7 ; 81, 2 ; 82, 2 ; XV, 11, 4 ; 16, 16. 17. 18 ;
XVI, 30, 9.

अरणि II, 17, 3. 8 ; III, 19, 14. 15 ; 21, 10 ; IV, 14, 31. (Cf.

अधरारणि । उत्तरारणि)

अरण्य IV, 15, 8 ; XV, 18 (p. 190, 3 ff.) ; 19 (p. 190, 10 ff.) ;
20 (191, 19) ; XVI, 16, 1.

अरन्नि (Cf. एकविंशत्यरन्नि । पञ्चविंशत्यरन्नि । सप्तदशरन्नि)

अरन्निमात्र XVII, 1, 11 ; 2, 8.

अरवमाण IV, 17, 11.

अराति XVII, 3, 16.

अरन्मुख XIV, 50, 1.

अर्थ (1.) IV, 21, 1. (2.) IV, 21, 4. 25.

अर्जुन XIII, 6, 3.

अर्ति XIII, 3, 4.

अर्थ I, 16, 5; V, 19, 2; IX, 1, 5. (Cf. उदकार्थ । एकाहार्थ ।
चतुरहार्थ । अहार्थ । द्वहार्थ । पञ्चाहार्थ । परार्थ । पञ्चार्थ ।
यथार्थम् । षलहार्थ । संतानार्थ । सप्ताहार्थ ।

अर्थभेद VI, 1, 5.

अर्थलुप्त XIV, 40, 18.

अर्थलोप III, 19, 2.

अर्थविकार VI, 1, 3.

अर्थसंयोग I, 17, 1.

अर्ध (Cf. उत्तमार्ध-: उत्तरार्ध । दक्षिणार्ध । पश्चार्ध । पूर्वार्ध)

अर्धपञ्चदशन् XIII, 18, 5.

अर्धमास XIV, 2, 13; 77, 2; XV, 5, 11.

अर्धमासस्तोम XIV, 77, 1.

अर्धस I, 1, 23, 25; V, 19, 16; VI, 9, 10; VII, 9, 4; 25, 13;
IX, 20, 32; XIII, 1, 5; XVIII, 1, 21; 14, 7; 19, 10.

अर्धर्षन्याय I, 1, 26.

अर्धर्षणः VII, 7, 7; 15, 2; 26, 15; VIII, 3, 18; XI, 14, 14;
XII, 11, 7; XVII, 8, 2; XVIII, 1, 23; 2, 7; 3, 3; 4, 6;
5, 6, 10; 6, 3; 11, 4; 13, 11; 14, 1; 17, 6, 7; 18, 15; 20,
5; 22, 7; 23, 8.

अर्बुद (1.) XVI, 2, 13. (2.) VII, 15, 4-6. 9. 10. 17. 18 (3.) XV,
11, 4.

अर्थमन् XIII, 29, 26.

अर्वसु I, 4, 15.

अलक्ष्मी XIV, 51, 1.

अलम् see छ.

अल्प XV, 27 (p. 196, 5).

अल्पक XIII, 12, 8.

अव अवति XV, 19 (191, 11).

अःकाशानामनुवाक V, 9, 27.

अवघटिका (or रवघटिका ?) XVII, 3, 12.

अवच्छेद XVI, 20, 4.

अवट XVII, 5, 8. (Cf. प्रेङ्गावटौ)

अवदान IV, 18, 9; XIII, 2, 8; 3, 2.

अवदावद XV, 17 (p. 188, 13).

अवनयन VII, 3, 1; 4, 16. 17.

अवपाक XVI, 15, 10.

अवभृथ III, 14, 19; 15, 23; VIII, 9, 10; XIII, 29, 21. 30,
XIV, 6, 6; XV, 13, 2. 13; 23 (p. 193, 13); XVI, 6, 4;
XVIII, 24, 12. 16.

अवभृथकर्म XV, 13, 14; XVIII, 24, 13.

- अवरार्ध in दशरात्रावरार्ध II, 16, 1.
अवसर्जन in अनवसर्जन VII, 4, 17.
अवषट्कार II, 9, 3.
अवसवि IV, 3, 7.
अवसान I, 1, 22; XII, 11, 11; 19, 7; 23, 6.
अवाचीनपाणि IV, 4, 2.
अवान्तरदिग्म् (Plur.) XIV, 84, 2. 6; XVI, 28, 2.
अवान्तरदिग्मां स्तोमाः XIV, 84, 1. 6.
अवान्तरदेशे I, 6, 6.
अविक IX, 23, 4.
अविकार III, 20, 11.
अविकृत II, 3, 14; 10, 4; XIV, 57, 16.
अविजितिन् XV, 27 (p. 196, 4).
अविद्यमान III, 19, 14; 20, 9.
अविद्ध XVI, 17, 4.
अविप्रतिषेध XIII, 14, 2.
अविवाक्य X, 12, 1.
अविहृत XII, 6, 12; XVII, 14, 3.
अवेक्षण in अनवेक्षण VII, 3, 1 and पृषदाज्यावेक्षण V, 17, 12.
अवेष्टि IX, 28, 16.

अवैदेशी XIII, 24, 14 (Comm. अप्रधानस्य वशमनया व्यवस्थया
नयेत्। कया। उच्यते। अवैदेश्या। विदेशे भवं वैदेश्यम्। न
विद्यते वैदेश्यमस्यां व्यवस्थायामिति सा व्यवस्था अवैदेशी)

अव्यक्त XVI, 20, 3.

अव्यवस्थ (v. l. अव्यवस्त) XVI, 7, 9 (Comm. अव्यवहृताभिः)

अव्यावर्तमान VI 13, 11.

अव्रत्य III, 4, 11.

1. अश् अश्रुते XIV, 33, 9. 12. 15. 19; XV, 12, 5; अश्र-
वामहे XIV, 12, 11; आश्रुत XIV, 33, 8. 11. 14. 18.

+ वि अश्रुते। अश्रुवीच। आश्रुत XVI, 1, 1.

+ सम् अश्रवामहे XVI, 1, 9.

2. अश् अश्राति III, 8, 15; अश्रीयात् II, 3, 26; अश्रीयाताम्
IV, 1, 2; अश्रासुम् VI, 1, 5; अश्रित्वा XIV, 27, 1.

+ प्र अश्राति IV, 13, 3; VII, 7, 3; अश्रन्ति III, 16, 25;
अश्रीयात् IV, 5, 5. 8; अश्र I, 12, 5. 6; II, 9, 14; IV, 5,
5. 8; 7, 8; 21, 14; VIII, 9, 9.

अशक्य XIII, 14, 1.

अशन in हविस्च्छिष्टाशन III, 8, 13.

अशनायापरीत XV, 19 (p. 191, 13.)

अशीति XVIII, 7, 1. 2; 8, 1; 12, 1.

अशीतिशते (द्वे) XVI, 8, 10.

अशुष्क I, 6, 8.

अस्मन् IV, 15, 5; 16, 3.

असु III, 4, 12.

अस्य II, 3, 21; III, 18, 8; IV, 6, 15; VII, 21, 9; IX, 23, 4;
XIV, 40, 15; 41, 10; XVI, 1, 14. 15. 16; 3, 11. 13. 18.
25. 27; 15, 3; 18, 10. 11; 22, 4; अस्या XIII, 29, 21. (Cf.

शतास्य । श्यावास्य । श्वेतास्य)

अस्यतेदनि XVI, 18, 19.

अस्यचिरात् XVI, 22, 3.

अस्यपाल XVI, 24, 5.

अस्यमेध XVI, 1, 1; 2, 34; 8, 3. 14. 23; 10, 1; 18, 10.

अस्यरथ XIV, 33, 20; 34, 2; 40, 13; XVII, 5, 1; 15, 1.

अस्यसहस्र XVI, 30, 10.

अस्यस्तोमीय XVI, 22, 5.

अस्यिनौ XIV, 70, 1; 72, 1; XV, 22 (p. 193, 4; अस्यिना 193,
6.)

अस्य्य (वस्य) XVI, 11, 23.

अस्यक XV, 26 (p. 195, 1).

अस्यन् VI, 4, 7; VII, 27, 14; IX, 20, 16; XIV, 80, 2; 81, 2;
82, 2; XVI, 3, 2; 27, 2; XVIII, 1, 6; 7, 4; 13, 9; 18, 3.

अस्यस्यस्यस्य XIV, 2, 2; 61, 3.

अष्टम X, 10, 1; XV, 12, 6; XVI, 2, 22; 11, 22; 27, 6; 29,
17; अष्टमी X, 1, 1; XV, 12, 6; XVII, 12, 4.

अष्टमनवमौ V, 20, 3; XVI, 15, 12.

अष्टरात्र XVI, 27, 1. 7.

अष्टविध XVI, 27, 1. 2. 7.

अष्टाकपाल XIII, 29, 29; XIV, 2, 17; XVI, 1, 11.

आष्टर VII, 26, 10; 27, 16. 26; IX, 5, 12; XIV, 2, 2; XVI,
27, 2.

अष्टाचत्वारिंशत्सोम X, 11, 1.

अष्टादश XIV, 41, 3.

अष्टादशाक्षर X, 8, 11.

अष्टादशाह XIII, 24, 6.

अष्टापदी XIII, 3, 5.

अष्टाविंशति XIII, 25, 5.

अष्टीवन्त् IV, 14, 32; 15, 19.

1. अस् अस्ति XV, 22 (p. 192, 13. 17); 24 (p. 193, 21); अस्ति
I, 1, 40. 44; 12, 11; III, 2, 9; 3, 9; 10, 7; 19, 7; 20,
12. 13; 21, 10; IV, 4, 7; 14, 2; VII, 26, 6; XV, 17
(p. 189, 2). 19 (p. 190, 7); XVI, 15, 1. अस्ति XV, 26 (195
10); अस्ति (= अस्ति आ ?) XV, 26 (195, 2); अस्ति V, 19, 5;
अस्ति XV, 25 (p. 194, 17); अस्ति I, 17, 13; II, 3, 23; III,
21, 2; IV, 1, 3; 3, 7; 8, 5; VII, 26, 6; XI, 12, 1; XII,

7, 3; 13, 5. 6; XIII, 20, 9; XIV, 29, 2: 51, 1; 62, 2;
XV, 25, 27; XVI, 22, 21; ff; स्युस् XIV, 84, 3; XVII, 4,
4. 7; XVIII, 24, 31; असानि X, 21, 9; असु XV, 18 (189,
9); सन्त् XV, 25; सती XVI, 11, 17; आस XIV, 27, 1;
40, 1; XV, 16, 12; 17 (p. 18 7, 22). 18 (189, 10). 24 (193,
19); XVI, 29, 9; आसुस् XIV, 62, 2; XV, 20 (p. 191, 15).
26 (p. 195, 3); आसीत् XVI, 10, 1.

2. अस्

- + व्यति आसम् XV, 1, 8.
  - + अप अस्य V, 13, 3.
  - + अभि अस्यन्ति VII, 26, 12; IX, 18, 2.
  - + उप अस्यन्ति VIII, 2, 13.
  - + नि अस्यते I, 15, 14.
  - + उपनि अस्य IV, 5, 2.
  - + निस् अस्य I, 6, 6.
  - + परि अस्यन्ति XVIII, 24, 23; अस्य II, 9, 14.
  - + परा अस्य XIII, 29, 2.
  - + विपरि अस्येत् XII, 11, 9; XVI, 7, 12; 21, 22.
- अस्येयुः XIII, 1, 5.
- अस्त XII, 4, 6; XIV, 52, 8.
- आसम् XI, 4, 3; XVI, 10, 12.

+ प्र अस्थति XVII, 10, 13; अस्थन्ति III, 16, 26.

+ प्रति अस्थति II, 7, 12.

+ सम् अस्थेत् VII, 26, 6.

अस्थ VI, 3, 10; XVIII, 14, 5.

अस्त IV, 2, 6; V, 10, 18, 21 (cf. समसोपस्थान-
प्रभृति).

+ उपसम् IV, 12, 10.

असंयुज्य I, 1, 14.

असंवत्सरदीक्षित XVI, 20, 10.

असंवत्सरभृतोश्च XVI, 20, 11.

असंवर्तमान XVI, 1, 8.

असंविदान III, 6, 1.

असंसृजन्त् II, 9, 4.

असंस्थित VI, 13, 3.

असंस्पर्शन VII, 5, 10.

असंखादन्त् IV, 7, 8.

असंतत III, 16, 9.

असंतम्बन्त् VII, 15, 2.

असंधावमान IV, 15, 3.

असंधेय XV, 24 (p. 194, 9, 10).

असंनयन्त् I, 3, 15, 18.

असंप्रकीर्ण XVIII, 24, 26.

असंप्रेषित VII, 15, 2; X, 1, 11; XVI, 17, 4.

असंमित XIII, 11, 6.

असर्ववृष्ट XII, 7, 3.

असि XV, 21 (p. 192, 9).

असित (धान्वन) XVI, 2, 19.

असिबद्ध XIV, 22, 10.

असुर (plur.) XIV, 27, 1; 23, 1; 29, 1; 32, 1; 38, 1; 40, 1;
50, 1; XVI, 2, 20. (Cf. देवासुराः)

असुरविद्या XVI, 2, 21.

असु VI, 1, 6.

असौ XVI, 21, 15; XVIII, 24, 2; असावसौ I, 14, 17 etc.

असौयज VII, 8, 4.

अस्तमय XI, 13, 2. (Cf. पर्यस्तमयम्)

अस्तमिते I, 3, 5.

अस्तुत XIII, 10, 4.

अस्तृ XVII, 5, 3.

अस्थि IV, 15, 8; XIII, 11, 1. 8.

अस्थिकुम्भ XIII, 11, 2. 9.

असन् VI, 1, 6.

अस्योनौ XI, 13, 21. 33; 14, 6.

अह् आह III, 15, 11; 16, 23; IV, 15, 7; V, 11, 1; 16, 9
VI, 9, 6; VII, 2, 11; 6, 4; 8, 7; 9, 7; 14, 9; VIII, 11, 7;
X, 1, 11; XVI, 7, 7; XVII, 11, 3; 14, 4; 15, 9; XVIII,
24, 10.

आहुस् XV, 7, 6; XVI, 7, 4; 20, 12; 22, 11. 20. 21.
23. 25. 27; XVII, 13, 8.

+ अनु आह I, 2, 27; V, 15, 4. 5; 16, 8; 18, 1; 19, 13;
VI, 3, 9; 9, 7; VII, 6, 1; 7, 1; XIV, 33, 16.

+ प्र आह VII, 10, 2; XVII, 17, 10.

+ प्रति VI, 7, 9; XVI, 4, 8; 5, 2; 6, 3; 13, 17. 18.

अह वैव XIV, 50, 1.

अहंश्रेयस XIV, 29, 1.

अह (cf. अद्वादशाहम् । अष्टादशाह । एकाह । कतिपयाह ।
द्वादशाह ।

अहत IV, 15, 4; 16, 9.

अहन् and अहस् (अहर्) I, 3, 6; X, 1, 9; 12, 1; XI, 2, 1;
XII, 27, 4. 5; XIII, 16, 5, 20, 8; XIV, 1, 2; 20, 3; 46,
2; 48, 2; 74, 1; XV, 1, 13; 2, 33; 12, 6. 14; XVI, 3, 7;
8, 21; 40, 10. 17; 15, 4. 13; 20, 12; 21, 7; 23, 5; 24, 3.
11. अहरहः V, 11, 14; XIV, 6, 6; अह्ना XI, 4, 14; 5, 8;
अह्नः X, 1, 14; 5, 21; 8, 13; 9, 6; XI, 9, 9; XII, 2, 23.

24; 6, 4; 7, 2, 3; 27, 6; XIII, 15, 13; 20, 12; XIV, 11, 9; 16, 10; 23, 4; 24, 5; 25, 5; 27, 13; 29, 8; 31, 5; 33, 22; 34, 4; 35, 2; 36, 2; 37, 2; 49, 3; 50, 2; 58, 2; 59, 2; 60, 3; 71, 4; XV, 13, 9; 22 (p. 193, 9); XVI, 21, 3, 18, 20, 26; 23, 9, 10, 11, 12; XVIII, 23, 16; 24, 9 (= dat.); अहनि V, 10, 35; 11, 10; VII, 15, 18; XII, 2, 13; 3, 22; 4, 4, 22; 5, 23; 7, 3; 9, 10; 10, 4; 12, 2; XIV, 1, 2; 8, 9; XVI, 18, 13; 21, 20; 22, 4; XVII, 6, 3; अहन् (=अहनि) XVI, 22, 15; अहनी XII, 27, 5; XVI, 9, 2; 15, 12; 21, 22; अहोः X, 9, 15; XII, 3, 17; XIII, 5, 1. अहानि X, 1, 4; XIII, 20, 2; 27, 7; अहोभिः XIII, 14, 10. (Cf. अघाहन् । पृष्ठ्याहन्)

अहर्थीग XIII, 1, 4; 19, 17; 24, 19.

अहःसंघात X, 1, 20; XII, 2, 1; XVI, 20, 3.

अहीन (1.)° V, 1, 10. (2.) XI, 1, 3, 5; XIV, 1, 1; XVI, 19, 1; 20, 8; 30, 12. (Cf. सत्ताहीनाः)

अहीनसूक्त XII, 3, 14, 20; 4, 18, 20; 5, 17; 6, 18, 19; 8, 4.

अहुता II, 7, 8.

अहोम III, 2, 11.

अहोरात्र XIV, 79, 2; XVI, 20, 2.

अहोरात्रस्तोम XIV, 79, 1.

आ

आ (1.) (praep. c. abl.) I, 12, 7; 15, 15; II, 6, 12; 7, 7; 13, 7; 14, 5; 17, 5; III, 1, 9; IV, 4, 13; 10, 2; 12, 1; 15, 6; 19, 7; 21, 22; V, 6, 9; 14, 2; 19, 16; VI, 6, 21; VII, 3, 1; 4, 17; 6, 7; VIII, 12, 9; 15, 1. 2. 4. 5. 6; IX, 23, 13; X, 21, 10; XI, 14, 21; XIII, 14, 9; XVI, 14, 1; 18, 17; XVII, 13, 12; 17, 3. 11; XVIII, 24, 23. (2.) आ or आस् XVII, 15, 9 in आ वेला.

आंशव XVI, 12, 20.

आकार I, 2, 1.

आकाश IV, 8, 6; XIII, 5, 22; XVII, 13, 8.

आकृति in पुरुषाकृति IV, 15, 22.

आक्रमण in बहिराक्रमण I, 4, 1.

आखण XVII, 5, 5; 15, 4.

आख्या I, 16, 2.

आख्याट XV, 27 (p. 196, 7).

आख्यान XV, 27 (p. 195, 22).

आगन्तु V, 20, 3; XIII, 16, 2.

आगम IX, 1, 8. (Cf. एकागम । त्रयोदशागम)

आगस्त्य IX, 20, 11. 13.

आगार in यज्ञागार V, 14, 1; XVIII, 24, 14.

आग्नावैष्णव II, 4, 2; IX, 24, 2; XV, 16, 1; ०वी V, 3, 1;
VI, 1, 22; XIV, 6, 6. (Cf. आग्नेयाग्नावैष्णव)

आग्निमारुत VIII, 6, 1; 7, 11. 20; 14, 6; IX, 1, 8. 11; X,
2, 9; 3, 15; 4, 15; 5, 24; 6, 19; 8, 15; 9, 17; 11, 9; XI,
6, 8; 7, 12; 8, 7; 9, 8; XVIII, 23, 1. (Cf. वैश्वदेवाग्नि-
मारुत)

आग्निमारुतसूक्त XVIII, 23, 15.

आग्निवारुणी II, 5, 30.

आग्निष्टोमिक XVI, 20, 12.

आग्नीध्र (1.) III, 8, 25; VII, 4, 10. 11; 17, 11; VIII, 2, 11;
X, 1, 18; XIII, 14, 1. (2.) VI, 12, 11; XIII, 29, 4; XIV,
22, 11; XVII, 5, 5. 8; 6, 4; 11, 4.

आग्नीध्रीय III, 21, 4; V, 10, 35; 14, 4. 13; 15, 10; 19, 1;
VI, 2, 1; 3, 8; 12, 13; 13, 9; VIII, 8, 9. 10; 9, 9; 12,
10; XIII, 3, 4; XVII, 7, 11; 11, 4.

आग्नेन्द्र III, 12, 3.

आग्नेय I, 3, 11; 8, 4; II, 5, 2. 8; III, 8, 9. 18; 9, 2. 5; 10,
4; 13, 6; IV, 20, 6; VI, 3, 11; 9, 1; 10, 1; IX, 20, 18;
23, 8. 12; XIII, 29, 29; XIV, 51, 4; 57, 18; XV, 1, 21;
3, 16; XVI, 1, 11; 9, 27. आग्नेयी II, 3, 9. 14; VIII, 13,
2; XIV, 6, 6.

आग्नेयाम्नावैष्णवी III, 11, 7.

आग्नेष्वेन्द्र III, 11, 11; IX, 24, 7.

आययण II, 3, 36; XIV, 5, 2.

आययणदेवता III, 12, 17.

आयहायणी III, 15, 3.

आङ्गिरस XV, 24 (p. 193, 21); 25 (p. 194, 15); XVI, 2, 12.

आङ्गिरसामयन XIII, 28, 3.

आचमनप्रभृति I, 1, 8.

आचमनीय IV, 21, 5. 25.

आचार्य III, 16, 21; IV, 21, 1.

आजि XVII, 5, 3.

आजीगर्ति XVI, 11, 2.

आज्य (1.) II, 3, 10; 7, 9. 11. 12; III, 20, 14. 20; IV, 8, 1;
18, 10; V, 5, 2; 8, 2; IX, 27, 6; XIII, 3, 2; XIV, 22,
16; (cf. पृषदाज्य) (2.) (अज्ञ) VII, 5, 20; 9, 1. 3; 10, 1;
VIII, 14, 2; X, 2, 2; 3, 2; 4, 2; 5, 2; 6, 2; 8, 1; 9, 2;
10, 2; 11, 2; 13, 1; XI, 2, 2; 4, 2; 7, 1; 8, 1; 9, 1; 10,
2; 11, 7; 13, 11. 18; 15, 2; XII, 9, 2; XIV, 3, 3; 52, 4;
61, 3; XV, 1, 32; 6, 2. 5; 11, 3; 13, 3; XVI, 7, 13; 14,
1. 2. 3; 21, 5. 17; XVII, 8, 1.

आज्यप्रउगयोः VII, 5, 21.

आज्यभाग I, 8, 1; 16, 3; II, 2, 13; 5, 12, 22; III, 7, 3; 13,
21; 15, 8; 16, 24; IV, 20, 6; V, 5, 5; 18, 5; VIII, 11,
12. (Cf. सद्विद्वज्यभाग)

आज्यभागप्रवृत्ति III, 15, 13; VIII, 12, 12.

आज्यभागान्त I, 14, 22.

आज्यलेप VII, 5, 10.

आज्यस्वात्मी XVII, 11, 4.

आज्याहुति IV, 17, 13; 18, 7; 20, 6.

आज्येय IX, 25, 1.

आतान in एकाहातान XVII, 9, 4. XVIII, 22, 3.

आतिच्छन्दस IX, 27, 1; X, 8, 2.

आतिथ्या V, 10, 1; IX, 24, 6.

आतिथ्यापर्यन्त XV, 13, 2.

आत्मन् (1.) II, 12, 11; 17, 8; IV, 8, 3; XIV, 32, 1; XV, 17
(188, 11); 19 (190, 22); 20 (191, 16); XVI, 15, 1; 16,
1; 29, 7; XVII, 16, 1. 2. 3. 4.; आत्मन् (= आत्मनि) XIV,
28, 8. 9; XV, 6, 6. 7 (2.) XV, 7, 6. 7. 8 (Comm. ततो
मुख्यं स्तोत्रियं) XVII, 14, 3. (3.) XVIII, 1, 3. 11. 23. (Comm.

आत्मशब्देन सकलं परिधानीयान्तं ब्रह्ममुपलक्ष्य)

आत्रेय X, 4, 4; XVI, 18, 18.

आदापनादि in सुगादागनादि I, 14, 22.

आदि VII, 15, 1; VIII, 1, 2; XII, 13, 5. (Cf. अग्निप्रणय-
नादि । अनुयाजादि । कर्मादि । चतुर्विंशत्यक्षरादि । परिव्ययणी-
यादि । सुतादि । मनेतादि । रौद्रादि । शस्त्रादि । खुगादाप-
नादि । खरादि)

आदितस् IX, 21, 3; XIV, 56, 10; XVI, 20, 4.

आदित्य (1.) XVI, 2, 7; आदित्याः IX, 24, 2; XIV, 33, 14;
40, 1;—II, 7, 13; III, 17, 6; IV, 12, 10; 13, 1; 15, 4;
V, 2, 3; VI, 13, 2; XI, 13, 2; XVII, 1, 4; 13, 7. (2.) II,
3, 4. 14. 17; XIV, 2, 15. 21; XV, 14, 13. (3.) (Yajñakratu)
XIV, 36, 1; (4.) XII, 19, 5.

आदित्यानामयन XIII, 22, 6; 28, 2.

आदित्यग्रह VIII, 1, 2; XIV, 56, 1.

आदित्यग्रहसावित्र्यहौ VII, 3, 4.

आदित्यवन्त् VI, 9, 13.

आदित्यव्रत XII, 9, 12.

आदित्याभिव्याहार XIV, 36, 2.

आदित्योपस्थान VI, 13, 13.

आदिप्रदिष्ट VI, 1, 25.

आदिव्यञ्जन I, 1, 19.

आदिष्टदक्षिण I, 12, 11.

आदेश III, 7, 8. (Cf. अनादेश)

आदेशन in देवतादेशन I, 2, 19.

आद्य XII, 9, 2. (Cf. ऐन्द्रवायवाद्य)

आद्यन्तयोः VI, 1, 18.

आधान in समिदाधान II, 15, 3 and समिदाधानमन्त्र I, 2, 23.

आधिकारिक III, 19, 8.

आधिपत्य XV, 11, 1; 12, 1; XVI, 15, 1.

आधेय in पुनराधेय VIII, 13, 4.

आनडुह IV, 16, 2; XVII, 3, 5.

आनन्ध XVI, 15, 1.

आनीकवत XIV, 10, 16.

आनुपूर्व्य आनुपूर्व्यम् VII, 27, 30; आनुपूर्व्येण IV, 2, 7; आनुपूर्व्ये
XIII, 1, 3. (Cf. सोदनानुपूर्व्ये । देवतानुपूर्व्यम् । दीक्षणानु-
पूर्व्येण । प्रवरानुपूर्व्येण)

आनुयाजप्रसव IV, 7, 3.

आनुष्टुभ VI, 4, 2; 5, 3; 6, 3; IX, 20, 9; 27, 1; X, 5, 3. 10.

14; XI, 12, 8; XIV, 19, 3; XV, 10, 4; XVIII, 18, 1.

आनेभद्रीय X, 13, 18; XI, 15, 9; XV, 3, 1; XVIII, 22, 8.

आप् आप्नोत XIV, 2, 9; 9, 10; 26, 4; 42, 13; XVI, 1, 1;

3, 8; 8, 20. 25; 10, 1; 19, 2; 20, 2. 19; 21, 2; 22, 30;

23, 4. 26; 24, 2. 21; 25, 2; 26, 2. 7. 11; 27, 2. 7; 28, 2.

5; 29, 2. 18; 30, 2. 13; आप्नुयाम् XIV, 28, 1; XVI, 1, 1;

- आप्तवानि XIV, 33, 21; 34, 3; XVI, 2, 35; 8, 4. 15. 24;
15, 16; आप्नेत् XIV, 8, 1; 17, 1; 18, 1; 19, 1; 20, 1;
24, 1; 25, 1; 26, 1; 28, 1; 33, 1; 34, 1; 35, 1; 36, 1;
37, 1; 58, 1; 59, 1; 63, 2; 64, 1; 66, 1; 67, 1; XV, 9,
2; XVI, 1, 1; 10, 1; आप XV, 1, 12; आप्तुः XV, 1, 12;
आपुः XIV, 14, 1; 69, 2; 75, 2; 76, 2; 77, 2; 78, 2; 79,
2; 80, 2; 81, 2; 82, 2; 83, 2; 84, 2; आप्त XV, 5, 13 (cf.
अनाप्त); ईप्सेत् XIV, 62, 2; ईप्सन्त् XIV, 17, 1; 18, 1; 19, 1.
+ प्र आप्नेति XV, 16, 7; 18 (189, 21); XVI, 29, 11; आप्नेतु
XV, 18 (189, 21); आप्तुयात् III, 8, 14; आप XV, 18 (189,
22); XVI, 29, 6; आप्तु XV, 18 (190, 1); आप्य XIII, 29,
20.
+ सम् आप्त XV, 14, 13.
+ विस्म आप्त IV, 14, 2.
आपूर्यमाणपक्ष XIII, 29, 7.
आपोरेवती VI, 3, 11; IX, 20, 7.
आपोहिष्ठीया (plur.) IV, 11, 6; 21, 5; VIII, 6, 7; 7, 12. 20;
XIV, 57, 7.
आप्ति (आप्यै only) XIV, 2, 11. 13; 4, 5; 11, 7; 15, 5; 41,
5; 42, 5; XV, 1, 6; 5, 12; 12, 16; 13, 12; XVI, 1, 5; 7,
14. 16; 14, 3. 5; 21, 16.

आप्तोर्याम आप्तोर्यामः XV, 5, 13; XVI, 15, 7; आप्तोर्यामे XV,
11, 14.

आप्तोर्यामन् आप्तोर्यामाणम् XV, 5, 1.

आप्तोवाजपेथ (p) XV, 3, 16.

आप्य XIV, 72, 1.

आप्यायनप्रभृति V, 8, 6.

आप्यायनी VII, 5, 17.

आप्यायितवती VII, 15, 4.

आप्यायितवतीप्रभृति VII, 15, 9 (see critical notes).

आप्ती V, 16, 5; 18, 3; XIII, 3, 21; XVI, 12, 18.

आप्तीसूक्त XI, 13, 7.

आभिप्रतारिण XV, 16, 10.

आभिज्ञविक X, 9, 9; XI, 4, 2; 7, 5; XII, 27, 2. 6; XIII,
15, 5. 6; 17, 1; 19, 13; XVI, 8, 26; 23, 23; 24, 13. 15.
17; 26, 8; 27, 3.

आभौक XIII, 5, 14.

आभौश्व XIII, 5, 14.

आभृति XV, 17 (p. 188, 19.)

आमावाख्य I, 3, 2; III, 2, 1. 8; 3, 1. 8; 8, 16; 11, 2; XIII,
29, 7.

आयतन in अन्धायतन XVIII, 24, 27; प्राणायतन IV, 14, 16;

यथायतनम् XVII, 12, 5.

आद्यनिगद VI, 1, 9.

आयाम in परोद्विद्यायाम

आयुष्काम XIV, 12, 2.

आयुष्कामयज्ञ XIV, 8, 11.

आयुस् (1.) XIV, 12, 2. (2.) XI, 4, 7; XIII, 19, 16; 22, 5; 29,
10, 25; XIV, 22, 3; XVI, 9, 4; 22, 14, 28, 4. (Cf. गोआयुषी)

आयोग in द्वादशयोग III, 18, 10.

आरण्य XVI, 3, 28.

आरम्भण in त्रयस्त्रिंशदारम्भण XIII, 16, 4, 5 and षष्ठ्यारम्भण XIII,
19, 11; 22, 3.

आरुण IV, 2, 14; 16, 5.

आर्चोपासङ्ग XIV, 33, 20.

आर्चनानस XVI, 11, 8.

आर्ति XIII, 3, 4.

आर्लिञ्च XIII, 14, 2. (Cf. न्यस्तार्लिञ्च)

आर्द्र IV, 15, 5.

आर्द्रदण्ड III, 20, 2.

आर्द्रवसन XVIII, 24, 7.

आर्भव VI, 8, 12; VIII, 1, 9; 3, 14; X, 8, 18; XI, 2, 9; 5,
4; 6, 7; 7, 9; XIV, 24, 2; 33, 5; 56, 8; 61, 6; XVIII,
22, 6.

आर्भञ्जातवेदसीये XVI, 20, 16.

आर्भ्वमाहते XI, 14, 32.

आर्य in गूडार्थो XVII, 6, 1.

आर्ष VI, 1, 2.

आर्षेय I, 4, 15; III, 16, 23; V, 1, 1; 16, 5.

आवपन XIV, 2, 20; 13, 8; XVIII, 17, 1.

आवाप I, 16, 3.

आवापस्थान IV, 15, 10; XII, 2, 9; 6, 2.

आवाहन I, 2, 1; 16, 10.

•आविक• III, 8, 12.

आविञ्चित XVI, 9, 14.

आवृत् I, 1, 10; IV, 20, 4.

आवृत्त see वृत् + आ

आवृत्तस्त्रोम XII, 2, 25.

आवृत्ति III, 20, 12, 13: (Cf. अनावृत्ति).

आवृत्ति V, 3, 7; VI, 1, 23; X, 1, 16.

आवृत्त in अधोबिन्धावृत्त IV, 3, 7.

आश्वमेधिक XVI, 10, 2; 12, 8; 14, 1.

आश्विन VI, 6, 1; 11, 4; 13, 13; VII, 2, 1, 8; 3, 3; 5, 4, 5;

IX, 19, 4; 20, 3; X, 1, 20; 7, 6; XI, 13, 15; XIII, 10,

1, 11; XIV, 13, 1; XV, 8, 6; 15, 2; XVII, 8, 7; आश्विनी

IX, 20, 14; XIII, 10, 2, 3; XIV, 40, 22.

आषाढी II, 5, 6; III, 14, 1.

आस् आस्ते VI, 13, 5; XIV, 6, 6; XV, 19 (p. 190, 12); XVII,
13, 12; 17, 3; आसते X, 21, 10; XVI, 2, 2. 5. 8. 11. 14.
17. 20. 23. 26. 29; आषौरन् XIII, 14, 1; 20, 14; आसीन
III, 14, 9. 14; IV, 3, 7; V, 14, 8; X, 21, 6; XV, 19 (190,
12); 27 (196, 1); आसित्वा II, 7, 7; IV, 4, 13.

+ अधि आस्ते IV, 21, 2.

+ उप आसते XVIII, 24, 28.

आसह ज्ञायोगि XVI, 11, 17.

आसन II, 7, 16; IV, 6, 4; XV, 27 (p. 196, 7) (Cf.
यथासनम्)

आसन्दी XVII, 2, 6; 14, 6.

आसविह (सविह) XV, 14, 4. 7; XVI, 1, 17. 19.

आसाद् VI, 12, 14.

आसीनन्याय I, 1, 15.

आसुर XV, 15, 11.

आस्तव VI, 12, 7; XVI, 3, 18; 12, 17.

आहनस्या XII, 24, 1.

आहवनीय I, 6, 11; 15, 17; II, 6, 2. 12; 7, 8. 14. 16; 8, 22;
12, 6. 8. 9; 13, 2; 14, 4; 15, 2; 17, 5; III, 12, 17; 14,
8; 17, 2; 19, 4. 9. 10. 12; 21, 5; IV, 2, 2. 6; 8, 3; 12,

(३२५)

1. 7. 10; 13, 3; 14, 10; V, 2, 3; 4, 4; 6, 7; 8, 3; 9, 4;
14, 16; VI, 8, 3; 12, 3; VIII, 8, 9. 11; 9, 2; 11, 15;
XIII, 29, 2; XVI, 16, 1; 18, 13.

आहार्य VII, 27, 29.

आहाव VII, 9, 1; 10, 4. 8; 19, 6. 21; 21, 8; VIII, 3, 5; 7,
6; IX, 6, 17; 20, 28; X, 13, 24. (Cf. चतुराहाव)

आहावप्रभृति VIII, 15, 2.

आहिताग्नि II, 3, 26; XIII, 14, 1; XVIII, 24, 27. (Cf.
अनाहिताग्नि)

आहीनिकी IX, 19, 1.

आङ्गति II, 9, 7; V, 4, 2; 14, 14; VI, 7, 2; VIII, 1, 7;
XIII, 12, 13. (Cf. आज्याङ्गति । प्रथनाङ्गति । प्रातराङ्गति ।
प्रायस्विन्नाङ्गति । सर्वाङ्गति । सायमाङ्गति)

आहार XVI, 9, 11.

इ

इ ए अय

एति XIII, 29, 29; XIV, 12, 2; XVII, 11, 1.

यन्ति XIII, 29, 7. 9. 11; XV, 13, 13; XVI, 18, 18; 23,
13; XVIII, 24, 12. अयानि XIV, 2, 16; 13, 3; एहि XV,
24 (193, 22) आयन् (not आ+आयन्) XIV, 40, 1; एयाम्,
XIV, 40, 1; अयन्तीनाम् XVI, 22, 21; (cf. यथेतम्)

- + अति यन्ति XIV, 26, 3; आयन् XV, 17 (p. 188, 10); इत
III, 3, 1; 21, 12.
- + उपाति इत्य XII, 13, 5.
- + अधि ईयते XV, 27 (p. 195, 20).
- + अनु इत (ipv.) XV, 27 (p. 195, 16).
- + अन्तर इयात् VI, 6, 19.
- + अभि एति II, 11, 6; 12, 3.
- + अव एति III, 14, 19; VIII, 9, 10.
- + अन्व आयन् XIV, 32, 1; ईयुः XIV, 32, 1.
- + अभव यन्ति XIII, 29, 21. 30.
- + व्यव यन्ति VII, 10, 3; इयात् I, 1, 9; इत II, 15, 6.
- + असम् इत I, 3, 5 (cf. प्रथमास्मिन्ते)
- + अभ्यसम् इयात् III, 19, 9; इत III, 19, 17.
- + आ यन्ति VIII, 8, 9; XIV, 14, 1; बन्त्, यती V, 10, 2.
24; VI, 7, 7; XVIII, 21, 6; इयाय XV, 18 (p. 190, 5).
19 ff.; इत्य IV, 12, 10; XIV, 7, 1 (cf. यथैतम्)
- + उदा एति XIV, 40, 12; इत्य IV, 12, 10; XIII, 6, 4; XIV,
6, 6; XV, 20 (p. 191, 20).
- + पर्वा इत्य XV, 18 (p. 190, 5) ff; XVII, 11, 4.
- + पला (cf. पलायमान पलायित)
- + प्रत्या यन्ति IV, 6, 12; 15, 4; VI, 13, 11; इत्य VIII, 5, 7.

- + समा यतीषु VI, 7, 5.
- + उद् द्यात् I, 3, 5; इत II, 7, 4; IX, 20, 20; XI, 13, 3. 5.
- + अभ्यद् इत II, 7, 7; III, 19, 9. 17.
- + उप यन्ति VIII, 10, 3; XIII, 19, 7. 9. 11. 16; 21, 5.
11; 22, 3; XVI, 28, 4; XVIII, 24, 1; इहि XV, 25 (194,
12); इताम् (१) XV, 27 (195, 17); इयाम् XV, 25 (194, 15.
21); इयास् XV, 25 (194, 18); इयात् III, 13, 30;
इयाय XV, 19, (191, 14) इत्य X, 21, 12; XIII, 17, 1; 19,
7. 9. 14. 16; 21, 5. 8. 11; 24, 2; 29, 2.
- + परि एति IV, 16, 10; XV, 11, 1; 12, 1; XVI, 15, 1;
यन्ति XIII, 11, 4; XVII, 14, 13; 17, 8; इयाम् XV, 11,
1; 12, 1; ऐत् XV, 11, 1; 12, 1; XVI, 15, 1; एयन्त्यः
XVII, 4, 8; इत्य V, 8, 3; (cf अग्रनायापरौत)
- + प्र ईयेत XIV, 3, 13; इत IV, 14, 3.
- + अभिप्र द्यात् IV, 14, 2.
- + प्रति एति XVI, 24, 11; द्यात् I, 16, 12; 17, 7; VI, 1,
26; यन्तु XV, 24 (194, 6); इयाय XV, 22 (193, 3); ईयेत
I, 2, 21; XII, 3, 16; XIII, 15, 5; इत 15, 26 (195, 26).
- + अनुसम् एति IV, 6, 13; V, 10, 15; 14, 22; IX, 24, 9;
इयात V, 6, 5; VI, 9, 11; यन्त् III, 14, 10; V, 6, 3; 13,
5; 14, 12. 15; VIII, 10, 2; 15, 11.

इज्या I, 3, 7; III, 15, 13. (cf. अनिज्या)

इतर I, 12, 6; 16, 4; II, 13, 3; VII, 18, 8; X, 12, 6; XII,
2, 24; 9, 4; 10, 6; 12, 6; 24, 5; 26, 3; XIII, 2, 8;
3, 5; 24, 15; XIV, 22, 8; 25, 2; 26, 2; 41, 3; 42, 3;
XVI, 23, 24; 24, 18; 26, 9; 27, 4; XVII, 4, 7; XVIII,
2, 6; 22, 7; 24, 7.

इति I, 1, 21; 3, 8; 14, 17; 15, 2. 5. 6. 13; 16, 2; II, 7, 18;
8, 9. 10; 9, 7. 8. 9 etc.

इतिकरण I, 2, 25.

इतिहास XVI, 2, 24.

इतिहासवेद XVI, 2, 24.

इत् XV, 19 (p. 190, 8).

इदम् I, 3, 5 etc.

इध् see इन्ध्

इध III, 14, 11; IV, 6, 14; 16, 3; XIV, 22, 14.

इन्दुमन्त् II, 5, 15.

इन्द्र I, 8, 14; IX, 27, 1; 28, 8; XIV, 12, 2; 26, 1; 29, 5;
33, 1. 8. 11. 14. 18; 43, 1; 44, 1; 45, 1; 46, 1; 47, 1;
48, 1; 49, 1; 50, 1; 58, 1; 62, 2; XV, 1, 10; 14, 4; 18
(190, 5); 19; 22; XVI, 2, 28. इन्द्र वसुमन्त् रुद्रवन्त् आदि-

- त्यवन्त् ऋभुमन्त् विभुमन्त् वाजवन्त् बृहस्पतिमन्त् विश्वदेव्यावन्त्
VI, 9, 13; षोष्ठ IX, 26, 2; प्रदात् III, 2, 2; विमृष् III, 1,
1; वृचहन् III, 3, 2; सुचामन् XIV, 13, 1. 9; 15, 4.
- इन्द्रकुची XIII, 29, 23. 25.
- इन्द्रकतु XII, 9, 17.
- इन्द्रनिहव VII, 19, 10; 26, 1; XII, 6, 12; XVIII, 10, 12.
- इन्द्रब्राह्मणस्यत्याः VII, 25, 11.
- इन्द्रवज्र XIV, 8, 14. (Cf. खर्जिदिन्द्रवज्रयोः)
- इन्द्रस्तुत् XIV, 58, 1; XVI, 15, 3; 29, 15.
- इन्द्रस्तोम XIII, 21, 7.
- इन्द्राग्नी XIII, 29, 24; XIV, 29, 1. 6.
- इन्द्राभिव्याहारे XIV, 33, 22; 37, 2; 58, 2.
- इन्द्रावरुणाभिव्याहारे XIV, 35, 2.
- इन्द्राविष्णुः (1) XIV, 37, 1.
- इन्द्राविष्णू XIV, 71, 2.
- इन्द्रोतः शौनकः XVI, 7, 7. 27.
- इन्ध् इन्धीत XIII, 29, 28.
- + षम् इद्ध XVII, 13, 6. (Cf. सुषमिद्ध)
- इरावती XV, 17 (p. 188, 11.)
- इल्लसंवर्तम् XVII, 5, 6.
- इला I, 10, 1; 11, 1; 15, 5; III, 16, 25; IV, 9, 1; V, 3, 7;

19, 12; VII, 5, 7; 17, 15; VIII, 2, 13; XIV, 10, 20.

(Cf. पुरोस्ताभेजा and खिष्टकृदिल)

इजादध इजादधस्य III, 9, 1; इजादधौ XIV, 5, 2.

इजान्त I, 15, 7; III, 15, 13; V, 7, 7; VIII, 1, 9; 12, 14.

इव II, 8, 13; VI, 1, 5; VII, 8, 12; XIV, 47, 2; 50, 1;

XV, 21 (192, 10).

1 इष् इच्छन्ति XV, 17 (p. 188, 3); इच्छन्तो VII, 4, 13; इच्छेत्
XIV, 32, 10; इच्छध्वम् XV, 17 (p. 188, 12); ऐच्छेत् XIV,
30, 1; इच्छन् IV, 15, 23; XIII, 5, 7. 12; इष्ट्वा XVIII,
21, 9.

+ अतु ऐच्छन् XIV, 40, 24.

+ परि इच्छेत् I, 17, 9.

2 इष् + प्र इष्यति V, 16, 4; 18, 2; 20, 1; VII, 8, 2. 4; VIII,
15, 1; XVIII, 24, 3.

+ संप्र इष्यति XVI, 1, 25; इषित I, 2, 27; 4, 4; III, 13,

16. (Cf. असंप्रेषित)

इषीका in शरेषीका XVII, 3, 11.

इषु (1.) XVII, 5, 2; 15, 1, 3. (2.) XIV, 22, 7.

इषुवञ्चौ XIV, 22, 4.

इष्टप्रथमयज्ञ XIII, 14, 1.

इष्टि I, 12, 10; 17, 8; II, 2, 3; 4, 1; III, 1, 1; 6, 1; 10,
2; 15, 3, 14; 16, 1; 18, 19; 19, 10, 15; V, 3, 1; 10, 1;
VIII, 11, 1; 13, 2, 5; IX, 22, 1; XIII, 1, 3; XIV, 10,
12; 32, 2; XV, 12, 7, 11; 14, 2. (Cf. अन्वारम्भाणीयेष्टि ।
अभुदितेष्टि । अभुद्दृष्टेष्टि । प्रायणीयेष्टि । मुनिसत्तेष्टि । श्यामा-
नेष्टि । सर्वेष्टि)

इष्टिकाल II, 2, 1.

इष्टिपशुबन्धाः I, 16, 1, 20; III, 21, 1; IV, 2, 1.

इष्ट XVIII, 4, 7; 5, 7.

ई

ईचु ईचते IV, 12, 7; ईचेत V, 17, 11; ईचत XIV, 27, 1;
28, 1; XVI, 15, 1; ईचामास XV, 21 (p. 192, 10); ईचमाण
VI, 12, 2.

+ अलु ईचते VIII, 1, 7.

+ अव ईचते IV, 8, 1; ईच्य VI, 12, 21; VII, 5, 4; VIII,
4, 5; ईचमाण in अनवेचमाण .

+ प्र ईच्य I, 6, 11.

+ प्रति ईच्य IV, 7, 4; 21, 6; VII, 4, 4.

+ अचुवि ईच्य VI, 12, 24.

+ यम् ईचते II, 14, 1; ईचेत VIII, 10, 1; ईच्य IV, 16, 6;
VIII, 8, 9; 10, 1.

ईषु in खिप्पेषु XIV, 51, 8.

ईयत् XIV, 22, 21.

ईलेद्यावीथ V, 9, 24; VI, 6, 12.

ईम् ईमे XV, 22 (p. 192, 15); ईमीत XIV, 22, 21; ईमान
IV, 19, 1.

ईमानानी IV, 19, 5.

ईन्धर XVI, 10, 5.

ईषा XIV, 40, 8.

उ

उ XV, 16, 7; 17 (188, 12); उ उ उ XIV, 51, 1; उ किञ्च
XV, 16, 12; XVI, 29, 9; तदु तथा XV, 15, 11; उ वै
XV, 2, 20; XVIII, 7, 17; उ ह XIV, 12, 2; XV, 16, 10.
11; 18 (190, 4); XVIII, 2, 3. 5; न्वा उ XVII, 9, 7;
XVIII, 22, 10.

उक्थ X, 13, 24; XII, 3, 4; 7, 1. 2. 3; 10, 1; 27, 4. 5. (Cf.
अन्युक्थ। अतिरिक्तोक्थ। शोक्थ)

उक्थमुञ्च VII, 11, 3; 12, 2; 13, 2; 14, 3. 8; IX, 7, 3; 8, 2;
9, 2; 10, 2; 11, 2; 12, 2; 13, 2; 14, 2; 15, 2; 16, 2;
17, 2; 18, 3; XIII, 10, 5.

उक्थमुञ्चीथ XI, 14, 3. 21; XII, 3, 5; 4, 2; 5, 2; 6, 1. 2;
XIII, 24, 18; XIV, 3, 8.

उच्यते VII, 9, 6; 10, 15; 19, 25; 20, 11; VIII, 3, 19; 6,
17; 16, 2; 17, 2; 21, 2; 24, 2; 25, 2; IX, 6, 18; XVIII,
20, 8.

उच्यते IX, 1, 8. 9; X, 2, 10; XI, 2, 1; 4, 5; 11, 6; XII, 27,
4. 5; XIII, 29, 8. 10; XIV, 7, 2; 8, 2; 15, 8; 41, 4.
5; 42, 19; XV, 13, 10. 11; XVI, 8, 19; 21, 8; 28, 4. (Cf.

आद्युः। गो)

उच्यते XI, 2, 13.

उच्यते XV, 5, 4. 6.

उच् + अभि उचते VIII, 11, 13; उच्य IV, 4, 2; 14, 8.

+ अव उचित XVIII, 24, 27.

+ युद् उचति IV, 11, 3.

+ निष् उचन्ति VIII, 12, 11.

+ परि उचति IV, 18, 7. 10; 19, 2; उच्य II, 6, 10; IV,
3, 7; 17, 13.

+ प्र उचित XIV, 62, 3.

उचन् XIV, 62, 3.

उखा in असंवत्सरभूतोऽस्य XVI, 20, 11.

उखासंभरणीया IX, 22, 7.

उद्यसेन XVI, 9, 2.

उद्यावत् I, 16, 7.

उच्चैरुपांशुता XIII, 1, 3.

उच्चैर्याय I, 1, 28.

उच्चैस् I, 1, 36; V, 1, 3; XVII, 17, 14. 15; XVIII, 1, 1 ;

उच्चैस्तराम् I, 1, 32—34; VIII, 14, 2. 4. 6.

उच्छिष्ट in इविदच्छिष्टाग्रन III, 8, 18.

उच्छिष्टदान IV, 21, 16.

उच्छ्वास V, 17, 19.

उच्चित् XIV, 49, 1.

उच्चोष XV, 1, 21.

उत्त XV, 27 (195, 17); XVI, 8, 28; 9, 6. 9. 12. 15; विशुद्ध
XVI, 7, 7.

उत्तर I, 4, 1; VI, 12, 10; XVII, 5, 6. (Cf. चात्वात्वात्करी)

उत्किर (उत्किरा उ°) XVII, 10, 5.

उत्क्रान्ति XIV, 71, 1. 2.

उत्क्री XIV, 41, 6.

उत्तम I, 1, 18. 19; 10, 1; 14, 24; 16, 10; II, 11, 2; III,
8, 21; IV, 2, 2. 14; V, 9, 25. 26; 18, 8. 4; VI, 6, 15;
7, 10; 9, 8. 12; VII, 9, 6; 10, 2. 15; 11, 4; 12, 2; 15,
17; 19, 22. 24. 25; 25, 6. 13. 14; 26, 14; VIII, 3, 16. 17;
7, 4; 14, 5. 7; IX, 3, 7; 6, 12. 16; 8, 3; 9, 3; 11, 2;
14, 3; 15, 1. 2; 17, 3; 18, 2; 19, 3; 20, 19; X, 1, 5.

14; 2, 7; 3, 2; 4, 3; 6, 12; 8, 14. 16; 10, 5; 11, 5;
21, 8. 9; XI, 3, 2; 4, 4; 8, 1; 9, 1; 11, 7. 12; 12, 18;
13, 13; 14, 12. 15; XII, 3, 19; 4, 19; 5, 20; 9, 3; 11,
9. 12. 13. 19. 23; 24, 5; 25, 7; 26, 19. 22; 27, 6; XIII,
7, 6; 10, 10; 19, 18; XIV, 3, 11; 39, 1. 2; 51, 12; 52,
14; 53, 8; 55, 5; XV, 1, 26; 3, 10. 11; 22; XVI, 3,
23; 8, 21; 11, 6, 12, 8; 15, 18; 24, 3. 11. 16; XVII,
17, 5; XVIII, 9, 7; 16, 3; 20, 2. 3. 4. 6; 25, 6. (Cf.

चतुर्थोत्तमौ । द्वितीयोत्तमौ । प्रथमोत्तमौ)

उत्तमार्धे X, 6, 13.

उत्तर I, 1, 23; 2, 14; 10, 2; II, 5, 6. 14. 22; 9, 4. 8. 13;
III, 10, 4; 13, 5. 17; 14, 10. 15; 19, 7; IV, 18, 7; V,
11, 3; 13, 2. 5; VI, 1, 3; 7, 10; 9, 18; 11, 12; VII, 5,
18; 15, 2; 17, 12; 21, 4; 25, 3. 6. 7. 13; 26, 7; 27, 6.
23; VIII, 11, 15; IX, 22, 5; 23, 9; X, 3, 12; 5, 10;
7, 5. 6; 8, 12; 9, 10; 13, 9; 21, 12. 13; XI, 2, 5; 7,
5. 11; 9, 13; 10, 4; 13, 9. 25; XII, 3, 2; 6, 5; 11, 11;
12, 3. 14; 13, 2; 23, 6; 26, 1. 18; XIII, 5, 18; 12, 4;
16, 4; 18, 3; 21, 2; 22, 4; XIV, 3, 10. 17; 7, 4; 10, 10.
11; 28, 1; 32, 6; 39, 4; 41, 1; 42, 1. 9; 51, 8; 52, 3,
12; 53, 3; 56, 1. 5. 8; 57, 2. 14; XV, 8, 12. 15. 17; 12,

(३३६)

11; 14, 1. 13; 22; XVI, 1, 12; 3, 23; 6, 3; 13, 11. 18;
XVII, 10, 4. 12. 16; 11, 4; 13, 3; 16, 2. 4; XVIII, 1,
14. 20. 21; 5, 10; 7, 9. 20; 16, 2; 20, 8; 23, 6. 9. 11;
उत्तरेण I, 15, 17; II, 7, 15; 8, 22; 9, 16; 14, 4; III,
7, 1; V, 9, 3. 4; 14, 4. 5. 12. 15; 15, 10; 19, 1; VI,
8, 3; 12, 13; 13, 3. 5. 8. VII, 6, 1; 14, 10; VIII, 8, 9;
9, 2; X, 21, 13; XVII, 5, 5; 7, 11; 10, 11; 11, 4; 12, 4.

(Cf. एकोत्तर । चतुश्चत्तर)

उत्तरतश्च I, 1, 12; II, 9, 10; 12, 5; IV, 17, 6; 19, 9; V,
14, 19; VIII, 5, 3; XVII, 1, 5; 7, 12; XVIII, 24, 27.

उत्तरतःपश्चात् VII, 3, 3.

उत्तरतोलोमन् XVII, 5, 9.

उत्तरलोम (v. l. •मन्) IV, 16, 2.

उत्तरवेदि XIV, 40, 7; XVII, 13, 6.

उत्तरारणि III, 19, 14; XVI, 16, 1.

उत्तरार्ध IV, 21, 11; XVII, 4, 4.

उत्तरार्धपूर्वार्ध XIII, 12, 9.

उत्तरोत्तरावन् XIV, 12, 11.

उत्तरोत्तरिता XIV, 12, 10.

उत्तरोत्तरिन् IX, 20, 2; 30, 12. 13.

उत्तरेष्वा I, 10, 4; 12, 5.

उत्तरोष्ठ I, 10, 2.

उत्तान II, 9, 13; IV, 9, 5; 14, 12. (Cf. दक्षिणोत्तान।
सव्योत्तान)

उत्पत्तिरूप VI, 1, 3.

उत्यान XIII, 29, 17.

उत्यापिनी XVI, 13, 13.

उत्सन्नयज्ञ XIV, 47, 2.

उत्सर्ग III, 16, 19; 18, 19.

उत्सर्गिणामयन XIII, 20, 1.

उत्सर्जण IV, 7, 18.

उदक IV, 15, 3, 8; XV, 13, 15; XVI, 18, 19.

उदकचर XVI, 2, 23.

उदकशेष IV, 5, 3.

उदकाञ्जलि IV, 15, 4.

उदकार्यं V, 6, 9.

उदक्पाद IV, 17, 11.

उदगण I, 6, 8; II, 8, 22.

उदगयन VI, 1, 18.

उदग्रीव IV, 16, 2.

उदङ्मुख IV, 21, 2.

उदङ्ग II, 8, 8; 9, 14; III, 19, 3; IV, 4, 12; 17, 10; VI,

13, 2. 9; VII, 14, 11; VIII, 13, 1; X, 21, 16; XV, 26;
XVI, 1, 7; XVII, 1, 8; 10, 5; 15, 7; उदीची II, 9, 6;
IV, 11, 6; VI, 3, 4; VIII, 9, 5; XVI, 9, 21; उदक् I, 6,
12; II, 8, 12.

उदधारा II, 6, 12.

उदपात्र IV, 15, 5.

उदय VI, 6, 20; IX, 20, 19; XVI, 18, 17. (Cf. उपोदयम्
पृष्ठोदय)

उदयनतम् XVII, 1, 4.

उदयनीय XVIII, 24, 1. 2; उदयनीया VIII, 12, 1; XIV,
39, 6; XVIII, 24, 17. (Cf. प्रायणीयोदयनीयो)

उदर IV, 14, 27; XV, 18. 22.

उदरव्याधित XIV, 27, 2.

उदर्क IV, 12, 6; VI, 8, 13; 12, 4. (Cf. अनुदर्क)

उदवसानीया VIII, 13, 1; IX, 28, 18; XIV, 6, 6; XV, 16,
2; XVIII, 24, 27.

उदीचीनघोत्र XVII, 5, 9.

उदीचीनाय XVII, 10, 4. 6. 14.

उदुमन्नीय XVIII, 19, 10; 20, 6.

उदुम्बर XV, 19 (p. 191, 5); XVII, 1, 3. 8. 15. 18.

उद्गात्र XIII, 5, 9; 14, 1; 24, 9; XV, 21 (p. 192, 3); XVI,

5, 2; 9, 21; 12, 21; 13, 2. 18; 24, 3; XVI, 2, 6; 14,
6. 8.

उद्देश I, 1, 11.

उद्घरण III, 19, 9. 10.

उद्भूतवृद्धयन्तर XI, 14, 8. 22.

उद्भिद् XIV, 14, 1.

उद्भिद्बलभिदौ XIII, 21, 10; XIV, 11, 10.

उदन्त XIV, 49, 3.

उदासन in महवीरपात्रोदासन V, 12, 2.

उन्नीयमानसूक्त VII, 4, 1; 17, 3; VIII, 2, 3.

उन्नेत् XIII, 14, 1; 24, 11.

उप praep. c. acc. XVII, 17, 12.

उपकनिष्ठिका IV, 7, 7; 21, 8.

उपजन IX, 1, 7; XVI, 10, 3.

उपतापिनौ XIV, 22, 16.

उपदेश I, 3, 8.

उपद्रुत XII, 13, 5.

उपनहन in सोमोपनहन VII, 15, 2.

उपपादम् in यथोपपादम् VII, 17, 18. (Cf. पद् + उप)

उपप्रेष V, 16, 9. 10.

उपब्धि II, 9, 14.

उपष्टत् IV, 9, 5; 14, 19.

उपमार्जन II, 9, 12.

उपमुखेन (Comm. मुखसमीपेन) XVII, 3, 13.

उपरव XIII, 12, 9; 29, 6.

उपरि VI, 12, 12; XVII, 4, 7; 10, 13; 15, 11. 12; 16, 7.

उपरिष्ठात् I, 1, 39; 2, 18. 19; 17, 17; II, 3, 10; IV, 3, 4;
XIII, 19, 3; XIV, 27, 11; XV, 12, 3; XVI, 18, 14; 30,
12.

उपरिष्ठास्त्रचण I, 17, 17.

उपवसथ V, 11, 15; 15, 1; XIII, 19, 4.

उपवीतिन् XVI, 1, 16.

उपवेशन IV, 6, 6. 14.

उपवेश II, 8, 8.

उपशय VI, 9, 8.

उपसद् III, 16, 21; V, 8, 6; 10, 36; X, 1, 3; XIII, 24, 2;
25, 2; 26, 2; 27, 2; 29, 2; XIV, 16, 2; 22, 25; 39, 5;
40, 19; XV, 1, 13; 12, 13.

उपसादम् see सद् + उप

उपस्य I, 6, 10; IV, 14, 31; VIII, 5, 4; XV, 24 (p. 198,
16); XVII, 16, 7.

उपस्यकृत् IV, 16, 4.

उपस्थान III, 21, 7. 10; IV, 2, 8. 10; V, 4, 3. (Cf. आदि-
त्योपस्थान । समस्तोपस्थानप्रभृति)

उपस्थावानौ XVI, 3, 3; 12, 4.

उपस्यन्न I, 9, 3.

उपहव VII, 4, 13; XVIII, 21, 9.

उपहय XIV, 50, 1.

उपांशु I, 1, 37; 6, 15; 15, 1; II, 5, 21; III, 12, 10; 13,
22; 14, 16; 15, 20; 18, 7; V, 1, 3; 11, 6; 17, 10; VI,
11, 15; VII, 3, 5; 9, 1; VIII, 4, 1. 3; 5, 1; IX, 23, 10;
24, 9; 27, 4; X, 13, 26; 14, 3. 7; 15, 3. 7; 16, 3. 7; 17,
3. 7; 18, 3. 7; 21, 17; XI, 13, 10; XVII, 7, 10; 17, 15;
XVIII, 1, 1. 2. उपांशुः VI, 6, 20; 8, 1.

उपांशुता I, 1, 29. (Cf. उचैरुपांशुता)

उपांशुयाज I, 1, 44; 3, 12. 18; 8, 6. (Cf. सोपांशुयाज)

उपांशुहविष् I, 1, 36; V, 3, 4; 5, 4; 7, 6.

उपांशुहविष्टा I, 16, 21; II, 3, 15.

उपाकरण IV, 20, 4.

उपगात्र XVII, 14, 7.

उपाङ्गपृष्ठ X, 8, 21.

उपाचार I, 1, 12.

उपानह in दण्डोपानह III, 3, 7.

उपासि XIV, 25, 4.

उपाय in निधनोपाय V, 12, 4.

उपासङ्ग in आर्चोपासङ्ग XIV, 33, 20.

उपोतपद्म XIV, 22, 20.

उपोत्तम VI, 7, 10; X, 11, 8; XIV, 22, 24. 26.

उपोदयम् II, 7, 3.

उभ् + प्र उभ्य IV, 14, 13.

उभ I, 2, 15; III, 19, 8. 14; IV, 4, 6; V, 11, 15; XI, 10,
3; 12, 2; 13, 33; XII, 11, 21. 24; XIII, 20, 3; XIV, 41,
5; 42, 5; XV, 1, 6; 27 (p. 195, 20); XVI, 7, 13. 14. 15.
16; 14, 2. 3. 4. 5; 24, 20; 27, 6; XVII, 9, 6.

उभय III, 10, 2; XI, 12, 6; उभयीस् XIII, 20, 15.

उभयतस् I, 6, 6; XIV, 28, 8. 9; XV, 6, 6. 7; 14, 8; XVII,
10, 4.

उभयतःश्रोत्रिय XVI, 22, 29.

उभयत्र I, 3, 11.

उभयसामन् VII, 21, 1; X, 9, 1; XI, 2, 1; 10, 1; 11, 2;
XIV, 13, 12.

उरस् IV, 11, 6; 14, 20; 15, 14; 21, 19; V, 8, 4; VII, 4,
4; VIII, 9, 7; XVII, 16, 1.

उरोऽभिमर्शन X, 21, 5.

उरोऽभिमर्शनी VII, 5, 15.

उर्वरा in गोधूमोर्वरा XIV, 41, 6 and यवोर्वरा XIV, 40, 6.

उलूखलबुध्न XIII, 29, 5.

उलूखलमुषले IV, 3, 2; 14, 32.

उल्लुक III, 19, 15; IV, 4, 2; 5, 9. (Cf. गार्हपत्योल्लुक)

उग्नवन्त XIV, 27, 13; 28, 10.

उग्नस्तोम XIV, 27, 1; 28, 1.

उग्नस् XIV, 27, 1.

उषस् IX, 28, 5; XV, 22 (p. 193, 5. 6.)

उषस्य VI, 5, 1.

उद्ग XVI, 3, 14; 12, 13.

उष्ण in कवोष्णौ IV, 14, 15.

उष्णिग्दृष्ट्यौ I, 17, 10; VII, 27, 18.

उष्णिह् VII, 27, 2. (Cf. गायत्र्युष्णिहौ)

उष्णीष VII, 15, 17; XVIII, 24, 23. (Cf. सोहितोष्णीष)

ज

जङ्घ् + नि जङ्घयति XII, 13, 1; जङ्घयेत् XII, 13, 5. 6;

जङ्घनीय XII, 13, 5; XIII, 1, 7; जङ्घम् X, 5, 9; XI,

15, 12. (Cf. अन्युङ्घम्)

+ प्रति जङ्घयति XII, 13, 3.

जन XIII, 1, 5.

जनक VII, 27, 27.

जर I, 15, 14; IV, 14, 32; 15, 18; VII, 8, 1; XIII, 11, 14;
XVI, 1, 8.

जर्णसूत्र IV, 15, 22.

जर्णु + संप्र जर्णवते XVI, 3, 34; 13, 8.

जर्ध्व II, 9, 11; VI, 3, 5; XII, 2, 26; XIV, 38, 2. 5; XV,
19 (p. 190, 12); XVI, 28, 2; जर्ध्वम् (c. abl.) I, 1, 19;
III, 8, 20; IV, 21, 12; V, 6, 9; VI, 6, 18; 13, 12; VII,
7, 9; 10, 2; 14, 7; 2I, 4; VIII, 1, 1; IX, 1, 8. 10; 20,
13; 23, 14; X, 2, 10; 7, 8; 11, 12; 13, 11; XI, 10, 7;
XII, 6, 19; 9, 17; 12, 11; 24, 1; XIII, 1, 8; 15, 13;
19, 11; XIV, 10, 21; XV, 1, 27; 3, 4; 8, 6; 13, 2; 16,
1; XVII, 14, 16.

जर्ध्वानु I, 5, 8.

जर्ध्वसु III, 8, 23.

जर्ध्ववाङ्ग XVII, 10, 8.

जवथ IV, 19, 7.

जवथगोह VI, 1, 6; XV, 1, 26.

जषपुट XVI, 17, 11.

जगन् VI, 1, 6.

ऊह ऊहेत् I, 17, 19; ऊह् XI, 12, 7.

+ अप ऊहति XVIII, 21, 7.

+ उद् उह्य II, 7, 8.

+ उप ऊहन्ति IV, 14, 36. उह्यमान V, 9, 10; उह्य II, 16 2.

+ अभ्युप ऊहति XVII, 10, 14.

+ निस् उह्य II, 8, 8. (Cf. निहृहपगुवन्ध)

+ परि उह्यमान V, 6, 1.

+ प्रति उह्य II, 8, 15.

+ वि ऊहति IV, 9, 5.

+ सम् ऊहन्ति XVII, 6, 3.

+ परिसम् उह्य II, 6, 9; IV, 3, 7.

ऊह VI, 1, 3; 9, 12; XIV, 51, 5. (Cf. अनूह)

ॐ

ॐ अर्पयन्ति XVI, 17, 11.

ॐ क्खस् XII, 11, 8; XV, 3, 2.

ॐ गण I, 1, 18. 22. 24.

ॐ गवेद I, 1, 28; III, 21, 2.

ॐ च् I, 1, 26; IV, 14, 15; V, 17, 13; VI, 1, 4; VII, 10, 3;

27, 29; VIII, 13, 1; XIII, 1, 6; XV, 11, 5; 22; 23; 27;

XVI, 3, 11. 26. 30. 32; XVIII, 1, 3.

अच cf. विषमर्च । समर्च

अचोवेद XVI, 2, 3

अक् अर्क्षेयुः XIII, 3, 4.

अण XV, 17 (p. 188, 6.)

अतपेय XIV, 16, 1.

अतवन्त् XIV, 16, 10.

अतु II, 1, 6; 2, 2; XIV, 9, 9. 10. 11; 75, 2; XVI, 25, 2.

अतुकाल III, 13, 30.

अतुपण् XVI, 9, 26; 14, 20; 15, 18.

अतुप्रैष VII, 8, 2; X, 7, 8.

अतुयाज VII, 8, 1. (Cf. द्विदेवत्वर्तुयाजौ)

अतुर्जनित्रीय XI, 14, 10. 22.

अतुस्तोम XIV, 75, 1.

अते (c. abl.) XVIII, 21, 1; (c. acc.) XII, 6, 13.

अत्विज् IV, 21, 1; V, 1, 1; VIII, 10, 1; XIII, 2, 1; XV,
22; XVI, 13, 2; 18, 10. 15; XVIII, 24, 31.

अध् अध्यासुः VI, 1, 5.

+ सम् अद् XIV, 2, 9; अर्धयति XIV, 24, 3; XV, 1, 15.

18; 2, 4. 8. 11. 14. 21. 25. 29; XVI, 3, 10; 11, 33;

12, 11; 14, 8. 12. 14. 16; अर्धयितुम् XVI, 29, 7.

अभुमन्त् VI, 9, 13.

अष्ट ऋषति XVII, 10, 9, 15. (Cf. दृढपर्यट्टे)

अष्टम (1) III, 15, 22; XIII, 29, 16; XIV, 23, 1; XV, 15, 4;
XVII, 5, 9; 7, 8. (2.) XV, 25 (194, 21) (3.) XV, 26 (195, 1);
अष्टम याज्ञतुर XVI, 9, 8.

अष्टमरूप XIV, 23, 2.

अष्टमवन्त XIV, 23, 4.

अष्टि XV, 17 (188, 20); 19 (191, 13.); 20 (191, 16); 22
(193, 7); 24 (193, 22); 27 (193, 20). (Cf. सप्तअष्टि)

अष्टिसोम XIV, 63, 1.

ए

एक I, 4, 9, 10; III, 10, 2; 15, 21; 16, 23; 19, 8; IV, 4,
6; 15, 4; VI, 1, 26; 4, 3; VII, 15, 6, 13; 19, 12, 13,
14, 17, 19; 26, 3, 9, 11; 27, 27; VIII, 2, 20; 3, 13;
6, 3, 8; IX, 5, 3; 6, 15; 22, 7; X, 3, 5; 4, 5; 5, 4;
6, 3, 6; 8, 3; 10, 4; 11, 8; 12, 6; 13, 6; XII, 2, 10,
13; 25, 1, 5; XIII, 6, 4; XIV, 42, 8, 9; XV, 17, 20;
XVI, 22, 12; XVII, 4, 4; 7, 7; XVIII, 10, 8; 12, 3;
17, 2; एके II, 4, 6; VI, 11, 13; IX, 23, 6; XV, 1,
9; 7, 6; 15, 10; XVI, 7, 4; 20, 12; 30, 10; XVII, 13,
8; XVIII, 2, 3, 5.

एककपालदेवता XIV, 5, 7.

एकत्रिंशत् XV, 22 (p. 192, 18.)

एकचिक XI, 3, 1; XIII, 20, 4.

एकचिकचिकैकाभ्याम् XIV, 42, 7.

एकदीच V, 4, 3.

एकदेवतद्विदेवतयोः VI, 1, 12.

एकधैकधा VI, 1, 10.

एकपर्वन् XIV, 10, 19.

एकपातिनी (plur.) VIII, 3, 15; 6, 16; 7, 8; XII, 2, 14;
XIV, 53, 6; 56, 13; XVIII, 1, 8; 11, 2.

एकयूप VI, 9, 4.

एकरात्र IV, 15, 6; XVI, 19, 2.

एकवत् IX, 23, 14.

एकविंश IX, 21, 6; 27, 1; XIII, 16, 5; XIV, 12, 9; 24, 2.
3; 33, 4. 6; XVI, 3, 10; 23, 5. 10. 11. 12; 24, 3. 7; XVII,
7, 6; एकांश्री XVIII, 14, 4. (Cf. सप्तदशैकविंशे)

एकविंशति XII, 3, 21; XIV, 20, 2; XVI, 3, 1. 5. 15; XVIII,
13, 4; 15, 7.

एकविंशतिप्रश्नति VII, 17, 18.

एकविंशतिरात्र XIII, 16, 3.

एकविंशत्यरत्न XVI, 3, 1.

एकविंशप्रश्नति XVI, 21, 6.

एकविंशस्रोम X, 5, 1; XI, 13, 1; XIV, 13, 12; XVI, 3, 9;
24, 10.

एकविध XVI, 19, 1.

एकशत XI, 14, 29; XV, 26 (p. 195, 3).

एकशफ VII, 18, 4.

एकषष्टिरात्र XIII, 18, 1.

एकसूक्त XI, 10, 10.

एकहविस् II, 3, 14.

एकहाविन् II, 12, 8.

एकहोम II, 9, 15.

एकादश VI, 9, 7; XVI, 30, 7; अश्वसहस्रमेकादशम् XVI, 30,
10; एकादशी VI, 7, 2.

एकादशकपाल XIV, 13, 6.

एकादशन् IV, 10, 2; V, 15, 10; 19, 24; IX, 20, 17; XI, 14,
23, 26; XII, 4, 8; XVI, 3, 20; XVIII, 12, 2; एकादशैका-
दश XV, 4, 11.

एकादशप्रभृति VII, 15, 10.

एकादशरात्र XVI, 30, 1.

एकादशविध XVI, 30, 1, 2.

एकादशस्रोम XIV, 11, 4.

एकादशाक्षर VII, 27, 22; XIV, 11, 5; XVI, 30, 2.

(३५०)

एकादशिन IV, 10, 3; एकादशिनी XIV, 10, 15.

एकान्तर XVI, 13, 18.

एकान्नपञ्चाशद्रात्र XIII, 17, 3.

एकारौकारौ I, 2, 7.

एकाह IV, 14, 2; IX, 1, 1; XI, 4, 12; 5, 3; 6, 4, 7; 7, 6;
10, 11; 15, 9; XIII, 19, 3; 24, 16; XIV, 1, 1; XV, 1,
39; 2, 31; 12, 3; XVI, 8, 6, 17.

एकाहभूत XII, 2, 26; 6, 19. (Cf. एकाहीभू)

एकाहातान XVII, 9, 4; XVIII, 22, 3.

एकाहार्थ XIII, 15, 1.

एकाहीभू भवन्त XIII, 24, 17.

एकैक I, 17, 7; II, 6, 10; III, 16, 8; IV, 21, 5, 14; V, 9, 4;
11, 1; VII, 16, 5; VIII, 7, 8; X, 5, 12; 6, 11; 7, 8; XII,
9, 4; 23, 3; XIII, 20, 5; 23, 2, 4; 24, 4, 5; 28, 5, 6, 7,
8; XV, 4, 9; 9, 5; 14, 10; XVI, 13, 5.

एकोत्तर IV, 10, 2; XIII, 14, 9; XVI, 19, 1; 30, 12.

एत एष I, 12, 10. ff.

एतश्चप्रलाप XII, 17, 3.

एतावत् XVII, 2, 5.

एतावत्त्व XIII, 1, 3.

एन एने XI, 14, 1 etc.

एनस् XV, 24 (p. 194, 8); 27 (p. 196, 4. 5.)

एव II, 5, 26; 13, 3. 8; 15, 1. 7; III, 2, 3; IV, 5, 13; 12, 9 ff.

एवंविद्स् X, 14, 8 ff.; XIV, 7, 1.

एवंविध XIV, 2, 15; 3, 19; 5, 7; 6, 3; 7, 5; 8, 6; 9, 3; 13, 2-

एवंस्तोम XIV, 28, 11.

एवम् II, 7, 17; 17, 5; IV, 4, 3; 10, 2; 15, 21; V, 1, 4; VII, 15, 9. 10; VIII, 1, 1; X, 9, 9. 10. 11; XIV, 2, 16; 3, 1; 12, 2; 29, 1; 32, 1; 50, 1; 51, 1; XVI, 18, 2; 22, 17; 23, 6; 29, 8. 11. 13; XVII, 7, 12; 15, 6; XVIII, 1, 19. 21.

एवमय IV, 16, 2.

एवंदेवत VI, 10, 13.

एवथामरुत् XI, 15, 10; XII, 6, 14; 8, 10; 9, 7; 12, 14; 26, 10,

ऐ

ऐकस्वर्य I, 1, 31.

ऐकादग्नि VI, 9, 3. 4; 10, 12; XVII, 7, 7.

आ इ द्वहारीभू भवतः I, 2, 4.

ऐकाहिक XI, 10, 6. 7; 13, 7; XII, 4, 1; 5, 1. 24; 6, 19; 8, 2; 11, 13. 17; 27, 5; XIV, 1, 3; 3, 14; 8, 7; XV, 1, 38; 2, 30; 7, 1. 9; 8, 1. 2; XVI, 7, 13. 14. 15. 16; 8, 5.

16; 14, 2. 3. 4. 5; XVII, 8, 13; XVIII, 20, 8. ऐकाहिकी
X, 7, 14; XII, 6, 18.

ऐकाहिकशस्त्र XIV, 84, 4.

ऐच्छाक XV, 17; 18; 22.

ऐन्द्र I, 3, 16; II, 3, 6; III, 8, 9; 9, 3; VI, 10, 7; XII, 2,
17; 7, 5; 9, 8; 10, 2; 26, 2; XIV, 13, 6; 29, 8; XV, 1,
21; XVI, 9, 28; XVII, 7, 8. 9; 8, 8. ऐन्द्री XII, 7, 6.

(Cf. आग्नेयैन्द्र)

ऐन्द्रवायव VII, 2, 2. 13; 3, 1. 2; 5, 1; X, 7, 3; XVII, 8, 5.

(Cf. वायव्यैन्द्रवायव)

ऐन्द्रवायवमैत्रावरुणौ VII, 2, 1.

ऐन्द्रवायवशेष VII, 4, 16.

ऐन्द्रवायवाद्य XIII, 11, 7.

ऐन्द्राग्र I, 3, 15; 8, 11; II, 3, 4; III, 8, 17; 9, 6; 12, 3;
14; 4; VI, 1, 18; 9, 2; 10, 9; XIV, 10, 17. 19; XV, 1,
21; XVI, 7, 5; XVII, 7, 7; XVIII, 16, 1; ऐन्द्राग्री XII,
2, 22.

ऐन्द्राग्रान्त III, 15, 17.

ऐन्द्रापौष्ण VI, 11, 1; XV, 12, 3; XVI, 3, 31.

ऐन्द्रावैष्णव VI, 11, 3; XV, 16, 3; XVI, 9, 32; ऐन्द्रावैष्णवी
XIII, 7, 3. 4; 8, 3. 4; 9, 3. 4; 12, 5. 6.

(३५३)

ओ

ओकार I, 1, 19. (Cf. एकारौकारौ)

ओदन in चीरौदन XIV, 16, 4.

◦ ओदनसव ◦ XIV, 73, 3.

ओम् XV, 27 (p. 196, 2. 3.)

ओषधि II, 3, 26; IX, 28, 5.

ओषधिवनस्पतीनाम् XVI, 15, 11.

◦ ओषधिसव ◦ XIV, 73, 3.

ओष्ठ in अधरौष्ठ and उत्तरौष्ठ I, 10, 2.

ओष्ठ्यस्थान I, 2, 5.

औ

औकार I, 2, 13.

आइउकारीभू भवतः I, 2, 5.

औदुम्बर XIV, 16, 3; XVI, 17, 1; XVII, 3, 3; औदुम्बरी VI,
12, 23; VII, 14, 10; X, 21, 6; XVII, 2, 6; 3, 4.

औद्गभण V, 4, 1.

औपासन VII, 7, 9.

औग्निज XVI, 11, 7.

श्रीणिह VI, 4, 8; 5, 9; 6, 9; IX, 5, 9. 10. 11. 12; 20, 17;
X, 4, 4; 12, 12; XI, 6, 1; श्रीणिही XVIII, 12, 1.

क

क (1.) कस्यै XIV, 8, 1; कस्यै XIV, 9, 1; किमु XV, 17 (p. 188, 12); किमुत XVI, 7, 7; ये के च XVI, 15, 8; यत्किं च XVI, 20, 2; 21, 2; 23, 4; 24, 2; 25, 2; 26, 2; 27, 2; 28, 2; 29, 2; 30, 2; न-कस्यन XIV, 22, 21. 22; XVI, 3, 37; न किं चन XV, 19 (p. 191, 11); कश्चिन्न-अन्यतम V, 1, 10; किं चिद् I, 17, 13; XIII, 6, 2; XVIII, 24, 19; कां चिद् XVI, 2, 21; किं च XV, 17 (188, 12); किं सिद् XV, 17 (188, 4) (2.) देवता IX, 27, 1; XV, 2, 10.

ककुपकारम् IX, 20, 6; XVIII, 4, 3. 4; 5, 3. 4.

ककुम् VII, 25, 3. 5. 7. 14. 16; 27, 4. 20.

कचीवन्त् (श्रीणिज) XVI, 11, 5.

कण्ठ IV, 14, 21.

कण्ठ I, 7, 3.

कण्ठरथन्तर X, 9, 14; XIII, 16. 5.

कतिपय XVII, 6, 6.

कतिपयाह XVII, 1, 2.

कथम् XIV, 27, 1; 28, 1.

कद्रथ II, 5, 27.

कदन्त XI, 11, 10; 12, 2; XII, 4, 1; 5, 1; 6, 1, 10; XIII,
24, 18; XV, 2, 9; XVI, 21, 25, 28, 30.

कनिष्ठ XIV, 72, 1; XV, 20 (p. 191, 18.)

कनिष्ठपूर्व IV, 15, 4.

कनिष्ठकुलीन XIV, 31, 1.

कनीचंश्च XV, 22 (p. 193, 7); 26 (195, 4, 7.).

कपल XVIII, 7, 8, 20.

कपाल IV, 14, 25. (Cf. अष्टाकपाल । एकादशकपाल । दशकपाल ।
द्वादशकपाल । पञ्चकपाल)

कम् कामयेत VII, 15, 15; XIII, 3, 4; XVIII, 2, 6; अकाम-
यत XV, 11, 1; 12, 1; XVI, 1, 1; कामयमान XIV, 31, 1;
अचीकमेताम् । अचीकमन्त VI, 1, 5.

कयाशुभीय X, 11, 12; XI, 2, 4; 11, 9; XIII, 5, 15; XV,
2, 9; 7, 1.

कयाशुभीयतद्दिदासौथे XIV, 39, 9; 84, 5; XVI, 21, 31; 23,
18.

करण in इतिकरण I, 2, 25.

करस्व XVIII, 24, 3.

कर्ण IV, 14, 23.

कर्ट्ट VII, 4, 13.

कर्मन् I, 1, 25; 2, 26; II, 9, 15; III, 16, 20. 22; 21, 12;

IV, 14, 1; 15, 6; VI, 11, 14; XII, 1, 2; XIV, 10, 2;

40, 17; XV, 24 (p. 194, 5); XVIII, 24, 8. (Cf. अवभृथ-

कर्मन् । देवकर्मन् । परिधिकर्मन् । पशुकर्मन् । बहिष्कर्मन् ।

ब्रह्मकर्मन् । यथाकर्म । सर्वकर्मन् । होष्टकर्मन्)

कर्मपृथक् I, 2, 24.

कर्मविपर्यास V, 10, 13; 13, 9.

कर्मप्रसव IV, 16, 7.

कर्मसंयोग I, 1, 24.

कर्मादि IV, 6, 7.

कलत्र XIII, 12, 1; XVII, 4, 8; 17, 9.

कलशवती VII, 15, 8.

कला XVI, 22, 16. 18. (Cf. षोडशकल)

कलापि in गोधूमकलापि XIV, 41, 8 and यवकलापि XIV, 40, 9.

कलि XV, 19 (p. 190, 17.)

कल्पविप्रतिषेध XIII, 14, 5.

कल्याणाभिव्याहार XVII, 1, 18.

कवच in कांस्यकवच XIV, 34, 2 and खाद्रकवच XIV, 33, 20.

कवचिन् XVI, 1, 16.

कवच VI, 1, 6.

कवि XV, 24 (p. 193, 21.)

कवोष्ण IV, 14, 15.

कव्यवाहन III, 16, 3. 10; IV, 4, 1.

कश्यप (1.) VI, 1, 6. (2.) XVI, 16, 4.

कांस्य IV, 16, 3. 9; 21, 8.

कांस्यकवच XIV, 34, 2.

काकुभ VII, 25, 5; XVIII, 13, 9.

काकीवत IX, 20, 11. 12; XVI, 11, 4.

काङ्क्ष काङ्क्षति I, 1, 25; काङ्क्षेत् VI, 9, 10; IX, 20, 19.

काण्डवीणा XVII, 3, 12. 14.

काण (वल्गु) XVI, 11, 20.

काद्रवेय XVI, 2, 13.

कानीत (पृथुश्रवः) XVI, 11, 23.

काम (1.) X, 21, 14; XIV, 9, 12; 41, 5; 42, 5; XV, 1, 12; 6, 6.

7; XVI, 1, 1; 7, 14. 16; 14, 3. 5; XVIII, 24, 29. 30 (2.)

अग्नि काम III, 4, 10; IX, 23, 3; XIII, 29, 20; XVI, 10,

4—8. (Cf. अनन्तकाम । अनाद्यकाम । अपचितिकाम । आयु-

ष्काम । गर्भकामा । तेजस्काम । त्विषिकाम । पराकाम ।

पुत्रकामा । पुरोधकाम । प्रजाकाम । प्रजातिकाम । प्रतिष्ठा-
काम । बलकाम । वज्रकाम । ब्रह्मवर्चसकाम । मरणकाम ।
यज्ञकाम । यत्काम । वीरकामा । दृष्टिकाम । श्रुतकाम ।
सर्वकाम । स्वर्गकाम । स्वाराज्यकाम)

कामिन् in सर्वकामिन् XVI, 1, 15; 10, 9.

काम्य II, 5, 1; III, 11, 5; VI, 1, 20; काम्या I, 16, 21.

काय III, 14, 4. IX; कायी XIV, 7, 5.

कार in अकार । आकार । एकार । ओकार । आश्चकारौभू ।

आश्चकारौभू । षकार । स्वाहाकार)

कारण II, 14, 8; III, 19, 17.

कारपचव XIII, 29, 21.

काराधद्देत्रियाः IX, 20, 12.

कार्तिकी III, 15, 1.

कार्मुक XIV, 22, 10.

काल II, 5, 7; 7, 5; III, 2, 8; VI, 6, 20; XIII, 6, 1;

XVII, 5, 10. (Cf. अभिन्नकाल । इष्टिकाल । सत्काल ।

दक्षिणकाल । पुनराधेयकाल । प्रणीताकाल । सवनीयकाल ।

स्वकाल)

कालवाद X, 21, 19.

कालेय VII, 24, 1; XV, 7, 5.

काव्य XIV, 27, 1.

काश्यवेदेहयोः XVI, 29, 6.

किंपुरुष XVI, 3, 14; 12, 13.

किल XV, 16, 12; XVI, 29, 9.

कुचि in इन्द्रकुची XIII, 29, 23, 25.

कुन्ताप XII, 6, 13; 13, 7.

कुबेर (वैश्रवण) XVI, 2, 16.

कुम्भ IV, 15, 8; कुम्भी XIV, 41, 9. (Cf. अस्थिकुम्भ । पुर्णकुम्भ)

कुरु XV, 16, 11.

कुरुचेच XV, 16, 11.

कुरुवाजपेय XV, 3, 17.

कुल XIV, 40, 10.

कुलाय XIV, 29, 1.

कुलीन in कनिष्ठकुलीन XIV, 31, 1.

कुम्भ II, 8, 22; 9, 12; III, 19, 9; IV, 3, 3; 4, 2; 16, 2, 6;

XIII, 6, 3; XVII, 4, 5; 6, 5; 10, 14.

कुम्भतरुण II, 7, 12.

कुम्भार XVII, 6, 6.

कुम्भल XV, 26 (p. 195, 4, 8.)

कुम्भिक XV, 27 (p. 195, 16.)

कुषीदिन् XVI, 2, 20.

कुसुरबिन्दुचिराच XVI, 22, 14.

कुङ्ग IX, 28, 2.

कूर्च IV, 21, 2. 25; XVII, 4, 5.

कृ करोति I, 1, 6; II, 10, 5; III, 10, 6; X, 8, 17; XI, 11, 16. 18; 12, 13; XII, 11, 3; XIV, 2, 22; 13, 11; XVI, 1, 14; 10, 15; 21, 20. 21; XVIII, 4, 7; 5, 7; 16, 2; 23, 10 कुर्वन्ति IX, 23, 6; XIV, 13, 11; XVII, 14, 12; कुर्वते VII, 7, 4; 14, 2; कुर्महे XV, 26 (p. 195, 10); कुर्वते XVII, 4, 7; कुर्यात् I, 1, 17; II, 9, 5; V, 11, 8; VII, 7, 4; XIII, 14, 4; XV, 15, 11; 24; XVI, 2, 21; XVII, 5, 4; कुर्युः VII, 15, 11; XI, 14, 1; XII, 27, 4. 5. 6; XIII, 1, 2. 5; 5, 13; XV, 3, 3; XVII, 13, 8; XVIII, 2, 4. 6; 7, 17; 23, 4. 9; कुर्वीत X, 21, 8; XIII, 5, 18; XIV, 51, 8; XVIII, 23, 7; मनः कुर्वीत II, 7, 5; कुर्वीरिन् XIII, 20, 4. 12; कुर्वन्त् II, 2, 16; कुर्वाण XIII, 5, 19. 20; चकार see यञ् । ऊ । चक्रतुः see पद् ; चक्रे see मन्त्रय् + आ ; अकर्त XV, 27 (p. 195, 13). क्रियते XV, 13, 14; XVIII, 24, 13; क्रियन्ते XII, 7, 4; XVIII, 24, 8; क्रियेत IV, 5, 13; क्रियमाण III, 16, 15; IX, 23, 13; XII, 7, 1. (Cf.

- अक्रियमाण XI, 14, 2; कृत III, 20, 17; XV, 24 (p. 194; 9); XVIII, 7, 16. (Cf. अनुष्ठित)। कार्य XI, 12, 1; XVII, 6, 2; कृत्वा I, 6, 10; 15, 10; III, 4, 12; 21, 12; IV, 5, 9; 14, 9. 15. 16; 15, 22; 16, 3; 21, 8; VI, 11, 17; VII, 5, 16; 7, 4; VIII, 1, 9; 7, 21; XII, 2, 24; XVII, 16, 7; XVIII, 24, 27; कारम् see ककुप्कारम् । कारयेत् XIII, 2, 1; कारयन्ति XVII, 2, 1.
- + अधि कुर्वति XVI, 20, 3.
- + अमा कुर्वति XVI, 22, 19; कुर्वण XIII, 19, 5; कार्य XVI, 22, 20; करवे XVI, 22, 28.
- + उपा करोति X, 21, 10; XVII, 14, 5; कुर्वन्ति XVII, 7, 1; कृत XIII, 2, 2; 15, 21 (192. 4, 5); (see अनुपाकृत); कृत्य XIII, 5, 2.
- + अभ्युपा कृत XIII, 12, 11.
- + अलम् कुर्वन्ति XIII, 24, 22; कृत XVI, 3, 18; 12, 17; कृत्य IV, 14, 5.
- + वि क्रियमाण IX, 6, 20; कृत II, 5, 10; XV, 15, 10. (Cf. अविहृत । संस्थाविहृत । संकल्पविहृत)
- + सम् स्कुर्वन्ति IV, 15, 22; XVII, 4, 5; स्कुृत्य III, 20, 12; IV, 15, 23. (Cf. अननुवषट्कते । अनुवषट्क । पर्याग्रह । वषट्क)

1. कृत् + नि कृन्तयति XVIII, 24, 20.
2. कृत् see पापकृत् । पुण्यकृत्
कृत (name of a die) XV, 19 (p. 190, 18).
कृत्तिकाप्रभृति II, 1, 9.
कृत्वस् see चतुर्विंशतिकृत्वः । द्वादशकृत्वः । पञ्चकृत्वम्)
कृत्स्न XIII, 10, 7.
कृपण XV, 17 (p. 188, 15.)
कृष् + उद् कृष्येरन् XV, 1, 28.
कृष्णाजिन III, 11, 14; IV, 14, 30; XIII, 14, 6; XV, 13, 15.
कृ + उद् किरन्ति XVII, 10, 5.
+ प्र XVI, 15, 11.
+ संप्र कीर्ण (असंप्रकीर्ण) XVIII, 24, 26.
कृप् कृप्त XVII, 8, 14; XVIII, 21, 13. (Cf. दृक्कृप्त । न्यायकृप्त ।
लिङ्गकृप्त)
+ उप कृप्त XVII, 3, 10; 6, 2; कल्पयति XVII, 4, 1; कल्पयन्ति
XVII, 3, 1. 12; 4, 8; 5, 1; 6, 1; कल्पयेत् XVII, 1, 18.
कृप्ति (दिशां कृप्तयः) XII, 20, 1.
कृष् XVIII, 24, 23.
कृष्णवपनीय XV, 16, 1.
कृष्णश्रूणि XVIII, 24, 19.
कृष्णपायिनामयन XIII, 24, 1.

कौश XVI, 12, 20.

कौशौतक IV, 2, 13; XI, 14, 20.

कौशौतकि IV, 15, 7; VII, 21, 6; IX, 20, 33; XI, 11, 3, 6.

कौसल्य XVI, 9, 13; 29, 6.

क्रतु VI, 3, 11; XIV, 51, 8. (Cf. इन्द्रक्रतु । यज्ञक्रतु)

क्रतुदक्षिणा XIII, 6, 5.

क्रतुपशु XV, 1, 21.

क्रम क्रमते IV, 11, 6.

+ अति क्रामन्ति VI, 12, 13; क्रामेयुः X, 21, 7.

+ अतु क्रामन्त् I, 16, 11, 22.

+ आ क्रामति III, 16, 18; क्रमन्ते XV, 17, (188, 22).

+ उद् अक्रामताम् XIV, 71, 2; क्रम्य IV, 15, 4; X, 21, 16.

+ परा क्रमध्वम् IV, 10, 2; क्रम्य V, 16, 4.

+ प्र क्रामन्ति IV, 15, 1.

+ निस् क्रम्य V, 14, 24; VI, 11, 17; VII, 7, 4.

+ उपनिस् क्रामन्ति XVIII, 24, 26; क्रम्य V, 18, 12; 20,
7; XVII, 11, 4; 12, 4.

+ वि क्रामति IV, 12, 5; क्रम्य I, 4, 3.

क्रम in विष्णुक्रम IV, 11, 6.

क्री क्रीणन्ति XV, 13, 1; क्रीत XIII, 6, 1; क्रीला V, 6, 1;

XIII, 24, 2; 29, 2.

+ अव क्रौय XVI, 10, 9; 18, 18.

+ निम् XV, 20 (p. 191, 16. 20); XVI, 22, 19.

क्रुश् + अभ्या अक्रोशन् XIV, 50, 1; 51, 1.

क्रैलिन (v. 1. क्रौलिन) XIV, 10, 16.

चच XV, 16, 8. 11.

चचभृत् IX, 22, 2.

चचवन्त् IX, 22, 2.

चचसंघहीढ XVI, 1, 16.

• चचसव० XIV, 73, 3.

चचिय II, 1, 2; XIV, 29, 2; 33, 12; XV, 16, 7; 18 (p. 189, 21); XVI, 10, 9; 17, 2. (Cf. ब्रह्मण्यचचिययोः)

चर् + प्र चरन्तीषु VII, 15, 14.

चल् + प्र चाल्य II, 9, 14; IV, 17, 13; XVII, 7, 11.

चामवन्त् III, 4, 13.

चिप्रम् XIV, 14, 1.

चिप्रसन्धि XII, 13, 5.

चीर in सचीर IV, 15, 8.

चीरौदन XIV, 16, 4.

चुरवपिशीर्षच्छिदौ XIV, 22, 4. (See critical notes !)

चुसकतापसित् XIII, 25, 6.

चेच in कुरुचेच XV, 6, 11.

ख

खण्ड XVI, 18, 18.

खन् खनन्ति XIII, 29, 6; XVII, 5, 8; खानयेत् XVII, 10, 2, 4;

खात IV, 15, 8.

+ नि खनन्ति IV, 15, 8; खाच IV, 15, 8; 17, 5.

खर V, 9, 4.

खल in गोधूमखल XIV, 41, 7 and बवखल XIV, 40, 7.

खलति XVI, 18, 18; XVII, 6, 1.

खाङ्गकवच XIV, 33, 20.

खाद् खादयन्ति XIV, 2, 11. (Cf. असंखादन्)

खादिर XVI, 3, 2; 12, 3.

ख्या + आ ख्यापयन्ते XV, 27 (p. 196, 8), ख्यापयेत् XV, 27 (p. 196, 5.)

+ ध्या ख्यास्यामः I, 1, 1; 16, 11, 22; IX, 1, 2; 20, 4;

ख्यात I, 16, 1; III, 11, 1; V, 12, 5; VI, 1, 1; VIII, 12, 1; IX, 1, 1; X, 13, 24; XI, 1, 1; XIV, 3, 15; 10, 15.

+ सम् ख्यायमान XVIII, 21, 1; ख्याच XIII, 1, 7.

+ परिषम् ख्यातुम् I, 17, 8.

ग

गण in षड्गण I, 1, 18, 22, 24 and पञ्चगण VI, 11, 16.

शतश्री II, 6, 5.

- गति IV, 6, 12.
- गद् + नि गदेत् XIII, 11, 5; XVI, 2. 3. 6. 9. 12. 15. 18;
11, 3. 6; गाद्घेत XVII, 14, 1.
- गन्धर्व XVI, 2, 8.
- गम् गच्छति XIV, 50, 1; गच्छन्ति VI, 12, 13; 13, 3; अगच्छन्
XIV, 12, 2; अगच्छत् XIV, 12, 2; गमिष्यन्ति XIV, 40, 1;
गमिष्यन्त् III, 4, 9; गत II, 6, 13; गत्वा II, 14, 4; III, 17,
1; V, 8, 4; 14, 4. 24; 15, 10; 19, 1; 20, 8; VI, 13, 4. 5.
+ अधि गच्छेः XV, 22 (p. 193, 9.) (Cf. अनधिगच्छन्त्
अनधिगम्यमान)
- + अतु गत III, 19, 10. 12. 14.
- + आ गच्छन्त् VIII, 11, 14.
- + नि गच्छतः V, 18, 7; गच्छन्ति I, 16, 10; 17, 6; III, 8,
21; VI, 9, 14.
- + प्र जिगांसन्त् (v. l. जिगासन्त्, जिषांसन्त्) XVI, 22, 10.
- गर्गश्चिरात् XVI, 22, 2.
- गर्भ (1.) V, 14, 12; XIII, 3, 5; XV, 17 (p. 188, 16) (2.) XV,
7, 6. 8. (Cf. वैराजगर्भ । वैरूपगर्भ । रैवतगर्भ । ब्राह्मरगर्भ)
- गर्भकामा V, 14, 12.
- गर्भिणी XV, 14, 13.
- गवय XVI, 3, 14; 12, 13.

गवामयन XII, 9, 8; XIII, 19, 1. 17; 25, 4; 27, 5; 28, 1;

गवामेवायन XIII, 24, 19.

गा + अय गास् XV, 24 (p. 193, 22; 194, 9 P. W. अगाः)

+ आ अगस् XIV, 14, 1.

गाथा XV, 27 (p. 196, 2.) (Cf. यज्ञगाथा । परःशतर्गाथ)

गाथिन XV, 27 (p. 195, 14 fl.)

गायन VI, 3, 11; 5, 1; 6, 1; VII, 26, 12; IX, 5, 4. 5. 6. 7;

6, 12; 20, 8; 27, 1; XII, 2, 17. 22; XV, 10, 1; XVI,

22, 13; गायत्री VII, 27, 1; IX, 6, 11; X, 12, 7; 13, 4;

XII, 2, 16; XIV, 2, 3. 4; 38, 7; 42, 11. 12; XVI, 22,

12; 27, 2; XVIII, 7, 2; 13, 1. 8; 16, 2.

गायनच्छन्दस् XIV, 33, 8. 9.

गायत्रीचिह्नौ I, 17, 9.

गायत्रीशंसम् XVIII, 16, 1.

गायत्र्युष्णिहौ VII, 27, 30.

गार्त्समद् X, 3, 4; XI, 7, 3; 10, 3. 4. 5.

गार्त्सपत्य I, 6, 11; 15, 1. 15; II, 6, 2. 12; 7, 17; 8, 8. 22; 9,

16; 10, 1. 5; 12, 2; 13, 4; 14, 2; 15, 5; III, 12, 17;

17, 5; 19, 10. 12; 21, 2; IV, 2, 3; 3, 3; 9, 7; 12, 10;

14, 10. 11; V, 4, 5; 9, 3; VIII, 11, 16; X, 13, 26; XIII,

29, 2; XVI, 1, 7; 16, 1.

गार्हपत्याहवनीयौ II, 12, 6.

गार्हपत्योऽमुक् III, 19, 14.

गाह् + अभिप्र गाह् XVI, 18, 19.

गुण in त्रिगुण XVII, 2, 3 and द्विगुण XVII, 2, 9.

गुणलोप III, 20, 17.

गुरु + आ गूर्य XIII, 13, 2.

गृह् गृह्णाति III, 17, 8; IV, 3, 6; गृह्णन्ति XVIII, 24, 9;

गृहीयात् XIII, 12, 8; जयाह XV, 18 (p. 190, 4); अय-

भीत्। अयभीषुः (विकार) VI, 1, 5; गृह्यमाण VII, 15, 5;

गृहीत III, 20, 20; V, 3, 8; VII, 15, 17; गृहीत्वा IV, 7,

7; XVII, 11, 1. (Of. अगृहीत्वा)

+ अनु गृह्यन् XV, 27 (p. 195, 13).

+ अव गृह्य X, 16, 3.

+ व्यव गाहम् XVIII, 9, 6.

+ नि गृह्यान XV, 20 (p. 191, 17.)

+ प्र गृह्य I, 6, 10; 15, 14; VII, 5, 1. 2. 5.

+ परि गृह्य XIV, 28, 8. 9; XV, 6, 6. 7; XVII, 16, 9.

+ प्रति गृह्णाति IV, 21, 7; VII, 18, 1; XVI, 18, 9;

गृह्य IV, 7, 5. 15; 21, 3. 4. 8; V, 15, 9; VII, 3, 1—

3; 4, 4; 6, 1.

+ वि X, 8, 11; 13, 2. 8.

- गृह XV, 17 (p. 188, 1.)
- गृहदाह III, 4, 13.
- गृहपति (1.) IV, 9, 7; VII, 8, 8; X, 7, 9, 10; 20, 1; XIII, 24, 13; 29, 19; XVIII, 24, 28. (2.) (अग्नि) I, 15, 3; IX, 26, 2.
- गृहपतिवदन X, 20, 1.
- गृहपतिसप्तदश XIII, 14, 1.
- गृहमेध III, 15, 7.
- गृहमेधिन् XVI, 2, 2.
- गृहमेधीय XIV, 10, 16.
- गृहीद in चक्रसंगृहीद XVI, 1, 16.
- गृ + अनु गृणाति X, 13, 28; XVI, 1, 24;
+ प्रत्या गृणाति XVII, 4, 6; गृणीतात् XVII, 14, 3;
+ प्रति गृणाति XII, 11; 10; 13, 4; 17, 2; 19, 6; 23, 5; 26, 11; XV, 27 (p. 196, 2.)
- गै गायति V, 12, 3; XVI, 17, 4; गायात् XVI, 2, 30;
गीयते XVI, 8, 28; 9, 6. 9. 12. 15; जगौ XV, 26 (p. 195, 8.)
+ सम् गायत XVI, 1, 25.
- गो (1.) II, 11, 6; 12, 3; III, 13, 9; IV, 14, 13; 17, 1. 21. 22. 23. 25; V, 10, 1. 8; VII, 17, 17; 18, 2; IX, 23, 4;

XIII, 6, 4. 7; 29, 16. 27; XIV, 22, 16. 17; 39, 3; XV,
3, 12; 20 (p. 191, 17); 24; XVI, 22, 18. 19. (2.) IX, 28,
5. (3.) (name of a Soma sacrifice) XI, 4, 6; XIII, 19,
16; 22, 5; 29, 8. 25; XIV, 22, 2; XVI, 9, 3; 22, 14;
28, 4 (गौरकथः)

गोभ्रायुषी XIII, 15, 4; 17, 2. 3; 21, 12; 29, 23; XVI,
20, 18.

गोतम XIV, 61, 1; 63, 2; XV, 1, 8; XVI, 3, 7.

गोधूमकक्षापि XIV, 41, 8.

गोच in सगोच XIV, 16, 8.

गोधूमखल XIV, 41, 7.

गोधूमचषाल XV, 1, 16.

गोधूमोर्वरा XIV, 41, 6.

गोमथ IV, 15, 5; XVIII, 24, 27.

गोमिथुनौ III, 14, 17.

गोमृग XVI, 3, 13; 12, 12.

गोसंस्तव XIV, 11, 9.

गोसव XIV, 11, 10; 15, 1. 6.

गौर XVI, 3, 14; 12, 13.

घट VII, 4, 15; 15, 5. 17; VIII, 5, 2; IX, 6, 21; X, 14,
5; 15, 5; 16, 5; 17, 5; 18, 5; XIII, 11, 2. 7; 12, 8;

XIV, 57, 16; XVII, 11, 1; XVIII, 21, 8. (Cf. आदित्यग्रह ।

मधुग्रह । मरुत्वतीयग्रह । षोडशग्रह । सावित्रग्रह)

ग्रहण in नामग्रहण VI, 1, 24 and प्रतीकग्रहण I, 17, 1.

ग्रहान्तरकथय XI, 2, 14.

ग्रहिष्णु in फलग्रहिष्णु XVII, 1, 18.

ग्राम XV, 18; 19; 20.

ग्रामणी II, 6, 5. (Cf. स्रुतग्रामणीनाम्)

ग्रामणीष्व XIV, 22, 3.

ग्राम्य III, 4, 4.

ग्रावघोष VII, 15, 2.

ग्रावन् IV, 14, 26; XIII, 12, 3.

ग्रावस्तुत् VII, 15, 2; X, 13, 5; XIII, 14, 1; 24, 10.

ग्रीवा IV, 15, 12. (Cf. उदग्ग्रीव । उदौचीनग्रीव । प्राग्ग्रीव ।

प्राचीनग्रीव)

ग्रीष्म II, 1, 2; XVI, 9, 28.

ग्रीव XVIII, 3, 1.

ग्रीष्म IX, 27, 1.

घ

घर्म V, 9, 25; 10, 17. 18. 30. (Cf. दधिधर्म)

घस् घस्तु । घसन्तु अघद् । अगन् । अघसत् । अघसन् (vikāra's)

VI, 1, 5; जन्तुः XIV, 7, 1.

घाटरी XVII, 8, 15, 16.

घाटकर्करी XVII, 8, 12.

घृ + अभि घार्य IV, 3, 7; 17, 13; 18, 5.

घृत IV, 14, 35; XIV, 57, 1; XV, 1, 35.

घृत्तसोमीय XV, 1, 33.

घोर XVI, 2, 12.

घोष XVII, 14, 12; 17, 7. (Cf. यावघोष)

घोषकृत् XVII, 14, 12; 17, 7.

घोषा (सपुत्रा) VI, 6, 12.

घ्रा जिघ्रेत् VII, 8, 12.

+ अव जिघ्रन्त् in अनवजिघ्रन्त् XVI, 8, 19; घ्राय I, 12, 2;
III, 16, 26; IV, 5, 4; घ्रापयन्ति XVI, 8, 18; घ्राय
XVI, 12, 17.

घ

घ I, 1, 3 etc.

घक्र VII, 15, 2. (Cf. रथचक्र)

घक्रोवन्त् III, 4, 2; XIII, 29, 8.

घच् + आ घष्टे XV, 27 (p. 196, 1); XVI, 1, 22; 2, 31;

घचते I, 1, 21; 16, 3; II, 5, 20; III, 11, 10, 15; IV,
17, 2; VII, 10, 3; 20, 5; 25, 3; 27, 4; X, 6, 13; XI, 2,

1; XII, 2, 3; 3, 2. 15; XIII, 5, 1; 16, 5; 17, 3; 25, 6;
26, 4; XVI, 22, 2; 23, 22; 28, 4; 30, 8; XVII, 3, 15;
चक्षीत XVI, 2, 24, 27; चक्षाण X, 13, 28; XVI, 1, 24.

+ प्रत्या चष्टे V, 1, 10.

चक्षुर्विषय II, 14, 10.

चक्षुष् IV, 7, 12; VI, 1, 6; VIII, 4, 6; X, 21, 11 (विस्मृज)

चक्षुर II, 2, 16; 5, 20; III, 13, 19; IV, 2, 7; 11, 6; 15,
17; 21, 19; V, 1, 2; 6, 3; VI, 4, 7; 5, 6. 12; 6, 2; X,
3, 5; 10, 5. 7; 11, 8; XI, 4, 5; XII, 16, 2; 21, 3; 27, 2;
XIII, 12, 9; 19, 7. 16; 21, 11; 25, 1. 2. 3; 28, 5; XIV,
5, 3; 6, 6; 14, 1; 26, 3; 52, 3; 56, 9; 57, 9; 61, 2; 88,
2; 84, 2; XV, 4, 9; 8, 21; 23. (p. 193, 11. 12); XVI,
1, 2; 11, 12; 23, 6. 14; 28, 2; XVII, 4, 1; XVIII, 6, 2;
7, 12. 14; 8, 8; 12, 4; 15, 3; 18, 4. 8.

चक्षुरक्षर IX, 5, 13; 6, 7 ff; 18, 2.

चक्षुरकुल XVII, 10, 4.

चक्षुरम्ब्र XV, 1, 16.

चक्षुरह XIII, 19, 5; चक्षुरहार्ये XIII, 15, 7.

चक्षुरादाव VII, 14, 4.

चक्षुरक्षर VII, 27, 30; XVIII, 6, 1.

चक्षुरक्षरक्षोम XIV, 61, 1; XV, 1, 8; XVI, 3, 7.

चक्षुरक्षर XII, 8, 3.

चतुर्गृहीत III, 19, 6.

चतुर्थ I, 7, 5; 12, 4; IV, 21, 15; VII, 26, 5; IX, 6, 5. 10;
24, 5; X, 2, 11; 5, 1; 8, 18; XI, 4, 6; 7, 1; 9, 11; 11, 18;
XII, 3, 9; 4, 11; 5, 10; 10, 10; 12, 9; 26, 7; XIV, 7, 1;
8, 1; XV, 19; XVI, 2, 10; 11, 10; 14, 17; 18, 6; 22,
7; 23, 5. 12. 20. 23; 24, 3. 13. 17. 20; XVIII, 1, 18;
चतुर्थी II, 10, 1 ff; IV, 10, 4; 18, 4; VI, 11, 9; VIII,
12, 3; XII, 11, 3; XIV, 51, 13; XVI, 4, 8; 5, 2; 13, 17.
(Cf. द्वितीयचतुर्थी । द्वितीयचतुर्थी and द्वितीयचतुर्थी ।
प्रथमचतुर्थी । महाप्रतचतुर्थ । ख्रिष्टकचतुर्थी)

चतुर्थषष्ठयोः XII, 3, 19.

चतुर्थोत्तमौ III, 13, 19.

चतुर्दश XIV, 72, 2; चतुर्दशी IX, 8, 3.

चतुर्दशन् IX, 20, 8; XIV, 51, 9; XVIII, 7, 6; 13, 3.

चतुर्धा XVII, 1, 14; 10, 10.

चतुर्मास I, 2, 3. 13.

चतुर्विंश (1.) XIV, 33, 2; 42, 3; 61, 7; चतुर्विंशौ XVIII, 14,
4. (2.) (Somasacrifice) XI, 2, 1; 5, 7; 15, 5; XII, 6, 7;
27, 1; XIII, 17, 2. 3; 19, 7; XIV, 46, 2; XV, 13, 5;
XVI, 26, 5.

चतुर्विंशति II, 3, 18; X, 12, 9; XIV, 2, 12. 13; 42, 10; 77,
2; XV, 5, 10. 11; चतुर्विंशतिश्चतुर्विंशतिः XVI, 15, 18.

चतुर्विंशतिहासः XVIII, 14, 9.

चतुर्विंशतिराज XIII, 16, 5.

चतुर्विंशत्यक्षर XIV, 42, 11.

चतुर्विंशत्यक्षरादि VII, 27, 30.

चतुर्विंशमहाप्रते XVI, 20, 18.

चतुर्विंशस्तोम X, 9, 1; 12, 1; XI, 2, 1.

चतुर्विध XVI, 23, 1. 4. 26.

चतुर्वीर XVI, 23, 8.

चतुर्धाट्ट X, 15, 1.

चतुश्चत्वारिंशत् XII, 2, 17.

चतुश्चत्वारिंशस्तोम X, 10, 1.

चतुःशत XVIII, 13, 1. 8.

चतुष्टय I, 1, 39; XVI, 23, 2.

चतुष्टोम XIV, 51, 3; XV, 12, 4; 16, 9. 13. 14; XVI, 24,
3. 9. 11; 29, 12.

चतुष्पद VII, 27, 6.

चतुष्पाद XVI, 23, 3.

चतुस् I, 12, 3; II, 8, 17.

चतुःसूक्त XII, 3, 4.

चतुराज XVI, 23, 1. 7. 26.

चत्वारिंशत् IV, 15, 11; IX, 6, 19; XVIII, 7, 7. 19; 8, 17;

10, 13; चत्वारिंशच्चत्वारिंशत् XVI, 8, 9.

चत्वारिंशद्वाच XIII, 14, 9.

चन XV, 27 (चन-न) (Cf. क। च)

चम् + आ चामति II, 7, 18; चमनीय IV, 21, 5. 25; चम्य

II, 9, 14; 12, 12, 14, 9; IV, 7, 9; 8, 8; 12, 10; 21, 5.

चमस VII, 5, 8. 16; 7, 3; XIII, 12, 11; XIV, 16, 3; XV,

14, 10; XVIII, 21, 12. (Cf. यथाचमसम् । सोमचमस ।

द्वोटचमस)

चमू in श्वचमू XIV, 22, 19.

चर् I, 15, 1; III, 16, 16; V, 10, 36; 19, 12; VII, 1, 1; 8,

1; 16, 1. 9; VIII, 1, 2. 9, 7, 21; IX, 27, 4; XIV, 13,

4; 62, 3; XV, 15, 5; 17; चराति (co.) XV, 19 (p. 190,

13); चरेत् IX, 28, 18; चर XV, 19 (p. 190, 9 ff.); चरन्

XV, 19 (p. 190, 8 ff.); चचार XIV, 50, 1; XV, 18, 19;

चरिष्यति XIV, 50, 1; चरित्वा III, 4, 11; V, 16, 8; VII,

16, 9; XIV, 14, 1; XVI, 7, 4.

+ अभि चरेयुः चर्यमाण XIV, 22, 6; चरणीय XIV, 22, 4.

+ प्रत्यभि चरति XIV, 22, 22.

+ प्र चरन्ति XIV, 40, 12; चरेयुः XIV, 22, 20.

+ सम् चरेरन् II, 8, 2.

चरण V, 11, 15 (acc. du.); XV, 1, 20; XVI, 3, 6; 12, 7.

चरु III, 17, 10; V, 1, 1; XIII, 29, 12; XV, 14, 12; XVI,
1, 13.

चर्मन् IV, 16, 2; XIV, 22, 17; XVII, 3, 5; 5, 6. 9.

चषाल XIV, 40, 9; 41, 8. (Cf. गोधूमचषाल)

चषालमुख-तरसपुरोत्साम्नोः XIV, 73, 3 (see critical notes.)

चातुर्थान्त्रिक XV, 7, 1; 8, 1.

चातुर्मास्यानि III, 13, 1; V, 20, 2; XIV, 10, 1; XV, 12, 8.

चातुर्मास्यदेवता XIV, 10, 3; XVI, 3, 15. 16; 12, 14. 15.

चातुर्मास्यपर्वन् XIII, 24, 4.

चातुर्मास्यपञ्चदशिन XIV, 10, 23.

चातुर्मास्यहविष् XIV, 15, 5.

चातुर्विंशिक XII, 27, 4.

चात्वाल V, 18, 12; VI, 11, 17; 12, 8.

चात्वालोत्करौ V, 14, 2; XVII, 7; 11; •त्करा उ० XVIII,
24, 26.

चाङ्गमस fem. •षी XIV, 32, 3.

चि चेष्यमाण IX, 22, 1. 6.

+ अप चिन्वन् XV, 19 (p. 191, 10.)

+ सम् चित IX, 25, 1; चित्य IV, 15, 8. (Cf. चित्य)

चिति IV, 14, 9. 12; IX, 24, 9.

चित्य IX, 25, 1; X, 7, 10; चित्या in अग्निचित्या VIII, 15, 10.

चित्रवती (चच्) XV, 3, 3.

चिरात् XIV, 14, 1.

चीवर II, 16, 2.

चुद् चोद्यते I, 17, 7; चोद्यन्ते I, 1, 24; चोद्यमान V, 19, 5; IX,
27, 8; XIII, 20, 11; चोदित III, 20, 20. (Cf. यथाचो-
दितम्)

चूर्ण in यवचूर्ण IV, 15, 22.

चेद् I, 17, 1; III, 19, 9; 20, 1. 2; 21, 2. 3. 4; IV, 14, 2;
VII, 7, 4, XIII, 1, 2. 5. 7; 10, 4; XV, 17 (p. 188, 7.)

चेष्ट चेष्टयन्ते VIII, 9, 2.

चेत्ती III, 13, 2.

चेत्तीप्रयोग III, 14, 2; 15, 2.

चोदना XIII, 15, 5; XIV, 3, 13.

चोदनानुपूर्व्येण I, 17, 2.

चोदनाप्रकरण I, 17, 1.

चोदनासंदेह VI, 1, 7.

चु चोद्यन्ते XV, 16, 11.

ह

हृद् हृत् XIV, 22, 9.

+ अत्र ह्राद्य XIII, 12, 12.

+ प्र ह्राद्य IV, 14, 17.

हृदिस् V, 13, 6.

हृन्दस् VII, 27, 30; X, 12, 6; XV, 2, 2. 6; XVI, 8, 9; 26,

2; हृन्दोऽनन्तरेण VI, 6, 17. (Cf. गायत्रिहृन्दस् । जगच्छ-
न्दस् । चिद्युपहृन्दस् etc. बृहस्पहृन्दस्)

हृन्दोग XIII, 1, 1. 4; XVII, 14, 1.

हृन्दोगवशेन X, 8, 21.

हृन्दोम X, 1, 8; 9, 5. 15; 11, 10; XI, 13, 13; XII, 8, 17.

21; 4, 5. 19. 21; 5, 18. 22; 10, 5; 11, 16; 12, 8. 5. 10.

13; 25, 4; 26, 2. 16. 18. 20; 27, 1; XIII, 15, 3; XIV,

39, 2; XV, 6, 1; XVI, 21, 18.

हृन्दोमचिककुद् XVI, 29, 14.

हृन्दोमदशाह XIII, 21, 13.

हृन्दोमान I, 1, 19. (Cf. समानच्छन्दोमान)

हृन्दोहृत्सोम X, 8, 21.

हृन्दोम XVI, 22, 6.

हृन्दोमिक X, 9, 6.

हाया II, 6, 2.

ह्रिद् ह्रेदयित्वा XVII, 1, 8.

+ अनु ह्रिन्दन्त् II, 8, 13.

+ आ ह्रिन्न IV, 5, 10.

+ प्रति ह्रिद्य I, 6, 6.

ज

जगच्छन्दस् XIV, 33, 14, 15.

जगती VII, 27, 9. 17. 26; X, 12, 10; XIII, 10, 5; XIV,

33, 18; XVI, 22, 12; XVIII, 14, 3. (Cf. चिद्युजगत्यौ)

जगतीशंसम् XI, 15, 11.

जघनेन (c. acc.) XVI, 1, 7; XVII, 5, 8; 10, 4.

जघन्य III, 8, 26; XIII, 12, 8.

जङ्गा XV, 19 (p. 190, 22.) (Cf. जानुजङ्गाष्टीवन्त्)

जठर IV, 15, 15.

जन् जायते XV, 17 (p. 188, 17. 18); जायन्ते XV, 18 (p. 189,

12. 18); जायेत् XV, 18 (p. 189, 4); जायताम् XV, 18 (p.

189, 5. 6.); जायन्ताम् XV, 18 (p. 189, 12. 18); जज्ञे

XV, 17 (p. 188, 1.); 18 (p. 189, 7; 190, 4); जज्ञिरे

XV, 18 (p. 189, 13. 19); अजनि XV, 18 (p. 189, 3.);

अज्ञत XV, 18 (p. 189, 13. 20); जात III, 13, 17; XV, 17
(188, 7.) (Cf. अजातपुत्र); जनयेत् XVII, 13, 17.

+ आ जायन्ते XVI, 23, 6. 14.

+ उप जायन्ते XIV, 22, 26; XV, 9, 4.

+ प्र अजायत XIV, 6, 1; 65, 1; 68, 1; अजायन्त XIV,
60, 1. (Cf. प्रजाता); जनयन्त् XVI, 23, 13.

जन XV, 19 (p. 190, 8)

जनकव्याः XII, 21, 1.

जनकसप्तरात्र XVI, 26, 7.

जनदन्त् III, 19, 15.

जननी XV, 17 (p. 188, 21.)

जनमेजय (पारिच्छित) XVI, 8, 27.

जनिष XII, 9, 17.

जन्मन् XV, 24 (p. 193, 21.)

जप जपति I, 5, 8; 6, 3. 10; 14, 20; 15, 11; II, 8, 4. 20;
IV, 12, 20; V, 17, 10; VI, 2, 1, 6, 15; VII, 1, 15; 18,
9; VIII, 15, 10; XVII, 12, 4; 15, 10. 11. 12; 16, 1. 2.
3. 4. 9; XVIII, 21, 8; जपेत् II, 14, 6; V, 17, 13; XVI,
18, 12; जपेयुः X, 21, 15; जपेरन् III, 6, 3; जपन्त् III, 17,
1; VI, 13, 3; जपित्वा I, 4, 5; 6, 2. 13; 11, 1; 15, 5; II,
11, 3; 12, 6; IV, 7, 17; 12, 10; 15, 1; 21, 24; V, 1,

10; VI, 3, 8; 8, 6; VII, 9, 1. 6; 19, 25; 20, 11; VIII,
3, 19; 6, 17; IX, 6, 18; X, 21, 14. (Cf. जय)

+ अतु जपेत् III, 20, 18. 19.

जप I, 1, 18; III, 16, 19; XVII, 12, 4. (Cf. पुरस्ताज्जप)

जपमन्त्र III, 16, 20.

जय XVII, 14, 4.

जमदाग्न XIV, 67, 1; XV, 21 (p. 192, 3); XVI, 23, 7.

जरसंख्याय II, 5, 27.

जस XVI, 29, 6.

जव XVI, 1, 15.

जङ्गु XV, 27 (p. 195, 21.)

जागत VI, 4, 10; 5, 11; 6, 11; VII, 26, 6; IX, 6, 6. 7; 7,
4; 8, 3; 9, 4; 10, 3; 11, 3; 12, 3; 13, 3; 14, 3; 15, 3;
16, 3; 17, 3; 18, 4; 20, 18; 27, 1; X, 11, 11; XII, 10,
2; XV, 10, 3. (Cf. चैष्टुभजागते)

जातरूप III, 19, 9.

जातवेदसीय VIII, 6, 6; X, 8, 20; XI, 2, 11; 4, 13; 5, 7;
14, 36; XVIII, 23, 14. (Cf. आर्भवंजातवेदसीये)

• जातीय in समानजातीय VI, 9, 11; XVI, 4, 5.

जातृकर्ण I, 2, 17; III, 16, 14; 20, 19; XVI, 29, 6.

जानु II, 9, 3; IV, 3, 6. 7; XVII, 11, 4. (Cf. ऊर्ध्वजानु
and ऊर्ध्वशु)

जान्जहाष्टीवतोः IV, 15, 19.

जाया III, 13, 30; XV, 17 (p. 188, 1 ff.)

जि अजयत् XIV, 43, 1; 44, 1; 45, 1; 46, 1; 47, 1; 48, 1;

जिगीषन्त् XIV, 42, 16; 43, 1; 44, 1; 45, 1; 46, 1; 47,
1; 48, 1.

+ अभि जिगीषन्त् XIV, 42, 15.

+ अत्र जिगीषन्त् XIV, 50, 1.

+ उद् अजयत् XIV, 49, 1; जिगीषन्त् XIV, 49, 1.

+ वि जयताम् XVI, 18, 11.

जीव् जीवेत् XIV, 22, 21; जीवन्त् IV, 14, 1; XV, 17 (p. 188,

7); जीवन्ती IV, 14, 13.

जीवनवन्त् III, 16, 24.

जीवपिद् IV, 4, 7.

जीवान्तरहित IV, 4, 8.

जुगुप्सु III, 20, 5.

जुह् III, 19, 5; IV, 9, 5; 14, 18.

जृ जीर्ण XIV, 12, 2.

ज्ञा जानन्ति XV, 17 (p. 188, 3); जानन्त् III, 2, 3; जानान् in

अजानान् II, 5, 1; ज्ञायमान् in अज्ञायमान् III, 21, 6;

ज्ञपथाः (suby.) XV, 25 (p. 194, 14.).

+ उप जानीहि XIV, 7, 1; 23, 1; 32, 1; 38, 1; जानीम
XIV, 29, 1; 40, 1; 50, 1.

+ प्र ज्ञात XVIII, 24, 16. 17. 18.

+ वि अजिज्ञासिषि (conjecturally) XVI, 29, 8; ज्ञात
XVI, 29, 8.

+ सम् जानीते XV, 26 (p. 195, 9); जानान XV, 25 (p.
194, 20); ज्ञपयन्ति IV, 17, 11; ज्ञप्यमान V, 17, 11;
ज्ञप्त IV, 14, 14; XVI, 8, 33; 12, 21; 13, 7.

ज्ञाति III, 6, 1.

ज्ञातिनामन् VI, 1, 6.

ज्ञानविषय XIII, 5, 1.

व्यायंस् XV, 26 (p. 195, 3. 4.)

ज्युत् ज्योत्य + अद् II, 8, 9. 11.

ज्योष्ठ II, 12, 10; IX, 26, 2; XIV, 31, 3; 72, 1; XV, 2, 19;
20 (p. 191, 17); 25 (p. 194, 17.)

ज्योष्ठसोम XIV, 31, 1.

ज्योष्ठाभिव्याहारे XIV, 31, 5.

ज्योष्ठ्य XIV, 31, 1; XV, 26 (p. 195, 2); 27 (p. 195, 19).

ज्योतिष्टोम XIII, 16, 5; XIV, 11, 2.

ज्योतिषन्त् III, 19, 10.

ज्योतिस् (1.) XV, 17 (p. 188, 15); ज्योतीषि XVI, 21, 2. (2.)

(३८)

(अथोतिःसंज्ञको ऽसिष्टोमः) IX, 21, 7; XI, 4, 4; XIII, 29,
25; XIV, 22, 1; XVI, 9, 3; 22, 14; 28, 4.
अथोत्तर XIII, 19, 6.

त

तच् + निस् तष्ट XVI, 3, 11.

+ षम् तष्ट XVII, 1, 12.

तचन् (सृष्टु) XVI, 11, 11.

तच्छन्दस् XV, 9, 4.

तत्त XV, 18 (p. 190, 2); 20 (p. 191, 20.)

ततस् IV, 6, 12; XI, 12, 1; XIV, 7, 1; 8, 1; 9, 1; 32, 1;
40, 12; XV, 17 (p. 188, 9); 24 (p. 194, 8); XVI, 9, 17;
XVI, 15, 1; XVIII, 14, 8; तत ऊर्ध्वम् XVII, 14, 16.

तति VI, 1, 3.

तत्प्रकृति XIII, 19, 18.

तत्प्रयाज V, 16, 7.

तत्त I, 3, 7; 16, 8; 17, 7, 9; III, 19, 8; V, 12, 3, 4; 14, 24;
VII, 4, 16; 15, 11; 26, 6; X, 1, 20; XIII, 6, 5; 20, 10;
29, 2; XIV, 6, 7; XV, 2, 16; 3, 1; 13, 7; XVI, 15, 5, 8;
XVII, 15, 8; XVIII, 19, 10; 24, 3.

तथा I, 2, 28; 3, 2; II, 15, 1; IV, 6, 6; 11, 12; 21, 6, 7;

(३८६)

V, 16, 3; 20, 2; VI, 9, 12; VII, 2, 12; 8, 3; 16, 6; IX,
20, 18; X, 6, 11; 8, 23; 12, 10; XIII, 29, 4; XIV, 32, 8;
39, 6; XV, 7, 10; 15, 11; 18; 20; 24; 25; XVI, 10, 10;
29, 9; XVII, 7, 12; XVIII, 2, 4, 6; तथैव IV, 4, 15; 12,
10 etc.; तथो XIV, 28, 9; XV, 6, 7; 11, 1; 12, 1; XVI,
1, 1; 10, 1; 15, 1.

तथायुक्त XIII, 19, 9, 16.

तद् I, 1, 2, 8 etc. (तस्यै = तस्याः XV, 16, 17; XVII, 2, 7;
3, 6; XVIII, 14, 5; 24, 19).

तदिदासीय XI, 2, 6; XV, 8, 1; XVI, 21, 31. (Cf. कयाशुभी-
यतदिदासीये)

तद्देवत I, 17, 9, 18; XV, 9, 4.

तद्देवत्य XIII, 2, 7.

तद्रूप XIII, 2, 7.

तन् + वि तत VII, 15, 13; XV, 17 (p. 188, 22).

+ अभिवि तन्वन्ति XVII, 5, 6.

+ सम् तत I, 1, 23; II, 6, 12. (Cf. असंतन्वन्त् VII, 15, 2).

तन् (1.) XIV, 29, 3 (तन्वौ) (2.) X, 19, 1 (तन्ः)

तन्देवता II, 3, 10, 14.

तन्पृष्ठ X, 8, 21.

तन्तु XV, 24 (p. 193, 22).

तन्त्र III, 20, 15; XIV, 39, 5; XV, 1, 23. 26; 13, 2. (Cf.

पशुतन्त्र । शततन्त्री । समानतन्त्र)

तन्त्रलक्षण I, 16, 6.

तद्भ्य तद्भ्यते XV, 19 (p. 191, 6).

तप् XIV, 24, 3; XV, 24 (p. 194, 5); XVI, 3, 10; तेषे XIV,

12, 2; अतप्यत XVI, 15, 1; तस्या XIV, 6, 1; 12, 2; 17, 1;
18, 1; 19, 1; 20, 1; 24, 1; 25, 1; 26, 1; 33, 1; 34, 1;
35, 1; 36, 1; 37, 1; 43, 1; 44, 1; 45, 1; 46, 1; 47, 1;
48, 1; 49, 1; 58, 1; 59, 1; 60, 1; 61, 1; 63, 2; 64, 1;
65, 1; 66, 1; 67, 1; 68, 1; 69, 2; 71, 2; 74, 1; 75, 2;
76, 2; 77, 2; 78, 2; 79, 2; 80, 2; 81, 2; 82, 2; 83, 2;
84, 2; XV, 9, 2; XVI, 15, 1.

+ प्रति तपति II, 17, 3; तप्य II, 8, 11. 16; 10, 7; 17, 1.

तपस् XIV, 6, 1; 12, 2; 17, 1; 18, 1; 19, 1; 20, 1; 24, 1;

25, 1; 26, 1; 33, 1; 34, 1; 35, 1; 36, 1; 37, 1; 43, 1;
44, 1; 45, 1; 46, 1; 47, 1; 48, 1; 49, 1; 58, 1; 59, 1;
60, 1; 61, 1; 63, 2; 64, 1; 65, 1; 66, 1; 67, 1; 68, 1;
69, 2; 71, 2; 74, 1; 75, 2; 76, 2; 77, 2; 78, 2; 79, 2;
80, 2; 81, 2; 82, 2; 83, 2; 84, 2; XV, 9, 2; 17 (p. 188,
12.); XVI, 1, 9; 15, 1.

तपस्वन्त् III, 19, 15.

तमन II, 7, 7; IV, 4, 13.

तमश् XV, 17 (p. 188, 10).

तमुष्टुद्वीय X, 11, 13.

तरसपुरोलाभ् in चषालमुखतरसपुरोलाभोः XIV, 73, 3.

तरुण in कुशतरुण II, 7, 12.

ताच्छी II, 3, 14.

तात XV, 24 (p. 194, 5).

तानूब्र V, 8, 2.

तापश्चित XIII, 26, 4. (Cf. चुल्लकतापश्चित महातापश्चित)

तायमानरूप XIII, 24, 16, 18.

ताद्यर्थ (1.) (वैपश्यत) XVI, 2, 25. (2.) XI, 14, 28; XII, 11, 12.

तार्तीयसवनिकी V, 3, 7.

तार्तीयान्त्रिक XV, 8, 3.

तार्थ XVI, 12, 10 (see critical notes f)

तालुस्थान I, 2, 4.

तावन्त् तावती VIII, 7, 5; XV, 9, 4; तावद् VII, 6, 8; IX,
20, 14; XVII, 14, 4.

तिरिन्द्रिर (पारश्वयय) XVI, 11, 20.

तिर्थक् IV, 12, 5; XVII, 1, 11.

तिलकावल XVI, 18, 18 (Comm. पिङ्गाचः । वलिनः । तिलकाद्या-
वलीषु यस्य । विक्रिधाः कुष्ठी etc.)

तीर XIII, 29, 29.

तीर्थ V, 14, 2; XVII, 7, 11.

तीर्थ XIV, 21, 1.

तीर्थस्य XIV, 21, 1.

तु I, 1, 40; 2, 20; 3, 18 etc.

तु in अतु V, 19, 4.

तुरायण III, 11, 15.

तुष तुषेत् I, 17, 5.

दपर IX, 23, 5; XV, 1, 22; XVI, 3, 13; 12, 12.

दृष्णोऽंश VII, 9, 1; IX, 25, 1; XVII, 14, 3; 17, 15; XVIII,
1, 3; 21, 1.

दृष्णीम् II, 8, 11; 9, 4; 10, 1; 17, 2. 4; III, 16, 20; IV, 2,
5. 11; 11, 5; 16, 6; 21, 13. 22; VI, 9, 18; VIII, 11, 15.
16; XVII, 14, 16.

दृष्ट I, 4, 8; 12, 8; II, 12, 2; III, 17. 3, 4; IV, 12, 10; V,
14, 11; 18, 12; VII, 10, 3; 11, 1; 19, 8. 9. 19; VIII,
3, 8; IX, 2, 3; 3, 3; 5, 4. 9; 6, 6. 14; X, 3, 5; 4, 14;
5, 8; 6, 14; 8, 16; 9, 16; 10, 7; 11, 8; 12, 8. 12; XI,
3, 2; 6, 5; 7, 4; 8, 3; 9, 3; 10, 4; 12, 6. 8. 13; 13, 13;
XII, 2, 3. 15; 3, 8. 10. 12. 15. 16; 4, 10. 13. 16; 5, 9.
12; 8, 2. 4. 6. 7. 9. 10; 9, 2; 11, 3; 12, 4. 11; 25, 2;
26, 18. 21; XIII, 12, 2. 13; XIV, 3, 3. 5. 6. 7. 8. 12;

XV, 22; XVI, 13, 14; XVII, 14, 1; XVIII, 1, 4, 7; 2,
1. 2. 5; 3, 1; 4, 8; 5, 9; 6, 1. 2. 4. 5; 7, 3. 7. 10. 15. 18.
19; 12, 2. 6. 7; 17, 5. 6. 7; 18, 11; 19, 7. 10; 22, 2;
23, 6. 9. 11. (Cf. प्रउगढचानि)

ढचकृत XI, 3, 1; XII, 9, 1; XIV, 2, 10; 3, 13. 14; 6, 5;
40, 4; XV, 4, 7; XVII, 8, 11.

ढचकृतब्रह्म XIV, 42, 14.

ढड् see ढद्

ढण I, 6, 6; 15, 14.

ढणनिरसन IV, 6, 5.

ढणापचयन II, 15, 4.

ढतीथ I, 7, 4; II, 2, 12; 5, 18; IV, 12, 4; 18, 3; V, 11,
3. 12; VI, 6, 8; VII, 15, 6. 10; 16, 4; 17, 7; 25, 6; 27,
18; VIII, 3, 18; 12, 4; IX, 5, 7; 6, 4. 9; X, 4, 1; 8,
13; 9, 7. 8; 10, 4; XI, 2, 10; 4, 7; 6, 1; 7, 9; 8, 6;
9, 10; 11, 2. 9. 11. 12. 15. 16. 17. 18. 19; 12, 2. 4. 17;
13, 15. 26; 14, 34; XII, 3, 7; 4, 4. 8; 5, 7; 9, 10; 10,
8; 11, 3. 8; 12, 8. 14; 16, 2; 24, 3; 26, 6. 21; XIII,
15, 5; XIV, 8, 5. 9; XV, 19; XVI, 4, 8; 5, 2; 11,
7; 13, 17; 18, 5; 21, 6. 9. 12. 20; 22, 6. 17; 23, 5. 11.
19; 24, 3; XVII, 15, 6; XVIII, 1, 17. 21; 20, 1. 3; 23,
10. (Cf. आदित्यढतीथ । प्रथमढतीथौ)

द्वितीयचतुर्थी X, 12, 15.

द्वितीयपञ्चमयोः XII, 3, 18; 10, 5; 12, 5.

द्वितीयप्रभृति VIII, 7, 3; XII, 27, 3.

द्वितीयसवन VII, 5, 14. 24; 19, 22; VIII, 1, 2; 3, 5; 14, 5.

8; X, 7, 12; XI, 10, 11; 12, 9; 15, 7; XII, 7, 3; 27,

6; XIII, 5, 6. 9; 6, 3; 9, 1; XIV, 27, 9; 28, 6; 33, 13;

XV, 2, 22; 8, 5; 13, 9; XVI, 14, 9; 21, 32; 23, 9. 10.

11. 12. 19. 20; 24, 14. 16; XVIII, 22, 1. (Cf. प्रातःसव-

नद्वितीयसवनानि)

द्वितीयसवनौय XIV, 2, 19; 13, 5.

दद् (दड्) + अत्र दृणक्ति XVII, 17, 5. 6.

+ वि तर्दयति XVII, 1, 14.

+ सम् दद्द्युः XVII, 1, 9; दद्द्यु IV, 18, 5.

तु + वि तारयति VII, 1, 4.

तेजस् XIV, 2, 4. 9; 20, 1; 24, 1; 36, 1; 42, 12. 13; 59, 1;

78, 2; XV, 4, 3. 4; 14, 4; 17.

तेजस्काम XIV, 4, 1; 16, 1; 20, 1; 24, 1; 36, 1; 59, 1; 78,

2; XV, 4, 2.

तैष XIII, 19, 3.

त्यज् त्यजेत् II, 16, 3.

चयस्त्रिंश IX, 27, 1; X, 12, 2; XIII, 16, 5; 24, 6; XV, 6,

4; XVI, 23, 12. (Cf. चिणवचयस्त्रिंशे)

चयस्त्रिंशत् XV, 4, 10; 5, 2. 3. 4. 5; XVI, 22, 16.

चयस्त्रिंशद्रात्र XIII, 17, 1.

चयस्त्रिंशत्सोम X, 7, 1.

चयस्त्रिंशत्सोम XIII, 16, 4. 5.

चयोदश IX, 20, 10 (चयोदशं अतम्); चयोदशी IX, 8, 3;
XVIII, 14, 6.

चयोदशन् IX, 1, 10; XV, 1, 13; 3, 10.

चयोविंशति XVIII, 1, 9.

चि I, 1, 2; 4, 11. 15; 12, 13; II, 1, 9; 5, 10; 10, 3; 12,
8; 14, 5; III, 13, 17; 14, 9; IV, 5, 2; 11, 6; 15, 9.
21; 18, 5; 21, 5. 14; V, 9, 21; 11, 1. 2. 10; 14, 15; 16,
8; VI, 3, 10; 4, 5. 7; 5, 2. 10; 6, 2. 6. 17; 10, 1; 11,
8. 12; VII, 6, 1; 10, 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15; 15, 4. 10.
16; 25, 7. 14. 16; VIII, 6, 7. 11. 12. 14; 12, 16; IX, 1,
8; 6, 11. 16; 15, 2; 20, 15. 25; 23, 9; X, 1, 8; 5, 19.
20; 6, 6. 9. 11. 14. 16. 18. 19; 8, 6. 9. 17. 19; 9, 16; 10,
7; 12, 17; XI, 12, 5; 13, 9. 13. 14; XII, 5, 15; 11, 14.
17. 24; 21, 3; 26, 17; XIII, 5, 7; 10, 11; 15, 6; 17, 3;
19, 14. 16; 21, 5; 27, 1. 2. 3; 28, 5; XIV, 4, 5; 12, 6.
7. 8. 9; 40, 19; 42, 8. 9; 51, 11; 56, 7. 8; 57, 10. 11. 12.
13; XV, 1, 13; 8, 2. 18; 12, 13; 20, 24; XVI, 21, 2. 3;
22, 8. 15; 29, 6; XVII, 1, 9; 5, 2; 12, 2. 3; 15, 3;

(३६३)

XVIII, 1, 3. 8; 7, 5. 15; 8, 3. 16; 10, 6. 7. 9; 15, 4.

चौत्थीन् VIII, 2, 13; X, 5, 12; XII, 8, 4; तिसृभित्सृभिः
XVI, 13, 6.

चिंशत् IV, 15, 14. 19; XIV, 9, 5; चिंशतं चिंशतम् XIV, 32, 9.

चिंशत्तमी XVIII, 14, 6.

चिक X, 12, 4.

चिककुद् XVI, 29, 12. (Cf. छन्दोमचिककुद् । मशचिककुद्)

चिकद्रुकीया X, 13, 7.

चिकैक in एकचिकचिकैक XIV, 42, 7.

चिगुण XVII, 2, 3.

चिणव IX, 27, 1; XIII, 16, 5; XIV, 33, 5; XV, 6, 3; XVI,
23, 11. 12.

चिणवत्रयस्त्रिंशे XVI, 15, 12.

चिणवस्तोम X, 6, 1.

चिपष्कस् XI, 14, 14.

चिपद् VII, 27, 1.

चिपुरुषम् XVI, 22, 29.

* चिप्रमृति I, 1, 18.

चिमात्र I, 1, 19.

चिरात्र IV, 15, 6; XIII, 5, 20; XIV, 8, 1; XVI, 1, 1; 20,
17; 21, 1; 22, 30. (Cf. अश्वचिरात्र । कुसुर्विन्दुचिरात्र ।

गर्गचिरात्र । सर्ववेदचिरात्र)

चिर्वचन 1, 1, 18.

चिविध XVI, 21, 1. 2; 22, 30.

चिवृत् IX, 21, 1; 27, 1; XII, 2, 11; 9, 1; XIII, 16, 5; 22, 2; 29, 32; XIV, 2, 11; 6, 4; 12, 6; 25, 2; 26, 2; 27, 3. 4. 5. 9. 10. 11; 28, 2. 3. 6. 7. 8. 9; 29, 5; XIV, 33, 3; 40, 2; 41, 3; 42, 3; XV, 4, 5; XVI, 23, 5, 9; 24, 3. 5; XVII, 7, 6.

चिवृत्पञ्चदशौ XIII, 21, 1; XIV, 29, 4; •दशे XV, 6, 2. (Cf. पञ्चदशचिवृत्तौ)

चिवृत्प्रभृति XIII, 24, 5; 28, 5; XVI, 21, 3.

चिवृत्सोम X, 2, 1; XIII, 21, 9; XIV, 51, 2.

चिञ्जत IX, 20, 13.

चिञ्जीर्षन् XIV, 50, 1.

चिञ्जुक्रिय XVI, 22, 29.

चिषवण XVI, 21, 2.

चिष्टुपकृन्दस् XIV, 33, 11. 12.

चिष्टुपकृत XVIII, 19, 1.

चिष्टुञ्जगत्यौ VII, 27, 30; •तीनाम् VII, 26, 4. चिष्टुद्विराजोः VII, 27, 22.

चिष्टुम् VII, 27, 11; IX, 6, 1; X, 7, 7; 12, 9; XIV, 11, 5; 33, 10; XVI, 30, 2; XVIII, 16, 3. (Cf. मायत्रीचिष्टुभौ)

चिटौम XIV, 51, 2; XV, 16, 10; XVI, 22, 8.

चिष् I, 4, 6; II, 11, 2. 4; 12, 7; III, 16, 23; IV, 4, 13;
16, 10; 17, 13; 18, 10; V, 17, 10; VII, 10, 9; X, 21, 17;
XIII, 17, 1; 28, 4; 29, 30; XVI, 17, 4. 5; XVII, 14, 15;
15, 4. 13; 16, 6. 8; 17, 2. 15; XVIII, 1, 1. 19; 21, 2;

चिस्त्रिष् II, 6, 10; V, 11, 1; VI, 9, 4.

चिसंख XIV, 42, 17.

चिसंबत्सर XIII, 28, 4.

चिःशख XVIII, 1, 10; 20, 7.

चिःसम्बद्ध XIV, 2, 9.

चिहविष् III, 16, 1; IX, 24, 1.

चीषु III, 2, 7.

चेता XV, 19 (p. 190, 18).

चेधम् II, 10, 5.

चेधातवी XV, 16, 2.

चेपद् XIV, 41, 11.

चेष्टुभ VI, 4, 4; 5, 5; 6, 5; VII, 26, 6; IX, 6, 2; 20, 10;
27, 1; X, 9, 3; 10, 3; 11, 4; XI, 13, 12; XIV, 11, 6;
XV, 10, 2; XVI, 21, 18; 30, 2; XVII, 7, 13; 8, 4; 9, 5.

चेष्टुभजागते XVIII, 6, 5.

च्यम्बक III, 17, 10; XIV, 10, 21.

(३८६)

अह II, 3, 14; X, 5, 7; 8, 16; 9, 5, 9; 11, 10; XI, 4, 2;
7, 5, 11; 11, 8; 12, 9, 12; XII, 3, 15; 6, 6; XIII, 18, 5;
XIV, 45, 2; XVI, 24, 13; 25, 3; 26, 3; अहार्ये XIII,
15, 6.

त्वच् VI, 1, 6; XIII, 3, 5; XVI, 15, 10.

त्वर् त्वरेरन् XVI, 7, 7.

त्वद् XIV, 12, 2 etc., (त्वा XV, 18, 20 etc.).

त्वष्टृ I, 15, 2; XV, 14, 4.

त्वाद् IX, 27, 4; XIII, 4, 1; XIV, 50, 1.

त्विषि XIV, 34, 1, 3.

त्विषिकाम XIV, 34, 1.

त्विषिमन् XIV, 34, 3.

द

दक्षिण I, 4, 1; 5, 8; 6, 3, 5; 10, 1, 4; II, 9, 3; 16, 2; IV,
3, 7; 12, 1, 2, 10; 13, 2; 14, 6, 18, 23, 29; 16, 6, 7; V,
13, 2, 3, 5; 14, 19; VI, 3, 2; VII, 3, 1; 5, 16; 15, 2;
XIII, 29, 29; XV, 13, 15; XVI, 9, 19; XVII, 10, 4, 11;
11, 4; 13, 2; 15, 2, 10; 16, 1, 3, 7; दक्षिणेन (praep.) V,
15, 9, 10; VI, 13, 5; VII, 3, 2, 3; 14, 10; XVII, 10, 12;
दक्षिणा (adv.) III, 16, 16-17; IV, 4, 2; V, 6, 7; 14, 19;

VI, 13, 10; VII, 15, 2; VIII, 12, 11. दक्षिणा (दान) II, 3, 18; 4, 10; 5, 27; III, 2, 7; 3, 7; 7, 6; 12, 6. 12; 13, 24; 14, 17; 15, 22; 18, 8; 19, 9; IV, 16, 9; 20, 3; XIII, 5, 21; 6, 4. 7; XIV, 2, 12; 12, 5; 15, 6; 16, 5; 20, 2; 28, 13; 32, 5; 33, 20; 34, 2; 39, 3; 40, 15; 41, 12; 57, 17; 72, 3; XV, 4, 10; 11, 15; 16, 16; XVI, 20, 6; 30, 9. (Cf. आदिष्टदक्षिण । ऋतुदक्षिणा । चातुर्मास्यपशु-दक्षिण । नीतदक्षिण । समानदक्षिण । सर्ववेदसदक्षिण । सहस्र-दक्षिण)

दक्षिणतस् II, 8, 1. 14; 9, 11. 13; 12, 9; IV, 4, 3; 14, 10. 13; 16, 10; VI, 8, 4; VIII, 2, 13; XVII, 1, 6; दक्षिणतः-पश्चात् II, 7, 16; VII, 3, 2.

दक्षिणतोन्वाय II, 11, 1; IV, 6, 1.

दक्षिणधिष्ण्य VI, 13, 4.

दक्षिणप्राक्प्रवण IV, 14, 6.

दक्षिणाकास्य I, 12, 10; VII, 17, 16.

दक्षिणाम्नि III, 17, 3; IV, 2, 4. 7; 4, 2; 13, 3; 14, 10. 11; V, 4, 6.

दक्षिणाय IV, 3, 3.

दक्षिणाञ्च see प्राग्दक्षिणाञ्च

दक्षिणान्वाय I, 1, 14.

दक्षिणापथ XIII, 14, 6.

दक्षिणापर I, 6, 6; XIII, 11, 2.

दक्षिणाप्रबण IV, 14, 6.

दक्षिणामुखी IV, 14, 18.

दक्षिणार्ध IV, 4, 2; 21, 9; XVII, 4, 4.

दक्षिणार्धापरार्ध XVIII, 24, 19.

दक्षिणावत् V, 14, 24; 15, 9; VI, 3, 8; 12, 11; VII, 7, 3;
14, 10; VIII, 9, 9; XVII, 13, 11.

दक्षिणोत्तरिन् I, 6, 10; XVII, 16, 7.

दक्षिणोत्तान V, 8, 5.

दण्ड V, 16, 4; XVII, 3, 3. 4. 6. (Cf. आर्द्रदण्ड । प्रत्यन्दण्ड ।
प्राग्दण्ड)

दण्डसमास XVII, 3, 9.

दण्डिन् XVI, 1, 16.

दण्डोपानहम् (Comm. दण्डश्च उपानहौ च) III, 8, 7.

दधन् दधि II, 7, 9. 10; VIII, 9, 9; XIII, 6, 3; XIV, 40, 11.

दधिघर्म V, 10, 80; VII, 16, 1.

दधिभक्ष IV, 13, 2; VIII, 9, 9.

दन्त XV, 18 (p. 189, 11 ff.)

दर्शन X, 21, 10.

दर्शपूर्णमासौ I, 4, 12; 16, 1; II, 4, 1; III, 8, 5; 12, 13, 14;
XIII, 20, 3; 24, 3; XIV, 5, 1.

दर्शपूर्णमासायन III, 11, 4.

दशकपाल XIV, 13, 7.

दशदशन् XIII, 23, 7 (Comm. दशकाः सोमाः प्रत्यहमस्य सन्ती-
ति। दशदशौ ईदृशः संवत्सरः)

दशधा XVII, 3, 6.

दशन् IV, 2, 9; 15, 1. 12; 16, 5; V, 16, 8; VI, 4, 1; XII,
24, 1; XIV, 80, 2; 81, 2; 82, 2; XV, 14, 3. 6. 10; 17;
XVI, 12, 3; XVII, 3, 7; XVIII, 7, 10. 18; 11, 2.

दशपशु XVI, 14, 19.

दशपुरुषम् XV, 14, 8.

दशपेय XV, 13, 2; 14, 5. 11. (Cf. अभिषेचनीयदशपेयौ)

दशम X, 1, 9; 12, 1; XII, 2, 13. 23; 3, 22; 4, 22; 5, 23;
27, 5; XIII, 15, 13; XIV, 74, 1; XV, 17; XVI, 2, 28;
29, 17; XVII, 6, 3. दशमी II, 3, 14; IV, 2, 6; VI, 7, 3;
X, 6, 14; XV, 14, 5. (Cf. द्वितीयदशमयोः)

दशरात्र X, 1, 6; XII, 9, 1; XIII, 17, 1. 2. 3; 18, 5; 19; 16.
19; 21, 8; 24, 6; XIV, 72, 4; XV, 14, 3; XVI, 20, 3;
29, 1. 4. 18; 30, 3.

दशरात्रावरार्ध II, 16, 1.

दशविध XVI, 29, 1. 2. 18.

दशशत XI, 13, 6.

दग्गहोत् X, 14, 1. 2.

दग्गा XV, 13, 15.

दग्गाचर VII, 27, 23; XVI, 29, 2.

दग्गाह in छन्दोमदग्गाह XIII, 21, 13.

दस्यु XV, 26 (p. 195, 6.)

दह् धक्ष्यन्तः XVIII, 24, 15; दग्धा XIII, 11, 1.

+ अभि दग्ध XIII, 6, 7.

+ निष् दहति, अदहत् XIV, 51, 1.

दा ददाति III, 8, 10; XIV, 9, 4; 32, 9; XV, 3, 12; 16, 17;

XVI, 1, 10; 10, 7; 18, 8; 22, 15; दत्ते III, 16, 27; दद्यात्

III, 20, 3; IV, 5, 6; VII, 17, 17; XIII, 5, 21; 6, 2. 5. 7;

XIV, 16, 8; XVIII, 24, 32; ददाणि XV, 20; देहि XV,

24; दत्त XV, 21; अददात् XV, 18; ददौ ददुः XV, 22;

दीयते XVI, 14, 18; 15, 20; देय XVIII, 24, 32; दत्ता

II, 7, 7; VII, 18, 9; XIII, 6, 4; 29, 21; XV, 20.

+ आ दत्ते XVIII, 8, 16; दाय I, 10, 5; VII, 15, 17;

VIII, 5, 2; XV, 18; 20; XVII, 15, 3; दायम् (in

पुनरादायम्) IX, 20, 6; XVIII, 4, 3. 4; 5, 3. 4;

caus. दाय I, 6, 16; V. 11, 5.

+ प्रत्या दत्ते VII, 25, 14; दाय VII, 25, 6. 13.

+ प्र दाय IV, 15, 4; VII, 7, 3. प्रत्त in प्रत्तदोष III, 20,

13 and अप्रत्तदेवत III, 20, 12.

दानायण्यञ्ज III, 8, 3. 6; XIV, 5, 3.

दानार्थणयाञ्जिक III, 9, 4.

दान्चिण XIII, 14, 6.

दाढ III, 2, 2; XVI, 10, 4. 7.

दान II, 3, 25. (Cf. उच्छिष्टदान IV, 21, 16).

दाय XV, 25 (p. 194, 18); 27 (p. 195, 17).

दान्नपौर्णमासिक V, 18, 7.

दार्षद्वत XIII, 29, 31.

दाशतयी XII, 2, 16. 22.

दाशरात्रिक X, 2, 1.

दाह in गृहदाह III, 4, 13.

1. दिग् दिष्ट XVIII, 23, 5.

+ अनु दिशति IV, 19, 7. (see अनुपदिष्ट)

+ आ दिशति VIII, 1, 6; दिश्य IV, 14, 2; दिष्ट V, 11, 8 (Cf. अनादिष्ट I, 1, 17; अनादिष्टाध्यापुरोनुवाक्य I, 17, 9; आदिष्टदक्षिण I, 12, 11).

+ निम् (5) in अनिर्दिष्ट VIII, 15, 14.

+ उद् दिशति II, 9, 14.

+ उप दिशति XVI, 2, 2. 5. 8. 11. 14. 17. 20. 23. 26. 29; दिष्ट I, 17, 7. (Cf. अनुपदिष्ट)

+ प्र दिश्येत XIV, 1, 2; दिष्ट XII, 7, 3. (Cf. आदिप्रदिष्ट VI, 1, 25).

2. दिग् IV, 11, 3; 14, 6; 17, 3; VI, 2, 3; XIV, 83, 2; 84, 6; XVI, 9, 18; 18, 13; 28, 2; दिशामवेष्टीः IX, 28, 16; दिशां स्तोमाः XIV, 83, 1; 84, 6; दिशां ह्युपचः XII, 20, 1.

दिष्टश्चत्न XVII, 8, 3.

दीच् दीचते XV, 12, 12; दीचन्ते X, 1, 1; दीचेत XIII, 6, 4; XV, 12, 3; दीचेरन् XIII, 19, 3. 5; दीचयित्वा XIII, 11, 1. (Cf. दीचित)

दीचणानुपूर्व्येण XIII, 14, 3.

दीचणीया V, 3, 1; IX, 24, 1; XIV, 40, 16.

दीचणीयाप्रभृति VIII, 12, 9.

दीचा V, 2, 4; 4, 7; X, 1, 2; XIII, 19, 1. 5; 24, 1; 25, 1; 26, 1; 27, 1; 29, 1; XIV, 6, 7; 16, 2. 4; 39, 5; XV, 1, 13; 12, 13; XVI, 20, 9.

दीचित XIII, 11, 1; 13, 1; 14, 1; XVI, 20, 7; XVII, 4, 7.

(Cf. अदीचित । असंवत्सरदीचित)

दीचितवसन XVIII, 24, 4.

दीचितव्रत III, 8, 10.

दीप् + आ दीप्य II, 8, 9.

+ संग्र दीप्त IV, 15, 1.

दीर्घ I, 2, 18; X, 5, 12.

दीर्घायुत XIV, 12, 2. 11.

दुन्दुभि XV, 3, 14; XVII, 4, 1; 14, 10; 17, 5. (Cf. भूमि-
दुन्दुभि)

दुराग XIV, 32, 1.

दुष्ट III, 20, 5. 12. 15; XIII, 3, 2; 12, 9.

दुग् दुग्गमान V, 10, 8; दुग्घ III, 12, 16; दीहयेत् II, 8, 8.

दुहित XV, 17.

दूत XIV, 40, 1.

दूरोक्ष XI, 14, 18; XII, 11, 12; XV, 3, 10.

दूर्वा IV, 15, 5.

दृ + आद्रियेत XIII, 1, 5.

दृढपर्युष्ट XVII, 10, 9.

दृति XIV, 40, 11.

दृतिवातवतोरथन XIII, 23, 1.

दृग् ददग् XV, 23 (p. 193, 10); अद्राचुः XV, 24 (p. 194, 2);

दृग्धेत I, 3, 6; fat. द्रष्टा I, 3, 6; दृग्धमान II, 7, 2; VI,

7, 4; X, 21, 11. (Cf. अदृग्धमान IV, 15, 9).

दृषदती XIII, 29, 14. 29.

दृह् दृढ XVII, 2, 2.

दृ दीर्घ XIII, 12, 1. 3.

+ परि दद्रे XIV, 27, 1.

देव XIV, 14, 1; 23, 1; 27, 1; 29, 1; 32, 1; 38, 1; 50, 1;
XV, 5, 1. 5. 13; 17. 22; 24; XVI, 1, 12; 2, 29; 10, 5. 6.

देवी IX, 28, 4. (Cf. देवानां पत्न्यः । देवासुराः)

देवकर्मन् I, 1, 6. 13.

देवगण XIV, 72, 4.

देवता I, 4, 22; 16, 7. 8. 9. 10. 15 (देवतातः); 17, 5. 7; III,
16, 11; 20, 12. 15; IV, 20, 5. 6; XIV, 57, 20; XV,
14, 6; 21; XVI, 3, 16. 17; 12, 16; 7, 4; 19, 17. (Cf.

एककपालदेवता । एवंदेवत । चातुर्मास्यदेवता । तद्देवत । द्विदे-
वत । नानादेवत । पर्वदेवता । पशुदेवता । बह्वदेवत । यथादेव-
तम् । यद्देवत । समानदेवत । सवनदेवता)

देवतादेशान I, 2, 19.

देवतानामधेय I, 1, 37; VI, 1, 15.

देवतानुपूर्वम् III, 7, 7.

देवताविकार I, 16, 8.

•देवत्य (Cf. तद्देवत्य । द्विदेवत्य । पितृदेवत्य । वाग्देवत्य । सावि-
त्रवाग्देवत्यौ)

देवयजन V, 2, 1; XV, 14, 1.

देवयान XV, 17 (p. 188, 22).

देवरात XV, 24. 27.

देवसू IX, 26, 1.

देवानां पत्न्यः I, 15, 2; VIII, 7, 13; XIV, 57, 9.

देवासुराः XIV, 23, 1; 32, 1; 38, 1.

देविकाहविष् IX, 23, 1.

देश IV, 14, 6; XIII, 11, 2; XVII, 13, 9. (Cf. मार्जालीय-
देश । ओषिदेश)

देशकालसंनिकर्ष XIII, 24, 14.

देशपृथक् IV, 6, 7.

दैव XV, 25 (p. 194, 18); 27 (p. 195, 21 ff.).

दैवत I, 17, 3, 5; XIII, 1, 3. (Cf. अप्रत्तदैवत)

दोष III, 19, 3, 7, 8; 21, 2, 6.

द्यावापृथिवीय III, 12, 3; 13, 11; VI, 11, 7; VIII, 3, 11;
XI, 8, 6; 14, 31; XIV, 6, 3; 56, 9; XVI, 20, 2; XVIII,
22, 5. (Cf. वैश्वदेवद्यावापृथिवीयौ । सावित्रद्यावापृथिवीयौ)

द्युतान XIII, 12, 3.

द्यो दिवे IX, 23, 5.

द्रव्य III, 20, 9; IV, 1, 3; IX, 1, 3.

द्रष्टु see दृश्

द्रु + अनु द्रवेत् VII, 6, 8.

+ उप see उपद्रुत XII, 13, 5.

द्रोणकलत्र XV, 23 (p. 193, 11).

द्रु I, 3, 3; 4, 13; II, 3, 9; III, 16, 8; IV, 2, 5; 15, 2, 8;

16, 6. 7; V, 9, 15; VI, 3, 10; 6, 2; VII, 10, 7; 15, 4. 5.
13; 26, 3. 8. 9. 11; 27, 15. 27; VIII, 6, 9. 10; IX, 5, 8;
6, 11; 11, 13; 20, 9; X, 3, 5; 4, 5; 5, 4; 6, 3. 6; 8, 3;
11, 8; 12, 15; 13, 2; XI, 11, 15. 17. 19; XII, 2, 10. 19;
XIII, 10, 5; 16, 3. 5; XV, 3, 6; XVI, 8, 10; 20, 2; 22,
12; 24, 14; XVII, 1, 9; XVIII, 8, 4. 11. 13; 10, 12; 12,
6; 14, 5; 18, 7. 12.

द्वाचिंशत् X, 12, 7.

द्वादश VII, 17, 17 (द्वादशं शतम्); द्वादशी VI, 7, 1.

द्वादशकपाल XIV, 13, 5.

द्वादशकलस् X, 5, 12; XVII, 14, 3.

द्वादशम् II, 3, 19; IV, 16, 6; VI, 4, 7; X, 1, 2. 3. 4; XIII,
19, 2. 5; XIV, 16, 2; 61, 4; 76, 2; XV, 1, 7; 12, 13;
XVI, 1, 4; 12, 3; 14, 20; XVII, 8, 2.

द्वादशरात्र II, 3, 23.

द्वादशविध XVI, 1, 3.

द्वादशाक्षर VII, 27, 17.

द्वादशाद्योग III, 18, 10.

द्वादशाह II, 2, 2; IX, 1, 1; X, 1, 1; 21, 18; XI, 1, 1. 3;
XIII, 14, 10; 20, 14; XVI, 30, 11. (Cf. अद्वादशाहम्)

द्वादशाहप्रश्नति XIII, 14, 9.

द्वादशिन XIII, 23, 8.

द्वापर XV, 19 (p. 190, 17).

द्वार् V, 9, 4; 14, 5. 21. 22. 24; 15, 10; VI, 3, 8; 13, 2, 5.
6; VII, 7, 3; 14, 10; 15, 2; VIII, 5, 2; X, 13, 26; 21,
10; XVII, 7, 11; 11, 4.

द्वारवाह XVII, 4, 2. 3.

द्वारी VI, 12, 13; द्वार्ये (= द्वार्याः) XVII, 4, 2. 3.

द्वविंश (fem.) XVIII, 14, 4.

द्वविंशति X, 13, 4; XV, 22 (p. 192, 20).

द्विगुण XVII, 2, 9.

द्विगोत्र I, 4, 16.

द्वितीय I, 3, 15; 7, 2. 3; II, 2, 7; 3, 4. 12; 5, 18. 28; IV,
12, 3; 18, 2; V, 11, 10; VII, 15, 5. 9; 16, 3; 17, 6;
25, 6. 13. 15; 26, 5; VIII, 7, 2; IX, 5, 6. 11; 6, 3. 8;
X, 3, 1; 5, 12. 15. 21; XI, 2, 7; 4, 6; 5, 1. 8; 7, 8; 9,
6. 13; 11, 2. 9. 11. 12. 16; 12, 2. 4. 14; 14, 31; XII,
3, 6; 5, 5; 6, 4; 7, 3; 10, 4; 11, 7; 12, 2; 13, 5; 27,
6; XIII, 1, 7; 15, 5; XIV, 8, 4; XV, 13, 9; 19 (p. 190,
9); XVI, 2, 4; 3, 9; 4, 8; 5, 2; 8, 26; 12, 4. 9; 13, 17.
18; 18, 4; 20, 16; 21, 4. 8. 11. 18. 20. 26. 31; 22, 3. 17;
23, 5. 10. 18; 24, 3; XVII, 15, 6; XVIII, 1, 16; 4, 7; 5,
7; 16, 2; 20, 1. 2. 3. 4. (Cf. वैष्णवद्वितीय । प्रथमद्वितीयौ)

द्वितीयचतुर्थयोः X, 5, 14; XII, 26, 2.

द्वितीयदशमयोः XII, 24, 4.

द्वितीयप्रभृति X, 1, 11; XII, 27, 2.

द्वितीयसप्तमयोः X, 5, 10.

द्वितीयाचतुर्थी X, 11, 5.

द्विदेवतवृद्धदेवतेषु I, 17, 19. (Cf. एकदेवतद्विदेवतयोः VI, 1, 12).

द्विदेवत्य VI, 1, 15; VII, 2, 1. 11; 3, 1; 4, 4. 17; 8, 12;
XIV, 51, 14.

द्विदेवत्यर्तुयाजाः VII, 3, 4; 17, 12.

द्विदेवत्यशेष VII, 4, 15.

द्विपदा VII, 26, 4; 27, 15; IX, 6, 1; 20, 26; X, 7, 7; 13,
13; XII, 3, 23; 4, 24; 5, 23; 11, 1; XVI, 21, 24;
XVIII, 1, 22; 8, 9; 14, 6; 15, 1. 7.

द्विप्रभृति I, 17, 2.

द्विराच XIII, 5, 19. 20; XIV, 7, 1; XV, 16, 4; XVI, 20,
2. 19.

द्विराचप्रभृति X, 1, 20; XI, 1, 3; XII, 2, 1.

द्विविध XVI, 20, 1. 2. 19.

द्विव्यायाम in परोद्विव्यायाम XVII, 2, 4.

द्विष द्विषन्त् XIV, 22, 23; 23, 1; 39, 8. 10; 42, 6; XVII,
3, 17.

+ वि द्विषाण XIII, 5, 1.

द्विपूक्त X, 11, 14; XII, 3, 3.

द्विस् II, 9, 6. 10. 14; 17, 2. 4; IV, 11, 5; 16, 6; 21, 13;

VII, 4, 16; 8, 11; 25, 13; VIII, 3, 18; X, 5, 10.

द्विहविम् II, 3, 3.

द्वेय III, 20, 3; XIV, 32, 1.

द्वैपद II, 12, 2; III, 17, 5; IX, 6, 2. 6. 7.

द्वैप-धन्वधि XIV, 33, 20.

द्वैपराक XVI, 22, 11.

द्व्यङ्गुल II, 8, 23.

द्व्यहार्थे XIII, 15, 4.

ध

धन XIV, 46, 1.

धनजित् XIV, 46, 1. (Cf. सर्वजिद्धनजितोः)

धनुस् III, 2, 7; XV, 18 (p. 190, 3); XVII, 5, 2; 15, 3.

धन्वधि in द्वैपधन्वधि XIV, 33, 20.

धन्वन् in अधिज्यधन्वन् XIV, 22, 20.

धर्म I, 1, 24; III, 20, 10; IV, 5, 13; VII, 25, 17; XIII, 20,

11; XVI, 2, 28. (Cf.

धर्मन् in पशुधर्मन् IX, 27, 6.

धर्मपति IX, 26, 2.

धा दधाति XV, 1, ३७; XVI, 8, ५. 16; XVII, 9, 5; XVIII,
9, 5; 22, 8; धत्ते XIV, 28, 9; XV, 6, 7; दधीत II, 1, 7;
अदधत XIV, 28, 8; XV, 6, 6; धीयते XI, 2, ३.

+ अन्तर् दित in जीवान्तरिहाय IV, 4, 8.

+ अपि धाय IV, 15, 8; X, 21, 10.

+ अभि धीयमान V, 10, 3.

+ अत्र धाय IV, 5, 5; 15, 8; 18, 5; 19, 7; VIII, 9, 2;
10, 4; XVII, 10, 4.

+ प्रत्यत्र धाय IV, 9, 3.

+ आ दधते VIII, 8, 11; 11, 15; XVIII, 24, 14; दधीत
(पुनरा) XIV, 15, 23; धीयमान V, 13, 6; धाय IV,
8, 3; 12, 10; 14, 15; V, 6, 1; XIII, 29, 29; (दित
Cf. अनादित II, 16, 3).

+ अन्वा दधाति IV, 2, 1.

+ अभ्या दधाति II, 8, 22; 12, 8; XIII, 29, 2; XVII,
10, 6.

+ व्या दधते VIII, 8, 6.

+ उपसमा धाय XIV, 13, 4.

+ उप धाय XVII, 10, 4.

+ नि दधाति II, 9, 13; 10, 7; VII, 3, 2. 3; दधति V,

- 14, 13; XVII, 6, 6; XVIII, 24, 5; धीयते XV, 17
(p. 188, 19); धाय I, 6, 8; 14, 20; II, 9, 16; IV,
3, 3; 4, 2. 5; 7, 6; 14, 10; 15, 5; 16, 3; 19, 7;
V, 8, 5; VII, 3, 1; XIII, 11, 2; 29, 2; XVII, 10,
4; 12, 4.
- + उपनि दधाति XVII, 7, 11; दधति XIII, 11, 9; XVII,
7, 12; धाय XVII, 15, 18; 17, 9.
- + प्रतिनि दध्यात् III, 20, 9; 21, 12; XIII, 3, 2.
- + परि दधाति XI, 2, 13; दधति IX, 20, 27; XII, 2,
27; 6, 18; XVIII, 20, 7; दध्यात् VI, 9, 9; धाय
V, 6, 7; 9, 26; 10, 33; 13, 10; 14, 20; 15, 4. 5;
17, 10; VI, 6, 15; 7, 10; VII, 9, 6; 10, 15; 11,
4; 12, 4; 13, 4; 15, 17; 29, 25; VIII, 6, 17; IX,
3, 4; 6, 18; 8, 8; 14, 3; 17, 3; X, 13, 22; XIII,
7, 6; XV, 3, 11; XVIII, 20, 8.
- + पुरस् धास्यमान XIV, 29, 2.
- + वि धीयमान I, 1, 4; द्धित in प्रत्यक्षविहित III, 19, 8.
- + अनुवि दधीत XIII, 1, 3. 6.
- + सम् धाय I, 1, 23; 4, 14; V, 11, 3. 4; IX, 5, 5. 6.
7. 10. 11. 13; 6, 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 12; 20, 32;
X, 7, 2; XVIII, 1, 16. 17. 18.

+ उपसम् धाय I, 4, 7; XVIII, 1, 15; 20, 1. 2. 3: 4.

धाट् IX, 28, 2.

धाना VIII, 8, 6. 11.

धान्वन XIV, 22, 12.

धाया VII, 20, 5; 21, 8; X, 13, 11; XI, 12, 2; XIV, 54, 2;
XVIII, 4, 5; 5, 5.

धारा VII, 15, 14. (Cf. उदधारा II, 6, 12.)

धाव् + उप धावानि XV, 21 (p. 192, 11); धाव XV, 18 (p.
189, 4); 22 (p. 192, 14 ff.); अधावन् XIV, 7, 1; 23, 1;
32, 1; 38, 1.

+ सम् in असंधावमान IV, 15, 3.

धिष्ण V, 14, 4; 15, 10; VI, 2, 1; 12, 1. 13. 15; 13, 3. 4.
7. 8; VII, 7, 3. 5; VIII, 8, 9; 10, 1; 12, 10; X, 1,
13; 13, 26; 21, 6; XVII, 7, 11; 10, 4; 11, 2. 4. (Cf.

अधिष्ण। दक्षिणधिष्ण। यथाधिष्णम्)

धिष्णवन्त् VI, 13, 8.

धी XVII, 5, 4.

धू धून्वन्त् XIII, 14, 6.

धृ धारयन्त् I, 10, 4. 7; XVI, 18, 10; XVII, 15, 12; धायमाण

III, 13, 17; धृत् Cf. नित्यधृत्.

धृत् in नित्यधृत् II, 6, 4.

धृति XV, 16, 8. 11.

धनु II, 4, 10.

धनुका XIII, 29, 21.

धी धायन्ते X, 21, 14; ध्यायात् IV, 8, 4; V, 9, 19; 14, 12;

ध्यायन्त् III, 8, 15; IV, 3, 6; XIII, 12, 10.

+ अभि ध्याय XVI, 29, 7.

ध्रुवा IV, 11, 1; 14, 20.

ध्रौव V, 8, 2.

ध्रौव्य II, 16, 1.

ध्वंसि XIV, 82, 2.

ध्वंसिस्तोमः XIV, 82, 1.

न

न I, 1, 8. 9. 44; 2, 20, etc.; नो XV, 20 (p. 191, 18); XVI,

29, 7; न कश्चन XVI, 3, 37; न हि III, 19, 7.

नक्तम् V, 20, 8.

नक्षत्र II, 1, 8; 5, 5; 7, 2; IV, 17, 3; V, 2, 4; X, 21, 11;

XIV, 78, 2.

नक्षत्रस्तोम XIV, 78, 2.

नख XVIII, 24, 20. (Cf. रोमनखानि IV, 14, 4.)

नद XVIII, 1, 12. 14. 15. 21.

नदी XVI, 18, 18.

नभ्य in शवनश्च XIV, 22, 18.

नभ्यश्च V, 13, 8.

नम् नमन्त् in अनमत् IV, 15, 3; नत् in स्वयंनत् XVII, 3, 11.

+ अभिसम् नमेत् I, 17, 20.

नद्या I, 17, 18.

नव II, 3, 26; III, 12, 14, 16; XV, 17 (p. 188, 17); XVII,
4, 8; 6, 5.

नवन् III, 13, 18, 25; V, 9, 20; VI, 7, 2; VI, 9, 3, 6; VII,
11, 4; 13, 4; IX, 20, 12, 21; X, 6, 20; 9, 17; 13, 12;
XI, 12, 5; 14, 10, 24; XIII, 28, 6; XIV, 56, 2; 73, 2;
XV, 5, 7, 8; XVI, 29, 3; XVIII, 8, 2; 12, 5; 13, 7; 18, 2.

नवम् V, 17, 9; X, 11, 1; XVI, 2, 25; 11, 25; 28, 3; 29, 17;

नवमौ IX, 8, 3; XVI, 28, 2. (Cf. अष्टमनवमौ)

नवरात्र IV, 15, 6; XIII, 17, 3; 18, 2; 19, 10; 21, 5; XVI,
28, 1, 5; XVIII, 24, 5.

नवर्च X, 6, 2; XV, 8, 13; XVIII, 1, 5; 2, 3.

नवविध XVI, 28, 1, 2, 5.

नवाक्षर XVI, 28, 2.

नवाह XIII, 17, 2.

नश् नष्ट III, 19, 17; XIII, 2, 7; 3, 2.

नह् + उप XIII, 11, 1; 24, 2; 29, 2;

+ सम् नद्ध XVII, 15, 3.

नाकभद् XIV, 73, 2.

नाना XV, 19 (p. 190, 7); XVI, 7, 8. 10; XVII, 3, 8.

नानादेवत XVI, 7, 8.

नानाप्रणव III, 16, 9; VII, 2, 13.

नानायूप VI, 9, 5.

नानावषट्कार VII, 2, 14.

नानावीर्य XVI, 23, 6. 14.

नाभानेदिष्ट (1.) मानव XVI, 11, 29. (2.) XVI, 11, 28. (3.)
XII, 8, 2; 9, 6.

नाभि IV, 7, 14; VI, 1, 6; XVI, 3, 31.

नामग्रहण VI, 1, 24.

नामधेय VI, 1, 15; VII, 4, 13; IX, 1, 3. (Cf. देवनाममधेय)

नामधेयाग्रहण X, 1, 17.

नामन् I, 14, 17; II, 12, 10; III, 17, 8; IV, 4, 2; V, 3, 8;
XV, 18 (p. 189, 7); 24 (p. 193, 18). (Cf. ज्ञानिनामन् ।

पुत्रनामन्)

नारद XV, 17 (p. 188, 2. 4). (Cf. पर्वतनारदौ)

नारायण (पुरुष) XVI, 13, 1.

नारायणस VII, 5, 21. 22; VIII, 2, 13; XIII, 12, 7. 8; XVI,

10, 13; 11, 31. 32; 14, 10. 11; नाराशंसी V, 16. 7.

नाराशंसवन्त् VII, 4, 15.

नामधे IX, 4, 1.

नाश in हृदयनाश XIII, 3, 8.

नासिके IV, 7, 11; 14, 22.

निखर्वाद XV, 11, 4.

निगद III, 15, 11; VI, 7, 10; VII, 6, 2; VIII, 11, 7. (Cf.

अनिगद । आयनिगद । खिष्टद्वनिगद)

निगम III, 7, 7; V, 18, 7; 19, 5; IX, 27, 3. (Cf. पण्डुनि-

गम)

निगमस्थान I, 1, 37; 16, 9. 10; III, 16, 12; VI, 9, 14.

निगमस्थानवर्जम् XIV, 10, 6.

निचृत् VII, 27, 27.

निच् + अत्र नेजित in यथावनेजितम् IV, 4, 5; नेज्य IV, 4, 15.

नितराम् VII, 20, 10; XV, 22 (p. 193, 7).

नित्य III, 8, 5; V, 3, 6; VII, 10, 8; IX, 20, 11; X, 1 14;

7, 2; XII, 2, 3; 10, 2; 23, 3; XIII, 10, 6; 14, 9; XIV,

57, 6; XVI, 20, 12; XVII, 9, 4; XVIII, 22, 3.

नित्यधृत् II, 6, 4; धृत् 17, 6.

निधन VIII, 10, 3; X, 21, 12. (Cf. वषट्कारनिधन । सर्वान-

धन । सर्ववाङ्निधन)

निधनोपाय V, 12, 4.

निमित्त in यजमाननिमित्त IV, 6, 3.

निमेष XIV, 81, 2.

निमेषस्तोम XIV, 81, 1.

नियतातिपत्ति III, 4, 2.

नियम I, 16, 18.

नियुत XV, 11, 4.

नियोक्तृ XV, 21.

निरसन in दृष्टनिरसन IV, 6, 5.

निरुक्त XIII, 16, 5. (Cf. अनिरुक्त)

निरुह्यपशुबन्ध VI, 1, 18.

निर्दग्ग XV, 18 (p. 189, 9. 10. 11.)

निर्वचन VI, 1, 23. (Cf. अनिर्वचन)

निविच्छंसम् X, 6, 13; XII, 17, 3; 21, 3.

निविद् VII, 19, 15. 23; 21, 8; VIII, 3, 16; 7, 1. 5. 7; IX,
6, 16; XI, 2, 5; 14, 10. 26; XVI, 8, 5. 16; XVII, 9, 5;
XVIII, 9, 5. 7; 21, 3; 22, 8.

निविद्भान XI, 3, 3; XII, 9, 3; XIV, 16, 9; 21, 2; 22, 5;
23, 3; 24, 4; 25, 5; 27, 12; 29, 7; 31, 5; 33, 22; 34, 4;
35, 2; 36, 2; 37, 2; 39, 9; 45, 1; 49, 2; 50, 2; 53, 7;
57, 16; 58, 2; 59, 2; 60, 2; 71, 3; 84, 5; XV, 10, 6;
XVI, 20, 15; 21, 31; 23, 18.

निविद्धानीय XII, 8, 6. 9; XVIII, 9, 4.

निविद्वर VII, 21, 9.

निव्याध in अनिव्याध XVI, 18, 14.

निषङ्गिन् XVI, 1, 16.

निषद् XV, 19 (p. 191, 11.)

निषद्वर XV, 19 (p. 190, 8).

निष्क XV, 3, 14; XVI, 1, 6.

निष्काष III, 14, 19; 15, 14.

निष्केवल्य VII, 20, 1; VIII, 7, 2; 14, 4; X, 2, 5; 3, 9; 4
11; 5, 20; 6, 16; 8, 9; 9, 18; 10, 6; 11, 7; 13, 16; XI,
2, 6; 4, 9; 5, 2; 6, 4; 7, 7; 8, 5; 9, 5; 10, 8; 14, 29;
XIII, 5, 16; XIV, 3, 7; 21, 3; 54, 1; XV, 2, 18; 8, 1;
XVI, 8, 11; 21, 23; 23, 17; XVII, 10, 1.

निष्केवल्यप्रभृति XV, 4, 9.

निष्केवल्यमहत्तौये VII, 5, 21; X, 11, 11; 8, 16; XV, 2, 15;
13, 6; XVI, 18, 5.

निःषिद्धपापन् XVI, 18, 21.

निह्व in इन्द्रनिह्व VII, 19, 10; XII, 6, 12.

नी नयन्ति IV, 17, 10; XIII, 11, 10; नयेत् XIII, 24, 14;

नीयमान V, 10, 6.

+ अति in अनतिनयन्

- + अत्र नयति VII, 4, 15; नयेत् XIII, 12, 8, 9; नीयमान VI, 7, 6; XIV, 51, 10.
- + अभ्यव निनाथ XV, 23 (p. 193, 13).
- + समव निनाथ XV, 23 (p. 193, 12).
- + आ नीत XIII, 2, 1; नीय IV, 15, 23.
- + प्रत्या नयति II, 7, 11; नीय II, 8, 10.
- + उद् नयति II, 7, 12; 8, 16; V, 10, 6 नीयमान VII, 4, 1; 7, 1; XIV, 52, 1; 53, 1; 56, 2; नीत II, 8, 19; नीय II, 7, 7.
- + अभ्युद् नीत XIII, 12, 7. (Cf. पुनरुन्नीत).
- + उप नीयते XV, 15, 14.
- + नि नीय IV, 5, 3; VIII, 9, 5.
- + अत्रनि नीय XVII, 17, 9.
- + उपनि नीय III, 20, 4.
- + संनि नीय IV, 16, 6; 18, 10; 19, 3.
- + प्र नयन्ति III, 14, 8; V, 14, 1; नीयमान IV, 6, 13; V, 14, 7; VIII, 15, 10; IX, 24, 9; नीयते III, 15, 21; प्रणीतासु IV, 7, 18; नीय II, 7, 8; III, 19, 12; IV, 17, 4; XVIII, 24, 27. (Cf. प्रणीता)
- + वि निनीयमाण XVII, 17, 3.
- + सम् नयति XV, 17 (p. 188, 6); नयन्त् I, 3, 16.

• नीतदक्षिण V, 1, 10.

1. नु XIV, 2, 22; 9, 1; 27, 1; 28, 1; XV, 17 (188, 12);
18 (p. 189, 9 etc.); 20 (191, 18); 22 (192, 19 etc.); XVII,
11, 3.

2. नु प्रनौति VII, 10, 7; 25, 6. 13; 26, 3. 8. 9. 11; IX, 5, 6.
8. 11. 13; 6, 3. 5. 8. 10. 11, 13; X, 6, 3; 13, 2; XVIII,
1, 16. 18; 20, 1. 3. 5; नुयात् VI, 3, 10; XVIII, 14, 5;
नवनीच VII, 26, 10; नुत्य VII, 25, 6. 13; X, 8, 11; 13, 8;
XVIII, 9, 7. (Cf. अप्रणवन्त्)

नुद् + वि नुदन्ति XIV, 38, 3; नुत्त XIV, 38, 1.

नृ XIV, 43, 1.

नृजित् XIV, 43, 1.

नृजित्प्रभृति XV, 10, 6.

नेद् XIV, 2, 16; 13, 3.

नेदिष्ठ XV, 22 (p. 192, 13).

नेष्टृ VI, 12, 19; VII, 4, 9 (Comm. अश्वर्युपुरुष); 17, 9; VIII,
2, 9; 5, 3; X, 7, 7. 12; XIII, 14, 1; 24, 9.

नैगुस्त्र (१) XVI, 29, 6.

नैतंधव XIII, 29, 28.

नैर्चती XVI, 13, 5.

नैवार XV, 2, 12.

नौघष VII, 23; 1. 3. 6; XV, 7, 4. (Cf. श्यैतनौघषे)

न्यङ्ग in वरुणन्यङ्ग XV, 13, 3 and विष्णुन्यङ्ग XII, 6, 14; 7, 1.

7; 8, 2.

न्यञ् नौचा IV, 3, 6; 9, 5.

न्यर्बुद् XV, 11, 4.

•न्यस्तात्विज्य• V, 1, 10.

नौचा see न्यञ्

न्याय III, 16, 22; VI, 11, 14; XIII, 15, 11; XV, 24 (p. 194,

9.) (Cf. अर्धर्चन्याय । आसीनन्याय । उच्चैर्न्याय । दक्षिणान्याय ।

प्राङ्न्याय । संख्यान्याय)

न्यायकृत XIII, 18, 4.

न्यायता in संस्कारन्यायता I, 1, 30.

न्यूङ्ग VII, 5, 19; XII, 24, 3. 5; 26, 11. (Cf. वैराजन्यूङ्ग)

न्यै XVI, 22, 1; 23, 7; 26, 6; न्या उ XVII, 9, 7; XVIII,

22, 10.

प

पक्क XV, 19 (p. 191, 5).

पच्च XVII, 13, 2. 3. (Cf. अपचीयमाणपच्च । अपरपच्च ।

आपूर्यमाणपच्च । शुद्धपच्च)

पच्चशेष XV, 12, 7.

पच्चम् XIII, 29, 11.

पक्लि VI, 3, 10; VII, 26, 3; 27, 12. 30; IX, 5, 8; X, 6, 12;

XII, 7, 6, XIV, 4, 3; XVI, 24, 2; XVIII, 14, 4. (Cf.

अक्षरपङ्क्ति । पदपङ्क्ति)

पङ्क्तिशंसम् X, 6, 4; XI, 15, 12; XII, 13, 1; XVIII, 6, 4; 14,
4; 17, 5.

पञ्चस् VII, 9, 2. 4; 19, 23; 26, 4; VIII, 3, 18; X, 6, 13;
XI, 14, 14; XII, 11, 6; XVII, 8, 12; 9, 6; XVIII, 1, 2;
4, 2. 5. 7. 9; 5, 2. 7. 10; 6, 6; 9, 5. 6. 8; 14, 3. 6; 15, 7;
16, 3; 17, 4; 22, 7.

पञ्चकपाल II, 5, 8; VIII, 13, 5.

पञ्चकालस् II, 8, 17; XVI, 18, 1.

पञ्चजनौया X, 2, 8; XIV, 56, 14; XVIII, 22, 9.

पञ्चदश IX, 21, 3; 27, 1; X, 12, 6 (पञ्चदशं सहस्रम्); 14
(पञ्चदशे शते); XIV, 12, 7; 25, 2; 29, 5; 33, 3; XVI, 23,
5. 9. 10; 24, 3. 6; XVII, 7, 6. (Cf. चिद्वत्पञ्चदशौ)

पञ्चदशचिह्नता (nom. du.) XIII, 21, 3.

पञ्चदशन् II, 5, 9; III, 7, 2; 8, 3; X, 9, 17; 12, 11. 12; XI,
14, 25; XV, 22; XVIII, 7, 3; 10, 3.

पञ्चदशप्रभृति XVI, 21, 4.

पञ्चदशाक्षर X, 8, 11.

पञ्चदशर्च XVIII, 13, 5.

पञ्चदशसामिधेनीक V, 3, 3; 5, 3.

पञ्चदशश्लोक X, ३, १; XIV, २३, २.

पञ्च I, ६, १६; III, १८, २०; V, ९, ११; VI, ४, ३. ५; ६, ६. १०;
VII, १५, ९; २७, १२. २५; VIII, ८, ११; ११, ८; IX, २१, ३. ५.
६; २३, ४. १३; X, ६, १३; ९, १६; XII, ११, १७; २०, १; XIII,
६, ७; १०, ४; १५, ८; १७, १; १९, ९; २४, ५; २८, ८; XIV, ४,
२; ६२, ३; XV, ३, ८; ९, ५; XVI, २२, १६; २४, १५; XVIII,
७, ११. १३; ८, १०. १४; १५, २; १८, ५.

पञ्चपद VI, ६, ६; VII, २६, ६; XIV, ४, ३; XVI, २४, २;
XVIII, १४, ५.

पञ्चपशु XVI, ९, २५.

पञ्चबिल XV, १४, १२.

पञ्चम I, १०, ५; VII, १४, ७; IX, २४, ५; X, ६, १; XI, ४, ७.
११; ५, ४; ८, १; ९, १४; XII, ३, ११; ४, १४; ५, १३; १०,
१२; १२, ५. १३; २६, ८; XV, १९ (p. १९१, २); XVI, २, १३; ११,
१३; १४, १७; १५, ४; १८, ७; २४, १४. १६. २०; पञ्चमी VI, ६,
८; XII, १९, ६; XIV, ५१, १३; XV, १, २१. (Cf. द्वितीयपञ्चमौ ।
षष्ठ्यपञ्चम । यजमानपञ्चम)

पञ्चरात्र XVI, २४, १. २१.

पञ्चविंश XVI, १२, १०; XVII, ७, ३; XVIII, १, ११.

पञ्चविंशति XIII, २८, ७; XVI, १२, १. ६. १४; XVIII, १, १०; ९,
२; १०, २.

पञ्चविंशत्यरत्न XVI, १२, २.

पञ्चविंशत्युच XVII, 8, 2.

पञ्चविंशसोम XVI, 12, 8.

पञ्चविध XVI, 24, 1. 2. 21.

पञ्चशरदीय XIV, 62, 1.

पञ्चहविस् II, 4, 6; IX, 24, 4. 6.

पञ्चहोत X, 16, 1.

पञ्चाक्षर VII, 27, 25; IX, 6, 2. 3. 4. 5; X, 13, 2.

पञ्चालपदवृत्ति XII, 13, 6.

पञ्चाशत् XIII, 28, 8; XIV, 9, 6; XV, 26 (p. 195, 3. 4).

पञ्चाह XIII, 17, 1.

पञ्चाहार्थे XIII, 15, 8.

पट् + उद् पाटयति XVII, 1, 2; पात्य XVII, 1, 8.

पटल XI, 9, 13; XIII, 21, 2; 22, 3.

पत् + नि पात्य IV, 14, 12.

+ उपनि पातयन्ति XVI, 3, 33; 13, 7.

+ संनि पतेयुः XIII, 20, 2.

पतङ्ग XI, 14, 28.

पति XV, 17 (p. 188, 16).

पत्तस् (पद्) IV, 14, 34.

पत्नी I, 15, 10. 13; II, 7, 17; 10, 5; IV, 3, 7; 5, 8; 8, 1;

15, 23; VIII, 11, 16; 12, 9; XVII, 3, 12; 14, 9. (Cf.

देवानां पत्यः)

पत्नीयव्रतानि IV, 1, 1.

पत्नीव्रात IX, 27, 4; XVII, 6, 4.

पत्नीसंथाज I, 15, 1. 7; VIII, 9, 10; X, 13, 25.

पत्नीसंथाजान्त V, 3, 9; 20, 8.

पत्नीसंथाजान्तता X, 1, 15.

पय् + अपि वाचवति XVI, 10, 8.

पय in दक्षिणापय XIII, 14, 6.

पयिद्वत् (अग्नि) III, 3, 2; 4, 2. 8; XVI, 10, 4—8; (पूषन्)

III, 4, 9; XVI, 1, 13.

पयिन् XV, 14, 4; पयीनाम् XVI, 1, 14.

पय्या (स्वस्ति) V, 5, 1; VIII, 12, 3; XVI, 10, 11. 15.

पद् पद्यन्ते। पद्यन्ताम् XV, 18 (p. 189, 15); पेदिरे XV, 18 (p.

189, 16); अपत्सत XV, 18 (p. 189, 16); पादर्यां चक्रतुः XV,
20 (p. 191, 18).

+ अभि पद्यमान V, 10, 5.

+ आ पद्यते I, 2, 9; पद्यमान XIII, 24, 16.

+ उद् पादयेत् III, 19, 17; 20, 8.

+ उय पपाद् XV, 24 (p. 194, 10). (Cf. यथोपपादम्)

+ नि पद्यमान XV, 19 (p. 190, 13).

+ प्र पत्स्यमान VI, 12, 12; पय in यथाप्रपन्नम् V, 18,

12; 20, 7; XVII, 12, 14; पय V, 9, 4; 14, 3. 5;

15, 10; VI, 13, 5; VII, 7, 3; 15, 2; VIII, 5, 2;
X, 13, 26; XVII, 7, 11; 11, 4; पादयन्ति V, 6, 4;
पाद्यमान V, 14, 17, 22.

+ अनुप्र पद्य V, 6, 6; 14, 18.

+ प्रति पद्यते V, 15, 9; XV, 2, 1; XVIII, 7, 2; 8, 1; 10,
2, 6; 12, 1; पद्येत XV, 2, 5; पद्य I, 4, 1.

+ सम् IX, 20, 29; XIII, 29, 17; XVIII, 21, 1; पद्य VII,
27, 29; XVI, 1, 15. (Cf. संपाद्यपादभाग VII, 27, 29).

+ अभिसम् पद्यते XIV, 25, 3.

पद II, 14, 5; VI, 3, 10; VII, 19, 24; 26, 6; X, 6, 3, 13;
XII, 24, 5; XVII, 10, 4; XVIII, 1, 14, 15; 9, 7; 14, 5;
20, 1, 2, 3, 4. (Cf. अपुनःपद । चतुष्पद । चिपद । पद्य पद ।
पद्यालपदयन्ति । पुनःपद । षट्पद । सप्तपद)

पदपङ्क्ति VII, 27, 25.

पदानुसङ्ग XVII, 14, 3; XVIII, 19, 10.

पन्थन् XV, 17 (p. 188, 12). (Cf. पथिन्)

पयस् II, 7, 9; III, 18, 3; V, 10, 10; XIV, 3, 16.

पयस्या III, 8, 18; 9, 6; 14, 4; VIII, 12, 6, 12; IX, 28, 9;
XIV, 40, 23.

पयोभक्ष IV, 13, 1.

पर (1.) I, 14, 23; III, 20, 14; X, 6, 4; XII, 2, 2; XIII, 20,
12; XVIII, 24, 9. (2.) पर आहार XVI, 9, 11.

परम XV, 17 (p. 188, 15).

परमेष्ठिन् XIV, 74, 1.

परःपुरुष XVII, 1, 16.

परःअतर्गाथ (आख्यान) XV, 27 (p. 195, 22).

परा XIV, 32, 1. (भृ)

पराक XVI, 22, 7. 9. (Cf. द्वैपराक)

पराञ्च X, 13, 26; XIII, 11, 2; XIV, 10, 19; 40, 19; XVIII
1, 20.

परार्थ XIII, 14, 4.

परास in श्रम्यापरास XIII, 29, 29.

परासुर XIV, 32, 1.

परिकर्मिन् XVI, 18, 17.

परिक्री XIV, 42, 6.

परिग्रह XV, 5, 10.

परिच्छद in वैयान्नपरिच्छद XIV, 33, 20.

परिधान VI, 6, 20.

परिधानीया I, 1, 25; VII, 10, 5; 14, 6; 20, 10; 21, 8;

VIII, 3, 17; 7, 9; IX, 6, 17; 20 28; X, 2, 8; XI, 2, 5;

XIII, 10, 6; XIV, 57, 15; XV, 8, 18; XVIII, 21, 3; 22, 9,

परिधि IV, 16, 3; XIV, 22, 14.

परिधिकर्मन् IV, 16, 1. 11. (Cf. अन्तःपरिधि XIII 12, 7).

परिमाद XVII, 12, 4.

परिमितञ्जस्य VII, 21, 7.

परिवापमिञ्च VIII, 2, 13.

परिवापी XV, 1, 26.

परिवृत्ता XVI, 4, 8.

परिव्ययणीया VI, 9, 4. 6. 7.

परिव्ययणीयादि VI, 11, 17.

परिग्रह XII, 7, 1; XVIII, 24, 24.

परिवृत्तनीच XVII, 7, 6.

परिसङ्गा IX, 1, 6.

परिसङ्घ XVII, 7, 2.

परिहरण VIII, 15, 6.

परीष्या VIII, 4, 4.

परीषद् XIII, 29, 29.

पदस्य in उपोत्पदस्य XIV, 22, 20.

पदस्यक XV, 19 (p. 191, 10).

परोक्षश्च X, 8, 21; XII, 7, 4, 8.

परोक्षव्यायामे XVII, 2, 4.

पर्यम्पिकरणे IV, 20, 4.

पर्यम्पिकरणान्त XV, 1, 23.

पर्यम्पि-कृत IV, 17, 10; IX, 27, 5; XV, 15, 5; 21 (p. 192, 7.)

पर्यङ्ग XVI, ३, २८.

पर्यन्त in आतिथ्यापर्यन्त XV, १३, २.

पर्यसमयम् I, ३, ५.

पर्याय XIII, १०, ४. ७. ८. (Cf. रात्रिपर्याय)

पर्यास XI, ३, २; XII, २, ३. ९. २७; ३, २. २१; ४, ३. २१; ५, ३.

२२; ६, १९; ८, ४; १०, ५; ११, १७; १२, ४. ५; २६, ४. ५; XIV

३, ५. ११.

पर्युक्षण IV, १९, ६.

पर्वतमारदी XV, १७ (p. १८८, १).

पर्वदेवता XIV, ५, ६.

पर्वन् I, १०, १; II, १४, ७; III, २, १; ३, १; ११, ९. १३; IV, ५,

१२; XIV, १०, १७. (Cf. अङ्गुष्ठपर्वन् । एकपर्वन् । चातुर्मास्य-

पर्वन् । यथापर्वं)

पसायमान XIII, २, ४; पसायित XIII, २, ७.

पसात्र (n.) IV, १८, ५; १९, ७. (Cf. सपसात्र IV, १७, ५).

पसात्रपसात्राणि IV, १८, ५.

पसात्रटन्त IV, १५, ९.

पसात्रत्रासा IV, १४, ७; १७, ५. ९; २०, ५; X, २१, ७.

पक्षित XVI, २९, ७.

पक्षुक्षित III, ८, १२.

पवमान (१.) VI, ८, ९; VII, १६, १; VIII, १, ९; १५, ७; XI, ११, ४;

14, 1; XIV, 23, 2; 24, 2; 25, 2; 26, 2; 33, 2. 5;
41, 3; 42, 3; 61, 4. 6; XV, 6, 1; XVI, 22, 6. (2.) (अग्नि)
II, 2, 3; 5, 14; XIV, 2, 14. 17.

पवित्र VII, 15, 3; VIII, 9, 2; XV, 12, 3. 5.

पवित्रवन्त् I, 12, 8.

पद् पश्यन्ति XV, 17 (p. 189, 1); पश्येत् V, 2, 3; XV, 17 (p.
188, 7); पश्य XV, 19 (p. 191, 6); अपश्यत् XIV, 6, 1; 7, 1;
8, 1; 9, 1; 12, 2; 17, 1; 18, 1; 19, 1; 23, 1; 24, 1; 25,
1; 26, 1; 27, 1; 28, 1; 32, 1; 33, 1; 34, 1; 35, 1; 36,
1; 37, 1; 38, 1; 43, 1; 44, 1; 45, 1; 46, 1; 47, 1; 48, 1.
49, 1; 58, 1; 59, 1; 61, 1; 63, 1; 64, 1; 65, 1; 66, 1;
67, 1; 68, 1; 74, 1; XV, 9, 2; 11, 1; 12, 1; XVI, 1, 1;
10, 1; अपश्यताम् XIV, 30, 1; 71, 2; अपश्यन् XIV, 14, 1;
29, 1; 40, 1; 50, 1; 75, 1; 77, 2; 78, 2; 79, 2; 80, 2;
81, 2; 82, 2; 83, 2; 84, 2.

पशु II, 3, 26; III, 18, 19; IV, 17, 6; 20, 5; V, 15, 1; 17,
11; 19, 12. 14; VI, 1, 1. 21; 10, 13; 11, 12; IX, 23, 1.
4. 6. 13; 26, 1; 27, 4; 28, 1; XI, 13, 8; XIII, 2, 1. 7;
20, 8; XIV, 2, 14. 16; 3, 1. 18; 5, 6; 6, 2; 7, 3; 8, 3;
9, 2; 10, 3. 14; 11, 6. 7; 13, 1. 3; 14, 1; 15, 4. 5; 21,
1; 40, 21; 67, 1; XV, 12, 9; 13, 11. 12; 15, 17 (p. 188,
14; 189, 1. 2.); 18 (p. 189, 9. 11. 14. 17); 20 (p. 192, 1);

- XVI, 3, 15; 12, 14; 23, 2; 30, 2. (Cf. चतुपशु । दश-
पशु । पञ्चपशु । विंशतिपशु । सर्वपशु)
पशुकर्मन् VI, 11, 17; VIII, 1, 9; 7, 21.
पशुकाम XIV, 11, 3; 14, 1; 15, 1; 67, 1; XV, 10, 3.
पशुगण VI, 11, 16.
पशुतन्त्र V, 19, 5; IX, 27, 3; XIII, 20, 10, 11.
पशुदक्षिण in चातुर्मास्यपशुदक्षिण XIV, 10, 23.
पशुदेवता V, 15, 6; VI, 9, 13.
पशुधर्मन् IX, 27, 6.
पशुपति IX, 26, 2.
पशुपुरोक्षा V, 19, 1; VI, 11, 13; VII, 16, 9; IX, 23, 6;
26, 1; 28, 1; XIV, 10, 4.
पशुबन्ध I, 16, 1, 20; XIV, 11, 3. (Cf. दृष्टिपशुबन्ध । निह-
लपशुबन्ध)
पशुभेद VI, 1, 16.
पशुमन्तु XIV, 10, 1; XV, 27 (p. 195, 12).
पश्चात् I, 4, 2; II, 7, 13; 8, 22; 10, 5; III, 13, 16; IV, 3,
3; 6, 2; 14, 10, 13; 16, 2; V, 8, 4; 14, 6; 15, 10; VI,
13, 4; VII, 7, 3; VIII, 9, 2; IX, 24, 9; 25, 1; X, 1, 13;
7, 10; 13, 26; XVII, 1, 7; 10, 4; 11, 4; 13, 12; 16, 7.
पश्चार्ध IV, 21, 10; VI, 13, 9.

पश्चिम IV, 18, 8; 19, 4.

पञ्चम्यं V, 19, 2.

पटौही XV, 14, 13 (see critical notes).

पा + अनु पाच IV, 21, 15.

पाङ्क VI, 4, 12; 6, 13. 19; IX, 5, 4. 5; 6, 2; 20, 19; 27, 1,
X, 12, 13; XIV, 4, 4; XVI, 7, 13. 14; 24, 2; XVIII, 6,
4; 17, 5.

पाञ्चदश II, 3, 16; III, 11, 6.

पाञ्चमाङ्गिक XV, 8, 2; XVI, 8, 5. 16.

पाणि I, 6, 10; 10, 1; II, 9, 13; 17, 1; IV, 14, 15. 18; 21,
8; V, 8, 5; VII, 5, 16; X, 21, 8; XVII, 16, 9. (Cf.
अवाचीनपाणि IV, 4, 2.

पालीवत VII, 3, 4. 5.

पाच III, 19, 5; V, 8, 4; 9, 4; XVI, 1, 2; 17, 9. (Cf.

अग्निहोत्रपाच । उदपाच । पूर्णपाच । महावीरपाचोद्घासन । यज्ञपाच)

पाची IV, 3, 2. 4; 14, 28.

पाचीस्य V, 8, 2.

पाद I, 1, 23; IV, 12, 2; 14, 33; VII, 25, 6. 13; 26, 12;
VIII, 10, 4; IX, 5, 5. 10. 12. 13; 6, 7. 11. 12; 20, 19; X,
5, 10; XII, 13, 1. 5; 16, 2; 24, 3; XIII, 1, 5. 7; XVII, 2,
7; पादा (n. du.) XVII, 16, 5. (Cf. उद्घात इत्पाच-
पादभाग)

पादभाग VII, 27, 29.

पादाङ्गुलीषु IV, 15, 20.

पाद्य IV, 21, 3, 25.

पान XIV, 2, 11; XV, 1, 4, 5. (Cf. सर्वपान)

पाप XV, 19 (p. 190, 8); 24 (p. 194, 5); पापी XIV, 51, 1.

पापक XV, 24 (p. 194, 8).

पापहृत् XVI, 2, 17.

पापम् XIV, 7, 1; 22, 23; 27, 1, 5, 8, 11; 28, 1; 39, 8;

XV, 19 (p. 191, 1).

पारश्वथ (तिरिन्दिर) XVI, 11, 20, (see critical notes).

पारिचित (जनमेजय) XVI, 8, 27.

पारिचिती XII, 16, 2.

पारिचितीय XVI, 9, 25.

पारिप्लव XVI, 1, 22; 2, 36.

पारिप्लवीय XVI, 10, 13.

पारुच्छेपी X, 7, 2.

पार्जन्य XVI, 9, 29. (Cf. वैश्वानरीयपार्जन्य)

पार्श्व IV, 14, 28, 29; पार्श्वत् XIV, 50, 1.

पार्श्व I, 4, 2.

पाल in अश्वपाल XVI, 24, 5.

पालागली XVI, 4, 4.

पालात्र IV, 16, 3; XVII, 3, 4; पालात्री II, 8, 22; XVII,
3, 2.

पावक (अग्नि) XIV, 2, 14. 18.

पावकवन्त् (अग्नि) III, 19, 15.

पावमानी VII, 15, 15.

पात्र XV, 22 (p. 193, 7. 8.) (Cf. वरुणपात्र)

पाशुक XIV, 10, 2. 5. 23.

पाशुवन्धिकी IV, 20, 4.

पिङ्गाच XVI, 18, 18.

पिच्छोरा XVII, 3, 12. 13.

पिण्ड IV, 4, 5; 5, 4; VIII, 2, 13. (Cf. मध्यमपिण्ड)

पिण्डपिटृयज्ञ III, 2, 9; 3, 9; 10, 6; IV, 3, 1; 5, 13.

पितामह IV, 4, 3.

पितृ IV, 3, 6; 4, 2. 8; XIV, 7, 1; XV, 17 (p. 188, 7. 9);
20; 26; XVI, 29, 7; पितरः III, 16, 2. 27; XV, 17 (p.
188, 10); XVI, 2, 5. (Cf. जीवपितृ)

पितृदेवत्य XV, 15, 7.

पितृभेद IV, 4, 6.

पितृमन्त् (घोम । यम) III, 16, 2. 4. 13; IV, 4, 1.

पिच्य I, 1, 7. 14; III, 16, 1; IV, 6, 2; XIV, 10, 13. 20.

पिच्यन्त्यपौषा X, 13, 10.

पुंवत् VI, 1, 13.

पुंस् XIV, 39, 4; XVI, 11, 17. (Cf. स्त्रीपुमांशौ)

पुच्छ IV, 16, 8; XVII, 13, 5.

पुट in ऊषपुट XVI, 17, 11.

पुष्पाः XV, 26 (p. 195, 5).

पुष्य (नक्षत्र) II, 1, 8; IV, 17, 3; V, 2, 4.

पुष्यस्तु XVI, 1, 25.

पुष्य II, 12, 10; IV, 4, 9; XIII, 11, 1; XV, 17; 18; 19;
20; 24; 25; 26; 27; XVI, 1, 16; 29, 8. (Cf. राजपुष्य)

पुष्यकाम IV, 5, 8; XV, 27 (p. 196, 7).

पुष्यता XV, 25 (p. 194, 12. 15. 21).

पुष्यनामन् IV, 12, 10.

पुचिन् XV, 17 (p. 188, 22).

पुनर् II, 8, 11; 14, 9; IV, 15, 23; VII, 5, 1; IX, 20, 6;
XIII, 6, 4; XV, 17; 18; 24; XVI, 2, 36; 10, 8.

पुनरादायम् IX, 20, 6; XVIII, 4, 3. 4; 5, 3. 4.

पुनराधेय II, 5, 1; VIII, 13, 4; XIV, 4, 1.

पुनराधेयकाल II, 5, 4.

पुनरुत्थूत II, 5, 27.

पुनरुन्नीत VII, 4, 5.

पुनर्वसू (नचच) II, 5, 5.

पुनःसंज्ञात II, 5, 27.

पुनःपद VII, 26, 6. 8. (Cf. अपुनःपद)

पुरज्जिह्व VII, 27, 3. 21.

पुरपद XV, 27 (195, 14).

पुरस्ताञ्जप I, 1, 38; VII, 2, 15.

पुरस्तात् I, 2, 2. 18; II, 3, 10; 7, 5; IV, 3, 2. 5; 14, 10;
17, 5; VII, 10, 4; VIII, 7, 6; 15, 7; X, 13, 18; XI, 15,
10; XII, 3, 21; 4, 21; 5, 22; XIII, 19, 5; XIV, 21, 2;
27, 5; XV, 1, 3; 3, 1; 4, 9; 9, 5; 26 (p. 195, 10); XVI,
3, 24; 30, 12; XVII, 1, 2. 4; 14, 1. 2; XVIII, 1, 22; 7,
16; 19, 10.

पुरस्तात्कर्मन् XVI, 15, 2.

पुरस्तात्क्षणा I, 17, 16.

पुरा (c. abl.) II, 6, 2; III, 8, 20; V, 10, 27; VI, 6, 20; X,
13, 26; XI, 13, 2.

पुराण IV, 15, 8; XVI, 1, 25; 2, 27; XVII, 6, 2.

पुराणवेद XVI, 2, 27.

पुरीष X, 6, 13.

पुरुष (1.) IX, 23, 4; XV, 19 (p. 190, 17); 20 (p. 192, 1); XVI,
9, 22; 11, 32; 12, 10. 12. 17. 20; 14, 11. 16; 15, 5. (2.)

XVI, 13, 1 (hymn). (Cf. किंपुरुष । त्रिपुरुषम् । परःपुरुष ।

प्रतिपुरुषम् । सहपुरुष)

पुरुषनेध XVI, 10, 1.

पुरुषरूप XV, 18 (p. 190, 5); 19 (p. 190, 10 etc.).

पुरुषविध XVI, 14, 8. 14.

पुरुषाकृति IV, 15, 22.

पुरोध्या XVI, 29, 6. 11.

पुरोध्याकाम XVI, 29, 10.

पुरोध्यास्यमान see धा + पुरुष्

पुरोनुवाक्या I, 1, 32; 8, 4. 6; 9, 1; 17, 16; III, 15, 2; 16,

8; V, 18, 9; 19, 6. 9. 14. 18. 21; VI, 11, 12; VII, 1, 2.

6; 2, 2. 5. 8. 11. 13; 17, 1; 19, 2; VIII, 1, 4; 2, 1; 3,

2; 8, 1; 12, 7; IX, 20, 30; 23, 9. 11. 12; 25, 2; X, 7, 3.

5. 6; XI, 13, 9; XIII, 4, 2; XIV, 56, 1. 5; XV, 15, 8;

XVI, 7, 1. (Cf. याज्यापुरोनुवाक्याः । सपुरोनुवाक्य)

पुरोनुवाक्यालक्षण I, 17, 14.

पुरोनुवाक्यावत् III, 7, 7.

पुरोरुच् VII, 9, 2; 10, 3.

पुरोलाभ I, 3, 11; II, 3, 10; IV, 9, 2; V, 19, 3. 6; VI, 11,

12; VII, 1, 1; 6, 1; 7, 3; 16, 9; VIII, 1, 9; 2, 13; XIII, 2,
8; XIV, 2, 17. 18. 19. 20; 3, 1; XIV, 13, 4. 5. 8; 40, 20;
XVI, 1, 11. (Cf. पशुपुरोलाभ)

पुरोलाभेला V, 3, 7.

पुरोहित I, 4, 17; XIV, 23, 1; 27, 1; 32, 1; 38, 1; XVI,
11, 14.

पुरोहितप्रवर I, 4, 17.

पुष्य in श्वेतपुष्य XIII, 6, 3.

पुष्यिन् (fem. नौ) XV, 19 (p. 190, 22).

पू + पुपुवुः XIV, 62, 2; पूत XV, 12, 5. (Cf. पवमान)

पूतीक XIII, 6, 3.

पूर्णकुम्भ XVII, 14, 13; 17, 8.

पूर्णदेवी (acc. पूर्णदर्शम्) III, 15, 14.

पूर्णपात्र IV, 11, 3.

पूर्णाङ्गति VIII, 13, 1; XVIII, 24, 27.

पूर्व I, 2, 16; 10, 2; 15, 3; II, 3, 9; 4, 1; 5, 12. 20. 24; 9,
4. 7. 12; III, 10, 3; 11, 2; 13, 3; 15, 4; 16, 8; 19, 12;
IV, 17, 13; V, 9, 4; 11, 3; 14, 5. 21; 15, 9. 10; VI, 3,
8; 9, 9. 17; 11, 12; 13, 2. 4; VII, 3, 3; 5, 19; 7, 4;
15, 2; 2, 2; 25, 3. 4. 7; 27, 5; VIII, 5, 2; 11, 15; IX,
3, 4; 8, 3; X, 5, 10; 9, 9; 11, 3; 13, 10. 26; XI, 2, 5;

4, 2; 7, 3. 11; 9, 13; 10, 4. 9. 10; 12, 5; 14, 28; XII, 5, 24; 11, 11. 17; 12, 4; 13, 2; 19, 7; 23, 6; 26, 1. 4. 18. 21; XIII, 5, 2. 18; 12, 2; 15, 6; 16, 3; 21, 2; 22, 3; 29, 11; XIV, 3, 9; 7, 3; 25, 2; 26, 2; 32, 5; 33, 2; 40, 1; XV, 1, 5; 3, 16; 7, 1. 6. 7; 8, 1. 2. 12; 14, 13; 23 (p. 193, 12); XVI, 8, 5. 16; 9, 2; 13, 12; XVII, 4, 2 (पूर्वस्त्री—पूर्वस्था:); 7, 11; 9, 5; 10, 4; 11, 4; XVIII, 1, 14; 7, 8; 16, 2; 20, 8 (Cf. अपूर्व । कनिष्ठपूर्व).

पूर्वकारिन् XIII, 1, 1.

पूर्वपाद XV, 13, 15.

पूर्वप्रकान्त XIV, 40, 24.

पूर्वमारिणी IV, 15, 23.

पूर्वार्ध IV, 21, 8; XVII, 13, 1. (Cf. उत्तरार्धपूर्वार्ध)

पूर्वाह्न III, 15, 3; V, 9, 22; 10, 19; 11, 1. 10; XIV, 32, 2; 40, 16.

पूर्वेद्युस् III, 8, 7; 8, 16; 18, 20; IV, 1, 2; VI, 9, 9; XIV, 10, 2.

पूषन् XV, 14, 4; XVI, 1, 14; 3, 29; पूषन् पथिहन् III, 4, 9; XVI, 1, 13.

पृष् पृश्चन्ति XIV, 22, 19.

पृतनाञ् XIV, 44, 1.

पृतनाजित् XIV, 44, 1.

पृथक् XVIII, 24, 27.

पृथक् पृथक्तः I, 17, 8. (Cf. कर्मपृथक् । देशपृथक् । मन्त्रपृथक् ।

रग्नापृथक्)

पृथिवी VI, 3, 7; IX, 28, 5; XV, 17 (p. 188, 8).

पृथुश्रवस् (कानीत) XVI, 11, 23.

पृथ्नि XV, 1, 21.

पृषती in श्वेनीपृषतीभ्याम् XV, 14, 13.

पृषदाज्य IV, 14, 35.

पृषदाज्यावेक्षण V, 17, 12.

पृषन्न (मेध मातरिश्चन) XVI, 11, 26.

पृष्ठ (1.) IV, 14, 14 (पृष्ठतः) XVI, 18, 12; (2.) VII, 20, 1. 25,

9; X, 12, 4; XI, 4, 3; 11, 2; XIII, 1, 4; XIV, 12, 3; 22,

6; 32, 7; 33, 4; 40, 3; 61, 5; XV, 4, 6; 5, 8; 6, 3;

7, 2; XVI, 8, 1; 14, 7; XVI, 21, 10; 23, 16; XVII, 7, 4.

(Cf. अश्वपृष्ठ । परोक्षपृष्ठ । वृहत्पृष्ठ । वृहद्रथन्तरपृष्ठ । रथ-

न्तरपृष्ठ । रैवतपृष्ठ । वैराजपृष्ठ । वैरूपपृष्ठ । शाकारपृष्ठ ।

सर्वपृष्ठ । सर्वपृष्ठाहविः । स्वरपृष्ठ)

पृष्ठशमनीय XIII, 14, 7. 8; XVIII, 24, 29 (all MSS. पृष्ठ्य०).

पृष्ठ्य X, 1, 7; XII, 6, 3; XIII, 15, 3. 12; 16, 4; 17, 2; 18,

2; 19, 14. 16. 20; 21, 5. 8; XIV, 8, 8; 70, 2; XVI, 14,

17; 24, 14; 25, 6; 29, 15. (Cf. मध्येपृष्ठ्य । यथापृष्ठ्यम्)

पृष्ठ्यचतुर्थे XIII, 19, 9.

पृष्ठ्यपञ्चम XIII, 19, 7.

पृष्ठ्यविकार XI, 4, 1.

पृष्ठ्यस्तोम XIII, 16, 5; 23, 2, 4; 24, 5; 28, 5; XIV, 38, 2.

5; XVI, 22, 8.

पृष्ठ्याभिज्ञवौ XII, 27, 5; XIII, 19, 12.

पृष्ठ्यारम्भण XIII, 19, 11; 22, 3.

पृष्ठ्याहानि XIV, 68, 2.

पृष्ठ्योदय XIII, 22, 4.

पृ पूर्ण I, 3, 5; II, 9, 16; पूरयन्ति XIII, 15, 11; पूर्येत XIII,
1, 7; पूरयित्वा IV, 14, 35. (Cf. पूर्ण०)

+ आ in आपूर्यमाणपञ्च XIII, 29, 7.

पेथ XV, 1, 3, 4.

पैङ्ग IV, 2, 12; XI, 11, 5; 14, 19; XV, 3, 1; XVII, 7, 13;
10, 3.

पैजवन XVI, 11, 14.

पैतामह XV, 24 (p. 193, 21).

पैतुद्रवा (=० वौ) XVI, 3, 3; 12, 4.

पैत्री VIII, 6, 12; 7, 16; XIV, 57, 11.

पोढ VI, 12, 18; VII, 4, 8; 17, 8; VIII, 2, 8; XIII, 14, 1;

24, 7 (Comm. ब्रह्मपुराण)

पौण्डरीक XVI, 30, 8.

पौनराधेयिकी VIII, 13, 5.

पौरुमील्ल XII, 9, 17.

पौरुषमेधिक XVI, 15, 2. 4.

पौरुषी XIII, 29, 21.

पौर्णमास I, 3, 1. 14; III, 8, 7; 10, 3; 13, 29; 17, 13; 18, 13;

पौर्णमासी I, 3, 3. 5. 8; 8, 1; II, 1, 7; III, 1, 1; 8, 1. 9;

9, 3; 11, 3; 13, 1. 3; 15, 3; 18, 18; XIII, 19, 5; 20,

2; 29, 8.

पौर्णमासीविकार I, 16, 12; II, 2, 4; 4, 9; III, 1, 6; 11, 8;

V, 3, 2; 7, 2; VIII, 11, 2; 13, 3; IX, 22, 3.

पौर्णमास्य XIII, 29, 9.

पौष्ण VI, 10, 4. (Cf. चारखतपौष्णौ III, 13, 8.)

पौष्णान्त III, 14, 3; 18, 2.

प्यै + आ प्याययति IV, 11, 1; प्याययन्ति V, 8, 3; VII, 5, 16. 19;

प्यायित in भक्षिताप्यायित VII, 7, 3.

प्र XIV, 7, 1. (प्र ह वा संप्रसुच्यते ।

प्रउग VII, 10, 3; VIII, 14, 2; X, 2, 3; 3, 4; 4, 4; 5, 3; 6,

5; 8, 2; 9, 3; 10, 3; 11, 4; 13, 3; XI, 2, 3; 6, 1; 7, 2;

8, 2; 9, 2; 10, 3; 11, 8; 13, 12; 15, 4; XIV, 3, 4; XV,

1, 34. 36; XVI, 7, 15. 16; 14, 4. 5; 21, 18; XVII, 8, 4.

(Cf. आख्यप्रउगयोः)

प्रउगलघानि X, 3, 5; 4, 5; 5, 4; 6, 6; 8, 3; 9, 4; 10, 4; 11,
5; XI, 6, 2; XIV, 52, 5.

प्रकरण in चोदनाप्रकरण I, 17, 1.

प्रकृति I, 2, 6. 12. 15. 16. 17; 16, 1. 2; VI, 1, 1. 2; IX, 1, 1.
3; XI, 1, 1; 3, 3; 13, 4; XIV, 1, 1; XV, 11, 15. (Cf.
तत्प्रकृति)

प्रक्रम XIII, 29, 2.

प्रगाथ VI, 9, 7; VII, 11, 1; 14, 7; 19, 10. 11; 20, 3. 6; 21,
2. 7. 8; 23, 3; 24, 2; 25, 3. 17; 26, 16; VIII, 6, 5; IX,
3, 2; 20, 6. 24; X, 3, 7; 4, 7. 9; 12, 11; 13, 10. 11. 15;
XI, 11, 10; 12, 8; 13, 27; 15, 6; XII, 3, 22; 4, 1. 7. 19
(प्रगाथा=०थौ) 22; 5, 1. 4. 6. 8. 21; 6, 10. 12; 7, 5; 8, 2;
9, 8. 15; 10, 7; 11, 19; XIII, 8, 2; XIV, 53, 5; 54, 1. 3;
55, 1. 3; 57, 5; XV, 3, 3; XVI, 21, 24; XVIII, 4, 6; 5,
6; 8, 7. 17; 10, 5. 12 (प्रगाथा=०थौ) 13; 13, 9. (Cf. षट्-
प्रगाथ । सप्रगाथ । सामप्रगाथ)

प्रगाथस्य VII, 25, 9.

प्रगृह्य I, 2, 7.

प्रगृह्यमन्त्र VII, 5, 1.

प्रघास in वरुणप्रघासाः III, 14, 1.

प्रच्युति in अत्रच्युति XVI, 22, 13. 22.

प्रह् पृच्छति VI, 7, 8; XVI, 4, 8; 5, 2; 6, 2; 13, 17. 18;

पप्रच्छ XV, 17 (p. 188, 2); पृष्ट XV, 17 (p. 188, 5); पृष्ट्वा V,
1, 10.

प्रजा XIV, 7, 1; 8, 1; 9, 1; 21, 1; XV, 25 (p. 194, 17); 26
(p. 195, 5); XVI, 23, 6. 14.

प्रजाकाम I, 7, 3; 15, 3; XIV, 22, 25.

प्रजात XVI, 22, 26.

प्रजाता (=प्रजातवती) III, 4, 14.

प्रजातिकाम IV, 13, 1; XIII, 28, 4; XIV, 6, 1; 60, 1; 65, 1;
68, 1.

प्रजापति XIII, 28, 5; 29, 32; XIV, 6, 1; 7, 1; 8, 1; 9, 1; 17,
1; 18, 1; 19, 1; 68, 1; 74, 1; XV, 1, 14. 17; 2, 3. 7. 10.
13. 20. 24; 5, 1; 6, 6; 22; XVI, 1, 1; 7, 4; 10, 1; 22, 1.

प्रजावन् XV, 27 (p. 195, 12.)

प्रज्ञाताय XVII, 1, 13.

प्रणयन in अग्निप्रणयन V, 12, 1. 5; अग्नीषोमप्रणयन V, 6, 9;
प्रणीताप्रणयन IV, 14, 24.

प्रणव I, 1, 21. 32. 33. 36; 4, 14; V, 11, 4; VI, 7, 7; VII, 6,
2; 19, 24; XII, 11, 11; 19, 7; 23, 6. (Cf. अप्रणव । नाना-
प्रणव । सप्रणव)

प्रणवनीय VII, 26, 10.

प्रणीताः I, 4, 1; XVIII, 24, 27.

प्रणीताकाल IV, 7, 1.

प्रणीताप्रणयन IV, 14, 24.

प्रति (praep.) XIII, 29, 21; XV, 16, 11.

प्रतिकामिन् VII, 6, 9.

प्रतिगर VII, 19, 16; VIII, 3, 12; 6, 15; X, 5, 14; XII, 23,
3; XV, 27 (p. 195, 2.)

प्रतिगरिद्व XV, 27 (p. 196, 7.)

प्रतिघोषिणी IV, 19, 8.

प्रतिदिशम् III, 21, 7.

प्रतिदुह् XIII, 6, 3.

प्रतिनिधि III, 19, 2; 20, 10. (Cf. अप्रतिनिधि)

प्रतिन्यूङ्ग X, 5, 14.

प्रतिपत्समारोहणीयाः VI, 6, 17 (एतस्य साहस्यस्य सूत्रोक्तस्य यानि
च्छन्दांसि तेषामपरित्यागेन प्रतिच्छन्दस्य । प्रतिपत्समारोहणी-
यानां साद्यन्तानामित्यर्थः)

प्रतिपद् III, 20, 6; IX, 20, 6. 7. 28; X, 3, 11; 5, 6. 21; 6,
8; 8, 5. 10; 13, 7; XI, 12, 10; 13, 5; XIV, 51, 7; XVII,
9, 2.

प्रतिपदनुचरौ (०राः) VIII, 3, 8; 7, 10; X, 3, 6; 4, 6; 9, 5.
15; 13, 17; XIV, 53, 4; 56, 6; XVIII, 22, 2.

प्रतिपुरुषम् XVII, 4, 7.

प्रतिप्रस्थाह XIII, 14, 1; 24, 11.

प्रतिभक्षित VII, 4, 15.

प्रतिभा in अप्रतिभा X, 12, 5.

प्रतिभिष्य XII, 7, 4.

प्रतिषेध IX, 1, 4.

प्रतिष्ठा XIV, 9, 1; XV, 1, 39; 2, 31; 16, 14; XVI, 8, 6.
17; 10, 16; 20, 2; 22, 13. 24.

प्रतिष्ठाकाम XIV, 9, 1; 11, 1; 51, 3; 74, 1; XV, 10, 2; XVI,
22, 11.

प्रतिष्ठिति XV, 1, 40; 2, 32; 16, 15; XVI, 8, 7. 18.

प्रतिवर्द्ध XIII, 14, 1; 24, 8. (Cf. प्रवृत्ताप्रतिवृत्तारौ)

प्रतिहार XVII, 17, 12. (Cf. प्रतीहार)

प्रतिह्रास in सुत्यप्रतिह्रास XVI, 20, 9.

प्रतीक in सुब्रह्मण्याप्रतीक X, 21, 17.

प्रतीकग्रहण I, 17, 1.

प्रतीपम् XIII, 29, 11.

प्रतीराधाः XII, 21, 3.

प्रतीहार VII, 10, 2. (Cf. प्रतिहार)

प्रत्तदोष III, 20, 13.

प्रत्यक्शिरस् IV, 17, 11.

प्रत्यक्ष V, 10, 29; प्रत्यक्षम् XV, 10, 5.

प्रत्यक्षदृश्यः XVIII, 8, 2. 6; 9, 1; 10, 1. 4; 11, 1.

प्रत्यक्षविहित III, 19, 8.

प्रत्यक्षदण्ड II, 9, 14.

प्रत्यक्ष II, 7, 13; 9, 10; IV, 3, 7; 9, 5; V, 13, 3; VI, 3, 3;

12, 13; XVI, 9, 20; XVIII, 21, 7 (प्रत्यक्ष)

प्रत्यक्षमेधन XVI, 4, 6.

प्रत्यक्ष in विवृत्तिप्रत्यक्ष XII, 13, 6.

प्रत्यक्षरोहण XVI, 17, 8.

प्रत्यक्षरोहणीय XIV, 11, 1.

प्रत्यक्षान्नाय XIV, 51, 6.

प्रत्यक्षहन IV, 15, 6.

प्रत्यक्षम् XV, 5, 6; XVII, 4, 8.

प्रत्यक्षम् IV, 16, 10. 11.

प्रथम I, 1, 18. 25; 7, 1; 17, 7; II, 2, 16; 3, 1; 5, 18;

11, 2; III, 8, 26; 14, 9. 14; IV, 2, 3; V, 11, 12; 13, 11;

VI, 6, 8; VII, 4, 14; 9, 4; 10, 9; 15, 9. 12; 16, 2; 19,

16. 21; 25, 6; 26, 12; 27, 21, VIII, 7, 1; IX, 5, 5.

10; 6, 2. 7; 7, 1. 2; 19, 2; 20, 6. 12; X, 1, 5; 2, 1; 5,

7; 6, 3; 9, 5. 6. 15; 11, 10; 13, 2; XI, 4, 2. 4. 14; 9,

13; 11, 2. 8. 9. 12. 16; 12, 2. 4. 9. 14; 13, 13. 14; 14, 30;

XII, 3, 17; 4, 5; 5, 18; 6, 6; 11, 6. 16; 25, 4; 26, 17. 20.
21; 27, 1. 5; XIII, 10, 7. 8; 18, 5; 28, 1; XIV, 8, 3; 42,
8; 45, 2; 51, 12. 13; XV, 5, 1; 22 (p. 192, 12); XVI, 2, 1;
3, 7; 11, 1; 12, 3; 12, 8; 18, 3; 20, 12; 21, 3. 7. 10; 22,
15. 21. 22; 23, 5. 9. 16; 24, 3; XVII, 12, 1; 14, 8;
XVIII, 1, 10. 15. 19; 2, 5; 5, 10; 19, 10; 20, 1. 2. 3.

प्रथमचतुर्थ्योः XII, 16, 2.

प्रथमज III, 12, 12; 13, 24.

प्रथमद्वितीयौ VII, 27, 19.

प्रथमद्वितीयौ III, 13, 26.

प्रथममास XVIII, 24, 4.

प्रथमयज्ञ V, 9, 1. (Cf. इष्टप्रथमयज्ञ)

प्रथमाद्वितीये X, 10, 4; 11, 5.

प्रथमास्तमिते II, 7, 1.

प्रथमोत्तमौ XII, 12, 10; 13, 1; 26, 2; XIII, 25, 4.

प्रदक्षिणम् IV, 16, 10; VII, 5, 4.

प्रदाह (इन्द्र) III, 2, 2.

प्रदान I, 16, 7; III, 20, 15; XV, 1, 27; 2, 17; 13, 8.

प्रदाय III, 4, 5.

प्रदेश XII, 3, 16.

प्रदेशिनी I, 10, 1; II, 9, 14.

प्रधान I, 16, 3.

प्रधानत्व in संनिपातप्रधानत्व III, 20, 17.

प्रपथ XV, 19 (p. 191, 1).

प्रपद् VI, 2, 1 (plur.)

प्रपद I, 4, 1; V, 13, 3.

प्रपितामह IV, 4, 4.

प्रभृति (Cf. अनुचरप्रभृति । अनुयाज० । आचमन० । आज्यभाग० ।
आप्यायन० । आप्यायितवती० । आहाव० । एकविंशति० । एकादश० ।
तत्प्रभृति । द्वितीय० । दीक्षणीया० । द्वादशाह० । द्वि० । द्वितीय० ।
द्विरात्र० । निष्केवस्य० । नृजित्० । पञ्चदश० । प्रसव० । प्रातरनु-
वाक० । फल्गुनी० । मधुच्छन्दः० । मैत्रावरुण० । वनस्पति० ।
षष्ठी० । षोडशि० । समस्तोपस्थान० । समित्प्रभृति)

प्रमंदिष्ठीय XII, 25, 4.

प्रयाज I, 6, 16; 16, 10; II, 5, 10, 20; III, 8, 21; 13, 18; 16,
24; V, 15, 10; 18, 4; XIII, 3, 1; XV, 1, 26. (Cf. तत्प्रयाज
V, 16, 7.)

प्रयाजयाज्याः I, 7, 6; V, 16, 5.

प्रयाजादि VIII, 11, 10.

प्रयाजानुयाजाः VIII, 11, 9; IX, 25, 2.

प्रयुत XIV, 82, 2; XV, 11, 4.

प्रयोग III, 1, 9; 8, 1; 13, 1. (Cf. चैत्रीप्रयोग । फाल्गुनीप्रयोग ।
संवत्सरप्रयोग)

प्रलाप in एतन्नप्रलाप XII, 17, 3.

प्रवण in दक्षिणप्राक्प्रवण । दक्षिणाप्रवण । प्रागुदक्प्रवण । प्राचीन-
प्रवण)

प्रवदन IV, 21, 22 ; XVII, 17, 3.

प्रवर in पुरोहितप्रवरेण I, 4, 17.

प्रवरानुपूर्व्येण VI, 9, 16.

प्रवर्ग्य V, 10, 35 ; XIV, 40, 18. (Cf. अप्रवर्ग्य । सप्रवर्ग्य)

प्रवर्ग्यवन्त् VII, 16, 1.

प्रवर्तन in हविर्धानप्रवर्तन V, 13, 1.

प्रवल्ह XVI, 26, 4. (Cf. मनुप्रवल्ह)

प्रवल्हिकाः XII, 21, 3.

प्रवाक in सोमप्रवाक XIV, 40, 13 ; 41, 10.

प्रवृताड्ढती VI, 9, 16 ; IX, 19, 4.

प्रवृत्त XVI, 18, 8.

प्रवृत्ति III, 19, 7.

प्रश्नास्तृ (nom. प्रश्नास्त before आह) VII, 14, 9.

प्रश्नुक्तीय X, 13, 18.

प्रसिष्ट XII, 13, 5.

प्रसर्ग III, 21, 7. (Cf. अप्रसर्ग)

प्रसलवि XVII, 14, 16 ; 15, 4.

प्रसलविसृष्ट XVII, 2, 9.

प्रसव VI, 8, 8; XIII, 19, 6; XV, 22 (p. 192, 15); XVI, 1,

20. (Cf. आनुयाजप्रसव । सत्यप्रसव । स्तोत्रप्रसव)

प्रसवप्रभृति VIII, 15, 5.

प्रसविह XV, 14, 4. 7; XVI, 1, 17. 18.

प्रस्कण XVI, 11, 26.

प्रस्तर V, 8, 5; 10, 36.

प्रसोक (सार्द्धं) XVI, 11, 11.

प्रसोताप्रतिहर्तारौ XVII, 14, 6.

प्रसोट V, 12, 3; XIII, 14, 1; 24, 10; XVII, 14, 4; 15, 9.

• प्रस्रिताः VII, 5, 11. 19; 17, 15; VIII, 2, 13; X, 7, 7; XIV,
52, 2; 53, 2; 56, 4.

प्रस्रवण XIII, 29, 20.

प्रहसक XVIII, 4, 8; 5, 9. 11.

प्रहाण VI, 16, 4.

प्रह XVII, 5, 5.

प्राक् see प्राञ्च

प्राकार XVI, 18, 14.

प्राकृत VII, 21, 7; IX, 1, 3; XIV, 22, 6; XV, 1, 8; XVI,

23, 21; 26, 5; 29, 17; प्राकृती I, 17, 20.

प्राक्शिरस् IV, 17, 11.

प्रागयता IV, 6, 8.

प्रागक्षीय IV, 2, 11.

प्रागाद्यिक V, 10, 26.

प्रागुदक्प्रवण V, 2, 2.

प्रागुदञ्च II, 9, 14; IV, 15, 1; 17, 3; 19, 7.

प्राग्ग्रीव IV, 16, 2.

प्राग्दक्षिणाञ्च (०णाची) IV, 14, 9.

प्राग्दण्ड II, 9, 14; IV, 7, 6.

प्राङ्न्याय I, 1, 13.

प्राङ्मुख IV, 21, 2.

प्राचीनग्रीव XVII, 5, 9.

प्राचीनप्रवण V, 2, 1.

प्राचीनाद्य XVII, 10, 14.

प्राचीनापवीतिन् I, 1, 7; III, 16, 11.

प्राजहित VI, 12, 26.

प्राजापत्य IX, 23, 1. 6. 7. 9; XIII, 5, 7; 12, 9; 20, 8; XIV,
3, 19; XV, 1, 22; 2, 2. 6. 23; XVI, 3, 13; 7, 4; 12, 12;
XVII, 7, 8. 10.

प्राञ्च I, 6, 10; III, 13, 30; IV, 3, 7; 9, 5; 11, 6; 12, 7. 9;
17, 4; VI, 3, 1. 5; VIII, 9, 5; X, 21, 16; XVI, 9, 18;
XVII, 1, 8; 5, 5; 7, 11; 10, 5; 11, 2. 4; 12, 4; 13, 12;
15, 7; 16, 5. 9; XVIII, 21, 6; प्राक् (adv. and praep. c.

abl.) IV, 1, 2; V, 3, 7, 8; X, 1, 14; 13, 15; XI, 12, 8;
XII, 9, 8; XV, 2, 16; 13, 7; XVII, 1, 10.

प्राण II, 17, 1; IV, 7, 10; 11, 6; VI, 1, 6; XV, 17 (p. 188,
14); XVI, 26, 2.

प्राणभक्ष V, 10, 28; VIII, 8, 6; 9, 4; XVI, 17, 9.

प्राणसंभ्रमण IV, 21, 20; VIII, 9, 8.

प्राणायतन IV, 14, 16.

प्राणिन् VII, 18, 7; XV, 17 (p. 188, 9); XVI, 15, 8.

प्रातर् II, 6, 1, 8, 11; 7, 14; 8, 5, 21; 9, 2, 11; 13, 1, 9;
III, 15, 14; V, 11, 15; XVII, 6, 6; XVIII, 24, 1.

प्रातरनुवाक VI, 2, 1; 3, 9; 6, 16; VIII, 15, 3; IX, 20, 3; X,
1, 20; 12, 14; XI, 13, 3, 5; XIII, 5, 2; XIV, 51, 7;
XVII, 7, 1.

प्रातरनुवाकप्रभृति VI, 1, 25; XIV, 51, 4.

प्रातरनुवाकवेत्ता XVI, 18, 16.

प्रातराहुति XVI, 1, 10.

प्रातःसाव VII, 4, 2.

प्रातःसवन VI, 11, 17; 13, 12; VII, 5, 12, 17, 22; 7, 7; 9, 1;
17, 14; 26, 15; VIII, 2, 12; 8, 8; 14, 1; X, 7, 7; XI, 10,
6; 13, 17; XII, 1, 2; 8, 11; XIII, 5, 4, 7; 6, 3; 7, 1;
XIV, 3, 5; 27, 3; 28, 2; 33, 7; XV, 6, 8; XVI, 23, 9,
10, 11, 12; XVII, 7, 13; 8, 13, 14; 10, 2.

प्रातःसवनद्वितीयसवनानि X, 11, 10.

प्रातःसवन्निक VII, 19, 7; VIII, 3, 6.

प्रातःसवनीय XIV, 2, 17; 13, 4.

प्रातिपद VII, 19, 8.

प्रादुष्करण II, 6, 4.

प्रादेश I, 5, 8; 6, 3; XVII, 15, 10. 11. 12; 16, 7.

प्रादेशमात्र XVII, 2, 7; 4, 7; 10, 13; 15, 12; °मात्रे II, 8, 22.

प्रायेण VII, 25, 2; 27, 16; प्राये VII, 26, 6.

प्रायणीय X, 1, 12; XI, 1, 5; XIII, 15, 12; 19, 7; 29, 2;

XVIII, 24, 2; प्रायणीया V, 4, 7; VIII, 12, 1.

प्रायणीयोदयनीयौ X, 1, 18; XII, 6, 1.

प्रायणीयेष्टि V, 4, 7 (see प्रायणीय)

प्रायश्चित्त II, 7, 6; III, 19, 1. 6. 7. 8; 21, 1. 12; V, 17, 12.

प्रायश्चित्ताहुति III, 19, 3; VIII, 8, 10.

प्रायश्चन IV, 7, 19.

प्रायश्चि IV, 7, 4. 7; 21, 6.

प्रायश्चिहरण IV, 14, 23.

प्रासाद XVI, 18, 13.

प्रास्काण XVI, 11, 25.

प्रिय IV, 21, 1.

प्रो प्रीणाति XV, 5, 6; XVI, 1, 12; 7, 4. 11; अप्रीणात् XIV,

7, 1; प्रीत XIV, 7, 1.

प्रौति XVI, 3, 17; 10, 6; 12, 16.

प्रेङ्ग XVII, 13, 12; 17, 4; XVIII, 21, 5.

प्रेङ्गफलक XVII, 1, 2; 10, 10; 15, 10. 11. 12. 13; 16, 7;
XVIII, 21, 7.

प्रेङ्गमिञ्च XVII, 7, 11; XVIII, 24, 14.

प्रेङ्गस्यूणा XVII, 10, 11. 12. 16; 11, 4.

प्रेङ्गावटौ XVII, 10, 2. 4.

प्रेष I, 1, 36; V, 16, 1; 18, 8. 10; 19, 7. 10. 15. 19. 22; 20,
5; VII, 1, 3. 7; 2, 3. 6. 9. 11; 4, 2; 17, 4; 19, 3; VIII,
1, 5; 2, 4; 3, 3; 8, 2; IX, 20, 31; XV, 15, 9; XVI, 7,
2. (Cf. चतुप्रेष । षप्रेष । सूक्तवाकप्रेष)

प्रेषान्त VII, 8, 6.

प्रेषण IV, 20, 4.

प्रेषा XIII, 29, 30.

प्रेषा XIII, 29, 20.

प्रेषायोगि XVI, 11, 17.

प्रेषु प्रुत I, 1, 19. 42; प्रेषायेत् I, 2, 1; (see प्रेषुत)

+ आ प्रेष्य IV, 14, 5.

प्रेषुतादि I, 2, 2.

प्रेषुति I, 2, 3.

फ

फल II, 3, 26.

फलक XVII, 1, 9; 10, 4. (Cf. अधिषवणफलक । प्रेङ्गफलक)

फलघट्टिष्णु XVII, 1, 18.

फलीकृत IV, 3, 7.

फलीकरण XIII, 3, 5.

फलेयहि XV, 19 (p. 190, 22.)

फल्गुनीप्रभृति II, 1, 9.

फालीकरण XIII, 3, 5.

फाल्गुन XIII, 19, 4.

फाल्गुनी III, 8, 1; 13, 1; XV, 12, 8. 12.

फाल्गुनीप्रयोग III, 14, 1; 15, 1.

ब

बण्ड XVI, 18, 18.

बण्डखलती XVII, 6, 1.

बत XV, 5, 13.

बन्ध् बधन्ति XVII, 3, 8; 10, 11. 12; बधन्त् VI, 1, 16; बद्ध in
असिबद्ध.

+ प्र बध्य III, 19, 9.

बन्ध in पशुबन्ध

बह् XI, 14, 26.

बहिराक्रमण I, 4, 1.

बहिषद् III, 16, 2. 6; IV, 9; 2.

बहिष् I, 14, 20; 15, 15; III, 16, 18; V, 8, 2; VI, 1, 6;
XIV, 22, 13.

बल XIV, 58, 1; 64, 1.

बलकाम XIV, 58, 1; 64, 1.

बल XV, 12, 3.

बहिर्वेदि XVII, 5, 8; 7, 11. 12.

बहिष्कर्मन् VII, 7, 4; 17, 13.

बहिष्पवमान V, 10, 35; VI, 8, 3. 10. 14, IX, 21, 1; XIV, 31,
2; 61, 2; XV, 11, 2.

बहिष् XVII, 10, 4.

बहिःसदस् XVII, 4, 2.

बज्र VI, 1, 20; IX, 22, 6; XVI, 3, 28.

बज्रकाम X, 21, 15.

बज्रदस्यु XV, 26 (p. 195, 6).

बज्रदेवत III, 6, 1. (Cf. द्विदेवतबज्रदेवतेषु)

बज्ररूप XIII, 4, 1.

बज्रल XV, 17 (p. 188, 10); XVII, 6, 5 (adv.)

बज्रवत् VI, 1, 12; IX, 23, 13.

बज्रविद् III, 19, 9.

बडधंवल्लर XIII, 27, 5.

बाणवन् XIV, 22, 11.

बाध् + सम् बाध्य XVII, 10, 13, 16; XVIII, 24, 3.

बाधक XIV, 22, 14.

बाहृत VI, 4, 6; 5, 7; 6, 7; VII, 25, 4, 12; IX, 5, 9, 10.

12, 13; 20, 6; 27, 1; X, 6, 5; XII, 6, 1; XIV, 15, 4;

XVI, 7, 15, 16; XVIII, 5, 6; 8, 1.

बाहृताराधन्तर I, 2, 18.

बाहृतस्यत्य VI, 10, 5; XV, 2, 12; XVI, 9, 31. (Cf. वैश्वदेव-

बाहृतस्यत्यौ)

बाड I, 6, 5; IV, 12, 10; 15, 13; 16, 7. (Cf. ऊर्ध्वबाड ।

द्वारबाड)

बाडमाच XVII, 1, 10.

बाहृतस्य XIV, 13, 4.

बाहृतोलोमन् XVII, 3, 5.

बाहृतस्य I, 1, 15.

बिल V, 9, 8. (Cf. अधोबिलाशृत । पञ्चबिल)

बीज XV, 17 (p. 188, 19.)

बुध II, 9, 6. (Cf. उलूखलबुध)

बुध (तचन्) XVI, 11, 11.

बुधौ XVII, 4, 7; 6, 6; 14, 6; 17, 4.

बृहत्सं VII, 15, 11.

बृहती VII, 25, 3. 4. 6. 7. 13. 14; 27, 7; XII, 9, 10; XIV,
15, 3; XVI, 28, 2. (Cf. अनुष्टुप्बृहती । उष्णिग्बृहती ।
प्रत्यक्षबृहतीः)

बृहतीक XI, 12, 1.

बृहतीकारम् XII, 6, 1.

बृहतीसहस्र IX, 20, 29; XVIII, 21, 1.

बृहत्पृष्ठ VII, 14, 1; 20, 9; 21, 3; 23, 2; X, 3, 1; 9, 1; II,
1; XI, 2, 1; 10, 1. 9; 13, 1; 15, 1. 3. 8; XII, 6, 7; 27,
4; XIV, 8, 9; 13, 12. 13; 38, 8.

बृहत्सामन् XIII, 29, 8.

बृहद्रथन्तरे VII, 21, 6; 25, 8; XI, 11, 4; XIII, 5, 13. (Cf.
उद्धृतबृहद्रथन्तर)

बृहद्रथन्तरपृष्ठ X, 8, 21; 11, 14; XI, 11, 13; 12, 9; XIV, 84,
3; XVI, 30, 6.

बृहन्त् बृहत् (Sāman) VII, 20, 2. 4. 7. 21, 2; XI, 4, 3; II, 2.
11; 12, 2; 13, 21. 32; 14, 5; 15, 6; XIV, 22, 7; XV, 7,
2; XVI, 21, 12. 15; XVIII, 5, 4. (Cf. बृहद्रथन्तरे ।
बृहत्पृष्ठ । बृहत्सामन् । बृहद्रथन्तरपृष्ठ.)

बृहत्सति IX, 27, 1; 28, 17; XIV, 23, 1; 32, 1; 38, 1; XV,
1, 10; 14, 4; वाचस्यति IX, 26, 2.

दृश्यतिमन् VI, 7, 10; 9, 13.

दृश्यतिसत्र XIII, 21, 6; XV, 2, 15; 4, 1. 3.

द्वैत्व XV, 1, 16; XVI, 3, 2; 12, 3.

ब्रह्मकर्मन् IV, 6, 1; VIII, 15, 15.

ब्रह्मक्षेत्रे XIV, 29, 3.

ब्रह्मचर्य III, 13, 30. (Cf. अब्रह्मचर्य XVI, 1, 5; 10, 9.)

ब्रह्मचारिन् XVI, 2, 26.

ब्रह्मण्यन् IX, 22, 2. 4.

ब्रह्मन् (1.) m. III, 8, 25; 21, 1; IV, 6, 15; 7, 18; VI, 8, 4;

13, 5; VII, 14, 10; VIII, 15, 3; XIII, 5, 10; 14, 1; 24, 8;

XIV, 16, 8; XV, 4, 12; 17; 21; XVI, 4, 2; 5, 2; 9, 19;

13, 2. 15. 18; 17, 1; 18, 1; 21, 5 (ब्राह्मणाच्छंसिन्); 22, 29;

(2.) n. XIV, 2, 6. 8. 9; 27, 4. 5. 10. 11; 28, 3. 7. 8. 9;

XVI, 15, 1.

ब्रह्मबन्धु XVI, 29, 8.

ब्रह्मभाग I, 12, 9; IV, 7, 19.

ब्रह्मवद्य XVI, 4, 7; 13, 16.

ब्रह्मवर्षस्य XIV, 2, 4. 9; 42, 12. 13; 61, 1; 63, 2; XV, 4, 3. 4.

ब्रह्मवर्षसकाम II, 10, 3; V, 2, 3; XIV, 2, 1; 42, 7; 51, 2;

61, 1; 63, 2; XV, 4, 2.

ब्रह्मसदन VI, 12, 22.

• ब्रह्मसव • XIV, 73, 3.

ब्रह्मसामन् XIV, 22, 7; XV, 1, 24.

ब्राह्मण II, 1, 1; 3, 4; 6, 5; III, 19, 9; 20, 5; IV, 5, 6; 16,
7; 21, 16; XIII, 29, 27; XIV, 29, 2; 33, 9; XV, 14, 9;
15, 14; 16, 6. 11; 19 (p. 190, 14 ff.); 20 (p. 191, 22);
XVI, 10, 9. (Cf. अब्राह्मण)

ब्राह्मणत्रिययोः I, 1, 3.

ब्राह्मणस्य VII, 19, 11; 25, 11; 26, 2; X, 3, 7; 4, 7. (Cf.
सब्राह्मणस्य)

ब्राह्मणाच्छंसिन् VI, 12, 17; VII, 4, 7 (Comm. ब्रह्मपुरुषः)
12, 1; 17, 7; 23, 1; VIII, 2, 7; IX, 3, 1; 9, 1; 13, 1;
17, 1; XII, 1, 4; 2, 7. 17; 4, 1; 6, 10. 13. 16; 7, 6; 9,
8; 12, 2; XIII, 10, 9; 12, 1. 3; 14, 1; 24, 10; XIV, 3,
9; 52, 9. 12; XV, 7, 4; 8, 3. 9. 16; XVI, 21, 27.

डू ब्रुवते VI, 1, 3; ब्रूयाः XV, 25 (p. 194, 20); ब्रूयात् VIII, 11,
8; ब्रूयुः III, 17, 4; ब्रूहि XV, 18 (p. 189, 4); अब्रुवन् XIV,
8, 1; 9, 1; XV, 17 (p. 188, 21).

+ अब्रु ब्रूते XV, 16, 6; ब्रूयात् VIII, 11, 8; X, 1, 20; XI,
18, 6; XVII, 7, 2; ब्रुवन् V, 2, 3; IX, 24, 9.

+ प्र ब्रूहि XV, 17 (p. 188, 4) ^१ ब्रूतात् XVII, 14, 4.

भ

भच् भक्षयामि XV, 14, 7; भक्षयति VII, 4, 14; 5, 1; VIII, 1, 7; IX, 6, 21; X, 2, 6; 3, 10; 4, 12; XVIII, 21, 9; भक्षयन्ति III, 8, 25; VII, 5, 11; 8, 10; XV, 14, 9; XVIII, 21, 12; भक्षयेत् III, 20, 5; XIII, 12, 10; भक्षयेयुः XIV, 16, 6; XV, 14, 6; भक्षयिष्यन्त् VII, 4, 13; भक्षित in प्रतिभक्षित VII, 4, 15 (Cf. भक्षिताप्यायित VII, 7, 3.) भक्षयित्वा II, 9, 14; VII, 5, 3. 6. 15; 17, 15; 19, 5; VIII, 2, 13; 5, 6; 8, 6; 9, 4; 15, 4; XVI, 17, 9. (Cf. अभक्षयित्वा)

भक्ष III, 20, 13; X, 21, 4; XIII, 11, 10; XV, 15, 14. (Cf. दधिभक्ष । पयोभक्ष । प्राणभक्ष)

भक्षमन्त III, 8, 27; V, 10, 31; VII, 5, 1. 12. 22; 16, 8; XV, 15, 13.

भक्षता in हविष्यभक्षता IV, 15, 6.

भक्षिताप्यायित VII, 7, 3.

भग XV, 19 (p. 190, 12. 13.)

भगिन् II, 4, 6.

भङ् भङ्गीष्ट XV, 26 (p. 195, 5.)

+ अप भङ्ग XIII, 13, 1.

+ अन्वा भङ्गे XIV, 62, 2.

+ वि भङ्गेत् III, 2, 3.

भरत XV, 25 (p. 194, 21.)

भरद्वाज XIV, 12, 2; 64, 1; XVI, 11, 11.

भव IV, 19, 1.

भवानी IV, 19, 5.

भस्मन् III, 19, 15; XIII, 12, 7.

भस्मान्त VIII, 8, 11.

भा + प्र भान्त् (fem.) II, 6, 3.

भाग III, 16, 26; XVII, 13, 6; 16, 1. 2. 3. 4. (Cf. ब्रह्मभाग ।

यजमानभाग । संपाद्यभाग)

भानुमतिन् XIV, 36, 1.

भानुमती XI, 13, 15.

भार in कुशभार XVII, 6, 6.

भारद्वाज X, 11, 8; XI, 9, 3; XII, 9, 17; XIV, 32, 7; XVI,
11, 10.

भार्गव XV, 12, 2.

भाव in अतिरात्रभाव XVI, 20, 5.

भावय्य (स्नय) XVI, 11, 5 (see crit. notes.)

भिद् भिन्न XIII, 12, 13.

भिषज् भिषज्यन्ति XVI, 13, 3.

भीम XV, 25 (p. 194, 11.)

भीमसेन XVI, 9, 3.

भुज् भोक्ष्यमाण XVIII, 24, 14.

+ अभि भुञ्जन्ति XVI, 21, 21.

भुरिञ् VII, 27, 28.

भुवन XV, 2, 19.

भुवस् XIV, 18, 1.

भू भवति III, 15, 23; 16, 3 etc.; भवतः I, 2, 5 (in आर्द्ध-
कारीभ०); V, 5, 5; XIV, 7, 2; भवन्ति II, 12, 10. etc.;
अभवन् XIV, 32, 1; बभूव XV, 22 (p. 193, 8. 9); XVI, 11,
14. 17; बभूवुः XV, 17 (p. 188, 1); XVI, 9, 17; अभूत् XV,
18 (p. 189, 11); XVI, 29, 8; subj. भूः XV, 25 (p. 194, 12);
भविष्यथ XV, 27 (p. 195, 12); भुभूषन्त् XIV, 21, 1; भूत (Cf.
एकाद्भूत । विकल्पभूत । शेषभूत) see भूत; भूत्वा XIV, 38, 3.
6; 42, 18. 19. 20; XV, 17 (p. 188, 16. 17).

+ अतु भवति XV, 5, 13; अभवत् XV, 5, 1.

+ अभि भवन्ति XIV, 38, 6; भवेमहि XIV, 23, 1; 38, 1;
अभवन् XIV, 23, 1; 38, 1; भविष्यन्ति XIV, 29, 1; 40, 1;
50, 1; भुभूषन्त् XIV, 23, 1.

+ सम् भुभूषन्त् IV, 13, 2.

भूत (भूतानि) XIV, 50, 1; XV, 11, 1; XVI, 15, 1.

भूतकृत् XIV, 72, 1.

भूमि I, 5, 8; XVI, 9, 22; XVII, 4, 7; 10, 13; 15, 10; 16,
5;—XVI, 16, 3. (Cf. सहभूमि)

भूमिदुन्दुभि XVII, 5, 10; 14, 11; 17, 6.

•भूमिसव• XIV, 73, 3.

भूयंस् XII, 2, 11; XIII, 14, 5; XV, 17 (p. 188, 9); fem.

भूयसी II, 9, 4; VII, 19, 17; XIII, 5, 21.

भूयिष्ठ II, 9, 5; VIII, 8, 7; XV, 26 (p. 195, 7).

भूर् XIV, 17, 1.

भूष्णु XV, 19 (p. 190, 22.)

भृ विश्वत्यः XVII, 14, 13; 17, 8.

+ सम् अभरन् XV, 17 (p. 188, 20).

भेद in अर्थभेद VI, 1, 5; पशुभेद VI, 1, 16.

भेषज XVI, 2, 9.

भोग XV, 17 (p. 188, 8).

भौवन XVI, 16, 2.

भ्रंश् + सम् भ्रश्येत XVII, 10, 10.

भ्रातृ XIII, 11, 1; XV, 26 (p. 195, 2).

भ्रातृव्य XIV, 23, 1; 39, 10; 42, 6.

भ्रूणहत्या XVI, 18, 19.

म

मकार I, 2, 11.

मकारान्त I, 1, 20, 22.

मञ्ज् + नि मञ्जन्त् IV, 15, 3.

मत्सर XVII, 17, 3.

मत्स्य (1.) XVI, 2, 23. (2.) चांमद् XVI, 2, 22.

मत्स्यविद् XVI, 2, 23.

मत् (मन्थ्) मथित्वा IV, 17, 4; VI, 12, 6; XVIII, 24, 27.

+ वि मथित XIII, 3, 2.

मद् XIV, 12, 2 etc. [मा=माम् XIV, 14, 1; XV, 18 (p. 189, 8 etc.); 19; 21; XVI, 29, 8].

मदन्ती V, 6, 9.

मदन्त VII, 19, 16; VIII, 3, 12; 6, 15.

मधु XV, 19 (p. 191, 5. 10);

मधुपाह XVI, 17, 9.

मधुच्छन्दः XV, 26 (p. 195, 1 fl.).

मधुनाद्यौ XV, 3, 1.

मधुपर्क III, 12, 6; IV, 21, 6. 25.

मथ IV, 21, 12; VII, 19, 18; X, 1, 6; XII, 12, 8; XIII, 23, 6; XVI, 9, 24; XVII, 13, 4; मथतस् XIV, 27, 8; XV, 8, 2.

मथन्दिन II, 5, 7; III, 15, 5; VII, 14, 7; VIII, 1, 1; XI, 15, 5; XII, 3, 3; 7, 1; XIV, 45, 2; XV, 9, 5; 13, 5; XVI, 8, 8; 14, 6.

मथम I, 4, 7; 10, 1; 14, 23; II, 3, 2; IV, 2, 4; VI, 3, 9;

VII, 26, 13; 27, 20; VIII, 14, 3, 9; IX, 11, 1; X, 5, 10;
8, 16; XI, 12, 12; 13, 13; XII, 3, 15, 18; 4, 6; 5, 19;
10, 5; 11, 18, 22; 12, 5, 13; 13, 1; 25, 6; 26, 21; XIII,
10, 9; XIV, 16, 3; 72, 1; XV, 20 (p. 191, 18); XVI, 18,
13; 21, 18.

मध्यमपिण्ड IV, 5, 8.

मध्यावर्ष II, 5, 4.

मध्येष्ट्य XIII, 21, 4, 11.

मण् मन्थेत III, 20, 9; XIV, 14, 1; मेनिरे XV, 26 (p. 195,
4, 8).

+ अनु मत XVI, 10, 14.

मनस् II, 7, 5 (कुर्वीत); मनसा II, 9, 12, 13; III, 8, 15; X,
21, 1, 2, 3, 4, 5; XV, 22 (p. 193, 2); XVI, 18, 8, 9.

मनु X, 11, 8; वैवस्वत XVI, 2, 1.

मनुप्रवल्ह X, 11, 8.

मनुष्य XV, 17, (p. 188, 21); XVI, 2, 2.

मनोता VI, 11, 16.

मनोतादि VIII, 1, 9; XIV, 10, 21.

मनोतासूक्त V, 19, 13.

मन्थ II, 8, 18; 17, 2, 4; III, 20, 18; IV, 11, 5; 16, 6; 21,

13; V, 15, 9; VI, 1, 2; VII, 4, 16; XVI, 17, 7. (Cf.

उपमन्त्र । भक्षमन्त्र । समिदाधानमन्त्र । होममन्त्र)

मन्त्रपृथक् I, 2, 24.

मन्त्रान्त I, 2, 25, 26.

मन्त्रय् + अरु मन्त्रयते IV, 15, 2; 16, 7; VI, 9, 8; VII, 18,
7; XVI, 13, 14. मन्त्रयेत II, 7, 7; III, 20, 2. 4; मन्त्र्य I,
12, 12; XIII, 12, 13.

+ अभि मन्त्र्य IV, 11, 6; VIII, 9, 6.

+ आ मन्त्रयते XVI, 18, 1; मन्त्र्यां चक्रे XV, 18 (p.
190, 1); 20 (p. 191, 21); 25 (p. 194, 22); मन्त्रित I, 4, 1; IV,
6, 17; V, 13, 1; 19, 1; VI, 2, 1; X, 13, 27; XVI, 1, 23.

+ उप मन्त्रये XV, 25 (p. 194, 18).

मन्त्रवन् IV, 6, 11.

मन्त्र्य II, 17, 7. 8; III, 19, 14; 21, 9.

मन्त्र I, 14, 22; VIII, 14, 1. 8.

मन्त्र्युक्त XIV, 22, 5.

मन्त्र in ब्रह्मीमन्त्र IV, 16, 3.

मन्त्रकाम XV, 10, 1.

मन्त्रान्त IV, 14, 2.

मन्त्राय in रात्रिमन्त्रायै XIV, 39, 1.

मन्त्र (plur.) III, 4, 14; XIV, 62, 2. 3; 70, 1; 72, 1; मन्त्र्य

उज्ज्वेभ्यः XV, 1, 21; क्रीचिभ्यः III, 15, 14; गृहमेघेभ्यः III,
15, 7; घांतपनेभ्यः III, 15, 5; XIV, 8, 4; खतवज्जः III,
13, 9.

मदत्त आविञ्चित XVI, 9, 14.

मदत्वतीय VII, 5, 20; 19, 5; VIII, 7, 1; 14, 4; X, 2, 4;
3, 6. 8; 4, 6. 8; 5, 6. 8; 6, 8. 9; 8, 5. 6. 16; 9, 12; 10, 5;
11, 6. 11; 13, 7. 10; XI, 2, 4; 4, 8; 5, 1; 6, 3; 7, 6; 8,
4; 9, 4; 10, 7; 11, 9; 13, 20; XIII, 5, 15; XIV, 3, 6;
21, 2; 53, 4; XV, 2, 1. 9; 7, 1; XVI, 8, 9; 21, 19. 20;
XVII, 9, 2. 7; 10, 8. 17. (Cf. निष्क्रेवस्यमदत्वतीये)

मदत्वतीयपद XIV, 53, 3.

मदत्वतीयवैश्वदेवयोः VII, 9, 5.

मदत्त XV, 17 (p. 188, 12).

मदत्त XV, 17 (p. 188, 20).

मदत्त XIV, 22, 4.

मदत्तः XVI, 1, 2.

मदत्तापञ्चित XIII, 27, 4.

मदत्तककुद् XVI, 29, 13.

मदत्तद्वाकीर्त्य XI, 13, 1. 23. 24. 34; 14, 7, 7; XVI, 14, 13. 14.

मदत्तापञ्चः X, 6, 10; XII, 6, 9; XVI, 8, 1. 2.

मदत्तस्य XIV, 5, 4; 8, 11; XV, 11, 9.

महाराज VI, 2, 1; XVII, 7, 1.

महावीर V, 9, 27; VIII, 15, 11; XIII, 12, 13.

महावीरपाच V, 9; 4; 10, 32.

महावीरपाचोदासन V, 12, 2.

महाव्याहृति II, 10, 3; 12, 8; 14, 9; IV, 2, 2. 7. 12; 21, 14.

महाव्रत XIII, 15, 1. 13; 17, 2. 3; 18, 5; 19, 16; 23, 3; 24,

6; XVI, 9, 14; 14, 6; 20, 10; 23, 25; 24, 19; 25, 3. 4;

26, 3. 5. 10; 27, 5; 28, 3; 29, 16; XVII, 1, 1; 7, 1.

(Cf. चतुर्विंशमहाव्रते)

महाव्रतचतुर्थ XIII, 15, 7.

महाव्रतसप्तम XIII, 15, 10.

महाव्रतीय XII, 27, 4; XIV, 48, 2.

महाहविष् III, 15, 16; XIV, 10, 16.

महिम्न XVI, 7, 1. 12.

महिषी XVI, 3, 33; 13, 7.

महेन्द्र I, 5, 3; 7, 6; 9, 2; 14, 13.

(1.) मा (μῆ) XV, 24 (p. 193, 22; 194, 9); 25 (p. 194, 12);

XVI, 29, 8.

(2.) मा (to measure) मिमीते XVII, 10, 7. 8; मित V, 14, 1.

(Comm. निष्पादितेषु); XIV, 16, 3.

+ परि मित IV, 15, 8. (Cf. परिमितग्रन्थ VII, 21, 7;

अपरिमित V, 4, 7).

+ प्र माय XVII, 10, 4.

+ षम् मित VII, 27, 29. (Cf. असंमित । सुखसंमित ।
वेद्यन्तसंमित । संवत्सरसंमित)

मांस II, 3, 26; IV, 18, 10; °मांस° IV, 1, 3.

मांसानग्रज III, 13, 30.

मास XIII, 19, 3. 4.

मासो III, 18, 18; XV, 12, 3. 10.

मातरिषन् (पृषध सेध) XVI, 11, 26.

मातृ XV, 27; 20.

माच in अरन्निमाच । प्रादेशमाच । बाहुमाच । राजमाच

माधुच्छन्दस VII, 10, 3; X, 1, 19; 2, 3; 13, 8; XI, 2, 3; 10,
3. 4; 13, 19; 15, 4; XIV, 3, 4; XV, 1, 34. 36.

माध्यन्दिन V, 10, 35; VI, 8, 11; VII, 5, 13, 23; 14, 12; 15,
1; 16, 1; 19, 6; VIII, 14, 3. 7; X, 7, 11; XII, 3, 1; XIII,
5, 5, 8; 6, 3; 8, 1; 16, 5; XIV, 23, 2; 27, 6; 28, 4; 33,
10; 52, 8; 61, 4; XVI, 23, 9. 10. 11. 12; XVII, 9, 1;
XVIII, 21, 13.

माध्यन्दिनीय XIV, 2, 18,

मान XV, 27 (p. 195, 13).

मानव (1.) I, 4, 18; XVI, 11, 29 (नाभानेदिष्ट) (2.) चामन
XII, 9, 17.

मानस X, 12, 3; 13, 26.

मानुष XV, 27.

माया XVI, 2, 21.

मायु XVI, 3, 14; 12, 13.

मारिणी in पूर्वमारिणी IV, 15, 23.

मास VI, 10, 8; VIII, 6, 4; X, 8, 19; XI, 2, 8; 4, 12;
12, 15; 14, 32; 15, 10; XIII, 12, 3; XIV, 7, 4; 57, 4;
XVI, 9, 29; XVIII, 23, 3; मासती III, 14, 4; XV, 14, 13.
(Cf. आग्निमास । आर्भवमास । वारुणमासतौ)

मार्जल I, 12, 7.

मार्जास्त्रीय VI, 12, 21; 13, 10; XIII, 11, 4. 10; XVII, 4, 8;
14, 13; 17, 8. 9.

मार्जास्त्रीयदेव X, 21, 11; XIII, 11, 3.

मास IV, 1, 3.

मास XIII, 21, 5; XIV, 7, 1; 8, 1; XV, 17 (p. 188, 17).

मास II, 2, 2; XIII, 19, 8. 9. 15. 16; 21, 4. 11; 22, 3; 23,
2. 4; 24, 2; 25, 1. 4; XIV, 6, 6; 14, 1; XV, 12, 11; XVI,
1, 4; XVIII, 24, 6. 7. (Cf. अर्धमास)

मासस्तोम XIV, 76, 1.

मासापवर्ग XVI, 20, 8.

मासात्रतिक XVI, 14, 2. 3. 4. 5; XVIII, 20, 8.

माहेन्द्र I, ३, १७; ८, १३; III, १५, १८; XIV, ८, ५; XVII, ११, १.

माहेन्द्रशुभाशीरीयो XIV, ११०, ११.

मि + वि भिन्वन्ति XVI, १८, १३; XVII, ५, ५.

मिच (सत्य) IX, २६, २.

मिचविन्दा III, ७, १.

मिचावक्ष्यौ IX, २७, १; २८, १७; XIV, ३०, १; ७०, १; ७२, १;

मिचावक्ष्यथोरघनम् XIII, २९, २२.

मिच्य् + अभि मेयति XVI, ३, ३५; ४, १; १३, ९.

+ प्रत्यभि मेयति XVI, ३, ३७; मेयन्ति XVI, ४, ५; १३, ११.

मिचःसंसृष्ट III, ४, ३.

मिचुन (१.) VI, १, १३. (२.) IV, १, ३; XV, १७ (१८९, १). (Cf.

गोमिचुनौ III, १४, १७).

मिच in परिवापमिच। प्रेङ्गमिच। सोहितमिच

मी + प्र मीयेत XIII, ११, १.

मीमांसा XVIII, २४, ३४.

मीच् + सम् मीच्य X, २१, १०.

मुख IV, ७, ११; ११, ६; १४, १७; VII, १५, २; XV, १७ (p. १८८,

७); २२ (p. १९२, १९); XVI, १, १२; १८, १०; मुखत्सु XVI,

१, १२. (Cf. यज्ञमुख)

मुखविमार्जन IV, २१, २१; VIII, ९, ८.

मुखसंमित I, १०, ६.

मुखीय in ग्राहामुखीय VI, 12, 25.

मुख्य XIII, 14, 4; XVI, 20, 13.

मुच् मुमुचे XVI, 11, 2; मुक्त I, 15, 10.

+ नितराम् XV, 22 (p. 193, 7).

+ प्र असुचत् XIV, 7, 1.

+ संप्र मुचति XV, 27 (p. 196, 4); मुचते XIV, 7, 1;

मुच्येमहि XIV, 7, 1.

+ प्रति मुचति XVI, 1, 6; मुचते III, 11, 14; असुचत्

XIV, 7, 1.

+ वि मुचन्ति XVII, 15, 8; मुमुचे XV, 22 (p. 193, 8);

मुक्त IV, 7, 18; मुच्य I, 15, 9.

मुञ्ज XVII, 4, 5.

मुनिषचेष्टि XIV, 6, 6.

मुन्ययन III, 11, 10.

मुष्टि IV, 3, 6. (Cf. असुष्टि० यवमुष्टि)

मुसल in उलूखलमुसले IV, 3, 2; 14, 32.

मुहूर्त XIV, 80, 2.

मुहूर्तसोम XIV, 80, 1.

मूचीपाः XV, 26 (p. 195, 6).

मूर्धन् XVI, 18, 19.

मूल IV, 4, 2; XVII, 1, 8; 3, 6.

मृ मृत XIII, 2; 1. 6. 7. 8; 3, 1; 5, 7, 12; 29, 19.

मृज् मार्जयन्ते I, 12, 8.

+ उद् मृष्ट IV, 4, 2; मृज्य IV, 4, 2; 14, 8.

+ उप मार्ष्टि II, 9, 10.

+ वि मार्ष्टि VIII, 4, 6; मृज्य IV, 11, 6; 14, 7.

मृत्यन्तकौ XIV, 22, 4.

मृश् + अभि मृशन्ति VI, 12, 12; मृश्य IV, 8, 3; 9, 2. 4; 11,

3. 6; 21, 19; V, 8, 4; VIII, 9, 7; मर्षयेयुः XVI, 18, 12.

+ समव मृश्य V, 8, 2.

+ परा मृशन्त् XVIII, 21, 8.

+ सम् मृशति II, 8, 19; 17, 1; IV, 7, 10; मृशन्ति IV,

15, 5; मृशन्त् XVII, 15, 10; मृश्य V, 15, 7; VI, 9,

16; 12, 13.

मृष्टकती VII, 15, 7.

मेक्षण IV, 3, 7; 4, 2.

मेध VI, 1, 5 (विकाराः); XVI, 15, 8.

मेधपति VI, 1, 5 (विकाराः)

मेध्य (1.) XV, 18 (p. 189, 9 ff.); XVI, 3, 27; 18, 11. (2.) पृषध

मातरिश्चन् XVI, 11, 26.

मेषी XIV, 13, 1; XV, 1, 21; 15, 3.

मैत्र III, 17, 10; XIV, 10, 16.

मैत्रावरुण (1.) V, 15, 8; 16, 1; 20, 7; VI, 8, 4; 12, 16; 13,
5, 7; VII, 4, 6; 11, 2; 17, 6; 22, 1; VIII, 2, 6; 15, 9;
IX, 2, 1; 8, 1; 12, 1; 16, 1; X, 1, 11, 20; 7, 5; XII, 1,
3; 2, 4, 16; 3, 5; 6, 5, 9, 12, 15; 7, 5; 10, 4; XIII, 10,
9; 14, 1; 24, 8; XIV, 3, 8; 52, 7, 11; XV, 7, 3; 8, 2, 8,
15; XVI, 21, 24; XVIII, 24, 3. (2.) VII, 2, 5; 3, 2; 5,
2; XVI, 9, 30; XVII, 8, 6; मैत्रावरुणो III, 8, 18; 9, 6;
VIII, 12, 5; IX, 28, 18; XII, 2, 16; XIV, 40, 23; XV,
13, 6. (Cf. ऐन्द्रवायवमैत्रावरुणौ)

मैत्रावरुणप्रभृति VI, 13, 2.

मैद्युन IX, 28, 18.

मैधातिथ XI, 7, 2; XVI, 11, 16; मैधातिथौ VII, 8, 5; XI,
7, 3.

मौञ्जी XVII, 2, 1, 9.

मा + आ मनन्ति XV, 15, 10.

+ समा जात (in अयथासमाजात । यथासमाजातम्)

सेल् (सेल्) + आ सेल्यति IX, 7, 2.

स

स I, 1, 8 etc.; स उ च XIV, 12, 2; 51, 1; ये के च XV, 26
(p. 195, 2); XVI, 15, 8; यत्किं च XVI, 20, 2; 21, 2; 23,
4; 24, 2; 25, 2; 26, 2; 27, 2; 28, 2; 29, 2; 30, 2.

चञ्च यजति I, 2, 28; 6, 16; 12, 18; 15, 2; II, 5, 17; 16, 2;
 III, 8, 20, 23; 16, 11; V, 11, 6; 15, 10; 18, 5; 19, 24;
 20, 2; VII, 1, 5; 2, 12; 4, 3; 7, 2; 8, 3, 6, 9; 9, 8; 10,
 16; 11, 4; 12, 4; 16, 4, 6; 17, 5; 19, 4, 25; 20, 11; 22,
 6; 23, 9; 24, 6; VIII, 1, 6; 2, 5; 3, 4, 19; 4, 1, 2, 3; 5,
 1; 6, 17; 11, 4, 9; 12, 3; 13, 1; IX, 2, 6; 3, 4; 4, 7; 7,
 5; 8, 3; 9, 5; 10, 4; 11, 4; 12, 4; 13, 4; 14, 3; 15, 4;
 16, 4; 17, 3; 18, 5; 25, 2; X, 13, 19, 24; 21, 1; XIII,
 7, 6; XIV, 33, 16; 52, 6; XV, 3, 11; यजतः X, 7,
 9; यजन्ति VII, 4, 5; 7, 7; X, 7, 2, 7, 13; XIV, 52, 14;
 55, 5; यजते I, 3, 1; III, 10, 5; 11, 3, 9, 13; IV, 17, 1;
 V, 15, 1; XIV, 7, 1; 12, 2; 57, 20; XV, 1, 3; 11, 1; 12,
 1; 14, 2; 16, 8; XVI, 1, 1; 10, 1; 15, 1; यजन्ते XVIII,
 24, 27; यजेयम् XIV, 27, 1; 28, 1; यजेत् I, 17, 18; III,
 20, 20; XI, 2, 14; यजेत XIII, 13, 1; XIV, 2, 1; 4, 1;
 6, 1; 8, 1; 9, 1; 14, 1; 15, 1; 16, 1; 17, 1; 18, 1; 19,
 1; 20, 1, 23, 1; 24, 1; 25, 1; 26, 1; 27, 1; 28, 1 etc.,
 यजेमहि XIV, 40, 1; यजेरन् XIII, 11, 1; 20, 8; यज V,
 10, 17; XIV, 12, 2; यजे XV, 18 (p. 189, 5 ff.); 20 (p.
 191, 22); XVI, 10, 14; यजस्व XV, 18 (p. 189, 11 ff.); यज-
 त् XIV, 6, 1; 8, 1; 9, 1; 12, 2; XV, 9, 2; 11, 1; 12, 1;

XVI, 1, 1; 22, 1; ईजे XV, 16, 10; XVI, 9, 8. 11. 14; 16,
2; ईजान XIV, 40, 10; अयष्ट XV, 16, 11; यक्ष्यन्ति XIV,
40, 1; यक्ष्यमाण II, 1, 6; IV, 1, 3; V, 1, 1; VI, 1, 22; XV,
1, 3; इज्यते I, 16, 3; इज्यमान I, 16, 10; इष्ट III, 20, 15;
IV, 7, 3; 9, 5; XV, 1, 29 (Cf. अनिष्ट); याजयन्ति XVI,
20, 7; याजयेयुः XIII, 11, 8; XV, 14, 8; याजयत XIV, 40,
1; याजयी चकार XVI, 8, 27; इष्टा III, 16, 24; 17, 7; 18,
17 etc. (Cf. अनिष्टा)

+ सम् यजेयाताम् XIV, 29, 2; 39, 7.

यजन in देवयजन V, 2, 1.

यजमान I, 4, 15; 12, 6; 14, 17; II, 7, 13. 15; 9, 7; III, 8,
25. 26; 17, 8; IV, 6, 3. 4; 8, 2; 19, 9; V, 3, 8; 10, 29;
15, 8; 16, 5; VI, 1, 5; 8, 9; VIII, 10, 1; 11, 14; IX, 5,
1; XIII, 5, 11; 29, 29; XIV, 6, 6; 28, 9; 32, 10; XV, 6, 7;
11, 1; 12, 1; XVI, 1, 1; 3, 19. 35; 6, 2; 10, 1. 15; 13, 3.
9; 15, 1; 17, 2; 18, 1. 12; 22, 20. (Cf. पत्नीयजमानौ)

यजमाननिमित्त IV, 6, 3.

यजमानपक्षम I, 12, 6.

यजमानभाग IV, 13, 3.

यजुर्वेद III, 21, 3; XVI, 2, 6.

यजुसू XIII, 20, 7; XV, 11, 6.

यज्ञ I, 1, 1; XIV, 2, 7. 22; 4, 4. 5; 5, 8; 12, 4; 13, 10; 15,
8; 40, 5; XV, 2, 19. 20; 4, 8; 5, 1; 16, 14; XVI, 1, 18.
19. 20; 10, 7. 15; 21, 2; 24, 2; 29, 10; XVII, 7, 5. (Cf.
आयुष्कामयज्ञ । उत्सन्नयज्ञ । दाक्षायणयज्ञ । प्रथमयज्ञ । महायज्ञ ।
वसिष्ठयज्ञ । (शौनकयज्ञ)

यज्ञकाम V, 2, 2; XVI, 29, 7.

यज्ञकतु XIV, 6, 1; 7, 1; 8, 1; 9, 1; 12, 2; 14, 1; 17, 1;
18, 1; 19, 1; 20, 1; 23, 1; 24, 1; 25, 1; 26, 1; 27, 1;
28, 1; 29, 1; 30, 1; 32, 1; 33, 1; 34, 1; 35, 1; 36, 1;
38, 1; 40, 1; 43, 1; 44, 1; 45, 1; 46, 1; 47, 1; 48, 1;
49, 1; 50, 1; 58, 1; 59, 1; 60, 1; 61, 1; 63, 2; 64, 1;
65, 1; 66, 1; 67, 1; 68, 1; 69, 2; 71, 2; 74, 2; 75, 2;
76, 2; 77, 2; 78, 2; 79, 2; 80, 2; 81, 2; 82, 2; 83, 2;
84, 2; XV, 1, 3. 10; 9, 2; 11, 1; 12, 1; 20 (p. 192, 1);
XVI, 1, 1; 20, 13; 23, 6; 29, 8.

यज्ञगाथा XVI, 8, 28; 9, 6. 9. 12. 15.

यज्ञपथ XVI, 10, 8.

यज्ञपात्र V, 14, 5.

यज्ञमुख XIV, 31, 4; XVI, 20, 14.

यज्ञागार V, 14, 1; XVIII, 24, 14.

यज्ञायज्ञीय VII, 25, 10; VIII, 6, 1. 5; XI, 2, 13; XVIII,
23, 4. 13.

यज्ञोपवीतिन् I, 1, 6; III, 16, 14; IV, 3, 7.

यत् + यन्वा यातयन्ति XIII, 20, 10; यातयेयुः XII, 9, 8;

यात्यन्ते XIV, 3, 1; 5, 5.

+ यम् ययतन्त XIV, 23, 1; 32, 1; 38, 2.

यतस् XI, 12, 1.

यति XIV, 50, 1.

यत्काम IV, 8, 5; X, 21, 14.

यत् I, 17, 13; III, 14, 14; V, 2, 3; 13, 11; VII, 25, 9; 26,

6; X, 1, 20; XI, 2, 5; XII, 3, 20; 13, 5. 6; XIV, 62, 2;

XVII, 7, 11; 14, 6; 17, 4.

यथा III, 14, 19; 21, 8; IV, 3, 7; 6, 12; 21, 6; V, 11, 12;

20, 2; VI, 9, 12; VIII, 1, 1; 9, 9; X, 6, 11; XII, 11, 12;

24, 3; 26, 10; XIV, 8, 7; XV, 3, 10; 16, 12; 18 (p. 189,

4); 25 (p. 194, 14. 15. 21); XVI, 11, 2. 5. 8. 11 ff; 29, 9;

XVII, 4, 7; 7, 2. 12; 8, 6; 10, 9. 10. 13. 15; 17, 14.

यथाकर्म IV, 6, 17; V, 10, 13; 13, 9.

यथाङ्गम् XVII, 12, 6.

यथाचमयम् VIII, 2, 13; 9, 2.

यथाचोदितम् II, 5, 17.

यथाहृन्दसम् IX, 20, 5.

यथादेवतम् IV, 9, 6; XIV, 10, 14.

यथादेशम् XIII, 24, 15.

यथाधिष्णम् V, 19, 1.

यथाविःसृप्तम् VII, 14, 12.

यथापर्व XIV, 10, 4.

यथापृष्ठ XIV, 8, 7.

यथाप्रकृति XI, 13, 4.

यथाप्रपन्नम् V, 18, 12; 20, 7; XVII, 12, 4.

यथायत्नम् XVII, 12, 4.

यथाययम् XVI, 7, 4. 11.

यथाहूपम् VI, 2, 3.

यथायर्षम् III, 8, 21; V, 15, 9; VI, 1, 8; XIII, 20, 18; XIV,
51, 5.

यथावनेजितम् IV, 4, 5.

यथाव्यङ्ग्यम् VII, 8, 10.

यथाश्रद्धम् XIV, 12, 5.

यथासनम् VI, 13, 5; VII, 14, 12.

यथासमासात् VI, 1, 8. 6; IX, 6, 20; X, 1, 12.

यथासंप्रकीर्णम् XVII, 24, 26.

यथासंप्रेषितम् III, 7, 9.

यथासवनम् VII, 1, 4.

यथास्तुतम् XI, 3, 2.

यथास्तोत्रियम् XI, 3, 2.

यथास्तोमम् XII, 8, 11; XIV, 19, 2.

यथास्थान XIV, 10, 12; यथास्थानम् IX, 20, 16; XIV, 10, 7;
XVII, 10, 17.

यथेतम् VIII, 5, 7.

यथैतम् XVII, 17, 9.

यथोपपादम् VII, 17, 18.

यदा VII, 14, 9; XIII, 29, 17; XV, 18 (p. 189, 9 ff.); XVI,
18, 19.

यदि VII, 16, 1; XI, 14, 1; XII, 7, 3; 9, 8, 9; 27, 4, 5;
XIII, 3, 4; 11, 1; 13, 1; XIV, 14, 1; 42, 6; XV, 3, 3;
XVI, 18, 12; XVII, 1, 5, 6, 8, 18; 4, 4; 5, 4; 10, 8; 13,
6; XVIII, 2, 4, 6; 23, 4; 24, 14, 31; यद्यु XVIII, 23, 7;
24, 15; यद्यु वै XVIII, 7, 17; 23, 6, 9; यदि वै XIV, 29, 1;
40, 1; 50, 1.

यद्देवत XIII, 20, 9.

यम् यच्छति (वाचं) II, 7, 19; IV, 8, 3; VIII, 15, 1; XVII,
17, 11; यच्छेत् II, 14, 10; यत्ना II, 14, 9.

+ उद् यन्मान V, 10, 12; यन्म्य II, 9, 6.

+ उपोद् यच्छन्ति VII, 5, 8.

+ उप यच्छति XVI, 17, 9.

+ नियच्छति (v. l. अन्) VII, 15, 16. (Cf: नियत०)

+ प्र यच्छति V, 15, 8; यच्छेत् III, 20, 1. 12. 20; अयच्छत्
XIV, 50, 1; 51, 1.

+ वि see वियत

यम (1.) III, 4, 14; XIV, 39, 7 (2.) (deity) IV, 4, 1 (अङ्गिर-
स्वन्त् पितृमन्त्); XV, 9, 2; XVI, 2, 4 (वैवस्वत)

यमन in वाग्मन I, 12, 7.

यमस्तोम XV, 9, 1. 2.

यमुना XIII, 29, 21. 30.

यव IV, 15, 5; XIV, 7, 1. (Cf. प्रीहियवाः)

यवकलापि XIV, 40, 9.

यवखल XIV, 40, 7.

यवचूर्ण IV, 15, 22.

यवसमुष्टि III, 20, 1.

यवाग II, 7, 9; III, 12, 15; IV, 5, 11.

यवोर्वरा XIV, 40, 6.

यगस् XVI, 29, 7.

या अयाताम् (विवदे) XIV, 29, 1.

+ संप्र यात II, 16, 1.

याजमान II, 11, 1; 14, 7; V, 4, 1; XIII, 14, 3.

याजुष XVI, 2, 6.

याज्ञतुर (खवभ) XVI, 9, 8.

याज्ञिक VII, 4, 18; याज्ञिकी I, 2, 8.

याज्या I, 1, 33. 39; 2, 2; 8, 3. 5. 7; 9, 2; 17, 11. 15; III, 16, 8; V, 18, 3. 11; 19, 8. 11. 16. 20. 23; VI, 11, 12; VII, 1, 8; 2, 4. 7. 10. 14; 7, 6; 8, 4; VIII, 8, 3; 12, 8; IX, 23, 9; 25, 2; X, 1, 10; 7, 2. 4. 5. 6; XI, 13, 9; XIII, 4, 3; 7, 4; 8, 4; 9, 4; 10, 3; 12, 6; XIV, 52, 4; 53, 8; 56, 1. 5; XV, 8, 20; 15, 12; XVI, 7, 3; XVIII, 21, 4. (Cf. अनुयाजयाज्या । प्रयाजयाज्या । शस्त्रयाज्या । सोमयाज्या)

याज्यान्त I, 1, 42; 2, 8.

याज्यापुरोनुवाक्ये (०क्त्वाः) 1, 16, 8; 17, 1. 7. 9; V, 11, 9; VIII, 12, 2; XVI, 7, 12.

याज्यावत् III, 7, 8.

यातजतीय XVIII, 19, 2.

याथाकामी (यथाकामिन्?) I, 3, 7; VI, 6, 18.

याथाकाम्य II, 1, 6; X, 13, 5.

यान XV, 3, 14.

याम (1.) XVI, 12, 21; यामी VIII, 6, 18; 7, 17; XIV, 57, 12; (2.) XV, 5, 13.

यावज्जीवम् III, 1, 8.

यावन्त II, 12, 10; VIII, 7, 5; XV, 9, 4; 17 (p. 188, 8. 9;) यावत् V, 11, 8; VII, 6, 8; XIV, 32, 10.

सु सुवते XV, 16, 17.

युञ् युनक्ति XIV, 31, 4; युञ्जन्ति XVII, 15, 1; युक्त II, 16, 2;
XIII, 19, 9. 16; XV, 3, 14.

+ नि युनक्ति IV, 17, 9; युयोज XV, 21 (p. 192, 6);

योक्ष्यामि XV, 21 (p. 192, 5); युक्त XV, 21 (p. 192,
7); 22 (p. 192, 17); XIV, 2, 16; 13, 3; XVI, 11, 2.

+ प्र युञ्जान III, 8, 5; युज्यन्ते XV, 11, 5; युज्य XV, 12, 8.

+ सम् युञ्चेत् I, 1, 8; युक्त I, 3, 9; युज्य I, 16, 7 (see

असंयुज्य)

युवति XVI, 2, 11.

युवन् (यूनः) V, 1, 1; XVI, 2, 8. 29.

यूप V, 15, 2; XIII, 4, 1; 29, 5; XIV, 10, 10; 22, 15; 40,
8; XV, 1, 16; XVI, 3, 1. 20; 11, 2; 12, 1; 17, 11. (Cf.

एकयूप । नानायूप । विशाखयूप)

यूष IV, 18, 10.

येयजामह I, 1, 36. 40; 2, 2. 19; VII, 2, 15.

येयजामहवषट्कारणोः III, 16, 15.

योक्त I, 15, 9. (Cf. वेदयोक्तो)

योग in अहर्योग XIII, 1, 4; 19, 17; 24, 19.

योजन XIV, 40, 14.

योनि VII, 21, 2; X, 9, 14; 12, 4; XI, 11, 11; 12, 2; 13,

३२; १५, ६; XVIII, २३, १३. (Cf. अस्त्रयोनि । खयोनि । खर
योनि)

द्योन्यनुग्रसनं VII, २१, ५.

द्यौगपद्य XIII, १४, २.

र

रच् रचन्ति XVI, १, १६; रचेत् XIII, २९, २७.

+ अनु रचन्ति XVI, १०, १०.

रचस् XVI, २, १७.

रचोविद्या XVI, २, १८.

रजत III, १९, ९.

रज्जु XVII, २, १; ३, ७; १०, ११, १२.

रथ XV, ३, १४. (Cf. अश्वरथ । व्रतमानरथवासः । हिरण्यरथ)

रथसक XVI, १७, १. ४.

रथन्तर VII, २०, १. ३. ६; २१, ३; X, १२, ४; XI, ४, ३; ११, २;

१२, २. ३; १३, ३२; १५, ६; XIV, २, ५. ६; १२, ३; ४०, ३; XV,

४, ६; ७, २; XVI, २१, १०. १३; २३, १६; XVIII, ४, ३. ४. (Cf.

कक्षरथन्तर दृष्टद्रथन्तरे । दृष्टद्रथन्तरपृष्ठ । उद्धृतदृष्टद्रथन्तर)

रथन्तरपृष्ठ VII, २०, ८; २१, २; २३, १; X, २, १; १०, १; XI, १०,

१; ११, २; XV, १२, ४; १६, ९.

रथन्तरसामन् XIII, २९, १०.

रभ् + अन्वा रभते IV, ११, २; VII, ५, ९; रभन्ते X, २१, ६; रभ

IV, 16, 4, 7; XV, 23 (p. 193, 12); रभ्य I, 5, 8; 6, 3; V,
4, 1; XVII, 13, 12.

रभीयंश् VI, 1, 5. (विकार)

रम् + उप रमति XVII, 17, 12; XVIII, 19, 10; रमन्ति XVII,
17, 7; रमेत् XVI, 22, 21; रम XVII, 11, 3; रत XII, 13, 3.
+ त्रि रमति V, 19, 16.

रगना XVI, 18, 10.

रगनापृथक् VI, 9, 4.

रघ XV, 1, 36, 37.

रा अरासत XV, 24 (p. 193, 18).

राका VIII, 7, 14; XIV, 57, 9.

राकासिनीवाल्मी I, 15, 3; IX, 28, 2.

राजत XIV, 32, 6,

राजन् IV, 21, 1; V, 6, 1, 4; 8, 3; 14, 19; VII, 15, 1; XIII,
11, 2; 13, 1; 24, 2; 29, 2; XIV, 50, 1; XV, 14, 4; 17;
18; 20; 22; 27; XVI, 1, 25; 13, 11; XVII, 5, 3, 4;
15, 3.

राजन (पृष्ठ) XVI, 14, 7, 8; XVII, 7, 4.

राजन्य I, 7, 3; II, 3, 6; 6, 5; XVI, 1, 16.

राजपुत्र XV, 25 (p. 194, 14); XVI, 1, 16.

राजमात्र XVII, 5, 3, 4; 15, 3.

राजसूय XV, 12, 1; 20 (p. 192, 1); XVI, 18, 1.

राज्यदास XVI, 3, 4; 12, 5.

राज्य XV, 12, 1; XVI, 2, 32.

राज in अतिराज । एकराज । एकविंशतिराज । एकषष्टिराज । एका-
श्रपञ्चाशद्राज । चतुर्विंशतिराज । त्रयस्त्रिंशद्राज । चिराज । द्वात्राज ।
नवराज । विंशतिराज । शतराज । सप्तचिंशद्राज)

राजि । राजी II, 6, 3; IV, 15, 8; VI, 11, 6; VII, 14, 8; IX,
21, 4; 28, 5; XVIII, 23, 18.

राजिपर्याय VI, 13, 13; VII, 26, 12; IX, 7, 1; 11, 1; 15, 1;
19, 4.

राजिसत्त XIII, 14, 9.

रायन्तर VII, 14, 2; IX, 27, 1; X, 18, 11 XVIII, 4, 6. (Cf.
बाह्वतरायन्तर)

रायिन्तरायी XIV, 39, 1.

राय XIV, 50, 1; XV, 16, 17.

रिष्य XV, 27 (p. 195, 20).

रिष् + अति रिक्त VII, 27, 28; XIII, 1, 5; 7, 1 8, 1; 9, 1;
10, 1. (Cf. अतिरिक्तौक्त)

रिफित I, 2, 9.

रु रवमाण IV, 17, 12. (Cf. अरवमाण)

रुष् रुचित V, 9, 25.

रुद्र III, 4, 8; IV, 17, 1; 19, 1; 21, 11 (plur.); पशुपति IX,
26, 2; रुद्राणी IV, 19, 5.

रुद्रवन् VI, 9, 13.

रुद्रसेना IV, 19, 7.

रुध् + अत्र रुद्र XIV, 50, 1.

रुह् रोहति XI, 14, 13; रोहन् XVI, 17, 11.

+ अधि रोहति XV, 17 (p. 189, 3); XVII, 14, 6; 17, 4.

+ उपाव रोहति XVIII, 21, 6; रोह्य II, 17, 8.

+ प्रत्यव रोहति XVI, 17, 7; रोहन्ति XVI, 18, 16.

+ आ रोहति XVI, 17, 1; रोहन्ति XVI, 18, 17.

+ समा रोह्यमाण II, 17, 1; रोह्य III, 19, 13; 21, 9;
रोय XVI, 16, 1; XVIII, 24, 26.

रूप XIV, 11, 9; 16, 10; 23, 4; 24, 3, 5; 25, 5; 27, 13; 29,
8; 31, 5; 33, 21, 22; 34, 3, 4; 35, 2; 36, 2; 37, 2; 38,
4, 7; 49, 3; 50, 2; 57, 18; 58, 2; 59, 2; 60, 3; 71, 4;
XV, 1, 15, 18; 2, 4, 8, 11, 14, 21, 25, 29; 14, 4; 17 (p.
188, 14); XVI, 3, 10; 11, 33; 12, 11; 14, 12, 16; 22, 22,
24, 26; 24, 4, 5. (Cf. उत्पत्तिरूप VI, 1, 3; अथभरूप ।

तद्रूप । ताद्यमानरूप । पुरुषरूप । यथारूपम् । वपारूप । सर्वरूप)

रेणु XV, 26 (p. 195, 1).

रेतस्त्रन् II, 5, 16.

रेफ I, 2, 9.

रेवती XII, 6, 11.

रैवत (1.) IX, 27, 1 (2.) X, 8, 7.

रैवतगर्भ XV, 7, 5.

रैवतपृष्ठ X, 7, 1.

रोमन् XVIII, 24, 20.

रोमनखानि IV, 14, 4.

रोह XV, 2, 27, 28; 4, 3.

रोहिणी IV, 14, 13.

रोहित (1.) IV, 16, 2. (Cf. सर्वरोहित) (2.) XV, 18 (p. 189, 7 ff.); 19.

रौद्र VI, 11, 10; रौद्री XIV, 57, 3.

रौद्रादि VI, 12, 4.

स

सचय I, 17, 13; III, 20, 5; सचणा I, 1, 10. (उपरिष्ठासचण ।
तन्त्रसचण । पुरस्त्रासचण । पुरोत्तुवाक्यासचण । बाव्यासचण ।
वचनसचण)

सचय् + उप सच्यते I, 16, 9.

सप्तदिन् XV, 1, 22.

सभ् सभन्ते VII, 25, 17; IX, 27, 3; XV, 27 (p. 196, 8); सभेत
XIII, 24, 16; सभे XV, 17 (p. 188, 1); सभेत VIII, 8, 7;
असिप्तत XV, 24 (p. 194, 2).

+ आ लभन्ते XVI, 3, 27; 15, 8. 5. 8; 22, 4; लभेत
XIII, 2, 1. 7; 3, 3; 4, 1; लेभे XV, 20 (p. 192, 2);
लभ्यन्ते XV, 1, 24.

+ उपा लभ्य XI, 13, 8; XIV, 2, 14. 15. 21; 8, 19;
5, 7; 6, 2; 7, 3. 5; 8, 3. 6; 9, 2. 3; 13, 1. 2.
9; 62, 3; XV, 1, 22; XVII, 5, 9; 7, 8.

ललाट II, 12, 1. 4; XVI, 3, 29.

•लवण• IV, 1, 3.

लाङ्गलेषा XIV, 40, 8.

लाङ्गूल XVII, 5, 10.

लिख् लेखयित्वा XVII, 10, 4.

लिङ्ग I, 17, 5.

लिङ्गकृत XIV, 22, 5.

लिङ्गेषु XIV, 51, 8.

लिप् लिप्तेत् VII, 8, 12.

+ उप लिप्य XVIII, 24, 27.

+ नि लिप्यति I, 10, 2; II, 9, 12; IV, 21, 8.

+ प्र लिप्य IV, 15, 22.

लिद् + लिप् लिङ्ग II, 9, 14.

लुप् लुप्यते I, 2, 10; III, 20, 13; लुप्येरन् XIII, 1, 8. (Cf.

अर्थलुप्त)

सू लून (v. 1. उलून) IV, 4, 2.

लेख XVII, 10, 4.

लोप in आच्यलोप VII, 5, 10.

लोक XIV, 17, 1; 19, 1; 40, 1; XV, 17 (p. 188, 13; 189, 2);

XVI, 3, 8; 8, 25; 21, 13. 15. 16. 21; 22, 10. 13. (Cf.

अन्तरिक्षलोक)

लोग V, 13, 3.

लोप in अर्थलोप III, 19, 2, गुणलोप III, 20, 17.

लोमन् in बाह्यतोलोमन् XVII, 3, 5.

लोष्ट IV, 15, 8.

लोह XIV, 13, 1; XV, 15, 2.

लोहितमिश्र IV, 19, 7.

लोहितोष्णीष XIV, 22, 20.

लौकिक II, 17, 9.

लौक्य XV, 1, 12.

व

वंश XVII, 1, 17; 10, 6.

वङ्ग V, 17, 6; XVI, 3, 24.

वच् subj. वोचः XVI, 29, 8; अवोचत् XV, 19 (p. 190, 9 etc.);

24 (p. 194, 10); उवाच XV, 18; 19; 20; 21; 22; 23; XVI,

16, 3; 29, 8; जचतुः XV, 22 (p. 193, 5); जघुः XIV, 29, 1;

40, 1; 50, 1; XV, 22 (p. 192, 22; 193, 9); उक्त I, 2, 21;
 14, 1; 16, 12; IV, 7, 16; 21, 4. 5. 6. 23; V, 6, 1; 9, 4.
 25; 10, 17; 13, 2; 14, 7; 15, 2. 4; 16, 4. 8. 9. 10; 18, 1.
 2; 19, 13; 20, 5. 7; VI, 3, 9; 7, 1; 8, 5; VII, 4, 1. 11;
 6, 1; 7, 1; 16, 2. 3. 4; 19, 1; VIII, 1, 3; 3, 1; 4, 2. 3;
 5, 1; IX, 24, 9; 25, 1. 2; XV, 22 (p. 193, 7. 8); XVI, 30,
 11; XVIII, 23, 4; उक्ता I, 14, 21; IV, 6, 17; VI, 7, 7; 9,
 6; VIII, 5, 5; X, 14, 3; 15, 3; 16, 3; 17, 3; 18, 3; XII,
 13, 4; 23, 3; 26, 11; XV, 18; XVIII, 19, 10; वाचयति
 I, 15, 13; VIII, 12, 9; वाचयेत् XVI, 3, 19; वाचयित्वा
 VIII, 12, 10.

+ अनु अवोचत् III, 14, 14; V, 13, 11; उवाच V, 1, 1;
 उच्य II, 16, 2; III, 16, 23; V, 6, 2; 13, 4; 14, 8;
 VI, 7, 2. 10; IX, 25, 2; X, 1, 11; वाचयति XVI,
 13, 15.

+ निश् उक्त XIII, 16, 5; XVII, 7, 9. (Cf. अनिदक्त)

+ प्र उवाच XIV, 12, 2; XV, 16, 12; 20 (p. 192, 1);
 XVI, 29, 9; ऊचुः XIV, 40, 1; उक्त XVII, 17, 11.

+ प्रति उवाच XV, 17 (p. 188, 5); उक्त VI, 7, 10.

वचन I, 1, 16. 27. 29; 16, 20; V, 11, 3; XIV, 51, 6. (Cf.
 चिर्वचन)

वधनसञ्चय XI, 1, 2.

वञ्च in दञ्चवञ्च । दधुवञ्चौ

कडवा XIV, 41, 12; XV, 4, 12.

वञ्च (1.) II, 8, 6, 7; 12, 4; III, 12, 12; 13, 24; V, 10, 5. (2.)

काञ्च XVI, 11, 20.

वञ्चापाकरण IV, 1, 2.

वद् वदति X, 19, 1; वदन्ति XVII, 14, 14; वद XV, 25 (p.

194, 14); वदन् XIV, 16, 6; वदिष्यन् X, 14, 1; 15, 1; 16,

1; 17, 1; 18, 1; वादयेत् XVII, 3, 13, 16.

+ अति वदेत् XVII, 17, 14.

+ अभि वदेत् XIV, 51, 1; उदित XVI, 3, 11, 26, 30, 32.

+ अप वदन्ति XIII, 16, 1.

+ प्र वादयन्ति XVII, 14, 8, 9.

+ वि वदिष्येते । वदे ऽथाताम् XIV, 29, 1.

+ वम् वादयेत् XVII, 14, 2.

वदन in गृहपतिवदन X, 20, 1.

वध्नश्च I, 7, 3.

वनस्यति V, 15, 6; 19, 18; VI, 9, 13; IX, 26, 2. (Cf. श्रीषधि-

वनस्यतीनाम्)

वनस्यतिप्रभृति XV, 1, 28.

°वनस्यतिसव XIV, 73, 3.

1. वप् वापसन्ति XVIII, 24, 19.
2. वप् + आ वपति XIV, 2, 20; 13, 8; उष्य IV, 15, 5. 8.
+ नि उष्य VIII, 8, 11.
+ निष् वपति XIV, 2, 17; 13, 5; XVI, 1, 2. 11. 13;
वपन्ति XIII, 29, 20; वपेरन् III, 6, 1; उप्त III, 2, 3;
उष्य XIII, 29, 12; वाष्य IV, 15, 8.
- वपा IV, 14, 17; 17, 13; 18, 5; 20, 5. 6; V, 18, 4. 9; VI, 11,
12; IX, 27, 4; XIII, 2, 8; 3, 5; XV, 4, 12; XVI, 7, 4;
15, 9; XVII, 7, 11; XVIII, 24, 19.
- वपान्त VI, 11, 17.
- वपावन्त् XVI, 15, 9.
- वपाश्चपण्ठी IV, 18, 6.
- वयस् (1.) XV, 3, 17 (2.) XVI, 2, 26.
- वर (1.) II, 7, 7; III, 19, 9; IV, 20, 3; VII, 21, 9. (Cf.
निविद्धर) (2.) वर in निषद्धर XV, 19.
- वरुण IX, 26, 2 (धर्मपति); XIV, 7, 1; 35, 1; XV, 12, 1; 13,
4; 18 (p. 189, 5 etc.); 20; 22; XVI, 2, 7.
- वरुण्यङ्ग XV, 13, 3.
- वरुणपात्र XIV, 7, 1.
- वरुणप्रघास III, 14, 1; 15, 24; XIV, 7, 1; 9, 5; 10, 9.
- वरुय in विततवरुय XVII, 5, 1.

वर्जम् in निगमस्थानवर्जम् XIV, 10, 6; वैतानवर्जम् IV, 15, 6.

वर्ण I, 1, 2. (Cf. सर्ववर्ण)

वर्तन् V, 6, 2, 3; 13, 2, 5.

वर्ष III, 8, 3; 18, 20; वर्षाः (plur. fem.) II, 1, 3; XVI, 9, 29.

(Cf. मध्यावर्ष)

वर्षिष्ठ XVI, 24, 10.

वर्षीयम् I, 17, 11.

वल्भिद् XIV, 14, 1. (Cf. उद्भिद्बल्भिदौ)

वल्गिन XVI, 18, 18.

वश (1.) वशं नयेत् XIII, 24, 14. (Cf. हृन्दोगवशेन) (2.) वश

अश्व्य XVI, 11, 23. (3.) XVIII, 14, 1.

वशा VIII, 12, 5; XIII, 3, 5; XIV, 2, 15, 21; 3, 19; 6, 3;

7, 5; 8, 6; 9, 3; 13, 2, 9; 40, 22; XV, 1, 21.

वषट्कट् VII, 4, 14.

वषट्कार I, 1, 34, 36, 42; 2, 13; XIII, 3, 5. (Cf. येयजाम-

हवषट्कारयोः । नानावषट्कार)

वषट्कारनिधन XIII, 12, 1.

वशट्—ह करोति V, 19, 17; IX, 20, 32; X, 21, 2; कुर्यात्

I, 2, 18; कृत (Cf. यथावषट्कृतम्); कृत्य I, 9, 3; V, 10, 18,

21. (Cf. अनुवषट्कृतम् । अननुवषट्कृते)

1. वष् वस्ते III, 8, 12; XVIII; 24, 4, 7.

2. वस् + वि उच्छति XV, 16, 6. 7; उषित II, 7, 3.

+ अभिवि उच्छेत XIII, 10, 4.

3. वस् वसन्ति XVIII, 23, 18; ऊषतुः XV, 17 (p. 188, 2).

+ उद् वासयिष्यमाण II, 5, 2; वास्य II, 8, 12; IV, 3, 7;
17, 13.

+ उप उष्य I, 3, 1; IV, 17, 3.

+ प्र वसति II, 15, 6; वसन्त II, 14, 6; IV, 13, 4; वस्यन्त
II, 14, 1; उष्य II, 14, 10; III, 4, 11; 21, 8. (Cf.
अप्रोषिवंस् VIII, 24, 1).

वसतीवरी (plur.) VIII, 15, 6; XIV, 22, 19; 40, 10; 41, 9;
XVIII, 24, 9.

वसन XV, 13, 15. (Cf. आद्रवसन। दीक्षितवसन)

वसन्त II, 1, 1; XVI, 9, 27.

वसाहोम V, 19, 16.

वसिष्ठ I, 7, 3; XIV, 25, 1; 66, 1; XV, 21 (p. 192, 4) XVI,
11, 14.

वसिष्ठयज्ञ III, 8, 2; 11, 1.

वसु XIV, 33, 8; 69, 2; 70, 1; 72, 1; XVI, 27, 2.

वसुमन्त VI, 9, 13.

वद् ऊहे XVI, 29, 7; वनौवाह्यन्ते XIV, 40, 11.

+ आ वद् VI, 9, 13; वाहयति I, 4, 22; वाहित III, 20,

20; वाङ् I, 5, 7; V, 15, 6; VI, 9, 13. (Cf. अना-
वाङ्). (Cf. ऊह्)

1. वा I, 1, 20. 23. 43; 3, 13 etc.

2. वा + उप वात XIII, 12, 8.

3. वा see वे.

वाग्देवत्य VI, 11, 11.

वाग्यत X, 21, 10; XVII, 13, 12.

वाग्यमन I, 12, 7; II, 14, 5; IV, 6, 11; 7, 1; V, 18, 4; VI,
6, 21.

वाच् (1.) I, 4, 7; II, 7, 19; 12, 12; 14, 9-10; IV, 8, 3; 12,
10; V, 9, 24; VI, 3, 9; 6, 15; VIII, 14, 1; 15, 1; IX,
20, 2; X, 21, 10. 16 (वाचं विद्ध्यन्ते)-17; XIV, 33, 16. 17;
51, 1; XVII, 14, 14; 17, 11. 14; XVIII, 1, 3. (Cf.
विसृष्टवाच) (2.) IX, 28, 5; XV, 11, 1; 14, 4; XVI, 10, 15.

वाचस्थिति IX, 26, 2.

वाचःस्रोम XV, 11, 1. 8.

वाज (1.) XV, 1, 3. 4; (2.) XV, 1, 12.

वाजपेय XIV, 42, 4. 5; XV, 1, 1. 12. 14. 17; 2, 3. 7. 10. 13.
20. 24. 28; 4, 1. 3; XVI, 15, 6; 17, 1.

वाजवन्त् VI, 9, 13.

वाजिन् (plur.) III, 8, 20.

वाजिन III, 9, 7; 13, 28; 15, 23; 18, 11; XIV, 10, 7.

वाक्य XVI, 11, 19.

वादन XVII, 3, 14.

वादिनी XVII, 3, 10.

वामदेव्य VII, 22, 1; X, 12, 4; 13, 11; XV, 7, 3; XVI, 21,
11, 14.

वायय III, 18, 3; IX, 23, 2. 6. 7. 11; XI, 7, 3; XVII, 8, 5;

वायव्या XIV, 56, 11.

वायव्येन्द्रवायवे XI, 7, 3.

वायु XIII, 5, 22.

वारण IV, 16, 3.

वारुण XIV, 7, 3; 13, 7; वारुणी III, 14, 4. 19; VIII, 11, 1.

वारुणप्रघासिक III, 15, 17.

वारुणमारुतौ XIV, 10, 9.

वार्चन I, 8, 1; 16, 12; II, 5, 12.

वार्षिक IX, 27, 1.

वालखिल्य XII, 6, 12; 7, 1. 5; 8, 2. 3; 11, 5; XVIII, 10, 11.

वावाता XVI, 1, 7; 4, 2.

वाश् वाश्चेत III, 20, 1; वाश्मान XIII, 2, 3.

वाश XVI, 11, 22.

वासन्तिक IX, 27, 1.

वासम् II, 3, 22; IV, 15, 4; 16, 9; VII, 18, 3; XV, 3, 13;

17 (p. 188, 14); XVI, 3, 25.

वासिष्ठ XI, 13, 7; XVI, 11, 13.

वासुक्र XVII, 9, 5.

वास्तोष्यतीय II, 16, 1.

विंशति IV, 15, 15. 20; XIV, 61, 6; XVIII, 8, 6; 9, 3; 10, 4.

विंशतिपद XII, 17, 3.

विंशतिपशु XVI, 15, 17.

विंशतिरात्र XIII, 16, 2.

विंशतिशत XI, 13, 6; XIV, 9, 8. 9.

विंशत्यक्षर IX, 6, 1.

विकर्ष XII, 9, 14. 15.

विकर्तन IV, 19, 7.

विकर्ष XIII, 1, 7.

विकल्प V, 9, 2; VII, 7, 6; 10, 8; VIII, 4, 4.

विकल्पभूत I, 16, 14.

विकार I, 15, 6; 16, 11; II, 6, 8; 8, 8. 16. 22; III, 10, 7;

IV, 6, 8; 7. 11; 21, 7; VI, 1, 4; IX, 1, 2; 20, 4; X, 2,

7; 3, 14; 4, 14; 5, 23; 6, 18; 8, 14; 9, 16; 10, 7; 11,

8; 13, 18; XI, 1, 2; XII, 3, 1; 8, 5; 10, 1; XIII, 19,

19; XIV, 1, 1; XVI, 4, 6; 17, 8. (Cf. अमावास्याविकार।

अर्धविकार। देवताविकार। पृथ्वीविकार। पौर्णमासीविकार।

शब्दविकार । स्तोमविकार)

विक्लिध XVI, 18, 18.

विचाम IV, 12, 10.

विघन XIV, 39, 8.

विचतुर XVIII, 23, 12.

विचिन्वती IV, 19, 8.

विततवह्य XVII, 5, 1.

वित्त IV, 16, 10.

1. विद् वेद (1. and 3rd sg.) XIV, 12, 2; 32, 1; 51, 1; XVI, 23, 6; 29, 11; 30, 13; वेत्य XVI, 29, 7; विज्ञप्ति XV, 27, (p. 195, 17); विदुः XV, 17 (p. 189, 2); विद्यात् XVII, 5, 4; विदंस् X, 14, 8; 15, 8, etc. in एवंविदंस्; 19, 2; 20, 2; वेदयेत IV, 21, 25.

2. विद् विन्दति XV, 19 (p. 191, 5 ff.); विन्दते XV, 17 (p. 188, 4. 6.); विविदुः XV, 21 (p. 192, 4. 7); विद्यते I, 2, 20; VI, 1, 4; 13, 13; XI, 1. 5; विद्येत XVII, 1, 5. 18; 5, 4; विद्यमान III, 20, 7. (Cf. अविद्यमान)

विदूर I, 1, 25.

विद्या XV, 27 (p. 195, 17.) (Cf. असुर० । रक्षो० । सर्प०)

विधा XIV, 41, 1; 42, 1. (Cf. एवंविध । एकविध । द्विविध etc. । पुरुषविध)

विध्यपराध III, 19, 1.

विनश्न XIII, 29, 1.

वितुत्ति XIV, 38, 1. 2. 4.

वितुत्त्यभिभूती XIV, 8, 12; 38, 1; XV, 11, 10.

विप् वेपमान XIII, 2, 2.

विपर्यय IV, 6, 3.

विपर्यास V, 11, 9. 14; VIII, 12, 2; XIII, 1, 9. (Cf. कर्म-

विपर्यास। अस् + विपरि)

विपृथु XIV, 72, 3.

विप्रतिषेध in अविप्रतिषेध। कल्पविप्रतिषेध

विप्रयोग VII, 26, 6.

विप्रुष् VIII, 15, 7.

विभक्ति II, 5, 20.

विभव I, 16, 5; V, 19, 2.

विभुमन्त् VI, 9, 13.

विमथित XIII, 3, 4.

विमार्जन in मुखविमार्जन IV, 21, 21; VIII, 9, 8.

विमृध् III, 1, 1.

वियत VII, 19, 23; VIII, 7, 19.

विराज् II, 2, 15; III, 12, 11; 13, 23; V, 3, 5; VII, 27, 5

(पूर्वा). 6 (उत्तरा); IX, 20, 33; XIV, 25, 1. 3. 4 (यज्ञक्रतु);

26, 3; 27, 7. 8; 28, 5; XV, 1, 35; XVI, 29, 2. 13. (Cf.

चिष्टुष्विराजोः)

विराट्स्वराज् XIV, 30, 1.

वित्राचन (?) XV, 27 (p. 195, 15).

विवाह XV, 17 (p. 188, 14).

विविचि III, 4, 4.

विविध XIV, 28, 11.

विवृत्तिप्रत्यय XII, 13, 6.

विद्यधि in सृक्तविद्यधि VII, 19, 20.

1. विश् + उप विशति V, 9, 27; 14, 21. 24; VI, 7, 10; 13, 4; XVII, 11, 2; विशतः V, 19, 1; विशन्ति IV, 16, 2; VII, 14, 12; विशेत् III, 20, 2; XVI, 22, 23; विष्ट XIII, 2, 5; विश् I, 5, 8; 6, 9; II, 11, 5; IV, 6, 9; 13, 1; V, 10, 16; 14, 6; 15, 10; VI, 8, 4; VII, 6, 1; 7, 3; VIII, 11, 15; IX, 25, 1; X, 1, 13; 7, 10; 13, 26; XVI, 17, 4; XVII, 11, 4; 13, 12; XVIII, 24, 19; + उपोप (उप उप) V, 9, 4; VIII, 5, 3; 9, 2.

+ समुप X, 21, 14.

+ प्र विशति XV, 17 (p. 188, 16); XVII, 13, 11.

+ सम् XVI, 1, 7.

2. विश् XIV, 33, 15; XV, 16, 17; XVI, 2, 2. 5. 8. 11. 14. 17. 20. 23. 26. 29. 33.

विशास्तु XV, 21 (p. 192, 7).

- विशाख (f. विशाखी) XVII, 1, 15; 10, 6.
विशाखयूप XVI, 9, 25; 14, 19; 15, 17.
विशोक XV, 17 (p. 188, 22).
विश्व XIV, 42, 16. (Cf. विश्वे देवाः)
विश्वकर्मन् XVI, 16, 2.
विश्वजिच्छिल्प XII, 8, 1. 5; 9, 5.
विश्वजित् X, 8, 23; XI, 15, 1. 10; XII, 2, 12. 23; 6, 7. 8;
27, 4; XIII, 13, 1; 17, 1. 3; 19, 11; 21, 7; XIV, 8, 9;
13, 13; 38, 8; 42, 16; XV, 6, 8; 7, 9; XVI, 9, 11; 15,
13. 14; 23, 24; 24, 18. 20; 25, 5; 26, 5. 9; 27, 4. 6; 28,
3; 29, 17; 30, 7. (Cf. अभिजिद्विश्वजितौ)
विश्वजिदभिजितौ XIII, 29, 25; XV, 11, 12.
विश्वदेव्यावन्त् VI, 9, 13.
विश्वसृज् XIII, 28, 8; XIV, 72, 1.
विश्वामित्र XV, 21 (p. 192, 3); 24 (p. 193, 16 ff.); 26 (p. 195,
11).
विश्वे देवाः IX, 27, 1; 28, 17; XIV, 33, 18; 60, 1; 70, 1;
XV, 22 (p. 192, 20 ff.)
विषमर्च VII, 19, 17.
विषय XIII, 5, 1. (Cf. चतुर्विषय)
विषुवन्त् XI, 13, 1; XII, 6, 7; 9, 8. 12. 17; 11, 12; 27, 4;

- XIII, 16, 4; 17, 3; 23, 3. 8; 25, 5; XV, 2, 26. 27; 3,
10; XVI, 26, 5; XVII, 8, 6.
- विष्णु I, 7, 6; 14, 10; IX, 28, 8; शिपिविष्ट III, 2, 2; XV,
14, 4.
- विष्णुक्रम IV, 11, 6.
- विष्णुन्यङ्ग XII, 6, 14; 7, 1. 7; 8, 2; XIV, 71, 4.
- विष्णुपत्नी IX, 27, 1.
- विष्वच् XIV, 38, 2. 3.
- विषंस्थितसंचर VI, 13, 7; VII, 7, 4.
- विषर्ग II, 14, 9; IV, 7, 2. 3.
- विषर्जन II, 13, 7.
- विषर्जनीय I, 2, 9.
- विष्टुवाच् XVII, 17, 3.
- विष्टव्य IV, 2, 7. 13; XIII, 5, 17.
- विहार III, 4, 2.
- वी see व्ये
- वीणा XVII, 3, 1. 9; 14, 8. (Cf. काण्डवीणा)
- वीणागणगिन् XVI, 1, 25.
- वीति (अग्नि) III, 4, 3.
- वीर V, 9, 19; XV, 27 (p. 195, 16); XVI, 23, 6. 14.
- वीरकाम V, 9, 19.

वीरवन् XV, 27 (p. 195, 13, 14)

वृ वृणीते V, 1, 1; अवृणीथाः XV, 24 (p. 194, 3); वृत्त V, 1, 10.

+ प्र वृत्त I, 6, 2.

वृक्ष IV, 14, 14.

वृक्ष XVII, 1, 18.

वृत् वर्तेते III, 8, 5; वर्तन्ते XIV, 40, 17; वृत्त III, 4, 2.

+ अनु वर्तयति III, 16, 12.

+ अप in अनपवृत्त XIII, 4, 1.

+ आ वर्तेते III, 20, 15; VI, 9, 4; 11, 16; वर्तेते XIII, 19, 12; वर्तेत XV, 1, 25; वर्त्यन् V, 10, 26; वृत्त VI, 7, 3; XI, 14, 37; XII, 2, 25; XIII, 16, 4; 17, 9; 18, 3; 23, 4; XIV, 38, 2. 5 (Cf. आवृत्तस्तोम; वृत्य IV, 13, 1; वर्तयन् see अनावर्तयन्).

+ अन्वा वृत्य I, 6, 5; IV, 13, 10; VI, 7, 10.

+ अभ्या वर्तेते VII, 4, 16; वर्तम् XV, 11, 5.

+ पर्या II, 9, 14; IV, 4, 12; VI, 7, 10.

+ प्रतिपर्या IV, 4, 14.

+ व्या वर्तेत I, 1, 8; cf. अव्यावर्तमान VI, 13, 11.

+ नि वर्तेरन् XIII, 24, 17; वर्तयति IX, 1, 3.

+ परि वर्तमान XVII, 15, 4.

+ प्र वर्तमान V, 13, 2; वृत्त III, 2, 1; 3, 1; XIII, 3, 1; XVI, 18, 8.

+ सम् in असंवर्तमान्.

दन्ति in पञ्चालपददन्ति XII, 13, 6.

दत्तहन् III, 3, 2.

दद्दुद्युत् (आभिप्रतारिण) XV, 16, 10.

दध् वर्धयेयुः IV, 15, 7; अवीदधत । अवीदधन्त (विकार) VI, 1, 5.

+ वि वर्धते XIII, 14, 10; वर्धेरन् V, 11, 13; वर्धयेयुः XVI,
20, 9.

दधन्वन् I, 8, 2; 16, 3; V, 18, 6.

दन्त in पलाशदन्त IV, 15, 9.

दष् + अव दष्ट XIII, 12, 10.

दषण IV, 15, 16.

दृषाकषि XII, 6, 13; 7, 1. 6; 8, 2; 13, 1; 24, 3; 26, 10.

दृष्टि XIV, 35, 1.

दृष्टिकाम XIV, 35, 1.

दृष्ण XV, 1, 21.

वे + उप ऊत XIV, 22, 20 in उपोतपरुष

+ प्र वयन्ति XVII, 3, 7.

+ संप्र वयेत् XVI, 7, 15; 14, 4.

+ वि वयन्ति XVII, 2, 9.

वेणुयवी v. l., see वैणुयवी

वेतसग्राखा XVII, 3, 10.

वेद (1.) I, 15, 9. 10. 11. 13; III, 14, 18; VIII, 12, 9. (2.)
XV, 16, 6; 27 (p. 195, 21); XVI, 2, 3. 6. 9. 12. (आङ्गिरस)
15. 18. 21. 24. 27. 30. 31. (Cf. अथर्ववेद। इतिहासवेद।
ऋचोवेद। पुराणवेद। यजुर्वेद। सामवेद)

वेदयोक्तो I, 15, 11.

वेदशेष I, 15, 16.

वेदि III, 13, 16; 14, 15; 16, 17; IV, 8, 2; 12, 1; XIV, 40,
6; XVII, 15, 4; XVIII, 24, 19.

वेदिश्रोणि XIII, 11, 2.

वेद्यंश XVII, 15, 2.

वेद्यन्तसंमित I, 4, 2.

वेला XVII, 15, 9. (Cf. अचवेला। प्रातरनुवाकवेला अत्यवेला)

वेष्ट् + परि वेष्ट् IV, 15, 22; VII, 15, 2.

वै XIV, 2, 8. 11 etc., इ वै XIV, 40, 1; 57, 20; XV, 16, 17;
अइ वैव XIV, 50, 1; यद्यु वै XVIII, 23, 6. 9; वा उ
XVI, 29, 7.

वैण्यवी III, 12, 2.

वैतानवर्जम् IV, 15, 6.

वैददन्धि XVI, 11, 8.

वैदेह XVI, 9, 11; 29, 6.

वैद्युत III, 4, 7.

वैधस XV, 17.

वैपश्यत XVI, 2, 25.

वैभीदक XIV, 22, 15.

वैमृध III, 1, 7.

वैयाघ्रपरिच्छद XIV, 33, 20.

वैराज IX, 27, 1; X, 5, 9, 15; XI, 15, 6; XII, 13, 2; XV,
1, 32; XVI, 23, 19; XVIII, 17, 6. (Cf. अचरवैराज)

वैराजगर्भ XV, 7, 2.

वैराजन्यूङ्ग XII, 13, 4; 26, 11.

वैराजपृष्ठ X, 5, 1; XVI, 23, 20.

वैराज्य XIV, 30, 1.

वैरूप IX, 27, 1; X, 4, 9; XII, 6, 10; XVI, 23, 20.

वैरूपगर्भ XV, 7, 4.

वैरूपपृष्ठ X, 4, 1; XVI, 23, 19.

वैवसत XVI, 2, 1, 4.

वैश्य I, 1, 3; II, 1, 3; 3, 7; XVI, 17, 3.

वैश्रवण XVI, 2, 16.

वैश्वकर्माण III, 15, 18, 20; XVIII, 21, 10; •णी XIV, 8, 6.

वैश्वदेव II, 3, 7; III, 11, 11; 12, 3; 13, 5; 14, 21; 18, 12.
20; VI, 10, 6; VII, 5, 21; VIII, 3, 8, 16; 7, 10, 19; 14,
6; X, 2, 7, 8; 3, 11, 14; 4, 14; 5, 23; 6, 18; 8, 10, 14.

17; 9, 15. 16; 10, 7; 11, 8; 13, 17. 18; XI, 4, 10; 5, 6;
6, 7; 7, 10; 9, 7. 9; 10, 5; 12, 13; 13, 16; 14, 33; 15,
8; XIII, 5, 17; XIV, 6, 1. 2; 7, 1; 9, 4; 10, 3; 56, 6.
10; XVI, 7, 6; XVII, 8, 9; XVIII, 10, 12; 22, 2.
7. 10; वैश्वदेवी III, 13, 10; VII, 10, 6; XIV, 57, 8; XV,
14, 13. (Cf. महत्त्वतीयवैश्वदेवयोः)

वैश्वदेवद्यावापृथिवीद्यौ III, 12, 10.

वैश्वदेवबार्हस्पत्यौ IX, 24, 7.

वैश्वदेवमारुते XI, 2, 8.

वैश्वदेवसूक्त XIII, 19, 13.

वैश्वदेवस्तु XIV, 60, 1; XVI, 15, 3; 29, 15.

वैश्वदेवाग्निमारुतयोः VIII, 7, 3; XIV, 3, 12; XVI, 8, 16.

वैश्वदेवाभिव्याहार XIV, 60, 3.

वैश्वदेविक III, 14, 3; 18, 2.

वैश्वमनस XI, 6. 1.

वैश्वानर (1.) II, 5, 2; III, 3, 2; IX, 25, 2; 27, 1. (2.) (sa-
crifice) XVI, 23, 22. 25; 24, 19; 25, 3; 26, 3. 5. 10; 27,
5; 28, 3; 29, 5. 15. 16; 30, 5.

वैश्वानरीय VIII, 6, 2; IX, 23, 8; 24, 2; XI, 2, 10; 7, 11; 14,
34; XVIII, 23, 2.

वैश्वानरीयपार्जन्या इष्टि III, 13, 3.

वैश्वामिच XV, 24 (p. 193, 18); 26 (p. 195, 6); 27 (195, 18).

वैश्वत XIV, 20, 3.

वैष्णव I, 3, 13, 18; 8, 8; VI, 11, 5; IX, 24, 7; XVI, 2, 10;

वैष्णवी V, 10, 1; 17, 13; VIII, 13, 1.

वैष्णवद्वितीय II, 3, 14.

वैश्वर्य XII, 16, 2; 17, 2.

व्यक्त see अव्यक्त

व्यञ्जन I, 2, 12; XIII, 1, 8. (Cf. आदिव्यञ्जन)

व्यत्यासम् see असु

व्यथ व्यथेत् XVII, 10, 15; व्यथेयाताम् XVII, 10, 9.

व्यध् व्यधति XVII, 15, 4; विद्ध see अविद्ध

+ अति व्यधन्ति XVII, 3, 6; विध्येत् XVII, 5, 7; 15, 5.

व्यर्ण XIII, 29, 28.

व्यवहारम् Cf. गृह्

व्यवस्था (v. l. व्यवस्त) XVI, 7, 10. (Cf. अव्यवस्था)

व्यवेत II, 15, 6.

व्या see व्ये

व्याधित in उदरव्याधित XIV, 27, 2.

व्याधिज्ञाय III, 4, 8.

व्यायाम in परोद्विव्यायाम

व्याहति X, 21, 15.

व्युष्टि XV, 16, 4; XVI, 1, 1.

व्यूह X, 2, 2; 3, 2; 4, 2; 5, 2; 6, 2.

व्यूहच्छन्दस् XIII, 21, 8; XVI, 30, 3.

द्ये + परि व्ययति XVII, 10, 10; वीचमान V, 15, 4. (Cf.

अपरिवीचमाण)

द्योमन् (1.) द्योमन् (loc.) XV, 17 (p. 188, 15) (2.) XIV, 24, 1.

द्रज् द्रजन्ति IV, 6, 12; द्रजेयुः V, 6, 5.

+ आ द्रजेयुः XIII, 14, 6.

+ प्र द्रजेत् XVI, 16, 1; द्रजन्त् V, 10, 14.

द्रत II, 3, 26; 13, 7; III, 9, 4; IV, 15, 6; XIV, 14, 1. (Cf.

अन्नराजद्रत । आदित्यद्रत । दीक्षितद्रत । सत्यद्रत)

द्रतपति II, 4, 6; III, 4, 11.

द्रतभृत् III, 4, 12.

द्रतय् द्रतयन्ति VII, 7, 8; द्रतयेत् XIV, 16, 3.

द्रतश्रपण VI, 12, 27.

द्रतापवर्ग IV, 16, 1.

द्रत्य IV, 1, 1.

द्रत्यवेला III, 4, 10.

द्रस्य् + आ दृश्यते XIV, 57, 20.

+ सम् द्रस्यम् XVI, 15, 11.

द्रात्यस्तोम XIV, 69, 1. 2; 73, 1.

ग्रीहि IV, 3, 4. 6.

ग्रीहियकाः III, 12, 3.

अ

अंथोर्वाक I, 14, 21; III, 8, 20.

अंथोस् V. 20, 7,

अंथ्वन्त I, 15, 8; III, 17, 9; V, 5, 7; VIII, 7, 21.

अंस् अंसति VII, 19, 5. 23; 21, 2; X, 8, 14; XI, 15, 10; XII,
7, 6; XIV, 33, 16; XVIII, 1, 12. 19. 22. 23; 2, 1; 3, 1;
5, 10; 6, 1; 7, 1; 9, 1. 7; 10, 1; 11, 1; 13, 1; 14, 1. 6;
15, 1; 16, 1; 17, 1; 18, 1; 19, 1. 10; 22, 7; अंसन्ति
VII, 10, 2; XI, 8, 2; XII, 2, 24; 7, 1; 8, 4; XV, 7, 9;
अंसेत् VII, 10, 8; 20, 10; IX, 20, 1; X, 1, 20; XI, 14,
2; XII, 3, 20; XV, 7, 6. 7; XVI, 20, 10; XVIII, 2, 2. 4;
अंसेयुः XIII, 10, 5; अंसिध्यामि XVII, 4, 3; अंसिध्वन्त् VII, 9, 1;
अस्त XI, 2, 14; XVII, 19, 3. 17; XVIII, 14, 9; 21, 1.
(Cf. निःअस्त) अस्ता VII, 9, 6; 10, 9; 19, 8. 15. 17. 19.
25; 25, 6. 13; IX, 3, 4; 5, 2; 8, 3; 20, 12; X, 8, 14; 13,
11; XI, 2, 5. 13; 3, 2; 11, 10; 12, 2; 14, 10. 26; 15, 6;
XII, 6, 18; 7, 5; 8, 2; 13, 1. 7; 26, 10; XIII, 10, 5; XV,
7, 9; XVI, 8, 5. 16; XVII, 8, 2; 9, 5; XVIII, 1, 23; 2,
7; 3, 3; 4, 2. 5. 6. 7. 9; 5, 2. 6. 8. 11; 6, 6; 9, 3. 5. 6. 8;

11, 4 13, 11; 22, 7; शंसम् XVIII, 16, 2. (Cf. गायत्रीशंसम् । जगतीशंसम् । निविच्छंसम् । पङ्क्तिशंसम्) Cf. शस्य.

+ अति शंसन्ति XII, 2, 10; शंसेत् XIII, 7, 3; 8, 3; 9, 3; 10, 2; 12, 5.

+ अनु शंसति IX, 25, 1; शंसेत् VII, 21, 6; X, 9, 14; XVIII, 23, 13.

+ सम् शंसति X, 13, 10. 15; XI, 12, 8; शंसेत् XVI, 7, 13; 14, 2; शस्येत् XVII, 9, 6 (!; the form is probably incorrect; we should expect शंसेत् शंसयेत् or शस्य); शस्य XI, 2, 13.

+ उपसम् शंसति XVII, 8, 2; शस्य XI, 14, 15; XII, 11, 13; XV, 3, 11.

शक् शक्यात् VII, 6, 8.

शकट IV, 14, 33; V, 6, 1. 4.

शकल VIII, 8, 11. (Cf. हिरण्यशकल)

शक्य I, 17, 8.

शत IV, 15, 13. 18; VI, 6, 18; VII, 17, 17; IX, 20, 10; X, 12, 14; XI, 13, 6; XIII, 29, 16; XIV, 80, 2; XV, 3, 12; 11, 2; 14, 9; 16, 19; 17; 20, 21; 24 (शता nom. plur. p. 194, 6); 27; XVI, 1, 16; 4, 5; 22, 15. (Cf. त्रिष्टुप्-कृत । दशशत । विंशतिशत । सप्तविंशतिशत)

शततन्त्री XVII, 3, 1. 9.

शतमान० II, 3, 22.

शतराज XIII, 18, 4.

शतवसु XIV, 32, 5. 9.

शतसंवत्सर XIII, 28, 7.

शताय (सहस्र) XIV, 28, 13; XVI, 10, 9.

शंतातीयाः XVI, 13, 6.

शंनोदेवीयाः IV, 11, 6; 21, 19; VIII, 9, 7.

शबर XV, 26 (p. 195, 6).

शब्द I, 1, 30; III, 20, 11. (Cf. अग्निशब्द । दृष्टशब्द । स्वधा-
शब्द)

शब्दविकार VI, 1, 3. 5.

शम् + सम् शमयेमहि अशमयन् XIV, 29, 1.

शमीमथ IV, 16, 3.

शब्दा IV, 16, 3; XIII, 29, 2.

शब्दापरास XIII, 29, 29.

शब्था in अधःशब्था IV, 15, 6.

शरण XV, 17 (p. 188, 14).

शरद् II, 1, 4; XIV, 62, 3; XV, 1, 1; XVI, 9, 30.

शरभ XVI, 3, 14; 12, 13.

शरमथ XIV, 22, 13.

शराव in सप्तदशशराव XV, 2, 12.

शरीर IV, 15, 8. 9.

शरेषीका XVII, 3, 11.

शर्व IV, 19, 1; शर्वाणी IV, 19, 5.

शल VI, 1, 6.

शललीपिशङ्ग XVI, 28, 4.

शवचमू XIV, 22, 19.

शवनभ्य XIV, 22, 18.

शस् + वि शसिष्यामि। शसिष्यन्ति XV, 21 (p. 192, 8. 10);

शिश्रासिफल् XV, 25 (p. 194, 11).

शस्त VII, 9, 1; 10, 1; 25, 1; VIII, 7, 19; IX, 1, 8; 20, 5;

XI, 3, 1; XII, 2, 3; 3, 17; 9, 1; 27, 1; XIII, 20, 6;

XIV, 2, 10; 3, 2. 13; 4, 6; 6, 4; 8, 7. 9; 13, 14; 19,

2; 22, 24. 26; 38, 8; 40, 4; 70, 2; 72, 4; XV, 4, 7; 5,

3. 6; 9, 3; XVI, 8, 26; 23, 15; 24, 12; 29, 12; XVII,

8, 12; XVIII, 23, 5. 8. 12. (Cf. अन्तःशस्तम्। ऐकादिक-

शस्त। तृचक्रुत्तशस्त। दिष्टशस्त)

शस्तयाज्याः VII, 9, 7.

शस्तादौ VII, 19, 6; VIII, 3, 5.

शस्तानुवचनयोः VI, 1, 25.

शा see शो

शस्य in परिमितशस्य VII, 21, 7.

शाक्त्य XIII, 28, 6.

शाकर IX, 27, 1.

शाकरगर्भ XV, 7, 3.

शाकरपृष्ठ X, 6, 1.

शाखा in पलाशशाखा IV, 14, 7; 17, 5. 9; X, 21, 7; and in
वेतकशाख XVII, 3, 10.

शामिच VI, 12, 9; XIII, 3, 5.

शारद IX, 27, 1.

शाला V, 6, 4; 9, 4; 14, 5; 20, 8; VII, 14, 11; X, 21, 10;
XVII, 13, 8. (Cf. पत्नीशाल)

शालामुखीय V, 14, 6; VI, 12, 25; X, 7, 10.

शाम् + आ शास्ते IV, 3, 7.

शाम XV, 25 (p. 194, 11).

शामहस्त XV, 24 (p. 194, 2).

शिखर XIV, 22, 9.

शिपिविष्ट (विष्णु) III, 2, 2; XV, 14, 4.

शिरस् IV, 14, 25; 15, 11; VII, 5, 4. (Cf. प्रत्यक्शिरस् +
प्राक्शिरस्)

शिल्प XII, 3, 15; 9, 4. 5. (Cf. प्रतिशिल्प । विश्वजिष्कल्प)

शिशिर II, 1, 5; XVI, 9, 32.

शिश्र IV, 15, 17.

शिष् शिष्ट IX, 5, 13; शिष्टा VIII, 3, 16.

+ उद् in उच्छिष्टदान IV, 21, 16; हविश्च्छिष्टाशन III, 8, 13.

+ परि शिष्यते XV, 27 (p. 196, 6); XVI, 22, 18; शिष्ट IX, 5, 8; X, 8, 14; XVII, 14, 4; 15, 9; 17, 5; XVIII, 10, 2. 6; 20, 5; शिष्य V, 9, 25; VII, 19, 22; IX, 6, 16; X, 8, 14; XI, 14, 12; XII, 11, 12; XIII, 3, 22; XV, 3, 30; XVIII, 20, 6.

श्री ऋते III, 13, 30; XV, 19 (p. 190, 13); ऋते XV, 19 (p. 191, 1); शयीत XVI, 1, 8; शयान XV, 19 (p. 190, 17).

+ उप ऋते XIV, 22, 10. 12.

शीर्षच्छिद् in चुरवपिशीर्षच्छिदौ XIV, 22, 4.

शीर्षण्य XVII, 2, 8; 14, 1; XVIII, 2, 1.

शीर्षन् XVII, 10, 7.

शुक्रस्तोम XIV, 20, 1.

शुक्ल XVI, 18, 18.

शुचि III, 4, 6; XIV, 2, 14. 19.

शुद्ध I, 1, 19; VII, 15, 18.

शुद्धपत्र II, 1, 8; IV, 17, 3; V, 2, 4; X, 1, 1.

शुनक I, 7, 3.

शुनःपुष्क XV, 20 (p. 191, 15).

शुनःशेष XV, 20 (p. 191, 15) ff; XVI, 11, 2.

शुनासीर्य III, 18, 1. 3. 17. 20.

शुनासीरीय XIV, 9, 1. 2. 7; XV, 12, 10. (Cf. माहेन्द्रशुना-
सीरीयो)

शुनोलाङ्गुल XV, 20 (p. 191, 15).

शुश्रुवस् II, 6, 5.

शुष्क I, 6, 6. (Cf. अशुष्क)

शुष्कमङ्गारीय XVII, 7, 13.

शुद्र II, 8, 3; XIV, 33, 19; XV, 24 (p. 194, 2).

शुद्रायौ XVII, 6, 1.

शूर्प IV, 3, 2. 5.

शूर्पशकटे IV, 14, 33.

शूल in हृदयशूल VIII, 12, 11; हृदयशूलान्त VI, 1, 21;
XIV, 10, 8; XVIII, 24, 25.

शूलगव IV, 17, 2.

शृत XIII, 6, 3.

शेष III, 20, 7; IV, 2, 8; VII, 3, 1; 4, 17; 12, 2; 13, 2;
IX, 7, 3; 10, 2; 14, 2; 15, 2; 17, 2. (Cf. अशेष । उदकशेष ।

ऐन्द्रवायवशेष । द्विदेवत्यशेष । पक्षशेष । वेदशेष । सूक्तशेष)

शेषभूत VI, 1, 8.

शेषवन्त III, 20, 15.

शेषाभाव III, 20, 8.

शेशिर IX, 27, 1.

शो + नि श्यान XV, 21 (p. 192, 9).

शोभन XVI, 2, 8. 11.

शौद्र XV, 24 (p. 194, 23).

शौनक (इन्द्रोत) XVI, 7, 7; 8, 27.

शौनकयज्ञ III, 10, 7.

शौनःशेष XV, 27 (p. 195, 22; 196, 5); XVI, 11, 1.

शुश्रु XV, 17 (p. 188, 12). (Cf. केशश्रूणि)

श्याम XV, 1, 22; XVI, 3, 31.

श्यामाका—इष्टि III, 12, 1.

श्यावाश्च (1.) XIV, 33, 20. (2.) आर्चनानस XVI, 11, 8 (3.) XVI,
11, 7.

श्येन (1.) VI, 1, 6. (2.) XIV, 22, 4.

श्येनाजिरौ XIV, 22, 4.

श्येनीष्वतीभ्याम् XV, 14, 13.

श्येत VII, 23, 2. 4. 7; XV, 7, 4.

श्येतमौधसे XII, 9, 17.

श्यन् अष्टन्ति XVII, 15, 7; XVIII, 21, 5.

अद्वा in यथाअद्दम् XIV, 12, 5.

अप् see आ.

अपण in व्रतअपण VI, 12, 27.

अपणी in वपाअपणौ IV, 18, 6.

अम् आन्त XV, 19 (p. 190, 1).

अम XV, 19 (p. 191, 1).

अमण XV, 19 (191, 6) cf. critical notes.

अवणा III, 14, 2.

आ अपयति IV, 18, 8; अपयित्वा III, 12, 17; IV, 3, 7; 17,

13; XIII, 3, 5. (Cf. अधोबिलाश्रुत)

अि + अधि अयति II, 7, 10; 8, 8.

+ अपा अयति XVII, 10, 16. (v. l. उपा)

+ उद् अयन्ति XIV, 10, 10; औचमाण V, 15, 3; अित
VI, 9, 9.

+ उपनि अित V, 13, 5.

+ परि औचमाण V, 13, 7; अित III, 16, 16; अित्य
XVIII, 24, 19.

1. औ औणीयात् XIII, 6, 3.

2. औ XIV, 25, 4; XV, 19 (p. 190, 7; 191, 11); 25 (194,
20); XVI, 29, 7; 30, 13.

शु श्रुणोतन XV, 26 (p. 195, 1); शुआव XV, 18 (p. 190, 4);

शुश्रुम XV, 19 (p. 190, 7); शुश्रुवंश् II, ६, ५; शूयते I, 16, 7;
VII, 8, 6; शूयमाण IX, 1, 3; श्रुत XV, 24 (p. 193, 21);
श्रुत्वा VII, 15, 2; VIII, 15, 6.

+ प्रति शृणोति V, 1, 10; X, 13, 27; XVI, 1, 28; 18, 2.

श्रुतकाम XV, 10, 4.

श्रुतसेन XVI, 9, 4.

श्रेयंस XV, 20 (p. 191, 22).

श्रेष्ठ XV, 25 (p. 194, 17).

श्रेष्ठ्य XV, 11, 1; 12, 1; 27 (p. 195, 19); XVI, 15, 1.

श्रोणि in वेदिश्रोणि XIII, 11, 2.

श्रोणिदेश IV, 12, 1.

श्रोत्र IV, 7, 13; VI, 1, 6.

श्रोत्रिय V, 9, 2; XV, 14, 8; XVI, 2, 29. (Cf. उच्यतेःश्रो-
त्रिय)

श्वशुर IV, 21, 1.

श्वम् I, 3, 6; XIV, 40, 1.

श्वसन IV, 19, 8.

श्वःस्तोत्रिय XII, 2, 1. 6; 9, 8; XIII, 24, 18.

श्वापद II, 6, 13.

श्वेत III, 18, 8.

श्वेतकेतु XVI, 29, 7.

श्वेतपुष्प XIII, 6, ३.

श्वेताम्ब XIV, २०, २; ३४, २.

ष

षकार I, २, १४.

षट्चत्वारिंशत् XII, २, २२.

षट्त्रिंशत् VI, ६, २; XIII, २९, २; XVIII, १२, ७.

षट्त्रिंशत्संस्वर XIII, २८, ६.

षट्त्रिंशत्सहस्र XIV, १५, ६.

षट्त्रिंशत्सोम XIV, १५, २.

षट्त्रिंशदक्षर XIV, १५, ३.

षट्पद VII, १०, ६; २६, ८.

षट्प्रगाथ XII, ९, ९.

षलर्षे XVIII, २३, ७ (and Comm. on IV, २, ६)

षलह X, १, ७; XI, ४, १; XIII, १६, ५; XVI, २८, ३; २९, १६.

षलहार्ये XIII, १५, ९.

षल्लच XII, २, १८.

षड्दोह X, १७, १. २.

षल्लरात्र XVI, २५, १. ७.

षड्विंशति VI, १, १०; ४, १.

षड्विध XVI, २५, १. २. ७.

षण्मास्य XV, १२, ९.

षष् I, 4, 16; II, 3, 20; 11, 2; III, 13, 26; IV, 15, 16; 19,
7; 21, 1; VII, 19, 15; 27, 13, 26; XII, 6, 12; 12, 2; 21,
1; XIII, 7, 5; 15, 9; XIV, 38, 2. 5; 52, 13; 56, 10; XV,
5, 9; XVI, 9, 27; 25, 2; XVII, 4, 4; XVIII, 8, 5. 15;
10, 6. 11; 13, 2; 15, 5; 17, 3; 18, 9; 23, 7.

षष्टिस्रतानि (त्रीणि) IV, 15, 9. 21; VI, 6, 17; XIII, 10, 11.

षष्ठ X, 7, 1; 13, 17; XI, 2, 9; 6, 6; 9, 1. 9; 14, 32; 15, 7;
XII, 2, 24; 3, 13; 4, 17; 5, 16; 6, 7; 7, 2; 9, 5; 10, 2;
11, 1. 15; 12, 11; 25, 2; 26, 9. 19; XIII, 21, 5; XV, 2,
22. 23; 8, 5; 19 (p. 191, 7); XVI, 2, 16; 11, 16; 14, 9.
10; 15, 6; 21, 32; 24, 14; 25, 5; षष्ठौ VII, 15, 9. (Cf.

चतुर्थषष्ठयोः)

षष्ठाङ्गिक XII, 7, 3; XV, 8, 4.

षष्ठीप्रभृति VII, 15, 9.

षोडश XV, 12, 14; XVI, 21, 5.

षोडशकल XV, 12, 15; XVI, 14, 16.

षोडशम् XIV, 61, 5.

षोडशाक्षर X, 8, 11; 13, 8.

षोडशसिद्ध IX, 5, 1.

षोडशसिन् VIII, 7, 4; IX, 1, 9. 10; XIV, 42, 5; XV, 3, 4;
5, 1.

घोषाग्निप्रभृति VIII, 3, 7; 5, 1.

घोषाग्नि X, 2, 11; XVI, 14, 15.

घ

संघाज in पत्नीसंघाज VIII, 9, 10, पत्नीसंघाजान्त V, 20, 8.

संयोग I, 1, 5. (Cf. अर्थसंयोग। कर्मसंयोग)

संवत्सर II, 2, 2; III, 8, 4; XIII, 11, 8; 23, 7; 26, 1. 2. 3;

27, 1; 28, 1. 5; 29, 27. 28. 29. 32; XIV, 2, 13; 9, 11. 12;

XV, 1, 3; 5, 11. 12. 13; 18 (p. 190, 3); 19 (p. 190, 10 ff.);

XVI, 1, 4. 5. 15. 17; 9, 26; 10, 9. 11; 26, 4; XVIII, 24,

33; 26, 4. (Cf. असंवत्सर०। द्वादशसंवत्सर। बह्वसंवत्सर।

शतसंवत्सर। षट्त्रिंशत्संवत्सर। सहस्रसंवत्सर। स्वस्तिसंवत्सर)

संवत्सरप्रयोग III, 11, 16.

संवत्सरसप्त XIII, 19, 18.

संवत्सरसंमित XIII, 17, 3.

संवर्ग III, 4, 5.

संव्याय in जरत्संव्याय II, 5, 27.

संसदामयन XIII, 16, 5; 20, 15.

संसर्ग II, 6, 2.

संसव XIII, 5, 1.

संसृपामिष्टिभिः XV, 14, 2.

संस्तव in गोसंस्तव XIV, 11, 9.

संख्या VII, 21, 4; XIII, 1, 4; 5, 18, 21; XIV, 2, 22; 13, 10;

XV, 5, 9; 22 (p. 193, 9), (Cf. अग्निष्टोमसंख्य। त्रिसंख्य)

संख्यान V, 14, 2; VIII, 12, 9.

संख्याविकृत XVI, 29, 4.

संस्पर्शन in असंस्पर्शन VII, 5, 10.

संख्यन्दिन् XVI, 18, 10.

संस्वारन्यायता I, 1, 30.

संद्धार्य XI, 9, 2; XIII, 27, 6.

सकाश II, 14, 5.

सकृत् II, 17, 2, 4; IV, 3, 7; 4, 2; 5, 10; 11, 5; 16, 6; 21,

13; VI, 1, 16; VII, 2, 15; 10, 9; XV, 24 (p. 194, 8);

XVIII, 21, 1.

सचौर IV, 15, 8.

सखि XV, 17 (p. 188, 15); 19 (p. 190, 8).

समृद्धपतिक XVII, 17, 4.

सगोच XIV, 16, 8.

सयद् XVIII, 21, 6.

संकल्पविकृत XIV, 11, 2.

संछति I, 7, 3.

संख्या XIII, 15, 11.

संख्यान्याय VI, 1, 11.

संघात XIII, 24, 16. (Cf. अहःसंघात X, 1, 20; XII, 2, 1;
XVI, 20, 3).

संघोषिणी IV, 19, 8.

सजनीय XIII, 5, 16; XVI, 23, 17; XVIII, 19, 4.

सजप IX, 25, 1.

संशयन IV, 15, 6.

संशर II, 7, 15; XVII, 7, 12. (Cf. त्रिसंख्यितसंशर)

सञ्ज् + आ सञ्जयति XVII, 4, 2. 3.

संजनन XVIII, 24, 23.

सतोद्दृहती VII, 25, 3. 15; 27, 8. 19.

सन्तम XVI, 22, 27. 28.

सन्न XI, 1, 4; XIII, 13, 1; 14, 1. (Cf. सुनिसन्न । रानिसन्न ।

संवत्सरसन्न । सर्पसन्न)

सन्नधर्म XI, 1, 6.

सन्नाधीन VII, 15, 18; XI, 1, 1.

सत्तिन् XVIII, 24, 31.

सत्य IX, 26, 2; XVI, 1, 20.

सत्यप्रसव IX, 26, 2; XV, 14, 4; XVI, 1, 17. 20.

सत्यवदन II, 3, 24; III, 13, 30.

सत्यव्रत III, 8, 11.

सत्राज XIV, 45, 1.

सत्राजित् XIV, 45, 1.

सद् सन्न V, 14, 19; VIII, 2, 13; सादयित्वा VIII, 7, 21; साद्य-
मान III, 14, 11; V, 9, 4. 9; 10, 25.

+ आ सन्न III, 13, 15; IV, 8, 2. 3; V, 7, 5; 8, 2.

+ उद् सन्न XVII, 6, 2.

+ उप सीदन्त् V, 10, 7; सादयति II, 9, 6; साद्य II, 8,
22; 9, 3; सादम् II, 8, 12.

+ सम् साद्यमान V, 10, 32; साद्य IV, 3, 2.

सदन in ब्रह्मसदन VI, 12, 22; होटसदन I, 6, 6; V, 10, 16.

सदश XIV, 27, 6; 28, 4.

सदस् V, 14, 2. 12; 15, 10; VI, 12, 1. 12. 24; 13, 2. 5; VII,
6, 1; 7, 3; VIII, 5, 2; X, 13, 26; 21, 10; XIII, 29, 3;
XIV, 22, 9. 23; XVI, 4, 7; 13, 16; XVII, 4, 4; 12, 4.

(Cf. अन्तःसदः । बहिःसदः)

सदा III, 11, 9. 13; XII, 3, 5; 4, 3; 5, 8; 26, 5.

सदोहविधानानि XVII, 6, 3.

सद्यस् II, 2, 2.

सददाज्यभाग III, 12, 4.

सदन्त् II, 2, 13; III, 13, 21.

सन् ससान XVI, 11, 5. 8 ff.

- सनि XVI, 11, 5. 8. 11. 20. 23. 26. 29.
सनिव्याध XVI, 18, 14.
संतत I, 1, 23; II, 6, 12.
संतान XII, 24, 5.
संतानार्थ I, 1, 25; VI, 9, 10.
संदंशानुसोमौ XIV, 22, 4.
संदेह in चोदनासंदेह VI, 1, 7.
संधान I, 1, 42; VI, 1, 15.
सन्धि XVII, 4, 2. 3. (Cf. चिप्रसन्धि)
सन्धिवेला II, 14, 9.
सन्धिषामन् IX, 21, 2.
सन्ध्यक्षर I, 2, 4.
संनाह XV, 18 (p. 189, 21. 22; 190, 1.)
संनिकर्ष in देशकालसंनिकर्ष XIII, 24, 13.
संनिपात I, 16, 17.
संनिपातन I, 2, 26; XIII, 5, 1.
संनिपातप्रधानत्व III, 20, 17.
संनिवपनीया IX, 22, 6.
सपत्न XVII, 5, 7; 15, 5.
सपलाश IV, 17, 5; XVII, 3, 10.
सपुत्रा (घोषा) VI, 6, 12.

सपुरोनुवाक्य I, 1, 22; 2, 19; XIII, 24, 18.

सप्तच्छीणाम् XVI, 26, 6.

सप्तचत्वारिंशत् XII, 2, 16.

सप्तत्रिंशद्द्राच XIII, 17, 2.

सप्तदश IX, 21, 5; 27, 1; XIV, 12, 8; 23, 2; 26, 2; 31, 2;

XV, 1, 13. 14. 17. 31; 2, 13; 3, 15; XVI, 23, 5. 9. 10.

11; 24, 3. 8; XVII, 7, 6; सप्तदशी XVIII, 14, 3. (Cf.

गृह्यपतिसप्तदशाः)

सप्तदशन् II, 3, 17; XIII, 19, 1; XIV, 33, 4; XV, 1, 19. 22;

3, 12. 13. 14. 17.

सप्तन् IV, 2, 9; VI, 4, 5. 11; 9, 6; VII, 27, 13; IX, 16, 2;

X, 2, 10; XII, 2, 21; XIV, 52, 2; 53, 2; 56, 4; XV,

3, 15; XVI, 26, 2; XVII, 14, 4; 15, 9; XVIII, 8, 12.

सप्तदशशराव XV, 2, 12.

सप्तदशस्तोम X, 4, 1; XI, 11, 1; XIV, 24, 2.

सप्तदशारत्नि XV, 1, 16.

सप्तदशैकविंशे XV, 6, 2.

सप्तपद VII, 26, 11; XVIII, 16, 2.

सप्तम X, 9, 1; XV, 19 (p. 191, 12); XVI, 2, 19; 11, 19;

26, 8; 27, 3. 6; सप्तमी XVIII, 23, 10. (Cf. द्वितीयसप्त-

मयोः। महाव्रतसप्तम)

- सप्तराज XVI, 26, 1. 6. 11. (Cf. जनकसप्तराज)
सप्तविंशति XIV, 78, 2.
सप्तविंशतिशतानि XIV, 79, 2; XVI, 8, 11.
सप्तविध XVI, 26, 1. 2. 11.
सप्तदशोद X, 18, 1.
सप्ताहार्ये XIII, 15, 10.
सप्रगाथ XII, 6, 9.
सप्रणव V, 9, 4; 11, 1; VII, 16, 5; 26, 5.
सप्रतोद XIV, 72, 3.
सप्रवर्ग्ये V, 10, 36; 12, 2.
सप्रैष I, 2, 20; V, 16, 2.
सत्राङ्गणस्यत्य X, 5, 7; 9, 5.
सभासद् XVI, 9, 17.
सम I, 1, 35; 17, 12; IX, 20, 1; समया II, 8, 22.
समर्च VII, 19, 18.
समवत्तधानी IV, 14, 27.
समवाय in खिष्टकसमवाय V, 19, 3.
समसूक्त XVIII, 9, 6.
समस्तोपस्थानप्रभृति VI, 13, 12.
समान I, 3, 10; II, 13, 7; III, 9, 7; 13, 28; 14, 21; 15, 24;
18, 12; IV, 6, 5; 12, 6; 19, 6; V, 14, 23; VI, 8, 13;

(५३२)

VII, 17, 14; 23, 8; VIII, 2, 12; 9, 8; 15, 14; 17, 1;
18, 1; 21, 1; 22, 1; 23, 1; 24, 1; 25, 1; X, 8, 22; XI,
4, 14; 5, 8; 14, 21; XII, 9, 5; XIII, 22, 6; XIV, 10,
18; XV, 1, 20; XVI, 3, 6; 12, 7; समानी VI, 1, 13;
XVIII, 21, 4.

समानच्छन्दोम XIII, 1, 8.

समानजातीय VI, 9, 11; XVI, 4, 5.

समानतन्त्र II, 3, 1; III, 12, 13; XIV, 40, 21.

समानदक्षिण XIV, 10, 22.

समानदेवता XVI, 7, 9.

समानस्तोत्रिय XII, 2, 1.

समापन III, 14, 2; 20, 7; V, 2, 4.

समावाय VI, 6, 17; XVIII, 18, 1.

•समारोहणीया VI, 6, 17.

समास VI, 1, 10. (Cf. दण्डसमास)

समित्प्रभृति II, 13, 7.

समिदाधान II, 15, 3.

समिदाधानमन्त्र I, 2, 23.

समिध् I, 12, 12; II, 8, 9. 22. 23; 12, 8; IV, 8, 3; 12, 10

VIII, 11, 15.

समिष्टयजुस् IV, 11, 2; 13, 4; VIII, 9, 10; XVIII, 24, 11.

समीक्षण II, 15, 1.

समुद्र (1.) IV, 8, 6; (2.) XV, 11, 4.

समूह X, 2, 2; 3, 2; 4, 3; 5, 2. 5; 6, 2. 7. 20; 8, 4. 16.

22; 11, 10; 13, 25; XI, 4, 2; 7, 5; 12, 12; XIV, 39, 2;

70, 2; 72, 4; XVI, 21, 17; 29, 12.

संपद् IX, 6, 19; 20, 29; X, 12, 6; XV, 10, 5.

संपात XVI, 20, 15.

संपाद्यपादभाग VII, 27, 9.

संप्रयात II, 16, 1.

संप्रसर्पण XVII, 7, 12.

संप्रैष I, 1, 36; III, 16, 15.

संभूति XVI, 22, 20.

संभोगिन् XVI, 21, 21.

संमर्शन in प्राणसंमर्शन IV, 21, 20; VIII, 9, 8.

सम्यञ्च XIV, 38, 5. 6; XV, 27 (p. 195, 18).

सरस्वन्त् II, 4, 2; III, 9, 5; सरस्वती II, 4, 2; III, 9, 2; IX,

24, 5; XIII, 29, 1. 15; XV, 14, 4.

सराति XV, 27 (p. 195, 18).

सर्प XVI, 2, 14.

सर्पविद् XVI, 2, 14.

सर्पविद्या XVI, 2, 15.

सर्पसत्त XIII, 23, 8.

सर्पिस् I, 2, 21; IV, 15, 22; 16, 6; VIII, 4, 5; XIV, 40, 12.

सर्व I, 1, 22. 24. 39; 4, 18; 12, 10; II, 3, 15; 5, 24; 9, 16; 12, 8; 13, 6; 15, 3; 19, 3; III, 8, 4; IV, 6, 12. 16; 14, 3; V, 1, 2. 4; 8, 1; 9, 24; 16, 6; VI, 7, 7; 8, 8; 13, 1. 3; VII, 3, 4; 9, 7; 14, 8; 18, 6; VIII, 10, 3; X, 11, 14; 21, 12; XI, 3, 3; XII, 3, 17; 5, 21; 11, 1; 25, 4; 27, 1; XIII, 5, 12; 14, 3; 29, 18; XIV, 2, 11; 7, 1; 12, 2; 48, 1; 49, 1; 50, 1; 51, 1. 4; 57, 20; XV, 1, 12; 5, 5. 6; 6, 6. 7; 11, 1. 5; 12, 1. 15. 16; 15, 10; 17; 19; 26; 27; XVI, 1, 1; 2, 31. 32. 33. 34. 35; 3, 16. 17; 8, 2. 3. 4. 13. 14. 15. 22. 23. 24; 9, 5; 10, 1. 2. 6; 12, 15. 16; 15, 1. 8. 14. 15. 16; 20, 2; 21, 2; 23, 4; 24, 2. 11; 25, 2; 26, 2; 27, 2; 28, 2; 29, 2; 30, 2; XVII, 17, 4. 14; XVIII, 18, 13. 14; 19, 8; 23, 7; 24, 3. 20.

सर्वकर्मन् IV, 6, 10.

सर्वकाम XIV, 5, 3.

सर्वकामिन् XVI, 1, 15; 10, 9.

सर्वजित् XIV, 48, 1.

सर्वजिद्धनजितो XV, 11, 11.

सर्वत्र I, 17, 7; VII, 5, 10; 25, 10; X, 2, 8; 3, 2; 4, 3; 10,
5; 13, 27; XI, 8, 1; 9, 1; 11, 7; 12, 3; XII, 12, 4;
26, 4; XVI, 1, 23; 18, 2.

सर्वनिधन XV, 10, 2.

सर्वपशु XIV, 10, 22.

सर्वपान IV, 21, 17.

सर्वपृष्ठ XI, 15, 1. 6. 10; XII, 2, 12. 23; 6, 8; XIII, 13, 1;
XV, 6, 8; 7, 9; XVI, 15, 13. 14. (Cf. असर्वपृष्ठ)

सर्वपृष्ठाहविष् IX, 26, 4.

सर्वप्रायश्चित्त III, 19, 8.

सर्वमेध XVI, 15, 1. 15. 19.

सर्वरूप XVI, 1, 15.

सर्वरोहित XVII, 3, 5.

सर्ववर्ण II, 1, 5.

सर्ववाङ्निधन XV, 10, 4.

सर्ववेदत्रिरात्र XVI, 22, 29.

सर्ववेदसदक्षिण XIII, 13, 1.

सर्वशस्त्र XII, 8, 2.

सर्वस्तोम XI, 10, 1; 15, 1; XIII, 13, 1; 15, 2; XVI, 8, 21.
22; 15, 13. 14.

सर्वस्वार XV, 10, 1.

सर्वहरि XI, 14, 10.

सर्वाग्नेय XIV, 4, 6.

सर्वायुत्न XIV, 12, 2.

सर्वाङ्गति III, 19, 4.

सर्वेल XV, 10, 3.

सर्वेष्टि III, 20, 16.

सर्वौषधि XVI, 18, 15.

सर्वप IV, 15, 5.

सलिल (1.) XVIII, 22, 7; (2.) XV, 11, 4.

सल्लोकता XIV, 62, 2.

सव VII, 15, 9. 10. 11; XV, 12, 5. (Cf. अनिष्टुसव। ओदन-
सव। ओषधिसव। क्षत्रसव। गोसव। ग्रामणीसव। तीव्रसव।
दृहस्यतिसव। ब्रह्मसव। भूमिसव। वनस्यतिसव। सूतसव।
स्थपतिसव)

सवन VI, 13, 6; VII, 14, 12; 15, 1; 17, 12; 19, 6; XIV,
1, 2; 33, 10; 51, 1; XVI, 24, 14; XVII, 9, 1; XVIII,
21, 13. (Cf. अनुसवनम्। तृतीयसवन। प्रातःसवन। माध्य-
न्दिन। यथासवनम्)

सवनदेवता VI, 9, 13.

सवनीय V, 3, 8; 20, 6; VI, 9, 1; 11, 13; VII, 1, 1; 16, 9
(पुरोलाभ) VIII, 1, 9; X, 12, 6; XI, 13, 8; XIII, 20, 9;

(५३७)

XIV, 2, 14. 20; 6, 2; 7, 3; 8, 3; 9, 2; 13, 1. 8; 51, 13;
62, 3; XV, 1, 23; XVII, 7, 7. (Cf. अग्नीषोमीयसवनीयो।
द्वितीयसवनीय। प्रातःसवनीय)

सवनीयकाल XIV, 40, 21.

सविद V, 5, 1; VIII, 12, 4; IX, 27, 1; XV, 14, 7; 22 (p.
192, 15 ff.); सत्यप्रसव IX, 26, 2; प्रसविद आसविद सत्यप्रसव
XV, 14, 4. 7; XVI, 1, 17. 18. 19. 20.

सद्य I, 6, 3; IV, 3, 6; 9, 5; 12, 2; 14, 19. 24. 30; 21, 8;
VII, 5, 16; XIII, 11, 4.

सद्याटुत् IV, 12, 10; 13, 1; 15, 1; V, 14, 21. 24; VI, 3, 4.
8; VIII, 9, 2.

सद्योत्तान V, 8, 5.

सह (1.) II, 5, 24; IV, 6, 14; 13, 4; XVI, 1, 7 (2.) XIII, 11,
1; XV, 13, 1; XVI, 7, 9.

सहनन XVII, 4, 1. 2. 3.

सहपुरुष XVI, 14, 18.

सहभूमि XVI, 15, 20.

सहस्र III, 7, 6; X, 12, 6; XIII, 27, 7; 29, 17. 32; XIV, 28,
13; 39, 3; 80, 2; 81, 2; XV, 11, 3. 8; 16, 19; 27 (p. 196,
6); XVI, 8, 8. 12. 13; 10, 9; 18, 18. (Cf. असहस्र। परि-
सहस्र। दृहतीसहस्र। षट्त्रिंशत्सहस्र)

- सहस्रतमी XVI, 22, 18.
सहस्रदक्षिण XIII, 14, 7.
सहस्रसंवत्सर XIII, 28, 8; 29, 32.
सहस्रसाय XIII, 27, 7.
सहस्रसोत्रिय XVI, 22, 1.
सहिरण्य V, 8, 2.
सहौच XIV, 1, 2; XV, 6, 8.
सा see शो
सांवत्सर VI, 1, 18.
साकम् XV, 27 (p. 195, 18).
साकमस्य IX, 2, 1.
साकमेध III, 15, 1; 18, 17; XIV, 8, 1; 9, 6.
साकंप्रस्थाथ्य III, 8, 2; 10, 7.
साक्ष्य IV, 6, 10.
सांघातिक XIII, 24, 17.
सात्त्विक XI, 15, 8.
सायःक XIV, 40, 1.
साध् साधयति V, 19, 2.
साधर्म्य XIII, 14, 5.
साधारण I, 1, 4; XIII, 14, 8.
साथ्य XIII, 28, 7; XIV, 72, 1.

सांतपन (1.) IV, 15, 23. (2.) III, 15, 5; XIV, 8, 4. (3.) XIV, 10, 16.

सांताय I, 3, 16; 8, 12; III, 8, 9; 9, 3; XIII, 29, 2.

सातदश I, 4, 11; 16, 19.

सामग XI, 14, 1; XVIII, 2, 2.

सामन् V, 12, 3; VIII, 10, 3; X, 21, 12; XV, 11, 6; XVI,
2, 30; 12, 21; 14, 8. 14; 17, 4. (Cf. अग्निष्टोमसामन् ।
उभयसामन् । वृहत्सामन् । ब्रह्मसामन् । रथन्तरसामन् । सन्धिसामन् ।
स्वरसामन्)

सामप्रगाथ VII, 21, 4; 22, 3; 23, 5; 24, 3; X, 4, 10; 5, 18;
6, 15; 8, 8. 21; XI, 3, 2; 11, 10; 13, 30; XV, 7, 11;
XVI, 21, 23.

सामवेद III, 21, 5, XVI, 2, 30.

सामसूक्त XII, 6, 15. 18; 8, 4.

सामातान XV, 9, 3.

सामान्तरकथ XI, 2, 12; XIV, 61, 8.

सामान्य I, 16, 18; सामान्यतम III, 20, 9.

सामि XIII, 13, 1.

सामिधेनी I, 16, 19; II, 3, 16; 5, 9; III, 7, 2; 11, 6; 15,
12; 16, 23; V, 11, 1. 10; 15, 4. 5.

•सामिधेनीक in पञ्चदशसामिधेनीक V, 3, 3; 5, 3.

सामूहिक XVI, 30, 4.

सामिद XVI, 2, 22.

सायन I, 4, 12.

सायम् II, 6, 1; 7, 13; 8, 4. 20; 9, 1. 10; III, 15, 7; VIII,
13, 6; XIV, 32, 3.

सायमाहुति XVI, 1, 7.

सायंप्रातर् II, 8, 6; 13, 8; III, 12, 15. 16; IV, 5, 11.

सायुव्य XIV, 62, 2.

सारस XVI, 12, 5.

सारसत VI, 10, 2; 11, 8; X, 1, 18; XI, 7, 5; XIII, 29, 1;
XVII, 8, 10; सारसती VII, 10, 8; XIV, 13, 1; XV, 1, 21;
15, 3.

सारसतपौष्णौ III, 13, 8.

सार्द्धय (प्रसोक) XVI, 11, 11.

सार्पराज्ञी X, 13, 26; XIII, 11, 2. 5.

सार्वकामिकी III, 4, 10.

सार्वथञ्जिक I, 2, 29.

सार्वसेनियञ्ज III, 10, 1; 11, 1.

सालाटका: XIV, 50, 1.

सावित्र VI, 10, 10; VIII, 3, 9; XI, 5, 3; 9, 6; 14, 30; XIV,
13, 5; 56, 7; XVI, 10, 12; XVIII, 22, 4. (Cf. सौम्यसावित्रौ)

सावित्रग्रह VIII, 1, 8; XIV, 56, 5. (Cf. आदित्यग्रहसावित्रग्रहौ
VII, 3, 4).

सावित्र्यावापृथिवीयो III, 13, 22; XI, 2, 7; 7, 8; 8, 6.

सावित्र्याग्देवत्यौ VI, 11, 15.

साव्य XI, 14, 25, 27. (Cf. सहस्रसाव्य)

साहस्र VI, 6, 16.

सिच् + अभि सिञ्चन्ति XV, 13, 4; सिञ्चते XV, 2, 16; 13, 7;

सिक् XV, 27 (p. 196, 1); XVI, 18, 1.

+ आ सिञ्चमान V, 10, 11.

+ उद् सिञ्च II, 9, 14.

+ नि सिञ्चन्ति IV, 4, 2.

+ परि सिञ्चन् I, 15, 11.

सिध् + निष् वेधन्ति XVI, 18, 20. (Cf. निःषिद्धपापन्)

सिनीवाली in राकासिनीवालयौ I, 15, 3; IX, 28, 2.

सीर III, 18, 10.

सीव् + अभि सीव्यन्ति XVII, 3, 5; 5, 9.

+ उद् स्यूत in पुनरस्यूत II, 5, 27.

1. सु सुम्बन्ति XIII, 25, 3; 26, 3; 27, 3.

+ अभि सुम्बन्ति VII, 15, 1; सुतुष्यात् XIII, 6, 1; सुत

XIV, 16, 5; सुत्य XIII, 6, 3; 11, 2; XV, 23 (p.

193, 11).

2. सु + आ सुवै XVI, 1, 19.

+ प्र सौति IV, 6, 17; 7, 17; सुवै XVI, 1, 19. (Cf. अप्रसूत)

सुकीर्ति X, 13, 1.

सुत्य V, 10, 35; X, 1, 4, 5; XIII, 5, 1; 20, 2; XV, 1, 13;
12, 6, 14; XVI, 3, 7; 12, 8; सुत्या XIV, 40, 1.

सुत्यप्रतिहास XVI, 20, 9.

सुचामन् XIV, 13, 1, 9; XV, 15, 4.

सुदास् (वसिष्ठ) XVI, 11, 14.

सुपर्ण IX, 20, 13.

सुप्रत्यूह II, 8, 15.

सुप्रह्लाथ XIII, 14, 1; 24, 12.

सुप्रह्लाथाप्रतीक X, 21, 17.

सुरा XV, 15, 6, 13.

सुराप XV, 15, 14.

सुरासोम XIV, 13, 4; XV, 15, 5.

सुरूपकम् XIV, 56, 12.

सुसमिद्ध XIII, 5, 3.

सुहृदय XV, 22 (p. 192, 19).

सूक्त IV, 2, 10; 15, 3; 20, 2; V, 9, 17, 18, 22; 18, 1,
VI, 1, 25; 4, 5; 6, 4, 6; 7, 10; VII, 6, 8; 7, 1; 12,
2; 13, 2; 16, 3; 21, 2, 8; VIII, 7, 5, 6; IX, 7, 3; 10, 2;
14, 2; 15, 2; 17, 2; X, 7, 8; 11, 8; 13, 10; XI, 12, 5,
6, 13; 14, 5; 15, 10; XII, 3, 2; 6, 2, 3, 4, 12; 8, 8; 9, 4;

- 11, 6; 12, 2; XIV, 3, 12; 32, 8; XV, 4, 9; 9, 5; 22
(p. 193, 2); 23 (p. 193, 12); XVI, 2, 3; 3, 22; 8, 5. 16;
11, 3. 6. 9. 15. 18. 21. 24. 27; 13, 4; 21, 26; XVII, 9, 6;
XVIII, 1, 21; 4, 7; 5, 7. 8; 10, 11; 16, 1; 19, 6. 9; 23,
10. 16. (Cf. अश्वाकसूक्त । अहीनसूक्त । आग्निमासतसूक्त ।
आप्रीसूक्त । उन्नीयमानसूक्त । एकसूक्त । चतुःसूक्त । द्विषूक्त ।
मनोतासूक्त । मन्युसूक्त । वैश्वदेवसूक्त । समसूक्त । सामसूक्त)
- सूक्तवाक I, 16, 10; III, 8, 21; 17, 8; V, 3, 7. 8; VI, 1, 24;
9, 15.
- सूक्तवाकप्रैष V, 20, 5.
- सूक्तविवृधि VII, 19, 20.
- सूक्तशेष VI, 9, 7; VII, 9, 6; 19, 25; XII, 11, 21.
- सूक्तानुरूप XVIII, 23, 6. 9. 11.
- सूतयामषीनाम् XVI, 1, 16.
- सूतसव XIV, 22, 1.
- सूत्र IV, 5, 2. (Cf. उर्णासूत्र)
- सूददोषम् XVIII, 1, 23; 2, 7; 3, 3; 4, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9; 5,
2. 3. 4. 6. 8. 11; 6, 6; 7, 21; 9, 3. 8; 11, 4; 13, 11; 14,
6. 7; 21, 1.
- सूना XVII, 3, 2, 4.
- सुपस VI, 1, 17.

सूर्य XIV, 20, 1; 24, 1; 34, 1; 59, 1; सूर्या IX, 28, 5.

सूर्यस्तु XIV, 59, 1; XVI, 15, 3.

सूर्याभिव्याहार XIV, 24, 5; 34, 4; 59, 1.

सु + आ सभार XV, 24 (p. 193, 16).

+ उप सभार XV, 18 (p. 189, 6); 22 (p. 192, 12 ff.);

सरिव्यन्त् VI, 8, 9.

+ प्र सुत XVI, 1, 2. (Cf. अप्रसारित I, 10, 4).

सुञ् अद्वजत XIV, 7, 1; सद्वजे XV, 5, 1; असद्वहाः XIV, 8, 1;

9, 1; सद्वृ XIV, 7, 1; XVII, 2, 9 (in प्रसलविसद्वृ); सद्वृ

XV, 5, 1.

+ अतु see अनतुसुञ्च

+ अव सुञ्च I, 6, 4.

+ उत् सुजति X, 8, 16; 11, 11; XI, 10, 10; XVIII, 1,

3. 21; 10, 12; 12, 3; सुजन्ति IX, 27, 5; XIII, 29,

16 (or अप्युद्?); XVI, 1, 15; 10, 9; सुजेत् III, 6, 8;

21, 11; सुजेरन् XIII, 20, 2. 5; सुजन्त् XVI, 28, 13;

सुजमान XIII, 20, 8. 15; सुञ्चते I, 15, 18; II, 15,

7; III, 14, 14; V, 10, 34; 13, 11; 20, 7; VII, 15,

17; XVIII, 14, 8; सुञ्चते V, 18, 12; सुञ्चन्ते XIV,

22, 24; XVII, 17, 9; सुञ्चामि सुञ्चावः सुञ्चामः XV,

22 (p. 192, 19 ff.); सुञ्च V, 9, 24; VI, 6, 15.

+ उष सृजन्ति II, 8, 1; सृज्यमान V, 10, 4. सृष्ट I, 17, 5.
6; III, 20, 1; XVIII, 1, 12.

+ वि सृजते II, 12, 12; सृजन्ते X, 21, 11. 17; सृज्य IV,
12, 10.

+ सम् सृजेते XIV, 29, 3; असृजताम् XIV, 29, 6; सृष्ट
III, 4, 3 in मिथसंसृष्ट.

सृप् सर्पन्ति VI, 12, 1; X, 21, 12; सर्पन्तु VIII, 15, 8.

+ अधि सर्पतः XVII, 14, 6; सर्पन्ति XVII, 17, 4.

+ समधि सृष्य XVII, 16, 5.

+ अनु सर्पति VIII, 15, 8.

+ निस् सर्पन्ति VI, 13, 6; VII, 14, 10; VIII, 8, 8. (Cf.
यथानिःसृप्तम्).

+ प्र सर्पन्ति VI, 12, 1; 13, 2. 12; VIII, 1, 1; 8, 8; सर्पयुः
XV, 14, 6; सर्पाणि XV, 14, 7; सृप्त VII, 7, 4; सृष्य
VII, 1, 1; 14, 12.

+ संप्र सर्पन्ति XVII, 7, 11.

+ सम् सर्पन्तु I, 6, 12.

सेना in दृद्रसेना IV, 19, 7.

सेखग XVI, 2, 17.

सेषुधन्वन् XIV, 72, 3.

सो + अव स्यति I, 1, 23; V, 11, 3; VI, 7, 7; IX, 5, 5. 7. 10.

(५४६)

12; 6, 2. 4. 7. 9. 12; XV, 14, 1; XVIII, 1, 15. 17;
20, 2. 4; स्येत् III, 19, 13; VI, 3, 10; XVIII, 14,
5; स्यन् VII, 9, 2; साद्य I, 4, 19. 20. 21; 6, 14; 13,
3; 14, 2. 3. 4. 5; VII, 9, 2; 10, 7; 25, 6. 13; 26,
3. 8. 9. 11; IX, 6, 2. 4. 7. 9. 11. 13; X, 8, 11; 13,
2. 8; XII, 24, 5.

+ अथय साद्य III, 19, 12.

+ उदय साद्य VIII, 13, 1.

+ अथ स्यन् I, 4, 22.

सोक्य VIII, 3, 5.

सोपांशुसाद्य III, 9, 3.

सोम (1.) II, 1, 6; III, 14, 19; 18, 19; 21, 1. 4; V, 1, 1; 6,
1; VII, 4, 13; 5, 10; VIII, 7, 21; 9, 2; XIII, 6, 1; 7,
1; XIII, 12, 9; 13, 1; XIV, 3, 1; 13, 14; XV, 13, 1;
14, 9. (2.) I, 15, 2; V, 5, 1; 6, 1; पितृमन् III, 16, 2. 4.
13; IV, 4, 1; वनस्यति IX, 26, 2; राजन् XV, 14, 4; वैष्णव
XVI, 2, 10. (Cf. सुरासोम).

सोमचमस XIV, 16, 5.

सोमपीथ XIV, 62, 2. (Cf. अनपिसोमपीथ).

सोमप्रवाक XIV, 40, 13; 41, 10.

सोमयाज्या VII, 3, 4.

सोमवन्त् III, 16, 2. 5.

सोमविक्रयिन् XIII, 6, 2.

सोमापौष्ण VI, 11, 2.

सोमाहार XIII, 6, 2.

सोमेष्टि XIV, 5, 2.

सोमोपनहन VII, 15, 2.

सौचामण XIV, 8, 10; 12, 1. 2; सौचामणी XIV, 13, 3. 9;
XV, 15, 1.

सौभर IX, 3, 1.

सौमिक V, 20, 6; XIV, 10, 22.

सौम्य III, 12, 6; IV, 20, 6; VI, 10, 3; VIII, 4, 5; XIV, 57,
2; सौमी III, 12, 1.

सौम्यसावित्री III, 13, 7.

सौयवसि XV, 19 (p. 191, 13) ff.

सौर्य III, 18, 3. 7; IX, 20, 20; XI, 13, 8. 9; XIV, 3, 17;

सौरी XIV, 9, 3; 32, 2.

सौवर्ण XIV, 32, 5.

सौहार्द XV, 25 (p. 194, 20).

सौहित्य III, 8, 14.

स्काद् स्कात्र III, 20, 4.

स्नान V, 10, 5.

सु सुवते VI, 8, 3; VII, 10, 1; XIII, 10, 4; 11, 2; 12, 1.
3; XVIII, 2, 3. 5; सुवीरन् XVIII, 2, 2; 23, 7; सुदि
XV, 22 (p. 192, 19 ff.); तुष्टाव XV, 22 (p. 192, 20 ff.); 26;
सोय्यमाण IX, 5, 1; 19, 4; सूयमान XV, 22 (p. 193, 2)
सुत V, 10, 35; VI, 8, 10. 14; VII, 16, 1; VIII, 1, 9; X,
13, 26. (Cf. यथासुते)

+ अभि सौति V, 9, 4; VII, 15, 2; 16, 2. 5; सुयात् VII,
15, 18; सुत्य V, 9, 25; 10, 23. 32; VII, 15, 4. 8.

+ परि स्वनीय XVII, 7, 6; सुत IX, 25, 1.

सुत् Cf. अग्निष्टुत्। इन्द्रसुत्। वैश्वदेवसुत्। सूर्यसुत्

सु सृणाति III, 14, 18; VIII, 12, 9. 10; सृणुते XIV, 22, 22;
सौर्वा I, 15, 15.

+ उप सृणन्ति XVI, 3, 25; 12, 20; XVII, 6, 5; सौर्य
IV, 16, 2; 18, 5.

+ परि सौर्य IV, 3, 7.

सोक V, 18, 1.

सोक्य X, 12, 15; XV, 1, 25.

सोत्र VI, 8, 8; VIII, 6, 1; XIII, 11, 6. 9; XIV, 2, 2; 4, 2;
12, 6; 32, 9; 42, 8; XV, 5, 2. 6; 11, 4; XVII, 14, 5;
17, 3.

सोत्रप्रसव VIII, 15, 4.

स्तोत्रवन्त् VII, 10, 2.

स्तोत्रिय VII, 14, 1. 2; 21, 8; 26, 1; IX, 5, 2; 6, 17. 19; X,
6, 11; XI, 2, 13; 3, 2; 11, 14; 12, 1; 13, 21. 24. 28;
XII, 1, 3; 2, 5. 23. 24; 4, 9. 23; 9, 8. 16; 10, 11; 12, 14;
XIII, 1, 4; 20, 5. 12; XIV, 26, 3; 42, 10; XV, 7, 9;
XVII, 14, 4; 15, 9; 17, 5; XVIII, 1, 4; 4, 3; 5, 3; 21, 3;
23, 6. 9. 11. (Cf. उक्थरस्तोत्रिय । यथास्तोत्रियम् । अथस्तोत्रिय ।
समानस्तोत्रिय । सहस्रस्तोत्रिय)

स्तोत्रियत् VII, 25, 17.

स्तोत्रियानुरूपौ (०पाः) VII, 11, 1. 2; 12, 1; 13, 1; 14, 6;
20, 3; 22, 2; 23, 3; 24, 2; 26, 12. 16; VIII, 6, 5; 7, 11;
IX, 2, 2; 3, 2; 4, 1; 7, 1; 11, 1; 15, 1; 19, 2; X, 4, 9;
5, 9; 8, 7. 21; 13, 11. 20. 21; XI, 13, 27; 14, 35; 15, 6.
13; XII, 3, 16. 22; 4, 4. 7. 12. 15. 19. 22; 5, 4. 6. 8. 11.
14. 18; 6, 9; 9, 13. 15; 10, 3. 7. 9; 11, 16; 12, 1. 7. 12;
25, 3; 26, 1. 6. 20; XIII, 7, 2; 8, 2; 9, 2; 10, 5; XIV,
3, 5; 52, 7; 54, 1; 55, 1; 57, 5; XV, 3, 3. 5; 8, 7; 9, 3;
XVI, 21, 24; XVIII, 23, 4.

स्तोम IX, 21, 7; XII, 2, 10; XIII, 7, 3; 8, 3; 9, 3; 10, 2.
4; 12, 5; 20, 4; XIV, 29, 4; 31, 3; 38, 2. 5; 40, 2; 41, 1;
42, 1; 72, 2; XV, 1, 31; 4, 5; 5, 7; 6, 5; XVI, 21, 3; 23,

6. 13. 14; 25, 2; XVII, 7, 3. (Cf. अग्निष्टोम । अग्निष्टोमस्तोम ।
 अभिस्रवस्तोम । अर्धमासस्तोम । अवान्तरदिशां स्तोम । अष्टाचत्वारिंश-
 स्तोम । अहोरात्रस्तोम । आवृत्तस्तोम । इन्द्रस्तोम । उग्रनस्तोम ।
 ऋतुस्तोम । ऋषिस्तोम । एकविंशस्तोम । एकादशस्तोम । एवंस्तोम ।
 चतुर्त्तरस्तोम । चतुर्विंशस्तोम । चतुश्चत्वारिंशस्तोम । चतुष्टोम ।
 हृन्दोहृत्स्तोम । ज्येष्ठस्तोम । ज्योतिष्टोम । त्रयस्त्रिंशस्तोम । त्रिणव ।
 त्रिवृत् । त्रिष्टोम । दिशां स्तोम । ध्वंसि । नक्षत्र । निमेष । पञ्च-
 दश । पञ्चविंश । पृष्ठ्य । मास । मुहूर्त । यथास्तोमम् । यम ।
 वाच । प्रात्य । शुक । षट्त्रिंश । सप्तदश । सर्वस्तोम)

स्तोमविकार XIII, 1, 4.

स्तोमातिशंसन XV, 11, 5.

स्त्री IV, 16, 6; XIV, 39, 3; XVI, 11, 17.

स्त्रीपुमांसौ XVII, 6, 1.

स्त्रीवत् II, 8, 7.

स्त्रिणव IV, 7, 6.

स्यपतिषव XIV, 22, 2.

स्यविर XVI, 2, 5.

स्या तिष्ठति III, 16, 17; V, 15, 7; XV, 19 (p. 190, 12);

तिष्ठामहे XV, 26 (p. 195, 9); तिष्ठध्वं XV, 26 (p. 195, 2);

तिष्ठन्त् II, 7, 13; V, 6, 2. 7; 13, 2. 4. 11; 14, 19; 16, 4;

VI, 2, 1; 12, 2; VII, 15, 2; VIII, 11, 4; XV, 19 (p. 190

12); XVI, 3, 20; XVII, 1, 3, 8; 4, 6; 12, 4; 13, 7;
तस्थिरे XV, 27 (p. 195, 19); अस्यात् XV, 25 (p. 194, 12);
स्थित्वा III, 14, 14; V, 13, 11; स्थापयेत् XVII, 10, 17.

+ अधि तिष्ठति IV, 21, 2; तस्थिरे XV, 27 (p. 195, 21).

+ अव स्थाय III, 13, 16; स्थाय V, 6, 4.

+ व्यव तिष्ठते I, 1, 5; तिष्ठन्ते I, 3, 8.

+ आ तिष्ठति XVII, 15, 3.

+ उपा तस्थौ XV, 18 (p. 190, 3).

+ उद् तिष्ठेत् XIII, 13, 1; तिष्ठन् IV, 16, 7; V, 10, 9;

XV, 19 (p. 191, 11); स्थित XV, 19 (p. 190, 18);

स्थाय V, 9, 27; XIII, 14, 7; 20, 14; XIV, 57, 19;

XV, 11, 7; 14, 12; स्थाय III, 20, 2.

+ उपोद् स्थाय I, 6, 3; VI, 7, 10.

+ उप तिष्ठते II, 7, 13; 12, 6; IV, 19, 9; VI, 2, 3; XVI,

12, 21; 13, 2; XVII, 12, 6; 13, 7, 9; तिष्ठन्ते XV,

15, 6; तिष्ठेत IX, 5, 1; XVII, 13, 6; स्थाय I, 15, 16;

III, 17, 2, 6; 21, 8; IV, 12, 10; 13, 1; 15, 4; V, 9,

27; VI, 12, 1; 13, 2; VIII, 12, 11; (Cf. अनुपस्थाप);

स्थापयामास XV, 23 (p. 193, 15); स्थाय IV, 17, 6.

+ प्र see प्रस्थिताः

+ प्रति तिष्ठति XV, 4, 4; XVI, 22, 13; अतिष्ठताम् XIV,

42, 18; अतिष्ठत XIV, 9, 1; 74, 1; स्थापयति XVII,
16, 5; स्थापयन्ति XVI, 10, 16.

+ सम् तिष्ठते X, 21, 18; XIV, 2, 21; 10, 8; 13, 9; XV,
13, 10; XVI, 8, 19; 15, 19; XVIII, 23, 17; 24, 25. 33;
तिष्ठन्ते XIV, 13, 14; तिष्ठन्ती XVI, 22, 23; स्थित
III, 1, 1. 5; 3, 8; 13, 29; 17, 13; V, 8, 6; VI, 13,
6; VII, 10, 1; VIII, 10, 1; 13, 6; IX, 28, 18;
XIV, 10, 17; XV, 4, 12; XVI, 18, 13; XVII, 6, 3;
10, 2; XVIII, 24, 8. 19. 26; स्थापयति V, 20, 8;
स्थापयन्ति IX, 27, 5. 6; XVIII, 24, 24; स्थापयेयुः
XIII, 5, 2; स्थापयन्त् XIII, 5, 18; स्थाप्यः XI, 13, 2;
XIII, 3, 1; स्थाप्य III, 17, 10; V, 10, 36; 11, 15;
VIII, 9, 10; IX, 19, 4; 27, 4; X, 13, 26.

+ अभिसम् (or सम्) तिष्ठते XIV, 33, 7.

+ विसम् in विसंस्थितचर VI, 13, 7; VII, 7, 4.

स्थान I, 1, 16. 19; 4, 3; III, 16, 15; IV, 2, 7; V, 3, 7; IX,
1, 11; X, 12, 8. 16. 17; 13, 6; XI, 14, 27; XII, 4, 1. 20;
5, 1; 6, 4. 14; XIII, 15, 12. 13; 19, 20; 21, 6; XIV, 3,
12; 40, 22; 52, 3. (Cf. अभीवर्त । आवापस्थान ।
ओष्ठ्य० । तालु० । निगम० । निगमस्थानवर्जम् । यथास्थान ।
यथास्थानम्)

(५५२)

खाली IV, 3, 2, 5. (Cf. अग्निहोत्रखाली)

खालीपाक III, 12, 17; IV, 18, 8, 10; 20, 6.

स्थिति XVII, 10, 2.

स्थूणा XVII, 5, 5. (Cf. प्रेङ्गन्स्थूणा)

स्ना स्नाति XV, 13, 14; स्नान्ति XVIII, 24, 21; स्नापयन्ति XVI,
18, 10.

स्नातक IV, 21, 1.

स्यर्ध् अस्यर्धन्त XIV, 40, 1.

स्यृश् स्यृशन्ति IV, 15, 3.

+ उप स्यृशति VII, 18, 1; VIII, 4, 5; XVII, 16, 7;

स्यृशन्त् V, 8, 3; स्यृश्य I, 6, 7; 10, 3; 14, 21; 15, 18;

II, 8, 14; 9, 6; 12, 2, 4, 9; IV, 12, 10; V, 6, 8;

8, 1, 3, 5; 9, 27; 10, 34; 18, 12; VI, 11, 17; VII,

5, 7; VIII, 5, 6; 12, 11.

+ सम् स्यृश्य III, 19, 15; XVII, 16, 1; स्यृश्यति VII, 4, 4.

स्य IV, 3, 2, 3; 4, 2; 14, 8, 29.

स्य IV, 15, 7; VII, 21, 6; XV, 22; XVI, 7, 7.

स्यन्द् + आ स्यन्देत XVI, 18, 19.

स्यन्दा XVII, 2, 9.

स्यु स्यवन्ती XIII, 5, 22; XV, 15, 6.

+ सम् स्युत XIV, 22, 19.

सुगादापन V, 11, 5.

सुगादापनादि I, 14, 22.

सुच् I, 6, 16; II, 8, 16. 19. 22; 9, 5. 6. 16; 10, 5. 7; IV, 9,
5; V, 11, 5.

सुति VII, 6, 1; XVII, 12, 4.

सुव II, 8, 10. 16. 18; IV, 9, 7; 14, 22; 16, 3; VI, 3, 8;
XVII, 11, 4; 12, 4.

सुकपर्ण VI, 1, 6.

सु V, 15, 10; 16, 7; VI, 13, 4. 8; VII, 7, 3. 4. 5; X, 1, 13;
13, 26; XIV, 24, 8; XV, 1, 15. 18; 2, 4. 8. 11. 14. 21. 25.
29; XVI, 3, 10; 9, 22; 11, 33; 12, 11; 14, 8. 12. 14. 16;
XVII, 10, 4.

सुकर्मन् VII, 7, 4.

सुकाल V, 11, 13; XV, 1, 30.

सुतवस् (सुतवद्भ्यः) III, 13, 9.

सुधाशब्द III, 16, 15.

सुनय (भावयव्य) XVI, 11, 5.

सुयंहेम IV, 5, 12.

सुयंहेमिन् II, 3, 23.

सुयंनत XVII, 3, 11.

सुयम् I, 10. 5; X, 7, 9.

स्वयंभू स्वयंभु XVI, 15, 1.

स्वयोनि XI, 13, 32; 14, 5. 23. (Cf. अस्वयोनि)

स्वर् XIV, 19, 1; 47, 1.

स्वर XIII, 1, 8.

स्वरपृष्ठ XI, 11, 3. 14; 12, 10.

स्वरयोनि XI, 12, 7. 11.

स्वरसामन् X, 9, 5. 11; XI, 11, 1. 9; 14, 37; XII, 6, 6; 27,
3; XIII, 16, 4; 17, 3; XIV, 19, 2.

स्वराज् XIV, 26, 1. (Cf. विराट्स्वराज्)

स्वरादि VI, 1, 15.

स्वर्ग (1.) XIV, 40, 1; 69, 2; 71, 2; 75, 2; XV, 9, 2; (2.)
(Sacrifice) XIV, 37, 1.

स्वर्गकाम XIV, 37, 1; 40, 1; 69, 2; 71, 2; 75, 2; XV, 9, 2;
10, 1.

स्वर्जित् XIV, 8, 13; 47, 1. 2.

स्वर्जिदिन्द्रवज्रयोः XV, 11, 13.

स्वसृ XV, 17 (p. 189, 3).

स्वसृति (पशु) V, 5, 1; VIII, 12, 3; XVI, 10, 11. 15.

स्वस्तिष्वंस्वर XVI, 1, 9.

स्वस्त्ययन IV, 17, 1; XVI, 1, 14; 10, 15.

स्वादुष्कसीयाः VIII, 6, 14; 7, 18; XIV, 57, 13.

स्वाध्याय X, 12, 5.

स्वार in सर्वस्वार XV, 10, 1.

स्वाराज्य XIV, 26, 1. 4; 30, 1; XV, 11, 1; 12, 1; XVI, 15, 1;

स्वाराज्यकाम XIV, 26, 1.

स्वाहा IV, 4, 1; 18, 1; 19, 1. 5. 8; XVI, 18, 19. etc.

स्वाहाकार I, 2, 22; III, 12, 17.

स्विद् XV, 17 (p. 188, 4).

स्विष्टकृच्चतुर्थी III, 12, 17.

स्विष्टकृत् I, 9, 1; 16, 3; II, 2, 6, 11. 15. 18; 3, 11; III, 1,

4. 7; 7, 5; 12, 11; 13, 23; 15, 10; 16, 3; IV, 7, 3; 19,

1; 20, 5. 6; V, 3, 5; 5, 6; 7, 4; 19, 9; VII, 1, 6; 16, 2;

VIII, 2, 2; 12, 2; 13, 4; XIV, 10, 5; XV, 2, 16; 13, 7.

स्विष्टकृत्यमवाय V, 19, 3.

स्विष्टकृदन्त VIII, 11, 11.

स्विष्टकृदिल III, 20, 13; XV, 2, 17; 13, 8.

स्विष्टकृन्निगद I, 16, 10.

६

६ XIII, 14, 8; XIV, 6, 1; 7, 1; 12, 2; 13, 11; 14, 1; 22,

21. 22; 24, 1; 25, 1; 26, 1; 27, 1; 28, 1; 33, 1; 34, 1;

35, 1; 36, 1; 37, 1; 40, 1; 59, 1; 60, 1; 61, 1 etc.; XV,

1, 10. 12; 5, 1; 7, 6; 9, 2; 12, 5; 17; 18; 20; 21; 22;

23; 24; XVI, 7, 4; 8, 27; 9, 11; 14, 17; 13, 2; 16, 2, 3;
20, 12; 23, 6, 14; 29, 6, 7, 8; XVII, 13, 8; उ ह XV, 16,
10, 11; XVIII, 2, 3, 5; ह वै XIV, 40, 1; 57, 20; XV, 16,
17; ह स IV, 15, 7; VII, 21, 6; XV, 22 (p. 193, 7, 8);
XVI, 7, 7.

हत्या in भूणहत्या XVI, 18, 19.

हन् अहनत् XIV, 50, 1; हत XV, 19 (p. 191, 1); •हत• III,
8, 12. (Cf. अहत IV, 15, 4; 16, 9).

+ अप हन्याम् XIV, 27, 1; अहत XIV, 27, 1, 5, 8, 11;
हत्य XIV, 28, 1; जिघ्रांसमान XIV, 22, 23; 27, 1;
39, 8, 10.

+ आ हन्ति XVII, 14, 11; भ्नन्ति XVII, 5, 10; 14, 10. ;

+ अपा ह्नान XIII, 11, 4. (अतपथत्रा० उपा)

+ उद् in उद्धृतावोचित XVIII, 24, 27.

+ उप हत XIII, 29, 18; हत्य IV, 21, 8; XVII, 11, 4.

+ निस् in अनिर्हत

+ परि भ्नन्ति XVI, 18, 14.

+ सम् भ्नन्ति XVII, 2, 6; हत्य XVII, 2, 9.

हनन in सहनन XVII, 4, 1, 2, 3.

हन्त XV, 18 (p. 190, 2); 20 (p. 191, 16); 21 (p. 192, 10);
XVI, 15, 1.

हरिस्रग् XV, 17.

हरिरुच्छिष्टाग्रन III, 8, 13.

हरिर्धान V, 13, 2; 14, 19. 21. 24; 15, 10; VI, 3, 8; 12, 2;
VII, 15, 2; X, 21, 12. 14. (Cf. सदोहरिर्धानानि)

हरिर्धानप्रवर्तन V, 13, 1.

हरिर्यज्ञ XIV, 3, 1; (सोमाः) XIV, 13, 14.

हरिष्कृत् IV, 7, 2.

हरिव्यभक्षता IV, 15, 6.

हरिष् I, 3, 1. 14; 16, 16. 17 (हरिष्टः); 17, 1. 7; II, 5, 23. 25.

26; 7, 9; III, 10, 2; 13, 15; 20, 4. 12; IV, 8, 3; 14, 3;

20, 5. 6; V, 7, 5; VIII, 13, 4; IX, 26, 1; 27, 3; 28, 4;

XIII, 1, 3; 20, 10; XIV, 10, 19; XVI, 1, 17; 10, 4. 11.

(Cf. अग्निहोत्रहरिः। उपांशुहरिः। चातुर्मासहरिः। देविकाहरिः।

महाहरिः। सर्वपृष्ठाहरिः)

हस्त III, 13, 17.

हस्तिन् XV, 3, 14.

1. हा + सम् जिहान XV, 19 (p. 190, 17).

2. हा + परि हाप्य I, 17, 10; III, 16, 13; VI, 1, 21; 6, 6; 7, 1;

11, 9; 13, 2; VII, 3, 4; 11, 1; 12, 2; 26, 16; VIII, 7, 20;

11, 12; 12, 2; IX, 25, 2; X, 2, 7; 3, 3; 4, 3; 10, 5; XI,

8, 1; 9, 1; 11, 7. 12; XII, 6, 12; XIII, 27, 6.

+ प्र. see प्राजहित (M. S. C. प्रज०)

हारियोजन VIII, 7, 21; X, 1, 10; XIV, 56, 3; XV, 1, 27.

हारियोजनान्त XIV, 51, 4.

हि II, 14, 8; III, 19, 7; XIV, 57, 18; XV, 13, 4. 17 (p. 188, 11); XVI, 21, 21; 22, 12; 23, 14; XVII, 14, 4; XVIII, 24, 8.

हिंशत्य I, 4, 6; VI, 3, 9; XVII, 17, 15; XVIII, 1, 1.

हिरण्यस्य XVI, 17, 9; 18, 8.

हिरण्य II, 5, 27; VII, 18, 1; XIV, 32, 10; 57, 17; XV, 17 (p. 188, 14); XVI, 3, 25. (Cf. सहिरण्य)

हिरण्यकशिपु XV, 27 (p. 196, 1).

हिरण्यरथ XV, 22 (p. 193, 2).

हिरण्यशकल IV, 14, 16.

हीनतर IV, 12, 2.

ऊ जुहोति I, 2, 21; II, 6, 1; 7, 1; III, 21, 1; IV, 3, 7; 9, 7; 13, 4; 16, 3; 17, 12. 13; 18, 10; VI, 9, 16; VIII, 13, 6; IX, 19, 4; XIII, 2, 2; 12, 7. 13; XVI, 18, 19; XVII, 11, 4; जुहति VIII, 8, 10; XVI, 15, 9; 18, 15. 17; XVIII, 24, 11; जुह्यात् II, 7, 8; III, 12, 16. 17; 19, 12; V, 4, 2; XIII, 2, 8; 3, 4. 5; 5, 7; 12, 11; जुहुयुः XIII, 5, 3; XVI, 7, 4; जुह्वानि XVI, 15, 1; जुहुत् II, 9, 16; 12, 8;

V, 4, 1; जुह्वां करोति, चकार XVI, 15, 1; चकार XV, 23
(p. 193, 13); होयन्ति VI, 6, 20; होयन्त् II, 6, 9; ह्यमाण
IV, 11, 2; V, 14, 14. 16; VI, 7, 2; 8, 1; ऊत II, 9, 10;
16, 3; V, 19, 17; VIII, 9, 10; XIII, 12, 8; 14, 6; XVI,
1, 7. 10; XVII, 7, 11; ऊत्वा II, 6, 10; 7, 7; III, 15, 14;
IV, 16, 6; 18, 5. 7; VI, 3, 8; VIII, 13, 1; X, 13, 26;
XVI, 15, 1; XVII, 12, 4; XVIII, 24, 27. (Cf. अऊत्वा)

+ अभि जुहोति II, 8, 23.

हृतवन्त् XIV, 50, 2.

हृ हरन्ति III, 19, 9; हृत्वा IV, 14, 11; VII, 3, 2. 3.

+ अति हरन्त् XVII, 16, 1. 2. 3. 4; हृत्य II, 8, 22. 23.

+ अप हृत XIII, 6, 1.

+ अभ्यव हरेत् IV, 5, 7.

+ उपाव हृत्य XVII, 16, 5.

+ आ हरन्ति I, 12, 9; XIII, 15, 1; अहरत् XIV, 6, 1;

7, 1; 8, 1; 9, 1; 12, 2; XV, 9, 2; 11, 1; 12, 1;

XVI, 1, 1; द्वियमाण V, 10, 10; हार्य (see आहार्य

VII, 27, 29); हृत्य XIII, 6, 1; XVII, 7, 12.

+ उदा हरन्ति XV, 26 (p. 195, 7); हरिव्यामः XIII, 14, 10.

+ उपा हरेत् XVIII, 2, 6.

+ पर्या हृत्य VII, 5, 4; XVII, 7, 11.

- + प्रतिपर्या इत्य VII, 5, 4.
- + प्रत्या हरन्ति XV, 13, 15; इत XIV, 41, 4; 42, 4.
- + अनुव्या जहार XV, 16, 11; 26 (p. 195, 5).
- + अभिव्या इत्य I, 14, 15; 14, 17; II, 12, 10; IV, 12, 10; X, 21, 17.
- + उद् हरति II, 6, 2; VII, 21, 7; IX, 20, 8. 15; हरेत् XVIII, 7, 16, 15; जहार XVI, 16, 4; इत (Cf. उद्धृतष्टद्वयन्तर। अनुद्धृत) इत्य IV, 14, 14; 17, 13; V, 9, 17; VII, 1, 5; 8, 4; 21, 2; IX, 3, 4; 8, 3; 9, 3; 11, 2; 14, 2; 15, 2; 17, 3; 20, 7; X, 11, 8; 12, 6. 15; 13, 19; XI, 12, 6. 13; 14, 25; XII, 7, 1. 5. 6; 26, 19; XIV, 51, 9. 11; XV, 9, 3; XVI, 21, 24; XVIII, 4, 7; 5, 7; 8, 9.
- + अभुद् इत III, 4, 1; इत्य II, 14, 5; IV, 12, 2.
- + निष् हरेत् XIII, 12, 12.
- + परि इत I, 12, 9.
- + प्र द्वियमाण III, 13, 17; इत्य XVII, 7, 11.
- + अनुप्र हरति IV, 18, 5; इत VI, 12, 6; इत्य IV, 4, 2; 5, 10; 14, 3; XVI, 16, 1.
- + प्रति इत XVII, 17, 13.

- + वि हरति VI, 1, 6; IX, 5, 4. 9; XII, 11, 6; हरन्ति
XIII, 5, 22; हरेत् XV, 13, 1; हत VII, 15, 9. 10;
XII, 11, 5, 10; XIV, 8, 8; XVII, 14, 3; XVIII,
1, 19. 21; 14, 7; (Cf. अविहृत); हृत्य XVIII, 14, 27.
+ सम् हार्यः XI, 8, 1; 9, 2; संहार्य IV, 14, 4.

हृदयनाम XIII, 3, 3.

हृदयशूल VIII, 12, 11.

हृदयशूलान्त VI, 1, 21; XIV, 10, 8; XVIII, 24, 25.

हृदयसंमित I, 10, 6.

हेमन्त XVI, 9, 31.

हेमन्तिक IX, 27, 1.

हैरण्द्रपौथ X, 13, 14. 15; XVIII, 19, 2.

होतर्यज VII, 1, 5.

होतायच VII, 1, 5; 8, 4.

होह I, 1, 17; 4, 1; III, 8, 25; 10, 7; IV, 6, 5; V, 2, 3; 10,
28; 12, 4; 14, 22; 15, 9; 16, 10; 19, 1; 20, 8; VI, 8, 14;
12, 15; 13, 7; VII, 4, 12; 6, 5. 9; 7, 5; 8, 11; 14, 5;
VIII, 4, 5; 8, 7; 11, 13; IX, 7, 1; 11, 1; 15, 1; X, 1, 20;
14, 4; 15, 4; 16, 4; 17, 4; 18, 4; 21, 8; XI, 3, 3; 15,
10; XII, 3, 20; XIII, 7, 2; 11, 5; 14, 1; 24, 7; XV, 7,
2; 8, 7. 14; 12, 2; 21 (p. 192, 3); 27 (p. 195, 22); XVI,

- 1, 22; 4, 1. 8; 9, 18; 13, 1. 2. 17; XVII, 1, 2; 2, 5; 7,
11; 10, 7; 11, 2. 3; 15, 10; 17, 4. 11.
- होतकर्मन् III, 14, 15.
- होतचमस VI, 7, 6; VII, 4, 4. 15; 5, 9.
- होतषदन I, 6, 6; V, 10, 16.
- होत्रक VII, 4, 5; 7, 6; 14, 4; 25, 9; XI, 3, 2; XII, 1, 1; 8,
4; XIII, 10, 4; 24, 18; XIV, 3, 5; XVI, 9, 23.
- होत्रा XVIII, 24, 34.
- होम V, 10, 27; VIII, 15, 7. (Cf. वसाहोम। स्वयंहोम)
- होममन्त्र I, 2, 22.
- होमान्त IV, 4, 10.
- होत्र III, 20, 12. (Cf. सहोत्र)
- ऋ + नि ऋवे XV, 24 (p. 194, 6); ऋवते V, 8, 5; ऋत्य V,
10, 36.
- इद् XVI, 18, 10.
- इस्व I, 2, 18; X, 5, 12; XVII, 10, 8.
- ऋ + आ ऋयते XVII, 17, 13; XVIII, 20, 6; 21, 2; इय VII,
9, 1. 6; 10, 2; 19, 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 25; XI, 14,
13; XII, 11, 12; XV, 3, 10; XVII, 17, 14. 15; XVIII, 1,
1; 9, 5. (Cf. अनाइय)
- + उपा ऋयेमहि अऋयन्त XIV, 50, 1.

- + उप ऋयते I, 15, 5; VII, 5, 7; 6, 5; ऋयमान I, 10, 1; VII, 6, 6; (cf. अनुपऋयमान); ऋयमान IV, 9, 1; V, 10, 1; ऋत I, 11, 1; 12, 1; (cf. अनुपऋत); ऋय III, 16, 25; V, 19, 12, 24; VII, 5, 11; 17, 15; VIII, 2, 13; XIV, 10, 20.
- + प्रत्युप ऋय VII, 6, 9.
- + समुप ऋय III, 8, 25.
- + वि ऋयन्ते X, 21, 16; ऋयावहे XV, 24 (p. 193, 19).

Additions.

- अग्नेष III, 20, 16.
- अस्तोचिय VII, 26, 1.
- इर्लाद XVIII, 23, 7.
- पञ्चवर्ष III, 18, 20.
- पशुनिगम IX, 23, 13.
-

II.

INDEX OF DEITIES MENTIONED IN INDEX I.

आग्नाग्नी
 अग्नि (cf. आग्नावैश्वानर ff.)
 अग्नीवराणो
 अग्नीषोमी (अग्नीषोमीय)
 अदिति (आदित्य)
 अनुमति
 अप्
 अप्तेमन्
 अश्विनौ (आश्विन)
 असुर (आसुर)
 आग्नावैश्वानर (cf. आग्नेयाग्नावैश्वानर)
 आग्निमावत (cf. वैश्वदेवाग्निमावत)
 आग्निवाच
 आग्नेन्द्र
 आग्नेय
 आग्नेयाग्नावैश्वानर
 आग्नेयैन्द्र
 आप्य
 इन्द्र (रेन्द्र । आग्नेयैन्द्र । रेन्द्रवायव ff.)
 इन्द्राग्नी
 इन्द्रावरुणौ (in इन्द्रावरुणाभिषाहार)
 इन्द्राविष्णु
 उषस् (औषस्य)
 ऋभु in ऋभुमन्
 रेन्द्रवायव (cf. वायव्यैन्द्रवायव)
 रेन्द्रवायवमैत्रावरुण
 रेन्द्राग्नि
 रेन्द्रापौष्ण
 रेन्द्रावैश्वानर
 क (काय । कायी)
 [कुवेर वैश्रवण]

गन्धर्व
 गो
 जातवेदस्
 शम्भक
 लष्ट (लाङ्ग)
 द्यावापृथिवी (द्यावापृथिवीय । वैश्वदेव-
 द्यावापृथिवीय । सावित्रद्यावापृथिवीय)
 धाह
 नराग्रंस (नाराग्रंस)
 पथ्या स्वस्ति
 पार्जन्य (cf. वैश्वानरीयपार्जन्य)
 पितरः (cf. सोम पिबन्मन् । यम पिबन्मन्)
 पूषन् (पौष्ण) । सारस्वतपौष्ण । सोमापौष्ण
 पृथिवी
 प्रजापति (प्राजापत्य)
 प्रदाह (इन्द्र)
 प्रसविह (सविह)
 वृषस्पति (वार्हस्पत्य; वैश्वदेववार्हस्पत्य)
 भव भवानी
 भूमि
 मरुतः (मारुत । वावरुणमारुत वैश्वदेवमारुत ।
 वैश्वदेवाग्निमारुत)
 महेन्द्र (माहेन्द्र । माहेन्द्रशुनासीरीय)
 मित्र (मैत्र)
 मित्रावरुणौ (मैत्रावरुण । रेन्द्रवायवमैत्रा-
 वरुण)
 यम
 राकासिनीवास्तो
 रुद्र (रौद्र । रुद्राणी)
 वनस्पति
 वरुण (वारुण । आग्निवारुण । इन्द्रावरु-

<p>श्री। मिचावचशी। मैचावचच। वाच- भाचन)</p> <p>वसु</p> <p>वाच् (cf. वाग्देवत्य। सावित्रवाग्देवत्य)</p> <p>वाचस्थिति</p> <p>वाज in वाजवन्</p> <p>वाजिन्</p> <p>वायु (रेन्द्रवायववायव्य। वायव्यैन्द्रवायव)</p> <p>वच in वाचैन्न। वचहन्</p> <p>विभु in विभुमन्</p> <p>विश्वकर्मेन् in विश्वकर्मेव</p> <p>विश्वे देवाः (विश्वदेव)</p> <p>विश्व (विश्वव। आग्नेविश्वव। आग्नेवाग्ना- विश्वव। इन्द्रविश्वू इन्द्रविश्वव। विश्वुपत्नी</p>	<p>विश्वानर। विश्वानरीय</p> <p>शर्वे। शर्वाणी</p> <p>शाक्त्याः</p> <p>शुनाशीर्थ, शुनाशीरीष (माहेन्द्रशुनाशी- रीष)</p> <p>सविह (सावित्र। सावित्रघ्न। आदित्य- सावित्रघ्न। सावित्रद्यावापृथिवीष। सावित्रवाग्देवत्य। सौम्यसावित्र)</p> <p>सरस्वन्। सरस्वती (सारस्वत। सारस्वत- पौष्य)</p> <p>साध्य</p> <p>सिनीवाली (राकासिनीवाली)</p> <p>सूर्य (सूर्ये। सौर्ये)</p> <p>सोम (अग्नीषोमी ॥ सोमापौष्य। सौम्य सौम्यसावित्र)</p>
---	---

III.

PROPER NAMES MENTIONED IN INDEX I.

अङ्गिरस (अङ्गिरसन् । अङ्गिरस ।
 अजीमर्त (अजीमर्ति)
 अत्रि (अत्रेय)
 अन्धाः
 अथास्य
 अपरिणि see आरुष
 अर्षु द काङ्गवेय
 अश्व (वश)
 अष्टक
 असित धाम्बन
 आभिप्रतारिण see दृढदुक्क
 आरुष
 आर्चनानस श्यावास्य
 आविहित see मरुत
 आसङ्गः श्यायोगि
 इन्द्रांत शीनक
 उपशेन
 कपभ याज्ञतुर
 कचीवन् शीशिक (काचीवत)
 कख (काख ; cf. कखरयन्तर)
 कानीत श्युश्रवः
 कारपचव (name of a locality.)
 काम्पवैदेहः
 कुच (कुचचेन, कुचवाजपेय)
 कुशिक
 कुसुचबिन्दु (चिराच)
 कौष्यपायिन्
 कौपीतक । कौपीतकि
 कौसस्य
 मर्ग (चिराच)

माथिन
 मार्कमद
 गीतस
 जनक (सम्रराच)
 जनमेजय पारिहित
 जमदग्नि
 जल (जातुकर्ण)
 जङ्गु
 जातुकर्ण
 तार्क्ष्य वैपश्मत
 तिरिन्द्र (पारशस्य)
 हवहती (name of a river)
 देवरात
 युतान मावत
 धाम्बन see असित
 नाभानेदिष्ठ मानव
 नारद
 नार्मेध
 नैगस्य (?)
 नेतधव (name of a locality.)
 नौधस
 पञ्चाल (—पदुष्टि)
 पर आहार
 पारिहित (जनमेजय), पारिहितीय
 पादुष्पेपी
 पुष्पः
 श्युश्रवः कानीत
 श्वभ्र मेध्य मातरिचन्
 पैङ्ग
 पञ्चम see सुदास

पीरमीरह
 प्रखण्ड (प्रखण्ड)
 प्रलोक सार्क्ष्य
 प्रामहीय
 ङा (name of a locality) ङाच
 ङायामि see ङासङ्ग
 ङु नचन्
 भरत
 भरद्वाज (भारद्वाज)
 भानुमतिन्
 भागैव
 भावयव्य see खनय
 भीमसेन
 भोवन see विश्वकर्मान्
 मत्स्य सामद
 मधुच्छन्दस् (मधुच्छन्दस)
 मनु वैवस्वत (मानव)
 मयत्त
 मन्वीपाः
 मैधातिथ
 यमुना
 राकासिनीवाह्यौ
 रेवु
 रोहित
 वत्स काण्ड (वात्स्य)
 वधुश्च
 वश चन्द्र (वाश)
 वसिष्ठ (वसिष्ठयज्ञ । वासिष्ठ)
 वाज लौक्य

वामदेव
 वासुक्त
 विश्वकर्मान् भोवन
 विश्वामित्र
 वृद्धशुक चाभिप्रतारिष
 वृषाकपि
 वैददक्षि
 वैदेह (क्वाश्चवैदेहौ)
 वैशस
 शबराः
 शुनक (शौनक । शौनकयज्ञ)
 शुनःपुच्छ
 शुनःशेप (शौनःशेप)
 शुनोष्ठाङ्गुल
 शुष्कशरौघ
 श्वावाच
 श्रुतसेन
 श्वेतकेतु
 संछति
 सरस्वन् । सरस्वती (सारस्वत)
 साकमस
 सार्क्ष्य प्रलोक
 सिनीवाह्यौ
 सुदास् (पैजवन)
 सोभर
 सोयवसि
 खनय भावयव्य
 हरिश्चन्द्र

IV.

SOME NAMES OF HYMNS AND VERSES.

अक्षा XVIII, 4, 1; 5, 1—Rv. VI, 47, 8	काराधर्योचिताः IX, 20, 12, etc.—Rv I, 120
अप्रतिरथ VIII, 15, 10—Rv. X, 103	कुन्नाप XII, 6, 13, etc. Av. XX, 127
अभितद्वीय XII, 6, 1, etc.—Rv. III, 38	धैव ह्यथ XVIII, 3, 1*—Sāṅkh. Sr. S. XVIII, 3, 2. Ait. Ar. V, 1, 2.
अथयज्ञीया XIII, 24, 18—Rv. I, 177, 4	घोषा सपुत्रा VI, 6, 12—Rv. X, 39—41
अर्बुद VII, 15, 4—6. ff.—Rv. X, 94	जनकल्याः XII, 21, 1—Av. XX, 128
आदित्याः XII, 19,—Av. XX, 135, 6	नदिदासीय XI, 2, 6 ff.—Rv. X, 120 [तनुः X, 19, 1]
आनोभद्रौय X, 13, 18, etc.—Rv. I, 89	नमुहुद्वीय X, 11, 13, etc. VI, 18
आपोरेवतो VI, 3, 11; IX, 20, 7—Rv. X, 30, 12	तार्क्ष्य XI, 14, 28, etc. X, 178
आपोदिष्टीयाः IV, 11, 6, etc.—Rv. X, 9	चिकद्रुकीया X, 13, 7—II, 22, 1 [दिशां कृत्तयः XII, 20, 1—Av. XX, 128]
आचनस्याः XII, 24, 1—Av. XX, 136	दूरोचथ XI, 14, 13 ff.—Rv. IV, 40, 5
इन्द्रनिधय VII, 19, 10, etc.—Rv VIII, 53, 5. 6	द्युतान सावत XIII, 12, 3—Rv. VIII, 96, 7 ff.
ईलेयानौय V, 9, 24, etc.—Rv. 1, 112	नद XVIII, 1, 12. 14. 15. 21—Rv. VIII, 58, 2
उत्तापिन्यः XVI, 13, 13—Rv. X, 18, 8; 85, 21. 22	नद्या I, 17, 18
उदुमन्नीय XVIII, 19, 10; 20, 6—Rv. VII, 23	नाभानेदिष्ठ XII, 8, 2—Rv. X, 61
आतुर्जनिनीय XI, 14, 10. 22—Rv. II, 13	नेर्द्धती XVI, 13, 5—Rv. X, 59
रतप्रलाप XII, 17, 3—Av. XX, 129	पद्यजनोया X, 2, 8, etc.—Rv. X, 53, 5
एवधामदत् XI, 15, 10, etc.—Rv. V, 87	पतङ्ग XI, 14, 28—Rv. X, 177
कयाशुभौय X, 11, 12, etc.—Rv. I, 165	पारिचित्ती XII, 16, 2—Av. XX 127, 3

* Comm. पृथयस्य धीवारूपमित्यर्थः

- पिम्बन्धपीया X, 13, 10—Rv. I, 64, 6
 पुरुष नारायण XVI, 13, 1—Rv. X, 90
 पैकी VIII, 6, 12, etc.—Rv. X, 15,
 1—3
 प्रतीराधा: XII, 21, 3—Av. XX, 134
 प्रसंहिष्ठोय XII, 25, 4—Rv. I, 57
 प्रवल्हिका: XII, 21, 3—Av. XX, 133
 प्रशुश्रीय X, 13, 18—Rv. VII, 34
 प्रवसक XVIII, 4, 8, etc.—Rv.
 VIII, 97, 13—15
 षव XI, 14, 26—Rv. X, 96
 मधनाथो XV, 3, 1—Rv. III, 54.
 55
 मनुप्रवसह X, 11, 8—Rv. VIII, 29
 मन्युसूक्ते XIV, 22, 5—Rv. X, 83, 84
 महानका: X, 6, 10, etc.—Ait. Ar.
 III, 1
 यज्ञायज्ञीय VII, 25, 10—Rv. VI, 48
 यातकतीय XVIII, 19, 2—Rv. VI,
 25
 यामी VIII, 6, 13, etc.—Rv. X, 14.
 3—5
 वर XVIII, 14, 1—Rv. VIII, 46
 वासुन्ना XVII, 9, 5—Rv. X, 27
 विहव IV, 2, 7, 13, etc.—Rv. X, 128
 वृषापि XII, 6, 13, etc.—Rv. X, 86
 शंतातीया: XVI, 13, 6—Rv. VII, 35
 शंनोदेवीया: IV, 11, 6, etc.—Rv. X,
 9, 4—7
 सजनीय XIII, 5, 16, etc.—Rv. II,
 12.
 सपना see घोषा
 सर्वहरि XI, 14, 10—Rv. X, 96
 सखिलं वैश्वदेवं XVIII, 22, 7—Rv
 I, 164
 शार्पराज्ञी X, 13, 26, etc. Rv. X, 189
 शाय XI, 14, 25, 27—Rv. I, 51
 शुकीर्ति XII, 13, 1—Rv. X, 131
 सुपर्ण IX, 20, 13*
 सुरूपकलु XIV, 56, 12—Rv. I, 4
 सुददोह: XVIII, 1, 23, etc.—Rv.
 VIII, 69, 3
 सूक्ता: X, 12, 15, etc.—I, 75; III,
 21
 स्यादुष्कलीया: VIII, 6, 14, etc.—
 Rv. VI, 47, 1—3
 शैरण्यसूपीय X, 13, 14, 15; XVIII
 19, 2—Rv. I, 32

* Comm. सुपर्णामादित् चारभ्य अधिकं शतं शंनेत्

V.

VERSES QUOTED BY PRATĪKAS AND CONTAINED
IN THE ŚĀKALASĀKHĀ OF THE RIGVEDA.*

प्रतीक	शाङ्खायन	ऋग्वेद
अचमनीमदन्त	III, 17, 2.	I, 82, 2.
अचौभ्यां ते नासिकाभ्यां	XVI, 13, 4.	X, 163
अगन्त मद्वा	VI, 4, 5; X, 11, 2; XIV, 56, 1.	VII, 12, 1—3; resp. 1—3; resp. 1. 2.
अग्न या याहि वीतये	I, 4, 8; III, 5, 2.	VI, 16, 10—12 resp. 10.
अग्न या याह्यग्निभिः	XIV, 53, 5.	VIII, 60, 1. 2.
अग्न यायूँषि	II, 2, 5; 5, 14.	IX, 66, 19.
अग्न इन्द्रश्च	VII, 9, 8.	III, 25, 4.
अग्न षोडशसु	XI, 8, 1; 11, 7.	V, 10, 1—6.
अग्निं वो देवम्	X, 10, 2; XIV, 53, 1.	VII, 3.
अग्निं वो वृधन्तम्	XII, 10, 9.	VIII, 102, 7—9.
अग्निं सुदीतिम्	V, 19, 11.	III, 17, 4.
अग्निं स्वामेन	II, 2, 18; VI, 4, 1; XII, 10, 9.	V, 14, 1; resp. 1—6; resp. 1—3.
अग्निं स्वामेन बोधय	II, 5, 13; XIV, 52, 12.	V, 14, 1; resp. 1—6.
अग्निं दिव्यन्तु	VI, 4, 1.	X, 156.
अग्निं होतारम्	X, 7, 7.	I, 127, 1.
अग्निं होतारं मन्ये दास्ता- न्तम्	XVIII, 23, 9. 10.	I, 127, 1—7.
अग्निः प्रलेन	I, 8, 2.	VIII, 44, 12.

* Cf. VI, 1, 25: प्रातरनुवाकप्रभृत्यादिप्रदिष्टानि शकानुवचनयोः सूक्तानि ॥ २५ ॥
एकां प्रतीयादन्यत्र ॥ २६ ॥

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अग्निः शुचिप्रतप्तः	II, 2, 10.	VIII, 44, 21.
अग्निनाग्निः सनिध्यते	II, 2, 11 ; III, 5, 1 ; 13, 17.	I, 12, 6.
अग्निना रयिम्	III, 7, 3 ; 15, 8.	I, 1, 3.
अग्निं तं मन्ये	III, 17, 5 ; VI, 4, 13 ; X, 6, 2 ; [XVI, 7, 13.]	V, 6, 1-3 ; resp. 1-10.
अग्निं द्रुतम्	XIV, 52, 2.	I, 12, 1-7.
अग्निं द्रुतं दृषौमहे	I, 4, 9 ; VI, 4, 1 ; X, 3, 2.	I, 12, 1 ; resp. 1-12.
अग्निं न मा मयित्तम्	XIV, 53, 6.	VIII, 48, 6.
अग्निं नरः	X, 5, 2 ; 12, 8 ; 13, 20 ; XI, 15, 2 ; XIV, 54, 5.	VII, 1, 1-25 ; resp. 1-3 ; 1-6 ; 1.
अग्निं नरो द्यौधिनिभि- रष्योः	XVII, 8, 2.	VII, 1.
अग्निमग्निं वो अग्निगुम्	XIV, 55, 1.	VIII, 60, 17-18.
अग्निमग्निं हवौमभिः	II, 2, 11 ; III, 5, 1.	I, 12, 2.
अग्निनीसे पुरोहितम्	VI, 4, 1 ; XIV, 52, 1.	I, 1.
अग्निं मन्ये पितरम्	XI, 13, 5 ; XIV, 51, 7.	X, 7, 3-5.
अग्निरिन्द्रः	XI, 7, 10 ; 9, 11 ; 12, 14.	X, 65.
अग्निपश्ये	X, 11, 8.	VIII, 27-32 (पञ्च रुक्तानि).
अग्निर्मे शुष्कं वनमिन्द्र रेतिः	XIV, 29, 8.	VI, 18, 10 A (cf. तम दृष्टि).
अग्निर्मेता	VII, 19, 12.	III, 20, 4.
अग्निर्नूषे	I, 8, 4 ; II, 5, 16 ; XIV, 52, 10.	VIII, 44, 16 ; resp. 16-21.
अग्निर्हेषाधि	I, 8, 1 ; XIV, 52, 5. 9.	VI, 16, 34 ; resp. 34- 36 ; resp. 34-39.
अग्निर्होता मृहपतिः	I, 15, 4 ; IX, 20, 7 ; 26, 3 ; X, 6, 19.	VI, 15, 13 ; resp. 13- 15.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अग्निर्होता नो अध्वरे	V, 16, 8.	IV, 15, 1-3.
अग्निर्होता पुरोहितः	VI, 4, 1; X, 11, 9.	III, 11.
अग्निश्वाताः	III, 16, 7.	X, 15, 11.
अग्नीषोमा पिष्टतम्	V, 19, 8.	I, 93, 12.
अग्नीषोमा य अकृतिम्	V, 19, 14.	I, 93, 3.
अग्नीषोमा यो अय	V, 19, 6.	I, 93, 2.
अग्नीषोमाविसम्	I, 8, 6; V, 18, 9.	I, 93, 1.
अग्नीषोमा सवेद्वा	I, 8, 10.	I, 93, 9.
अग्नीषोमा हविषः	V, 19, 16.	I, 93, 7.
अग्नेः पिब जिह्वाया शेन- मिन्द्र	XIV, 29, 8.	III, 35, 9 D (Cf. मिन्द्रा हरी)
अग्ने कदा ते आनुषक्	VI, 4, 3.	IV, 7, 2-6.
अग्ने अरितर्	XIV, 55, 1.	VIII, 60, 19. 20.
अग्ने जुषस्व	V, 14, 14.	I, 144, 7.
अग्ने जुषस्व नो हविः	VII, 1, 6; XIV, 51, 13.	III, 28, 1; resp. 1. 4. 5.
अग्ने तमस्य	II, 5, 18; X, 13, 1.	IV, 10, 1-4; resp. 1-8.
अग्ने तव अगो वयः	XVIII, 23, 6.	X, 140, 1-6.
अग्ने हृतीये सवने	VIII, 2, 2.	III, 28, 5.
अग्ने सं नः	II, 12, 2; III, 17, 5; XII, 11, 2.	V, 24, 1. 2. 3.
अग्ने सं पारव	V, 5, 2.	I, 189, 2.
अग्ने दाः	III, 2, 4.	III, 24, 5.
अग्ने दिवः	XIV, 52, 4.	III, 25, 1.
अग्ने युञ्जेन	II, 2, 17; IX, 22, 5.	III, 24, 3.
अग्ने हृतव्रताय	XIV, 52, 5. 13.	VIII, 44, 25-27 resp. 25-30.
अग्ने नय	IV, 2, 9; (16, 5); V, 5, 2; VI, 10, 1.	I, 189, 1; resp. 1; resp. 1-3.
अग्ने पत्नीः	VII, 4, 9.	I, 22, 9.
अग्ने पवस्व	II, 2, 5.	IX, 66, 21.
अग्ने पावक	II, 2, 9.	V, 26, 1.
अग्ने भव सुषमिधा	XII, 11, 4.	VII, 17, 1.
अग्ने सवङ्गिः [सुभयङ्गिः]	VIII, 6, 17.	V, 60, 8.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अग्ने स्तल	VI, 4, 1.	IV, 9.
अग्ने यदस्य विशो अध्वरस्य	I, 9, 2.	VI, 15, 14.
अग्नेर्वैद्यं प्रथमस्याऽऽतानाम्	XV, 22 (p. 192, 14).	I, 24, 2.
अग्नेर्वैर्भ	IV, 14, 17.	X, 16, 7.
अग्ने विवस्वद्	VI, 4, 7; XIV, 55, 3; XV, 3, 3.	I, 44, 1—12; rep. 1. 2; resp. 1. 2.
अग्ने विश्वेभिः सनीक	III, 14, 12.	VI, 15, 16.
अग्ने विश्वेभिरग्निभिः	II, 3, 11; IX, 24, 9; XIV, 52, 6.	III, 24, 4.
अग्ने शर्ध	III, 1, 4.	V, 28, 3.
अग्ने स क्षेपत्	XIV, 53, 7.	VI, 3.
अग्ने सुतस्य	XIV, 52, 5.	V, 51, 1—3.
असं पिव	VII, 2, 4; XI, 8, 3.	IV, 46, 1.
अग्ने दृढन्	VI, 4, 5.	X, 1—7*
अद्विरसः	III, 16, 5; VIII, 6, 12.	X, 14, 6.
अद्विरोभिः	VIII, 6, 13.	X, 14, 5.
अच्छा नः शीरशीचिषम्	X, 12, 16; XIV, 55, 2.	VIII, 71, 10—12, resp. 10—13.
अच्छा न इन्द्रम्	XII, 12, 6.	X, 43, 1—3.
अच्छार्थ वः	III, 20, 4; IV, 11, 6; VIII, 9, 5.	VII, 36, 9.
अच्छा वो अग्निमवसे	VII, 6, 1; X, 12, 16.	V, 25, 1—3.
अजातशत्रुम्	IX, 14, 3.	V, 34, 1—8.
अञ्जन्नि त्वाम्	V, 15, 2.	III, 8, 1.
अञ्जन्नि यम्	V, 9, 8.	V, 43, 7.
अतस्त्रिदिन्द्र णः	XI, 8, 3.	VIII, 92, 10—12.
अति द्रव	IV, 14, 15.	X, 14, 10—11.
अति विश्वाः	LX, 28, 7.	X, 97, 10.
अतो देवा अयन्तु नः	XIII, 7, 5.	I, 22, 16—21.
अत्रा पूष्यः प्रथमो भागो एति	XVI, 3, 30.	I, 162, 4 C.

* Comm. सप्त स्रक्तानि । एकोनपञ्चाशद्वचः ।

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अदग्निं	VI, 4, 7.	VIII, 103, 1—4.
असा नो देवः सवितः	VIII, 3, 8 ; XVIII, 22, 2.	V, 82, 4—6.
अथा हीन्द्र	IX, 4, 2.	VIII, 98, 7—12.
अधि इयोः	V, 9, 12 ; 13, 6.	I, 83, 3.
अधि वृषः	XVI, 11, 12.	VI, 45, 31—33.
अधुचत्	V, 10, 9.	VIII, 72, 16.
अध्वर्यवस्रज्जवांसः	III, 18, 5.	V, 43, 3.
अध्वर्यवो भरतेन्द्राय	IX, 7, 5 ; XII, 4, 8.	II, 14, 1 ; resp. 1—11.
अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोमम्	XVIII, 19, 5.	II, 14.
अध्वर्यो द्वावय	XII, 9, 11.	VIII, 4, 11. 12.
अध्वर्यो वीर प्र महे सुतानाम्	XIV, 3, 8. 9. 10. 11.	VI, 44, 13—15 ; 10—12 ; 16—18 ; i9 ff.
अनर्वाणं वृषभम्	XII, 12, 8.	I, 190.
अनसो जातः	X, 4, 14.	I, 152, 5—7.
अनागसः	IX, 27, 2.	V, 82, 6.
अनुत्तमा ते	XI, 2, 5.	I, 165, 9.
अन्तर्ध्वं जिघांसतः	XVIII, 11, 2.	X, 102, 3.
अन्तश्च प्रागाः	V, 14, 18.	VIII, 48, 2.
अप त्यम्	X, 5, 4.	VI, 51, 13.
अप नः शीघ्रचद्वसु	IV, 2, 9 ; (16, 5).	I, 97, 1—7.
अप प्राचः	XII, 3, 5 ; 13, 1.	X, 131, 1 resp. X, 131, 1—7.
अप स्रसुः	X, 10, 4.	VII, 71, 1—3.
अपाः पूर्वेषाम्	IX, 6 18.	X, 96, 13.
अपादित उदु नश्चिजतमः	XI, 11, 12.	VI, 38.
अपादु शिप्रान्सः	XVIII, 7, 11.	VIII, 92, 4—8.
अपाय्यस्य	IX, 11, 4.	II, 19, 1.
अपर्या	X, 10, 6.	VI, 32.
अपर्या पृषतमानि	XII, 5, 5.	VI, 32.
अपेत वीत	IV, 14, 7.	X, 14, 9.
असु मे वीम	VIII, 11, 3.	I, 23, 20.
अप्सग्ने	III, 5, 5 ; VIII, 11, 3 ; XIV, 57, 7.	VIII, 43, 9 ; resp. 9—11.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अबुभसु त्थे	XI, 9, 7.	X, 35.
अबोधि आर	XIV, 56, 11.	VII, 9, 1.
अभि तदेव	XII, 5, 3; 6, 1; XIII, 24, 18.	III, 38, 1—3 resp. 1—10.
अभि त्वं सेवश्	IX, 7, 4; X, 9, 13; XI, 14, 9.	I, 51.
अभि त्वा गीतमा गिरा	VI, 4, 1.	I, 78.
अभि त्वा देव	X, 4, 13; 11, 8.	I, 24, 3—5.
अभि त्वा देव सवितः	III, 13, 17; V, 10, 3; VII, 15, 3; XV, 22, (p, 192, 16.	I, 24, 3; resp. 3; resp. 3; resp. 3— 5.
अभि त्वा पूर्वपीतये	VII, 20, 3.	VIII, 3, 7. 8.
अभि त्वा इषभा	IX, 13, 1.	VIII, 45, 22—24.
अभि त्वा गुर	VII, 20, 3.	VII, 32, 22. 23.
अभि प्र गोपतिश्	IX, 13, 1; XVIII, 7, 15.	VIII, 69, 4—6.
अभि प्रवन्त	X, 12, 15; XIV, 57, 1. 2.	IV, 58, 8. 9.
अभि प्र वः	VII, 23, 4; XII, 9, 11.	VIII, 49, 1. 2.
अभी पतसदा भर	XVII, 8, 11.	VII, 32, 24—27.
अभुरेवः	VIII, 3, 2. 9.	IV, 54, 1; resp. 1— 6.
अभुरेकः	X, 6, 16; XI, 14, 27; XII, 6, 15.	VI, 31.
अमेव नः	VIII, 2, 9.	II, 36, 3.
अम्नयः	VI, 7, 10; XIV, 51, 11.	I, 23, 16—18.
अयं यज्ञः	X, 1, 10 (cf. XIII, 24, 18).	I, 177, 4.
अयं वां मधुसक्तमः	VI, 6, 8; IX, 20, 16.	I, 47, 1. 3. 5; resp. 1—8.
अयं वां सिचाववथा	VII, 2, 5; X, 3, 5; XII, 1, 3.	II, 41, 4; resp. 4— 15; resp. 4—6.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अयं वेगः	V, 9, 17; VIII 3, 15; XV, 3, 9.	X, 123, 1—5. 7. 8; resp. 1; resp. 1—5.
अयं सीमः	X, 10, 4.	VII, 29, 1—3.
अयं सीमश्चमू सुतः	X, 4, 5.	V, 51, 4. (?)
अयं च येन	X, 6, 9.	VIII, 76, 4—6.
अयं जायत	X, 8, 1.	I, 128.
अयं जायत मनुषो धरी- मणि	XVIII, 23, 11.	I, 128, 1—6.
अयं न इन्द्र सीमः	IX, 11, 1.	VIII, 17, 11—13.
अयं ते अस्तु चर्यतः	XVIII, 11, 3.	III, 44.
अयं ते मानुषे जने	IX, 11, 1.	VIII, 64, 10—12.
अयं ते योनिः	II, 11, 2; 17, 3.	III, 29, 10.
अयं देवाय	X, 9, 16.	I, 20, 1—3.
अयमग्निः सचक्षिणः	II, 11, 2.	VIII, 75, 4.
अयमग्निः सुवीर्यस्य	VI, 4, 7.	III, 16.
अयमिह	II, 11, 2.	IV, 7, 1.
अयं मित्राय	X, 8, 3.	I, 136, 4—6.
अया वाजसू	VI, 6, 15; XII, 5, 23; 12, 14.	} VI, 17, 15.
अया वाजं देवहितं सनेन अरा इवेत्	XVIII, 15, 6.	
अरूपचत्	VI, 10, 8.	V, 58, 5.
अर्धेन्नास्त्वा	V, 9, 25.	IX, 83, 8.
अर्धेन्नास्त्वा	II, 2, 18; III, 10, 4; VI, 4, 1; IX, 22, 5; 27, 2; X, 9, 17; XIV, 52, 11.	} V, 13, 1; resp. 1—6.
अर्धेन्नास्त्वा		
अर्धेन्नास्त्वा न अयसः	X, 11, 5.	VII, 90, 7.
अर्धेन्नास्त्वा	XI, 11, 12.	VI, 37.
अर्धेन्नास्त्वा	VII, 17, 8.	I, 104, 9.
अर्धेन्नास्त्वा	V, 9, 13.	II, 33, 10.
अय ते चेलाः	VI, 10, 11; VIII, 11, 5.	I, 24, 14.
अय इयः	XII, 25, 2.	VIII, 96, 13—15.
अय यत्तं शतक्रातो	XII, 5, 12.	X, 134, 4—6.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अवर्मेह इन्द्र	X, 7, 11; 8, 3.	I, 133, 6; resp. 6. 7.
अव सृज	III, 16, 7.	X, 16, 5.
अवितासि	X, 6, 9.	VIII, 36.
अविदद्दम्	VIII, 6, 11.	VI, 44, 7—9.
अविप्रो वा यदविभन्	XVIII, 8, 14.	VIII, 61, 9—18.
अग्रन्वती	IV, 15, 5; XVI, 13, 18.	X, 53, 8.
अग्राम तम्	III, 5, 8; IX, 23, 12.	VI, 5, 7.
अग्राम ते	III, 5, 6.	I, 114, 3.
अग्रं न जा	VI, 4, 1; XIV, 56, 6.	I, 27, 1—10; resp. 1—3.
अशायनाः	III, 18, 16.	X, 160, 5.
अश्विना यन्वरीरिषः	VI, 6, 1; VII, 10, 12.	I, 3, 1—3.
अश्विना वायना	IX, 20, 34.	III, 58, 7.
अश्विनावेह गच्छतस्	X, 4, 5.	V, 78, 1—3.
अश्वान् यत्सु	V, 11, 7; VI, 10, 3.	I, 91, 21.
असत्सु मे अरितः साभिदेमः	XVII, 9, 5.	X, 27.
असावि देवम्	VII, 17, 3.	VII, 21.
असावि सोम इन्द्र ते	XII, 26, 8; XVIII, 18, 4.	I, 84, 1—3; resp. 1—6.
असावि सोमः पृथङ्गम	VII, 23, 7.	X, 104.
असुनीवे	XVI, 13, 14.	X, 59, 5—7.
असन्वाह्याम्	V, 14, 19; VI, 10, 11; IX, 2, 3.	VIII, 42, 1; resp. 1—3.
अस्त्रावि मन्त्र	XVI, 21, 27.	VIII, 52, 9. 10.
अस्त्रि सोमो अग्रं सुतः	XIII, 7, 2.	VIII, 94, 4—9.
अश्वेव सु प्रतरस्	IX, 3, 4; XII, 12, 5,	X, 42, 1—10; resp. 1—3.
अश्वरि नो गार्हपत्यानि सन्	IV, 12, 10.	VI, 15, 19 C.
अश्वभ्यं तद्विषः	VI, 10, 10.	II, 38, 11.
अश्या अश्या इदम्सः	XVIII, 11, 2.	} VI, 42, 4.
अश्या अश्वे	X, 6, 14; XII, 4, 9.	

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
बला रदु	X, 11, 7.	} I, 61.
बला रदु प्र तवसे	XII, 4, 17.	
बलाकममे अध्वरम्	III, 10, 4; IX, 22, 5; 27, 2.	V, 4, 8.
बलाकमच पितरस्य आसन्	XII, 11, 14.	IV, 42, 8—10.
बल्लिग्पदे	XIII, 29, 13.	II, 35, 14.
बल्ल पिबतम्	V, 10, 21.	VIII, 5, 14.
बल्ल प्रत्ताम्	II, 11, 2.	IX, 54, 1.
बल्ल मदे पुह वर्षांसि	IX, 12, 4.	VI, 44, 14.
बल्ल वामस्य पक्षितस्य शीतुः	XVIII, 22, 7.	I, 16 4.
बल्ल वि खयग्रसरम्	X, 3, 12; 8, 12.	V, 82, 2. 3.
बल्लं वद्रेभिः	VI, 11, 11.	X, 125, 1—6.
बल्लं दां गृहते	IX, 16, 3.	X, 49.
बल्लं च लं च	XVI, 18, 12.	VIII, 62, 11.
बल्लं भुवम्	IX, 11, 3; X, 4, 11; 11, 7.	X, 48.
बल्लस्य कथ्यम्	X, 8, 15.	VI, 9.
बा कलया अनूयत	VII, 15, 8.	IX, 65, 14.
बा कलयेषु भावति	VII, 15, 8.	IX, 17, 4.
बागन्द्रेः	V, 6, 7.	IV, 53, 7.
बा गोमता	X, 9, 4; XV, 8, 16. 17.	VII, 72, 1—3; resp. 72. 73.
बाग्निं न सृष्टिभिः	X, 5, 2; XVIII, 23, 7.	X, 21; resp. 21, 1—6.
बाग्निरगामि	XII, 11, 16.	VI, 16, 19—21.
बा वा ये	III, 12, 8.	VIII, 45, 1.
बा वा ये बाग्निमित्यते	XII, 11, 20; XVIII, 7, 6.	VIII, 45, 1—3; resp. 1—14.
बा वर्षषिप्राः	XVII, 9, 5.	I, 177.
बा दू न दन्त्र सुमन्तम्	VII, 15, 3; IX, 12, 1.	VIII, 81, 1; resp. 1—3.
बा दू न दन्त्र संद्राक्	IX, 13, 2.	III, 41.
बा दू न दन्त्र हचचम्	IX, 12, 1; XVIII, 13, 4.	IV, 32, 1—3; resp. 1—21.
बा दू भर	III, 2, 5.	III, 36, 9.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigvedo.</i>
आ ते अग्न इधीमहि	XII, 10, 11.	V, 6, 4.
आ ते अग्न ऋचा	XII, 10, 11.	V, 6, 5—7.
आ ते पितः	IV, 20, 2; VI, 11, 10; VIII, 6, 3.	II, 33, 1—15; resp. 1—6: resp. 1.
आ ते बल्यो मनो यमत्	IX, 23, 12; XII, 11, 16.	VIII, 11, 7; resp. 7—9.
आ ते शुश्रो इषभः	VI, 10, 7.	VI, 19, 9.
आत्मन्वत्	V, 10, 8.	IX, 74, 4.
आ लश्चवा गृहि	IX, 16, 1.	VIII, 82, 4—6.
आ ला गिरः	X, 5, 4.	VIII, 95, 1—3.
आ ला गिरो रघीरिव	XVIII, 18, 13.	VIII, 95, 1—9.
आ ला जुषः	X, 7, 3.	I, 134, 1.
आ ला रथं यथोतये	VII, 19, 8; XV, 2, 5; XVII, 9, 2.	VIII, 68, 1—3.
आ ला वृक्षन्तु हरयः	VII, 4, 1; IX, 5, 4; XI, 7, 4.	I, 16, 1—9; resp. 1—3.
आ ला विशन्वाशवः	IX, 19, 3.	I, 5, 7—9.
आ ला विशन्विन्दवः	IX, 19, 3; XVIII, 7, 12.	VIII, 92, 22—24; resp. 22—33.
आ ला सवसम्	XII, 9, 11.	VIII, 1, 24—25.
आ लंता नि वीदत	IX, 16, 1.	I, 5, 1—3.
आदङ्गिराः प्रथमं इधिरे वयः	XVIII, 6, 5.	I, 83, 4—6.
आ दग्भिः	V, 10, 8.	VIII, 72, 8.
आदह सधाम्	IX, 17, 2.	I, 6, 4—10.
आदित्यानामवसा	VIII, 1, 4.	VII, 51, 1.
आदित्यासा अदितिः	VIII, 1, 6.	VII, 51, 2.
आ देवानाम्	III, 3, 3.	X, 2, 3.
आ देवो यातु	VI, 10, 10.	VII, 45, 1.
आ देवो यातु सविता सु- रतः	X, 5, 23; XVI, 1, 21.	VII, 45, 1—4; resp. 1.
आ देवा	VI, 10, 5.	VII, 97, 2.
आ धूर्ध्वं	IX, 6, 1.	VII, 34, 4.
आ धूर्ध्वं	X, 13, 13; XII, 3, 23; XVIII, 15, 6.	VII, 34, 4.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
आ सेजवः	VI, 7, 7.	V, 43, 1.*
आ न इन्द्रो दूरात्	X, 2, 5.	IV, 20.
आ न इन्द्रो दूरादा न आसात्	XII, 3, 9.	IV, 20.
आ नः क्षुत उप वाजेभि- रुती	XII, 3, 13,	IV, 29.
आ नक्षे गन्तु मत्सरः	XVIII, 18, 4.	I, 175, 2—5.
आ नूनमश्विनोर्ध्वपिः	V, 10, 11.	VIII, 9, 7.
आ नो अग्ने सुचेतुना	III, 16, 24.	I, 79, 9.
आ नो गन्तव्य	VII, 11, 2; XII, 2, 15.	V, 71.
आ नो गोमन्तव्य	XI, 3, 3.	VIII, 5, 10—12.
आ नो दिवा वृद्धतः पर्व- तादा	VI, 10, 2.	V, 43, 11.
आ नो देव	X, 9, 4.	VII, 30, 1—3.
आ नो देवः सविता चाय- साणः	VI, 10, 10.	VI, 50, 8.
आ नो वरिः	XII, 2, 14.	X, 35, 10.
आ नो भद्राः	VIII, 3, 16; X, 13, 18; XI, 15, 9; XV, 3, 1; XVIII, 22, 8.	I, 89, 1—8. 10; resp. 1—10.
आ नो भर दक्षिण	VII, 15, 3.	VIII, 81, 6.
आ नो मिषाववणा	VII, 11, 2; XI, 8, 3; XII, 1, 3.	III, 62, 16—18; resp. 16.
आ नो मिषाववणा†	VIII, 12, 7.	VII, 65, 4.
आ नो यज्ञं दिविस्युषस्य	X, 6, 6; XIV, 57, 5.	VIII, 101, 9. 10.
आ नो वायो	X, 6, 6; XIV, 57, 5.	VIII, 46, 25; resp. 25—26.
आ नो विश्वाभिरुतिभिः	V, 9, 21; VI, 6, 4; X, 5, 4.	VIII, 8, 1—3; resp. 1—23.
आ नो विश्वाभिरुतिभिः सजोषाः	VI, 10, 7.	VII, 24, 4.

* According to the Commentary.

† Comm. स्वयजदिति। अत्रयमापि विदुप्रायात्

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
आ ने विशासु इत्यः	X, 6, 6; XVIII, 10, 9.	VIII, 90, 1—3; resp. 1—6.
आ ने विश्वे सजोषसः	XII, 6, 12; XVIII, 10, 12.	VIII, 54, 3. 4.
आपूर्णा अस्स	VII, 17, 11.	III, 32, 15.
आपो अस्मान्	IV, 15, 4.	X, 17, 10.
आपो न देवीः	VI, 7, 6.	I, 83, 2.
आपो रेवतीः	VI, 3, 11; IX, 20, 7.	X, 30, 12.
आपो हि ष्टा	IV, 11, 6; 15, 3; VIII, 6, 7; 7, 12. 20; IX, 28, 6; XIV, 57, 7.	X, 9, 1—3; resp. 1—9; resp. 1.
आ प्यायस्स	I, 15, 4.*	I, 91, 16.
आ प्यायस्स सनेतु ते	VII, 5, 17; 15, 4.	I, 91, 16; resp. 16—18.
आ प्र द्रव परावतः	XVIII, 13, 7.	VIII, 82, 1—7.
आ भाति	V, 9, 23; VI, 6, 6; XV, 8, 14.	V, 76, 1—5; resp. V, 76. 77.
आ मन्द्रेन्द्र	XII, 9, 11.	III, 45, 1. 2.
आ मन्द्रेन्द्र हरिभिः	IX, 5, 9; XVIII, 11, 3.	III, 45, 1—3; resp. 1—5.
आमासु पक्रमैरय	XVIII, 11, 2.	VIII, 89, 7.
आ मित्रे ववसे	X, 4, 5.	V, 72, 1—3.
आ ने इवस्	VI, 6, 2; XV, 8, 13.	VIII, 85.
आ यं इस्ते न खादिनस्	III, 13, 17.	VI, 16, 40.
आयं गौः	X, 13, 21. 27; XIII, 11, 2. 5.	X, 189, 1—3.
आ यज्ञैः	XI, 11, 7.	V, 17, 1—4.
आ यज्ञः पत्नीः	X, 7, 7.	VII, 34, 20.
आ यन्त्यतन्नि	IX, 6, 15.	VIII, 69, 10.
आं थालिन्द्रा(र्वसे	X, 2, 4.	IV, 21.

* Comm. आ प्यायस्स सनेतु ते पुरोनुवाक्याः— आ प्यायस्स सदिक्कमेत्येषा न भवति । जायसीरहितत्वात् । अप्राथम्याच्च । एवमपि सति प्रावक्षीचे सकलपादपाठः । अनेनैव क्रमेण तत्र तिष्ठो मा भवन्निति । ननु आप्यायितवतीनामिति तत्रोक्तोः कथं संदेहः । आपोहिष्ठीयाभिरितिवदाशङ्कोत । सोमाप्यायने तु सोम विश्वेभिरंशुभिरिति सिद्धात् सुतरामाशङ्कोत । तस्मात्सकलपादपाठः ।

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
आ याहि ह्यवाम	XII, 4, 13.	VIII, 62, 4—6.
आ याहि वमसा सह	X, 9, 16; XVIII, 15, 3.	X, 172.
आ याहि सुपुन	VII, 12, 1. 2; XII, 1, 4.	VIII, 17, 1—13 resp. 1—3.
आ याह्यद्रिभिः	X, 4, 5.	V, 40, 1—3.
आ याह्यद्रिभिः सुतम्	XVIII, 12, 6.	V, 40, 1—3.
आ याह्यर्वाह्	XI, 4, 9.	III, 43.
आ याह्यर्वाहुप वन्धुरिहाः	XVIII, 19, 6.	III, 43.
आ वद्रासः	X, 6, 20; XI, 6, 8.	V, 57.
आ व रन्ध्रं त्रिविं यथा	XVIII, 13, 5.	I, 30, 1—5.
आ वां रथः	X, 7, 4; 8, 3.	I, 135, 4; resp. 4—6.
आ वां रथो रोदसी बह्व- धानः	VI, 6. 6.	VII, 69—74.
आ वां राजानो	IX, 2, 5; XII, 10, 5.	VII, 84; resp. 1—3.
आ वां वाहिष्ठः	XI, 6, 2.	VIII, 26, 4—6.
आ वां सहस्रम्	X, 6, 6; XI, 6, 2.	IV, 46, 3—5.
आ वां धियः	X, 7, 3.	I, 135, 5.
आ वामुपस्थम्	V, 13, 8.	II, 41, 21.
आ वां भिन्नावहणा	VIII, 12, 7.	I, 152, 7.
आ वायो भूष	X, 10, 4; 11, 5.	VII, 92, 1; resp. 1. 3. 5.
आ विश्वदेवम्	IX, 26, 3; X, 3, 13; XVI, 1, 21.	V, 82, 7; resp. 7—9.
आ विश्वदारा	X, 11, 5.	VII, 70, 1—3.
आ वृत्रहणा	VI, 10, 9.	VI, 60, 3.
आ वृत्रस्य पुण्ड्रवसो	XVIII, 8, 13.	VIII, 61, 3—6.
आ वेधसम्	VI, 10, 5.	V, 43, 12.
आ वो राजानम्	XIV, 57, 3.	IV, 3, 1.
आ वो वचन्तु	VIII, 2, 8.	I, 85, 6.
आ शर्म	X, 11, 8.	VIII, 18, 16—19.
आ शुभा	X, 12, 8.	VII, 68, 1—3.
आशुः शिशानः	VIII, 15, 10.	X, 103.
आशुवन्धुर्ष	XII, 26, 6.	I, 10, 9—11.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
आश्विनावसावत्या	VI, 6, 2.	I, 30, 17—19.
आ स रतु य ईवदा	XVI, 11, 24.	VIII, 46, 21 ff.
आ सत्यो यातु	X, 11, 7; XI, 14, 11; XII, 3, 13.	IV, 16.
आ सत्यो यातु मघवाँ ऋ- जीवी	XVIII, 19, 8.	IV, 16.
आ सुते सिद्धत त्रियम्	V, 10, 11.	VIII, 72, 13.
आहं पिष्टन्	III, 16, 6.	X, 15, 3.
इच्छन्ति वा	XII, 5, 22.	III, 30.
इक्षामग्ने	V, 19, 9.	III, 1, 23.
इक्षायाम्वा	III, 14, 11.	III, 29, 4.
इत्या हि सोमे	X, 6, 9; XII, 5, 11.	I, 80, 1—16; resp. 1 —3.
इत्या हि सोम इक्षद्	XVIII, 6, 4.	I, 80, 1—3.
इदं वसो सुतम्	IX, 14, 1.	
इदं वसो सुतमन्वः	VII, 19, 9; XVII, 9, 3.	} VIII, 2, 1—3
इदं विव्युः	I, 8, 8, XV, 8; 11. 12.	I, 22, 17; resp. 16— 21.
इदं ह्यन्वोजसा	IX, 15, 1; XVIII, 7, 15.	III, 51, 10—12.
इदं त रर्कं पर ऊ त एकम्	XVIII, 1, 8.	X, 56, 1.
इदं ते पात्रं समवितमिन्द्र	IX, 14, 3.	X, 112, 6.
इदं ते सोम्यं मधु	VII, 4, 3.	VIII, 65, 8.
इदं त्यत्याचम्	IX, 10, 4.	VI, 44, 16.
इदमापः	I, 12, 8; V, 18, 12.	I, 23, 22—24.
इदमित्या	X, 8, 14; XII, 8, 2; 9, 6.	X, 61.
इन्द्र इत्योमपाः	X, 3, 6.	VIII, 2, 4—6.
इन्द्र इत्योमपा एकः	XVIII, 7, 4.	VIII, 2, 4—27.
इन्द्र इषे	X, 11, 8.	VIII, 93, 34.
इन्द्र ऋभुभिर्वाजवक्त्रिः	VIII, 2, 5; XIV, 3, 12.	III, 60, 5; resp. 5— 7.
इन्द्रं वर्यं मद्याधने	IX, 26, 3.	I, 7, 5.
इन्द्रं वर्धेन्नु	IX, 18, 1.	VIII, 13, 16—18.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana</i>	<i>Rigveda.</i>
इन्द्रं विद्याः	XI, 11, 12; XII, 26, 1.	I, 11, 1—8; resp. 1 —3.
इन्द्रं विद्या अवीरुधम्	XVIII, 18, 3.	I, 11, 1—8.
इन्द्रं वृषाय वृषावे	XVIII, 6, 2; 12, 3.	VIII, 12, 22; resp. 22—24.
इन्द्रं नो विचतः	I, 8, 14; IX, 27, 2 (Comm.)	1, 7, 10.
इन्द्रं खव	XII, 4, 21; XIV, 24, 4; 33, 22.	X, 89
इन्द्रः किल	XI, 14, 3.	X, 111, 3.
इन्द्रः पूर्भिर्दु	VII, 23, 6.	III, 84.
इन्द्रः सुतेषु धीनेषु	IX, 18, 1; XVIII, 12, 1.	VIII, 13, 1—3; resp. 1—33.
इन्द्रं क्रतुम्	IX, 20, 24; XII, 9, 16.	VII, 32, 26. 27.
इन्द्रं क्रतुविदम्	VII, 12, 4.	III, 40, 2.
इन्द्रं खवम्	III, 1, 3; VI, 10, 7.	X, 180, 3.
इन्द्रं खोडम्	XII, 9, 16.	VI, 46, 5. 6.
इन्द्रं तुभ्यमिन्द्रायम्	XI, 12, 5.	VI, 44, 10—19.
इन्द्रं विधातु	X, 4, 10.	VI, 46, 9. 10.
इन्द्रं विधातु वरवम्	VI, 13, 3.	VI, 46, 9.
इन्द्रं मा वृषभम्	VII, 4, 7; 12, 3; IX, 9, 2.	III, 40, 1; resp. 1— 9.
इन्द्रं वृष	XI, 9, 9.	X, 100.
इन्द्रं नरः	VI, 10, 7; X, 11, 5.	VII, 27, 1; resp. 1— 3.
इन्द्रं नैदीयं रश्मि	VII, 19, 10; XII, 6, 12 etc.	VIII, 53, 5. 6.
इन्द्रं पिब तुभ्यं सुतो मदाय	XI, 10, 7.	VI, 40.
इन्द्रं मरुतः	VII, 19, 2; X, 5, 8.	III, 51, 7; resp. 7— 9.
इन्द्रं मरुत इव पाणि सो- मम्	XIV, 3, 6.	III, 51, 7—9.
इन्द्रमिन्द्राग्निः	VII, 14, 1; XII, 1, 4; XVIII, 2, 2.	I, 7, 1—3.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
इन्द्रमिन्द्राधिगो वृषद्	IX, 10, 1; XIII, 7, 5.	I, 7, 1—3; resp. 1—10.
इन्द्रमिद्वतातये	X, 5, 18.	VIII, 3, 5. 6.
इन्द्रमीशानमीजसा	XII, 26, 1.	I, 11, 8. 6. 7.
इन्द्र वलिषु	IX, 10, 2.	I, 7, 4—10.
इन्द्रवायू इमे	VII, 2, 2; 10, 10.	I, 2, 4; resp. 4—6.
इन्द्रश्च वायवेषां सुतानाम्	X, 4, 5.	V, 51, 6. 7.
इन्द्रश्च वायवेषां सोमाम्नाम्	X, 5, 4.	IV, 47, 2—4.
इन्द्रश्च सोमम्	VIII, 2, 7.	IV, 50, 10.
इन्द्र सोमं सोमपते	X, 3, 8; XIV, 33, 22.	III, 32.
इन्द्र सोममिमं पिब	XII, 5, 9.	X, 24, 1—3.
इन्द्र सोमं पिब ऋतुना	VII, 8, 5.	VII, 15, 1 ff.
इन्द्रस्य नु वीर्याधि	VII, 20, 8; X, 13, 14; XVIII, 19, 2.*	I, 32.
इन्द्रा को वां वरुणा	XII, 11, 22.	IV, 41.
इन्द्राग्नी ऋवसा	I, 8, 11; XII, 2, 8.	VII, 94, 7; resp. 7—9.
इन्द्राग्नी आ गतं सुतम्	VII, 13, 1. 2. 4; XII, 1, 5.	III, 12, 1—10, resp. 1—3.
इन्द्राग्नी शुवं सु नः	XVIII, 16, 1.	VIII, 40.
इन्द्राग्नी युवामिमे	XII, 1, 5.	VI, 60, 7—9.
इन्द्रा नु पूषथा	VI, 11, 1.	VI, 57.
इन्द्रापूष्योः प्रियमप्येति	XVI, 3, 32.	I, 162, 2D.
इन्द्राय मद्दने सुतम्	IX, 10, 1; XVIII, 6, 2.	VIII, 92, 19—21.
इन्द्राय वाम मायत	IX, 5, 9; XII, 12, 12; XVIII, 13, 10.	VIII, 98, 1—3; resp. 1—12.
इन्द्राय सोमाः प्रदियो वि- दानाः	VII, 17, 10.	III, 36, 2.
इन्द्राय हि स्यौः	X, 7, 11; XII, 3, 12.	I, 131, 1; resp. 1—3.
इन्द्रा याद्वि विचभानो	VII, 10, 13.	I, 3, 4—6.
इन्द्रायैन्दो मरुतवे	VII, 15, 16.	IX, 64, 22—24.

* According to the Comm.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
इन्द्रावचना मधुसक्तमस्य	IX, 2, 6.	VI, 68, 11.
इन्द्रावचना युवमध्वराय	XII, 10, 8. 12; 11, 15.	} VII, 82.
इन्द्रावचना युवमध्वराय नः	IX, 2, 4; XIV, 35, 2.	
इन्द्रावचना सुतपौ	VIII, 2, 6.	VI, 68, 10.
इन्द्राविष्णु पिबतम्	VIII, 2, 10.	VI, 69, 7.
इन्द्राविष्णु मदपती मदा- नाम्	IX, 4, 7.	VI, 69, 3.
इन्द्रे अग्ना	VII, 14, 1.	} VII, 94, 4—6.
इन्द्रे अग्ना नमो वृषत्	XII, 1, 5.	
इन्द्रेण सं हि	XII, 1, 4; XVIII, 2, 2.	
इन्द्रेण मसि	IX, 14, 1. 2.	I, 9.
इन्द्रो दधीचः	IX, 6, 11; XII, 1, 4; XVIII, 2, 2.	I, 84, 13—15.
इन्द्रो मदाय	X, 6, 16; XII, 4, 12; XII, 7, 6.*	I, 81, 1—9; resp. 1 —3; resp. I, 81, 1—9; 82, 1—5.
इन्द्रो रथाय	X, 11, 6; XI, 4, 8.	V, 31.
इन्द्रो राजा	VI, 10, 7.	VII, 27, 3.
इमं यज्ञम्	III, 12, 5.	I, 91, 10.
इमं यम	VIII, 6, 13.	X, 14, 4.
इमं खीमम्	IV, 2, 10; VIII, 2, 11; X, 8, 15.	I, 94, 1—16; resp. 1.
इमं जीवेभ्यः	IV, 16, 5.	X, 18, 4.
इमं नु मायिनम्	X, 5, 8.	VIII, 76, 1—3.
इमं नो यज्ञम्	V, 18, 1; X, 12, 15; XV, 1, 25.	III, 21.
इममिन्द्र सुतं पिब	XI, 11, 19; XII, 26, 7. 8.	I, 84, 4. 5; resp. 4— 6.
इममूष	X, 6, 2. 20.	VI, 15, 1—9.
इममपु वो अतिथिमवर्षुषम्	XIV, 57, 9.	VI, 15, 1—4.
इमं मचे विदध्याय	XV, 3, 2.	III, 54.

* Comm. इन्द्रो मदायेति चतुर्दश

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
इसं ते वचस	III, 14, 5; IX, 26, 3 (Comm.)	I, 25, 19.
इमा अग्नि प्र सोमसः	XII, 11, 20.	VIII, 6, 7—9.
इमा उ मा	XI, 5, 1.	} VI, 21.
इमा उ मा पयतमस्य	X, 10, 5; XIV, 24, 4; 60, 2; 71, 3.	
इमा उ मा पयतमस्य सा- शार्धं वीरे इमा वयसो	XIV, 50, 2.	} VIII, 3, 3. 4.
इमा उ मा पुक्ववो	XI, 11, 11.	
इमा उ मां दिविहवः	VI, 6, 8; X, 6, 6.	VII, 74, 1—6 resp. 1—3.
इमा उ मां अमवः	XII, 11, 24.	III, 62, 1—3.
इमा जुजानाः	II, 4, 4; VI, 10, 2.	VII, 95, 5.
इमा गारीः	IV, 16, 6.	X, 18, 7.
इमानि मां भात्रधेवाणि	XII, 11, 17.	VIII, 59, 1—5.
इमा नु कम्	X, 10, 7; XII, 12, 14.	} X, 157.
इमा नु कं भुवना वीवधान	XVIII, 15, 2.	
इमां ते धियम्	IX, 17, 3; X, 10, 6.	I, 102, 1—10.
इमां धियं शिञ्जमावस्य	V, 6, 8; VI, 10, 11.	VIII, 42, 3.
इमाम् वु	VII, 24, 5.	III, 86.
इमां ते अग्ने समिधम्	V, 11, 2. 10.	II, 6, 1—3.
इमा वजाय	IV, 20, 2.	I, 114.
इमा वजाय शिरधन्वने	IV, 20, 2.	VII, 46.
इमे विप्रस्य	VI, 4, 1.	VIII, 48.
इमो अग्ने	II, 2, 15.	VII, 1, 18.
इयं या नो अर्धिवी	XVIII, 11, 2.	VIII, 101, 13.
इयं वामस्य	III, 12, 7.	VII, 94, 1.
इयं वामस्य सन्मनः	VII, 13, 4; XII, 1, 5.	VII, 94, 1—9; resp. 1—3.
इयं ते नववी	XIV, 56, 6.	VIII, 74, 7—9.
इयमददात्	X, 5, 4; 6, 6; 8, 8.	VI, 61, 1—3.
इह महारम्	I, 15, 4.	I, 13, 10.
इवेन्द्राग्नी उप कवे	VII, 13, 8; XII, 2, 18.	I, 21, 1—5; resp. 1 —6.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
इदेव वः	III, 13, 14.	VII, 59, 11.
इदेव वः	X, 2, 7.	III, 60.
इद्योप यात	VIII, 2, 3.	IV, 35.
ईक्षिन्वा वि	VI, 4, 9.	VIII, 23.
ईले च ज्ञा	IX, 23, 12.	III, 1, 15.
ईलेषः	I, 4, 8.	III, 27, 13—15.
ईले यावाश्चिनी	V, 9, 24; VI, 6, 12.	I, 112.
उद्यो जज्ञे	XI, 7, 7.	VII, 20.
उच्चात्ताय	VII, 4, 10.	VIII, 43, 11.
उच्छिष्टं चम्बोर्भर	XV, 23 (p. 193, 11. 12).	I, 28, 9: 5—8.
उच्छ्रयस वनस्यते	V, 15, 8.	III, 8, 3.
उच्छ्रमाजा	IV, 15, 8.	X, 18, 12.
उच्छ्रस	IV, 15, 8.	X, 18, 11.
उत ग्रा ज्ञान्	I, 15, 4.	V, 46, 8.
उत ज्ञानदिने सदि	II, 2, 14; IX, 27, 2. (Comm.)	VIII, 67, 10.
उत देवा अवरहितम्	XVI, 13, 4.	X, 187.
उत नः प्रिया	X, 4, 5; 8, 4; XI, 6, 2.	VI, 61, 10—12.
उत नो देवदितिः	XI, 6, 2.	VIII, 25, 10—12.
उत नो प्रसन्नविष	III, 7, 5.	III, 13, 6.
उत नो ऽद्विबुधः श्रुचोतु	VIII, 6, 8.	I, 186, 5.
उत जुवन्तु जनावः	III, 13, 17.	I, 74, 3.
उत माता वृद्धिवा	X, 7, 12.	X, 64, 10.
उत वां विष्णु	III, 8, 19.	I, 153, 4.
उत स्या नः परस्मती वीरा	X, 3, 5; 6, 7.	VI, 61, 7—9.
उत स्या नः परस्मती जु- वाया	X, 10, 4; XVII, 8, 10.	VII, 95, 4—6.
उत्तिष्ठताव पश्यत	VII, 16, 2. 3. 4; X, 13, 6.	X, 179, 1. 2. 3; resp. 1.
उत्तिष्ठन्नो जया	X, 13, 6.	VIII, 76, 10.
उत्तिष्ठन्नो जया च	XII, 1, 4; XVIII, 2, 2; 7, 15.	VIII, 76, 10—12.
उत्तिष्ठ प्रसन्नस्यते	IV, 16, 7; V, 10, 9; 14, 9; X, 3, 7.	I, 40, 1. 2; resp. 1

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
उत्पूर्वयाणं ह्यपता	XIV, 49, 3.	VI, 18, 13 D (Cf. तम हृदि).
उत्ते सन्नामि	IV, 15, 8.	X, 18, 13.
उत्ता मन्दन्, लोमाः	XVIII, 13, 6.	VIII, 64.
उत्सूर्यो नृचदचींषि	XI, 13, 26.	VII, 62, 1.
उदग्ने शुचयः	II, 2, 10; III, 19, 11.	VIII, 44, 17.
उदप्रुतः	IX, 3, 4; XII, 12, 9.	X, 68.
उदिग्नस्य रिषन्ते	VII, 24, 3; XII, 4, 22; XVIII, 8, 10.	VII, 32, 12. 13; resp. 12—16.
उदीरताम्	III, 16, 5; VIII, 6, 12; 7, 16; [XIV, 57, 11.]	X, 15, 1; resp. 1—3.
उदीरय	III, 13, 12.	V, 42, 3.
उदीराथाम्	VI, 6, 2; XV, 8, 13.	VIII, 73, 1—18; resp. 1—9.
उदीर्ष्व नारी	XVI, 13, 13.	X, 18, 8.
उदीर्ष्वीतः पतिवती	XVI, 13, 13.	X, 85, 21.
उदीर्ष्वीतो विन्नावषी	XVI, 13, 13.	X, 85, 22.
उदुत्तमं वषथ	VI, 10, 11; VIII, 11, 5.	I, 24, 15.
उदु त्यं जातवेदसम्	IX, 20, 21; XVIII, 2, 2. 3. 5.	I, 50, 1—9; resp. 1—3.
उदु त्यद्गर्तम्	XI, 13, 27; XIII, 8, 2.	VII, 66, 14. 15.
उदु त्ये मधुमत्तमाः	VII, 23, 5; XII, 4, 22.	VIII, 3. 15. 16.
उदु त्रष्ठाणि	VII, 23, 8; XII, 4, 3; XVIII, 19, 9.	VII, 23.
उदु ष्य देवः सविता इ- मूनाः	X, 6, 18.	VI, 71, 4—6.
उदु ष्य देवः सविता सवाय	X, 8, 14.	II, 38.
उदु ष्य देवः सविता वि- रष्यथा	V, 10, 12; X, 4, 14; XIV, 3, 12.	VI, 71, 1; resp. 1—3.
उद्देदिभि	VII, 12, 4; IX, 11, 2; XII, 2, 7.	VIII, 93, 1—3; resp. 1—33.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
उद्देदभि अतामघम्	XVIII, 2, 2.	VIII, 93, 1—3.
उद्यत्यः	IX, 14, 3.	V, 31, 3.
उद्यद्भस्त्र	IX, 6, 18.	VIII, 69, 7.
उद्वयम्	IV, 13, 1.	I, 50, 10.
उद्दां चक्षुः	X, 9, 4.	VII, 61, 1—3.
उद्दां चक्षुर्वेदेष सुप्रतीकम्	XIV, 35, 2.	VII, 61.
उप क्रमसा भर	VII, 15, 3.	VIII, 81, 7.
उप ते स्तोमान्	IX, 26, 3 (Comm.)	I, 114, 9.
उप लाम्ने	II, 12, 2; V, 14, 11.	I, 1, 7—9.
उप ला जामयः	XIV, 52, 5.	VIII, 102, 13—15.
उप ला जुङ्गः	II, 2, 17.	VIII, 44, 5.
उप नः सुतमा गतम्	VII, 11, 4.	V, 71, 3.
उप नः सुतमा गदि सोम-	IX, 18, 3.	III, 42.
उप नो हरिभिः [मिन्द्र	X, 8, 9; XI, 9, 3.	VIII, 93, 31—33.
उपप्रयन्तो चध्वरम्	II, 11, 2; VI, 4, 1; X, 2, 2; XIV, 51, 12.	I, 74, 1; resp. 1—9; resp. 1. 2.
उप प्रागान्	XVI, 3, 23.	I, 163, 12. 13.
उप प्रियम्	V, 14, 16.	IX, 67, 29.
उपसद्याय	V, 11, 1. 11; VI, 4, 1.	VII, 15, 1—3; resp. 1—15.
उप सक्तेषु	XII, 2, 20.	VIII, 72, 15.
उपक्रताः	III, 16, 6.	X, 15, 5.
उप ऋये	V, 10, 1.	I, 164, 26.
उपो बरसे	VI, 5, 6.	VII, 77—80.
उपो षु ष्टणुहि	III, 17, 2.	I, 82, 1.
उभयं ष्टणवत्	VII, 20, 7; XII, 5, 19; XVI, 21, 27.	VIII, 61, 1. 2; resp. 1—4.
उभा देवा दिविष्मता	X, 3, 5.	I, 23, 2. 3.
उभा पिबतम्	V, 10, 18; IX, 20, 32.	I, 46, 15.
उभा वाम्	II, 11, 2; VI, 10, 9.	VI, 60, 13.
उभे यदिन्द्र	XII, 3, 10.	X, 134, 1—3.
उभं यज्ञाय	XII, 26, 4.	VII, 99, 4—6.
उभं हि राजा	III, 14, 20; VIII, 10, 2.	I, 24, 8.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
उदं नः	VI, 10, 7; IX, 6, 1; 26, 3; XI, 14, 18; XII, 5, 2.	} VI, 47, 8.
उदं नो लोकात्मन्नेवि वि- द्वान्	XVIII, 4, 1.	
उरोह रन्द्र राधसः	XVIII, 18, 7.	V, 38, 1. 2.
उरो महान्	III, 5, 5.	III, 1, 11.
उर्वी इष्वी	III, 12, 9.	I, 185, 7.
उरना यत्प्रसौरयानम्	XIV, 27, 18.	V, 29, 9 A (Cf. चर्यना).
उरन्मत्स्रा	III, 16, 23.	X, 16, 12.
उरन्नु व वः	VII, 22, 6.	IV, 20, 4.
उवसः पूर्वाः	XV, 3, 2.	III, 55.
उवसश्चिपव्	VI, 5, 10.	I, 92, 13—15.
उवासानत्ता	XI, 9, 10; 12, 17.	X, 36.
उवो भङ्गेभिः	VI, 5, 4.	I, 49.
उर्ध्वं ऊ व वः	V, 15, 3.	I, 36, 13.
उर्ध्वं ऊ वु वो अध्वरस्य	XIV, 56, 2. 3.	IV, 6, 1—9. 10. 11.
उोतर		
उर्ध्वी अग्निः	X, 11, 5.	VII, 39, 1—3.
उर्ध्वी नः	V, 15, 3.	I, 36, 14.
ऊजीवी वस्ती	VII, 23, 9.	V, 40, 4.
ऊजुवीती	X, 9, 16.	I, 90, 1—5.
ऊजुवीती नः	XII, 2, 14.	I, 90, 1.
ऊतस्य हि सुवधः (पाद)	XIV, 16, 10.	IV, 23, 8 (Cf. ऊवत् नवत्).
ऊतुर्जनिषी	IX, 4, 3; XI, 14, 10. 22; XII, 26, 12.	II, 13, 1—13; resp. 1—9.
ऊतेन यो	III, 8, 19; IX, 27, 2.	I, 23, 5.
ऊधमित्रा	X, 6, 6.	VIII, 101, 1. 2.
ऊधुर्विष्वा	X, 6, 18.	IV, 34.
रतम् लं द्रव क्षिपः	VII, 15, 7*	IX, 15, 8.
रतं अजन्ति नर्चस्	VII, 15, 7.	IX, 15, 7.

* Comment: तुस्यप्रतीकले प्रायस्मेन व्यवस्था. It remains doubtful, whether the verses have been arranged in the S'āṅkhāyana S'ākha in the same order as in the S'ākala S'ākha.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
एता उ त्वाः	VI, 5, 12.	I, 92, 1—4.
एतायाम्	XI, 8, 5.	} I, 33.
एतायामो गन्धन्वा इन्द्रम्	XIV, 11, 8.	
एति प्र ह्योता	VI, 4, 11; XI, 4, 13; XIV, 56, 5.	I, 144, 1—7; resp. 1. 2.
एतेनाग्ने ब्रह्मणा	I, 15, 17.	I, 31, 18.
एतो निवन्द्रे खवाम	XII, 25, 7.	VIII, 24, 19*—21.
एदु मध्वो मदिकारम्	XII, 25, 6.	VIII, 24, 16—18.
एना वः	VI, 4, 7.	VII, 16.
एना वो अग्निम्	XIV, 54, 3.	VII, 16, 1. 2.
एन्द्र नो गधि	XII, 25, 6.	VIII, 98, 4—6.
एन्द्र याहि हृदिभिः	IX, 28, 13; XI, 14, 25; XVIII, 18, 10.	VIII, 34, 1; resp. 1 —15.
एन्द्र याच्युप	X, 8, 9.	I, 130.
एन्द्र सामसिम्	I, 8, 12; IX, 12, 2.	I, 8, 1; resp. 1—10.
एवाग्निर्गीतमेभिः	XIV, 57, 15.	I, 77, 5.
एवा त्वाभिन्द्र वज्रिभ्यश्च	VII, 22, 5.	IV, 19.
एवा न इन्द्रो मघवा	VIII, 6, 17.	IV, 17, 20.
एवा पिने	VIII, 3, 15; IX, 27, 2.	IV, 50, 6.
एवा वन्दस्व	V, 14, 20; VI, 10, 11.	VIII, 42, 2.
एवा ह्यसि वीरयुः	X, 6, 14; XII, 12, 1.	VIII, 92, 28; resp. 28—30.
एवा ह्यसि सूहता	XII, 12, 1.	I, 8, 8—10.
एवेदेष तुविक्त्रभिः	XVIII, 7, 5.	VIII, 2, 31—39.
एष प्र पूर्वीः	XI, 14, 16.	I, 56.
एषो उषाः	VI, 6, 2; XV, 8, 13.	I, 46, 1—15; resp. 1 —9.
एहि सोमां अभि स्वर	XVIII, 18, 2.	I, 10, 4—12.
एष्टू ष ब्रवाणि	II, 5, 15; IX, 2, 2.	VI, 16, 16; resp. 16 —21.
रेभिरग्ने	XI, 7, 4; XIV, 52, 5.	I, 14, 1—3.
रेभिरग्ने सरथम्	VIII, 5, 1.	III, 6, 9.
सोमासश्चर्षणीधृतः	VII, 10, 14; X, 9, 16.	I, 3, 7—9.

* Comm. उभिस्तु ब्राह्मणाश्चसिन इति श्रुतेः । प्राथम्याच्च वैश्वसनयः

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
ओ वू षो ष्ये	X, 8, 3.	I, 139, 7—9.
ओविष्टमुवद्	XIV, 51, 11.	VIII, 102, 4.
क ईं वेद	XI, 11, 19; XII, 4, 4.	VIII, 33, 7; resp. 7 —9.
क ईं अन्नाः	X, 5, 24.	VII, 56.
क उ अवत्	VI, 6, 6.	IV, 43, 44.
क उ अवक्तमो यज्ञिषा- नाम्	XVII, 8, 7.	IV, 43.
कतरा पूर्वा	X, 8, 14.	I, 185.
कया ते अग्ने शुचयन्त आयोः	XIV, 57, 12.	I, 147, 1—3.
कया देवानाम्	XI, 4, 10; 15, 8.	X, 64.
कया मद्याम्	XII, 3, 7.	IV, 23*
कया मद्यामष्टधत्कस्य होतुः	XIV, 16, 9; XVII, 8, 8.	IV, 23.
कया राधाम	XII, 2, 14.	I, 41, 7.
कदा चन खरीरसि	II, 12, 7.	VIII, 51, 7.
कदा भुवग्रथक्षयाणि	XII, 5, 13.	VI, 35.
कदा वसेो खोचम्	XII, 4, 10.	X, 105, 1—3.
कदित्या	XI, 12, 13.	I, 121.
कदू न्वस्य	XI, 11, 11; XII, 5, 1; XVI, 21, 28.	VIII, 66, 9. 10.
कद नूनं कधप्रियः	X, 10, 8.	I, 38.
कद्रुद्राय	III, 5, 6; IV, 20, 2.	I, 43.
कं ते दाना अससत्	XV, 8, 9.	VIII, 64, 9—11.
कं गयः	XI, 11, 11; XII, 4, 1; XVI, 21, 25.	VIII, 3, 13. 14.
कष्टन्नरः	XII, 24, 2.	X, 101, 12.
कया ते अग्ने अन्निरः	XIV, 52, 7.	VIII, 84, 4—6.
कया लं न जत्या	VII, 22, 2.	VIII, 93, 19—21.
कया नक्षिचः	VII, 22, 2.	IV, 31, 1—3.
कया नो अग्ने विवसः	III, 5, 3.	VII, 8, 3.

* According to the commentary.

<i>Pratika.</i>	<i>S'āṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
कथा शुभा	X, 9, 12; 11, 12; XI, 2, 4; 11, 9; 13, 20; XIII, 5, 15; XIV, 39, 9; 84, 5; XV, 2, 9; 7, 1; XVI, 21, 31; 23, 18.	I, 165.
कथा शुभा स्वयसः समीक्षाः	XV, 2, 9.	
कस्य उपः	VI, 5, 2.	I, 30, 20—22.
कस्यमिन्द्र	VII, 22, 3; XVI, 21, 23.	VII, 32, 14. 15.
कस्ये जासिः	XIV, 52, 5. 7.	I, 75, 3—5.
कस्य नूनं कतमस्यास्ततानाम्	XV, 22 (p. 192, 12).	I, 24, 1.
का राधत्	V, 9, 20; IX, 20, 12.	I, 120, 1—9.
कायेभिरदाभ्या	XII, 2, 5. 15.	VII, 66, 17—19.
का सुष्टुतिः	XII, 3, 11.	IV, 24.
किमु अष्टः	X, 8, 14.	
किमु अष्टः किं यविष्ठो न षाजगन्	XVIII, 22, 6.	I, 161.
कुवित्सुनः	III, 5, 4.	VIII, 75, 11.
कुविदङ्ग	IX, 23, 11; X, 10, 4.	VII, 91, 1; resp. 1. 3.
कुविदङ्ग नमसा ये दधासः	XVII, 8, 5. 6.	VII, 91, 1—3; 4—6.
कुविदङ्ग यवमन्मः	XIII, 3, 4.	X, 131, 2.
कुच युतः	X, 5, 20.	X, 22.
कृषुध्व पाजः	V, 9, 11.	IV, 4, 1—5.
कृष्या रजांसि पत्यतः	III, 5, 10.	VIII, 43, 6.
के ष्टा नरः	XVI, 11, 9.	V, 61.
को नु वां मिनावदणौ	X, 6, 18.	V, 41.
को वस्नाता वसवः को वरुता	XVII, 8, 9.	IV, 55.
क्रीलं वः	III, 15, 15.	I, 37.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
कस्य वीरः	X, 10, 5; XI, 8, 4; 11, 9; [XII, 13, 5]; XV, 8, 18.	V, 30, 1—12.
क्षेत्रस्य पतिना गणानां त्वा	XV, 8, 15. V, 9, 18; 14, 19.	IV, 57, 1—3. II, 23, 1—19; resp. 1.
जन्मर्व इत्या मयस्मानो गर्भं नु सन् गायत्साम गायन्ति त्वा	V, 10, 25. III, 7, 3; 15, 8. XII, 3, 11. X, 11, 6; XI, 11, 9. XI, 11, 12; XII, 26, 22.	IX, 83, 4. I, 91, 12. IV, 27. I, 172. I, 10, 1—12; resp. 1—6.
गायन्ति त्वा गायत्रिषः मावो यवम् जीभिर्विप्रः जीभिर्वर्धे वृषभं चर्वणीनाम् (Pāda).	XVIII, 6, 2. XVI, 13, 17. VI, 10, 9. XIV, 23, 4.	I, 10, 1—3. X, 27, 8—11. VII, 93, 4. VI, 18, 1 D (Cf. तम् वृद्धि)
मृषाना जमदग्निना मृष्टमेधास त्वा गत गोमदश्चावत् गोमदृष गोमर्षं अग्ने गौरमीमेत् धावाषेव वृत्तं मिमिचे वृत्तवती भवनानाम् 12.	VII, 2, 7. III, 15, 9. VI, 10, 8. VI, 6, 2. IV, 12, 10. V, 10, 6. VI, 6, 6. VIII, 4, 1. X, 4, 14; XIV, 3, 12.	III, 62, 18. VII, 59, 10. V, 57, 7. II, 41, 7. 8. IV, 2, 5—7. I, 164, 28. II, 39. II, 3, 11. VI, 70, 1—3.
वृत्तेन द्यावाश्चिबौ चतुश्चिभत् चर्वणीधृतम् चिन्न इच्छिभोः चिन्नं देवानाम् जनस्य ग्रीपाः 12.	XI, 6, 5. XVI, 3, 24. IX, 2, 3. XI, 8, 7. IX, 20, 22; XI, 13, 9. 24; XII, 9, 13. VI, 4, 11; XI, 7, 12.	VI, 70, 4—6. I, 162, 18. III, 51, 1—3. X, 115. I, 115. V, 11.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अनिष्टा उग्रः	VII, 19, 15; XI, 13, 20.	X, 73, 1—6; resp. 1—11.
अनिष्टा उग्रः सहसे तुराय	XIV, 31, 5; 49, 2.	X, 73.
अनीयन्तः	II, 4, 5; VI, 11, 8.	VII, 96, 4; resp. 4—6.
अरमाणः	XV, 8, 7.	X, 118, 5—7.
अराबोध	XV, 8, 7.	I, 27, 10—12.
आतो आयते	V, 15, 3.	III, 8, 5.
आयेदस्तम्	X, 1, 11.	III, 53, 4.
कुषल सप्रथस्तमम्	V, 18, 1; VI, 4, 1; X, 12, 15 (except. v. 3, 4); XIV, 56, 12; XV, 1, 25.	I, 75.
जुष्टो दमूनाः	III, 1, 4.	V, 4, 5.
कुषेयां यज्ञम्	XII, 2, 21.	VIII, 38, 4—10.
नं युञ्जायाम्	VI, 6, 6.	I, 183, 184.
नं वो दस्तम्	VII, 23, 3; XII, 9, 11.	} VIII, 88, 1, 2.
नं वो दस्तमतीपचम्	XVIII, 10, 8.	
नं शम्पासः	IX, 24, 8.	VII, 97, 6.
नं हि शम्पान् ईलते	II, 2, 6.	V, 14, 3.
तक्षग्रथम्	VIII, 3, 14.	I, 111.
नं वेमित्या	V, 10, 26.	VIII, 69, 7.*
नं वेमित्या नमस्त्रिनः	XVIII, 8, 4.	I, 36, 7, 8.
तक्षः	III, 17, 6; IV, 13, 1; 15, 4; X, 21, 11.	VII, 66, 16.
तत मे	X, 8, 18; XI, 5, 4; XVI, 20, 16.	I, 110.
तत इन्द्रियम्	X, 11, 7.	I, 103.
तक्षा यामि	III, 14, 5; VI, 10, 11.	I, 24, 11.
तक्षा यामि	XII, 9, 11.	} VIII, 3, 9, 10, 8, 11.
तक्षा यामि सुवीर्यम्	VII, 23, 3; XVIII, 8, 11.	

* Comm. प्रागाथमहर्षं मन्त्रं तक्षमवा प्रागाथिका ।

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
तस्यवितुर्वरेण्यम्	II, 10, 2; 12, 7; V, 5, 2; X, 6, 17; 9 —16.	III, 62, 10; resp. 10 —12.
तस्यवितुर्दृष्टीमहे	VIII, 8, 8; XVIII, 22, 2.	V, 82, 1—3.
तस्य वां मित्रावरुणा तदस्य वाचः	VIII, 12, 7. I, 6, 18; XIV, 56, 14.	V, 62, 2. X, 53, 4.
तदस्तु मित्रावरुणा तदस्त्रं नय्यम् तदस्थानौकम् तदस्येदं पश्यत तदिदासीथ	VIII, 8, 10. IX, 13, 3. XIII, 29, 18. IX, 17, 3. XI, 2, 6; XIV, 39, 9; 84, 5; XV, 8, 1; XVI, 21, 31; 23, 18.	V, 47, 7. II, 17. II, 35, 11. I, 103, 5. } X, 120.
तदिदास भुवनेषु ष्येष्टम्	XV, 2, 18; XVIII, 1, 4.	X, 120, 1—9; resp. 1—3.
तदिन्द्राव आ भर तद्दु प्रथच्छतमम् तदेवस्य तदेवस्य सवितुर्वार्धं मरुत् तद्दो गाय तं तमिद् तन्तुं तन्वन्	XII, 25, 3. V, 10, 8. X, 3, 14. XVIII, 22, 4. XV, 8, 10. X, 4, 6. I, 15, 15; II, 6, 13; VIII, 6, 16.	VIII, 24, 25—27. I, 62, 6. } IV, 53. VI, 45, 22—24. VIII, 68, 7—9. X, 53, 6.
त ते मदम् तं त्वा यज्ञेभिः तं देवा बुधे तन्नक्षुरीपम् तन्नक्षुरीपमथ पोषयित्	XII, 12, 7. X, 5, 6. XIV, 57, 8. I, 15, 4.* XIII, 4, 2.	VIII, 15, 4—6. VIII, 68, 10—12. II, 2, 3. } III, 4, 9.

* Comm. तन्नक्षुरीपमथ पोषयित् याज्येति । ननु तन्नक्षुरीपमङ्गलमिति प्रथमा । कस्मादतिशयते । उच्यते । त्रिष्टुप् याव्या कर्तव्या । न च सा त्रिष्टुप् । यत्र पुनश्चिष्टुवपि पुरानुवाक्यान्नेन विनियोगमिच्छते तत्र सकलपादपाठः संदेहमुदासार्थः । तस्यथा । पिशङ्गरूपः सुभरी बयोधास्तन्नक्षुरीपमथ पोषयित् देवस्त्वहा सविता विश्वरूप इति

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
तपोव्यग्रे	V, 9, 10.	III, 18, 2.
तमस्य आवाशयिषी	X, 10, 5; XII, 26, 13.	X, 113.
तमस्य राज्ञा	V, 14, 17.	I, 156, 4.
तमिन्द्रं जोहवीमि	XII, 4, 9. 23.	VIII, 97, 13.
तमिन्द्रं जोहवीमि मषवान- मुषम्	XVIII, 4, 8; 5, 9. 11.	VIII, 97, 13—15.
तमिन्द्रं वाजयामसि	X, 6, 16; XII, 1, 4.	VIII, 93, 7—9.
तमीलिष्व	XII, 1, 5.	VI, 60, 10—12.
तमु हुहि	VII, 20, 9; X, 9, 13; 11, 13; XI, 10, 10; 14, 8; XIV, 29, 7; 57, 16.	} VI, 18.
तमु हुहि यो अभिभृत्योजाः	XIV, 23, 3; 49, 2.	
तमु खोतारः	V, 11, 7.	I, 156, 3.
तमोषधीः	XIV, 51, 10.	X, 91, 6.
तं प्रलया	X, 13, 22; XI, 12, 13; XV, 3, 10. 11.	V, 44, 1—13.
तं मर्जयन्त	III, 13, 17.	VIII, 84, 8.
तम्बधि प्र गायत	XII, 12, 7. 12; XVIII, 12, 4.	VIII, 15, 1—3; resp. 1—12.
तयोरिद्धतवत्	V, 13, 5.	I, 22, 14.
तरणिरिच्छिषासति	VII, 24, 2.	} VII, 32, 20. 21.
तरणिरिद्	XII, 5, 6.	
तरणिविंशदर्शतः	III, 18, 6.	I, 50, 4.
तरोभिर्वः	VII, 24, 2.	} VIII, 66, 1. 2.
तरोभिः	XII, 5, 6.	
तव वायहतस्यवे	III, 18, 5.	} VIII, 26, 21.
तव वायो	XI, 8, 3.	
तवार्यं सोमः	VII, 17, 9.	III, 35, 6.
तवेदिन्द्राहमाशसा	XVIII, 11, 2.	VIII, 78, 10.
तस्याः समुद्रा अधि विच- रन्ति	XVIII, 22, 7.	I, 164, 42.

पुरोनुवाक्त्वा इति । अग्नीषोमीयप्रकृतिलवत् त्वाङ्गस्य तुस्यप्रतीकत्वात् प्राथम्याच्च तन्नस्तु-
रौपमद्भुतमितिमा भूदिति सकलपादपाठः । एवं वैश्वामिनीषां पशो यातयामले
वासिष्ठौ प्रयुज्यते ।

<i>Pratika.</i>	<i>S'āṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda,</i>
ता अस्व स्रददोदसः	XVIII, 1, 23; 2, 7; 3, 3 etc.	VIII, 69, 3.
ता वां विश्वस्य	XI, 6, 2:	VIII, 25, 1—3.
तां वां धेनुम्	X, 7, 7.	I, 137, 3.
तां सु ते कौतिम्	X, 10, 6.	X, 54.
ता नः शक्तम्	XII, 1, 3.	V, 68, 3—5.
ता नो रासन्	X, 7, 7.	VII, 34, 22.
ता योषिष्टम्	VI, 10, 9.	VI, 60, 2.
ता हि शसन्ताः	XII, 1, 5.	VII, 94, 5—7.
ता ऊवे यथोरिदम्	XII, 1, 5.	VI, 60, 4—6.
तिष्ठा सु कम्	VIII, 8, 1.	III, 53, 2.
तिष्ठा हरौ	IX, 15, 4; X, 11, 6; XI, 6, 3; XIV, 29, 7; 57, 16.	III, 35, 1; resp. 1— 11.
नीत्रस्याभिवयसः	XIV, 21, 3.	X, 160.
नीत्राः सोमास चा गहि	X, 3, 5.	I, 23, 1.
तुभ्यं चिन्वानः	X, 7, 8.	II, 36, 37.
तुभ्यं ता अङ्गिरसस्य	IX, 23, 12.	VIII, 43, 18.
तुभ्येदमिन्द्र परि पिष्यते मधु	XVIII, 17, 2.	X, 167, 1.
तुभ्येदिमा	X, 5, 19.	VII, 22, 7—9.
तुविश्रस्य	X, 13, 9; XV, 2, 1.*	VIII, 68, 2. 3.
द्वितीये धानाः सवने	VIII, 2, 1.	III, 52, 6.
तेने अग्ने	VI, 4, 3.	VI, 16, 27.
ते नः सन्तु रुजः	XII, 2, 14.	VIII, 83, 2.
ते नो रत्नानि	X, 11, 8.	I, 20, 7. 8.
ते सत्येव	X, 9, 4.	VII, 90, 5—7.
ते स्याम ये अग्नेये	II, 2, 6.	IV, 8, 5.
ते हि स्यावाश्रयिषी	X, 3, 14.	} I, 160.
ते हि स्यावाश्रयिषी विश्व- शंभुवा	XVIII, 22, 5.	

* Comm. माध्यन्दिने सवने मरुत्वतीयशस्यस्य विश्वद्रुकीयाति चन्द्रस्या प्रतिपद्भवति ।
तुविश्रस्य तुविश्रस्यो इत्यन्तरे । इत्येष प्रतिपदस्तथाः ।

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
ने हि यज्ञेषु यज्ञियास	VI, 10, 6.	VII, 39, 4.
ऊमाः		
नोशा एचहणा	XII, 2, 18.	III, 12, 4—9.
त्यं सु नेषम्	IX, 8, 3; X, 9, 12; XI, 13, 20.	I, 52, 1—8; 10—14; resp. 1—15.
त्यमु वः	IX, 7, 3.	VIII, 92, 7—33.
त्यमु वः सचासाहम्	X, 5, 20; XV, 8, 8.	VIII, 92, 7—9; resp. 7—12.
त्यमु वो अचहणा	X, 6, 14.	VI, 44, 4—6.
त्यमू षु (तार्क्ष्य)	XI, 14, 28; XII, 11, 12.	X, 178.
त्याम्न च्चिथान्	IX, 24, 3.	VIII, 67, 1.
चय इन्द्रस्य सोमाः	X, 4, 6.	VIII, 2, 7—9.
चिकद्रुकेषु महिषः	X, 13, 7 (चिकद्रुकीया) XII, 4, 23.	II, 22, 1; resp. 1—3. 4.
चिकद्रुकेषु महिषो यवा- शिरं लुविशुषः	XV, 2, 1.	II, 22, 1.*
चिमर्धानम्	XIV, 57, 11.	I, 146, 1—3.
चिश्चिन्नो अद्य	VI, 6, 12.	I, 34.
चोषि शता	XIV, 51, 12.	III, 9, 9 (=X, 52, 6).
अर्धमा	X, 4, 8; 11, 6; XIV, 27, 12; XVI, 21, 19.	V, 29.
लं रानिन्द्र ये च देवाः	XIV, 25, 5.	I, 174.
लं विश्वस्य जगतः	XVIII, 11, 2.	X, 102, 12.
लं सोम क्रतुभिः	V, 11, 7; VII, 19, 13.	I, 91, 2.
लं सोम पिदभिः	III, 16, 4; VIII, 4, 2.	VIII, 48, 13.
लं सोम प्र चिकितः	III, 16, 4; V, 5, 2; VI, 10, 3.	I, 91, 1.
लं सोम महे भगम्	III, 16, 24.	I, 91, 7.
लं सोमासि सत्यतिः	I, 8, 1.	I, 91, 5.
ल हि चतवत्	VI, 4, 3; X, 3, 3; XI, 13, 18; 15, 3.	VI, 2, 1—9; resp. —10.

* See page ६००, note *.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
त्वं ऋग्ने अग्निना	III, 13, 17.	VIII, 43, 14.
त्वं ऋग्ने प्रथमो मनोता	V, 19, 13.	VI, 1.
त्वं ह्येहि चेरवे	VII, 20, 4.	VIII, 61, 7. 8.
त्वं च सोम नो वग्मः	IX, 23, 6. (Comm.)	I, 91, 6.
त्वं दूतः	III, 14, 12.	II, 92, 1.*
त्वं न इन्द्रा भर	XII, 25, 3.	VIII, 98, 10—12.
त्वं नक्षिच जत्या	XV, 3, 3.	VI, 48, 9. 10.
त्वं नो ऋग्ने अधरान्	IV, 2, 9.	X, 87, 20.
त्वं नो ऋग्ने वरुणस्य	VIII, 8, 10.	} IV, 1, 4.
त्वं नो ऋग्ने वरुणस्य विद्वान्	II, 5, 31; VIII, 11, 6; XV, 23 (p. 193, 14).	
त्वमग्ने ईक्षितः	III, 16, 10.	X, 15, 12.
त्वमग्ने गृह्यपतिः	XIV, 55, 3.	VII, 16, 5. 6.
त्वमग्ने शुभिः	XI, 9, 8.	II, 1.
त्वमग्ने इविषोदाः	XIV, 56, 7—10.	II, 1, 7—9; 10—12; 13—16; 1—6.
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा अङ्गिः	X, 4, 15; XIV, 53, 6.	I, 31, 1—18; resp. 1.
त्वमग्ने यज्ञानाम्	VI, 4, 1; XI, 15, 14; XIV, 53, 4.	VI, 16, 1—26; resp. 1—6; resp. 1—3.
त्वमग्ने वरुण	XV, 13, 3.	V, 3.
त्वमग्ने वरुण	X, 4, 3.	I, 45, 1—9.
त्वमग्ने वीरवस्यः	II, 4, 7.	VII, 15, 12.
त्वमग्ने व्रतपाः	II, 4, 8.	VIII, 11, 1.
त्वमग्ने सप्रथाः	II, 2, 13.	V, 13, 4.
त्वमित्सुप्रथाः	XIV, 55, 3.	VIII, 60, 5. 6.
त्वमित्त्र प्रवृत्तिषु	XII, 9, 11.	VIII, 99, 5. 6.
त्वमित्त्र यथा अग्नि	XII, 9, 11.	VIII, 90, 5. 6.
त्वमिमा ओषधीः	VI, 10, 3.	I, 91, 22.
त्वं भगो नः	II, 4, 7.	VI, 13, 2.
त्वं मह्यं इन्द्र तुभ्यं च	X, 10, 6; XII, 3, 20.	IV, 17.
त्वं मह्यं इन्द्र यो च	X, 10, 6; XII, 4, 20.	I, 63.
त्वया मन्यो	XIV, 22, 5.	X, 84.

* Comm. न त्वं दूतो अमर्त्य इति । नि होतेति द्वे इति नोक्तम् शाखाकारे पाठक्रमादन्यत्त्वान् ।

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अथा वधं मघवन्	X, 7, 11 ; XII, 4, 16.	I, 132, 1—6 ; resp. 1—3.
त्वां चित्रश्रवस्तम	III, 15, 10 ; V, 5, 6.	I, 45, 6.
त्वामग्ने ऋतायवः	XI, 6, 8 ; XIV, 56, 4.	V, 8.
त्वामग्ने पुष्करात्	III, 13, 17.	VI, 16, 13—15.
त्वामग्ने मनोषिणः	VI, 4, 9.	III, 10.
त्वामग्ने मानुषीः	III, 5, 3.	V, 8, 3.
त्वामिदा	XII, 5, 4.	VIII, 99, 1. 2.
त्वामिदा ह्यो नरः	XVIII, 10, 10.	VIII, 99.
त्वामिदि हवामहे	VII, 20, 4.	VI, 46, 1. 2.
त्वावतः पुरुवसो	IX, 5, 3 ; XVIII, 14, 2.	VIII, 46, 1 ; resp. 1—20.
ले वस्तुनि पुर्वशीक सोतः	III, 5, 10.	VI, 5, 2.
ले ह यत्पितरश्चिन्न इन्द्र	XII, 3, 21.	VII, 18, 1—21.
दधिक्लाव्णो अकारिपम्	IV, 13, 2 ; XII, 25, 1.	IV, 39, 6.
दध्यद् ह	X, 7, 7.	I, 139, 9.
दाना ऋगो न वारणः	XI, 12, 4.	VIII, 33, 8—10.
दा नो अग्ने हृततः	III, 2, 4.	II, 2, 7.
दिवश्चिदा दुहितरम्	XVIII, 13, 3.	IV, 30, 9—22.
दिवि जयन्ता	X, 11, 5.	VII, 64, 1—3.
दिवो वक्त्रः	III, 18, 6.	VII, 63, 4.
दिव्यं सुपणंम्	VI, 11, 8.	I, 164, 52.
दुहन्ति सप्त	V, 10, 8.	VIII, 72, 7.
दूर्तं वः	VI, 4, 1 ;	} IV, 8.
दूर्तं वो विश्ववेदसम्	X, 10, 8 ; XIV, 51, 14.	
दूरादिहेव	VI, 6, 2 ; XV, 8, 13.	VIII, 5, 1—36 ; resp. 1—9.
देव लघर्थेद चावलमानद्	XIII, 4, 3.	X, 70, 9.
देवं देवं वोऽवसे देवं देवम्	X, 6, 6.	VIII, 27, 13—15
देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपाः	XIII, 4, 2.	III, 55, 19.
देवानामिद्	X, 10, 7.	VIII, 83.
देवानां पत्नीः	I, 15, 4 ; VIII, 6, 9 ; 7, 13.	V, 46, 7. 8.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
दवाण्डवे	XI, 5, 6; 12, 16; 14, 33.	X, 66.
देवी वाचम्	IX, 28, 6.	VIII, 100, 11.
देवो वो द्रविणोदाः	VIII, 6, 5.	VII, 16, 11. 12.
दोहेन गाम्	V, 10, 8.	X, 42, 2.
द्यावा नः प्रथिवी इमम्	V, 13, 5.	II, 41, 20.
द्यौर्न य इन्द्र	X, 11, 7; XI, 14, 5; XII, 6, 14; XIV, 27, 12; 71, 3.	VI, 20.
द्रव्यस्कन्द	VIII, 15, 7.	X, 17, 11.
द्रो वे	IX, 28, 11.	X, 85, 16.
द्रो नमः	XVI, 11, 15.*	VII, 18, 22—25.
द्रो बुनो अष्टणवं पितृणाम्	XVI, 13, 18.	X, 88, 15. 16. 18. 19.
धानावन्तम्	VII, 1, 2.	III, 52, 1.
धारयन्तः	IX, 24, 3.	II, 27, 4.
धारावराः	X, 4, 15; XI, 9, 8.	II, 34.
धीरा त्वस्य	XII, 10, 8.	VII, 86.
धेनुः प्रलस्य	VI, 6, 6.	III, 58.
ध्वान्तामृपिलादुदरन् ग- र्भाः	XIV, 49, 3.	X, 73, 2 D (Cf. जनिष्ठा उभयः)
नकिरिन्द्र त्वदुत्तरः	XVIII, 13, 2.	IV, 30, 1—6.
नकिष्टं	XII, 5, 8. 18; 9, 11.	VIII, 70, 3. 4.
न ता अर्वा	IX, 28, 6 (Comm).	VI, 28, 4.
न त्वा बृहन्तः	XII, 5, 18; 9, 11.	} VIII, 88, 3. 4.
न त्वा बृहन्तो अद्रयः	XVIII, 6, 2.	
नदं व ओदतीनाम्	XVIII. 1, 12. 13. 14. 15. 21.	VIII, 69, 2.
न प्रमिथे	IX, 26, 3; XVI, 1, 21.	IV, 54, 4.
नमसेदुप सीदत	V, 10, 7.	IX, 11, 6.
नमो मरुद्गाः	I, 6, 13.	} I, 27, 13.
नमो मरुद्गो नमो अर्भ- केभ्यः	XV, 22 (192, 22).	

* It appears from this Sūtra that Rigveda VII, 18 consists of two hymns.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
भमी मित्रस्य	IX, 20, 23.	X, 37.
न यो रूपब्धिः	XIV, 52, 5.	I, 74, 7—9.
नवोनवः	XIV, 32, 4.	X, 85, 19.
न सीमदेव आपत्	XVIII, 8, 5.	VIII, 70, 7—12.
न सेषो यस्य रोमशम्	XVI, 13, 10.	X, 86, 17.
न हि ते लज्जम्	XII, 11, 21.	I, 24, 6—15.
न हि वो अस्ति अर्भकः	X, 11, 8.	VIII, 30, 1.
नाके सुपर्णम्	V, 9, 17; 10, 15.	X, 123, 6.
नाभिं यज्ञानाम्	III, 3, 5.	VI, 7, 2.
नासत्याभ्याम्	VI, 6, 6; 11, 4; IX, 20, 12.	I, 116. 117. 118; resp. 116, 1—6.
नि गथता	XVIII, 9, 4.	III, 31, 9.
नि वर्तध्वम्	IV, 16, 10; VII, 6, 8.	X, 19.
नि होता	III, 14, 12.	II, 9, 1.
नू इत्वा ते	X, 7, 11.	I, 132, 4.
नू चित्यहोजाः	X, 3, 15.	I, 58.
नू नो राख सद्दखवत्	III, 7, 5.	III, 13, 7.
नू मर्तः	XII, 26, 2. 19.	VII, 100.
वृणामु त्वा दृतसं गीर्भि- रकथैः	XIV, 3, 7; XVIII, 19, 7.	III, 51, 4—6.
न्यू षु वाचम्	IX, 9, 4.	I, 53.
पञ्च जना	X, 2, 8; XIV, 56, 14; XVIII, 22, 9.	X, 53, 5.
पतङ्गमत्तम्	V, 9, 14; XI, 14, 17. 28.	X, 177.
पत्नीवन्तः सुता इमे	XVIII, 7, 14.	VIII, 93, 22—33.
पथस्यथस्	III, 5, 7; VI, 10, 4.	VI, 49, 8.
पन्य इदुप गायत	IX, 19, 2.	VIII, 32, 17—19.
षन्यंपन्यं इत्योतारः	IX, 19, 2.	VIII, 2, 25—27.
परा याहि सघवन	X, 1, 11.	III, 53, 5.
परावतः	X, 4, 14; XI, 9, 14.	X, 63.
परि ते कुलभः	II, 12, 7.	IV, 9, 8.
परि त्वा गिर्वेषः	V, 9, 12; 13, 10.	I, 10, 12.
परि प्र सीम ते रसः	VII, 15, 8.	IX, 67, 15.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
परिचिवांसम्	XV, 9, 5; XVI, 13, 2.	X, 14, 1—5; resp. 1 —8.
परो माचया	XII, 26, 19.	VII, 99, 1—6.
पर्जन्याय	III, 13, 4.	VII, 102, 1.
पर्वतश्चिद्	III, 15, 15.	V, 60, 8.
पवित्रं ते	V, 9, 15; VII, 15, 13.	IX, 83, 1. 2.
पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ष्टयम्	IX, 8, 3.	VI, 44, 15.
पान्तमा वे अन्धसः	IX, 7, 1.	IX, 92, 1—6.
पावका नः सरस्वती	II, 4, 4; VII, 10, 15.	I, 3, 10; resp. 10— 12.
पावीरवी कन्या	VI, 10, 2.	VI, 49, 7.
पाहि न इन्द्र	X, 7, 11.	I, 129, 11.
पाहि नो अग्र एकया	XIV, 54, 1.	VIII, 60, 9. 10.
पाहि नो अग्ने रक्षसः	XIV, 54, 1.	I, 36, 15. 16.
पिम्बन्धपः	VII, 19, 14; X, 13, 10.	I, 64, 6.
पिप्रीहि देवान्	I, 9, 1; V, 19, 21.	X, 2, 1.
पिव वर्षस्त्र	VII, 24, 6.	III, 36, 3.
पिवा सुतस्य रचिनः	VII, 20, 6; XII, 7, 5; 9, 11.	VIII, 3, 1. 2; resp. 1—24 (P)
पिवा सोममभि	XI, 10, 10.	VI, 17, 1—14.
पिवा सोममभि यमुग्र	VII, 17, 5—7.	VI, 17, 1. 2. 3.
पिवा सोममभि यमुग्र तर्दः	XIV, 11, 8; 23, 3.	VI, 17.
पिवा सोममिन्द्र मन्दतु वा	VII, 20, 11; X, 5, 9.	VII, 22, 1; resp. 1 —6.
पिवा सोममिन्द्र सुवानम्	X, 7, 11.	I, 130, 2.
पिवा सोमं मदाय कम्	XII, 26, 7.	VIII, 95, 3—5.
पिशङ्करूपः सुभरो ववैधाः	XIII, 4, 2.	II, 3, 9.
पौवो अन्नान्	IX, 23, 11.	VII, 91, 3.
पुत्रमिव	XV, 15, 12.	X, 131, 5.
पुनीषे वाम्	XII, 10, 6.	VII, 85, 1—3.
पुराणमोकः सख्यं शिवं नः	XV, 8, 21.	III, 58, 6—9.
पुरां भिन्दुः	XII, 26, 21.	I, 11, 4—6; 1—3.
पुरीषासः	IX, 24, 9.	III, 22, 4.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
पुह ला	VI, 4, 9.	I, 150.
पुवप्रिया णः	XI, 9, 3.	VIII, 5, 4—6.
पुक्वणा चिद्	XII, 1, 3.	V, 70, 1—3.
पुषन्तव	III, 13, 13.	VI, 54, 9.
पुषा सुवन्तः	VI, 10, 4.	VI, 58, 4.
पुषसा आशाः	VI, 10, 4.	X, 17, 5.
पुचस्य हव्यः	X, 3, 15.	VI, 8.
पुष्मि ला परमन्मंशयिष्याः	XVI, 6, 2.	I, 164, 34. 35.
पुष्टो दिवि	II, 5, 3; IX, 27, 2 (Comm).	I, 98, 2.
प्र ऋभुभ्यः	X, 5, 23.	IV, 33.
प्र कारवः	VI, 10, 1.	III, 6, 1.
प्र छतानि	IX, 8, 1.	VIII, 32, 1—3.
प्र छतान्युजीषिषः	XVIII, 7, 10.	VIII, 32, 1—30.
प्र क्षीदसा	VI, 10, 2; X, 9, 4; 11, 5.	VII, 95, 1; resp. 1— —3.
प्र घा न्वस्य	IX, 16, 4; X, 8, 9; XII, 6, 17.	II, 15, 1; resp. 1— 10.
प्र चर्षणिभ्यः	I, 8, 11; VI, 10, 9.	I, 109, 6.
प्र चिचम्	III, 13, 14.	VI, 66, 9.
प्रजापते	IV, 10, 4; 18, 4; X, 13, 23; 21, 1; XV, 3, 11.	} X, 121, 10.
प्रजापते न लद्	XVI, 7, 3.	
प्र णो देवौ	X, 5, 5.	VI, 61, 4—6.
प्र तन्ने ऋष्य शिपिविष्ट	XIII, 9, 2; XV, 3, 5.	VII, 100, 5—7.
प्र तद्विष्यः	V, 7, 3.	I, 154, 2.
प्र तद्विष्यः खवते	XV, 3, 5.	I, 154, 2—4.
प्र तव्यषीम्	VIII, 6, 6.	I, 143.
प्र तार्यायुः	XVI, 13, 5.	X, 59.
प्रति प्रियतमम्	VI, 6, 14.	V, 75.
प्रति यदापः	VI, 7, 4.	X, 30, 13.
प्रति वां ह्वर उदिते	X, 10, 4; XI, 9, 3; XII, 1, 3; 2, 4.*	VII, 66, 7—9.

* Comm. प्रति वां ह्वर उदिते निचं ऋषीष इत्येवमादिकस्तुचः

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
प्रति श्रुताय	X, 12, 17.	VIII, 32, 4—6.
प्रति ष्या स्रनरी	VI, 5, 2 ; IX, 28, 9 ; X, 12, 8.	IV, 52, 1—7 ; resp. 1 ; resp. 1—3.
प्र ते अग्ने हविष्मतीम्	XIV, 54, 2.	III, 19, 2.
प्र ते धाराः	VII, 15, 14.	IX, 57, 1.
प्र ते महे	IX, 6, 6 ; 18, 4 ; XI, 14, 10 (सर्वहरि).	X, 96, 1—3 ; resp. 1 —13 ; resp. 1—9.
प्र ते रथं निष्कृतम्	XVIII, 11, 2.	X, 102, 1.
प्रत्यक्षे पिपीषते	VII, 7, 1 ; X, 6, 14 ; 12, 17 ; XI, 11, 18 ; XVIII, 17, 7.	VI, 46, 1—4 ; resp. 1—3.
प्रत्यु अदग्निं	VI, 5, 8.	VII, 81.
प्रलक्षसः	VIII, 6, 4.	I, 87.
प्र ता मुञ्चामि	I, 15, 9.	X, 85, 24.
प्रथमभाजम्	IX, 27, 7 ; XIII, 4, 3.	VI, 49, 9.
प्र देवना	VI, 7, 1 ; XIV, 51, 9.	X, 30, 1—11 ; 13— 15.
प्र देवं देव्या	III, 14, 9. 10.	X, 176, 2—4.
प्र द्यावा यज्ञैः इधिवी ऋ- ताष्टभा	VIII, 3, 11.	I, 159.
प्र द्यावा यज्ञैः इधिवी नसोभिः	X, 5, 23.	VII, 53.
प्र धारा अस्त्र	VII, 15, 14.	IX, 30, 1.
प्र ननं ब्रह्मणस्पतिः	VII, 19, 11.	I, 40, 5. 6.
प्र पथे पथाम्	VI, 10, 4.	X, 17, 6.
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुर- न्धिम्	XIV, 71, 4.	VI, 21, 9 C (Cf. इना उ ला पृवतमस्य)
प्र प्र वल्लिष्टुभम्	IX, 6, 14.	VIII, 69, 1—3.
प्र वाहवा	VIII, 12, 8 ; IX, 27, 2.	VII, 62, 5.
प्र बुध्ना वः	III, 15, 9.	VII, 56, 14.
प्र ब्रह्माणः	X, 10, 4.	VII, 42, 1—3.
प्र ब्रह्मेतु सदनाम्	XI, 13, 16.	VII, 36.
प्र मंहिष्ठाय	IX, 3, 3 ; XII, 25, 2. 4.	I, 57, 1—3 ; resp. 1 —6.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
प्र मंहिष्ठाय मायत	XII, 10, 7.	VIII, 103, 8. 9.
प्र मन्दिने	X, 11, 6.	I, 101.
प्र मिचयोः	VII, 11, 4; XII, 1, 3.	VII, 66, 1—3; resp. 1—9.
प्र मिचाय	X, 6, 6.	VIII, 101, 5.
प्रयष्यवः	X, 8, 15.	} V, 55.
प्रयष्यवो मरुतो भाजह- द्वयः	XVIII, 23, 3.	
प्र यद्वजिष्टुभम्	X, 9, 17.	VIII, 7, 1—9 or 15.
प्र यन्तु वाजाः	X, 8, 19; XIV, 3, 12.	III, 26, 4—6.
प्र याभिर्वांसि	IX, 23, 11.	VII, 92, 3.
प्र ये शुष्मन्ते	XI, 7, 12; 12, 15.	I, 85.
प्र वो वां मिचायवद्या	XII, 2, 14.	VIII, 101, 3.
प्र व इन्द्राय माद्वजम्	IX, 8, 1.	VII, 31, 1—3.
प्र वः पान्तं रघुमन्ववः	XI, 12, 13.	I, 122.
प्र वः पान्तमन्ववः	IX, 4, 5; XII, 26, 15.	I, 155.
प्र वः शुक्राय	VI, 10, 1; X, 9, 2; XIV, 53, 2. 3.	VII, 4, 1; resp. 1— 10. resp. 1—7. 8. 9.
प्र वः सचायः	XII, 10, 3.	VI, 16, 22—24.
प्र वः सताम्	IX, 12, 3.	} II, 16.
प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय	XIV, 31, 5.	
प्र वः स्रुक्कम्	XI, 8, 7.	V, 59.
प्र वामन्वांसि	IX, 20, 32.	VII, 68, 2. 3.
प्र वायुमन्वा	IX, 23, 11.	VI, 49, 4.
प्र वां मदिह हवी	X, 11, 8.	IV, 56, 5—7.
प्र वीरया	X, 9, 4.	VII, 90, 1—3.
प्र वो देवाय	VII, 9, 3; X, 2, 2; XI, 10, 2; 13, 18; XVI, 7, 13; 14, 2.	III, 13.
प्र वो महे मतयः	XI, 15, 10; XII, 6, 14; 8, 10; 9, 7; 12, 14; 26, 10.	V, 87.
प्र वो महे मदिहये भरध्वम्	XII, 3, 8; XVIII, 17, 6.	VII, 31, 10—12.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
प्र वो मिषाय	VII, 11, 3; XII, 1, 3.	V, 68, 1—5; resp. 1—3.
प्र वो यज्ञेय	X, 9, 4.	VII, 43, 1—3.
प्र वो यज्ञस्य	VI, 4, 7; XIV, 53, 5.	I, 36, 1—20; resp. 1. 2.
प्र वो वाजाः	I, 4, 7; XII, 10, 3.	III, 27, 1, resp. 1—3.
प्र ग्रंतमा	X, 6, 18.	V, 42.
प्र गर्धाय	X, 2, 9.	V, 54.
प्र गृन्धुवस्य	XII, 10, 12.	VII, 88.
प्र गृन्धेतु देवो (प्रगृन्धीय)	X, 5, 23; 13, 18.	VII, 34.
प्र सजाजं वर्षेयीनास्य	XII, 1, 4; XVIII, 13, 6.	VIII, 16, 1—3; resp. 1—12.
प्र सजाजे वृषद्	XII, 10, 4.	V, 85.
प्र सजाजे	X, 5, 24.	VII, 6.
प्र सजादिने	I, 8, 12.	X, 180, 1.
प्र सु वतस्य	VII, 23, 4; XII, 9, 11.	VIII, 50, 1. 2.
प्र सु महे सुशरवाय	XIII, 4, 3.	V, 42, 13.
प्र सो अग्ने	XII, 10, 7.	VIII, 19, 30. 31.
प्रसोक्तः	XVI, 11, 12.	VI, 47, 22—23.
प्राग्नेये वाचस्य	IV, 2, 10; VI, 4, 1.	X, 187.
प्रातर्यानभिः	VII, 7, 2.	VIII, 38, 7.
प्रातर्यानवासा	V, 9, 22.	V, 77.
प्रातर्युजा	VI, 6, 2; VII, 2, 8; XI, 7, 4.	I, 22, 1—4; resp. 1; resp. 1—3.
प्रास्य धाराः	VII, 15, 14.	IX, 29, 1.
प्रियो मे अस्त विश्वपतिः	XII, 11, 18.	I, 26, 7—9.
प्रेतां यज्ञस्य	V, 13, 4; X, 9, 16.	II, 41, 19; resp. 19—21.
प्रेहं प्रस्य	X, 6, 16.	VIII, 37.
प्रेतो अग्ने	II, 2, 15.	VII, 1, 3.
प्रेष्ठं वः	XII, 11, 18.	VIII, 84, 1—3.
प्रेतुं प्रस्यवस्यतिः	V, 10, 14; 14, 10; X, 4, 7.	I, 40, 3; resp. 3. 4.

<i>Pratiba.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigvedo.</i>
प्रेते वदन् (अर्बुद)	VII, 15, 4. 5. 6. 9. 10.	X, 94.
प्रो अस्मा	XII, 3, 10.	VIII, 62, 1—3.
प्रोषां यौमित्	IX, 18, 5.	X, 104, 3.
प्रोतये वदन् मित्रमिन्द्रम्	XIV, 60, 3.	VI, 21, 9 A (Cf. इना उजा)
प्रो त्वे अग्रशो ऽग्निम्	IX, 24, 9.	V, 6, 6.
प्रो इतो	IX, 17, 3.	VI, 37, 2.
प्रो अग्ने पुरोरथम्	IX, 6, 12.	X, 133, 1.
वस्त्राणाम्	XI, 13, 27. 30; XIII, 8, 2.	VIII, 101, 11. 12.
वक्षित्वा तद्वपुषे भावि इमे- तम्	XVIII, 23, 14.	I, 141.
वक्षित्वा वर्षेतामाम्	IX, 28, 6 (Comm.)	V, 84, 1.
वभुरेकः	X, 11, 8.	VIII, 29.
वक्षिपदः	III, 16, 6.	X, 15, 4.
वर्षं धेहि तनून् नः	XVIII, 11, 2.	III, 53, 18.
वृक्षदिन्द्राय	X, 13, 10.	VIII, 89; 88, 3—6.
वृक्षददेन विदये सुवीराः	V, 9, 19.	II, 1, 16 D.
वृक्षदयः	XI, 11, 7.	V, 16, 1—4.
वृक्षस्यतिः समजयन्	VI, 10, 5.	VI, 73, 3.
वृक्षस्यते अति यदयो अर्षाम्	IX, 20, 27.	II, 23, 15.
वृक्षस्यते कुपस	IX, 27, 2.	III, 62, 4.
वृक्षस्यते प्रथमं वाचः	IX, 26, 3 (Comm.)	X, 71, 1.
वृक्षस्यते शुवमिन्द्राय	IX, 3, 4.	VII, 97, 10.
वृक्षाय च ते ज्ञानवेदः	IX, 22, 4.	X, 4, 7.
वृक्ष प्रजावदा भर	IX, 22, 4.	VI, 16, 36.
वृक्षाय ते	XII, 4, 2.	III, 35, 4.
वृक्षाय देवानां पदवीः	IX, 26, 3 (Comm.)	IX, 96, 6.
भद्रो नः	XII, 11, 19.	VIII, 19, 19. 20.
भवा नो अग्ने सुमनाः	V, 9, 10.	III, 18, 1.
भवा मित्रः	X, 13, 19; XII, 26, 18.	I, 156, 1; resp. 1—5.
मिन्नि विद्याः	XII, 1, 4.	VIII, 45, 40—42.
भवी वज्रस्य	I, 8, 5; VI, 10, 1.	X, 8, 6.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
बृष रदाहणे	VII, 24, 4.	VI, 30.
भूरिं हे	VI, 11, 7.	I, 185, 2—7.
भुरीदिन्द्रस्य	XVI, 11, 27.	VIII, 55. 56.
मस्यि गो वस्यरहणे	XI, 11, 17; XVIII, 18, 5.	I, 176, 1. 2; resp. 1 —5.
मस्यपाणि ते महः	XI, 11, 16; XII, 4, 9; XVIII, 11, 2.	I, 175, 3. 2. 1; resp. 1.
मशीसदीय	XIV, 57, 13. 14.	I, 148, 1—5.
मददुपाकपो र चर्कः पुटेवु मस्यथा	XII, 3, 2.	X, 86, 1 BC.
मदेमदे हि	XII, 4, 12.	I, 81, 7—9.
मनो न	XVI, 13, 14.	} X, 57, 3—5.
मनो न्या ऊवामहे	III, 17, 3. 4.	
मन्दमान कानादधि प्रजायै	XIV, 16, 10.	X, 73, 5 A (Cf. अग्निष्टा उपः)
मनाग्रे वर्षो	IV, 2, 7. 13; XIII, 5, 17.	X, 128.
महतो यद	III, 14, 6.	I, 87, 12.
महतो यस्य	VII, 4, 8; X, 11, 9.	I, 86, 1; resp. 1—10.
महतां इन्द्र मौक्तः	X, 8, 6.	VIII, 76, 7—9.
महतां इन्द्र वपभः	X, 6, 9.	III, 47.
महताज्ञान मुष्णं पुबस्युम्	XVIII, 1, 8.	X, 55, 2.
महचिद्	X, 10, 5.	} I, 169.
महचिज्जमिन्द्र यत रताम	XIV, 25, 5.	
महर्षि आदित्यः	III, 17, 12; IX, 26, 3 (Comm).	III, 59, 5.
महर्षि इन्द्रो ऋवत्	I, 8, 13; X, 10, 5; XI, 9, 4; XVII, 9, 5.	VI, 19, 1; resp. 1— 13.
महर्षि इन्द्रो य षोऽजया	I, 8, 13; IX, 15, 1; XII, 1, 4; XVIII, 7, 2.	VIII, 6, 1; resp. 1 —3; resp. 1—45.
महि चीषाम	XII, 2, 14.	X, 185, 1.
महि वो महताय	XII, 2, 14.	VIII, 47, 1.*

* Comm. महतामवो प्रजसः

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
मन्त्री आवाशयिषी	X, 6, 18.	IV, 56, 1—4.
मन्त्री योः	III, 12, 9; 13, 17; IX, 20, 25; X, 10, 7; 13, 21.	I, 22, 13; resp. 13— 15.
मन्त्रे चन आमन्त्रिवः	XVIII, 9, 2; 10, 2.	VIII, 1, 5—29.
मन्त्रे नः	VI, 5, 14.	V, 79.
मा कस्याङ्कृतक्रतू	XII, 2, 14.	V, 70, 4.
मा चिद्व्यद्	X, 8, 8.	} VIII, 1, 1. 2.
मा चिद्व्यद्दि संसत	XII, 3, 22; XVIII, 8, 11.	
मानस्यो कश्चेः	VIII, 6, 13.	X, 14, 3.
माता वज्रावायु	IV, 21, 24; IX, 28, 6 (Comm.)	VIII, 101, 15.
मादयस्य हरिभिः	I, 8, 14; IX, 27, 2 (Comm.)	I, 101, 10.
माध्यन्दिनस्य सवजस्य	VII, 17, 1.	III, 52, 5.
माध्यन्दिने सवने	VII, 17, 2.	III, 28, 4.
मा नो अस्मिन्	IX, 10, 3 (आगतस्य).	I, 54, 1—5. 7. 10.
मा नो अस्मिन्महाधने	III, 5, 4.	VIII, 75, 12.
मा नो मित्रः	XVI, 3, 22.	I, 162.
मा भेम मा नमिस्य	XII, 3, 22.	VIII, 4, 7. 8.
मित्रं वयम्	VII, 4, 6; 14, 1; XI, 7, 4; XII, 1, 3.	I, 23, 4; resp. 4—6.
मित्रं ऊने	VII, 10, 11; XII, 1, 3.	I, 2, 7—9.
मित्रस्य चर्षबीधतः	III, 17, 12; IX, 26, 3 (Comm.)	III, 59, 6.
मित्रो नो अत्यंशतिस्य	XII, 2, 14.	VIII, 67, 2.
मित्रो न अथ (Pāda)	XIV, 60, 3.	VI, 24, 5 C (Cf. उषा मद्).
मुद्यामि आ हविषा जीव- नाय कस्य	XVI, 13, 4.	X, 161.
मूर्धा दिवः	XI, 14, 35.	I, 59, 2—4.
मूर्धानस्य	X, 6, 20; XI, 14, 35.	VI, 7, 1—7; resp. 1—3.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
द्वयो न भीमः	III, 1, 3.	X, 180, 2.
द्वयानि वा इव द्विषः	VII, 15, 7.	IX, 8, 4.
द्वयानो वारे पयसानो द्वयये	X, 13, 5.	IX, 107, 22—24.
द्वयोः पदम्	IV, 15, 2.	X, 18, 2 3.
मैनमये	IV, 15, 1; XVI, 12, 19.	X, 16, 1—10; resp. 1—14.
मो ष जा वाचतश्च	XVI, 21, 24; XVIII, 8, 9.	VII, 32, 1. 2. 4. 5.
मो ष वो अस्मद्	X, 7, 7.	I, 139, 8.
य आनयत्यरावतः	XVIII, 7, 18.	VI, 45, 1—20.
य इन्द्र वीसपाजसः	XVIII, 12, 3.	VIII, 12, 1—21; 23 —31.
य इमा विश्वा ज्ञानानि	V, 5, 2; XVI, 1, 21.	V, 82, 9.
य इमा विश्वा भुवनानि	VI, 11, 9.	X, 81, 1—3. 5—7.
य उष इव	V, 11, 7.	VI, 16, 29.
य ऋते चिद्	XIII, 12, 13.	VIII, 1, 12—14.
य रक इवचः	XI, 14, 6; XII, 4, 11.	} VI, 22.
य रक इवचर्षवीनाम्	XIV, 50, 2; XVIII, 4, 7; 5, 7.	
य रक इद्विदयये	XVIII, 12, 6.	I, 84, 7—9.
य षोऽजिष्ठः	XII, 5, 7.	VI, 33.
यं रश्मि	XII, 2, 14.	I, 41, 1.
यं वै सूर्यं सभोजः	XIV, 36, 2.	V, 40, 9.
यः पूर्याथ	V, 11, 7.	I, 156, 2.
यः प्राशतः	III, 14, 7; IX, 27, 2 (Comm.)	X, 121, 3.
यः शत्रो द्वयो अस्माः	XVIII, 8, 15.	VIII, 66, 3—8.
या अिप्रवान्प्रभो यो सती- नाम्	XIV, 23, 4.	VI, 17, 2 B (Of. पिना वीसम्
यः सचाङ्गा विश्वर्षिः	XI, 13, 31; XVIII, 8, 8.	VI, 46, 3. 4; resp. 3 —10.
यच्चिदि सं ष्टेष्टे	XV, 23 (p. 198, 10).	I, 28, 5—8.
यच्चिदि सत्स	XII, 5, 12.	I, 29, 1—3.
यच्चिदि सत्स वीसपा	XV, 22 (p. 193, 1).	I, 29, 30, 1—15.

<i>Pratiks.</i>	<i>Sūkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
यजस्य होतः	XIV, 55, 4.	VI, 11. 12. 13.
यजामह इन्द्रम्	XII, 3, 8.	X, 23, 1—3.
यज्यायथा अपूर्णं	XI, 11, 14; XVIII, 18, 12.	VIII, 89, 5—7; resp. 5. 6.
यज्ञस्य वः	X, 3, 14.	X, 92.
यज्ञस्य हि ऋ ऋत्विजः	XII, 1, 5.	VIII, 88, 1—3.
यज्ञा यज्ञा वो अप्रवे	VII, 25, 10; VIII, 6, 5.	VI, 48, 1—3.
यज्ञे दिवः	XII, 12, 13.	VII, 97.
यज्ञेन यज्ञम्	V, 15, 5.	I, 164, 50.
यज्ञेन वर्धेत	VI, 4, 11; XI, 2, 11; XIV, 56, 15; XVI, 20, 16.	II, 2, 1—13; resp. 1.
यत इन्द्र भवानहं	VI, 13, 3; XII, 6, 20.	VIII, 61, 13; resp. 13—16.
यत्किं चेदं नवव	IX, 26, 3 (Comm.)	VII, 89, 5.
यत्ते यमम्	XVI, 13, 14.	X, 58, 1—3.
यत्पाञ्चजन्यया	X, 6, 8.	VIII, 63, 7—9.
यत्प्रोम आ ह्य ते	XII, 2, 19.	VII, 94, 10. 11.
यथा गो अदितिः करन्	IX, 27, 2 (Comm.)	I, 43, 2.
यथा युमम्	XVI, 13, 14.	X, 60, 8—10.
यथा च त्वद्दशवः	I, 15, 5; VIII, 8, 9.	IV, 12, 6.
यथाहानि	IV, 16, 6.	X, 18, 5. 6.
यथा होतः	XIV, 54, 4.	VI, 4.
यद्भ्रान्तः	XVI, 3, 20.	I, 163, 1—11.
यद्दश कश्च ह्यहम्	XV, 8, 9; XVIII, 7, 13.	VIII, 93, 4—6; resp. 4—18.
यद्दश ह्यर उदिते	XI, 9, 3; XII, 1, 3.	VII, 66, 4—6.
यद्दश ह्यः परावति	VI, 6, 4.	V, 73. 74.
यद्दशाय वासः	XVI, 3, 26.	I, 162, 16 A B (two Pāda's).
यदिन्द्रं पिच	XII, 26, 20.	V, 39, 1—3.
यदिन्द्रं पिच मेहवा	XI, 11, 15; XVIII, 18, 8.	V, 39, 1. 2; resp. 1 —4.
यदिन्द्रं वे चतकः	XVI, 26, 20.	V, 35, 2—4.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
यदिन्द्र माऊपीन्वा	X, 6, 15.	VI, 46, 7. 8.
यदिन्द्र प्राप्तपामुदम्	XII, 4, 7 ; XVI, 21, 30 ; XVIII, 8, 12.	VIII, 4, 1. 2 ; resp. 1—14.
यदिन्द्र यावतः	X, 4, 9.	VII, 32, 18. 19.
यदिन्द्राहं यथा नम्य	XVIII, 13, 5.	VIII, 14, 1—15.
यदी हृतेभिराऊनः	XII, 11, 19.	VIII, 19, 23. 24.
यद्यावः	XI, 13, 22.	} VIII, 70, 5. 6.
यद्याव इन्द्र	X, 4, 9.	
यद् प्राचौः	XII, 24, 2,	X, 155, 4.
यद्दंष्टिष्ठम्	VIII, 12, 8.	V, 62, 9.
यद्दंष्टिष्ठम्	III, 15, 10 ; V, 5, 6 ; XI, 10, 2, XIV, 3, 3.	V, 25, 7 ; resp. 7—9.
यद्दाम्दन्वी	IX, 28, 6 (Comm.)	VIII, 100, 10.
यद्दावाम	VII, 20, 5.	X, 74, 6.
यद्दो नयम्	II, 4, 8.	X, 2, 4.
यं ते सुपाव	X, 5, 11. 13.	VII, 22, 1 B.
यं तं रथम्	X, 8, 6.	I, 129.
यं त्वमग्ने	IV, 15, 8.	X, 16, 13. 14.
यं देवासो ऽनघ	VI, 10, 6.	X, 85, 14.
यन्न इन्द्रः	XII, 3, 6.	IV, 22.
यमिन्द्र इधिवे	XI, 12, 4.	VIII, 97, 2. 3.
यमे इव	V, 13, 5.	X, 13, 2.
यश्चिकेत	X, 5, 4.	V, 65, 1—3.
यश्चसाम	XII, 12, 2 ; XV, 4, 9.	IV, 50, 1—6 ; resp. 1—4.
यश्चिष्मश्नः	XII, 4, 14.	VII, 19.
यस्ये इन्द्रः सान्दति	VIII, 15, 7.	X, 17, 12.
यस्ये मन्यो	XIV, 22, 5.	X, 83.
यस्ये रथः	IX, 13, 4.	X, 112, 2.
यस्ये साधिष्ठः	XI, 11, 12 ; XVIII, 18, 6.	V, 35, 1—7.
यस्ये सानः	V, 10, 5.	I, 164, 49.
यस्ये सानः	V, 7, 4.	IV, 4, 10.
यस्ये सुदा	IV, 2, 9, (16, 5).	V, 4, 10.

<i>Pratiks.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
यस्य व्रते	III, 13, 4.	V, 83, 5.
यस्य संख्ये	IX, 16, 2.	I, 5, 4—10.
या इन्द्र भुजः	XI, 11, 15.	VIII, 97, 1.
या इन्द्र भुज आभरः	XVIII, 8, 1. 2.	VIII, 97, 1—9.
या ओषधीः पूर्वाः	IX, 28, 7.	X, 97, 1.
या त कतिः	X, 3, 9 ; XI, 10, 8 ; XVIII, 19, 3.	VI, 25.
या ते धामानि द्विवि	III, 12, 5 ; VI, 10, 3.	I, 91, 4.
या ते धामानि परमाणि	III, 15, 19.	X, 81, 5.
या ते धामानि हविषा	V, 5, 2 ; 6, 6 ; VI, 10, 3.	I, 91, 19.
यान्धो नरः	VI, 9, 7.	III, 8, 6—11.
या वः शर्म	VI, 10, 8.	I, 85, 12.
यावत्परः	X, 10, 4.	VII, 91, 4—6.
या सुवाङ्गः	I, 15, 4.	II, 32, 7.
यास्ते पूषन्	VI, 10, 4.	VI, 58, 3.
यास्ते रात्रे	I, 15, 4.	II, 32, 5.
युञ्जा हि देवहृतमान्	X, 4, 2.	VIII, 75.
युञ्जा हि इवहृन्नाम	XVIII, 8, 11.	VIII, 3, 17—20.
युञ्जानो हरिता रथे	XVIII, 11, 2.	VI, 47, 19.
युञ्जते मनः	X, 2, 7.	V, 81.
युञ्जते मन उत युञ्जते धियः	VII, 15, 3.	V, 81, 1.
युञ्जन्ति प्रथम्	IX, 17, 1 ; XII, 1, 4.	I, 6, 1—3.
युष्मस्य ते	X, 5, 20 ; XII, 3, 7.	} III, 46.
युष्मस्य ते इषभस्य खराजः	XVIII, 19, 6.	
युमन्त्रिभ ते	VIII, 8, 3.	I, 82, 6.
युवं वस्त्राणि	VIII, 12, 8.	I, 152.
युवं सुरामसू	XV, 15, 8.	X, 131, 4.
युवं तमिन्द्रापर्वता	X, 21, 14.	I, 132, 6.
युवं दक्षसू	XII, 2, 14.	I, 15, 6.
युवमेतानि	I, 8, 10 ; V, 18, 11.	I, 93, 5.
युवां ह्योमेभिः	X, 7, 6 ; 8, 3.	I, 139, 3. 4 ; resp. 3 —5.
युवाना पितरा	X, 10, 7.	I, 20, 4—6.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
युवां नरा पञ्चमाजासः	XII, 11, 17.	VII, 83, 1—5.
युवा सुवासाः	V, 15, 4.	III, 8, 4.
युवो रजांसि	VI, 6, 6.	I, 180, 181.
युवोश्च पू रथम्	VI, 6, 10.	VIII, 26, 1—5.
युवोर्षेहि	XII, 8, 7.	X, 61, 25—27.
युयं हिष्टा	X, 5, 4.	VI, 51, 15, 16.
युयं मावः	IX, 28, 8.	VI, 28, 6.
यूयसस्मान्	III, 14, 6; VI, 10, 8.	V, 55, 10.
ये के च उमा	VI, 10, 6.	VI, 52, 15.
ये चेह	III, 16, 7.	X, 15, 13.
ये ताह्युः	III, 16, 10.	X, 15, 9.
ये ते पन्थाः	VI, 10, 10.	I, 35, 11.
ये चिंशति	X, 11, 8.	VIII, 28, 1—3, 5.
ये आहिष्टत्ये	VII, 19, 25.	III, 47, 4.
ये नः पूर्वे	III, 16, 5; VIII, 6, 12, 7, 16.	X, 15, 8.
येभ्यो माता	VIII, 3, 15.	X, 63, 2.
ये यज्ञेन	X, 8, 14; XII, 8, 8; XVI, 11, 30.	X, 62.
ये अग्निं देववीतये	III, 5, 2.	I, 12, 9.
ये अदधाक्योतिषि व्योति- रन्तः	XVIII, 1, 8.	X, 54, 6.
ये अग्निभिद्	IX, 3, 3; XII, 12, 4; 25, 2.	VI, 73, 1—3.
येनेयेने	IX, 17, 1.	I, 30, 7—9.
ये जातः	X, 4, 11; 11, 13; XI, 9, 5; XII, 6, 16; XIII, 5, 16; XVI, 23, 17; XVIII, 19, 4 (सज्जवीच)	II, 12.
ये न इदमिदम्	IX, 3, 2.	VIII, 21, 9, 10.
ये न इन्द्राभिनः	XII, 4, 13.	X, 133, 4—6.
यो नः सनत्यः	V, 9, 10.	II, 30, 9.
योनिह इन्द्र सद्ने अकारि	XVIII, 19, 9.	VII, 24.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
यो नो भवतः	III, 15, 6.	VII, 59, 8.*
यो मर्त्येभ्यः	VI, 4, 5.	IV, 2, 3, 4.
यो रथिवो रथिनमः	X, 6, 14; XVIII, 18, 9.	VI, 44, 1—3; resp. 1—6.
यो राजा	XII, 5, 8; 9, 11.	VIII, 70, 1, 2.
यो राजा चर्मब्रीणाम्	XVIII, 10, 7.	VIII, 70, 1—6.
यो काचा विवाचः	XII, 4, 10.	X, 23, 5—7.
यो वां परिच्छसा†	VI, 6, 12.	X, 39, 40, 41.
यो वो हताभ्यः	IX, 28, 6.	X, 30, 7.
यो अतीन्	IX, 6, 16.	} VIII, 69, 13—15.
यो अतीरपाचक्षुः	XVIII, 19, 10.	
रथेन वृथुपाजसा	XI, 9, 3.	IV, 46, 5—7.
रथमथः	XII, 10, 10.	VII, 87.
राकालचक्षुः	I, 15, 4; VIII, 6, 10.	II, 32, 4, 5.
राची	VI, 11, 6.	X, 127, 1—6.
राची कच्छत्	IX, 28, 10.	X, 127, 1.
राथस्त्रामः	XII, 4, 24.	VII, 32, 3.
राथे नु	IX, 23, 11.	VII, 90, 3.
रिश्रादसः	XII, 2, 14.	VI, 51, 4—6.
रेवतीर्नः	X, 8, 7.	I, 30, 13—15.
रेवां इद्देवतः	X, 8, 7.	VIII, 2, 13—15.
वसोविदम्	IX, 28, 15.	VIII, 101, 16.
वसुमेकः	X, 13, 13; XVIII, 15, 6.	VIII, 29, 4.
वमस्यते रश्मया	V, 19, 20.	X, 70, 10.
वने न वो यो न्यधाचि चा- कन्	XVIII, 1, 6.	X, 29.
वनेषु अन्तरिक्षम्	V, 6, 3.	V, 85, 2.
वनीति हि सुन्वन्	X, 7, 11.	I, 133, 7.
वपुम्	X, 6, 19.	VI, 66.
वयं च ज्ञा	XI, 11, 17; XII, 4, 4.	VIII, 33, 1; resp. 1 —3.

* According to the Comm. VII, 59, 8.

† योषा सपथा

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>R̥gveda.</i>
वयं च आ सुतावनाः	XVIII, 10, 3.	VIII, 33, 1—15.
वयं ते अय	IX, 23, 12.	III, 14, 5.
वयम आ ऋचपते	I, 15, 4.	VI, 15, 19.
वयम आ तदिदृश्याः	IX, 9, 1.	VIII, 2, 16—18.
वयम आ दिवा सुते	IX, 9, 1.	VIII, 64, 6—8.
वयम आ पयस्यते	III, 5, 7.	VI, 53, 1.
वयम आमपूर्व	IX, 3, 2; XVIII, 13, 9.	VIII, 21, 1, 2; resp. 1—16.
वयमेनमिदा अः	XII, 5, 4.	VIII, 66, 7—9.
वरिवस्यद्गमने कात्याय	XIV, 27, 13.	VI, 20, 11 B (Cf. सो- ने च इन्द्र)
वषट् ते विन्धो	I, 8, 8.	VII, 97, 7.
वसुं न चिचमहसम्	X, 8, 20; XIV, 57, 4.	X, 122.
वसू वद्वा	VI, 6, 6.	I, 158, 1—3.
वाचस्यतिम्	III, 15, 19.	X, 81, 7.
वाजेवाजे	III, 8, 23.	VII, 38, 8.
वात आ वातु भेषजम्	XVI, 13, 4.	X, 186.
वातमिषो मरुतः	III, 5, 11.	V, 57, 4.
वासमस्य	VI, 10, 10; IX, 27, 2 (Comm.)	VI, 71, 6.
वायवा याहि दर्शन	VII, 2, 2; 10, 9; XI, 9, 3.	I, 2, 1; resp. 1—3.
वायवा याहि वीतये	X, 4, 5.	V, 51, 5.
वायो याहि शिव	X, 4, 5; XI, 6, 2.	VIII, 26, 23. 24; resp. 23—25.
वायो ये ते स्रष्टृभिः	X, 3, 5.	II, 41, 1, 2.
वायो इन्द्रो अयामि ते	X, 5, 4.	IV, 47, 1.
वानैहत्याय	III, 3, 4.	III, 37, 1.
वानैहत्याय शवसे	IX, 9, 3.	III, 37, 1—10.
वाष्टधाना	VII, 2, 10.	VIII, 5, 11.
वास्तोष्यते प्रति जानीहि	II, 16, 2.	VII, 54, 1.
वास्तोष्यते शम्भया	II, 16, 2.	VII, 54, 3.
वि ष्योतिषा	III, 19, 11.	V, 2, 9.
विदुष्टे अस्मा वीर्यसा	XII, 5, 15.	I, 131, 4—6.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
विभुं इन्द्रायम्	XIII, 12, 1; XIV, 32, 4.	X, 55, 5—7.
विभाङ् वृषत्	XI, 13, 28.	X, 170, 1—3.
विशोविशो वः	XIV, 53, 4; XVI, 14, 2. (Comm.)	VIII, 74, 1—3; resp. 1—15,
विशोविशो वे अतिथिम्	XVII, 8, 1.	VIII, 74.
विश्वजिते	IX, 15, 3; X, 11, 7; XI, 14, 12.	II, 21, 1—5.
विश्वजिते धनजिते सर्जिते	XVIII, 17, 3.	II, 21.
विश्वः इतनाः	XII, 4, 9. 23.	VIII, 97, 10—12; resp. 10.
विश्वः इतना अभिः तरम्	XVIII, 5, 9.	VIII, 97, 10—12.
विश्वानरस्य वः	X, 3, 6.	VIII, 68, 4—6.
विश्वानि देव सवितः	XVI, 1, 21.	V, 82, 5.
विश्वानि रूपाणि प्रति	V, 13, 7.	V, 81, 2.
विश्वाना आ सुमनसः	XI, 13, 29.	X, 37, 7—9.
विश्वे अस्य मदतो विश्व जती	VI, 10, 6.	X, 35, 13.
विश्वे न इन्द्र वौर्यम्	XVIII, 8, 3.	VIII, 62, 7—9.
विश्वे देवा अताष्टवः	X, 10, 7; XI, 8, 3.	VI, 52, 10—12.
विश्वे देवाः शासन	I, 6, 13.	X, 52, 1.*
विश्वे देवाः शृणुत	VI, 10, 6.	} VI, 52, 13.
विश्वे देवाः शृणुतेमम्	VIII, 3, 19.	
विश्वे देवा मम शृणुतु य- ज्ञियाः	XVIII, 1, 2.	VI, 52, 14.
विश्वे देवासः	II, 3, 8; IX, 27, 2 (Comm.)	VI, 52, 7.
विश्वे देवास आ मत्	X, 11, 8; XI, 9, 3.	VI, 52, 7—9.
विश्वेभिः शोभ्यं मधु	VII, 10, 16.	I, 14, 10.
विश्वेभिरग्रे अग्निभिः	II, 3, 11; IX, 24, 9.	I, 26, 10.
विश्वेषु हि आ	X, 7, 7.	I, 131, 2.
विश्वो देवस्य	X, 3, 11.	V, 50, 1—3.
विश्वो ह्यन्यो अरिरा जगाम	XVIII, 4, 7; 5, 7.	X, 28.
विश्वोः कर्मणि पञ्चत	XIII, 7, 6.	I, 22, 19.

* Comm. अस्यपि इन्द्रादिशवाप्येकां प्रतीयाह्वयमेति वचनादेवाः।

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
विष्णोर्न कम्	V, 7, 3; VI, 11, 5; VIII, 6, 16; IX, 4, 4; XII, 26, 3. 14.	I, 154, 1; resp. 1—6.
वि सूर्यो मध्ये	XI, 13, 28.	X, 138, 3—5.
वि वि सोतोः	XII, 6, 13; 7, 1. 6; 8, 2; 13, 1; 24, 3; 26, 10.	X, 86.
विदि होवाः	X, 5, 4.	IV, 48, 1. 2.
हवस्यत्वा सप्तधादीपभाषाः	XIII, 12, 3. 4.	VIII, 96, 7—12.
हवस्यिन्द्र	X, 7, 7; 8, 3.	I, 139, 6.
हवा मद इन्द्रे	IX, 9, 5; XIV, 60, 2.	VI, 24, 1; resp. 1— 10.
हव्यो शर्धाय	X, 3, 15.	I, 64.
वेत्वा वि वेधः	III, 3, 3.	VI, 16, 3.
वेदिपदे	VI, 4, 11; XI, 14, 36.	I, 140, 1—7; resp. 1—13.
वैश्वानरं मनसा	XIV, 3, 12.	III, 26, 1—3.
वैश्वानराय धिषसाय	X, 4, 15.	III, 2.
वैश्वानराय इष्टुपाजसे	VIII, 6, 2.	} III, 3.
वैश्वानराय इष्टुपाजसे विपः	XVIII, 23, 2.	
शंसा मन्त्रासु	XII, 3, 6.	III, 49.
शग्धुषु शचीपते	XII, 4, 19; XVI, 21, 29.	VIII, 50, 5—6.
शतं वे	III, 14, 20.	I, 24, 9.
शतं दासे वसूथे	XVIII, 14, 5.	VIII, 46, 32.
शतमसं तिरिन्द्रिरे	XVIII, 11, 21.	VIII, 6, 46—48.
शतेना नः	VII, 2, 4; XI, 8, 3.	IV, 46, 2; resp. 2—4.
शं न इन्द्रायी	XI, 9, 12.	} VII, 35.
शं न इन्द्रायी भवतामवेभिः	XVI, 13, 6.*	
शं नो देवः सविता चाय- सायः	XV, 8, 19.	VII, 35, 10.

* According to the Commentary.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
अं नो देवीः (अंनोदेवीयः)	IV, 11, 6; 21, 19; VIII, 9, 7.	X, 9, 4—7.
अं नो भव चक्षसा	XI, 14, 4.	X, 37, 10.
अं नो भव वृदे	VII, 5, 15.	VIII, 48, 4.
अं नो भवन्तु वाजिनः	III, 8, 23.	VII, 38, 7.
अश्वदिन्द्रः	XV, 22 (p. 193, 3 ff.)	I, 30, 16. 17—19. 20 —22.
आक्रमना आक्रो अरुचः	XVIII, 1, 7.	X, 55, 6—8.
सुपर्णः		
आस इत्या मर्दाँ अशि	XVIII, 18, 14.	X, 152.
आसइन्द्रः	XII, 5, 16.	III, 31.
शिवस्वहः	IX, 27, 7.	V, 5, 9.
शुक्रं ते	III, 13, 13; V, 9, 13; VI, 10, 4.	VI, 59, 1.
शुक्रास्त्राय	X, 3, 5.	II, 41, 3.
शुचिं नु	III, 12, 7; VI, 10, 9.	VII, 93, 1.
शुचिमर्कः	IX, 24, 8.	III, 62, 5.
शुची वः	VI, 10, 8.	VII, 56, 12.
शुक्रं ऊवेन	III, 18, 16.	III, 30, 22.
शुक्रं नः फालाः	III, 18, 4.	IV, 57, 8.
शुक्रश्चिच्छेपं निहित सप्त- सात्	XV, 23 (p. 193, 15.)	V, 2, 7.
शुक्रासीराविनाम्	III, 18, 4.	IV, 57, 5.
शुक्रो न योनिम्	V, 14, 19.	IX, 71, 6.
शायन्त इव सूर्यम्	XI, 13, 21; XII, 4, 19; XVI, 21, 29.	VIII, 99, 3. 4.
श्रिये कम्	III, 5, 11.	I, 88, 3.
शुधी चर्न तिरच्छ्या	XII, 26, 6.	VIII, 95, 4—6.
शुधी हवमिन्द्र	X, 5, 8.	II, 11.
शुष्टो वाँ यज्ञः	XII, 10, 10; 11, 23.	VI, 68.
शा न्वो	XII, 13, 5.	X, 86, 4. (Pāda).*
स आ नो योनिम्	VI, 10, 5.	VII, 97, 4.

* See Weber, Indische Studien, IV, 231.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
सं वत्स इव	V, 10, 4.	IX, 105, 2.
सं वां क्रमेण	VI, 11, 3; IX, 4, 6; XII, 26, 5.	VI, 69, 1—6; resp. 1—8; resp. 1—3.
सं वीदल	V, 9, 9.	I, 36, 9.
सखाय वा शिषामदि	X, 13, 12; XI, 6, 2; XVIII, 12, 5.	VIII, 24, 1—9, resp. 1—3 resp. 1— 27.
सखायः	XII, 25, 7.	VIII, 24, 1—3.*
सखायः सं वः सम्यक्षम्	XI, 9, 1.	V, 7, 1—9.
सखायस्ता	VI, 4, 7.	III, 9, 1—8.
सखे विष्णो	IX, 28, 12.	VIII, 100, 12.
सखे सखायम्	V, 10, 24.	IV, 1, 3.
स वा नो द्यः सविता	XVI, 1, 21.	VII, 45, 3.
सखायोः	XII, 5, 9.	X, 105, 4—6.
स ज्ञातेभिः	XVIII, 9, 7.	III, 31, 11.
सज्विन्नेभिर्देवेभिः	X, 4, 5.	V, 51, 8—10.
सजाया इन्द्र समणः	VII, 19, 4.	III, 47, 2.
सं च ले जयम्:	XI, 11, 12; XII, 5, 10.	VI, 34.
सं च ले जयम्गिर इन्द्र पूर्वीः	XVIII, 6, 5.	VI, 34, 1—3.
संजानानाः	V, 10, 7.	I, 72, 5.
सत्या सत्येभिः	IX, 28, 9.	VII, 75, 7.
सं सं नो अग्ने अवमः	II, 5, 31; VIII, 8, 10; 11, 6; XV, 23 (p. 193, 13.)	IV, 1, 5.
सं सं नो देव	XI, 8, 3.	VIII, 26, 25.
सदस्यतिमद्गतम्	VI, 13, 3.	I, 18, 6.
सखी ह	XII, 3, 9.	} III, 48.
सखी च जातः	VII, 22, 4.	
स नः पावक	II, 2, 9.	I, 12, 10.
सजा च सोम	IV, 15, 3.	IX, 4.
सं ते पर्याधि	I, 15, 4; VII, 5, 18.	I, 91, 18.
स पूष्णः	X, 8, 5.	VIII, 63, 1—3.

* According to the Commentary.

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
सप्रज्ञया कविद्वयः	XVIII, 18, 11.	VIII, 63, 4—6.
समन्याः	VI, 7, 5.	II, 35, 3.
समानमेतदुदकम्	XVIII, 22, 7.	I, 164, 51.
समिदमग्निं समिधा गिरा ऋषे	XIV, 3, 12.	VI, 15, 7—9.
समिदश्चिद्	VI, 4, 7 ; IX, 20, 15.	X, 150, 1—3.
समिदस्य त्रयमाद्यः पुर- खात्	V, 15, 3.	III, 8, 2.
समिदो अस्य आऊल	I, 4, 13.	V, 28, 5.
समिदो अग्निर्दिवि	XIV, 56, 13.	V, 28, 1—3.
समिदो अस्य मनुषः	V, 16, 6.	X, 110.
समिधाग्निम्	VI, 4, 1.	VIII, 44.
समिधमानो अश्वरे	I, 4, 10.	III, 27, 4.
समिन्द्र षः	IV, 11, 6.	V, 42, 4.
सनी वत्सम्	V, 10, 4.	IX, 104, 2.
समद्राकूमिः	XI, 13, 11.	IV, 58.
स यो हवा	X, 8, 6 ; 11, 12.	I, 100, 1—19 ; resp. 1—15.
सरस्वती देवयन्तः	VI, 10, 2.	X, 17, 7.
सरस्वत्यग्नि नः	VI, 10, 2.	VI, 61, 14.
स वाहये	II, 4, 5 ; VI, 11, 8.	VII, 95, 3.
सविता यन्त्रैः	VI, 10, 10 ; X, 13, 14. 15 (शैरस्यस्यूपीय) ; XVIII, 19, 2.	X, 149, 1 ; resp. 1—5.
ससस्य यद्	VI, 4, 5.	IV, 7, 7—11.
स सुहृभा स जज्ञता	VI, 10, 5.	IV, 50, 5.
स ह्ययेः पर्येक वरांसि	XIV, 24, 5.	X, 89, 2 A. (Cf. इन्द्रं हवा)
सहदानम्	III, 3, 4.	III, 30, 8.
सह वानेन	VI, 5, 8.	I, 48.
सहस्रशीर्षा	XVI, 13, 1 (पुष्य जा- रायण)	X, 90.
सहसा ते श्रता	III, 2, 5.	IV, 32, 18.
स हि शर्धो न मावतम्	VII, 27, 14.	I, 127, 6.
स हि श्यधिः	VI, 10, 5.	VII, 97, 7.

<i>Pratīka.</i>	<i>Sāṅkhāyana.</i>	<i>Rigveda.</i>
सांतपनाः	III, 15, 6.	VII, 59, ३.
सिनीवाञ्छि	I, 15, 4.	II, 32, 6.
सोद सोतः	III, 14, 12.	III, 29, ८.
सुकमोषः सुवचः	III, 12, 8.	IV, 2, 17.
सुकिंशुकस्	IX, 28, 11.	X, 85, 20.
सुगन्धं नः	XVI, 3, 19.	I, 162, 22.
सुत रञ्जं मिमिक्षः	XI, 5, 2.	VI, 23.
सुतासो मधुमत्तमाः	XII, 25, 2.	IX, 101, 4—6.
सुतानाषस्	V, 5, 2; VI, 3, 8.	X, 63, 10.
सुरूपलक्ष्मुस्	VIII, 3, 13; IX, 8, 2; XII, 4, 15.	I, 4, 1; resp. 1—10; resp. 1—6.
सुषुमा	X, 7, 5.	I, 137, 1. 2.
सुसंहशं जा वयस्	III, 17, 2.	I, 82, ३.*
सुयवसात्	III, 20, 1; V, 10, 33.	I, 164, 40.
सुरादशं वसवो निरतह	XVI, 3, 12 (Pāda).	I, 163, 2D.
सुर्येव वयनवचकार	XIV, 24, 5 (Pāda).	VI, 21, 3 B. (Cf. इमा ङ जा).
सैनाजीकेन	III, 15, 4.	II, 9, 6.
सो षग्निर्षो वसुः	XII, 10, 11.	V, 6, 2.
सोम जीर्भिः	I, 8, 2.	I, 91, 11.
सोम यास्ते	II, 2, 13; V, 6, 3.	I, 91, 9; resp. 9—12.
सोमस्य मा	XIV, 51, 9.	III, 1, 1—14.
सोमस्य मा तवस्य	X, 11, २.	III, 1.
सोमस्य मित्रावदद्या	XII, 2, 14.	III, 72, 17.
सोमानं सरवस्	II, 12, 5.	I, 18, 1—3.
सोमापूषणा	VI, 11, 2.	II, 40.
सोमो जिगाति	V, 14, 15.	III, 62, 13—15.
सोमो धेनुस्	III, 16, 4; VI, 10, 3.	I, 91, 20.
सौर्यं वसिः	X, 7, 4; 8, ३.	I, 135, 1; resp. 1—3.
सौर्यं वसिषि	II, 3, 8; VI, 10, 6; IX, 27, 2 (Comm).	VI, 52, 17†
सुचे नरा	VI, 6, 6.	VI, 62, 63.

* Comm. पङ्क्तिः प्राथम्यात्

† Comm. on II, ३, 8: भारद्वाज्यो ।

<i>Pratika.</i>	<i>Sāṅkhāyana</i>	<i>Rigveda.</i>
सुषिबुधि	XVI, 11, 18.	VIII, 1, 30-34 (सूक्त).
सोषनिन्द्राय मायत	XV, 8, 10.	VIII, 45, 21-23.
सोना इधिवि	IX, 28, 18.	I, 22, 15.
सको इधय	V, 9, 14.	IX, 73.
सदस स्या	IX, 22, 5.	III, 54, 22.
सरणि वा	XI, 12, 4.	VIII, 33, 2. 3.
सर्भानोरथ यत्	XIV, 36, 2.	V, 40, 6.
ससि नः पथ्याद्यु	V, 5, 2.	X, 63, 15.
ससि नो मिनोताय	X, 8, 17; XII, 8, 9; XIV, 3, 12.	V, 51, 11-18.
ससिरिदि	V, 5, 2.	X, 63, 16.
सादुक्लिष्ठ	VIII, 6, 14; 7, 18; XIV, 57, 13.	VI, 47, 1-3.
सादोरित्वा	IX, 5, 4; XII, 5, 11.	I, 84, 10-12.
सादोरित्वा विपुवतः	XVIII, 17, 5.	I, 84, 10-12.
संसः स्रविषद्	XI, 14, 18. 14; XII, 11, 12; XV, 3, 10.	IV, 40, 5.
ससैरिव ससिभिः	IX, 26, 8 (Comm.)	X, 67, 3.
सस्रजोषिन् विव्युना स- वानः	XIV, 71, 4.	VI, 20, 2 D. (Cf. सोमे)
सदे नरः	VI, 10, 8.	V, 57, 8.
सयो न विद्वान्	X, 2, 7.	V, 46, 1-6 or 8.
सविर्धविशः	V, 10, 27.	IX, 83, 5.
सविप्यान्तस्य	X, 6, 19.	X, 88.
ससवास्तमिः	IX, 26, 3.	V, 4, 2.
सिंहसन्तो	V, 10, 2.	I, 164, 27.
सिरस्यमभेः	III, 14, 7; IX, 23, 9; 27, 2 (Comm); XIII, 12, 11.	X, 121, 1; resp. 1- 6.
सिरस्यपादिमतवे	III, 13, 12; X, 10, 7.	I, 22, 5; resp. 5-8.
सिरस्यपादिभ्यु	X, 5, 22.	I, 22, 5-7.
उवे नः सुसोत्मानस्य	X, 5, 24; XIV, 57, 10.	II, 4, 1-9; resp. 1-3.
सोताजनिष्ठ	VI, 4, 3; XI, 7, 1.	II, 5.
सोता देवः	V, 14, 11.	III, 27, 7-9.
सोतारं विषरस्य	V, 7, 4.	X, 1, 5.

INDEX VI.

VERSES QUOTED ONLY BY PRATĪKA'S AND NOT
FOUND IN THE SĀKALASĀKHĀ
OF THE RĪGVEDA.

अग्निर्दत्तः (आग्नी)	XVI, 12, 18 ¹ .
अत्यायानं निवतः ²	XV, 8, 20.
आ नो गच्छतं हवना ³	XV, 8, 20.
इमे मन्द्रासः ⁴	XV, 8, 20.
इमे सोमासः ⁵	XV, 8, 20.
इमे सोमासस्त्रिरोषकासः	IX, 20, 30.
देवेभ्यो वनस्पते	V, 19, 18.
प्र व इन्द्राय हवचक्षमाय	XII, 26, 9 (Cf. XVIII, 15, 5).
[विदा मघवन्	X, 6, 10 ⁶].
वेनस्तपश्मत्	XV, 3, 8 (five verses.) ⁷
संज्ञानम्	III, 6, 3. ⁸
समिद्धो अस्मन्	XVI, 3, 21. ⁹

¹ Comm. अग्निर्दत्तृरित्येवमादिकाः शाखाकरोक्ता आग्निषो भवन्ति ।

² The Comm. adds उद्वतश्च. The verse is called *Sauparnī*.

³ The Comm. adds उप यज्ञं । सोपर्णी.

⁴ The Comm. adds अश्विना । सोपर्णी.

⁵ Comm. इमे सोमासस्त्रिरोषकास इति त्रैषु पठिता Cf. S'ākh. S'r. IX, 20, 30. Aśv. S'r. VI, 5, 24.

⁶ Mentioned by the name of Mahānāmnī. See Ait. Ār. IV, 1, 1.

⁷ Comm. वेनस्तपश्मत्त्रिदितं मुचा—एताः पञ्च ऋचः शंभेत् । स्वशाखायामुत्सृज्ज्मा-
नस्त्वानि सूचकारो विकल्पमाह । Cf. Āth. V. II, 1, 1; Taitt. Ār. X, 1, 3.

⁸ Comm. संज्ञानमुग्रमावददिति सूक्तं जपेरन्. See Aufrecht, R̥gveda, second
edition, Khalikāni sūktāni No. XXV.

⁹ Comm. समिद्धो अस्मन् छदरं मतीनामित्येवमादिका आग्निषो षड्भ भवन्ति ।

INDEX VII.

(A.) VERSES QUOTED IN FULL.

अंशुरंशुसो देव	V, 8, 3.
अग्नाविष्णु मदि तद्वा	II, 4, 3.
अग्नाविष्णु मदि धाम	II, 4, 3.
अग्निः परेषु धामसु	III, 5, 8. (IX, 23, 12 ; X, 11, 9).
अग्निः प्रजां वरुणां	IV, 13, 1.
अग्निः प्रथमो वसुभिः	III, 6, 2.
अग्निः सोमो वरुणो	III, 7, 4.
अनाद्युष्टं विपन्वया	XVIII, 3, 2.
अनीकैर्देवी	III, 15, 4.
अन्यस्य नो अनुमतिः	IX, 27, 2.
अन्विदन्मते त्वं	IX, 27, 2.
अपि वेसु निपु पदेषु	XVI, 6, 2.
अपेवो अन्यसु	V, 13, 3.
अप्रपाया अ वेरुणा	XII, 21, 3 (XVI, 13, 10).
अभि त्वं देवं	V, 9, 7 (X, 8, 10).
अभीव सः प्र जिज्ञीते	XII, 17, 1.
अद्वताकृतिमद्वतायासु	II, 6, 7.
अद्यं तीव्रस्त्रीवस्तु	XIV, 21, 2.
अद्यमग्निः पुरीषो	II, 15, 4.
अद्यमग्निष्टेवपतिः	II, 15, 5.
अथाह यज्ञं जातवेदाः	I, 15, 17.
अथा विष्ठा जनयन्	III, 17, 1.
अथासाम्ने ऽस्मिन्भिश्चिश्च	III, 19, 3.
अरंजरो वावहीति	XII, 16, 1.
अर्चन्त्यकं मरुतः	XVIII, 15, 5.
अस्त्रावकं निस्त्रातकं	XII, 18, 10.
अव स्रष्ट्वाभिव	XII, 22, 6.
अश्विना वरुणं पातं	VIII, 15, 12.
अश्वद्भ्राता सधुमतीः (two Pāda's)	VII, 18, 9.
अहं वरुणं साहशानां	IV, 21, 2.
आमन्त्र हवश्चामसु	II, 15, 2.
आदित्या ह जरितरश्चिरीतः	XII, 19, 1.
आ धन्न पितरो	IV, 5, 8.

आ नो याहि तपसा-दीर्घद्	III, 19, 16.
आ यायतां भवा	IV, 11, 1.
आ यस्मिन्सुप्तं वसवा	V, 10, 32.
आ याहि तपसा-अर्चिषा	III, 19, 16.
इदं राधो वृद्धत्यु	XII, 19, 3.
इदं इविः प्रजनने	IV, 13, 1.
इदं जना उप नृत	XII, 14.
इन्द्र उच्येभिर्भेन्द्रिष्ठः	VII, 10, 13.
इन्द्रः कावमवूवधत्	XII, 15, 2.
इन्द्र जठरं नखं	IX, 5, 2.
इन्द्र ऊचस्व प्र वद	IX, 5, 2.
इन्द्रमन्वारभामहे	I, 6, 3.
इन्द्रश्च नः शुनासीरो	III, 18, 14.
इन्द्रश्च ससाहवदवद	IX, 6, 21.
इन्द्रसुरायास्मिन्नो	IX, 5, 2.
इन्द्राय शुनासीराय	III, 18, 15.
इन्धानास्मा	II, 11, 3.
इममा इष्टुधी इवं	I, 17, 19.
इयं पिने राङ्गेति	V, 9, 6 (XVIII, 1, 2).
इह नावः प्र जायध्वं	XII, 15, 3.
इदित्वा प्रागपाग्	XII, 23.
इहोप सवददक्षिणो अपि	VIII, 11, 15.
उत शेन आशुपना	XII, 19, 4.
उत्सकथोरव मुदं	XVI, 3, 36.
उदस्त्रादेवदिनिः	III, 20, 2.
उदुभियमाय उदर	II, 6, 6.
उप इव पयसा	V, 10, 10.
उप प्रचे मधुमति	XVIII, 15, 5.
उपावरोह जातवेदः	II, 17, 8.
उपेष्किवेन सन्तुषा (two Pāda's).	VIII, 11, 14.
उभा कवी युवाना	VIII, 10, 1.
उव विष्णो वि क्रमस्व	VIII, 4, 3. (X, 13, 19).
उद्धा यस्य प्रवाहिषः	XII, 14, 2.
ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रयतात्	XVI, 4, 2. 6.
ऊतावानं वैश्वानरं	III, 3, 5 (X, 10, 8).
एकथा च इमभिश्च	VIII, 3, 10 (IX, 23, 11).

एता अथा वा श्वन्ने	XII, 18, 1 ff.
एष इषाय मामहे	XII, 14, 3.
एष ब्रह्मा य ऋत्विजः	IX, 6, 6. (XVIII, 15, 4).
एषा वे अग्ने समित्	I, 12, 12.
कः सिद्धेकाकी चरति	XVI, 5, 3.
कतरम वा चरादि	XII, 17, 1.
काशयोराजानेष !	VII, 10, 11.
किं सित्पुत्र्यैसमं	XVI, 5, 1.
कुङ्कमचं सुष्टतं	IX, 28, 3.
कुङ्कदेवामामद्धतस्य	IX, 28, 3.
केचनः पुत्रव वा विवेश	XVI, 6, 3.
दृतवन्तं कुलायिनं	I, 15, 13.
[तस्यवितुर्वरेणं	II, 10, 2.]
तप्तो वां घर्भः	V, 10, 18.
अयस्त्रिंशत्तमवः	XIII, 12, 13.
सं इषासुं मघवन्	XII, 16, 1.
सं हि राधसि	XVIII, 15, 5.
समग्रे व्रतधत्	III, 5, 9.
समिन्द्र कपोताय	XII, 16, 5.
समिन्द्र गर्भे रिषाः	XII, 16, 4.
सामिन्द्रवसस्यते (two Pādas)	IX, 6, 6.
सदा रूपादि दधतौ	III, 7, 4.
इमना देवः सविता	VIII, 3, 4.
दिवि प्रष्टो अरोचत	X, 11, 9.
दैव्यावध्वर्यु	VII, 10, 12.
धाता ददातु दाम्भवे	IX, 28, 3.
धाता प्रजाया उत	IX, 28, 3.
धास्त्रोधास्त्रो	VIII, 12, 11.
धीनी वा वे अजयं	XV, 3, 7.
निष्टस्य कर्षकौ	XII, 22, 3.
पञ्चस्रन्तः पुत्रव वा विवेश	XVI, 6, 4.
परिचिन्नः चोमसु	XII, 17, 1.
परिहृता	XII, 21, 5 (XVI, 13, 10).
परैतु अत्युरधत्	IV, 16, 5.
पवित्रेष पुनौहि मासु	XV, 15, 6.
पनर्मासैस्त्रिन्द्रियसु	VIII, 10, 1.

दृश्यानि वा चितये	XVI, 6, 1.
प्र देभ धियं भरस	XII, 14, 5.
प्र देभायो मनोषा	XII, 14, 4.
प्र व इन्द्राय वृषहन्ममाय	XVIII, 15, 5 (XII, 26, 9).
प्रष्टिं भावन्तं	XII, 16, 1.
प्र ह्य्यानि घृतवन्ति	III, 18, 15.
ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात्	V, 9, 5 (XV, 3, 6; XVIII, 1, 2).
ब्रह्म ह्यर्यसमं	XVI, 5, 2.
भद्रादभि ज्ञेयः प्रेक्षि	V, 6, 2.
मयि त्यदिन्द्रियम्	VII, 16, 8.
मयीदमिन्द्र इन्द्रियम्	IV, 9, 1.
मयतस्त्वेषसंहमः	III, 5, 11.
मदानग्नी कृकवाकुं	XII, 24, 5.
मदानग्नी महानग्ने	XII, 24, 4.
मदानग्नेप ब्रूते	XII, 24, 6.
मदानग्नेषुषुषु	XII, 24, 7.
मदान्ते भद्रः	XII, 24, 8.
महीन् वु	II, 2, 14 (V, 5, 2; IX, 27, 2 Comm.)
माता च ते पिता	XVI, 4, 1.
मातुष्टे किरणौ	XII, 22, 2.
मेमा इन्द्र गावो	XII, 15, 4.
य आन्तासः	XII, 21, 2.
यं वां देवा अकल्पयन्	IV, 10, 1.
यः समेयः विद्व्यः	XII, 20, 2.
यज्ञस्य दोहो विततः	XIII, 12, 13.
यज्ञो बभूव स वा बभूव	IV, 12, 10 (X, 13, 23; XV, 3, 11).
यत्पद्मार्जुमकृत	IV, 17, 12.
यदस्य होलवूर्ये	I, 6, 2.
यदस्या अंजमेद्याः	XII, 24, 2 (XVI, 4, 3).
यदा आसोम पससा	XII, 24, 3.
यदिदमिति हेतिहं	XVII, 12, 4.
यदिन्द्रादो दामराज्ञे	XII, 15, 5.
यदुचियासाऊतम्	V, 10, 21.
यदेवायो अलामम्	XII, 24, 2 (XVI, 4, 6).
यदरिषो यवमति	XVI, 4, 4. 6.
यद्गृहस्य पृषपस्य	XII, 20, 2.

(६३३)

यमन्यूनं यथाधिकं	XII, 22, 7.
यन्ने रेतः प्र धावति	III, 8, 27.
यमन्विना नमुचौ	XV, 15, 13.
यमादित्या अंशुमा	V, 8, 4.
यथोरिदं [विचं] भुवनं	III, 18, 14.
यथैराजसा क्लृभिता	III, 20, 4 (IV, 11, 6; VIII, 6, 16; 9, 5.)
यश्च पथिरभुजिष्यो	XII, 20, 4.
यस्माज्जातो न परो	IX, 5, 1.
यस्माद्भौषा नि षीदसि	III, 20, 2.
यस्माद्भौषावेपिष्ठाः (अवाशिष्ठाः । अपष्ठा- यिष्ठाः । न्यसदः । संज्ञप्ता)	XIII, 2, 2 ff.
यस्य पौला मद इन्द्रो	VI, 7, 10.
यस्य व्रतं पशवो	VI, 11, 8.
यस्येदं सर्वं	IV, 18, 2.
यस्येदमोज आरजः	XVIII, 3, 2.
या तिरश्ची नि पद्यते	IV, 18, 1.
यावतामहमीषे	IV, 18, 5.
यावरण्ये पतयतः	IV, 20, 1.
यियमस्यत इव ते मनो (two pāda's)	XVI, 4, 6 (Cf. XII, 23, 5.)
ये च देवा अयजन्त	XII, 20, 5.
ये ते रात्रि ऋचक्षयो	IX, 28, 10.
येन स्त्रियावकुर्वतं	VIII, 11, 13.
ये रूपाणि प्रतिमुञ्चानाः	IV, 4, 2.
यो जाम्बा अग्रथयत्	XII, 20, 3.
योऽनाक्तासः	XII, 21, 2 (XVI, 13, 10.)
यो नो दूरे द्वेष्टि	IV, 12, 10.
राज्ञो विश्वजमीनस्य	XII, 17, 1.
वचस्य रेभ	XII, 15, 1.
वाचामहं देवीं	VII, 10, 15.
वाचो राजन्यजामहे	XVII, 12, 4.
वायुरधेगा यज्ञप्रोः	VII, 10, 9.
वावाता च महिषी	XII, 21, 6.
विततौ किरणौ	XII, 22, 1.
वि अत्यविचं धिषणा	V, 9, 16 (VII, 15, 13.)
विश्रुतयो यथा पथः	IX, 6, 6.

विश्वतोदावन्	XVIII, 15, 5 (XII, 26, 9.)
विश्वस्य देवो वृत्रघ्नस्य	IX, 20, 16.
विश्वो आशा दक्षिणतः	VIII, 15, 11.
विश्वान्देवान्देवान्महे	VII, 10, 14.
वौने देवा अत्रंसत	XII, 23, 4.
वृषा पावक दीदिष्टि	X, 10, 8.
वैश्वानरो अङ्गिरसां	X, 9, 17.
वैश्वानरो अजौजगत्	X, 10, 8.
वैश्वानरो न आ जगत्	X, 9, 17.
वैश्वानरो न ऊतये	II, 5, 3; (IX, 27, 2 Comm. X, 9, 17.)
व्रतानि विधद्व्रतपा	III, 5, 9.
व्रफेन पौव षोदते	XII, 18, 19.
वृक्षणायां वृक्षिणकायां	XII, 22, 5.
वृष्टिश्चाध्वर्युं	I, 6, 3.
सं वर्षसा पयसा	IV, 11, 6.
स नो ददातु तं रयिं	XVIII, 3, 2.
समग्निवेद्यभिर्नो अयात्	III, 6, 2.
समापो अङ्गिरस्यत (two Pāda's)	VIII, 9, 2.
समिदो अङ्गिरसिना	V, 10, 8.
समिदो अङ्गिरसिना	V, 10, 8.
समुद्रं वः प्र हिषोमि	IV, 11, 6 (VIII, 9, 6.)
स विश्वं प्रति चाङ्गुपत्	X, 11, 9.
स सुप्रथौती	XVIII, 15, 5.
स स्वर्ग्यं जनयन्	XVIII, 5, 1.
सवौर्हि देव प्रथकाय	V, 14, 8.
सुप्रपाया स वेभन्ता	XII, 21, 4.
सुभ्रुः स्वयंभुः	XVI, 7, 1.
सुव्यं एकाकी चरति	XVI, 5, 4.
सुव्यं वरिंरानुपगम्	I, 17, 19.
स्वाहास्तनः शुचिः	V, 10, 23.
द्विरण्यवर्तनी नरा	VII, 10, 10.
ऊताऊतस्य ह्यम्यतं	XIII, 12, 7.

(B) GĀTHĀ'S S'LOKA'S, ETC.

- अङ्गाचुस्वा श्रावणं XV, 24 (p. 194, 2.)
 अभीयते देवरातः XV, 27 (p. 195, 20.)
 अन्नं ह प्रायः XV, 17 (p. 188, 14.)
 आङ्गिरसो जन्मना XV, 24 (p. 193, 21.)
 आविर्भवेऽथा वाजं XVI, 17, 6.
 आसन्दीवति धान्याद् XVI, 9, 1.
 आस्ते भगः XV, 19 (p. 190, 12.)
 आङ्गारस्य परस्यादौ XVI, 9, 13.
 आद्यमस्मिन्मनयति XV, 17 (p. 188, 6. 7.)
 आद्यभे ऽसेन यजति XVI, 9, 10.
 एष पन्था विततः XV, 17 (p. 188, 22.)
 एष वः कुशिका वीरो XV, 27 (p. 195, 16.)
 कलिः श्रयानः पुष्यः XV, 19 (p. 190, 17.)
 किं नु मलं XV, 17 (p. 188, 12.)
 चरन्ते मधु विन्दति चरन् XV, 19 (p. 191, 5.)
 चरन्ते मधु विन्दत्यपविन्दन् XV, 19 (p. 191, 10.)
 षोडो मे लं पुत्राणां XV, 25 (p. 194, 17.)
 तज्जाया ज्ञाया भवति XV, 17 (p. 188, 18.)
 तद्दे मा तात तपति XV, 24 (p. 194, 5.)
 ते वै पुत्राः पशुमन्तः XV, 27 (p. 195, 12.)
 ते सम्यक्षो वैश्वानिवाः XV, 27 (p. 195, 18.)
 देवाश्चैतास्त्वयः XV, 17 (p. 188, 20.)
 नाना ज्ञानाय XV, 19 (p. 190, 7.)
 नापुत्रस्य लोको ऽस्तीति XV, 17 (p. 189, 2.)
 न मा मर्त्यः कश्चन XVI, 16, 3.
 पतिर्जायां प्रविशति XV, 17 (p. 188, 16.)
 पारिच्छिता यजमानाः XVI, 9, 7.
 पुररथा वीरवन्तः XV, 27 (p. 195, 14.)
 पृथिव्यौ चरतः XV, 19 (p. 190, 22)
 भौम एव सौद्यवसिः XV, 25 (p. 194, 11.)
 मधुश्चन्दः श्रुषीतन XV, 26 (p. 195, 1.)
 मरुतः परिवेहारः XVI, 9, 16.
 यः सक्त्यापकं कुर्यात् XV, 24 (p. 194, 8.)
 यं नः पिता संजावीते XV, 26 (p. 195, 9.)
 यन्मिमं पुत्रं XV, 17 (p. 188, 3.)
 यावन्तः पृथिव्यां भोगाः XV, 17 (p. 188, 8.)
 श्रद्धापुत्रेष पितरो XV, 17 (p. 188, 10.)
 संजानानेषु वै ब्रूयाः XV, 25 (p. 194, 20.)
 स वै यथा नो ज्ञपयाः XV, 25 (p. 194, 14.)

VIII.

(A) YAJUS, NIGADA'S, ETC.

- अंहारिरसि VI, 12, 20.
 अगन्प्राणः स्वर्गं लोकम् II, 9, 7.
 अगन्ना स्वर IV, 12, 7.
 अग्रयः समराः VI, 13, 1.
 अग्रये कथवाचनाय स्वाहा IV, 4, 1.
 अग्रये वा मर्द्धं वरुणो ददातु VII, 18, 1.
 अग्रये देवेभ्यो धुस्व II, 8, 4.
 अग्रये स्वाहापथे स्वाहा VI, 3, 8.
 अग्निमावह सोममावह I, 5, 2; V, 11, 4.
 अग्निरग्नौधोमो तमपनुदन्तु IV, 9, 5.
 अग्निर्होतिर्होतिरग्निः II, 9, 1; VII, 9, 2.
 अग्निर्देवेदः । अग्निर्मन्विदः VII, 9, 3.
 अग्निर्होता । अग्निना (पञ्चहोत्र) X, 16, 4.
 अग्निर्होता वेतु I, 6, 14.
 अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं IV, 12, 10.
 अग्ने प्रथिव्या अधिपते IV, 10, 1; 18, 3.
 अग्ने मर्द्दा असि I, 4, 14.
 अग्नेरग्नौधोमयोवञ्जितम् IV, 9, 5.
 अग्ने वर्चस्विन् वर्चस्वी लम् X, 2, 6.
 अग्ने वाथो वियुत् IV, 8, 4.
 अग्ने व्रतपते व्रतमचारिषम् IV, 12, 10.
 अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि IV, 8, 3.
 अग्नेष्ट्वा चक्षुषावेत्ते II, 8, 9.
 अग्नेष्ट्वास्त्रेण प्राञ्जामि IV, 7, 8.
 अजो ऽस्त्रिकपाद् VI, 12, 25.
 अज पितरो मादयध्वम् IV, 4, 11; 9, 2; VII, 2, 13.
 अयर्धे पितुं मे पाहि (अजुगुपः) II, 14, 3; resp. 15, 4.
 अदभ्येन वा चक्षुषा IV, 8, 1.
 अध्वनो अधिपतिरसि VI, 13, 2.
 अध्वर्यो येषां वा अग्नादौ प्रजापतेस्तन्वं (तनूवदन) X, 19, 2.
 अनाष्टमस्थनाष्टयम् V, 8, 2.
 अनुपदस्यमन्नायम् IV, 8, 6.
 अनेनायमस्त्रेण मेधेन XVI, 18, 11.
 अन्तरिक्षे विष्णुर्ह्यक्रंस IV, 12, 4.
 अन्नमन्नम् II, 14, 5.
 अन्नदास्यन्नपतिः VI, 12, 27.
 अपरता असुराः IV, 4, 2.
 अपानं मे पाहि VI, 8, 2.
 अपिजो ऽसि दुवस्वान् VI, 12, 6.
 अशु धूतस्य देव सोम VIII, 8, 6; 9, 4.
 अभयं वो II, 14, 1.
 अभयं ते—मनसा लोपतिष्ठे—II, 13, 2;—वाचा लोपतिष्ठे—13, 4;—प्राणेन लोपतिष्ठे—13, 5;—हामेन लोप—13, 6.
 अभोमदन् पितरः IV, 4, 14; 9, 3.
 अभ्य स्थास्यो वो भक्षीय II, 11, 6.
 अयं वै लक्ष्मस्र्गादयं ते घोनिः IV, 14, 36.
 अर्को ऽसि वसवस्त्वा गायत्रेष XVII, 16, 1.
 अयाल्लग्निरग्नेः प्रिया धामानि I, 9, 2.
 अवस्युरसि दुवस्वान् VI, 12, 19.
 अश्वनायापिपाथे च्चिया वै II, 8, 6.
 (Cf. II, 8, 7, 8. 16. 22 विकाराः)

असतो मा सद्गमय VI, 8, 9.
 असाववनेनिष्ठ IV, 4, 2.
 असावेतत्ते IV, 4, 5.
 अस्मानभित प्राजनि दिवं देवांसृतीथं
 III, 20, 4.
 अस्मिन् अस्मरिन्ने VI, 3, 6.
 अस्यां न उदीच्यां VI, 3, 4 (ऊर्ध्वायां
 VI, 3, 5; दक्षिणस्यां 2; श्यंस्यां
 7; प्रतीच्यां 3; प्राच्यां 1.)
 अस्मै प्रतिष्ठायै मा श्रित्ति I, 5, 9.
 अहिरसि बुध्नः VI, 12, 26.
 आगन्नपानः II, 9, 8.
 आघोषिष्णः प्रतिघोषिष्णः IV, 19, 8.
 आत्महतस्त्रेनसो ऽवयजनमसि VIII,
 9, 1.
 आदित्यास्त्वा जागवेन XVII, 16, 3.
 आदित्यःस्त्वा वरुणराजानः IV, 21, 10.
 आपुरस्ता मा प्रजया पशुभिः VIII, 8,
 11.
 आशुषो ऽसि I, 15, 16.
 आयुर्दा अग्ने ऽसि II, 11, 3.
 आयुक्षत्य ऋषो मा मात VI, 8, 6.
 आयुक्षद्गायत्रम् XVII, 12, 1.
 आवह देवान् I, 5, 1 ff.
 इदं यावाश्रयिषी भद्रमभूत् I, 14, 2.
 इदमहमर्वावसोः I, 6, 9.
 इदमहं मां कत्यास्ते XIII, 14, 6.
 इन्द्रिन्द्रमवामात् XIII, 12, 10.
 इन्द्रं वस्तुमन्तमावह VI, 9, 13.
 इन्द्रस्य त्वा जठरे IV, 7, 14.
 इन्द्रो ऽसि विश्वोजाः XVI, 13, 4.
 इन्द्रोऽसि विश्वोऽसि X, 3, 10.
 इल एह्यदित एहि II, 12, 3.
 इलासि स्योनासि I, 12, 5.

इलो अग्ने I, 7, 4.
 इलोपहृतोपहृतोला I, 12, 1.
 इष्टं च वीतं च I, 14, 19.
 इह पुष्टिं पुष्टिपतिः II, 10, 1.
 इह वसुः पुरुवसुः VII, 5, 1.
 इह वसुः संयद्गुः VII, 5, 5.
 इह वसुर्विद्गुः VII, 6, 2.
 उपहृतं बृहत्—उपहृतं वामदेवं I, 11.
 उपहृता देवा अस्य सोमस्य VI, 8, 14.
 उपहृतो ऽयं यजमानो V, 3, 7.
 उपहृतो देवावस्मिन्नी VII, 5, 6.
 उपहृतो मित्रावरुणौ VII, 5, 3.
 उपहृतो वायुरिन्द्रवायू VII, 5, 1.
 उभावपापश्च V, 17, 10.
 उशिमसि कविरसि VI, 12, 18. (CE.
 उशिमसीय VII, 9, 1.)
 उषासानक्ता अग्ने III, 13, 20.
 ऊर्जा वहन्तीः IV, 5, 3.
 ऋत सत्याय II, 7, 14.
 ऋतं सत्यम् XIV, 16, 6.*
 ऋतधामासि स्वर्द्योतिः VI, 12, 23.
 ऋतं त्वा सत्येन II, 6, 10.
 ऋतवो मे देवाः IV, 1, 9.
 ऋतस्य द्वारो VI, 12, 13.
 एष वामाकाशः I, 6, 12.
 एष्टा रायः प्रेषे भगाय V, 8, 5.
 एहि मे प्राणानारोह II, 17, 1.
 ऐतु वसुः पुरुवसुः VII, 3, 1.
 ऐतु वसुः संयद्गुः VII, 3, 3.
 ऐन्द्रोऽमाहृतमावर्ते I, 6, 5; IV, 12, 10.
 ओजः सहः I, 1, 39.
 ओजसे लेन्द्रियाय भक्षयामि VII, 5,
 13; XVIII, 21, 9.
 ओषधीः प्रीणामि II, 9, 12.

* Comm ऋतं सत्यमित्येवं ब्रवाणाः

- कं प्रपद्ये I, 4, 5.
 कथो ऽसि चक्षुःक्षयः VI, 12, 9.
 कामाय त्वा I, 15, 12.
 काम्या एत II, 12, 4.
 छात्रं वेदमन्त्रम् XIII, 12, 10.
 को ऽदात्मसा च्छदात् IV, 7, 15; VII,
 18, 7.
 नवे साहा वाचे साहा XVII, 12, 3.
 धर्मस्याग्ने वीहि V, 10, 19.
 चक्षुष्या असि IV, 7, 12; VIII, 4, 6.
 चितिः शुक् चित्तमाप्यम् (दमर्होऽह) X,
 14, 4.
 चिदानवे सखि वे II, 11, 4.
 जुषाषः सोमः I, 8, 3.
 जुषाषा अग्ने I, 7, 6.
 जुषाषानि मर्हसि सवनाणि VI, 3, 8.
 जुषाषावभ्रीषोमौ I, 8, 7.
 जुषाषो अग्निः I, 8, 3.
 जुष्टो वाचो भूयासम् VI, 9, 17.
 ततो ऽसि तन्मुरसि II, 12, 10.
 तनूनपादग्ने I, 7, 2.
 तस्या इन्द्राय देवता ज्येष्ठाय X, 16, 2.
 तासुध्वर्यवाधावेन्द्राय सोमम् VI, 7, 10.
 तिष्ठो देवीरग्ने III, 13, 20.
 तुथो ऽसि विश्ववेदाः VI, 12, 17.
 हृषान्यत्तु IV, 21, 24.
 वेजये त्वा प्रणवर्चसाय VII, 5, 12.
 तेजो ऽसि हृष्टिरसि VIII, 24, 3.
 तेजो ऽसि शुक्रमसि IV, 8, 2.
 ते देवा अकामयन्त X, 18, 2 (सप्रहो-
 तरि)
 ते ह्यया रवान्वाहताः X, 15, 2 (चतुर्हो-
 तरि)
 त्वं प्रण्वासि XVI, 18, 2, 7.
 दधिघर्मस्याग्ने वीहि VII, 16, 7.
 दर्शाय ते प्रतिदर्शाय IV, 18, 7.
 दिक्षु विष्णुर्ब्रह्म IV, 12, 5.
 दिवं देवांसुतीयम् III, 20, 4.
 दिवमर्थं यजमानः XVI, 17, 10.
 दिवस्युष्टमसि VI, 6, 12.
 दिवि विष्णुर्ब्रह्म IV, 12, 2.
 दिवे साहान्तरिचाव साहा XVII, 12,
 2.
 दुरो अग्ने आश्वस्य III, 13, 30.
 दुर्मित्रियासुक्ते सन्तु VIII, 12, 11.
 देवं बर्हिर्वसुवने I, 13, 1 (Cf. II, 5,
 19.)
 देवं बर्हिर्वारितीनाम् V, 20, 4.
 देव सवितरेतं वे यज्ञम् IV, 7, 17.
 देव सवितरेतं त्वा I, 6, 2.
 देव सोमं सुत्यामुहचमशीय V, 8, 3.
 देवस्य त्वा सवितुः प्रचरे IV, 7, 5 (Cf.
 21, 7.)
 देवा देव्या चोतारा III, 13, 27.
 देवानां समिदसि VIII, 11, 15.
 देवी ऊजाऊती III, 13, 27.
 देवी उपासान्ता III, 13, 27.
 देवी जोष्टी III, 13, 27.
 देवीर्हारः III, 13, 27.
 देवीस्त्रिषः III, 13, 27.
 देवेभ्यो मन्विद्यः I, 4, 19—22.
 देवो अग्निः खिष्टत्तु I, 13, 3.
 देवो नराग्रंसः I, 13, 2 (II, 5, 19.)
 देवो वनस्यतिः V, 20, 4.
 देवो ऽसि नराग्रंसः VII, 5, 22—24;
 XVIII, 21, 12.
 देवसन्मुरसि II, 12, 9.
 देव्या चोतारा III, 13, 20.
 धानाः सोमानामग्ने वीहि VIII, 8, 4.
 भूया असदद्भृतस्य योमो IV, 8, 3.
 नम उप I, 14, 20.
 नमसो मायन्नाय XVII, 13, 1.

- नमस्ते वृषवे XVII, 13, 3.
 नमस्ते सन्नायज्ञीयाय XVII, 13, 5.
 नमस्ते रघुनराय XVII, 13, 2.
 नमस्ते वामदेव्याय XVII, 13, 4.
 नमो देवेभ्यः II, 8, 14.
 नमो द्यावापृथिवीभ्याम् I, 6, 11.
 नमो वः पितरः IV, 5, 1.
 नमो वक्षसायाभिष्ठितः VIII, 10, 4.
 नरासंसो ऋग्ने I, 7, 8.
 नर्यं प्रजां मे पाहि (ऋजुगुणः) II, 14, 2; 15, 5.
 निरस्तः परावस्तुः I, 6, 6.
 नि वो जामयो जिहताम् VII, 6, 3.
 नृचक्षसं ता VII, 4, 4.
 पृथिव्यो ऽसि पवमान VI, 12, 7.
 पाहि मां यन्नन्यम् IV, 8, 3.
 पितरस्त्वा यमराजानः IV, 21, 9.
 पिता मानरिद्धा VII, 9, 1.
 पिहन् प्रीषानि II, 9, 13.
 पृथिवी द्योता (चतुर्विह) X, 15, 4.
 पृथिव्यां विष्णु यैक्रंश IV, 12, 4.
 पृथिव्यस्त्वा माभौ IV, 7, 6.
 प्रजापतये ता मच्छं वक्षसो ददातु VII, 18, 5.
 प्रजापतये स्वाहा XIII, 12, 8.
 प्रजापतिरकामयत (चतुर्विह) X, 14, 2.
 प्रजापतिद्वारोचतु XVII, 16, 7.
 प्रजापतेभोगो ऽसि IV, 9, 4.
 प्रजायै ता पुष्टेः VII, 5, 14.
 प्रतक्षासि नभस्मान् VI, 12, 3.
 प्रत्येता वामा सूक्ता VII, 6, 6.
 प्राच्या दिशा सह (दक्षिणया दिशा—, प्रतीच्या दिशा—etc.) IV, 11, 4.
 प्राणं दीक्षामुपैनि V, 4, 6.
 प्राणपा ऋषि IV, 7, 11.
 प्राणं मे पाहि VI, 8, 1 (Cf. IV, 7, 11; 9, 2.)
 वरिर्ग्रे I, 7, 5.
 वृक्षइयन्करे म ऊरु VI, 3, 8.
 वृक्षस्यतये ता मच्छं वक्षसो ददातु VII, 18, 3.
 वृक्षस्यतिर्ग्रेष्वा स यज्ञं पातु IV, 6, 9.
 व्रध् पितृस्व प्राणं मे पाहि IV, 9, 2.
 भर्गं मे वोचः V, 1, 10.
 भा विभा उषाः VII, 9, 6.
 भुगित्यभिगतः XII, 23, 2 (Ath. V. 20, 135, 1 ff.)
 भुवः स्वाहा III, 21, 3.
 भूः II, 7, 7.
 भूः प्रपद्ये VI, 2, 2.
 भूः स्वाहा III, 21, 2.
 भूतमसि भविष्यदसि VIII, 21, 3.
 भूतानां गर्भमादधे V, 14, 12.
 भूपते भवपते IV, 20, 1.
 भूर्भुवः I, 1, 38.
 भूर्भुवः स्वः II, 13, 2; IV, 12, 10; X, 21, 15; XI, 16, 7.
 भूर्भुवः स्वः स्वाहा III, 19, 3; 21, 6; VI, 3, 8; VIII, 8, 10.
 मनसस्यतिमा मे ऊतस्व I, 10, 2.
 मनो दीक्षामुपैनि V, 4, 4.
 मनो मे मनसा दीक्षताम् V, 4, 1.
 मन्त्रिषुषो ऽसि VI, 12, 14.
 महादसि यशो ऽसि XVIII, 20, 8.
 महाद्विहोता (सप्तविह) X, 18, 4.
 मापो मौषधौर्हिंसोः VIII, 12, 11.
 मित्रस्य ता चक्षुषा IV, 7, 4.
 मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशस्नोः V, 15, 8.
 यज्ञस्य संततिः II, 6, 12.
 यमाय ता मच्छं वक्षसो ददातु VII, 18, 4.

यमायाङ्गिरस्तने—खाद्या IV, 4, 1.
 यमिमं प्रजयं XVIII, 21, 8.
 या यज्ञस्य समृद्धस्य II, 9, 9.
 [वध्वर्थो येषां वा अद्वादीं प्रजापतेस्तन्व
 (तनूवदन) X, 19, 2.
 यद्राय ला जुष्टम् IV, 17, 7. 8. 9.
 यद्राय ला मद्यं वरुणो ददातु VII, 18,
 2.
 यद्रास्वा चैष्टुभेन XVII, 16, 2.
 यद्रास्वन्द्राजानः IV, 21, 11.
 यद्रो ऽसि सुमेवः XVI, 18, 6.
 रूपमनुरूपं VIII, 16, 3.
 रोक्षीभ्यां रोक्षः VIII, 25, 3.
 वयोधसं ला वयोधाः VII, 4, 4.
 वरुणो ऽसि धर्मपतिः XVI, 18, 5.
 वसवस्वामिराजानः IV, 21, 8.
 वञ्छिरसि द्यवाचमः VI, 12, 15.
 वागायुर्विन्वायुः XVII, 12, 5.
 वागितु वागुपेतु X, 21, 16.
 वाचं दीक्षामुपैसि V, 4, 5.
 वाचं म जिन्व VII, 10, 15.
 वाचस्यतिना ते ऊतस्य I, 10, 2.
 वाचस्यते ऽच्छिद्रया वाचा X, 16, 6.
 वाचस्यते वाचो वीर्येण X, 15, 6.
 वाचस्यते विधेनामन् X, 18, 6.
 वाचस्यते वृद्धिदेनामन् X, 14, 6.
 वाजस्याहं सवितुः सवे XVI, 17, 1. 2.
 3. 8.
 वाजिनस्याग्ने वीहि III, 8, 24.
 वाजिनो देवा हविः III, 8, 22.
 वाजो ऽसि वाजिनमसि III, 8, 27.
 विभूरसि प्रवाहणः VI, 12, 11.
 विराजो दीक्षो ऽसि IV, 21, 3.
 विश्वे ला देवा आनुष्टुभेन XVII, 16, 4.
 विश्वे ला देवा प्रजापतिराजानः IV, 21,
 12.

विश्वे देवा अन्तु मा प्रसर्पत VI, 13, 3.
 विश्वे देवास्तयस्त्रिभ्यः IV, 10, 3.
 वृष्टिरसि पाषाणम् II, 7, 18; IV,
 8, 3.
 वेद ते पितरम् IV, 18, 5.
 वेदो ऽसि I, 15, 12.
 वीषट् I, 1, 39, etc.
 वंशोःशंशोः IV, 18, 10.
 वंस्य पशुन्मे पाहि (अजुगुपः) II, 14,
 4; 15, 2.
 वसतं चिमाः IV, 12, 10.
 वान्निरसि IV, 7, 9.
 विस्रिंश्रिवम् IV, 17, 13.
 वृन्धुरसि मार्जाक्षीयः VI, 12, 21.
 वृन्धुरस्युपसद्यः VI, 12, 22.
 वृषो ऽसि पला VI, 8, 10.
 व्रीचपा असि IV, 7, 13.
 वृः सुत्या वामिन्द्राग्नी X, 1, 13.
 वृचाचो ऽसि प्रचेताः VI, 12, 16.
 वृषोर्वीः I, 6, 4.
 सं यज्ञपतिराशिषा IV, 13, 3.
 सं देवतीर्जगतीभिः VIII, 9, 2.
 सं वाक् प्राचेन XVII, 17, 1.
 संवेद्यायोपवेशाय XIII, 5, 4 5. 6.
 संहितासि विश्वरूपी II, 12, 1.
 सखासि पला VI, 8, 12.
 सजूर्देवेभ्यः II, 8, 20. 21.
 सत्यं ऋताय II, 7, 13.
 सं अतिषाभुस IV, 12, 8.
 सत्यं लतेर्न II, 6, 11.
 सत्येनावष्टयम् II, 12, 12.
 सदसि सन्ने भूयाः IV, 11, 3.
 सं लमग्ने सूर्यस्य वर्षसा II, 11, 5.
 सं ला सृजामि II, 10, 6.
 सं देवो देव्या दधात् XVII, 15, 11.
 स भद्रमकार्यो नः VII, 4, 12.

संमहं प्रजया IV, 12, 9.
 समाप ओषधीनाम् II, 8, 10.
 समिधः समिधः I, 7, 1.
 समुद्रो ऽसि विश्वव्याः VI, 12, 24.
 समुद्रो ऽसि विश्वभराः VI, 12, 10.
 सवालसि छगानो VI, 12, 3.
 सवालसि खरालसि VIII, 17, 3.
 सं ब्रह्म ब्राह्मणा XVII, 15, 12.
 सं महान् महत्या XVII, 15, 10.
 सं मा कामेन IV, 12, 10.
 सवितासि सत्यप्रसवः XVI, 18, 3.
 सुपथो ऽसि पत्वा VI, 8, 11.
 सुभूतकृतः II, 8, 8.
 सुभृताय वः II, 8, 15.
 सुभूर्लामासि श्रेष्ठः XVII, 13, 10.
 सुमित्रिया न चापः VIII, 12, 11.

सूर्ये भाजस्विन् भाजस्वी X, 4, 12.
 सूर्येले चक्षुः X, 17, 4.
 सूर्याय देवेभ्यो धुक् II, 8, 5.
 सूर्यो ज्योतिः II, 9, 2.
 सो ऽकामयतात्राद् (परुतोतरि) X, 17, 2.
 सोमं राजानं चन्द्रमसम् III, 8, 15.
 सोमः सोमस्य पिबतु X, 17, 6.
 सोमस्याग्ने वीहि VII, 3, 4; VIII, 8, 5.
 सोमाय पिबसते स्वाहा IV, 4, 1.
 स्वयंभूरसि श्रेष्ठः IV, 12, 10.
 स्वः I, 1, 39.
 स्वः स्वाहा III, 21, 5.
 स्वाहाग्निं स्वाहा सोमं I, 7, 6.
 स्विरग्ने वीहि VII, 1, 8.
 ऊतं स्वर्निधु V, 10, 31.
 ऊते वा भवितं भक्षयामि VII, 4, 15.

(B.) NIVIDS.

अग्निजातवेदाः VIII, 24.
 [अग्निदेवेभ्यः VII, 9, 3.*]
 अग्निर्वैश्वानरः VIII, 22.
 अस्य मदे अरितदिन्द्रः VIII, 25.
 इन्द्रो देवः VIII, 17.
 इन्द्रो महत्मान् VIII, 16, 1.

ऋभवो देवाः VIII, 20, 1.
 स्वाहाश्रियिनी VIII, 19, 1.
 मरुतो देवाः VIII, 23, 1.
 विश्वे देवाः VIII, 21.
 सविता देवः VIII, 18.

INDEX IX.

PRAIṢA'S, ATIPRAIṢA'S, ETC.

अग्नये मध्यमानाय III, 13, 16.
 अग्नये समिध्यमानाय I, 4, 4.
 अग्निमद्य होतारम् (स्वः कवाकप्रैव)† V,
 20, 5.

अग्निर्मे देवो होता लंमानुषः V, 1, 6.
 अग्नीत्यालीवतस्य यज VIII, 5, 1.
 अग्नीषोमाभ्यां प्रथीयमानाभ्याम् V, 14,
 7.

* This is a Puroruc, but in its form like a Nivid.

† Comm. द्वियजमानके अष्टषीतामिमौ यजमानो पचन्तो पत्नीः पचन्तो पुरीहार्थं
 वन्नन्तावग्नीषोमाभ्यां शर्म । वडयजमानके । अग्निमद्य होतारमष्टपतेमे यजमानाः etc.

- अग्रायमनुशंस IX, 24, 1.
 अक्वाक वदस् VII, 6, 1.
 अजिदग्निः* (उपप्रेष) V, 16, 9.
 अध्वर्ये उप नु रम XVII, 11, 3.
 अध्वर्येवैषीरपाः VI, 7, 8.
 अध्वर्यो शोसावो VII, 19, 6; VIII,
 3, 5; XVII, 17, 14 (cf.
 शोसावो).
 अभिगो शमीध्वम् V, 17, 10.
 अप इष्य होतः VI, 7, 1.
 अयासग्रीह् ; अयास् VII, 4, 11.
 अर्थम् IV, 21, 4.
 असा उपकथस् VII, 4, 13.
 असावेतते IV, 15, 4.
 असा रक्षः संवजतात् (अभिगु) V, 17,
 8.
 आचमनीयम् IV, 21, 5.
 आदित्येभ्यः VIII, 1, 3.
 आदित्यो मे देवो उज्जाता V, 1, 3.
 आ वेला XVII, 15, 9.
 इन्द्राय मरुत्वते VII, 19, 1.
 इह मद एव मघवन् (अतिप्रेष) X, 1,
 11.
 इह मदोऽ मदो मधोर्मेदस्य—मोदैव XII,
 26, 11.
 उक्थशाः VII, 9, 7.
 उच्छ्रीयमाणाय V, 15, 3.
 उतेव नक्षत्रः VI, 7, 9.
 [ओम्] उन्वजत IV, 21, 24.
 उदीचीनान् (अभिगु) V, 17, 3.
 उन्नीयमानाय VII, 7, 1; उन्नीयमानेभ्यः
 VII, 4, 1.
 उपप्रेष्य होतः V, 16, 9.
 उपहवमयं ब्राह्मणं दृश्यते ऽग्नावाको वा
 —तं होतवपकथस् VII, 6, 4.—
 उपकथस् VII, 4, 13; 6, 4;
 VIII, 5, 5.
 ऊवध्यगोहं पार्थिवं खनतात् V, 17, 7;
 XV, 1, 26.
 एकधास्य लचमाख्यतात् (अभिगु) V,
 17, 4.
 एवाह जरितरोथा मोदैव (प्रतिगर)
 XII, 19, 6.
 एषा XVII, 17, 10.
 ओथा (resp. ओथो) मोदैव X, 5, 16;
 17; XII, 11, 10; 17, 2; 19,
 6; 23, 5; 24, 6; 26, 11 (=अथ
 मदेव).
 ओं होतस्तथा होतः X, 13, 28; XVI,
 1, 24.
 ओम् IV, 6, 17; VII, 18, 6; XV,
 27 (p. 196, 2, 3), etc.
 ओं कुरुत IV, 21, 24.
 घर्मस्य यज V, 10, 17.
 घृतस्य यज VIII, 4, 1, 3.
 चन्द्रमा मे देवो V, 1, 3.
 चित्तिभ्यः प्रथीयमानाभ्यः IX, 24, 9.
 तथा (प्रतिगर) XV, 27 (p. 196, 2-3.)
 दधिघर्मस्य यज VII, 16, 4.
 देवं बर्हिः सुदेवं देवैः† V, 20, 1.
 देवाय सवित्रे VIII, 3, 1.
 देवेभ्यः प्रातर्यावभ्यः VI, 3, 9.
 देव्याः शनितार उत च मनुष्याः (अभिगु)
 V, 17, 1.
 द्वादशकालसूषींशंसे प्रत्याष्ट्यौतात्
 XVII, 14, 3.

* असनद्वाजम् ।

† Comm. देवं बर्हिः सुदेवं देवैः स्यादित्येवमादिभिरैकादशभिर्यजोत्यन्मैत्रेये ऽनघानं
 त्रेष्यति मैत्रावृषयः परिभाषितत्वात् ।

धानाः सोमानामिन्द्र VIII, 8, 2.
 नेष्टवपङ्कयस् VIII, 5, 5.
 पत्नी विद्यस्यमाना XII, 23, 5 (प्रति-
 गर) *
 परिवीथमाणा V, 15, 4.
 पर्यग्नये V, 16, 8.
 पुराषैरेन पुष्यछद्मी राजभिः संगायत
 XVI, 1, 25.
 प्रजापतिर्म देवः V, 1, 8.
 षो प्रतिष्ठ IV, 7, 17.
 प्रशास्त्रः प्रमुद्दि VII, 14, 9 (cf. VI, 8, 5.)
 प्राक्षा अग्निं भरत (अभिगु) V, 17, 2 ;
 XV, 1, 26.
 वृहद्दन्ति VII, 15, 11.
 ब्रह्मन् XVI, 18, 1.
 ब्रह्मन् प्रख्यास्यामि IV, 7, 16.
 ब्रह्मन् खोष्यामः प्रशास्त्रः VI, 8, 5.
 मदेय मदेवो षोषा मोदेव XII, 13, 4.
 मनोताये हविषः V, 19, 13.
 मधुपर्कः IV, 21, 6.
 मानुषः I, 6, 1.
 यजमान होतरध्वर्यो ऋद्वृक्षन् पीतनेष्ट-
 वतोपवक्तृरिषेवध्वम् (उपवक्त्र) VII,
 6, 8.
 यूपायाव्यमानाय V, 15, 2.
 येयजामह I, 1, 36 ff.
 ये स्वधामहे III, 16, 15.
 हचितो घर्मः V, 9, 25.
 वनिष्ठमस्य मा राविष्ट (अभिगु) V, 17,
 9.
 वायुर्म देवः V, 1, 7.
 वि किमथमाहो षोषा मोदेव (प्रतिगर)
 XII, 24, 6.†
 वैश्वानराय IX, 25, 2.

* Cf. Vait-Sūtra 32, 27.

† Cf. Vait-Sūtra, 32, 32.

वीषट् I, 1, 36-39, etc.
 शम्योर्ज्ञूहि I, 14, 21.
 शोसावो (शंसाव) VII, 9, 1 ; cf.
 अध्वर्यो शोसावो.
 श्वेनमस्य वक्तः (अभिगु) V, 17, 5.
 श्रातं हविः VII, 16, 3.
 शङ्किशतिरस्य वङ्कयः (अभिगु) V, 17, 6
 समस्त खोत्रियास्तु परि० XVII, 14, 4.
 समुपहृताः काः VIII, 9, 3.
 समिधः प्रेष्य V, 16, 4.
 षो सर्पत VII, 14, 9.
 वीद (अच्छावाक) VII, 6, 1.
 स्वप्ता प्रेष्य V, 20, 5.
 स्वप्ता ब्रूहि I, 14, 1.
 सोमाय पयुष्ट्यमाणाय V, 6, 1.
 सौम्यस्य यज VIII, 4, 2.
 षो स्तुत VI, 8, 7.
 सोकेभ्यः V, 18, 1.
 सोचवतां शस्त्राणामेषा VII, 10, 2.
 स्वधा नमः III, 16, 15.
 स्वाहाकृतिभ्यः V, 18, 2.
 हविर्धानाभ्यां प्रवर्त्यमानाभ्याम् V. 13, 2.
 वै महार इदं मधु XVII, 14, 14. (?)
 होतरभिष्टुहि V, 9, 4.
 होतरेतस्यज VII, 8, 7.
 होतर्वदस्व VII, 16, 2.
 होता यच्चन् प्रजापतिम् XVI, 7, 2.
 होता यच्चदग्निं समिधा V, 16, 4 अग्निं
 स्वाहाव्यस्य V, 18, 2 ; अग्निं खिडक-
 तम् V, 19, 22 ; अग्निं पुरोहारास्य
 V, 19, 10 ; पुरोहाराणाम् VII, 1,
 7 ; अग्नीषोमौ V, 18, 10 ; 19, 7.
 15 ; अश्विना VII, 2, 9 ; XV, 15,
 9 ; आदित्यान् VIII, 1, 5 ; इन्द्र

हरिर्वा (etc.) VII, 1, 3; इन्द्रं
होवात् VII, 8, 2; इन्द्रं द्वितीयस्य
सवनस्य VIII, 2, 4; इन्द्रं प्रातः
प्रातःसावस्य VII, 4, 2; इन्द्रं सवत्स-
नाम् VII, 19, 3; इन्द्रं माध्यन्दिनस्य
सवनस्य VII, 17, 4; इन्द्रं वासु
VII, 2, 3; देवं सवितारम् VIII,
3, 3; मित्रावरुणौ VII, 2, 6;
वनस्पतिम् V, 19, 19; वायुम् VII,
2, 3.
होता विद्मो XII, 23, 5 (प्रतिवर)*
होधि होतः X, 13, 27; XVI, 1, 23.

* Vait-Sūtra 32, 27.

THE END OF VOLUME I.

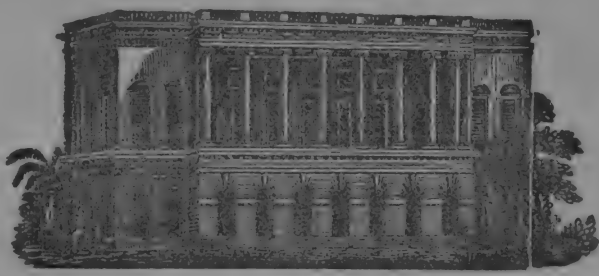

12/6

BIBLIOTHECA INDICA ;
 A
 COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
 ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
 NEW SERIES, No. 532.

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

THE S'RAUTA SU'TRA OF S'ANKHA'YANA

EDITED BY
 DR. ALFRED HILLEBRANDT,
*Professor of Sanscrit and Comparative Philology in the University
 of Breslau.*

VOL. I.
Text, Critical Notes, Indices.
 FASCICULUS I.

CALCUTTA :

PRINTED BY J. W. THOMAS, AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

AND PUBLISHED BY THE
 ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1885.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRÜBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Atharvana Upanishads, (Sanskrit) Fasc. I—V @ /10/ each..	Rs. 3	2
Áśvaláyana Grihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—IV @ /10/ each	.. 2	8
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. I—XIV @ /10/ each	.. 8	12
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /10/ each	.. 3	2
Aphorisms of Sāndilya, (English) Fasc. I	.. 0	10
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. III—XIII @ /10/ each	.. 6	14
Brahma Sūtras, (English) Fasc. I	.. 1	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /10/ each	.. 5	0
Bṛihad Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. IV, VI, VII & IX @ /10/ each	2	8
Ditto (English) Fasc. II—III @ /10/ each	.. 1	4
Bṛihat Saṃhitā, (Sans.) Fasc. I—III, V—VII @ /10/ each	.. 3	12
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /10/ each	.. 1	4
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, 1—9, @ /10/ each Fasc.	.. 28	4
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	.. 0	10
Daśa Rūpa, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each	.. 1	14
Gopātha Brāhmaṇa, (Sans. & Eng.) Fasc. I and II @ /10/ each	.. 1	4
Gopāla Tāpani, (Sans.) Fasc. I	.. 0	10
Gobhiliya Grihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /10/ each	.. 7	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /10/ each	.. 1	14
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /1/ each	.. 6	0
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XI @ /1/ each	.. 11	0
Lalita Vistara, (Sans.) Fasc. I—VI @ /10/ each	.. 3	12
Ditto (English) Fasc. I—II @ /1/ each	.. 2	0
Maitri Upanishad, (Sans. & English) Fasc. I—III (in one volume)	.. 1	14
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XVI @ /10/ each	.. 9	6
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /10/ each	.. 2	8

(Continued on third page of cover.)

Nṛsiṃha Tāpanī, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each ..	Rs. 1	14
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. I—IV @ /10/ each Fasc.	6	4
Nārada Pañcharātra, (Sans.) Fasc. IV @ /10/ each ..	0	10
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. I and III @ /10/ each ..	1	4
Nītisāra, or, The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—IV	1	14
Parishtaparvan (Sans.) Fasc. I ..	0	10
Piṅgala Chhandah Sūtra, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each ..	1	14
Prithirāj Rāsau, (Sans.) Fasc. I—V @ /10/ each ..	3	2
Ditto (English) Fasc. I ..	1	0
Pāli Grammar, (English) Fasc. I and II @ /10/ each ..	1	4
Prākṛita Lakṣhaṇam, (Sans.) Fasc. I ..	1	8
Parāsara Smṛiti (Sans.) Fasc. I and II ..	1	4
Rig Veda, (Sans.) Vol. I, Fasc. IV ..	0	10
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /10/ each ..	5	0
Ditto Aśvalāyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /10/ each ..	6	14
Ditto Lātyāyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /10/ each ..	5	10
Sāma Veda Saṃhitā, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8, @ /10/ each Fasc. ..	23	2
Sāhitya Darpaṇa, (English) Fasc. I—IV @ /10/ each ..	2	8
Sāñkha Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /10/ each ..	1	4
Sūrya Siddhānta, (Sans.) Fasc. IV ..	0	10
Sarva Darśana Sangraha, (Sans.) Fasc. II ..	0	10
Saṅkara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /10/ each ..	1	4
Sāñkha Pravachana Bhāshya, (English) Fasc. III ..	0	10
Sāñkha Sāra, (Sans.) Fasc. I ..	0	10
Sūsruta Saṃhitā, (Eng.) Fasc. I and II @ 1/each ..	2	0
Taittirīya Āraṇyaka, (Sans.) Fasc. I—XI @ /10/ each ..	6	14
Ditto Brāhmaṇa (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /10/ each ..	15	0
Ditto Saṃhitā, (Sans.) Fasc. I—XXXII @ /10/ each ..	20	0
Ditto Prātiśākhya, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each ..	1	14
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /10/ each	1	4
Ditto Aitareya Śvetāśvatara Kena Isā Upanishads, (English) Fasc. I and II @ /10/ each ..	1	4
Tāndyā Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /10/ each ..	11	14
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. II—XII @ /10/ each ..	6	14
Vāyu Purāṇa, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—4, @ /10/ each Fasc. ..	6	4
Vishṇu Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—II @ /10/ each ..	1	4
Yoga Sūtra of Patanjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each ..	4	6
The same, bound in cloth ..	5	2

Arabic and Persian Series.

'Alamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /10/ each ..	8	2
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/4 each ..	27	8
Ditto (English) Vol. I (Fasc. I—VII) ..	12	4
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XXVI @ 1/4 each ..	32	8
Bādshāhnāmah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /10/ each ..	11	14
Beale's Oriental Biographical Dictionary, pp. 291, 4to, thick paper, @ 4/12; thin paper ..	4	8
Dictionary of Arabic Technical Terms and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/4 each ..	26	4
Farhang-i-Rashīdī (Text), Fasc. I—XIV @ 1/4 each ..	17	8
Fihrist-i-Ṭūsī, or, Ṭūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each ..	3	0
Futūh-ul-Shām Waqīdī, (Text) Fasc. I—IX @ /10/ each ..	5	10
Ditto Azādī, (Text) Fasc. I—IV @ /10/ each ..	2	8
Haft Asmān, History of the Persian Mansawī, (Text) Fasc. I ..	1	0
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ 1/ each ..	6	0
Iqbāl-nāmah-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. I—III @ /10/ each ..	1	10
Isabāh, with Supplement, (Text) 34 Fasc. @ /12/ each ..	25	8
Maghāzī of Wāqīdī, (Text) Fasc. I—V @ /10/ each ..	3	0
Muntakhab-ul-Tawārikh, (Text) Fasc. I—XV @ /10/ each ..	9	2

(Turn over.)

Muntakhab-ul-Tawárikh (English) Vol. II, Fasc. I ..	Rs. 1	6
Muntakhab-ul-Lubáb, (Text) Fasc. I—XVIII @ /10/ each, and Fasc. XIX with Index @ /12/ ..	..	12 0
Mu'ásir-i-'Alamgiri (Text), Fasc. I—VI @ /10/ each ..	..	3 12
Nukhbat-ul-Fikr. (Text) Fasc. I ..	..	0 10
Nizám's Khiradnámah-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ 1/ each ..	..	2 0
Suyúty's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/4 each ..	..	8 12
Tabaqát-i-Násirí, (Text) Fasc. I—V @ /10/ each ..	..	3 2
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ 1/ each ..	..	14 0
Tárikh-i-Firúz Sháhi, (Text) Fasc. I—VII @ /10/ each ..	..	4 6
Tárikh-i-Baihaqí, (Text) Fasc. I—IX @ /10/ each ..	..	5 10
Wis o Rámín, (Text) Fasc. I—V @ /10/ each ..	..	3 2

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII. IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ 10/ each ..	Rs. 80	0
Ditto Index to Vols. I—XVIII ..	.. 5	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.		
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1849 (12), 1850 (7), @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers; and for 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), @ 1/8 per No. to Subscribers and @ 2/ per No. to Non-Subscribers.		
<i>N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>		
General Cunningham's Archaeological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) ..	.. 2	0
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868) ..	.. 2	0
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) ..	.. 4	0
Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II, Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) ..	.. 4	0
A Grammar and Vocabulary of the Northern Balochi Language, by M. L. Dames (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	.. 4	0
Introduction to the Maithili Language of North Bihár, by G. A. Grierson, Part I, Grammar (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	.. 2	0
Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) ..	.. 4	0
4. Anis-ul-Musharrihin ..	.. 3	0
5. Catalogue of Fossil Vertebrata ..	.. 2	0
6. Ditto of Arabic and Persian Manuscripts ..	.. 1	0
7. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor ..	.. 2	0
8. Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis ..	.. 1	8
9. Istitáhát-us-Šúfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo. ..	.. 1	0
10. Ináyah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each ..	.. 32	0
11. Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ..	.. 2	0
12. Khizánat-ul-'ilm ..	.. 4	0
13. Mahábhárata, Vols. III and IV, @ 20/ each ..	.. 40	0
14. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—II, with 5 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ..	.. 12	0
15. Purána Sangraha, I (Markandeya Purana), Sanskrit ..	.. 1	0
16. Sharaya-ool-Islám ..	.. 4	0
17. Tibetan Dictionary ..	.. 10	0
18. Ditto Grammar ..	.. 8	0
19. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer ..	.. 2	0
Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XVIII @ 1/ each ..	.. 18	0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ..	.. 5	0

BIBLIOTHECA INDICA ;

A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 555.

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

THE S'RAUTA SU'TRA OF S'ANKHA'YANA

EDITED BY

DR. ALFRED HILLEBRANDT,

*Professor of Sanscrit and Comparative Philology in the University
of Breslau.*

VOL. I.

Text, Critical Notes, Indices.

FASCICULUS II.

CALCUTTA :

PRINTED BY J. W. THOMAS, AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1885.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRÜBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Atharvaṇa Upanishada, (Sanskrit) Fasc. I—V @ /10/ each ..	Rs. 3	2
Aśvalāyana Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—IV @ /10/ each ..	2	8
Agni Purāṇa, (Sans.) Fasc. I—XIV @ /10/ each ..	8	12
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /10/ each ..	3	2
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. I ..	0	10
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. III—XIII @ /10/ each ..	6	14
Brahma Sūtras, (English) Fasc. I ..	1	0
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /10/ each ..	5	0
Bṛihad Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /10/ each ..	1	14
Ditto (English) Fasc. II—III @ /10/ each ..	1	4
Bṛihat Saṃhitā, (Sans.) Fasc. I—III, V—VII @ /10/ each ..	3	12
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /10/ each ..	1	4
Chaturvarga Chintāmani, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, 1—11, @ /10/ each Fasc. ..	29	6
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II ..	0	10
Daśa Rūpa, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each ..	1	14
Gopatha Brāhmaṇa, (Sans. & Eng.) Fasc. I and II @ /10/ each ..	1	4
Gobhiliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /10/ each ..	7	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /10/ each ..	1	14
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ 1/ each ..	6	0
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIII @ 1/ each ..	13	0
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I ..	0	10
Lalita Vistara, (Sans.) Fasc. I—VI @ /10/ each ..	3	12
Ditto (English) Fasc. I—II @ 1/ each ..	2	0
Maitri Upanishad, (Sans. & English) Fasc. I—III (in one volume) ..	1	14
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XVIII @ /10/ each ..	10	10
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /10/ each ..	2	8
Nṛisimha Tāpanī, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each ..	1	14
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1 & 6, @ /10/ each Fasc. ..	7	8
Nārada Pancharātra, (Sans.) Fasc. IV @ /10/ each ..	0	10

(Continued on third page of cover.)

Nárada Smṛiti (Sans.) Fasc. I	..	..	Rs. 0	10
Nyáya Darśana, (Sans.) Fasc. I and III @ /10/ each	..	..	1	4
Nítisára, or The Elements of Polity, By Kámandaki, (Sans.) Fasc. II—V	..	..	2	8
Paríśiṣṭaparvan (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each	..	..	1	14
Pingala Chhandah Sūtra, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each	..	..	1	14
Prithiráj Rásau, (Hindi) Fasc. I—V @ /10/ each	..	..	3	2
Ditto (English) Fasc. I	..	..	1	0
Páli Grammar, (English) Fasc. I and II @ /10/ each	..	..	1	4
Prákríta Lakshanam, (Sans.) Fasc. I	..	..	1	8
Parásara Smṛiti (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each	..	..	1	14
Srauta Sūtra of Ápastamba, (Sans.) Fasc. I—X @ /10/ each	..	..	6	4
Ditto Áśvaláyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /10/ each	..	..	6	14
Ditto Látýáyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /10/ each	..	..	5	10
Ditto Sánkhyána Fasc. I, (Sans.)	..	..	0	10
Sáma Veda Saṃhitá, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—10; II, 1—6; III, 1—7;				
IV, 1—6; V, 1—8, @ /10/ each Fasc.	..	..	23	2
Sáhitya Darpaṇa, (English) Fasc. I—IV @ /10/ each	..	..	2	8
Sánkhyá Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /10/ each	..	..	1	4
Súrya Siddhánta, (Sans.) Fasc. IV	..	..	0	10
Sarva Darśana Sangraha, (Sans.) Fasc. II	..	..	0	10
Sankara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /10/ each	..	..	1	4
Sánkhyá Pravachana Bháshya, (English) Fasc. III	..	..	0	10
Sánkhyá Sára, (Sans.) Fasc. I	..	..	0	10
Suśruta Saṃhitá. (Eng.) Fasc. I and II @ 1/each	..	..	2	0
Taittiriya Aranya Fasc. I—XI @ /10/ each	..	..	6	14
Ditto Bráhmaṇa (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /10/ each	..	..	15	0
Ditto Saṃhitá, (Sans.) Fasc. I—XXXIII @ /10/ each	..	..	20	10
Ditto Prátisákhyá, (Sans.) Fasc. I—III @ /10/ each	..	..	1	14
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /10/ each	..	..	1	4
Ditto Aitareya Svetásvatara Kena Íśá Upanishads, (English) Fasc. I and II @ /10/ each	..	..	1	4
Tándyá Bráhmaṇa, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /10/ each	..	..	11	14
Tattva Chintámaṇi, Fasc. I & II (Sans.) @ /10/ each	..	..	1	4
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. II—XII @ /10/ each	..	..	6	14
Váyu Puráṇa, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—5, @ /10/ each Fasc	..	..	6	14
Vishṇu Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—II @ /10/ each	..	..	1	4
Yoga Sūtra of Patañjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each	..	..	4	6
The same, bound in cloth	..	..	5	2

Arabic and Persian Series.

'Alamgirnámah, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /10/ each	..	..	8	2
Áin-i-Akbari, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/4 each	..	..	27	8
Ditto (English) Vol. I (Fasc. I—VII)	..	..	12	4
Akbarnámah, with Index, (Text) Fasc. I—XXX @ 1/4 each	..	..	37	8
Básháhnámah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /10/ each	..	..	11	14
Beale's Oriental Biographical Dictionary, pp. 291, 4to., thick paper, @ 4/12; thin paper	..	..	4	8
Dictionary of Arabic Technical Terms and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/4 each	..	..	26	4
Farhang-i-Rashidí (Text), Fasc. I—XIV @ 1/4 each	..	..	17	8
Fihrist-i-Túsi, or, Túsi's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each	..	..	3	0
Futúh-ul-Shám Waqáidí, (Text) Fasc. I—IX @ /10/ each	..	..	5	10
Ditto Azádí, (Text) Fasc. I—IV @ /10/ each	..	..	2	8
Haft Asmán, History of the Persian Mansawi (Text) Fasc. I	..	..	1	0
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ 1/ each	..	..	6	0
Iqbálnámah-i-Jahángiri, (Text) Fasc. I—III @ /10/ each	..	..	1	14
Isabáh, with Supplement, (Text) 37 Fasc. @ /12/ each	..	..	27	12
Magházi of Wáqidí, (Text) Fasc. I—V @ /10/ each	..	..	3	2
Muntakhab-ul-Tawárikh, (Text) Fasc. I—XV @ /10/ each	..	..	9	6
Muntakhab-ul-Tawárikh (English) Vol. II, Fasc. I & II @ 1/ each	..	..	2	0

(Turn over.)

Muntakhab-ul-Lubáb, (Text) Fasc. I—XVIII @ /10/ each, and Fasc. XIX with Index @ /12/ ..	12	0
Mu'ásir-i-'Alamgiri (Text), Fasc. I—VI @ /10/ each ..	3	12
Nukhbat-ul-Fikr, (Text) Fasc. I ..	0	10
Nizámí's Khiradnámah-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ 1/ each ..	2	0
Suyúti's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/4 each ..	8	12
Tabaqát-i-Násirí, (Text) Fasc. I—V @ /10/ each ..	3	2
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ 1/ each ..	14	0
Tárikh-i-Firúz Sháhi, (Text) Fasc. I—VII @ /10/ each ..	4	6
Tárikh-i-Baihaqi, (Text) Fasc. I—IX @ /10/ each ..	5	10
Wis o Rámin, (Text) Fasc. I—V @ /10/ each ..	3	2
Zafarnamah, Fasc. I ..	0	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII, IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each ..	Rs. 80	0
Ditto Index to Vols. I—XVIII ..	5	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.		
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1849 (12), 1850 (7), @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers; and for 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), @ 1/8 per No. to Subscribers and @ 2/ per No. to Non-Subscribers.		
N. B. <i>The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>		
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883 ..	5	0
5. General Cunningham's Archaeological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) ..	2	0
6. Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868) ..	2	0
7. Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) ..	4	0
8. Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II, Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) ..	4	0
9. A Grammar and Vocabulary of the Northern Balochi Language, by M. L. Dames (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	4	0
10. Introduction to the Maithili Language of North Bihar, by G. A. Grierson, Part I, Grammar (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	2	0
Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) ..	4	0
11. Anis-ul-Musharrihi ..	3	0
12. Catalogue of Fossil Vertebrata ..	2	0
13. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ..	3	8
14. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor ..	2	0
15. Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis ..	1	8
16. Isti'ááhát-us-Súfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo. ..	1	0
17. Iná yah, a Commentary on the Hidayah. Vols. II and IV, @ 16/ each ..	32	0
18. Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ..	2	0
19. Khizánat-ul-'ilm ..	4	0
20. Mahábhárata, Vols. III and IV, @ 20/ each ..	40	0
21. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—II, with 5 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ..	12	0
22. Purána Sangraha, I (Markandeya Purana), Sanskrit ..	1	0
23. Sharaya-ool-Islám ..	4	0
24. Tibetan Dictionary ..	10	0
25. Ditto Grammar ..	8	0
26. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer ..	2	0
Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XIX @ 1/ each ..	19	0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ..	5	0

BIBLIOTHECA INDICA ;

A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 585.

CORNELL UNIVERSITY,
✓
JAN 19 1887
Library

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

THE S'RAUTA SU'TRA OF S'A'NKHA'YANA

EDITED BY

DR. ALFRED HILLEBRANDT,

*Professor of Sanskrit and Comparative Philology in the University
of Breslau.*

VOL. I.

Text ; Critical Notes, Indices.

FASCICULUS III.

CALCUTTA :

PRINTED BY J. W. THOMAS, AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1886.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRÜBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Atharvaṇa Upanishad, (Sanskrit) Fasc. I—V @ /6/ each ..	Rs.	1	14
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. I—XIV @ /6/ each ..	..	5	4
Āitareya Āraṇyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1	14
Aphorisms of Śāṅḍilya, (English) Fasc. I ..	..	0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. III—XIII @ /6/ each ..	..	4	2
The Asvavaidyaka, Fasc. I—II ..	..	0	12
Asvalayana Gṛihya Sūtra, Fasc. II—IV @ /6/ ..	..	1	2
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I ..	..	0	12
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each ..	..	3	0
Bṛihad Āraṇyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each ..	..	1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each ..	..	0	12
Bṛihat Saṅḥitā, (Sans.) Fasc. I—III, V—VII @ /6/ each ..	..	2	4
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each ..	..	0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, 1—14, @ /6/ each Fasc. ..	..	18	12
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II ..	..	0	6
Dasarupa, Fasc. II and III @ /6/ ..	..	0	12
Gopatha Brāhmaṇa, (Sans. & Eng.) Fasc. I and II @ /6/ each ..	..	0	12
Gobhīliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each ..	..	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each ..	..	1	2
Kālamādhava, Fasc. I and II @ /6/ ..	..	0	12
Kātantra, (Sans) Fasc. I—VI @ /12/ each ..	..	4	8
Kathā Sarit Sūgara, (English) Fasc. I—XIII @ /12/ each ..	..	9	12
Kaushitaki Brahmanapanishads, Fasc. II ..	..	0	6
Kūrma Purana, Fasc. I ..	..	0	6
Lalitā-Vistara (Sans.) Fasc. II-VI. @ /6/ ..	..	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each ..	..	2	4
Manutikā Sangraha, Fasc. I—II @ /6/ each ..	..	0	12
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XVIII @ /6/ each ..	..	6	6
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each ..	..	1	8
Nṛsiṅha Tāpanī, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each ..	..	1	2
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—6, Vol. III, Fasc. 1—6 @ /6/ each Fasc. ..	..	6	12
Nārada Smṛiti, Fasc. I and II @ /6/ ..	..	0	12
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III ..	..	0	6
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each ..	..	1	8

(Continued on third page of cover.)

Narada Pancharatna, Fasc. IV	Rs. 0	6
Paríśhaptarvan (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Pingala Chhandā Sūtra, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Prīthirāj Rāsau, (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	.. 2	4
Ditto (English) Fasc. I	.. 0	12
Pāli Grammar, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Prākṛita Lakṣhaṇam, (Sans.) Fasc. I	.. 1	8
Parāsara Smṛiti (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Srauta Sūtra of Āpastamba, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	.. 4	8
Ditto Aśvaláyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Lātyáyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	6
Ditto Śāṅkháyana (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Sāma Veda Saṃhitá, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8, @ /6/ each Fasc.	.. 13	14
Sāhitya Darpaṇa, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Sāṅkhya Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Sarva Darśana Saṅgraha, (Sans.) Fasc. II	.. 0	6
Śāṅkara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	.. 0	12
Sāṅkhya Pravachana Bhāshya, (English) Fasc. III	.. 0	6
Sāṅkhya Sāra, (Sans.) Fasc. I	.. 0	6
Sūsruta Saṃhitá, (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each	.. 1	8
Taittirīya Āraṇya Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Brāhmaṇa (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /6/ each	.. 9	0
Ditto Saṃhitá, (Sans.) Fasc. I—XXXIII @ /6/ each	.. 12	6
Ditto Prātisākhya, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	0	1
Tāṇḍyā Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Tattva Chintāmaṇi, Fasc. I—IV (Sans.) @ /6/ each	.. 1	8
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. III—XII @ /6/ each	.. 3	12
Uvāsagadasáo, Fasc. I and II @ /12/	.. 1	8
Vāyu Purāṇa, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—6, @ /6/ each Fasc.	.. 4	8
Vishṇu Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	.. 0	12
Vivádāratnākar, Fasc. I and II @ /6/	.. 0	12
Vṛihannārādiya Purāṇa, Fasc. I	.. 0	6
Yoga Sūtra of Patanjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each	.. 4	6
The same, bound in cloth	.. 5	2

Arabic and Persian Series.

'Alamgírnamah, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /6/ each	.. 4	14
Áin-i-Akbari, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/ each	.. 22	0
Ditto (English) Vol. I (Fasc. I—VII)	.. 12	4
Akbarnamah, with Index, (Text) Fasc. I—XXXVI @ 1/ each	.. 36	0
Bádsháhnámah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Beale's Oriental Biographical Dictionary, pp. 291, 4to., thick paper, @ 4/12; thin paper	.. 4	8
Dictionary of Arabic Technical Terms and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/ each	.. 21	0
Farhang-i-Rashidi (Text), Fasc. I—XIV @ 1/ each	.. 14	0
Fihrist-i-Túsi, or, Túsi's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0
Futúh-ul-Shám Waqidi, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	0
Ditto Azábi, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	6
Haft Asmán, History of the Persian Mansawi, (Text) Fasc. I	.. 1	18
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each	.. 4	2
Iqbáinámah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	8
Iṣabáh, with Supplement, (Text) 40 Fasc. @ /12/ each	.. 30	2
Magházi of Wáqidi, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	10
Muntakhab-ul-Tawárikh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each	.. 5	14
Muntakhab-ul-Tawárikh (English), Vol. II, Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0
Muntakhab-ul-Lubáb, (Text) Fasc. I—XVIII @ /6/ each	.. 7	2

(Turn over.)

Mu'ásir-i-'Alamgír (Text), Fasc. I—VI @ /6/ each ..	Rs. 2	4
Nukhat-ul-Fikr, (Text) Fasc. I ..	0	6
Nizámí's Khiradnámah-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ /12/ each ..	1	8
Suyúty's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/ each ..	7	0
Tabaqát-i-Násirí, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	1	14
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each ..	10	8
Tárikh-i-Firúz Sháhi, (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each ..	2	10
Tárikh-i-Baihaqi, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each ..	3	6
Wis o Rámin, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	1	14
Zafarnámah, Fasc. I—VI @ /6/ each ..	2	4

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII, IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each ..	Rs. 80	0
Ditto Index to Vols. I—XVIII ..	5	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /6/ per No.		
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1850 (7), @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers; and for 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers.		
N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.		
Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883 ..	3	0
General Cunningham's Archæological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) ..	1	8
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868) ..	1	8
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) ..	3	0
Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II, Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) ..	3	0
A Grammar and Vocabulary of the Northern Balochi Language, by M. L. Dames (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	3	0
Introduction to the Maithili Language of North Bihár, by G. A. Grierson, Part I, Grammar (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	1	8
Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) ..	3	0
5. Anis-ul-Musharráhin ..	3	0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ..	2	0
8. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ..	3	8
9. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor ..	2	0
10. Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis ..	1	8
11. Iştiláhát-us-Súfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo. ..	1	0
12. Ináyah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each ..	32	0
13. Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ..	2	0
14. Khizánat-ul-'ilm ..	4	0
15. Mahábhárata, Vols. III and IV, @ 20/ each ..	40	0
16. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—II, with 5 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ..	12	0
17. Purana Sangraha, I (Markandeya Purana), Sanskrit ..	1	0
18. Sharaya-ool-Islám ..	4	0
19. Tibetan Dictionary by Csoma de Körös ..	10	0
20. Ditto Grammar ..	8	0
21. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer ..	2	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XX @ 1/ each .. 20 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra .. 5 0

N.B. All Cheques, Money Orders &c. must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society" only.

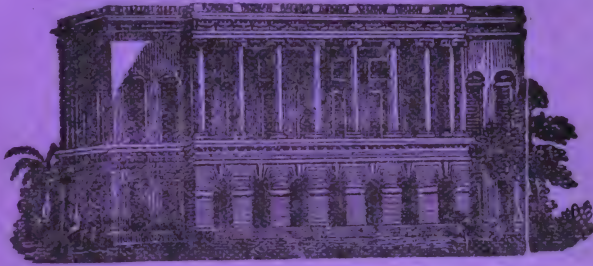
CORNELL UNIVERSITY,
ack
MAY 25 1887

Library

BIBLIOTHECA INDICA ;

A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 606.

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

THE S'RAUTA SU'TRA OF S'ANKHA'YANA

EDITED BY

DR. ALFRED HILLEBRANDT,

*Professor of Sanskrit and Comparative Philology in the University
of Breslau.*

VOL. I.

Text, Critical Notes, Indices.

FASCICULUS IV.

CALCUTTA :

PRINTED BY J. W. THOMAS, AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1887.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRÜBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Agni Purāna, (Sans.) Fasc. I—XIV @ /6/ each	Rs.	5	4
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. I	..	0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. III, V—XIII @ /6/ each	..	3	12
Ashtasāhasrikā Prajnāpāramitā, Fasc. I	..	0	6
Asvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Asvalayana Grihya Sūtra, Fasc. II—IV @ /6/ each	..	1	2
Atharvāna Upanishad, (Sanskrit) Fasc. I—V @ /6/ each	..	1	14
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	0	12
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	3	0
Bṛihad Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Bṛihat Saṃhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	..	1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Chaturvarga Chintāmani, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, 1—15, @ /6/ each Fasc.	..	19	2
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	0	6
Dasarupa, Fasc. II and III @ /6/	..	0	12
Gopatha Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I and II @ /6/ each	..	0	12
Gobhiliya Grihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	1	2
Kālamādhava, Fasc. I and II @ /6/	..	0	12
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIII @ /12/ each	..	9	12
Kaushitaki Brahmanapanishads, Fasc. II	..	0	6
Kūrma Purana, Fasc. I—III @ /6/ each	..	1	2
Lalitā-Vistarā (Sans.) Fasc. II—VI @ /6/	..	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	2	4
Manutikā Sangraha, Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	6	12
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	1	8
Nṛisimha Tāpanī, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	1	2
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—6; Vol. III, Fasc. 1—6;	..	7	8
Vol. IV, Fasc. I & II @ /6/ each Fasc.	..	1	2
Nārada Smṛiti, Fasc. I—III @ /6/	..	0	6
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III	..	0	6
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmaṇḍakī, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	1	8

(Continued on third page of cover.)

Narada Pancharatna, Fasc. IV	Ra. 0	6
Parīśiṣṭaparvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Pingala Chhandāḥ Sūtra, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	.. 0	12
Prithirāj Rāsan, (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	.. 2	4
Ditto (English) Fasc. I	.. 0	12
Pāli Grammar, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Prākṛita Lakṣhanam, (Sans.) Fasc. I	.. 1	8
Parāsara Smṛiti (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	.. 4	8
Ditto Aśvalāyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Lātyāyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	6
Ditto Sānkhyāyana (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Sāma Veda Saṃhitā, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8. @ /6/ each Fasc.	.. 13	14
Sāhitya Darpaṇa, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Sānkhya Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Sarva Darśana Sangraha, (Sans.) Fasc. II	.. 0	6
Sānkara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	.. 0	12
Sānkhya Pravachana Bhāshya, Fasc. III (English preface only)	.. 0	6
Sānkhya Sāra. (Sans.) Fasc. I	.. 0	6
Sūtrata Saṃhitā, (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each	.. 1	8
Taittirīya Āraṇya Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Brāhmana (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /6/ each	.. 9	0
Ditto Saṃhitā, (Sans.) Fasc. I—XXXIII @ /6/ each	.. 12	6
Ditto Prātiśākhya, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	.. 0	12
Tānḍyā Brāhmana, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Tattva Chintāmani, Fasc. I—V (Sans.) @ /6/ each	.. 1	14
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. III—XII @ /6/ each	.. 3	12
Uvāsagadaśā, Fasc. I and II @ /12/	.. 1	8
Varāha Purāna, Fasc. I	.. 0	6
Vāyu Purāna, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—6, @ /6/ each Fasc.	.. 4	8
Vishnu Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	.. 0	12
Vivādāratnākar, Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Vrihannārādiya Purāna, Fasc. I—III @ /6/	.. 1	2
Yoga Sūtra of Patanjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each	.. 4	6
The same, bound in cloth	.. 5	2

Arabic and Persian Series.

'Alamgirnāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /6/ each	.. 4	14
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/ each	.. 22	0
Ditto (English) Vol. I (Fasc. I—VII)	.. 12	4
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XXXVI @ 1/ each	.. 36	0
Bādshāhnāmah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Beale's Oriental Biographical Dictionary, pp. 291, 4to., thick paper, @ 4/12; thin paper	.. 4	8
Dictionary of Arabic Technical Terms and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/ each	.. 21	0
Farhang-i-Rashīdī (Text), Fasc. I—XIV @ 1/ each	.. 14	0
Fihrist-i-Tūsi, or, Tūsi's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0
Futūh-ul-Shām Waqīdī, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	6
Ditto Azādī, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Haft Asmān, History of the Persian Mansawī (Text) Fasc. I	.. 0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each	.. 4	8
Iqbānāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Isabāh, with Supplement, (Text) 44 Fasc. @ /12/ each	.. 33	0
Maghāzī of Waqīdī, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Muntakhab-ul-Tawārīkh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each	.. 5	10
Muntakhab-ul-Tawārīkh (English) Vol. II, Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0
Muntakhab-ul-Lubab, (Text) Fasc. I—XXIX @ /6/ each	.. 7	2

(Turn over.)

Mu'āshir-i-'Alamgirī (Text), Fasc. I—VI @ /6/ each ..	Rs. 2	4
Nokhbat-ul-Fikr. (Text) Fasc. I ..	.. 0	6
Nizāmī's Khiradnāmāh-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ /12/ each..	.. 1	8
Suyūfī's Itqān, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/ each ..	.. 7	0
Ṭabaqāt-i-Nāṣirī, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	.. 1	14
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each ..	.. 10	8
Tārikh-i-Firūz Shāhi, (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each ..	.. 2	10
Tārikh-i-Baihaqī, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each ..	.. 3	6
Wis o Rāmīn, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	.. 1	14
Zafarnāmāh, Fasc. I—VII @ /6/ each ..	.. 2	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII, IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each ..	Rs. 80	0
Ditto Index to Vols. I—XVIII ..	.. 5	0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No. ; and from 1870 to date @ /6/ per No.		
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1850 (7), @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers; and for 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6) @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers.		
<i>N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>		
Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883 ..	3	0
General Cunningham's Archæological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) ..	1	8
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868) ..	1	8
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) ..	3	0
Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II, Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) ..	3	0
Introduction to the Maithili Language of North Bihār, by G. A. Grierson, Part I, Grammar (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	1	8
Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) ..	3	0
5. Anis-ul-Musharrāhin ..	.. 3	0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ..	.. 2	0
8. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ..	.. 3	8
9. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor ..	.. 2	0
10. Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis ..	.. 1	8
11. Iṣṭilāhāt-uṣ-Ṣūfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo. ..	.. 1	0
12. Ināyah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each ..	32	0
13. Jawāmi-ul-'ilm ir-riyāzi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ..	.. 2	0
14. Khizānat-ul-'ilm ..	.. 4	0
15. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ..	.. 40	0
16. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—II, with 5 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ..	.. 12	0
17. Purāṇa Sangraha, I (Markandeya Purāna), Sanskrit ..	.. 1	0
18. Sharaya-ool-Islām ..	.. 4	0
19. Tibetan Dictionary by Csoma de Kőrös ..	.. 10	0
20. Ditto Grammar ..	.. 8	0
21. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer ..	.. 2	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XXI @ 1/ each .. 21 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra .. 5 0

N.B. All Cheques, Money Orders &c. must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society" only.

I. 5.

II. 2-4.

III. 1

(I. 1-4, II. 1 supposed to have been recd)

BIBLIOTHECA INDICA;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 638.

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

THE Ś'RAUTA SŪ'TRA OF Ś'ANKHA'YANA

EDITED BY

DR. ALFRED HILLEBRANDT,

*Professor of Sanskrit and Comparative Philology in the University
of Breslau.*

VOL. I.

Text, Critical Notes, Indices.

FASCICULUS V.

CALCUTTA :

PRINTED BY J. W. THOMAS, AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1887.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRÜBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Agni Purāna, (Sans.) Fasc. I—XIV @ /6/ each	..	Rs.	5	4
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	..	1	14
Aphorisms of Sāndilya, (English) Fasc. I	..	..	0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. III, V—XIII @ /6/ each	..	..	3	12
Ashtasāhasrikā Prajnāpāramitā, Fasc. I—III @ /6/ each	..	..	1	2
Avavaiḍyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	..	1	14
Asvalayana Grihya Sūtra, Fasc. II—IV @ /6/ each	..	..	1	2
Atharvāna Upanishad, (Sanskrit) Fasc. I—V @ /6/ each	..	..	1	14
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	..	0	12
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	..	3	0
Bṛihad Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	..	1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	..	0	12
Bṛihat Saḥhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	..	..	1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	..	0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, 1—17, @ /6/ each Fasc.	..	..	19	14
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	..	0	6
Dasarupa, Fasc. II and III @ /6/	..	..	0	12
Gopatha Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I and II @ /6/ each	..	..	0	12
Gobhiliya Grihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	..	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	..	1	2
Kāla Mādhaba, Fasc. I—III @ /6/	..	..	1	2
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	..	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	..	10	8
Kaushitaki Brahmanapanishads, Fasc. II	..	..	0	6
Kūrma Purana, Fasc. I—IV @ /6/ each	..	..	1	8
Lalitā-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI @ /6/	..	..	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	..	2	4
Manutikā Sangraha, Fasc. I—II @ /6/ each	..	..	0	12
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	..	6	12
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	..	1	8
Nayavārtikum, Fasc. I	..	..	0	6
Nṛisimha Tāpani, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	..	1	2
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—6; Vol. III, Fasc. 1—6;	..	..	8	4
Vol. IV, Fasc. I—IV @ /6/ each Fasc.	..	..	1	2
Nārada Smṛiti, Fasc. I—III @ /6/	..	..	0	6
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III	..	..	0	6
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	..	1	8

(Continued on third page of Cover.)

Narada Pancharatna, Fasc. IV	Rs. 0	6
Paríśhṭaparvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Pingala Chhandah Sūtra, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	.. 0	12
Prithirāj Rāsau, (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	.. 2	4
Ditto (English) Fasc. I	.. 0	12
Pāli Grammar, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Prākṛita Lakṣhaṇam, (Sans.) Fasc. I	.. 1	8
Parāśara Smṛiti (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Parāśara, Institutes of English	.. 0	12
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	.. 4	8
Ditto Aśvalāyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Lātyāyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	6
Ditto Śāṅkhāyana (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Sāma Yeda Saṃhitā, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8, @ /6/ each Fasc.	.. 13	14
Sāhitya Darpana, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Sāṅkhya Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Sarva Darśana Sangraha, (Sans.) Fasc. II	.. 0	6
Śankara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	.. 0	12
Sāṅkhya Pravachana Bhāshya, Fasc. III (English preface only)	.. 0	6
Sāṅkhya Sāra, (Sans.) Fasc. I	.. 0	6
Sūtruta Saṃhitā, (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each	.. 1	8
Taittirīya Āraṇya Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Brāhmaṇa (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /6/ each	.. 9	0
Ditto Saṃhitā, (Sans.) Fasc. II—XXXIV @ /6/ each	.. 12	6
Ditto Prātiśākhya, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	.. 0	12
Tāṇḍyā Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Tattva Chintāmaṇi, Fasc. I—VII (Sans.) @ /6/ each	.. 2	10
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. III—XII @ /6/ each	.. 3	12
Uvāsagadasāo, Fasc. I—III @ /12/	.. 2	4
Varāha Purāna, Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Vāyu Purāna, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—6, @ /6/ each Fasc.	.. 4	8
Vishnu Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	.. 0	12
Vivādāratnākara, Fasc. I—VII @ /6/ each	.. 2	10
Vrihannārādiya Purāna, Fasc. I—IV @ /6/	.. 1	8
Yoga Sūtra of Patanjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each	.. 4	6
The same, bound in cloth	.. 5	2

Arabic and Persian Series.

'Alamgīrāmāh, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /6/ each	.. 4	14
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/ each	.. 22	0
Ditto (English) Vol. I (Fasc. I—VII)	.. 13	4
Akbarnāmāh, with Index, (Text) Fasc. I—XXXVII @ 1/ each	.. 37	0
Bādshāhnāmāh with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Beale's Oriental Biographical Dictionary, pp. 291, 4to., thick paper, @ 4/12; thin paper	.. 4	8
Dictionary of Arabic Technical Terms and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/ each	.. 21	0
Farhang-i-Rashīdī (Text), Fasc. I—XIV @ 1/ each	.. 14	0
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0
Futūh-ul-Shām Waqīdī, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	6
Ditto Azādī, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Haft Asmān. History of the Persian Mansawī (Text) Fasc. I	.. 0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each	.. 4	8
Iqbāl-nāmāh-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Isabāh, with Supplement, (Text) 48 Fasc. @ /12/ each	.. 36	0
Muāsīr-ul-Umara, Vol. I, Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Maghāzī of Wāqīdī, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Muntakhab-ul-Tawārīkh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each	.. 5	10
Muntakhab-ul-Tawārīkh (English) Vol. II, Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0

(Turn over.)

Muntakhab-ul-Lubáb, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each ..	Rs. 7	3
Mu'ashir-i-'Alamgírí (Text), Fasc. I—VI @ /6/ each ..	..	2 4
Nokhbat-ul-Fikr, (Text) Fasc. I ..	..	0 6
Nizámí's Khiradnámah-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ /12/ each ..	..	1 8
Suyúty's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/ each ..	..	7 0
Tabaqát-i-Násirí, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1 14
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each ..	..	10 8
Tárikh-i-Firáz Sháhi, (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each ..	..	2 10
Tárikh-i-Baihaqí, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each ..	..	3 6
Wís o Rámín, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1 14
Zafarnámah Vol. I, Fasc. 1—9 Vol: II, Fasc. I—III @ /6/ each ..	..	4

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII, IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each ..	Rs. 80	
Ditto Index to Vols. I—XVIII ..	..	5
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No. ; and from 1870 to date @ /6/ per No.		
JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1849 (7), 1850 (7), 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6) @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers, 1886 (8).		
N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.		
Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883 ..	3	0
General Cunningham's Archæological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) ..	..	1 8
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868) ..	..	1 8
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) ..	..	3 0
Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II, Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) ..	..	3 0
Introduction to the Maithili Language of North Bihár, by G. A. Grierson, Part I, Grammar (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	..	1 8
Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) ..	..	3 0
5. Anis-ul-Musharráhin ..	..	3 0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ..	..	2 0
8. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ..	..	3 8
9. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor ..	..	2 0
10. Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis ..	..	1 8
11. Istiláhát-us-Súfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo. ..	..	1 0
12. Ináyah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each ..	..	32 0
13. Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ..	..	2 0
14. Khizánat-ul-'ilm ..	..	4 0
15. Mahábhárata, Vols. III and IV, @ 20/ each ..	..	40 0
16. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—II, with 5 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ..	..	12 0
17. Puraña Sangraha, I (Markandeya Purana), Sanskrit ..	..	1 0
18. Sharaya-ool-Islám ..	..	4 0
19. Tibetan Dictionary by Csoma de Körös ..	..	10 0
20. Ditto Grammar ..	..	8 0
21. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer ..	..	2 0
Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XXI @ 1/ each ..	..	21 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ..	..	5 0
N.B. All Cheques, Money Orders &c. must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society" only.		

1/184

BIBLIOTHECA INDICA ;

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 667.

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

THE S'RAUTA SU'TRA OF S'ANKHA'YANA

EDITED BY

DR. ALFRED HILLEBRANDT,

*Professor of Sanskrit and Comparative Philology in the University
of Breslau.*

VOL. I.

Text, Critical Notes, Indices.

FASCICULUS VI.

CALCUTTA :

PRINTED BY G. H. ROUSE, AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1888.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRÜBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I	Rs. 0	6
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. I—XIV @ /6/ each	5	4
Aitareya Āraṇyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	0	14
Aṇu Bhāshyam, Fasc. I	0	6
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. I	0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. III, V—XIII @ /6/ each	3	12
Ashṭasāhasrikā Prajnāpāramitā, Fasc. I—IV @ /6/ each	1	8
Asvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	1	14
Asvalayana Grihya Sūtra, Fasc. II—IV @ /6/ each	1	2
Atharvaṇa Upanishad, (Sanskrit) Fasc. I—V @ /6/ each	1	14
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	0	12
Bhāmatī, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	3	0
Bṛihad Āraṇyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	0	12
Bṛihadharma Paraṇam, Fasc. I	0	6
Bṛihat Saṁhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each	1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nāṭaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	0	12
Chaturvarga Chintāmaṇi, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, 1—18, @ /6/ each Fasc.	20	4
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	0	6
Dasarupa, Fasc. II and III @ /6/	0	12
Gopatha Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I and II @ /6/ each	0	12
Gobhiliya Grihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	1	2
Kāla Mādhaba, Fasc. I—III @ /6/	1	2
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sūgarā, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	10	8
Kaushitaki Brahmanapanishads, Fasc. II	0	6
Kūrma Purana, Fasc. I—VI @ /6/ each	2	4
Lalitā-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI @ /6/	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	2	4
Madana Pārijāta, Fasc. I	0	6
Manutikā Sangraha, Fasc. I—II @ /6/ each	0	12
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	6	12
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	1	8
Nayavārtikum, Fasc. I	0	6
Nṛisimha Tāpani, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	1	2
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VI; Vol. III, Fasc. I—VI; Vol. IV, Fasc. I—V @ /6/ each Fasc.	8	10
Nārada Smṛitī, Fasc. I—III @ /6/	1	2
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III	0	6
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	1	8

(Continued on third page of Cover.)

Narada Pancharatna, Fasc. IV	Rs. 0	6
Paríśiṣṭaparvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Pingala Chhandah Sūtra, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	.. 0	13
Prithirāj Rásau, (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	.. 2	4
Ditto (English) Fasc. I	.. 0	12
Páli Grammar, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Prákrīta Lakshanam, (Sans.) Fasc. I	.. 1	8
Parásara Smṛiti (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	.. 2	4
Parásara, Institutes of (English)	.. 0	12
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	.. 4	8
Ditto Áśvaláyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Látyáyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	6
Ditto Śáṅkháyana (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	.. 2	4
Sáma Veda Saṃhitá, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8, @ /6/ each Fasc.	.. 13	14
Sáṅhīya Darpaṇa, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Sáṅkhyā Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each	.. 0	12
Sarva Darśana Sangraha, (Sans.) Fasc. II	.. 0	6
Sankara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	.. 0	12
Sáṅkhyā Pravachana Bháshya, Fasc. III (English preface only)	.. 0	6
Sáṅkhyā Sára, (Sans.) Fasc. I	.. 0	6
S'ri Bháshyam, Fasc. I	.. 0	6
Sútruta Saṃhitá, (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each	.. 1	8
Taittirīya Áraṇya Fasc. I—XI @ /6/ each	.. 4	2
Ditto Bráhmaṇa (Sans.) Fasc. II—XXIV @ /6/ each	.. 8	10
Ditto Saṃhitá, (Sans.) Fasc. II—XXXIV @ /6/ each	.. 12	6
Ditto Prátisákhya, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	.. 0	12
Táṇḍyá Bráhmaṇa, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Tattva Chintámaṇi, Fasc. I—IX (Sans.) @ /6/ each	.. 3	6
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. III—XII @ /6/ each	.. 3	12
Uvásagadasáo, Fasc. I—IV @ /12/	.. 3	0
Varáha Purána, Fasc. I—VI @ /6/ each	.. 2	4
Váyu Purána, (Sans.) Vol. I, Fasc. 1—6; Vol. II, Fasc. 1—6, @ /6/ each Fasc.	.. 4	8
Vishnu Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	.. 0	12
Vivádaratnákara, Fasc. I—VII @ /6/ each	.. 2	10
Vrihanárádiya Purána, Fasc. I—IV @ /6/	.. 1	8
Yoga Sūtra of Patanjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each	.. 4	6
The same, bound in cloth	.. 5	2

Arabic and Persian Series.

'Alamgirmámah, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /6/ each	.. 4	14
Áin-i-Akbarí, (Text) Fasc. I—XXII @ 1/ each	.. 22	0
Ditto (English) Vol. I (Fasc. I—VII)	.. 12	4
Akbarnámah, with Index, (Text) Fasc. I—XXXVII @ 1/ each	.. 37	0
Bádsháhnámah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	.. 7	2
Beale's Oriental Biographical Dictionary, pp. 291, 4to., thick paper, @ 4/12; thin paper	.. 4	8
Dictionary of Arabic Technical Terms and Appendix, Fasc. I—XXI @ 1/ each	.. 1	0
Farhang-i-Rashídí (Text), Fasc. I—XIV @ 1/ each	.. 4	0
Fihrist-i-Túsi, or, Túsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0
Futúh-ul-Shám Waqídí, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each	.. 3	6
Ditto Azádí, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each	.. 1	8
Haft Ásmán, History of the Persian Mansawi. (Text) Fasc. I	.. 0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each	.. 4	8
Iqbálnámah-i-Jahángiri, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	.. 1	2
Isábáh, with Supplement, (Text) 49 Fasc. @ /12/ each	.. 26	12
Maásir-ul-Umara, Vol. I, Fasc. I—IX, Vol. II, Fasc. I @ /6/ each	.. 3	12
Magházi of Wáqídí, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each	.. 1	14
Muntakhab-ul-Tawárikh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each	.. 5	10
Muntakhab-ul-Tawárikh (English) Vol. II, Fasc. I—IV @ /12/ each	.. 3	0

(Turn over.)

Muntakhab-ul-Lubáb, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each ..	Rs. 7	2
Mu'áshir-i-'Alamgirí (Text), Fasc. I—VI @ /6/ each ..	..	2 4
Nokhbat-ul-Fikr, (Text) Fasc. I ..	..	0 6
Nizámí's Khiradnámah-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ /12/ each ..	1	8
Suyúty's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/ each ..	..	7 0
Tabaqát-i-Náshirí, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1 14
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each ..	..	10 8
Tárikh-i-Firúz Sháhi, (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each ..	..	2 10
Tárikh-i-Baihaqí, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each ..	..	3 6
Tárikh-i-Firozshahi, Fasc. I—II @ /6/ each ..	..	0 12
Wis o Rámín, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1 14
Zafarnámah, Vol. I, Fasc. I—IX, Vol. II, Fasc. I—VI @ /6/ each ..	..	5 10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

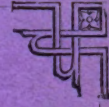
1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII, IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each .. Rs. 80
- Ditto Index to Vols. I—XVIII .. 5
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /6/ per No.
- JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (6), 1847 (12), 1848 (12), 1850 (7), 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8); 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6) 1886 (8). @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers,
- N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
- Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883 .. 3 0
- General Cunningham's Archaeological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) .. 1 8
- Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868) .. 1 8
- Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) .. 3 0
- Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II, Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) .. 3 0
- Introduction to the Maithili Language of North Bihár, by G. A. Grierson, Part I, Grammar (Extra No., J. A. S. B., 1880) .. 1 8
- Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) .. 3 0
5. Anis-ul-Musharrahin .. 3 0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata .. 2 0
8. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal .. 3 8
9. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor .. 2 0
10. Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis .. 1 8
11. Iştiláhát-ush-Şúfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, 8vo. .. 1 0
12. Ináyah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each .. 32 0
13. Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I .. 2 0
14. Khizánat-ul-'ilm .. 4 0
15. Mahábhárata, Vols. III and IV, @ 20/ each .. 40 0
16. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—II, with 5 coloured Plates, 4to. @ 6/ each .. 20
17. Purána Sangraha, I (Markandeya Purana), Sanskrit .. 1 0
18. Sharaya-ool-Islám .. 4 0
29. Tibetan Dictionary by Csoma de Körös .. 10 0
20. Ditto Grammar .. 3 0
11. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer .. 2 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XXII @ 1/ each .. 22 0

Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra .. 5 0

N.B. All Cheques, Money Orders &c. must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society" only.

BIBLIOTHECA INDICA ;

A

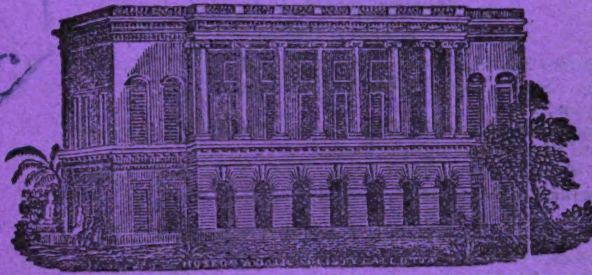
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 716.

UNIVERSITY
JUN 24 1890
Library

शाङ्खायनश्रौतसूत्रम् ।

THE S'RAUTA SU'TRA OF S'ANKHA'YANA

EDITED BY

DR. ALFRED HILLEBRANDT,

*Professor of Sanskrit and Comparative Philology in the University
of Breslau.*

VOL. I.

Text, Critical Notes, Indices.

FASCICULUS VII.

CALCUTTA :

PRINTED BY G. H. ROUSE, AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1889.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS. TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON. E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, Fasc. I—III @ /6/ each	..	Rs	1	2
Agni Purāna, (Sans.) Fasc. II—XIV @ /6/ each	..	..	4	14
Anu Bhāshyam, Fasc. I	..	..	0	6
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ each	..	..	1	14
Aphorisms of Sāndilya, (English) Fasc. I	..	..	0	6
Aphorisms of the Vedānta, (Sans.) Fasc. VII—XIII @ /6/ each	..	..	2	4
Ashtasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. I—VI @ /6/ each	..	..	2	4
Asvavaidyaka, Fasc. I—V @ /6/ each	..	..	1	14
Avadāna Kalpalatā by Kshemendra (Sans. & Tibetan) Vol. I Fasc. I	..	..	1	0
Bhāmati, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	..	3	0
Brahma Sūtra, (English) Fasc. I	..	..	0	12
Brihadharma Purānam, Fasc. I—II @ /6/ each	..	..	0	12
Bṛihat Aranyaka Upanishad, (Sans.) Fasc. VI, VII & IX @ /6/ each	..	..	1	2
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	..	0	12
Bṛihat Saṁhitā, (Sans.) Fasc. II—III, V—VII @ /6/ each..	..	..	1	14
Chaitanya-Chandrodaya Nātaka, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	..	0	12
Chaturvarga Chintāmani, (Sans.) Vols. I, Fasc. 1—11; II, 1—25; III, Part I Fasc. 1—18, Part II, Fasc. 1—3 @ /6/ each	..	..	21	6
Chhāndogya Upanishad, (English) Fasc. II	..	..	0	6
Dasarupa, Fasc. II and III @ /6/	..	..	0	12
Gobhiliya Gṛihya Sūtra, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	..	4	8
Hindu Astronomy, (English) Fasc. I—III @ /6/ each	..	..	1	2
Kāla Mādhava, (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/	..	..	1	8
Kātantra, (Sans.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	..	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	..	10	8
Kaushitaki Brahman Upanishads, Fasc. II	..	..	0	6
Kūrma Purana, (Sans.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	..	3	0
Lalitā-Vistara (Sans.) Fasc. II—VI. @ /6/	..	..	1	14
Lalita-Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	..	2	4
Madana Pārijāta, (Sans.) Fasc. I—VI @ /6/ each	..	..	2	4
Manutikā Sangraha, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	..	0	12
Mārkaṇḍeya Purāna, (Sans.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	..	1	8
Mārkaṇḍeya Purāna (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	..	1	8
Mīmāṃsā Darśana, (Sans.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	..	6	12
Nārada Pancharātra, (Sans.) Fasc. IV	..	..	0	6
Nārada Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/	..	..	1	2
Nayavārtikam, (Sans.) Fasc. I	..	..	0	6
Nirukta, (Sans.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VI; Vol. III, Fasc. I—VI; Vol. IV, Fasc. I—VI @ /6/ each Fasc.	..	..	9	0
Nītisāra, or The Elements of Polity, By Kāmandaki, (Sans.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	..	1	8
Nyāya Darśana, (Sans.) Fasc. III	..	..	0	6
Nyāya Kusumāñjali Prakaranam (Sans.) Vol. I, Fasc. I and II @ /6/ each	..	..	0	12
Parisishṭa Parvan (Sans.) Fasc. I—IV @ /6/ each	..	..	1	8

(Continued on third page of Cover.)

Pingala Chhandah Sūtra, (Sans.) Fasc. II—III @ /6/ each ..	Rs. 0	13
Prithirāj Rāsan, (Sans.) Part I, Fasc. I, Part II, Fasc. I—V @ /6/ each	2	4
Ditto (English) Part II Fasc. I ..	0	12
Prākṛita Lakṣhaṇam, (Sans.) Fasc. I ..	1	8
Parāsara Smṛiti (Sans.) Fasc. —VII @ /6/ each ..	2	10
Parāsara, Institutes of (English) ..	0	12
Srauta Sūtra of Apastamba, (Sans.) Fasc. I—XII @ /6/ each	4	8
Ditto Aśvalāyana, (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each	4	2
Ditto Lūtyāyana (Sans.) Fasc. I—IX @ /6/ each	3	6
Ditto Śāṅkhāyana (Sans.) Fasc. I—VII @ /6/ each	2	10
Sāma Veda Saṁhitā, (Sans.) Vols. I, Fasc. 2—10; II, 1—6; III, 1—7; IV, 1—6; V, 1—8, @ /6/ each Fasc. ..	13	8
Sāṅkhya Sūtra Vṛitti (Sans.) Fasc. I and II @ /6/ each ..	0	12
Sāhitya Darpaṇa, (English) Fasc. I—IV @ /6/ each ..	1	8
Sāṅkhya Aphorisms of Kapila, (English) Fasc. I and II @ /6/ each ..	0	12
Sarva Darśana Saṅgraha, (Sans.) Fasc. II ..	0	6
Sankara Vijaya, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each ..	0	12
Sāṅkhya Pravachana Bhāshya, Fasc. III (English preface only)	0	6
S'ri Bhāshyam, (Sans.) Fasc. I ..	0	6
Suśruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. I and II @ /12/ each ..	1	8
Taittirīya Aranya (Sans.) Fasc. I—XI @ /6/ each ..	4	2
Ditto Brāhmaṇa (Sans.) Fasc. I—XXIV @ /6/ each ..	9	0
Ditto Saṁhitā, (Sans.) Fasc. II—XXXIV @ /6/ each ..	12	6
Ditto Prāśikhya, (Sans.) Fasc. I—III @ /6/ each ..	1	2
Ditto and Aitareya Upanishads, (Sans.) Fasc. II and III @ /6/ each	0	12
Tāndyā Brāhmaṇa, (Sans.) Fasc. I—XIX @ /6/ each ..	7	2
Tāttva Chintāmaṇi, Vol. I, Fasc. I—IX; Vol. II, 1—2 (Sans.) @ /6/ each	4	2
Tul'sī Saṭ'saī, (Sans.) Fasc. I ..	0	6
Uttara Naishadha, (Sans.) Fasc. III, V—XII @ /6/ each ..	3	6
Uvāsagadaśāo, (Sans.) Fasc. I—V @ /12/ ..	3	12
Varāha Purāna, (Sans.) Fasc. I—X @ /6/ each ..	3	12
Vāyu Purāna, (Sans.) Vol. I, Fasc. I—VI; Vol. II, Fasc. I—VII, @ /6/ each Fasc. ..	4	14
Vishnu Smṛiti, (Sans.) Fasc. I—II @ /6/ each ..	0	12
Vivādāratnākara, (Sans.) Fasc. I—VII @ /6/ each ..	2	10
Vṛihannārādiya Purāna, (Sans.) Fasc. I—V @ /6/ ..	1	14
Yoga Sūtra of Patanjali, (Sans. & English) Fasc. I—V @ /14/ each ..	4	6

Tibetan Series.

Sher-Phyin—Fasc. I—II @ /1/ each ..	2	0
Rtogs brjod dpag bsam khri S'iñ (Tibetan & Sans.) Fasc. I.	1	0

Arabic and Persian Series.

'Alamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XIII @ /6/ each ..	4	14
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. I—XXII @ /1/ each ..	22	0
Ditto (English) Vol. I (Fasc. I—VII) ..	12	4
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. I—XXXVII @ /1/ each	37	0
Bādshāhnāmah with Index, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each	7	2
Beale's Oriental Biographical Dictionary, pp. 291, 4to., thin paper	4	8
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. I—XXI @ /1/ each ..	21	0
Farhang-i-Rashidī (Text), Fasc. I—XIV @ /1/ each ..	14	0
Fihrist-i-Ṭūsī, or, Ṭūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. I—IV @ /12/ each ..	3	0
Futūh-ul-Shām Waqidī, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each ..	3	6
Ditto Azādī, (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each ..	1	8
Haft Asmān. History of the Persian Mansawi (Text) Fasc. I	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. I—VI @ /12/ each	4	8
Iqbāināmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. I—III @ /6/ each	1	2
Isabāh, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each ..	38	4
Muāsir-ul-Umara, Vol. I, Fasc. 1—9, Vol. II, Fasc. 1—8 @ /6/ each	6	6
Maghāzī of Wāqidī, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	1	14
Muntakhab-ul-Tawārikh, (Text) Fasc. I—XV @ /6/ each	5	10
Muntakhab-ul-Tawārikh (English) Vol. II, Fasc. I—IV @ /12/ each	3	0

(Turn over.)

Muntakhab-ul-Lubáb, (Text) Fasc. I—XIX @ /6/ each ..	Rs. 7	4
Mu'ásir-i-'Alamgírí (Text), Fasc. I—VI @ /6/ each ..	..	2
Nokhbat-ul-Fikr, (Text) Fasc. I ..	..	0
Nizám's Khiradnámah-i-Iskandari, (Text) Fasc. I and II @ /12/ each ..	1	8
Suyúty's Itqán, on the Exegetic Sciences of the Koran, with Supplement, (Text) Fasc. II—IV, VII—X @ 1/ each ..	..	7
Ṭabaqát-i-Nášírí, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1
Ditto (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each ..	..	10
Tárikh-i-Firúz Sháhi of Ziaa-al-din Barni (Text) Fasc. I—VII @ /6/ each ..	2	10
Tárikh-i-Baihaqi, (Text) Fasc. I—IX @ /6/ each ..	..	3
Tárikh-i-Firozsháhi, of Shams-i-Siráj Afif. (Text) Fasc. I—IV @ /6/ each ..	1	8
Wis o Rámin, (Text) Fasc. I—V @ /6/ each ..	..	1
Zafarnámah, Vol. I, Fasc. I—IX, Vol. II, Fasc. I—VIII @ /6/ each ..	6	6

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. VII, IX to XI; Vols. XIII and XVII, and Vols. XIX and XX @ /10/ each ..	Rs. 80	0
Ditto Index to Vols. I—XVIII ..	..	5
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /4/ per No.; and from 1870 to date @ /6/ per No.		
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1850 (7), 1851 (7), 1857 (6), 1858 (5), 1861 (4), 1864 (5), 1865 (8), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6) 1886 (8). @ 1/ per No. to Subscribers and @ 1/8 per No. to Non-Subscribers.		
<i>N. B. The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.</i>		
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784—1883 ..	3	0
General Cunningham's Archæological Survey Report for 1863-64 (Extra No., J. A. S. B., 1864) ..	..	1
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J. A. S. B., 1868) ..	..	1
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J. A. S. B., 1875) ..	..	3
Sketch of the Turki Language as spoken in Eastern Turkestan, Part II, Vocabulary, by R. B. Shaw (Extra No., J. A. S. B., 1878) ..	..	3
Introduction to the Maithili Language of North Bihár, by G. A. Grierson, Part I, Grammar (Extra No., J. A. S. B., 1880) ..	..	1
Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J. A. S. B., 1882) ..	..	3
5. Anis-ul-Musharráhin ..	..	3
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ..	..	2
8. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal ..	..	3
9. Examination and Analysis of the Mackenzie Manuscripts by the Rev. W. Taylor ..	..	2
10. Han Koong Tsew, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis ..	..	1
11. Iṣṭiláhát-us-Ṣúfiyah, edited by Dr. A. Sprenger, Svo. ..	..	1
12. Ináyah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each ..	..	32
13. Jawámi-ul-'ilm ir-riyázi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ..	..	2
14. Khizánat-ul-'ilm ..	..	4
15. Mahábhárata, Vols. III and IV, @ 20/ each ..	..	40
16. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I—III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ..	..	18
17. Purāṇa Sangraha, 1 (Markandeya Purana), Sanskrit ..	..	1
18. Sharaya-ool-Islam ..	..	4
19. Tibetan Dictionary by Csoma de Körös ..	..	10
20. Ditto Grammar ..	..	8
21. Vuttodaya, edited by Lt.-Col. G. E. Fryer ..	..	2
Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. I—XXIII @ 1/ each ..	..	23
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ..	..	5

N.B. All Cheques, Money Orders &c. must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society" only.